

H. 14486 (Wist. 327)

Innum. 202.

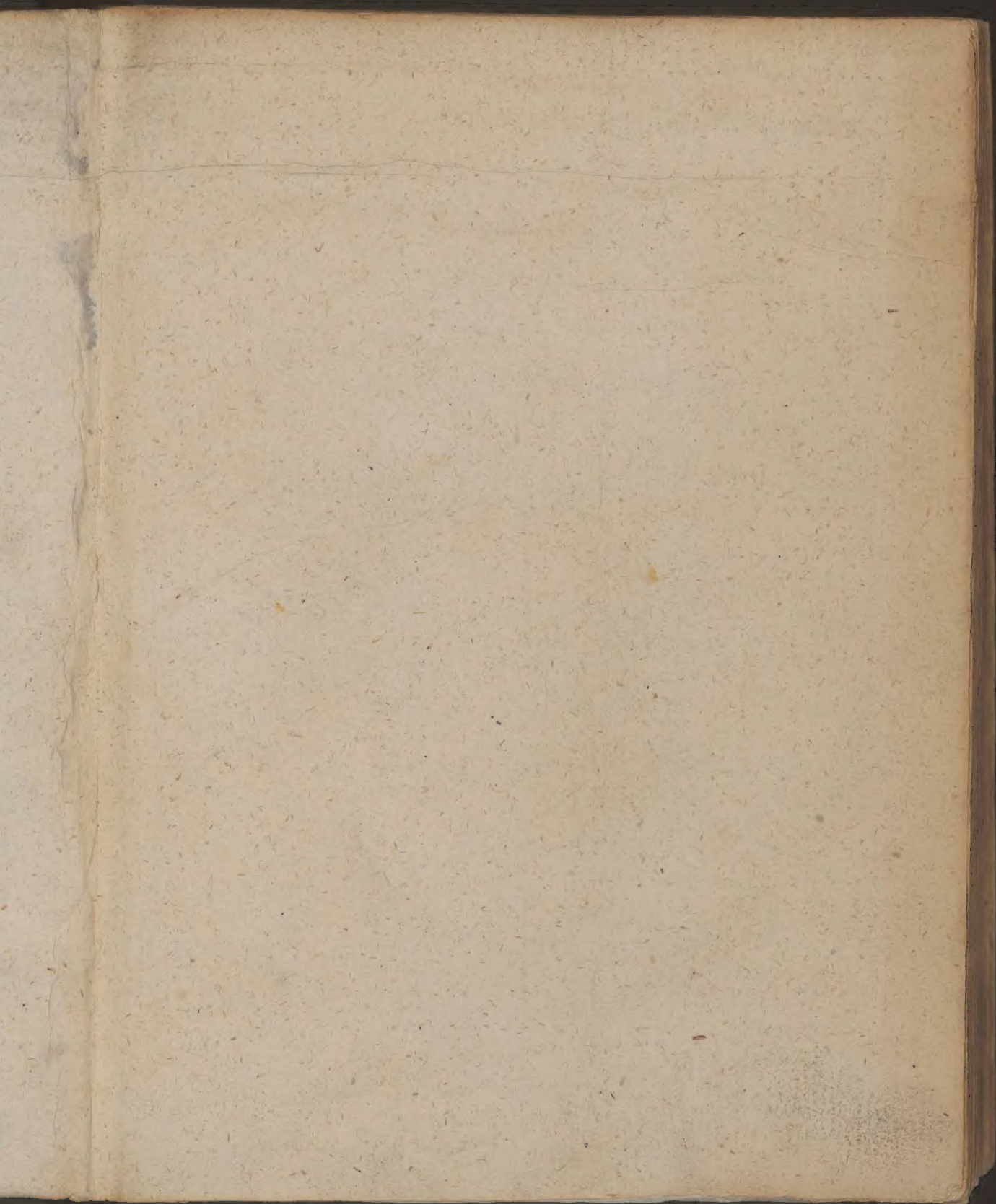
Bibl. Jag.

Inc. 202

13. III 2.

H. 14

Jo
Jo
Jo

**Modus legendi abbrevia-
turas in utroq; iure sine p-
cessu iuris.**

Joan Kosmatka Calvar' obtinet post morte olim
Nicolai wroclaw' notij obvaliswien' 1602

J. Andrea Naporitwicz domine sic
2j. Decemb. Anno 1615

Tandem ad manus venit M. Adamo.
Karlenski Phia Professori. Acq. Crac.
et ~~Adalberti~~ in circulo ciuita-
tis Crac. Eccl'ie. Proposito.

Bibliotheca Collegij Majoris Acad' Crac.

*En lib. ph. sol. Jos. Pauli ph. Pauli
et ph. sol. ph. Pauli*

Bibl. Jag.

13. III. 2.

Hand 11. 486

mo
q

in
in
in
ra
cu
nu
cip
in
co
no
nu
to
ri
vo
do
ac
gl
ri
da
al
b
do
b
te
ra
h
m
s
r
p
n

De modo pcedendi

Incipit libellus dās
modū legendi abbreviaturas in vtro-
q; iure.

Via pposte

q

rus est ordo pns bñā-
na petere sublidere vt il-
lis deficiētib⁹ diuini fa-
uoris grā postulet. vt d̄
cōse. di. j. ca. ois xpian⁹
in fi. z in prin. apparatus Jo. an. li. vj.
imo vix bono pagunt exitu que malo
inchoata sunt pncipio. vt. lxx. di. ca. mi-
ramur. j. q. j. pncipatus. z. c. cū paul⁹
Jo diuino pmissus implorato p̄sidio
cū iuris vtriusq; scia tam legū q̄ cano-
nū p̄cio sissima. nō āminiculatua q̄ p̄n-
cipalis z sacratissima. immo diuinitus
inspirata sit maxime p̄petēs pncipib⁹.
comitib⁹. baronib⁹. z militib⁹. ceterisq;
nobilibus. clericis atq; generosis p̄so-
nis iurisdicōez z iurū ip̄oz manuten-
tōem habentib⁹ statui vt h⁹ vtriusq; iu-
ris. s. canonici z civilis noticiā aggredi
volentibus tam in legendo q̄ in studē-
do facilis breuis z planissimus pateat
accessus. in textibus. apparatib⁹ sūmis
glossis recollectis. z oibus abbreviatu-
ris legū z canonū ad oipōētis dei lau-
dē z iunioz scholarū. sacerdotū z iuris
alumnūz instructiōem que aliter fieri
h̄z q̄ illoz informatio quos scolasticis
doctrinis scolas forte regendo sua la-
boriozī⁹ opteat q̄rere nutrimenta. At-
tento q̄ ois p̄cessus artū z scia⁹ gene-
rarius ordinē in se d̄z h̄re. z p̄pter vite
hūane insufficiētā breuitatē cōtinere.
Talem vt sequit̄ breuissimū instruēdi
modū obseruandū esse censeo pedago-
gis nobiliū. salua tñ emendatōe melio-
rariū rōnabiliter hūc docēdi modūz.
P̄habuit q̄ scolasticis disciplinis et
puerilibus eruditōib⁹ in donato. ca-
sualib⁹ z r̄galib⁹ in alexādri p̄ribus am-

babus. declinatōibus p̄ugatōib⁹ z cō-
structōis ordine cū moralib⁹ auctorib⁹
Cathone vel Faceto z ceteris. nō p̄ vi-
te medietatē liberalib⁹ artibus z āmin-
culatiuis artib⁹ insistēdo. vt sūt grāma-
tica. loyca. rhetorica. geometria. arisme-
trica. musica. z astronomia. s̄ his cōpē-
diōse trāscursis pncipalib⁹ sciētis vicz
tramitti p̄bie suadeo citius appropinq̄-
ri z eadē iuri canonico z theologie pra-
ctice finaliter imorari. Nā vt ait. b. h̄e-
ro. Illi in vanitate sensus z obscurita-
te mentis ambulāt. q̄ dieb⁹ z noctibus
in dyalectica arte torquent̄ zē. vt in casū.
Nōne. di. xxxvij. vbi rēphendunt dy-
lectici z rerū naturas inquirētes. necnō
versificatores. z. e. dist. c. legimus. vbi p̄
vanā dyalecticōz garrularitatē z sophi-
stica intelligit Origenes ciniphes z ra-
nas q̄bus egyptij sunt p̄culsi. Primo p̄
termino noia liboz in vtroq; iure taz
pontificio q̄ impatono annexēdo cui
libet hoz diuisione⁹ in libros p̄fiales.
Deinde subiungā modū allegandi in
in q̄libet libro cū exemplorū positōe de
abbreviaturis. vt introit⁹ ad iura cape-
scēda manifestet. quoz ignorātia pau-
cos excusat. iuxta regulā. Ignorātia fa-
cti nō iuris excusat. vt de re. iu. ca. igno-
rantia. li. vj. que regula duos h̄z artica-
los pncipales. Primus q̄ ignorātia fa-
cti quēlibet excusat. maxime dū ē igno-
rantia sacri. p̄babilis. tūc. n. in toto ex-
cusat ignoratē. vt in. l. error facti. C. de
iu. z fa. ig. Ad em̄ p̄ me si stat mibi im-
putari nō d̄z. vt in. c. imputari. d̄ re. iu.
li. vj. Secundus articulus ē q̄ ignorātia
iuris neminē excusat. q̄ ius q̄libet sci-
re tenet. z nemini h̄z ip̄m ignorare. vt in
l. regla. ff. de iu. z fa. ig. Debem⁹ q̄ scia⁹
iuris oēs appetere. ne in cōtempnū dei
nos incidere cōtigat. Nā p̄ceptores ca-
nonū peccāt in ip̄m̄scm̄. cui⁹ instinctu
nutu z grā ip̄i sacri canones editi sunt
vi. xxx. q. j. violatores. z ca. nulli p̄bas.

8 ij

293.

De diffinitione iuris

Pro quo sciendū q ius ē ars boni z equi. cui⁹ merito quis nos sacerdotes appellat. s. sua iura cui⁹libet ministrantes. ff. de iur. z in. l. j. Rñ. ij. Est aut ius nomen generale. z lex ē spēs iuris. Etiam ius dicit pceptū seu ordinatio pnci pāris vel dñi circa subditos. Et sic ius triplex distinguit. qz talis supior pncipans. aut est deus. z tunc dicit ius diuinū aut est natura z dicit ius naturale pñmenū. aut est hō. tunc dñ ius humanū. s. gentiū vel ciuile vel positiuū. Ius naturale est cōe omni nationi. eo q vbiqz instinctu nature nō aliqua cōstitutōe habet. vt maris z femine con- functio. puerorū educatio. cōis omniū possessio. qz iure naturali oia sunt cōia. i. cōicanda tpe necessitatis. Nemo em ppiūm dicat qd cōe est. vt dñ. xvij. ca. sicut hī. in medio. z illōstus equissimū est. qz eius pcepta in lege z in euāgello pñsent. vt qd tibi vis fieri mihi fac. qd nō tibi noli. Sic potes in terra vivere iure poli. vt dñ. j. in pñ. dñ. l. ponderet. als cōsideret. ij. q. vi. decreto. de ma. et obe. dilecti. vbi includit. Non furtū fa- cies. Nō mechaberis. Nō occides. Nō suscipies vocem mendacij. Exo. xxi. z xxiij. Deutro. v. c. Dñ. vij. c. cū multz similib⁹. Hoc ius cepit ab exordio rō- nalis creature. nec variat tpe s. est im- mutabile plenū z pfectū. dñ. v. in pñ. z dñ. viij. in pñ. Sed ius positiuū est cō- stitutio hominis variabilis z imperfecta Et subdividit in canonicū z ciuile. naz sicut ex duobus cōponit homo. s. ma- teria z forma. Sic due sunt dignitates in eccia militante. s. pontificalis aucto- ritas z impialis ptās. vt de ma. z obe. ca. solite. ex quibus iura duplicia pde- runt. Papa em est conditor canonū. et impator legū. ex quo tam pz cā efflēs vtriusqz iuris. Sz cā materialis iuris positiuū est leges z canones decreta seu decretales eplē. circa q oia versat ipm

ius. z coincidit cōter causa materialis cum subiecto. Vnde subiectū iuris ca- nonici est. Bonū ecciasticū fidelīū dñe- ctivū decisionē singulorū negociorū cō- tinens rerū ecciasticarū vtilitatē conser- uans. Vel est hō catholicus obligibil⁹ iure canonico in bonū humanū sūt et diuinū. Nā sicut supponit scia scie. ita subiectū subiecto. Et phie morali cū scia iuris vtriusqz subordinat subiectū ē bonū hūanū. tgit. z. Sic subiectū iu- ris ciuilis est hō politicus cōstitutōib⁹ legalibus obligibil⁹ simpliciter in bonū hūanū ad reipblice vtilitatē pseruan- dū. Cā finalis satis ptz ex dictis. Nam finis iuris ē bonos z sciētes efficere. nō metu solū penarū verūetā exhortatiōe pñior. Cā vō formalis duplex ē. s. for- ma tractandi q ē modus agendi. vt dis- finitiuus. dispositiuus. pceptiuus. phibit- iuus. z exēploz positiuus. z forma tra- ctatus q cōsistit in diuisione librorū to- taliū in ptiales. z ptialiū in titulos seu rubricas. z titulorū in capitula. leges p- agraphos vel respōsa zc. vt infra dicet. Vñ ius canonicū in quatuor libris principalib⁹ nobis ē traditū. Primus liber est decretū. Scōs decretales. Ter- cius sextus liber. Quartus clemēti- ne. scz cōstitutōes. Pro quo sciendū q dñā ē inter decretū. canonē z decretalē eplām. Hec dñā notat dñ. iij. S. porro. vbi dicit Gratianus. Canonū alij sunt decreta pontificū. alij statuta cōcilioz. Nā canon pprie dñ statutū in pñlio ge- nerali vel pñciali factū aucte epoz. vt vt de cō. ca. j. Decretū vō ē statutū qd papa de cōsilio cardinaliū ad nullius tñ cōsultatiōem statuit z in scriptis re- degit. vt de referri. c. pñti. Hic aut decre- tū sumit p noie libri in q decreta scōz patrū descripta sunt. Capit etā alit de- cretū. de re. ec. nō ali. c. j. li. vi. in glo. ma- gna. in fi. vbi ponit dñā inter decretū. auctē z cōsensum vel collaudatōz iudi

ius positiuū qd

56m iur.
no.

4. lib.

De diuisione librorum

56m 1m
no.
 eis et. Sz decretalis ep̄la d̄r quā papa
 solus vel de cōsilio cardinaliū ad p̄sul-
 tatōem alicui⁹ rescribit ⁊ r̄ndet. vt d̄ re-
 scrip. ca. j. ⁊ glo. in. S. oēs he sp̄s. di. iij.
 Et iā inuenit hoc decretale. vt. xxv. q. j.
 oīa decretalia. Indifferēter tñ decreta.
 canones ⁊ decretales ius canonicū nū-
 cupant vel canones. ⁊ vnū sepe p̄relli-
 quo sumit. Vocat etiā canonica insti-
 tutio. aliqñ dogma. qz cōsistit in doctri-
 na fidei xp̄iane. de cōse. di. v. c. fi. Aliqñ
 mandatū. qz cōsistit in doctrina d̄ mo-
 ribus. di. liij. deniqz. Aliqñ interdictū
 qñ nulla pena adiicit. de cōse. di. iij. nō
 op̄tet. Et qñqz sanctio qñ pena adiicit.
 xxvij. q. iij. Siqz vere. Hic etiā decre-
 tales in plurali nūero vtimur p̄ libro:
 in quo dicta capitula que etiā decreta-
 les dicunt p̄tinent. Venio nūc ad li-
 bros. Primū igit libz iuris canonici:
 qui decretū d̄r cōposuit m̄gr gr̄tān⁹.
 nō quidē inueniēdo sed dicta sanctorū
 patrū in diuersis dispa voluminib⁹ in
 vnū volumen debite ⁊ ordinate collig-
 gendo. ⁊ hoc circa annū dñi. M. cxcij.
 Fuit etiā ille gr̄tānus vnus de trib⁹
 fratribus cui⁹ alter frater petrus lom-
 bardus libz sn̄az cōscripsit. ⁊ tercius
 petrus comestoris vel māducatoris q̄
 scolasticā historiā fecit.

Diuiditur autē hic

4. lib.
 liber primus decretū in tres p̄tes p̄nci-
 pales. Quaz prima vocat distinctiones
 qz vltius subdividit in p̄tes centuz ⁊
 vnā. quarū quilibet distinctio d̄r. Ha-
 bet em̄ hec prima ps decreti distinctio-
 nes centū ⁊ vnā. a qbus ip̄a tota nomē
 est sortita. Iste autē distinctiones vltius
 subdividunt in canones vel capitula.
 qui canones interdū p̄pter aliqz ip̄oz
 p̄tinetat subdividi p̄t in pagaphos.
 ⁊ pagaphi ip̄i si longi fuerint in versi-
 culos. Secūda ps decreti nominant
 cause. ⁊ p̄tinet in se triginta sex causas i

quas diuidit. a qbus ⁊ nomē accepit. q̄
 cause subdividunt vlti⁹ in qōnes. et
 he qōnes in canones vel capitula. que
 vltra in pagaphos ⁊ versiculos subdivi-
 didi p̄t. vt supra de distinctōe canonū
 p̄missum ē. Est tñ hic anīaduerrēdū.
 qz cā. xxxij. hz qōnes sex. quaz questio-
 nū terciā nō diuidit imēdiate in cano-
 nes vel capitula. s̄ inibi interponit tra-
 ctatus de p̄nia. q̄ cōtinet in se distinctō-
 nes septē in quas diuidit. ⁊ he subdivi-
 dunt in capitula vel canones ⁊ paga-
 phos. vt supra dicebat. ⁊ interdū diui-
 dit distinctio in pagaphos absqz capi-
 tulis. Tercia ⁊ vltima ps decreti nū-
 cupat de cōsecratōe. ⁊ hz sub se qñqz di-
 stinctōes in quas diuidit. quaz queli-
 bet in plures subdividit canones vlt ca-
 pitula. ⁊ qñqz i pagaphos. vt supra di-
 ctū est. Versus. Decretū centū dat di-
 stinctōes ⁊ vnaz. Triginta causas ⁊ sex
 addit tibi mixtas. Distinguit septē pe-
 nitentia. cōsecra. quinqz. Auctore quaz
 tibi declaro gr̄tānū. Vel sic breuius
 C. distinguit ⁊ j. causas dat. x. tria cum
 sex. Veniet. v. versum. vult consecrare
 reuersum. Nunc ponēda ⁊ notanda
 sunt exempla allegationū. ⁊ de p̄ma p̄-
 te decreti nota qz illa syllaba di. vel dis.
 etiā sola l̄ra. d. significat distinctōem. et
 nūerus sequēs imēdiate denotat quo-
 tā distinctiōis. Vltimo ponit p̄ncipiū
 canonis vel capituli in quo auctoritas
 vel allegatio cōtinet. Exemplū accipe
 in p̄ma p̄te decreti. vbi sic allegat. viij.
 distinctōe. quo iure. ⁊ hoc sic abbrevia-
 tur dis. viij. quo iure. i. in p̄ma p̄te de-
 creti. in distinctōe. viij. illius p̄tis. in ca-
 none q̄ incipit quo iure. Aliud exēplū
 dis. xxxvij. nōne. ⁊. c. legim⁹. i. in p̄ma
 p̄te decreti. in distinctiōe. xxxvij. eiusdē
 p̄tis. in canonib⁹ q̄ incipiūt nōne. ⁊ le-
 gimus. Item aliud di. xl. multi. ⁊. c. nō
 loca. ⁊. di. l. ponderet. qd̄ declara vt p̄s
 us. In secūda p̄te decreti nota qz p̄

De ordine librorum

numerū positū ante lram. q. dat intelli
gi quora cause. et sic oia talia adiectiua
numeralia prima. secūda. tertia. q̄ta et
vlt̄ ad tricesimā septimā ante lram. q.
posita. sp̄ includit hoc substantiuū cā.
Nec debet ille nūerus excedere. xxxvi
q̄ nō sunt plures cause in secūda parte
decreti. et p̄ lram. q. intelligit qd̄ in no
minatio vel in alijs casibus fm̄ exigē
tiā p̄gnitatis. Cōmuniter tñ in ablati
uo allegat qōne. Sz p̄ numerū sequen
tē istā lram. q. designat quora qōnis il
lius cause p̄misse. Et sic numer⁹ sequē
erit adiectiuū istius substantiui qōne. p̄
q. designat. qd̄ nūq̄ subintelligit sed
sp̄ expresse ponit. Vltimo subiūgit ca
non vel capitulū istū qōnis in quo an
ctoritas allegata queri d̄z. Exemplum
sume de secūda pte decreti. vbi sic alle
gat. prima questione p̄ma. p̄ncipatus. et
ca. cū paulus. Et solet sic abbreviari. j.
q. j. p̄ncipatus. et valet tñ in secūda pte
decreti. in p̄ma cā illius p̄tis. et in p̄
ma qōne illius p̄ime cause in casu. inci
piētib⁹. p̄ncipat⁹. et cū paulus. Isto
observato q̄ in toto iure nō breuiat p̄
cipiū canonis. capituli vel legis. sed sp̄
integre ponit. put i libro p̄inet. Aliud
exemplū. xi. q. iij. inter verba. xvij. q. iij.
si quis suadente. Itē. xxij. q. j. noli esti
mare. et c. m̄ilitare. xxvj. q. v. nō liceat. et
c. aursupicine. d̄. nec ideo. declara ista
exempla et signāter vltimū in secūda p
te decreti in cā. xxvj. in qōne q̄nta eius
dē cause in canonib⁹ q̄ incipiūt. nō lice
at. et aursupicine. in d̄. nec iō. q̄ tñ tra
ctatus de p̄nia inserit in. iij. q. i. p̄ cause
xxxij. vt supra dictū est. iō sumat exem
plū vbi sic allegat. de p̄nia distinctione
p̄ma. homicidiōz. et ca. homicidiū. hoc
sic breuiat. de pe. di. j. homicidiōz. et c.
homicidiū. i. in secūda pte decreti in cā
xxxij. in qōne tertia istius. xxxij. cause
in distinctione p̄ma istius qōnis. in tra
ctatu de p̄nia. in canonib⁹ qui incipiūt

homicidiōz et. Aliud exemplū de pe.
di. v. op̄z em. de pe. di. vij. c. j. Intellige
vt prius. et sp̄alter vltimū. i. in tractatu
de p̄nia. distinctione septimāz vltima ist
us tractatus in ca. j. huius distinctionis
Et sic qñ allegat. c. j. ij. vel. iij. nō ponit
p̄ncipiū capituli vel canonis et. De
tercia pte decreti pone exemplū. vbi al
legat hoc mō. de cō. dist. j. nocte sancta.
ca. missas. et ca. ois xp̄ianus. qd̄ ita bre
uiatū sic intelligit. i. in vltima pte decre
ti que intitulat de p̄secratōe in p̄ma di
stinctione illius p̄tis. in canonib⁹ q̄ inci
piunt. nocte sancta et. Itē aliud exem
plū de cōse. di. ij. in cena. et c. liquido. de
cō. di. v. nō mediocriter. ne tales. et c. nū
q̄. i. de cōsecratōe distinctione secūda et
quinta. in capitulis incipiētib⁹ in ce
na. liquido. et nō mediocriter et. Nō d̄z
aut in tertia pte decreti vltra quīntā di
stinctionem allegari. sicut nec in secūda
pte vltra septimā. et in p̄ma pte nō v
ltra centesimā primā. q̄ nulla p̄tiū plu
res h̄z distinctiones. iō vltra allegans no
taret tanq̄ imperitus errare. et q̄ in q̄l
bet pte decreti sunt distinctiones. Nota
d̄riam in allegando. nā qñ allegat disti
ctio absolute cū numero sine addito al
terius determinatiōis. vt dicendo. di. j.
ij. iij. vel. v. et. tūc querendū est in p̄
ma pte decreti. vbi sunt centū et vna di
stinctiones. Qu aut allegat distinctio cū
addito de p̄nia. vt sic. de pe. di. j. ij. iij. et
tūc queri debet in secūda pte decreti. in
cā. xxxij. et qōne tertia illius cause. vbi
ponit tractatus d̄ penitētijs. q̄ h̄z septē
distinctiones vltra quas nō allegabis ibi
si velis iuristavideri. Sed si allegat di.
cū addito tali de cōsecratōe. vt sic. d̄ cō
se. di. j. ij. vel. iij. et. tūc querat in tertia
pte decreti vbi sunt nū quinq̄ distinc
tiones. Nec etiā plures allegabis als te
ostēdis furis ignarū. et sic in oib⁹ his
trib⁹ p̄tib⁹ decreti allegat distinctio
cū quora sequente sub ea d̄ria q̄ inter

De modo allegandi

dum nulla determinatio pcedit. vt in p-
ma pre. Interdū pcedit. et hoc duplici-
t. Aut pcedit d. pe. vt in secūda pre decre-
ti. Aut de cōse. vt in tertia pre decreti.

Itē in secūda pre allegat quora cau-
se tacendo illud nomen causa. sed sub-
intelligendo. vt sic etiā in feminino ge-
nere adiectiū numerale substantiuē
includendo suū substantiuū. vt prima
secunda. tertia. quarta. quinta et. suban-
di cā. deinde substantiuū questio cum
suo adiectiuo expisse ponit. s. qōne p-
ma. secūda. tertia. q̄rta et. Postea ini-
tiū canonis. vt ois ponderet. nōne legi-
mus et. etiā q̄nq; p pagraphos allegat
omisso noie capituli et subiungit prin-
cipiū pagraphi. vt. ij. q. vi. §. bīdūm. et
frequēter q̄n allegat capitulū nō ē op-
allegare pagraphū. et e cōuerso. Si vō
capitulū est lōgū dicat in p̄n. me. vt si.
aut circa princ. me. vel si. vbi antostas
vel textus allegatus h̄t. Finaliter. Di-
lige decretū si gl̄is canonici. Disti-
guis: causas: penitet et cōsecrat. Tantus
de primo libro. Secundus liber iuris
qui decretales noiat a Gregorio papa
ix. cōpositus est. quē in vnā cōpilatōe
redigē. pcurauit p m̄ḡm Raymūdum
suū capellanū diuersas decretales epi-
stolas p̄decessorū suorū corrigēs et p̄cor-
dans. Et hoc circa annū dñi. M. cccxxj.
Et sic penes annos. xxxviij. post cōpi-
larōem decreti decretales in hāc formā
redacte fūere. Naz post hoc sub anno
dñi. M. cccxvi. cōciliū lugduū. fuit ce-
lebratū ab Innocentio papa. iij. anno
sui pontificatus secūdo. i quo multas
edidit cōstitutōes quas etiā s̄no tpe su-
per decretales p̄scripsit. Et iste liber de-
cretales vocatus diuidit in q̄nq; libros
p̄iales. quorū quilibet vltterius subdivi-
dit in multos titulos vel rubricas. et ti-
tuli in capitula. Capitula i pagraphos
et h̄t interdū in versiculos. Primus an-
tem partialis liber decretalū tractat d

psonis ecclesiasticis et eccie ministris et eo-
rū officiis. et quō tales creādī et ordinā-
di sunt. et cōtinet titulos. xxxij. Secun-
dus liber decretalū est de iudiciis et de
requisitis in iudicio. et h̄z. xxx. titulos.
Tercius est de vita et honestate clerico-
rū et rebus eorū et rebus ecciarū. et habz
titulos. l. Quartus de sponsalib⁹ et ma-
trionijs et ceteris h̄is annexis. et p̄inet
xxxj. titulos. Quintus et vltimus liber
partialis decretalū est d̄ accusatōib⁹
criminibus et diuersis penis p̄ eis in-
fligendis. et cōtinet titulos. xli. Dibus
ergo cōputatis totalis liber decretalū
habet titulos vel rubricas ducentas int-
nus. xv. hoc ē centū et. lxxv. De quib⁹
p̄dictis nota hos versus. Pars prior
officia creat eccleiq; ministros. Altera
dat testes et cetera iudicioz. Tercia de
rebus et vita p̄sborum. Quarta docet
quales sint ritus coniugatoz. Quinta
de vitijs et penis tractat eorū. Vel sic
brevius. Iudex iudiciū. clerus sponsa-
lia crimē. Nec tibi designant qd q̄n-
q; volumina signant. De numero titu-
lorū versus nota sequētes. His septem
demptis s̄t vno ferro. ducentos. Qui
tituli ponent infra psalce et metrice.

Nunc sumant exempla ex decretali-
bus vbi sic allegatur. de summa trinitate
et fide catholica. damnamus. hoc
ita breuiari solet. de sum. tri. et si. ca. dā-
namus. Illud exemplum de electione
et electi potestate. cum in cunctis. hoc
ita breuiari solet. de elec. et elec. po. cum
in cunctis. i. in libro decretalū sub ti-
tulo de electione et. in ca. quod incipit
cum in cunctis. Illud exemplū de fo-
compe. Si diligenti. Illud de vi. et ho-
cle. vi. cle. Illud qui cle. vel vonē. ma.
p̄ pos. Consuluit. Illud de pe. et re. ois
vtriusq;. Ista exempla sic breuiata suo
mō sunt explicanda vt primū exemplū
et ita de alijs. Terciu libz q̄ sext⁹ appel-
lat cōposuit bonifaci⁹ papa octau⁹. in
a iij

De libris canonum

q̄ decretales epl̄as suor̄ p̄decessor̄ videlicet Greg. x. Inno. iij. Clem̄. iij. et alior̄ cuj̄ suis p̄p̄is epl̄is recollectit in vnū lib̄ q̄uej̄ sextū appellauit. Nō sic q̄ ille cū alijs q̄nq̄ lib̄ p̄tialib⁹ decre. in vnū volumē sext⁹ p̄nueret. S; q; lib̄ est sp̄alis p̄dictos q̄nq̄ edit⁹. supplēs defectū diuersor̄ casuū emergentū in alijs nō cōphensor̄. Et sunt p̄mulgare p̄stitutiones libri sexti. āno a natiuitate Mcccxiij. nonas martij. pontificatus Bonifacij pape. viij. anno. iij. Diu didit aut̄ sext⁹ eodē mō in. v. lib̄os p̄tiales. sicut decretales et q̄libet hor̄ libro. rū in titulos et hī p̄ capla et pagaphos vt supra. q̄uis in sexto nō sūt tot tituli sicut i decretalib⁹. nec tot capla in titulis. s; vbi deficit aliqd nō plene decisus in decretalib⁹. id ponit in sexto. Sunt namq; mō sumēda exempla de libro sexto. vbi sic allegat. De p̄stitutionib⁹. vt aiaz. libro. vi. et de rescrip. statutu. S. cū vō. p̄siculo null⁹. lib. eo. Hoc sic intelligit. i. in sexto sub titulo de rescriptis. in capitulo qd̄ incipit. Statutu. in. S. illius canonis q̄ incipit. Cū vō. in versiculo Null⁹. Sicut etiā de p̄ima allegatōne. de cōstitut. in ca. vt aiaz in li. vi. Et sciendū q̄ in sexto allegat eodē mō vt in decretalib⁹. h̄ solū mutato q̄ in sexto allegatō sp̄ in fine addit li. vi. p̄pter d̄rias lib̄or̄. q; om̄s rubrice sexti sunt etia; in decretalib⁹. Debet q̄ ad rubricā p̄capl̄m addi li. vi. vt sciat eē in sexto. Qd̄ si nō addit querit capl̄m allegatū in decretalib⁹. et sic errare contingeret ex omissione hui⁹ additōis li. vi. q; c. in sexto allegatū nō inueniret i decretalib⁹. Alia plura p̄t ep̄pla sumi. vt de iudi. mulieres. S. ceteruz. et c. se. li. vi. de cle. p̄iu. c. vnico. S. in ceteris aut̄. eo. li. De cōces. p̄ben. detestāda li. vi. De cens. q̄q̄. eo. li. Que sūt declaranda suo mō vt supra. Et r̄m de tercio libro. Quartū lib̄uz iuris canonici q̄

clem̄tine d̄ subaudiēdo p̄stitutiones. cōcepit et edidit Clemēs papa. v. Sub anno dñi. Mccc. in cōcilio Viēensi qd̄ sex mētib⁹ t̄m durauit. S; ipse clemens morte p̄uenit ad publicū nō perduxit. S; p̄eū Iohes papa. xxiij. p̄pleuit. correxit. in quibuscū mutauit. et ex ecurōni demādauit. Que cōstitutiones ita collecte dicunt clem̄tine a clem̄re q̄nto. et fuerūt p̄mulgate anno dñi Mcccvi. q̄rto kal. nouēbris. de q̄ vide glossam in phemio clem̄tinaz. in vbo nouemb̄is. et in vbo pontificat⁹. Et fm̄ Jo. an. in phemio hui⁹ libri. Male dicunt isti q̄ allegēt li. vi. q; dicte cōstitutiones nō sunt p̄nuerate sub noie libri s; debēt intitulari clem̄tine vt supra dictū est. Et diuidunt clem̄tine eodē mō in q̄nq̄ lib̄os. Iuxta materiā istī verus. Iudex iudiciū cler⁹ sponsalia crimen. De q̄ tractāt sicut decretales et sextus. i; pauciores cōtineāt titulos. Et tituli pauciora capla. in q̄z q̄ rursus diuidunt. Sūt aut̄ exēpla taliter i his accipiēda. Vbi sic allegat. De hereticis. ad n̄m. in clem̄tinis. h̄ sic breuiatur. De here. ad n̄m. in cle. i. in cōstitutionib⁹ clem̄tinis sub titulo de hereticis et manicheis. in ca. qd̄ incipit ad nostrū. Aliud exemplū. de rell. et ve. san. si dñm. in cle. i. de reliquijs et veneratōne sanctor̄. in. c. si dñm. in clem̄tinis. Et sic de alijs. Nam h̄ allegat p̄ oia sicut i decretalib⁹ eo dempro q̄ addit h̄ i cle. sicut i sexto addit libro sexto. p̄pter rationē ibi dictā. Et p̄t hec additio premiti. vt sic allegando. Cle. pastoral. S. rursus. in fine. i. in clem̄tinis. in. c. pastoralis. in. S. in rursus. sine illius. S. vbi d̄. Qui salcē mittit in messes alterius p̄perā agit. Et h̄ de allegatōnib⁹ exemplis iuris canonici q̄ ad quor̄ lib̄os sufficiāt. Et vt dicti libri cognoscant scienduz. q̄ decretum sic incipit. Humanū gen⁹ duobus regit natural

De modo allegandi

vsq; iure et morib⁹. Decretales incipi-
unt. Gregori⁹ eps seruus seruorum dei.
Sext⁹ incipit. Bonifacius eps seruus
seruorum dei. Clementine diuersimode
solent incipi. Quicq; sic. Iohes eps ser-
uus seruorum dei. Cui nulla iuris sanc-
tio. Quicq; sic. Clemens epus etc. Fidel
catholice fundamēto etc. Et anteq³
venia ad materia decreti in distinctiōi-
bus et capis et ad rubricas in decretali-
bus. de libris legum et allegatōibus in
eis premitto.

De enim ciuile

vel impatoriū qd leges appella-
tur traditū est nob in mult⁹. et generali-
ter in quorū voluminib⁹ q dicunt libri
legales. vt sunt Digestū. Codex. Insti-
tuta. et Authentici. quib⁹ addit lib feo-
doy. Prim⁹ lib iur ciuillis ē Di-
gestū. et continet leges et statuta romano-
rū. et continet in se quāq; sinta libros par-
tiales. q in trib⁹ voluminib⁹ pphendū-
tur. Primū volumē est digestū vetus
qd hz. xliij. libros ptiales. Scdm In-
forciatū. et hz. xliij. libros partiales.
Tercū digestū nouū. qd. xij. hz libros
ptiales. quib⁹ pnueratis erūt quāqua-
ginta libri ptiales. Et vocat digestum
alio noie Pandecta vel liber pandecta-
rū. a pan grece. i. totū latine. et decta do-
ctrina. q si ibi sit tota doctrina oim iu-
ris cōsultoy. omis disputatōnes et decisi-
ones legitimas in se continēs. vt dī in
li. ij. C. de veru. enu. S. cū omia. Et iste
liber digestus est collect⁹ ex veteri iure
qd ab vrbē romana cōditū et a tpe Ro-
muli vsq; ad tps Iustiniani impatoris
fere p mille ānos et tricētos cōfuse sta-
tutū fuit. et extendebat in duo pene mi-
lia libroy et decies cētena milia p suoy.
i. pagraphoy vel rñsoy vt hī in. S. cum
omia. p allegato. Vocat aut h noie di-
gestū. q omia decidēda ibi digerunt et
soluunt. Scribit etiā p duplex. ff. cōtra

more oim libroy legalū cū nulla lra f.
ponat in h noie digestū. Iō vt autū qui
dam. qz p duos impatores quoy quīs
Fridericus noia bat postea maturius
ruminatū est et digestū. a qz impatoriū
qlibet nomie sumpta ē prima lra f. etc.
Alij dicūt eē arbitrariū nec oim rōnez
eē reddendā. vt in. l. nō oim. ff. de legi. et
senatuscōsul. Inforciatū aut dī ab in-
i. valde et forte. qz multuz fortes leges i
eo sunt. vel qz dispōnes vltimay volū-
tatū in illo sunt. Vnde. Sum liber en-
foris disponēs spolia mortis. Et clau-
sis portis me discat lector in orz. vt hī
in principio inforciati in glosa pīa vbi
etia dī. de noibus disputare relinquit
ptinacibus fm Tullii. et noia mēfalia
sunt. ideo de eis nō est disputandum.
Sufficit saltē q attendat qd in libz di-
cat fm Senecā. Vñ. Qui vult serua-
re sanctorū singula festa. Nō poterit cla-
re euz codice scire digesta. Et nota q
qū in digesto veteri Inforciato. vt dige-
sto nouo allegat aliq; text⁹. nūc primū
ponit nomē libri non ptialis nec vete-
ris. noui vel inforciati. h digesti i gene-
re p duplex. ff. postea titul⁹ vel rubrica
deinde apponit lex illi⁹ tituli cū sua de
terminatōne vel nūero sequēti. et si lex
est longa ponit. S. prim⁹ vel scōs. vt re-
sponsū pmū scdm etc. Exēplū i digesto
sic allegat. ff. de dam. infect. l. si finita.
S. si q; aut. qd ita breuiatū intantū va-
let. i. in libro digestoy sub titulo de dā-
no infecto. in lege q incipit. si finita. in
pagrapho. si q; aut illi⁹ legis. Aliud exē-
plū. ff. ad. le. ro. de iac. l. nauis. S. cū ar.
i. digestis ad legē rodā. de iacru. i. lege
nauis. in pagrapho. cū aut. Aliud exē-
plū. ff. si quadru. pan. se. di. l. j. S. cū ari-
etes. i. digestis in rubrica. Si qdrupes
paupertē fecisse dicat. lege prima. i. pa-
grapho. cum arietes. Item. ff. de viz vi
ar. l. j. S. vim vi. i. digestis. sub titulo de
vi et vi armata in lege prima etc. Et sic

De diuisione librorum

de alijs.

Scds principalis liber iuris ciuillis dicitur Codex. qd continet statuta. sanctiones et diuersa pcepta impatorum. Quis cõter loquẽdo codex dicat qlibet liber i se habens diuersos libros ptiales. Fuit aut tps Iustiniani impatoris tres codices scz codex Gregorianus. Hermogenianus. et Theodosianus. Ergo diu Iustinianus volens circa h adhibere remedium direxit anim suu ad pstitutiones imperiales. Et de istis tribus codicibus eterna gentibus fecit fieri unu codicẽ. quẽ suo felici nocte iustitiani codicẽ iustitiani. utz in rubrica pbenij huius libri. Et scribit p C magnu. q est prima lra huius nominis Codex. Diuidit aut in duo decim libros ptiales. qz vltimi tres lõge post primos nouẽ ppositi sũt. Et vltimi tres raro legunt a doctoribus.

Et vt icia facili de q in qlibet libro principaliter tractet. Nota hos mos. Primus satiat. scda parat. tertia dicit. Contrahit et qrtã. nubere qnta docet. Telfat sexta. libertas septima dicit. Pignorat octaua. crimina nona luit. Cõfiscas decima. fundas vndena tuet. Et decet officia ps duodena locat.

In primis aut nouẽ libris codicẽ allegat suo mō sicut in digestis. p pponendo nomẽ libri codicis. deinde titulu postea legẽ cū suo principio vel nũero Exemplũ accipe sic allegas. C. de prescript. xxx. vel. xl. an. l. si qd. S. pe. l. in l. codicis. sub titulo de pscriptõibz tringenta vel quadraginta annorum. in lege si qd in paragrapho penultimo. Alia exemplũ. C. de sacrosanc. ec. sancim. in fine. C. de transac. l. vt respõs. C. de vt. in. enu. l. ij. si quid in tanta. Que sũt oia extensis rubricis declaranda. In vltimis tũ tribus libris h refert. q in fine allegatõis vt pmissum est addit numerus libri. vt allegando. C. de armorum vsu iuxta principẽ. l. j. li. x. C. de myrile

gulis et gigenarijs. l. x. li. xi. C. de dignita. l. si. vt pponis. li. xij. Sicut de alijs. Et est magis necessariũ quosdam titulos plenius scribere. qz sunt in his libris tribus valde rari et inusitati tituli. qz non frequant in scolis legendo. sicut alij libri nouẽ codicis. Et volũt aliq dicẽ qn in codice allegat nõ sit necesse addere. l. dicendo sic. C. de iudi. l. pperanduz. h simplr debeat dici de iudi. pperanduz. sine h addito. l. nisi esset lex. j. ij. vel penultima vel antepenultima. Tũc em oporeat addi. l. j. ij. vel penultima. Sed siue h in toto seruat siue nõ. nõ ẽ magna vis. Item interdũ in codice allegat autentica. q est antiq iuri supaddita et incorporata. vt. C. de epi. et cle. an. generaliter. l. in Codice sub titulo de epis et clericis. in autentica ibi incorporata. q incipit generaliter.

Tercius principalis liber vocat Authentica in numero singulari. et autentica. cor. in plurali. Et sunt autentica qdam excerpta qsi sumula librorum supradictorum. Et diuidit iste liber in nouẽ collatões. qz qlibz subdiuidit in titulos tituli aut subdiuidunt nõ in leges h in paragraphos. Et qñ ex autentico allegat aliq textus pmitit p nomẽ libri cur ppositõne i. deinde ponit titulu postea subiungit pagraphu cū ipso inceptioe. et in fine ponit quora collatõis. Quia em collatio naturaliter pcedit pagraphu q in ea pñet. tñ collatio q sua qra cõsuevit vltimo allegari. licet etiaz interdum omittat. Exemplũ sumat sic allegando in auten. de lenonibus. S. sancimus. col. iij. l. in libro seu volumine autenticoz. sub titulo de lenonibus. i. S. q incipit sancim. sub collatõne. iij. Aliud exemplũ in autẽ. de trien. et semis. S. cõsideremus. col. iij. id est in autentico de triente et semisse. in pagrapho consideramus. Item in auten. vt diu. inf. sub scrip. ba. glo. ques. ij. j. col. iij. id est in

De modo allegandi

hoc libro sub titulo vt diuine instiōes
subscriptōes hēant gloriofissimū que-
stōis rē. Et nota dīam inter auten-
ticū z autenticā. Nam autenticū est li-
ber principalis vel volumē de q̄ tā mē-
tio facta est. Sz autētica est lex vna vel
paragraphus incorporat⁹ libro Co. Et al-
legat hoc modo sicut etiā p̄dictū est in
lib. Co. in auten. multo magis. C. de sa-
crofan. ec. rē. Liber feudoz q̄ alio noie
dicit collatio decima. diuidit in duos
libros ptiales quozū quilibet subdivi-
ditur in titulos. z isti in capitula z pa-
graphos. Vbi vt exemplariter dicat in al-
legatōne hui⁹ libri primo ponit nomē
libri postea titulus. deinde capituluz z
paragraphus. vt sic allegādo ill. alias
z cōmuni⁹ in vsu. feu. de pbi. feu. alie. p-
fri. ca. j. hoc edictali. Et hoc breuitatū
sic intelligit. i. in vsibus feudoz. qui li-
ber etiā collatio decima dicit. sub rubri-
ca de pbi. ita feudū alienatōe p̄ Fride-
ricū. in capitulo p̄. z paragrapho alle-
gato. Et est necesse apponere p̄ Fride-
ricū ad dīam alteri⁹ tituli in eodem li-
bro. de pbi. feu. alie. p̄ lotariū. P̄t eti-
am nomē libri vltimo subiūgi. vt i hoc
exemplo. Quī. mo. feu. amī. c. vnico.
S. rursus. in vsu. feu. i. in rubrica. quib⁹
modis feudū amittat. capitulo vnico.
in pagrapho rursus. in vsibus feudoz.
Etiā interdū allegat collatōne decima
sic breuitādo. col. x. q̄ iste liber post. ix.
collatōnes autenticoz editus est. Alia
p̄nt accipi exempla multa. de feu. mar.
duc. z co. id est de feudo marchie duca-
tus z comitat⁹. De inuē. in inā. fac. id
est de inuestitura in manuz facta. De
mi. fa. q̄ p̄u. ē. i. de milite vasallo q̄ p̄u
max est. Qua. va. lu. de domi. fi. i. qua-
liter vasall⁹ iurare debeat dño fidelita-
tem. Et ita de oib⁹ alijs extēdēdo z ab-
breuitādo rubricas cū subiūctiōe tñ ca.
z paragraphi in q̄ p̄met autoritas vel
text⁹ allegat⁹. Tantū de libro feudoz.

Quart⁹ liber principal⁹ dē Instituta
vel institutōes in plālī nūero. Et diui-
dit in. iij. libros ptiales. q̄ sūt intro-
du-
ctorij i alios libros legales. imo defun-
tunt etiā canonib⁹ inq̄tum declarant si
gnificatōes terminoz in iure vsirato-
rū. q̄ multū viles sūt incipientib⁹ tanq̄
ostij i domū i ius p̄bētes introitū. qua-
re p̄sultū ē oib⁹ q̄ si mō genti⁹ pueris et
adult⁹ lac iur⁹ p̄cupiscētib⁹. p̄ instōnuz
dogmata sua primaria sumē nutrimē-
ta. vt doctria pambula inforati instin-
ant mereant sanctōi securi⁹ inherē. q̄ a
xp̄ianissimo iustianiano impatore re-
gulariter deriuata oim impatorū aucte
subet. vetat. vidicat. punit atqz p̄mittit
Null⁹ ḡ taz p̄sumptuosus existat. q̄ si-
ne institutionū doctris ad iurū z ma-
xime ciuiliū sublimitates p̄scendē atē
ptet. qm̄ ex alto irremediabilr corrūit
q̄ volare satagūt aq̄z pēnas assumant
Fuit autē h̄ liber de mādato iustianianū
impatoris q̄ etiā digestū p̄posuit edit⁹
p̄ digestū. z p̄ primā p̄positōez codic⁹
aū tñ scōi codic⁹. quē nūc hēm⁹ p̄plat⁹
onē p̄ magnificū ingm̄ Tribonianuz
questorē sacri pallaciū sui cū Theophi-
lo z Dorotheo viris illustrib⁹. vt i p̄-
cipio institutorū dicit. Et h̄mōi libri ptī-
ales subdividunt vltentus in titulos.
z hi in paragraphos nō in leges nec in
capitula. et paragraphi interdum quā-
do longi sunt in versiculos. In allega-
tionibus autē hui⁹ libri talismod⁹ ob-
seruat. q̄ primo liber nominat. postea
rubrica. deinde paragraphus cum ver-
siculo. Exempli gratia. insti. de iur. et
iur. S. j. id est in libro institutionum sub
rubrica de iusticia et iure. in pagpho p̄
illius rubricę. Aliud exempluz. Insti.
de iur. na. gē. z ci. S. f. q̄tiens. i. institutis
de iure naturali gentiū z ciuili. paga-
pho allegato. Item insti. de here. insti.
S. hereditas. i. de hereditib⁹ institutis.
pagpho q̄ incipit. hereditas. Et sic de

De diffinitione iuris

alijs exēplis accipiendū ē. Et hoc d' no
minibus diuisionib' et exemplis iporū
libroz legalū p' nunc sufficiant. Et
tū plenius noscant hi libri. Nota q' di
gestū verus sic incipit. Iuri opam da
turū prius nosse oportet. vñ nomen iuris
descendat. Et primus titulus est de iu
sticia et iure. Infortiatū vñ sic incipit.
Notis cā sp' et vbiq' est p'cipua. Et p'm^o
titulus ē. Solutio m'f'mōio quēadmo
dū dos petat. S3 digestū nouū incipit
Hoc edicto p'mittit' vt siue iure siue in
iuria fieret opus p' nunciatōem inhibe
ret. Et ē primus titulus De noui ope
ris nunciatōe. Codex incipit Imperator
cūctos p'p'os. et p'ma rubrica ē d' sum.
tri. et si. ca. Premittit' etiā p'hemū. hec
q' necessario. Autenticū incipit. Occu
patis nobis circa totius rei p'curas. Et
est prima rubrica. Si heres soluere le
gatū noluerit. Decima collatio q' etiā
liber de vsibus feudoz dicit' sic incipit
Quia de feudo tractaturū sum^o. videa
mus p'mo q' feudū dare p'nt. et p'ma ru
brica est de his q' feudū dare p'nt. et qua
liter acquirat et retineat. Instituta vñ
sic incipiūt. Imperatoriā maiestātē nō so
lū armis decoratā s3 etiā legib' op'z eē
armatā. Notandū etiā ē q' qdā liber
volumen appellatus ē. p'tinēs in se ali
quos p'dictoz libroz totaliū et aliquos
p'ialiū. vñz Insti. Auten. vsus feudoz
et tres vltimos libros codicis. scz. x. xj.
et xij. qui raro legi p'suenerūt. et titulos
hūt plerofq' rarissimos.

Premissis itaq3

noibus et diuisionib' libroz vtriusq' iu
ris cū modis allegādi in ipis. Nunc p'
breniaturis glosaz legēdis subiungaz
quoddā alphabetū in quo cōiores sal
tē abbreviature textus et glose iuris cō
tinebunt. qd' sic incipit a vel b et c. Que
cunq' s'arū alphabeti posita sola in re
tribus iuris maxie decre. signat nomē

ppatū viri vel mulieris. vt arnold^o ber
nardus sic de alijs. vt d' testi. ex pte. A
i. ad e. et sic de alijs

Ab. i. abbas. s. la

pus vel de castilano.

Alc. vel accur. i. Accursius glosator in
legibus. Hic duo s' habuit filios. vnus
vocabat' franciscus accursij valens do
ctor in legib' q' glosis p'ris sui multas
fecit additōes. Alius noie cernuus. fe
cit etiā additōes que dicunt' ceruotine
modicū tñ valentes. quaz vna ponit.
C. de eden. in. l. j. et sic filius pōt in iure
p'rem rephendere. vt. ff. de p'di. ob cau.
in morib' secus l3 possit dari tutor p'ri
furioso

Al. i. albertus doctor legū.

Ala. i. alanus.

Ap. se. le. i. aplice sedis legatus.

Ap. re. i. appellatōe remota.

Ap. ob. re. i. appellatōis obstaculo re
moto.

An. de bu. i. antonius de butrio.

Ar. i. argumentū.

Archi. i. archidiaconus m'gr Jo. an. q'
glosauit etiā sextū. et scripsit rosariū su
per decreto.

Ad n. p. i. ad n'ram p'ntiā.

Aut. vel auten. i. autenticū lib' vel au
tentica lex incorporata.

Alz. i. azo q' fecit sumā vñā in legib' ex q'
sumūt examinādi p'tinuatōes rubricaz

Bern. ber. i. ber

nardus glosator decretaliū.

Bar. brix. i. bartholomeus brixensis. q'
fecit additōes glo. sup decreto. q's si de
cretū h3 sic incipit glo. ei^o. Qm' nouis
supuenientibus causis noua est reme
dijs succurrendū.

Bar. i. bartol^o saxoferrato legū inter
pres.

Bal. i. baldus in vtroq' iure scribens.

Ban. i. bandinus doctor.

Baz. i. bazianus.

De alphabeto abbreviaturarum

Bo. me. i. bone memorie.
 Bul. i. bulgarus doctor.
 But. i. butrinus. s. antonius de butrio.

E. in textu posita

Sola celestinum signat. maxime qui ap-
 ponunt hec verba predecessoris. n. alias
 in glosis summis vel lecturis. E ma-
 gnum signat codice contra in ablativo
 casu. s. e paruum. i. capitulo vel centesi-
 ma in distinctionibus.

Cy. i. cynus doctor legum.

Cl. i. civis.

Ele. i. clementine vel clementinis.

Card. i. cardinalis doctor.

Cōst. i. constit. i. institutio.

Cōpust. i. cōpustulanus doctor.

Cen. ec. i. censura ecclesiastica.

Con. t. r. i. consultationi tue taliter re-
 demus.

D. sola vel di. i. di-

distinctione.

De pe. i. de penitentiis.

De con. i. de consecratione.

Dil. fil. i. dilectus filius.

Dama. i. damasus papa.

Dy. i. dynus doctor.

Dis. ve. i. discretio vire.

Do. de ro. i. dñi de rota.

Duran. i. durandus doctor.

E. sola et magna no-

men. x. i. lumen. e. pua eodē vel eadē. maxi-
 me qui sequitur titulo. distinctio vel lege.

Ec. ro. i. ecclesia romana.

Extra. i. extraneus. Et hic est sciē-
 dum quod quando in summa de casibus.
 in summa piana vel alicubi in libris
 iuris ponitur auctoritas ex decretali-
 bus. tunc allegatur extra et signat extra-
 vagantem. scilicet textum vel capitulum
 extra corpus decretorum positum. Decre-
 tales enim paulo ante cōpilationem corre-
 ctionem et cōcordationem ipsarum erant extra-
 vagantes. quia vagabantur extra illud vo-

lumen. Hodie autem per modernos ca-
 nonistas capitula in decretalibus. in se-
 xto. sicut et in clementinis non consueve-
 runt allegari extra. quia talia capitula mo-
 non vagantur extra corpus iuris canonici.
 Sed legiste predictorum librorum textus
 allegant extra. eo quod sunt extra corpus
 sui iuris. i. civilis. Verum est quod cano-
 niste adhuc hodie aliquos textus etiam
 canonici iuris allegant extra. videlicet
 hos qui sunt extravagantes nondum in
 corporati iuri canonico.

Sa. i. facit

Fe. re. p. n. i. felicis recordationis predecessoris
 nostri.

Fra. i. i. fraternitati tue.

Fi. i. finali. vel fine.

ff. i. digestis.

Fri. de sen. i. fridericus de senis.

Fran. de sab. i. franciscus de saborellis
 doctor cardinalis.

Flori. i. florinus doctor.

Fri. impa. i. fridericus imperator.

F. t. r. i. fraternitati tue taliter rhidem.

S. in spe. Guillelmus in spe

culo.
 G. de mō. lau. i. guillelmus de monte
 lauduno.

Guil. i. guillelmus doctor.

Gen. i. genselmus doctor.

Gra. i. gratianus cōpilator decreti.

Go. vel gof. i. goffredus qui cōposuit su-
 mam in qua recitantur examinandi in iu-
 re canonico cōtinuationes rubicarum et
 alia plura.

Gar. i. garcias doctor.

Hu. i. hugo vel hugicio.

Ho vel hos. i. hostiensis doctor.

Hen. bo. i. henricus bosck.

Hon. i. honorius papa.

Her. i. hermannus doctor.

I sola vel cū titello sic. i. denotat infra.

Pro qui sciēdum quod textus allegat qui etiam
 postea habet siue in eodem libro siue in alio.

De alphabeto abbreviaturarum

eiusdē tñ tñtis. tñc dñ infra. et scribit p
f. longū cui supraponi pñt tñ. ell. vi sic. f.
f. ti. pñt. c. j. ij. vel. iij. i. infra titulo pñt
c. p. rē.

f. e. ti. i. infra eodem titulo
f. brevis vel. longa signat vñū vel p
Jo. mo. i. iohannes monachi glosator
texti in franciā

Jo. an. i. iohes andree etiam glosator
fieri z clementinaz q z nouellas pñt
pñt valentissimus doctor.

Jo. imo. i. iohes imola modernus doctor
sup decretalib⁹ notabiliter scribens.

Jo. vñ ioh. i. iohes glosator: dñt tñt
tonic⁹ quē alij notant iohes antiquum

Jo. de li. i. iohannes de lignano

Jo. de san. i. iohannes de san. i. i. s

Inno. vel innoc. i. innocentius papa

Inno. i. imola. subaudiendo Jo.

Jac. de liz. i. Jacobus de lizano

Ja. de are. i. Jacobus de arena

Ja. bur. i. Jacobus de butrigarij

Ja. bal. i. Jacobus balduin

Ja. de bel. i. Jacobus de beluio

L. sola. id est lege

vel quāq̄mtra in nūero distinctionum

La. ab. i. lapius abbas doctor

Lamp. de ramp. i. lamp⁹ dñ rāponibus

Lud. de ro. i. ludonic⁹ dñ roma doctor

La. vel lau. i. Laurentius in glosis de
cretalium.

Li. i. libro vel liber fm exigentiam con
structionis

No. ca. p. i. montōe canonica pñtissa

Os. vel mar. i. martinus

M. vel mā. i. mādam⁹. signat qñ lra q

sequit. vi m. q. i. mādam⁹ quatenus

Nic. sico. i. nicola⁹ sicol⁹ do

ctor. q alit dñ pa

normitan⁹ pñt panomita modernissim⁹.

No. z ve. test. i. noui z veter. testamēt.

No. i. nota. Nota. i. notat.

Nouel. i. nouella

O. vel op. i. opinio

Ob. i. obstaculo

Odo. i. odofredus doctor

Ol. vel old. i. olradus vel oldradus

Ost. vel ost. i. ostēsis cōius tñ pñt dñt

Pe. i. penitentia vel petr⁹. vel

penultimo.

Pest. vel pent. i. penultimo

Paragraph⁹ qz in ordine alphabeti n

inuenit abbreviat⁹. cum nō sit vna lra

sic solet scribi. f. vt qñ caplum vel aliq

lex. ē longa tñc ad citi⁹ inueniendū tex

tū allegatū ponit in capto vel lege pag

phus vñ vel plures. Nota tñ q pag

phi sunt duplices. vñz magn⁹ z pñs.

z parus dñ eē niger de incausto in ta

li. f. vel pñli. z talis dñ legi cū sua deter

minatōne seqñti. h aut cōter ponit in

glosis vel in summis collect.

Alius aut magn⁹ sic format C z dñ eē de alio

colore. f. rubeo vel blaneo seu flauo. et

talit legi nō dñ. licz in legendo dñ inue

nif. vel dñ venit ad eū pausari debeat.

z in corrigēdo libros dñ noiari vt appo

nat si nō sit ibi. Nā certū text⁹ z summe

distincite sūt p tales. ita q allegat pñm⁹.

scōs. Si g non essent ibi pñtgeret. pñ

mū accipi p scō. z scōm. p p. qd erroz

induceret. z. vñ scz. f. pñs sigt alium

vñz C magnū. z sic apd loyos est ter

minus secunde inrentōis

Preal. i. pñlegatis

Pñ. i. pñcipio

Per to. i. enim p totū

Pñ. id est primo

Pñter. i. pñter. hoc est occasione

Pau. de leaz. i. Paulus de leazaris q

scripsit bene sup clementinis

Pe. de bel. i. Petrus de bella partica

doctor legū vñramontanus

Pe. de samp. i. Petrus de samprana

P. vel pla. i. placentinus doctor.

Pñ. di. i. pñfulgeat dignitate. vt de re

st. in c. lici. ij.

De alphabeto abbreviaturarum

Pr. id est preterea

Pa. id est papa

Pom. id est pomponius impator

Q. i. qone qñponi-

tur in causis decreti. vel qñenus qñ po-
nit in textu decretalium. maxime post
mandamus. ut sic man. q

Ray

id est Raymūdus capella-
nus et penitentiarius gre-
go. ix. de qñ in prin. decretalium.

R. i. remota. ut ibi ap. re. ut supra.

Rof. i. Roffredus doctor

Rog. i. Roglerius legista

Re. vel r. i. responso vel responsio.

R. i. i. require vel remissionibus.

Sali.

id est salicernus doctor

Sico. ab. i. sicolus abbas

Se. ap. i. sedes aplice **So. i. solutio**

Sa. ap. cō. i. sacro approbante dēlio

Se. i. sequenti **Seque. i. sequentibus**

S. vel S. i. supra. Vñ qñ aliqd allegat
in aliq qd prius illū locū habitus ē in
alio vel eodē libro eiusdē tñ iuris. vics
aut civilis aut canonici h allegat. s. p

s. breue. s. i. longa sola. i. scilicet
Spe. i. speculum liber magnus

Spec. i. speculator auctor: speculi scilicet
Guilhelmus duranti.
Sub. ap. ob. i. submoto appellationis
obstaculo. ut de testi. cum olim

Sa. auc. cō. i. sacra auctoritate concilij
ut de iureiu. hñmis

Tan. i. tancredus

T. vel ti. i. titulo. etiam. t. i. taliter

Tho. id est Thomas

Vin. id est Vincentius doctor

Vincen. i. Vincentius doctor

Vb. de bo. i. Obertus de bobio

Vlt. id est ultimo

V. sola. i. quinq vel quinta. ut. v. q. v.

Vut. vel tvil. id est tvilhelmus. quod itali
ei scribūt Guilhelmus, et Francigene

Guilhelmus

Guil. duran. i. guilhelmus duranti

v. i. versu vel versiculo

Ve. i. vetus. ut. ff. vetus

x. id est decima

xx. id est vicecima

xc. id est nonagesima. qz. x. pposita c. si-
gnificant centum subtrahit ei decē si-
cut etiam in. xl. et.

zab.

id est zaborella. videlicet do-
minus Franciscus

Con. i. cōsecratioe

S. id est pagrapho. vel pagraphis. de q
supra latius dictū est **Sunt et alie ab-**
breuiature de rubricis eaz legum qz ea
nonum maxime decretaliū de quibus
patebit infra.

Hec aut de abbreviaturarum textū glosa-
rū summarum et lecurarum vtriusq iurū pre-
ter titulos nūc sufficiāt. q vtrq primis
iurū alūis difficles apparēt in p ag-
gressu. et raro colligunt ita copiose. qre
fit hoc opusculū incipietibz tanto ma-
gis acceptū rariūq reputatū. quanto
magis sollicitius est collectum

Via ad pmissarū

q noticiā necessariū est habere ru-
bricas seu titulos vtriusq iuris abbre-
uiatos et extensos. pponaz rubricas iu-
ris canonici ppter eaz paucitatē respe-
ctu rubricarum iuris civilis. quas etiā
subiungam. Etiam qz supra pmissi ius
canonicū iuri civili ratione dignitatis
et excellentie et. Sequunt ergo rubri-
ce decretalium et psequens sexti et cle-
mentinarū. eo q ordine ponunt in de-
cretal. primitus abbreviate. deinde ex-
tense. et postea ut eo facilius menti teneā-
tur meretrice in. liij. versibus colligen-
tur. Vnde nota q hi sūt tituli decre-
taliū non inspecto ordine alphabeti. et
primo primi libri. scdo secundū. et sic de
alijs.

De titulis decretaliū

De sum. tri. z fi. ca.

I. de summa trinitate z fide catholica
Constit. i. cōstitutiōibus.
Rescrip. id est rescriptis.
Consue. id est consuetudine
Postu. p. i. postulatiōe p̄latorū
Elec. id est electiōe z electi potestate
Transla. epi. i. translatiōe eporū
Itu. z vsu pal. i. auctore z vsu pallij
Renun. id est renunciatiōibus
Sup. neg. fla. id est supplenda negli-
 gentia p̄latorū
Temp. or. id est temporibus ordinum et
 qualitatibus ordinandorū.
Scru. in or. id est scrutinio in ordine fa-
 ciendo.
Or. ab epi. qui re. i. ordinatis ab epi q̄
 resignauit vel renunciāuit ep̄atu. vel
 ab excommunicato.
Era. z quali. id est etate et qualitate or-
 dine p̄ficiendorū
Sa. vnc. id est sacra vinctiōe
Sacra. ite. vel nō. i. sacramentis iteran-
 dis vel non.
Ser. nō or. i. seruīs nō ordinandis z eo-
 rum manumissione
Fi. p̄el. i. filiis p̄byterorū ordinandis
 an non.
Obl. ad rati. i. obligatis vel ratiocinis
 ordinandis vel nō
Corp. vici. id est corpore viciatis p̄mo-
 uendis vel non
Biga. i. bigamis nō ordinandis
Ele. pe. i. clericis peregrinis
Of. arch. i. officio archidiaconi
Of. archip̄. i. officio archiep̄byteri
Of. p̄r. id est officio p̄micerij
Of. sacri. id est officio sacriste
Of. custo. i. officio custodis
Of. vica. id est officio vicarij
Of. dele. i. officio z potestate iudicis de
 legati
Of. le. id est officio legati
Of. iudi. or. i. officio iudicis ordinarij

Of. iudi. i. officio iudicis.
Ma. z obe. id est maiestate z obediētia
Treu. z pa. i. treuga z pace
Pac. id est pactis
Transac. i. transactiōibus
Postul. id est postulando
Procu. i. procuratoribus
Sin. id est sindaco
Dis q̄ vi. me. i. de his que vi metusue
 causa fiunt.
In inre. re. id est integrū restitutiōe
Ali. mu. iu. cau. fac. i. alienatiōe mutā-
 di iudicij causa facta
Arbi. id est arbitris

Tituli secundū libris.

Iudi. i. iudicij.

For. compe. i. foro p̄petenti
Li. ob. i. libelli oblatione
Mut. pe. i. mutis petitiōibus
Lit. cōtest. i. litis p̄statiōe
De li. nō cōtest. i. vt lite nō p̄stata nō
 p̄cedatur ad testiū receptiōem vel ad
 diffinitiuam sententiam.
In. calum. i. iuramento calumnie
Dila. id est dilatoriū
Fer. id est feriis
Or. cog. i. ordine cognitiōum
Plus pet. i. plus petitiōibus
Cau. poss. z pro. i. causa possessionis et
 p̄petatis.
Resti. spo. i. restitutiōe spoliatorū
Do. z p̄u. i. dolo z p̄uicia
Eo q̄ mis. in pos. i. eo qui mittit in pos-
 sessionem causa rei seruandē
De li. pen. i. lite pendente nihil inouet
Sequest. pos. i. sequestratione possessio-
 num z fructuum
Confes. id est confessiō
Proba. i. p̄batiōib⁹
Tes. i. testibus et attestatiōibus
Tes. co. i. testibus cogendis vel nō
Fi. instr. i. fide instrumentorū
P̄esump. id est p̄sumptiōibus
Inreiu. i. iureiurādo

De titulis decretalium

Excep. id est exceptiōibus
Prescrip. i. prescriptionibus
Sen. z re. i. i. sententia z re iudicata
App. i. appellatiōibus recusatiōibus z
 relationibus
Peregr. i. peregrinantibus
Confir. vii. i. i. firmatiōe vult vel inutili
 Tituli tercij libri

101. 102. **De. et ho. cle. id est**

de vita z honestate clericorū
Coha. cle. z mu. i. cohabitatiōe clerico
 rum z mulierum
Cle. cōiū. i. clericis coniugatis
Cle. nō resi. i. clericis nō residentib⁹ in
 ecclia vel p̄benda
P̄ben. i. p̄bendis z dignitatibus
Cle. egro. i. clerico egrotante vel debi-
 litato
Insti. i. institutiōibus
Conces. p̄. i. concessiōe p̄bende vel ec-
 clesie nō vacantis
De se. va. i. ne sede vacante alqd inouet
His que fi. a p̄. i. his q̄ fiunt a p̄lati s̄
 n. consensu capituli
His que fi. a ma. i. his que fiūt a maio-
 ri parte capituli
Ut ec. bene. i. eccliaistica b̄nficia sine di-
 minutiōe conferant
Re. ec. nō al. i. reb⁹ ecclie nō alienādis.
P̄eca. i. p̄caris vel p̄carijs
Cōmo. i. p̄modato **Depo.** i. deposito
Emp. z ven. i. emptiōe z venditiōe
Lo. z conduc. i. locato z p̄ducto.
Re. p̄mu. i. rerum p̄mutatiōe
Fen. i. feudis
P̄ignō. i. p̄ignorib⁹ z alijs cantōnib⁹
Fideiuss. i. fideiussoribus
Solu. i. solutiōibus
Dona. i. donatiōibus
Pecu. cle. i. peculio clericorū
Testa. i. testis z vltimis voluntatibus
Suc. ab intest. i. successiōib⁹ ab intestato
Sepul. i. sepulchris
Paroch. i. parochijs z alienis parro-
 chijs
Deci. i. decimis z oblatiōibus.

Reg. i. regularib⁹ z trāsentiū ad Aligloz
Cōuer. cōiū. i. p̄uersione cōiubatorum
Cōuer. infi. i. cōuersione infidelium
Vo. i. voto z voti redemptiōe
Sta. mo. i. statu monachorū z canon-
 corū regularium
Relig. do. i. religiosi domibus vt epi-
 scopo sint subiecte.
Capel. mo. i. capellis monachorum et
 aliorū religiosorū
Iurepa. i. iure patronatus.
Cēsi. i. censib⁹ exactiōib⁹ z p̄curatori⁹
Cōse. ec. i. cōsecratiōe ecclie vel altaris
Cele. miss. i. celebratiōe missarū z sacro
 eucharistie z diuinis officijs.
Bap. i. baptismo. z eius effectu
P̄res. nō bap. i. p̄sbiō nō baptizato
Custo. eucha. i. custodia eucharistie cri-
 smatis z aliorū sacrorū
Reli. z ve. san. i. reliquijs z veneratiōe
Ob. se. i. obseruariōe ieiuniorū
Pur. p̄par. i. purificatiōe post partuz.
Ec. edi. i. ecclijs edificādis vt repandis
Immu. i. immunitate. alias emunitate ec-
 cliarū cimiteriorū z rex ad eas p̄tineriū
De cle. vel mo. i. ne clerici vel mōachi
 secularib⁹ negocijs se immisceāt
 Tituli quarti libri

Spon. et matri. id

est sponsalibus z matrimonijs
Despō. i. p̄u. i. desponsatiōe impuberū.
Clā. despō. i. clādestina desponsatiōe
Spon. du. i. sponsa duorū
Condi. ap. i. cōditiōib⁹ appositis in de-
 sponsatiōe vel alijs cōtractibus
Qui cle. vel vo. i. q̄ clerici vel vouētes
 matrimoniū contrahere p̄iūt
Co q̄ dux. i. ma. i. eo q̄ duxit in m̄rimo-
 nium quā polluit p̄ adulterium
Con. lepro. i. coniugio leprosorū
Coniū. ser. i. coniugio seruorū
Ma. ex li. ven. i. nat⁹ ex libero ventre
Cog. spi. i. cognatiōe spūali
Cog. le. i. cognatiōe legali
Co q̄ cog. p̄san. i. vx. sue. i. eo q̄ cognouit
 b

De titulis decretalium

Cōsanguinitas vxoris sue.
Cōsan. z af. i. p̄sanguinitate z affinitate.
Frig. z male. i. frigidis z maleficiatis z
impotētia coeundi.
Ma. cō. edic. ec. cō. i. infimonto z edi-
ctū eccie cōtracto.
Qui fl. sint le. i. q̄ filij sint legitimi.
Qui ma. ac. pos. i. q̄ infimontū accusa-
re p̄fir. vel p̄ illud testificari.
Diuor. i. diuorij.
Dona. in. vi. z. vr. z de dote. i. de dona-
tōibus inter vrū z vxorē. z de dote p̄
diuorij restituenta.
Se. nup. i. secundis nuptijs.

Tituli quinti libri.

Accu. i. accusatio

nibus in q̄stōibus z denūciatōibus.
Calum. i. calūniatoribus.
Simo. i. simonia. z ne aliqd p̄spūali-
bus erigat vel p̄mittat.
Ne pla. vi. su. i. ne plati vices suas ec-
clesias annuo censu alijs p̄cedant.
De magi. i. de magistris z ne aliqd exi-
gat p̄ licentia docendi.
Inde. i. indeis z saracenis z eoz fuis.
Here. i. hereticis z manicheis.
Scisma. i. scismaticis.
Apost. i. apostatis z reuerantibus ba-
ptisma.
His q̄ fl. oc. i. his q̄ filios occiderūt.
Inan. z lang. ex. i. infantibus z langu-
dis expositis.
Homici. i. homicidio volūtario vel ca-
tōnea. i. tomeamentis. **snali.**
Cle. pug. in du. i. clericis pugnātibz i
duello.
Bali. z sagit. i. balistarijs z sagittarijs.
Adult. i. adulterio z stupro.
Rapto. i. raptoribz incendiarijs z viola-
toribus ecciaz. **Fur. i. furtis.**
Vsu. i. vsuris.
Cri. fal. i. crimine falsi.
Sortil. i. sortilegijs.
Collu. dete. i. collusionē detegenda,

Delict. pu. i. delictis p̄neroz.
Cle. vena. i. clerico venatore.
Cle. p̄cus. i. clerico p̄cussore.
Male. i. maledictis.
Cle. excō. i. clerico excōicato interdicto
vel deposito ministrante.
Cle. nō or. i. clerico nō ordiato ministrante.
Cle. p̄ sal. p. i. clerico p̄ saltū p̄moto.
Eo q̄ fur. or. su. i. eo qui furtiue ordinē
suscepit.
Excel. p. i. excessibus platorū z subditos
No. op. nū. i. noui opis nūciatōe.
Priulle. i. priuilegijs z excessibus pri-
uilegiatorū.
Pur. ca. i. purgatōe canonica.
Pur. vul. i. purgatōe vulgarī.
In iu. i. iniurijs z damno dato.
Pen. i. penis.
Pe. z re. i. penitētijs z remissionibus.
Sen. ex. i. snia excōicatōis.
Ver. sig. i. verborū significatōe.
Re. iu. i. regulis iuris.

De premissis

n rubricis decretalium abbrevia-
tis z extensis vt eo meli⁹ mē-
ri teneant. sequuntur versus de eisdē fm
ordinem.
Prima sup̄ma fides statuit. scribitq̄ se
nescit.
Postulat electus translatus auctor et
usus.
Inō renūcio suppleto tēpibz q̄z scrutor.
Ordo resignat⁹. etas vngit⁹ sacramē.
Filius z seruus obnoxius z victatus.
Hinc bigamus clerus pegrin⁹ z archi-
leuita.
Archisacer. primas sacris castos vice-
fungens.
Delegans legās. iudex ex ordine cler⁹
Iudic⁹ officij maior pax p̄cta sequit⁹
Transigo postulo. p̄curo vel syndicus
esto.
Hinc mems integrat. alienat arbitriū
par.

De titulis extensis

Judicium forisq3

libellus muna poscens.
Litē prestatus sine q̄ nō suscipe testes.
Iuro dilatis ferijs ex ordine nosco.
Plus peto de cā spoliatus restituēd⁹.
Est dol⁹ ē missus lis pēdēs atq3 seq̄ster.
Cōfessusq3 pbo testis testes q3 cogo.
Instruo psumo ius iurās excipiendo.
Prescribo sentēto puoco pgoq3 firmo

Diuus honor cle

rus habitas clerisq3 iunctus.
Nō residēs dignus eger vel debilitat⁹
Instituto pcedendo ne sede vacante.
Et sine cōsensu maior⁹ p̄s nō minuat⁹
Eccie res atq3 p̄caria cōmodo pono.
Vendo loco muto feudū pignusq3 ca
uendo.
Atq3 fideiussoz soluit dat peculioz.
De testamētis etiā succedo sepultis.
Parochijs decimis vult regla religiof
Cōiunx cōuersus inuid⁹ vota redemit.
Inde status monachi domus atq3 ca
pella loqoz.
Inrepatronatus de cēsib⁹ ara sacrata.
Missaq3 baptisim⁹ quo nō est p̄sbrystus
Eucharistia reliquie ieiunia pura.
Edes imunes secti fuge clerice merces

Sponsus et impu

bes clādestina sponsa tuoz.
Conditio vouēs q̄ polluit atq3 leprosus
Sern⁹ natis sequit cognatio duplex
Post p̄sanguinea p̄sanguinei gelidicq3
Cōiugiū vetitū sequit q̄ legitimi sunt.
Accusare queūt dīnotia dona scōa.

Accusatio siue ca

lumnia simonialis.
Prelati rabi iudeus hereticusq3.
Scismaticus apostatic⁹ natos p̄mētes
Infans exposit⁹ homicida romea m̄ta.
Hinc clerus pugnans post hoc quoq3
lagittat adulter.

Eccie raptor sequit fur. hinc et vstra.
Fallari⁹ fors collidēs crimē pueroy.
Clericus venator p̄cussor maledicusq3.
Clericus depositus q̄ nō ē ordo m̄ster
Salt⁹ furtin⁹ excessus opusq3 nouellū.
Lex p̄nata subit sequit purgatio du
plex.

Iniurie penesq3 remissio p⁹ anathema.
Verboz signi sequit p⁹ regula iuris.

Hī sunt sp̄ales versus de rubricis de
cretaliū fm ordinē suū. vt supra tactū
est vbi dicebat d̄ decretalibus. c. lxxxv.
sunt rubricę seu tituli.

Sunt aut capitula in decretalib⁹ tris
milia minus. xvij. Versus. His centū
tituli sed q̄ndenos remouebis. Sūt de
cretales ter mille absq3 nouem bis.

Remissis titulis

p seu rubricis decretalib⁹ abbre
uiatis et extensis non inspecto
ordinē alphabeti. H̄ eo ordine q̄ ponūt
in decretalibus. et p̄missis versibus de
eisdē fm ordinē vt eo melius mente re
neant. Sequunt nūc ijdē tituli siue ru
bice decretaliū extensi p ordinē alpha
beti fm ordinē libroz eos p̄inentium
ordinati vt lector iuris si indignerit cl
tius inueniendo quēlibet illoz recur
rat ad eos.

Tituli libri decretaliū.

Auctoritate et usu

pallij. l. i. ti. viij.
Alienatione iudicij mutandi causa fa
cti. l. i. ti. xj.
Arbitris. l. i. ti. xlij.
Appellatōibus recusantib⁹ et relatōn
ibus. l. i. ti. xxvij.
Accusatōibus inquisitōibus et denun
ciatōibus. l. v. ti. j.
Apostatis et reiterantibus baptisim⁹.
l. v. ti. ix.
Adulterijs et stupro. l. v. ti. vi.
Bigamis nō ordinādis. l. j. ti. xxi.

De titulis extensis

Baptismo et eius effectus. l. iij. t. xliij.

Constitutionibus

l. i. t. ij.

Consuetudine. l. i. t. liij.

Corpe viciatis non ordinandis. l. i. t. xx.

Clericis pegrinis et eis non sine lris rect
piendis. l. i. t. xxij.

Causa possessionis. l. iij. t. xij.

Confessio. l. iij. t. xviij.

Confirmatio vili. l. iij. t. liij.

Cohabitatio clericorum et mulierum. l. iij. t. ij.

Clericis coniugatis. l. iij. t. iij.

Clericis non residentibus in ecclesia vel prebe
da. l. iij. t. liij.

Clerico egrotante vel debilitato. l. iij. t. vij.

Concessione prebende vel ecclesie non vacan
tis. l. iij. t. viij.

Comodato. l. iij. t. xv.

Conversione coniugatorum. l. iij. t. xxxij.

Conversione infidelium. l. iij. t. xxxij.

Capellis monachorum et aliorum religioso
rum. l. iij. t. xxxvj.

Censibus exactoribus et procuratoribus.
l. iij. t. iij.

Consecratio ecclesie vel altaris. l. iij. t. xl.

Celebratio missarum et de sacro eucharis
tie et diuinis officiis. l. iij. t. xli.

Custodia eucharistie et crismatis et alio
rum sacrorum. l. iij. t. xliij.

Clandestina desponsatio. l. iij. t. liij.

Conditibus appositis in desponsatione vel
alijs contrahibus. l. iij. t. v.

Contagio leprosum. l. iij. t. viij.

Contagio seruorum. l. iij. t. ix.

Cognatio spirituali. l. iij. t. xij.

Consanguinitate et affinitate. l. iij. t. xliij.

Calumniatoribus. l. i. v. t. ij.

Clericis pugnantibus in duello. l. v. t. i.
xliij.

Collusio. l. v. t. xxij.

Clerico venatore. l. i. v. t. xxxliij.

Crimine falsi. l. v. t. xx.

Clerico percussore. l. v. t. xxv.

Clerico maledico. l. v. t. xxxvj.

Clerico excoicato vel deposito vel inf
dicto ministrante. l. v. t. xxvij.

Clerico per saltum promotus. l. v. t. xxxix.

Dilationibus

l. i. t. tit.
viii.

Dolo et commacta. l. iij. t. xliij.

Deposito. l. iij. t. xvij.

Donationibus. l. iij. t. xxxij.

Decimis et primitiis. l. iij. t. xxx.

Desponsatio impuberum. l. iij. t. ij.

Divortijs. l. iij. t. c. xx.

Donationibus inter virum et uxorem et de dote
post diuortium restituenda. l. iij. t. xxi.

Delictis puerorum. l. v. t. xliij.

Electione et electi

ptate. l. i. t. vij.

Etate et qualitate in ordine perficiendorum.
l. i. t. xliij.

Eo qui mittitur in possessionem causa rei ser
uande. l. iij. t. xv.

Exceptoribus. l. iij. t. xxv.

Ecclesiastica beneficia sine diminutione co
ferantur. l. iij. t. xxxij.

Emptione et venditione. l. iij. t. xvij.

Ecclesiis edificandis vel repandis. l. i.
ij. t. xliij.

Emunitate ecclesiarum cimiterij et rerum ad
eas pertinentium. l. iij. t. xliij.

Eo qui duxit in matrimonium quam polluit per
adulterium. l. iij. t. viij.

Eo qui cognouit sanguineam uxoris sue
vel sponse. l. iij. t. xij.

Eis qui filios occidunt. l. v. t. x.

Eo qui furtive ordines suscepit. l. v. t. xxx.

Excessibus platorum in subditos. l. v. t. xxxij.

Filijs presbyterorum.

l. i. t. xxvij.

Foro competentis. l. iij. t. ij.

Ferijs. l. iij. t. ix.

Fidei instrumentorum. l. iij. t. xxxij.

Fenditis. l. iij. t. xx.

Fidei iussoribus. l. iij. t. xxxij.

Frigidis et maleficiatis. l. iij. t. xv.

Furtis. l. v. t. xliij.

De titulis extensis

Falsarijs. l. v. t. xx.

His que vi metus

ne causa fiunt. l. j. t. xl.

His que fiunt a plato sine consensu capituli. l. iij. t. x.

His q̄ fiut a maiori pte capituli. l. iij. t. xx.

Hereticis. l. v. t. vij.

Homicidio voluntario vel casuali. li. v. titu. xij.

In integz restitui

tionc. li. j. t. xl.

Judicijs. l. iij. t. j.

Juramento calumnie. l. iij. t. vij.

Jureiurando. l. iij. t. iij.

Institutiōibus. l. iij. t. vij.

Jurepatronatus. l. iij. t. xxxviii.

Judeis et saracenis et eoz fuis. l. v. t. vi.

Infantib⁹ et lāguidis expositis. l. v. t. xj.

Iniurijs et dāno dato. l. v. t. xxxvj.

Libelli oblatione

li. iij. t. iij.

Litis cōtestatōe. l. iij. t. xlv.

Locato et cōducto. l. iij. t. xviiij.

Majoritate et obe

dientia. li. j. t. xxxiiij.

Munis petitiōibus. l. iij. t. iij.

Mononio p̄cto p̄ interdiciū ecclesie. li. iij. t. xvj.

Magistris et ne aliqd exigat p̄ licentia docendi. l. v. t. v.

Maledictis. l. v. t. xxxvj.

Nato ex libero vē

tre. l. iij. t. xx.

Nō ordinato mīstrāte. l. v. t. xxxviij.

Noui opis nūciatōe. l. v. t. xxxij.

Ne clerici vel monachi secularibus ne socijs se imisceāt. l. iij. t. l.

Ne plati vices suas alijs pcedāt s̄b an nuo censu. l. v. t. iij.

Ne sede vacāte aliqd inouet. l. iij. t. viij.

Ordinatis ab ep̄o

q̄ renūciavit ep̄atui vel excōicato. li. j. titulo. xiiij.

Obligatis ad rōcīnia ordinandis v̄l nō. li. j. t. xix.

Officio archidiaconi. l. j. t. xliij.

Officio archiep̄sc̄bi. l. j. t. xliij.

Officio primicerij. l. j. t. xxv.

Officio sacriste. l. j. t. xxvj.

Officio custodis. l. j. t. xxvij.

Officio vicarij. l. j. t. xxviij.

Officio vel ptate iudicis delegati. libro j. ti. xxix.

Officio legati. li. j. t. xxx.

Officio iudicis ordinarij. l. j. t. xxxj.

Officio iudicis. l. j. t. xxxij.

Ordine cognitionū. l. iij. t. x.

Observantia ieiuniorū. l. iij. t. xlvj.

Postulatione

Pactis. li. j. t. xxxv.

Postulando. l. j. t. xxxvij.

Procuratoribus. l. j. t. xxxviij.

Plus petitiōibus. l. iij. t. xj.

Probatōibus. l. iij. t. xix.

Presumptōibus. l. iij. ti. xliij.

Prescriptōibus. l. iij. t. xxxvj.

Peregrinantibus. li. iij. ti. xix.

Prebendis et dignitatib⁹. l. iij. t. v.

Precarijs. l. iij. t. xliij.

Pignorb⁹ et alijs cautōib⁹. l. iij. t. xliij.

Peculio clericorū. l. iij. t. xxv.

Parochijs et alienis parochianis. lib. iij. t. xxix.

Presbytero nō dū baptisato. l. iij. t. xliij.

Purificatōe p̄partū. l. iij. t. xlvij.

Privilegijs et excessibus privilegiatorū. l. v. t. xxxiiij.

Purgatōe canonica. l. v. t. xxxiiij.

Purgatōe vulgari. l. v. t. xxxv.

Penis. l. v. t. xxxvij.

Penitētijs et remissiōib⁹. l. v. t. xxxviii.

Qui clerici vel vo-

uētes m̄fionū p̄here p̄nt. l. iij. t. vij.

De titulis extensis

Qui filij sint legitimi. l. iij. t. xvij.
Qui inrimoniū accusare pnt vel testifi-
cari. l. iij. t. xvij.

Prescriptis. l. j. t. iij.

Restitutōe. l. j. t. ix.
Rebus eccie alienādīs vñ nō. l. iij. t. xij.
Restitutōe spoliator. l. ij. t. xij.
Herū pmutatōe. l. iij. t. xix.
Regulārib⁹ et trāscentib⁹ ad religionem
l. iij. t. xxxj.
Religiosis domib⁹. l. iij. t. xxxvj.
Reliquijs et veneratōe scōp. l. iij. t. xlv.
Raptorib⁹ et incēdiarijs rviolatoribus
ecciarū. l. v. t. xvij.
Regulis iuris. l. v. t. iij.

Summa trinitate

et fide catholica. l. j. t. j.
Supplēda negligētia pīator. l. j. t. x.
Scrutinio in ordiatōe faciēdo. l. j. t. xij.
Sacra vinctōe. l. j. t. xv.
Sacramētis iterandīs vñ nō. l. i. t. xvi.
Seruis nō ordinādīs. l. i. t. xvij.
Sindico. l. i. t. xxxix.
Sequestratōe possessionis et fructus.
l. ij. t. xvij.
Snia et re iudicata. l. ij. t. xxvj.
Solutōibus. l. iij. t. xxij.
Successionib⁹ ab intestato. l. iij. t. xxvij.
Sepulturis. l. iij. t. xxvij.
Statu mōachoz. l. iij. t. xxv.
Sponsalib⁹ et inrimonijs. l. iij. t. i.
Sponsa duoz. l. iij. t. iij.
Secūdis nuptijs. l. iij. t. xxi.
Symonia et ne aliquid exigat vel pro-
mittat. l. v. t. iij.
Scismaticis et ordiatīs ab eis. l. v. t. vij.
Sagittarijs et balistarijs. l. v. t. xv.
Sortilegijs. l. v. t. xij.
Sententia excoicationis et solutōe. l.
v. t. xxxix.

Translatione epi

vel electi. l. j. t. vij.
Epibus ordinationū et qualitate ordi-

nandoz. l. i. t. xi.
Treuga et pace. l. i. t. xxxiij.
Transactionibus. l. i. t. xxxvi.
Testibus et attestacionibus. l. ij. t. xx.
Testibus cogēdis. l. ij. t. xxi.
Testamentis et vltimis voluntatibus.
l. iij. t. xxvi.
Torneamentis. l. v. t. xij.

De ecciastica be-

neficia sine diminutōe pferat. l. ij. t. xij.
De lite nō prestata nō pcedat ast testiu
receptōem. vel ad diffinitiuam sniam.
l. ij. t. vi.
De lite pendente nll innotet. l. ij. t. xvi.
Vita et honestate clericoz. l. iij. t. i.
Voto et voti redēptōe. l. iij. t. xxxiij.
Vsuris. l. v. t. xix.
Verboz significatōibus. l. v. t. xl.

In sexto aut libro

sunt rubricę pauciores. viz circa lxx.
Et in clementinis adhuc pauciores. vi
desicz. xlvij. Capitula scire cupiens in
his duobus mox numerabit. magis p
secro qd cōtineant attendēdū ē q̄ quot
sint. De aut facilliter sciēt in versi-
bus pmissis q̄ rubricę decretaliū essent
in sexto et que in clementinis desup si-
gnande eēt cū rubro. vi. in sexto. et vij
in clemētinis. quod aliquo labore fieri
posset illū ad remouendū tituli sine ru-
brice libri sexti et clementinarū. psequē-
ter sequunt vñ in eisde posite sint libris
nō inspecto ordine alphabeti. Et pmo
tituli siue rubricę primi libri sexti libri
decretalium.

Tituli pmi libri sexti libri decretaliū

De summa trini-

tate et fide catholica.
De cōstitutōibus.
De rescriptis.
De cōsuetudine.
De postulatōe pīator.

De titulis sexti libri

De electōne et electi p̄tate.
De renunciatiōne.
De supplenda negligētia p̄latorū.
De rebus ordinū et qualitatibus ordinandorū.
De filiis p̄sbyterorū ordinādis an non.
De officio vicarij.
De officio et p̄tate iudicis.
De officio et p̄tate iudicis delegati.
De officio legati.
De officio iudicis ordinarij.
De maiestate et obedientia.
De pactis.
De procuratoribus.
De his q̄vis metusue cā sunt.
De restitutōe in integrū.
De arbitris.

Tituli secundū libri sexti libri decretalium.

De iudicijs.

De foro cōpetenti.
De litis cōtestatiōe.
De iuramento calūnie.
De restitutōe spoliatorū.
De dolo et cōrumacia.
De eo qui mittit in possessiones cā rei seruande.
De lite pendente nūl innoet.
De cōfessis.
De testibus et attestatiōibus.
De iureiurando.
De exceptiōibus.
De p̄scriptiōibus.
De iniuria et re iudicata.
De appellatiōib⁹ et cōfatiōib⁹ et relatiōib⁹.

Tituli terciū libri sexti libri decretalium

De vita et honesta

te clericorū.
De clericis cōiugatis.
De clericis non residētibus in ecclesia vel p̄benda.
De p̄bendis et dignitatibus.
De clerico egrotāte vel debilitato.

De institutiōibus.
De p̄cessione p̄bende vel eccie nō vacāt.
De sede vacante aliqd innoet.
De rebus eccie nō alienandis.
De sepulchris.
De decimis p̄mitijs et oblatiōibus.
De regularib⁹ et trāsētib⁹ ad religionē.
De voto et voti redemptiōe.
De statu monachorū et canonicorū regulariū.
De inrepatronatus.
De cōsecratiōe eccie vel altaris.
De reliquijs et veneratiōe sanctorū.
De imunitate eccie cymiteriorū et rerū ad eas p̄tinentium.
De clericis vel monachis negocijs secularibus se immisceant.

Tituli quarti libri sexti libri decretalium.

De sponsalibus et

matrimonijs.
De desponsatiōe impuberū.
De cognatiōe spūali.

Tituli quinti libri sexti libri decretalium.

De accusationib⁹

inquisitiōibus et denunciatiōibus.
De hereticis et manicheis et eorū finis.
De schismaticis.
De homicidio voluntario vel casuali.
De excessibus p̄latorū in subditos.
De p̄uilegijs et excessib⁹ p̄uilegiatorū.
De iniurijs et damno dato.
De penis.
De penitētijs remissionibus.
De sententijs excommunicatiōis.
De verborū significatiōe.
De regulis iuris.

Positis titulis qui

in libro sexti libri sexti putantur ponunt in libro non inspecto alphabeti ordine. ponunt iudē tituli sine rubricis p̄fatorū librorū libri sexti sūm ordinem alphabeti. ut a lectoribus citius inueniri valeat.

De titulis sexti libri

Tituli siue rubricæ libri sexti decretalium

Arbitris libro. i. ti.

itulo. xxiij.
 Appellatōibus recusatōib⁹ et relati-
 onibus. li. ij. ti. xv.
 Recusatōibus inquisitionibus et de-
 nunciatōibus. li. v. ti. j.
 Bigamis li. j. ti. xi.
 Constitutōibus. li. j. ti. ij.
 Consuetudine. li. j. ti. iij.
 Confessis li. bro. ij. ti. ix.
 Clericis cōiugatis li. iij. ti. ij.
 Clericis nō residentibus in ecclesia vel
 p̄benda. li. iij. ti. iij.
 Clerico egrotāte vel debilitato. li. iij. t. v.
 Concessione p̄bende vel ecclesie non va-
 cantis. li. iij. ti. vij.
 Cōsecratōe ecclesie vel altar⁹. li. iij. ti. xix.
 Cognatōne spūali. li. iij. ti. iij.
 Dolo et p̄sumacia. li. ij. ti. vi.
 Decimis primitiis et oblatōibus. lib.
 iij. titu. xiiij.
 Desponsatōe impuberū. li. iij. ti. ij.
 Electōne et electi potestate. li. j. ti. vj.
 Eo qui mittit in possessionem causa rei
 seruande. li. ij. ti. vij.
 Exceptōibus. li. ij. ti. xij.
 Excessib⁹ prelatorū in subditos. l. v. t. v.
 Filiis presbyterorū ordinandis vel nō.
 li. j. ti. x.
 Foro competent. li. ij. ti. ij.
 His q̄ vi meruit cā fuit. li. j. ti. xx.
 Heretic⁹ et māichetis et eorū fuis. l. v. t. ij.
 Homicidio voluntario vel casuali. li.
 bro. v. titulo. iij.
 Iudicijs. li. ij. ti. j.
 Iuramento calūnie. li. ij. ti. iij.
 Iureiurando. li. ij. ti. xi.
 Institutōibus. li. iij. ti. vj.
 Iurepatronatus. li. iij. ti. xvij.
 Immunitate ecclesiarū claustraliorū et rez
 ad eas pertinentiū. li. iij. ti. xx.
 Iniurijs et damno dato. li. v. ti. vij.

Litis contestatōne. li. ij. ti. iij.
 Malositate et obia. li. j. ti. xvij.
 Ne sede vacante aliquid innouetur. li.
 iij. ti. viij.
 Ne clerici vel monachi secularib⁹ ne-
 gocijs se immisceant. li. iij. ti. xxi.
 Officio vicarij. li. j. ti. xij.
 Officio et potestate iudicis. li. j. ti. xliij.
 Officio et potestate iudicis delegati. li.
 bro primo ti. xliij.
 Officio legati. li. p. ti. xv.
 Officio iudicis ordinarij. li. p. ti. xxi.
 Postulatōne platorū. li. p. ti. v.
 Pactis libro p. ti. xxiij.
 Procuratoribus. li. p. ti. xix.
 Prescriptōibus libro scdo. ti. xliij.
 Prebendis et dignitatib⁹. li. iij. ti. iij.
 Priuilegijs et excessibus priuilegiato-
 rum. libro. v. ti. vj.
 Penis libro quinto ti. viij.
 Penitentijs et remissionib⁹. li. v. ti. ix.
 Rescriptis libro p. ti. iij.
 Remnatiōib⁹. li. p. ti. vij.
 Restitutōne in integrū. li. p. ti. xxi.
 Restitutōne spoliatorū. li. ij. ti. v.
 Rebus ecclesie nō alienandis. li. iij. ti. ix.
 Rerū pmutatōne. li. iij. ti. x.
 Regularibus et transennib⁹ ad religio-
 nem. libro tercio ti. xliij.
 Reliquijs et veneratōne sanctorū. li.
 bro tercio ti. xix.
 Regulis iuris. libro. v. ti. xxi.
 Summa trinitate et fide catholica. lib.
 primo titulo primo.
 Supplēda negligētia platorū. l. j. t. viij.
 Sententia et re iudicata. li. ij. ti. xliij.
 Statu monachorū et canonicorū
 regularium. libro. iij. ti. xxi.
 Sponsalib⁹ et matrimonijs. li. iij. ti. j.
 Scismatib⁹. libro p. ti. iij.
 Sententia excommunicatōis suspensi-
 onis. interdicti et solutōis. li. v. ti. x.
 Temporibus ordinum et qualitatibus
 ordinandorum libro p. ti. ix.
 Testibus et attestatōibus. li. ij. ti. x.

Testa
libro
De
scdo.
Vita
Doro
Verb

A
sexti d
ce. lxx
In pu
In sec
In ter
In qu
In qu
Sequ
naruz
ordine
Titu

Z
tate et
De rel
De ele
De re
De sup
De eta
endon
De off
De off
De on
De pr
De in
Titu

De for
De car
De do
De lit
De sed
De pr
De iur
De ex
De sen

De titulis clementinarum

Testamentis et ultimis voluntatibus
libro tercio ti. xj.

Ut lite pendente nil innovetur. libro
scdo. titulo. viij.

Vita et honestate clericorum. li. iij. ti. j.

Doto et voti redemptione. li. iij. ti. xv.

Verborum significacione. li. v. ti. xj.

Nota in libris libri

sexti decretalium sunt tituli siue rubricae. lxx.

In primo libro. xxi.

In secundo. xv.

In tercio. xix.

In quarto. iij.

In quinto. xij.

Sequuntur tituli siue rubricae Clementi-
narum: ut in libris earum prius positi sunt
ordine alphabeti non inspecto

Tituli primi libri Clementinarum

De summa trini-

tate et fide catholica

De re scriptis

De electione et electi potestate

De renunciationibus

De supplenda negligentia platorum

De etate et qualitate in ordine prefici-
endorum

De officio vicarii

De officio et prae iudicis delegati

De officio iudicis ordinarii

De procuratoribus

De in integrum restitutione

Tituli secundi libri clementinarum.

De iudicijs.

De foro competentis

De causa possessionis et praeteritis

De dolo et contumacia

Ut lite pendente nil innovetur

De sequestratione possessionum et fructuum

De probationibus

De iureiurando.

De exceptionibus.

De sententia et re iudicata

De appellacionibus et censuracionibus et relacionibus

Tituli tercij libri.

De vita et honesta

te clericorum.

De prebendis et dignitatibus

De concessione prebende vel ecclesie
non vacantis

De rebus ecclesie non alienandis

De rerum permutatione

De testamentis et ultimis voluntatibus

De sepulturis

De decimis et primitiis et oblationibus

De regularibus et transiuntibus ad religionem

De statu monachorum et canonicorum
regularium.

De religionis domibus ut episcopo sint subiecte

De iure patronatus

De censibus exactione et procuracionibus

De celebracione missarum et sacro eucha-
ristie et divinis officiis

De reliquiis et veneracione sanctorum

De immunitate ecclesiarum cimiteriorum et
rerum ad eas pertinentium.

Tituli quarti libri

De consanguinitate et affinitate

Tituli quinti libri

De magistris et ne

aliquid exigat per licentiam docendi

De iudeis et saracenis et eorum servis

De homicidio voluntario vel casuali

De excessibus platorum in subditos

De privilegiis et excessibus privilegiatorum.

De penitentis et remissionibus

De sententia excommunicationis suspensio-
nis interdicti et solutionis.

De verborum significacione

Positis titulis. v.

librorum clementinarum prius prius ponunt
in libris non inspecto alphabeti ordine
ponuntur eodem tituli siue rubricae pre-
latorum librorum clementinarum secundum or-
dinem alphabeti. ut a lectoribus citius
inveniri valeant

De titulis clementinarum

Tituli sine rubricae libri clementinarum

Appellationibus

recusatōnib⁹ et relatōnib⁹ li. ij. ti. xj.
 Cā possessiōnis et proprietat⁹ li. ij. ti. iij.
 Concessiōne pben⁹ de vel ecclesie nō va
 cantis libro tercio ti. iij.
 Censibus et exactiōnibus et procuratō
 nibus. libro tercio ti. xij.
 Celebratiōne missar⁹ et sacro eucharistie
 et divinis officijs. libro tercio ti. xij.
 Consaguitate et affinitate. li. iij. ti. j.
 Dolo et pumacia. li. ij. ti. iij.
 Decimis primitijs et oblatiōnib⁹. libro
 tercio. ti. viij.
 Electiōne et electi p̄tate. li. j. ti. iij.
 Etate et qualitate in ordine p̄ficiēdo
 rum. libro primo ti. vj.
 Exceptiōnibus libro scdo ti. ix.
 Excessibus p̄latorum in subditos. li
 bro. v. titulo. iij.
 Foro competentī. libro scdo ti. ij.
 Homicidio voluntario vel casuali. li
 bro. v. ti. iij.
 In integrum restitutiōne. li. p. ti. xj.
 Iudicijs libro scdo ti. p.
 Iureiurādo libro scdo ti. viij.
 Inrepatronatus. li. iij. ti. xj.
 Immunitate eccliar⁹ cimiterior⁹ et rez
 ad eas p̄tinentiā. li. iij. ti. xvj.
 Iudeis et saracenis et eoz fuis. l. v. ti. ij.
 Magistris et ne aliquid ep̄gat. p̄ licen
 tia docendi. li. v. ti. p.
 Officio vicarij. li. p. ti. vij.
 Officio et p̄tate iudic⁹ delegat⁹. l. j. r. viij.
 Officio iudicis ordinarij. li. p. ti. viij.
 Procuratoribus li. p. ti. x.
 Probatōnib⁹ libro scdo. ti. vii.
 P̄bendis et dignitatibus. li. iij. r. ii.
 Privilegijs et excessibus p̄vilegiato
 rum. li. v. ti. v.
 Penitentijs et remissiōnib⁹. li. v. ti. vj.
 Rescriptis libro p. ti. ij.
 Renunciatiōnibus. li. p. ti. ij.
 Reb⁹ ecclie nō alienandis. li. iij. ti. iiii.

Herū pmutatiōne libro tercio. ti. v.
 Regularibus et transeuntibus ad ressi
 gionem. li. iij. ti. xj.
 Religiosis domibus vt ep̄scopo sint
 subiecte libro tercio. ti. xj.
 Reliquijs et veneratiōe sc̄tor⁹. l. iij. r. xv.
 Sūma f̄tate et fide catholica. l. p. i. p.
 Supplēda negligētia p̄lator⁹. li. p. ti. v.
 Sequestratiōne possessiōnū et fructuū.
 libro scdo. ti. vi.
 Sententiā et re iudicata. li. ij. ti. x.
 Sepulturis libro tercio. ti. vij.
 Statu monachorum et canonicorum re
 gularium libro tercio. ti. x.
 Sūma excoicatiōnis. suspensiōnis et in
 terdicti et solutiōnis. li. v. ti. vii.
 Testamentis et vltimis voluntatibus
 libro tercio. ti. vi.
 Ut lite pendēte nil innovet. li. ii. ti. v.
 Vita et honestate clericor⁹. li. iij. ti. p.
 Verbor⁹ significatiōnibus. li. v. ti. viii.

**Nota in libris cle
 mentinarum decretalium sunt tituli sine
 rubricae. xlvii.**
 In primo libro. xi.
 In secundo. xi.
 In tercio. xvi.
 In quarto. i.
 In quinto. viii.
 Scire debes qd p̄misit ff rubricae dūta
 rat decretaliū. licet talin⁹ plurime po
 nunt in legum codicibus

**Sed qd decreti ru
 bricas nimis esset rediosus enūerare. p
 pter maximā multitudinem. Ne tamē
 naturā ei⁹ p̄terea vsus subiungā totam
 materiā decreti significantes. In genē
 de qualibet distinctiōne et oibus q̄stio
 nibus cunctar⁹ causar⁹.**
 Collige vsus qd vult distinctio quis
 Ut videat quisqz divini ius hoisqz
 Utqz sciat p qd p̄stetur iura quiritū.
 Et cur dicat res ecclastica canon

Regū
 Declic
 Nec m
 Ex hac
 Re q̄ i
 Ut nat
 Sic leg
 Mand
 Omia
 Nō dī
 Sic ne
 Tps in
 Respici
 Altor
 Dicit
 Nec m
 Tanto
 Summ
 Inferio
 Ita lo
 Consec
 nores.
 Discut
 Nec d
 ne dist
 Sit p
 Hac ar
 Ita la
 Hac lo
 Contra
 Tāst
 Instru
 Ordo
 Femia
 Ita do
 Instrui
 Nec p
 Septu
 Admo
 Nisi si
 Cōuen
 Tut⁹
 In faci
 cum
 Glla p
 Exped

De decreto versificato

Regū cur fuerint a p̄mo p̄dita iura.
 Nec licet cuiq̄ ius naturale mouere
 Nec mala p̄cti distinguit ludificari
 Ex hac cogites q̄ leges p̄posuerūt
 Ne q̄ ius nature cōsuetudine differt
 Et naturali cedat que p̄stituerūt
 Sic legi regū lex p̄ualet eccl̄iaz
 Mandato iuris z legū vincit vsus
 Om̄ia iusticie discretio p̄uide pensat.
 Nō dispensat vbi naturale p̄ ius
 Sic nec agas leuia q̄ q̄s vitet gūlora
 T̄ps in hac dīce q̄ canon cepit esse
 Respicias q̄t erat z eos q̄ p̄stituerūt
 Altor sit papa. si p̄ciliū celebrandū
 Dicat h̄ q̄ bis synod⁹ celebrat in anno.
 Nec mōstrat qd decretalis ep̄la possit
 Tanto q̄s valet q̄ quis rōnib⁹ instat.
 Summos seu mīnimos recitās locat
 Inferiores
 Ista loca distinguit z ordinat eccl̄iaz
 Consecrat hec om̄es maiores siue mī-
 nores.
 Discutit ista gen⁹ patrīa vitāq̄ sacrādī
 Nec dat cuiq̄ suum veniale de crimi-
 ne distans
 Sit p̄ baptisma p̄tent⁹ p̄iuge sola.
 Hac augustin⁹ nubent⁹ vota requirit
 Ista sacratōz p̄tractū dānat z odit
 Hac locus z cā t̄ps p̄sona notant.
 Contradicit hec p̄ p̄ciliū manicheis.
 T̄gast z h̄ q̄ p̄tineat offerre volentes.
 Instruit hec lenitā mīnor q̄ p̄tineat se
 Ordo sacer nō det ei si q̄s bigam⁹ sit
 Femina p̄ticipi p̄sona domestica nō sit
 Ista docet p̄sul q̄ debet sobri⁹ esse
 Instruit h̄ prudēs q̄ debeat eē sacrād⁹
 Nec phibz legere gentilia metra satire
 Sc̄pturas sacras sacrand⁹ scire iubet
 Admonet h̄ illū q̄ nō extrinseca nouit
 Nisi sit ornat⁹ nō adimitit ipse
 Cōuenit eē modū gressus vbiq̄ cibiq̄
 Tut⁹ ē ipsi si sit cunct⁹ bon⁹ hospes
 In factis verbis hunc p̄decet eē pudī-
 cum
 Glia pontificē est vt p̄cul ingluues sit
 Expedit vt nō sit p̄cussor q̄sq̄ sacerdos

Respuit h̄ boies distinctio litigiosum
 Mittit in interitum cupidos h̄ senus
 abhorens.
 Abicit sacrand⁹ in hac si neophitus
 Nō venit ad clerū qui corp⁹ h̄z viciōsū
 Iudicat hec p̄mo grauiter h̄ post mo-
 derat vel miseret
 Sacrarī vetat h̄ om̄s q̄s cura stringit
 P̄pōsit⁹ p̄ dat hic p̄posterus ordo
 Idcirco vetat hos q̄ sept⁹ hi repetunt
 Reicit h̄ seruos sine libtate sacrādos
 Eicit abscessos z corpib⁹ viciatos
 Condēnat in hac generatio p̄sbiōz.
 Hic baptizat⁹ phibet si fuit eger
 Nec vetat abbate monachos volente
 sacrari.
 Officiū negat h̄ nisi sit bñ q̄sq̄ p̄batus
 Nullus erit p̄sul nisi quem sacer ordo
 decorat
 Indigni laici iubet h̄ ne p̄ticipes sint.
 Clericus plebs p̄inceps hic eligit hec
 petit hic vult
 Vsurpās laic⁹ id vt eligat atidiat istaz
 Sz docet h̄ p̄ qd tribuat p̄sulis ordo.
 Cū dissensio sit a plurib⁹ edita stabunt
 Et sacret ab oib⁹ archieps hec vult.
 Instruitq̄ iubet a p̄side p̄sbios hec
 Vult hec sacrari si cui dubi⁹ fuit ordo
 Si vult h̄ p̄sul. lectores p̄dāt abbas
 Eccl̄ia titulo ve carēs nō p̄moueat
 Respice dēā patz ne p̄moueat alienū
 Abnuat h̄ recipi cui dimissoria nō est
 Tute suscepit quē sic formata tuetur
 Punit maiores dū p̄mouēt inferiores
 Distinguit t̄ps h̄ in q̄ p̄moueat.
 T̄pa distinguit z in his ieiunia ponit
 Rectos iudicat h̄ modulos instictioz
 Ista dat ānoz nūerū quo p̄moueat.
 A quibus ipsa p̄is electio debeat esse.
 Sz loca pontificē docet h̄ z p̄sbyteroz.
 Crimie q̄ careat sacrād⁹ i hac replicat
 Nec dat paupib⁹ lapsosq̄ docz repare
 Et nec p̄sentum det peccatis alienis
 Sollicitus sit ep̄s oppressos releuare
 Congruit vt p̄sul p̄imum serat bo-
 spiti curam

De decreto

Incanū largū vetat h̄ venatib⁹ obstat
 Hac dat ipensa. viduas inopesq; tuert
 Respuit clerus si nō p̄ant cupid⁹ sit.
 Istic sit regula e q̄ bñ p̄positus sit.
 Ex hac sacrari phibent litigiosi.
 Tut⁹ an̄ perat nisi sit satis eccie res.
 Nec pl⁹ corō pbat dñō q̄ voce canēdū
 Nec dat obedire maiorib⁹ inferiores.
 Nō negat ista suas mandare vices pa-
 triarcham.
 Sz nō oino vetat ista tacere minores.
 Ut seculi pnceps nō ordinet eccie res.
 Urbs nō signatos apices nō vult ne-
 q; mittit.
 Est ius muniri pegrinū qnq; sigillis.
 Uniuersale nullū finit ista vocari.
 Ista vetat ne q̄ celebrēt nisi pallia dēf.
 Morib⁹ in decori nō pallio s̄ decorādi
 Absit vt vna habeat duos puicia pies
 Sēsum vsib⁹ his dat cause qd̄ queris.
 Dānat emētes spūalia grā xpi.
 Ingressū vendēs vl̄ emēs perit ecciaz
 Si p̄bēdis dederis qd̄ symō habēris
 Criminis ignorās fiet reus ille paterni
 Ecciam reddit ista vir q̄ ordine p̄ster.
 Rursus p̄motos abscedit ius p̄mouē-
 dos.
 Eccia pax plena sibi cleriq; negat.
 Cā patēs cū sit cūctis nō querit̄ ordo.
 Ad ius l̄ sinodū null⁹ trahat expoliatū
 Dim talē subeat qualē fecisse volebat.
 Ad testesq; duos p̄sul puincif aptos.
 Si cadit accusans nō cogit̄ reus vltra.
 Respuit iure vox dilatoria si sit.
 Vir bon⁹ accusat quēvis lz inferior sit
 Mādato legis dat̄ accusatio scriptis.
 Qd̄ plene restitui debeat ius edocet oē
 Vt̄ iudicijs quāto fuit expoliatus.
 Apte tractet q̄uis inducia dēf.
 Restat̄ ifamils z hō sine lege tacēs sit
 Vox inimica domestica vox nō obest
 alieno.
 Nūq; vl̄ duci nō debet ad exteriores.
 Libere ab hac non stat similis quē sua
 culpa remorder.

Iudex audito: nō fiat p̄sulis vnus.
 Iudicio nullus vnq; dānabit absens.
 Exigit ne q̄s in quo cadit hoc repetat.
 Torq̄t in actorē sibi vox abiecta reatū.
 Dis anathema nec agat nec testificet.
 Rite tacet quis mior ille si tenet etas.
 Dū neq; agere nequeas z testificari.
 Ius statuit ne sit q̄s vnq; testis z actor.
 Nunq; dānet q̄s cū nō possit adesse.
 Dat ius q̄ quis agat p̄ se civilia tm̄.
 Mittit famosū neglecta p̄batio flagit.
 Est accusand⁹ sc̄l z bis terq; vocandus
 Nemo p̄curet crimen civilia curet.
 Basilica iuris iubet vt syno dalia fiant.
 Reuera mal⁹ ē mala cui⁹ q̄ male pādīt.
 Aut caput aut lingua delatori caput est
 Dēs infames tacet aut crimine tenti.
 P̄sul obiecta nisi vera p̄les f̄probar.
 Iudiciū expetere nūq; debes alienū.
 Alter adesse pōt si sit puincia discors.
 Si cadit accusans nō cogit̄ reus vltra
 Est qd̄ viuit nemo sibi substituedus
 Tutus sp̄ erit hic q̄ se dante recepit.
 Dat ius ne statuat successorē sibi p̄sul.
 Nullus amicorū mihi p̄sit vt eligar vn⁹
 Eleus cū sim p̄stat cautio damni.
 Est secū standū inia nī vetat ipm.
 Ordinis ē ne q̄s vnq; redeat sine sc̄pt.
 Si q̄s anathema statuit vtrū carebit.
 Iudicis z alterius null⁹ ē ordo perēd⁹
 Curēt p̄mates bñ sua nō aliena.
 Nō dubites dotē cū basilica retinēdaz
 Ordinet z seruet disp̄sat nō alienet.
 Nil p̄terq; duos p̄sumat sumē soldos.
 Iudicet vt laicus clerum non attrahat
 vllus.
 Iudiciū seclī sequit̄ suspensio clerī.
 Seu bona seu mala sit sentētia dīco te-
 nendam.
 Dico q̄ p̄ritū poterit q̄s clerus habere
 Eccie si res vēdis vel emis sibi reddas
 Si dare vis des dare si potes eccie res
 Ex re cōl̄ questis vitur eque.
 Et fortasse voles testari de p̄rio des.
 Eccie baptisimali dande decime sunt.

Tpa lo
 may.
 Ius ē
 Nō n
 Tale q
 Si cul
 Ex ma
 Si ma
 ter vll
 Inlur
 Nec re
 Solū
 Tali d
 Atq; p
 Nec cō
 Toller
 In gra
 Dant
 Abbas
 Dic le
 Quad
 glosis.
 Tales
 Vsurp
 Respu
 Quer
 Ut su
 Dē mē
 Dū rec
 Termit
 statutu
 Ut nō
 Ut p̄s
 Ipo n
 Sz iā
 Quē p
 Vllan
 Differ
 Et si fo
 P̄ria f
 Ecciar
 Tercia
 In cla
 Exam
 Juran

Versificato

Tpa longa trabunt ius funer? z deci-
 maz.
 Nō ēne qd pl^o repetat q̄ debeat alter.
 Nō nisi ciuili re frater testis h̄r.
 Tale qd exercēs nō d̄ clericus esse.
 Si tulerit plus q̄ dederit iā fenus h̄r.
 Ex male q̄stis elyna nō sit egenis.
 Si male quesita tenet digne nō peni-
 ter vllus.
 Iniuria nō pena dat cū pena notatur.
 Nec retinere l̄z q̄ sunt pmissa patrono.
 Solū voce nequit p̄denari mulieris.
 Tali die dñi placitū nō d̄z haberi.
 Atq; pbat in hac pbatio dāda neganti
 Nec cōfessio sit nec iuramēta coacta.
 Tollere si poterit q̄ē pfert sol^o honore
 In graubus si sit deuicius eiiciatur.
 Dant in hac mōachi pastores ecciaz.
 Abbas ecciam p̄sul d̄z dare curam.
 Hic legist q̄ ius z rē p̄scriptio tollit.
 Quadragenis domibus p̄scriptio reli-
 giosis.
 Tales si teneat ius nō tñ ḡ gubernent.
 Usurpans sine iudicio rē decider a re
 Respuit a laicis ius eccias retineri.
 Querit an liceat cordis dimitte votū.
 Ut sua cēsaldus teneat q̄ deserat eger.
 De mōasterio remanebit nec redit ille.
 Dū redit illicite q̄ ptulit illa manebūt
 Terminat hec apud aluminū synodale
 statutum.
 Ut nō abbates a p̄sule cōstituant.
 Ut p̄sul clerū nō ipediat mōachandū.
 Ipo nolente tñ nō suscipiat alter.
 Sz iā canōicos canō phibz mōachari
 Quē p̄ offert si placz exit cū sit adul^o
 Vissam mox vestē si n̄ p̄ abdicat h̄ ster
 Offert inuitū nec seruat religionē.
 Et si forte placz mōacho trāsire licebit
 P̄ria sit ex titulo sit cōmēdata secūda.
 Ecciam renui vetat hac aliq; cupiri.
 Tercia ne liceat tractare negocia seclī.
 In clara veste phibet clericus eē.
 Exame p̄p̄tū fugies sine spe graduū sit
 Iuramēta licz hoi dare qñ necesse.

Si sic eē putat vt ait nō pelerat ipe.
 Talit̄ exēplo qd obediāt iste pbat.
 Nota pmissa mutent turpia si sint.
 Dum pelerare cupis piurus habetis.
 Ex iusta cā m̄tis liceat arma mouere.
 Fiet bellū iustū si p̄ rebus repetendis
 Fas ē quqdē socio succurrat armis.
 Inferriq; docet vindictā qd quarta.
 Cū sit ad h̄ posit^o vt puniat ille meret.
 Iura iubēt hoies pueros ad bōa cogi
 Eccie rebus sint heretici spoliandi.
 Tandē de clero nulli l̄z arma mouere
 Si qd es hereticus tua sit snia nulla.
 Interdū mali p^o mortē corripunt.
 Crimine p̄donū nō dānet domus ei^o.
 Tuta sit eccia quā lex priuata tuetur.
 Et si subsequit lex altera derogat illi.
 Mentē diuinā rimantes sortilegi sunt
 Vita nō viuūt q̄ peccāt ista tenētes.
 Noia materis q̄ p̄ p̄mordia sumpsit.
 In quattuor discēs si forte requiris.
 Tales nī cessent cōto tollit ip̄is.
 Vincitū pōtifex nō solues tu mortuū
 Monte facit penas noli pponē quātū.
 Si sit solēne dirimit cōnubia votum.
 Spōsa ligat spōsū. ppe nō ē tñ vxor.
 Soluit disparitas cult^o p̄nubia queq;
 Iungit hic alij si respuit illa manere.
 Testat bigamū sacer augustin^o eundē.
 Viros p̄iugij p̄one dissipat error.
 Tantū p̄d. tio poterit si vilior erit.
 Nā p̄cta prius nō soluit federa sed p^o.
 Parui p̄bere nequeūt spōsalia iure.
 Spūalis naturali nō societ.
 Proxizq; sue cognatis nō societ.
 Mandat clādestina ne cōnubia fiant.
 Pollutāverat h̄ in mortē fraude pante
 Si dat inuita p^o qñ placet reddit illaz.
 Ut nulli nubat nisi p̄is spōsio fiat.
 Ducere lex phibet i p̄iugio meretrices
 Obstet p̄iugio sacro cōplenda libido.
 Cū sit liber anim^o si spōdeat hāc p̄ ei^o.
 Tāgē ne liceat alia quā stirps sibi fiat.
 Reuera sine mēte caro nūq; violat.
 In fili lapsu nō hāc dimitter adulter.

De decreto verificato

Nulla dum vivit hec h. p. pinge ducat
 Alter nō peccet q̄ dānet minus alter.
 Frigidus est alij tūc nō sociabit vlli
 Vir nō abiiciat sine iudicio mulieres
 Tercia si credis purgat p̄fessio crimen
 Purgat secretū cordis cōtritio crimē
 Et p̄fecto semel dilectio nō cadit vnq̄
 Nō semel si penunit bñ peniter vltra.
 Ista pbat dimissa semel p̄cta tenet.
 Magna cautela quis pensare tenet.
 Debeat esse gemens et qualis vulnera
 purgans.
 Om̄s baptisimū maculas q̄ tergē possit
 Dum tñ in vita p̄ mortē ducere vitaz.
 Ut vir nō oret vxor: si debita querit.
 Mēs vtriusq̄ nisi sit nō bñ p̄iunct alē.
 Tutā manet viuere viro que nescia nū
 p̄sit.
 Vult leo si venit h. redit hec retinēsq̄
 pilorem
 Cognatā p̄riā nemo p. pinge ducat.
 Om̄s vxorū p̄ sanguineos reprobabis.
 Nūc septēnoꝝ ḡdūū distinguit ordo
 D̄r̄g stat^{us} hois sic ē generatio quarta
 Truncus ponit hic cum ramis vi do-
 cet auctor.
 In testes recipi monstrat tibi sexta pa-
 tangit hic q̄ nō incestu gignit heres
 Vult hec in q̄ dispensandū licitū sit
 Aut si fraus subeat coget illa reuerti
 Susceptā sobolē vetat affini sociandā.
 Tūc raptus fiet cū vi deducit illa.
 Cōiungēt ei purgatio crimine raptus
 Consecrat ecclias dñi distinctio prima
 P̄ntis sacratū fert sacra secunda
 Tercia dat ferias nob̄ ieiunia subdit
 Baptismaq̄ docet t̄ps distinctio q̄rta.
 Cōfirmat sacrat officijs ieiunia laudat
 Pneumate donato p̄cludit sine biō
 Explicat decretū verificatum.

De decretorū

distinctiōe in tres p̄tes. q̄rū p̄ma
 vocat distinctiōes. Et b̄mōi s̄r. c. xvna
 In p̄mis duab^{us} distinctiōib^{us} tractat m̄ḡ

Gracian^{us} de iure. ponēdo s̄r̄ d̄n̄sso-
 nē. subdivisiōnes et diuersas specierū
 d̄n̄as et p̄uenientias

In tertia quid sit canon. q̄d p̄sulle-
 gū. et q̄d officiū legū

In quarta q̄re leges facte s̄r̄ et q̄les eē
 debeāt. et q̄n de eis v̄l f̄m eas sit iudicē
 d̄n̄. ac de q̄dragesimali obseruatōne.

In quinta de muliere enīsa v̄l mēstruosa.
 In sexta de m̄ltiplici genere illusionū

In septima de cōditoribus legū

In octaua q̄ veritati et ratōni sit p̄sue-
 tudo postponenda

In nona q̄ tribunalia regū sacerdotū
 li sunt potestate subdita et q̄ pontifex et
 reges sese indigent

In decia q̄b^{us} legib^{us} impatorū sit obtpā-
 dū. et q̄ mēdacia scriptorū nō s̄r̄t admissa
 canonib^{us}. et si q̄n inueniant s̄r̄t cōm̄
 genda in opusculis tractatorū

In vndecima q̄ vsus et p̄suetudo legē
 et ratōnē nō vincāt. et q̄ cō. ob.

In. xij. de cōsuetudine et more et quēn-
 q̄sq̄ modū p̄fallēdi d̄z tenere

In. xliij. q̄ m̄n^{us} malū est eligendū

In. xliij. q̄ nō sunt aliq̄ cōmittēda deli-
 cta a nob̄ ne aliq̄ ḡuora cōmittāt et q̄ cō-
 scientias valeant tempore

In. xv. q̄ t̄pe generalia cōcilia ceperūt.
 et quorū patrū recipiunt opuscula.

In. xvj. q̄ synodi vel p̄silia roborent au-
 toritate romanū pontificis

In. xvij. q̄ absq̄ auctē romanū pontifi-
 cis synodus nō d̄z cōgregari

In. xvij. de pena corū q̄ synodo adesse
 cōtēnūt de auctē romane sedis

In. xix. de autoritate decretalū eplaz
 et apostolicarū sanctionum

In. xx. distinctiōe magister incipit age-
 re de ministris ecclesie.

In. xxi. de diuersis ordinibus et gradi-
 bus ministroꝝ.

In. xxij. de dignitate romane ecclesie et
 quorundā librorū

In. xxij. de ordine ministroꝝ incipit

arom.
 singul.
 In. xx.
 In. xx.
 ab hos.
 dignit.
 r̄ij circ.
 m̄ḡ.
 penas
 ap̄ls in
 et p̄leq̄
 et quēl
 dum cō
 In. xx.
 sula reg
 rum cō
 clericorū
 In. xx.
 le ap̄lic
 q̄ ad. x.
 In. xx.
 quis i f
 In. xl.
 doctor
 In. xliij.
 In. xliij.
 In. xliij.
 q̄d d̄ic
 In. xlv.
 In. xlv.
 In. xlv.
 bene p̄
 In. xlv.
 In. xliij.
 cepta re
 In. l. m̄
 In. li. d̄
 In. li. c.
 In. liij.
 clericorū
 In. liij.
 In. lv.
 publice
 In. lvj.
 catōne

De distinctōibus decretorū

aromano pontifice descendendo per singulos gradus vsq; ad ostiariū
In. xxiij. de examinatōe ordinādoz.
In. xxv. de officijs clericorū incipiens ab ostiario z ascendēdo vsq; ad epalē dignitatē. s. archiprimicerij z thesaurarij circa mediū illi⁹ distinctōis. Quācūq; m⁹ Gracian⁹ incipit declarare illas. xx. penas z pctā regule aplice q̄s enūerat apls in epla ad T ym z ad T imotheū. z psequit in eadē distinctōe optz epm z quēlibet ad sacros ordines pmouendū eē sine crimie supple notabili
In. xxvj. m⁹ determinat de illa clausula regule aplice p̄dicte vni⁹ vxoris vrum cōtinuādo deinceps de cōtinētia clericorū vsq; ad. xxxiij. distinctōez
In. xxxv. determinat illā clausulā regule aplice sobritū. cui⁹ tñ p̄rez reseruat vsq; ad. xliij. distinctōez.
In. xxxvj. distinctōe p̄udētē. z illā psequit i f⁹ distinctōib⁹ imediate seq̄ntib⁹
In. xl. z. xlij. distinctōe illud ornatus doctorem
In. xliij. illud hospitalem
In. xliij. pudicum z doctorem
In. xliij. illud nō violentū. qd ē ps el⁹ qd dicitur est sup⁹ distinctōe. xxxv. sobritū
In. xlv. illud. nō p̄cussorem
In. xlvj. illud. nō esse litigiosum
In. xlvij. illud. nō cupidum. dom⁹ sue bene p̄positum
In. xlvij. illud. non neophitum
In. xlix. m⁹ breuiter recapitulat p̄cepta regule aplice p̄dicte.
In. l. m⁹ agit d lapsu z repatōe clīcoz
In. li. de curialib⁹ ordinādis vel nō
In. liij. de p̄posteratōe sacroz ordinum
In. liij. de curis annexis recipiēdis in clericum vel monasterium
In. liij. de seruis z manumissis
In. lv. de corpe viciat⁹. bigamis. illfat⁹ publice penitētib⁹ ordinandis vel non
In. lvi. de filiis p̄bīoz z natis de fornicatōe z adulterio

In. lvij. de baptizatis in egritudine nō ordinandis
In. lvij. de monachis nō ordinādis si ne licentia sui abbatis
In. lix. de laic⁹ līfat⁹ nō subito ordinandis
In. lx. de electōe p̄sonaz eccie z in tribus sequentibus
In. lxij. z. lxv. de cōsecratōe epi
In. lxvj. de p̄motōe archiepi
In. lxvij. de ordinatōe p̄bīoz
In. lxvij. de ordinatōe nō iteranda z de coepiscopis
In. lxix. de nō ordinatis ne in ecclesia ministrent.
In. lxx. ne aliq̄s ordinet sine titulo
In. lxxj. ne aliq̄s ordinet a nō suo epo
In. lxxij. ne aliq̄s ignotus sine lris cōmendaticijs recipiat
In. lxxij. q̄liter p̄medatoria. vel dimissoria vel formata sit faciēda
In. lxxij. de cleric⁹ inuolūti ordinādis.
In. lxxv. de tpe z die p̄secratōis epoz.
nec si d t̄pib⁹ ordinādoz alioz clericorū
In. lxxvj. de seinijs z q̄tuor t̄pibus
In. lxxvij. z. lxxvij. d etate ordinādoz
In. lxxix. repetit de ordinatōe summi pontificis
In. lxxx. in quibus locis sunt ordinādi epi vel archiepi
In. lxxxj. z alijs seq̄ntib⁹ repetit q̄dam de p̄ceptis regule aplice z maxime de continentia clericorū
In. xc. de licit⁹ z honest⁹ opib⁹ clericorū
In. xcj. de modo cantandī in ecclesia z electi potestate
In. xcij. de obia mīnoz erga maiores
In. xcij. de legato romani pontificis et p̄tationib⁹ archidiaconoz
In. xcij. de excessib⁹ p̄bīoz z epoz
In. xcvi. z. xcvi. de distinct⁹ p̄tātib⁹ secularibus z ecclesiasticis
In. xcvi. repetit de ignotis nō ordinādis
In. xcviij. z alijs seq̄ntib⁹ tractat d autq

De quonibus causaz

ritate archiepiscoporum et primatum et usu
pallij.

In ultima distinctione dicit de una p-
ulencia ne in duas partes dividat sine
principis autoritate.

Secunda pars de

creti dicit cause eo q- distincta
sit p- causas. xxxvj. In singulis aut cau-
sis apponit magr Gracian- plures q- sti-
ones. in qualibet illaz allegans p- vtra-
q- parte. tandem diffinitiva sententia-
subiungens vt p- hoc rationes certorum
iudicioz instruat.

In prima igitur ca-

dicat de symoniaciis q- p- tinet in septem
q- ones. In prima querit vtrum emere
sp- alia sit p- m. So. sic. In scda que-
rit vtru p- ingresu ecclesie vel monaste-
rii sit pecunia exigenda vel p- soluenda
So. no. et h- m- i- negatiua est vera. In
tercia querit vtru stipendia ecclesie eme-
re sit symonia. So. sic. In quarta vtru
ille sit reus criminis cui pater illo ig-
nante symonia p- misit. So. ignorantia fa-
cti no iuris excusat eum. In quinta vtru
licet ea retinere q- pater filio symoniacae
acquisiuit. So. de rigore iuris no. s- de
miscda secus est. In sextavtru ordina-
ti a symoniacis ignorater sint abijcien-
di vel no. So. p- bara iuxta ignorantiaz
miscditer tolerant. In septima vtru re-
nunciatio heresi sit recipiend- in dignita-
te epali. So. de iur- rigore p- ponit. s- ex
dispensatione sustinet.

Secunda causa et

quatuor que sequunt- agunt de ordine
iudiciario. In qua sunt. viij. questoes.
In prima querit. vtrum in manifestis
sit ordo iudiciari- requirendus. So. sic
nisi sit notoria. c. de manifesta. In seci-
da vtru spoliatus ab aliq- sit iudicand-
So. no. an restituet- c. nullus. In ter-

cia qua pena sunt ferendi q- in actione
desuerint. So. talionis. c. nullo de suo
In quarta. si accusatore deficiente re-
sit cogendus ad purgatoez. So. no. ni-
si infamia publica laboret. vt h- p- totu.
In quinta. an duoz testimonio episco-
pus sit p- demnatus. So. sic. c. p- sbyter.
In sexta. q- remedio cause subuiatur:
vel causa subleuet. So. p- appellatoez
an sniam vel post. c. bidnu. In septima
an laici ad accusatoez clericoz sint reci-
piendi. So. de iure antiq- sic. de nouo si
In octaua q- lter accusatio debet fieri.
So. in scripto. c. in agendo si libellum.

Tercia causa ha-

bet. xj. questoes. In prima querit. an
restitutio sit fienda quibzlibet spolia-
tis. So. sic. nisi in istis casibus infama-
tus apostatus iuste spoliatus p- ciusus
cum suspecto no restituant. c. parz. In
scda. de iudicijs q- spatio sint danda. an
post restituet- t- m. et an post vocatoez
ad causam quibzlibet p- cedende sunt
So. ad arbitriu iudicis. In tercia quo
spacio mensu sint vtriq- p- cedede. So.
lu. ad arbitriu iudicis. In quarta vtru
infames sint recipiendi ad accusatoez
So. no. nisi p- ra c- similes. In q- nta an
testes de domo accusatoz sint p- ducen-
di vel inimicoz vox sit audienda. So.
inimici minime nec etia domestici qui
bus imperam- possunt. In sexta. an ex-
tra p- uincia reus sit p- ducendus. So.
no. nisi p- appellationem. In septima.
an sit audienda eius snia qua cum reo
par- inficit malicia. So. sic. q- diu tolera-
tur ab ecclesia. In octaua. an eps ab eo
possit iudicari. So. no. nisi septem epi-
scopis reservata snia summo pontifici.
In nona. an absens aliquis sit accusa-
tus. So. no. nisi sit absens p- cotuma-
cia. In decima. vtrum deficientes vno
casu sint admittendi ad consequentia

De questionibus causarum

So. sic. c. placuit. In undecima. virum accusatus in accusatorem possit puerere accusatorem. So. nō. nisi in maiori crimine.

Quarta causa habet

sex quæstiones. In prima quæritur an i excommunicatōe pōtuit aliu accusare valeat. So. nō. In scda. an infra. xliij. annū possit qd testificari. So. non. In tertia an ab accusatōe phibit⁹ possit testē extirere. So. nō. c. spaciū. In quarta. virū idem possit accusator ⁊ testis existere. So. nō. c. j. ⁊. ij. In quinta. si ad causas vocatus nō venerit dīe statuta sit excommunicand⁹. So. sic. nisi iustas causam absentie pbauerit. In sexta. an calūnia tor. in xpia cā sit audiend⁹. S. sic. si cā nō sit criminalis.

Quinta causa habet

sex quæstiones. In prima quæritur pena sit puniendus qui famosum librum scripsit. Sol. anathematizandus. nisi scripta pbauerit. c. quidam maligni. In secunda. quorū sit quis ad causas vocandus anteq̃ sententiā excommunicatio nis accipiat. So. nō solum semel s̃ etiam bis vlt. ter. In tertia. an procurator causam alicuius agere valeat qui p se tunc adesse nō potest. So. criminalem non. nisi sit illustris persona. Causam vō iniuriarū quilibet potest. c. episcopo. In quarta. an absq̃ synodali audientia episcopus sit damnandus. So. nō. In quinta. an sit habendus inimicus qui amicum accusaturus est. So. non. si hoc agat ex veritate. ca. illi qui. In sexta. qua pena sit plectendus qui nō pbat quod obijcit. Solu. talionis. c. epi phanum.

Sexta causa habet

quinq̃ quæstiones. In prima queritur. an crimine retracti vel infamia no

tati ad hmoi accusatōnem sint admittendi. So. nō. c. sunt plurimi. In secunda. si epi accusatōnem in accusantem vertere voluerit. virum simplici verbo eius sit fides adhibenda. So. non. absq̃ certa pbatōne. In tertia. an liceat expectere iudiciū archiepi alterius pvincie. So. non. nisi in causa damnatōis In quarta cui iudiciū sit expectandū cum epi pvincie in sententia discordet Sol. archiepi et coepoz vltime pvincie. c. j. ⁊. ij. In quinta. si accusatore deficiente reus sit cogendus ad pbatōnez So. nō. s̃ ad purgatōnem si laborat infamia. c. actor.

Septima causa habet

duas quæstiones. In prima queritur. virum viuentē epo alius possit in eadē ecclesia ordinare. So. nō nisi transference vel cedat. p infirmitate tñ vel senectute dat ei coadiutor. ca. quis iste. In scda. virū isti qui deserūt cā infirmitatis valitudine recepta possint cathedras repetere. So. nō.

Octava causa habet

quinq̃ quæstiones. In prima queritur. an liceat episcopo successores eligere. Sol. non. c. apostolica. In secunda an amicorum patrocinia debeant i electione conulescere. So. non. cap. illud In tertia. an sit symonia post electōez propter indemnitate iuramentū p stare. Solu. sic. si pactum super hoc processit. ca. talia. In quarta. an liceat clericis iudicia episcopi de crimine recusare. Solu. non. ante condemnatōnez. In quinta. an excusatus corā apostolico sine eius literis debeat reuerti Solu. non.

Nonam causa habet

tres quæstiones. In prima querit. an ordinatus ab excommunicato sit au-

De questionibus

atendus. So. non. nisi ignorauerit illū excommunicatū esse. c. ab excommunicatis. In secunda. an liceat epō vel archiepiscopo alteri clericos ordinare. So. non. sine lris dimissorijs sui epī. In tertia. an liceat archiepiscopus subditos suffraganei sui damnare vel absolvere. So. non. nisi negligēs fuerit epō. vel ad eū appellatio deferatur. vel in casu constit.

Decima causa habet

tres questiones. In prima querit. an eccia cum omni dote ad epm pertineat aut ad eius ordinatiōem. So. sic. c. regenda. In secunda. an liceat episcopo res eccie distrahere. So. non. c. pcauere. In tertia quid a singulis ecclesijs noie cathedralici valeant exigere. So. duos solidos. c. item si quis.

Undecima causa habet

tres questiones. In prima queritur an clericus ante civilem iudicē sit trahendus. So. non. In secunda qua pena sit feriendus qui clericū ad secularē iudicem traxit. So. excommunicationis. In tertia qua pena dignus sit qui excoica tōem vel suam epī nō seruauerit. So. talis est puniendus de posuōe.

Duodecima causa habet

quinq. questiones. In prima queritur. an liceat clericis ppiū habere. So. non. regularibus. c. nō dicatis. In secunda. an liceat eis res eccie dare vel distribuere. So. nō. nisi in casibus a iure concessis. xij. q. ij. sine exceptione. In tertia an clerici acquisita de rebus ecclesie possint relinquere quibus voluerint. So. non. nisi eccie. c. j. de testa. req. fiti. In quarta quibus possint ea relinquere que de suis et rebus eccie perue-

nerunt. So. pīm ecciet pīm heredit. xij. q. iij. c. j. In quinta an liceat clericus facere testamentum. Sol. sic. de ppijs licet. de rebus aut eccie non. ij. q. v. c. futurum.

Tredecima causa habet

duas questiones. In prima querit. vtrum decline sint dande rōne territorij vel psonae. So. rōne vtriusq. xvj. q. j. quest. In secunda queritur. an ins pcepti decimas et funerandi tollatur p scriptiōne tempis. So. sic. q. tollit ius pcepti decimas. xvj. q. iij. si quis. et extra de pscripti. de quarta. Sed ius funerandi nō tollit pscripti. vt. iij. q. ij. S. non queritur.

Decimaquarta

causa habet sex questiones. In prima queritur an liceat clericis i iudicio sua reperere. So. sic. In secunda an sup rebus ecclesie de eadē eccia testes sint recipiendi. So. sic. c. sup prudētā. In tertia. an pter sortē aliquid exigere sit vsura. So. sic. c. pletq. In quarta an liceat clericis vel laicis vsuras petere. So. nō. xliij. q. iij. qm nulli. z. c. nec hoc. In quinta an ecclesie v. elemosyne sint faciende de vsuris. So. non. xliij. q. v. In sexta. an vsurarij possint agere pnam non facta restitutione. Solutio. sic. si nō habeant vnde restituant. capitu. si res aliena.

Decimaquinta

causa habet octo questiones. In pma queritur. an ea que sunt ab ignorantib. sint eis imputanda. So. nō. nisi culpa sua p ignorantia deuenierit. c. si quis. de clericis. In secunda. an p impensis patrocinijs liceat clerico munera exigere. So. non. In tertia. an p confessionem mulieris cuius qua peccauit sacerdos sit

causaz decreti

cōdemnandus. So. non. c. nemini. In quarta an die dñico debeat epi causas audire. So. non. c. placita. In quinta. an neganti crimen purgatio sit indicēda. Solu. sic. si laboret infamia. c. p̄sbr. In sexta. an in criminalibus confessio sit extorquenda. So. sic. sed a curialib⁹ non. In septima. an eps solus depone re valeat presbyterū vel dyaconū. So. non. c. felix. In octava. si confessus vel conuictus de his que ante ordinatiōez cōmisit valeat ministrare. Solutio. nō ca. vult.

Decimasexta cau

sa habet septem questiones. In prima an liceat monachis populis officiū celebrare. So. sic. cum p̄missione epi ⁊ licentia abbatis. S. ecce. In secunda. an liceat eis in capellis suis sacerdotes instituere. So. sic. si eas possidēt cuz omittunt. c. visis. In tertia an iura ecciaruz p̄scriptiōem tollant. Solu. sic. c. j. In quarta. an eccia aduersus ecciaz possit p̄scribere. So. sic. c. volumus. In quinta. an eps v̄l abbas iure terrorū capellam valeat vendicare. So. non. c. s̄q̄s. In sexta. si quis rem ecclie ab aliquo iniuste detentā sua auctoritate erepserit: an cadat a causa. So. ipe: quidēz cadit a causa sed ecclia non. c. si eps. In septima. an liceat alicui de manu laici ecclesiam recipere. So. non. nisi ecclia v̄l monasteriū habeat ius patronatus. c. si q̄s deinceps.

Decimasextima

causa habet quatuor questiones. In prima queritur. an reus sit voti cum a p̄posito cordis sui recedit. So. non. q̄rū ad eccliam nisi ore p̄nūciauerit. c. j. In secunda. an beneficia sint ei reddenda: qui eis in infirmitate renūciauit. So.

sic. si nō erat sui compos. In tertia an qui ei se tradit monasterio postea ad p̄pria redire. So. sic. infra annū. In quarta. si retroserit an sint ei sua reddenda. Solutio. sic. si de licētia sui p̄lati recessit al̄s non.

Decima octaua

causa habet duas questiones. In prima querit. an abbas factus episcopus acq̄rat monasterio vel ecclesie. Sol. dum fuit Abbas acquisiuit monasterio. sed dum factus episcopus ecclesie. ca. quā sit. In secunda an per ep̄m sit abbas eligendus. Solutio. a fratribus est eligēdus: sed ab episcopo ordinādus. c. hoc t̄m.

Decimanona cau

sa habet tres questiones. In prima queritur an episcopus debeat p̄mittere clericos ad monasterium transire. So. sic. In secunda si voluerint. an liceat eis eo invito ad monasteriū transire. So. sic. c. due sunt. In tertia an liceat canonicis regularibus transire ad mōasteriū monachorum. Solutio. non. sine licentia sui prelati.

Dicesima causa

habet quatuor questiones. In prima pueritur. an pueri traditi monasterijs cogantur ibi manere. Solutio. non. nisi postq̄ venerint ad annam discretiōnis ⁊ consenserint. In secunda. si p̄ter voluntatem parentū intrauerint monasterium. an possint per eos extrahi de monasterio. So. sic. infra annum et diem si sunt infra annos discretiōis. c. si puella. In tertia. qui iniustus cucullam induerit an cogatur eam retinere. So. non. nisi postq̄ consenserit. In quarta. an liceat ab vno monasterio trāsire ad aliud. Solutio. sic. artioris regule.

De questionibus causarum

Vicesima prima

causa habet quinque quæstiones. In prima queritur an liceat clerico in duabus ecclesiis inscribi. So. nō. de iure cōmuni. c. j. z. ij. In secūda an liceat clerico a sua ad eccliam aliam transire. So. nō. sine lris dimissorijs sui epī. c. si q̄s tam. In tertia. an liceat clericis suscipere pcuratō nē negotiorū seculariū. So. nō. nisi cā pietatis. In quarta. an liceat clericis ornari fulgidis vestibus. So. nō. In quinta. qua pena sint feriendi clerici q̄ ad seculare negociū fugiunt. So. ex cōmunicationis.

Vicesima secunda

causa habet quinque quæstiones. In p̄ma queritur an iuramentū sit p̄standū. So. sic. causa necessitatis. In secūda an sit p̄scurus qui iurat falsum qd̄ putat eē verum. So. sic. p̄pter intentiōem fallendi. In tertia an liceat clericis ep̄o denegare certam obedientiā. So. nō. ante cōdemnatōem. In quarta. an iuramentū illicitum sit seruandū. So. non. c. i. malis rē. In quinta an sit p̄scurus q̄ cogit alium p̄ferare. So. sic. c. qui p̄ferat.

Vicesima tertia

causa habet octo quæstiones. In p̄ma queritur an militare sit peccatū. So. nō. in iusto bello. c. militare. In secūda an bellū sit iustū qd̄ sit ex edicto pulsandi malas causas hoīm. So. sic. c. j. In tertia an iniuria ecclie sit armis p̄pulsanda. So. est. ab his quibus licet. c. fortitudo. In quarta. an vindicta sit inferēda. So. est. ab eo cuius interest. c. ea vindicta. In quinta. utrū sit peccatū iudici vel ministro reos occidere. So. nō. si fiat causa iusticie. c. etia; sine peccato. In sexta. an mali sint cogendi ad bonū. So. non. c. ad fides. In septima an heretici sint spoliandi suis z ecclie bonis. So. sic. c. tam dō. In octava. an li-

ceat clericis arma mouere. So. nō. manu ap̄la. nisi in causa necessitatis. c. q̄cunq̄.

Vicesima quarta

causa habet tres quæstiones. In p̄ma queritur an hereticus possit aliquem excōmunicare. So. non. c. audiuimus. In secūda an post mortē possit aliquis excōmunicari. So. p̄t. p̄ heresi. c. sane. In tertia an p̄ peccato dñi tota familia debeat excōmunicari. So. non. sed interdici potest c. si heres.

Vicesima quinta

causa habet duas quæstiones. In p̄ma queritur an auctoritate p̄uilegij quis p̄raus cōmune valeat se tueri. So. valet. f. vi. In secūda. an sequentia p̄uilegia derogent p̄ioribus. So. sic. si dentur ex tota scientia vel certa scientia. c. rescripta.

Vicesima sexta cā

habet septem quæstiones. In p̄ma queritur an sint sortilegi qui sub ficto nomine religionis futura p̄mittunt. So. sunt. In secūda. an sit peccatū esse sortilegum. So. sic. c. fors. In tertia. a quibus gentis diuinarōis sumpsit exordium. So. a persis. In quarta. quot sunt genera diuinarōis. So. quatuor. fin nūmerus. duo dō fin sonā. In quinta. an sortilegi sunt excōmunicandi. So. sic. c. contra idolorū. In sexta virum ex cōmunicatus ab ep̄scopo possit recōciliari a p̄sbro. So. non. in consulto ep̄scopo nisi in causa necessitatis. c. ab infirmis. In septima. an morientibus sit p̄uia indicenda. So. non. sed innotesceda. c. admoneant.

Vicesima septima

causa habet duas quæstiones. In p̄ma queritur an coniugij possit esse inter vouentes. So. non. si votum sit so-

De qōnibus causaz

lennizati. secus si simplex. c. i. r. ij. In secunda an liceat sponse a sponso recedere. So. non. si desponsatio sit de pūti c. desponsatam.

Vicesima octaua

causa habet tres questōnes. In prima queritur an sit cōiugū inter infideles. So. non. c. non oportet. In secūda an liceat conuerso ad fidem ducere aliam viuente priore. So. sic. si diuisus sit ab infideli. c. si infidelis. In tercia an bigamus sit qui habuit vnam vxorē aū baptisma r aliam post. Sol. sic. r hoc rōne baptismi.

Vicesima nona cā

habet duas questiones. In prima queritur. an sit matrimoniu inter seruuz r ingenuam. So. sic. nisi error impediatur. In secunda cum desponderit fore illa seruū. an liceat ei ab illo recedere. So. sic. c. si quis ingenuus.

Tricesima cā ha

bet quinqz questiones. In prima queritur. an sit debitū reddendū vxori que ppiūm filium de fonte suscepit. Sol. sic. nisi ex consensu vtriusqz sit factū. c. dictum est. In secunda an sponsalia cōtrahant inter infantes. Sol. non. infra septimū annum. c. vbi non est. In tercia. an spūales vel adoptiu filij natura libus possunt computari. So. non. c. i. In quarta. vtrum liceat aliquem ducere cōmatrem vxoris sue in vxorē. So. sic. vxore mortua. si cōmaternitas precessit matrimoniu. c. sciscitat. In quinta an clādestina desponsatio manifeste pūdicer. So. nō q̄ritur ad ecciam.

Tricesima prima

causa habet tres questiones. In prima queritur. an possit duci in vxorem que prius polluta est p adulteriu. Solu.

pōt. cum dederit ei fides prius adulter viuente viro nisi machinatus eēt i mortem eius. c. si quis viuente. In secunda an filia sit inuita tradenda viro alicui i vxorem. So. non. c. i. §. i. In tercia. an post patris sponsonē ipa possit nubere alij. So. pōt si nō cōsenserit.

Tricesima secūda

causa habet octo questōnes. In prima queritur. an licet meretrices ducere in vxorem. So. sic. cum renunciat. In secunda. an ipa sit cōiunx appellata que ducitur causa incontinentie. Sol. est. In tercia cuius arbitrium sequit mulier an aui liberi vel patris originarij. So. aui. In quarta. an viuente vxore liceat alicui ex ancilla filios querere. So. non. In quinta. si ea que inuita opprimis pudicitia amittere cōprobat. So. non. §. i. In sexta. si adulter adulteraz dimittere possit. So. non. In octaua. si in hoc saltem casu infidelem ducere possit ea conditōe vt reuertat ad fidem. So. non. c. solum.

Tricesima tercia

causa habet quinqz questiones. In prima queritur. an ppter impotentiam cōeundi sit aliqua a viro sepanda. Sol. sic. c. si quis. In secunda. an separata possit ei nubere cum quo prius fornicata est. Solu. potest. penitencia peracta. c. in adolescentia. In tercia. an sola cōtritione cordis possit deleri peccatū. So. sic. vbi facultas confitendi non suppetit si confessionem non contempserit: dum poterit haberi. c. ppostera. In quarta. si tempore orationis vxori quis debeatur reddere debitū. So. sic. In quinta. an vir sine consensu vxoris possit uere continentiam vel econuerso. Solu. non.

De qñonibus causaz

Tricesima quarta

causa habet duas questōes. In prima querit. an res adulterij sit que credens virum mortuū nupsit alteri. So. non. In secunda an redeunte priore cogenda sit redire ad primū z recedere a secūdo. So. sic.

Tricesima quinta

causa habet decem qñones. In prima qñritur. an liceat aliquā ducere ex cognatione. ppria. So. non. In secunda an liceat aliquam ducere ex cōsanguinitate vxoris sue. So. nō. In tertia vsqz ad quem gradū debet quis abstinere a cōsanguineis suis z vxoris sue. Sol. vsqz ad septimū fm antiquos. In quarta qñritur. quare vsqz ad septimū gradū cōputat cōsanguinitas. Sol. ad instar septem etatū huius seculi. In quinta. qñmodo gradus cōsanguinitatis sunt cōputandi. Sol. sicut ostendit in arboze. In sexta. qui iure ppinquitatē firmare debeant. Solu. ppinqui z vicini. In septima. an illi qui de incestu nati sunt filij reputent. So. non. In octaua. si cōsanguinei ignoranter coniuncti sūt pñt remanere. So. non. nisi ex dispensatione romani pontificis. in quinto gradu vel supra. In nona. an matrimoniū separatū p falsos testes. si postea apparuerit eciam fuisse deceptam sit reintegrandū. So. sic. c. quisquis. In decima. si relicta alicuius viri ad secundas nuptias transferit. an ples ex eis suscepta poterit copulari panguineis prioris viri. So. non.

Tricesima sexta

causa habet duas questiones. In pma queritur. an is qui virginem oppressit raptum pmisit. So. sic. c. de raptoribz. In scda. an rapta raptorū nubere possit pfe pñsum pñtate. So. sic. c. deniqz.

Ercia ps decre

ti dicit de cōsecratōe. eo qñ ita incipit. z est diuisa in qñqz distinctōes. In prima agit de cōsecratōe eccie z celebratōe missarū. In secūda de sacramento eucharistie. In tertia de stitutibus p circulū anni celebrādis. In quarta de baptismo. In quinta de confirmatōe z ieiunio. Et sic terminat liber in duobz ca. de spū sancto.

Incipiunt tituli le

gales fm ordinē alphabeti diuersorū voluminū iuris ciuilibs. Vñ aduertēdū qñ totus liber digestorū diuidit cōiter in tres libros. siue in tria volumina. s. digestū vetus. infortiari. z digestū nouū. tñ diuidēdo libz digestorū fm materiā de qua tractat diuidit in septē ptes principales. Et sic diuidit hunc libz impator in li. ij. C. de ve. in. enu. S. z hec oia.

Et nota qñ in digesto veteri tractatur de iudiciis. iudicum officijs. iudicijs gerentibus officiū in iudicio. pparantibus iudiciū. de decedentibus z de contrahentibus. Sed in digesto infortiari tractatur de respicientibus infamoniū ppsillos z adolefcentes. Et de decedētibus actibus. successioneibus z his que respiciūt vltimas voluntates. In digesto nouo nouo loquit de obligatiōibus. interdictis. actiōibus. accusatiōibus z penis earū. z recedentibus iudiciū.

Incipiunt rubrice ff. veteris. ff.

Adoptionibus z

emancipatis. li. i. ti. vij.
Alienatōe iudicij cā facta. l. iij. t. vij.
Arbitris. l. iij. t. vij.
Ad senatuscōsultū velleianū. l. xvj. t. i.
Ad legē aquiliā. l. ix. t. ij.
Ad legē rodii de iactu. l. xij. t. ij.
Ad exhibendū. li. x. t. iij.
Alentoribus. l. xj. t. v.
Ad senatuscōsultum macedonianū. li.

De titulis legalibus

bro. xliij. ff. vl.
 Accusationibus empti et venditi. libro
 xix. ff. j.
 Actio rerum amotar. l. j. t. iij.
 Agnoscendis vel alendis liberis a pare-
 ribus vel patronis liberis. l. j. t. iij.
 Administratio et consensu tutorum et cu-
 ratorum. l. ij. t. vij.
 Acquirenda vel obmittenda heredita-
 te. l. v. t. ij.
 Ad senatusconsultum silanianum et claudia-
 num. l. v. t. v.
 Annuus et mensstruus legatis et fideicom-
 missis. l. ix. t. j.
 Alimentis et cibariis legatis. l. x. t. j.
 Auro et argento nudo ornamentis vin-
 gentis vestibus et vestimentis statutis le-
 gatis. l. x. t. ij.
 Ad imendis et transferendis legatis et fi-
 deicommissis. l. x. t. iij.
 Ad senatusconsultum trebellianum assigna-
 dis liberis. l. xliij. t. iij.
 Ad senatusconsultum tertullianum et officia-
 num. l. xliij. ff. ultimo.

ff. noui. ff.

Aqua pluuiali ar-

ecenda. l. j. t. ij.
 Adeptio libertatis. l. ij. t. vj.
 Acquirenda possessione. l. ij. t. ij.
 Acquirendo rerum domino. l. iij. t. j.
 Aqua quotidiana et estiuat. l. v. t. xix.
 Actioibus et obligatioibus. l. vj. t. vl.
 Arboribus cedendis. l. x. t. xxvj.
 Acceptilatioibus. l. viij. t. iij.
 Arborum furtim cesarum. l. ix. t. vij.
 Abigens. l. ix. t. xliij.
 Accusatioibus et inscriptioibus. l. x. t. ij.
 Ad legem iuliam maiestatis. l. x. t. iij.
 Ad l. iuliam de adulterio. l. x. t. v.
 Ad legem iuliam de vi publica. l. x. t. vj.
 Ad legem iuliam de vi priuata. l. x. t. vij.
 Ad legem corneliam de sicariis. l. x. t. viij.
 Ad legem popeiam de paricidis. l. x. t. ix.
 Ad legem corneliam de falsariis. l. x. t. x.

Ad legem iuliam repetendam. l. x. t. xj.
 Ad legem iuliam de annonae. l. x. t. xij.
 Ad legem iuliam peculatus. l. x. t. xliij.
 Ad legem iuliam de ambitu. l. x. t. xliij.
 Ad legem flauiam de plagiaris. l. x. t. xv.
 Ad senatusconsultum turpilianum. libro. x.
 ti. xvi.
 A quibus appellare non licet. l. xi. t. ij.
 A quo appeller quis. l. xi. t. iij.
 Appellatioibus et relatioibus. l. xi. t. p.
 Appellatioibus recipiendis. l. xi. t. v.
 An per alium causa appellatiois rescindi pos-
 sit. l. xi. t. ix.
 Apud eum a quo appellatur aliam causam
 agere quis compellat. l. xij. t. xij.
 Ad municipales. l. xij. t. p.
 Ad libo scribendo. l. xij. t. iij.
 Administratio rerum ad ciuitatem pertine-
 tiu. l. xij. t. viij.

ff. veteris. ff.

Bonorum possessionibus. l. xliij. t. p.

Infortati. ff.

Bonorum possessio

ne furioso infanti furdo et ceco comper-
 te. l. xliij. t. iij.
 Bonorum possessione contra tabulas. l.
 xliij. t. iij.
 Bonorum possessione secundum tabulas. libro
 xliij. t. xi.
 Bonis libertorum. l. xliij. t. ij.
 Bonorum possessione ex testamento mul-
 tis. l. xliij. t. xliij.

ff. noui. ff.

Bonis auctorita-

re iudicis possidendis seu venundandis.
 Bonis damnatorum. l. x. t. xx. l. iij.
 Bonis eorum qui ante suam mortem sibi
 consciuerant. l. x. t. xxi.

ff. veteris. ff.

Constitutionibus

principum. l. p. t. iij.
 Calumniatoribus. l. iij. t. vl.

et iij

De titulis legum

Cōmunia predia tam rustica q̄ vrb̄
na. l. viij. ti. iij.
Cōia diuidenda. l. x. t. iij.
Conditōne causa data cā non secuta. l.
xij. titulo. vj.
Conditōne ob turpem vel iniustā cau-
sam. l. xij. t. vij.
Conditōne indebita. l. xij. t. viij.
Conditōne sine cā. l. xij. t. vl.
Capite minutis. l. xij. t. v.
Conditōne furtina. l. xij. t. p̄.
Conditōne ex lege. l. xij. t. ij.
Cōditōne triticaria. l. xij. t. iij.
Cōtrahēda emptōe z vēditōe z de pa-
ctis inf̄ emptōe z vēditōe. l. xviij. t. p̄.
Comodati vel p̄ducti. l. xij. t. vj.
Constituta pecunia. l. xij. t. v.
Compensationibus. l. xvj. t. sc̄do.
Infortiati E

Concubinis libro

p̄mo. t. vl.
Cōfirmādo tutore v̄l curatore. l. ij. t. iij.
Cōtraria tutele actōe. l. iij. t. iij.
Curatorib⁹ furioso vel alijs ex mores
dandis. l. iij. t. vl.
Conditōib⁹ institutōnū. l. iij. t. vij.
Cōditōib⁹ z demōstratōib⁹. l. xj. t. p̄.
Conditōib⁹ tabulas. l. xij.
Collatōne bonoz. l. xij. t. vj.
Collatōne dotis. l. xij. t. vij.
Coniungendis cuz emancipato liber⁹
eius. l. xij. t. x.
Caroniano edicto. l. xij. t. x.
ff. noui E

Collusione dete-

genda. l. sc̄do. t. vl.
Confessio. l. quarto. t. sc̄do.
Cessione bonoz. l. q̄rto. t. iij.
Curatore bonis dando. l. iij. t. viij.
Collegijs illicitis. l. ix. t. pe.
Cloactis. l. v. t. xij.
Concussione. l. ix. t. xij.
Confractōib⁹ z expilatorib⁹. l. ix.

Crimine expilare hereditatē. l. ix. t. xij.
Crimine stellionat⁹. l. ix. t. xx.
Custodia z expilatorē reoz. l. x. t. iij.
Cadaverib⁹ punitoz. l. x. t. vl.
Captiuis z postluminis reuersis. li. xj.
titulo. xv.
Castrensi peculso. l. xj. t. pe.
Censib⁹. l. xij. t. xv. ff. veteris B.

De diuisionererū

z qualitarum.
Dolo mala. l. q̄rto. t. iij.
Depositi vel pra. l. xvj. t. vl.
Distractione pign⁹ z ypotecae. l. xx. t. pe.
Diuorcijs. l. xiiij. t. sc̄do.
Donatōib⁹ inter virū z vxorē. l. xxiij.
ti. j. Infortiati D
Dote plegata. l. ix. ti. iij.
Doris collatōne. l. xij. t. vj.
ff. noui D

Damno infecto z

subgerendo. l. p̄. t. sc̄do.
Donatōib⁹. l. p̄. t. pe.
Donatōib⁹ cā mort⁹. l. p̄. t. vl.
Diuersis t̄pib⁹ z p̄scriptōib⁹. l. vj. t. iij.
Doli mali z met⁹ exceptōe. l. vj. t. iij.
Duob⁹ reis stipulādīs. l. vj. t. sc̄do.
Decurionib⁹. l. xij. t. sc̄do.
Decret⁹ ab ordie faciēdis. l. xij. t. ix.
ff. veteris E

Eop quez factum

erit q̄ min⁹ q̄s in iudicio sistat. l. ij. t. x.
Edendo. l. sc̄do. t. xij.
Eo qd̄ certo loco dari oz. l. xij. t. iij.
Exercitoria actōe. l. xij. t. p̄.
Exceptōne rei vendite z tradite. li. xxi.
titulo. vl.
Edictio edicto z de redibitoria actōne
li. xxi. t. p̄.
Ex quib⁹ causis maiores. xxy. ānis re-
stituunt. l. quarto. ti. vj.
De ente. li. xxi. t. pe.
Infortiati E.

De titulis legum

Excusatoribus et

tpib⁹ eoz. l. i. tutor. l. iij. t. p.
Eo qui pro tutore vel curatore negocia
gessit. l. iij. t. v.
Ex quib⁹ causis in possessionem eatur
li. iij. ti. quarto.

ff. noui E.

Exceptione rei in

dicare. l. vj. t. scdo.
Eo q^d appellauerat in puicia. l. xj. t. xj.
Exceptioib⁹ et pscriptioib⁹. l. vj. t. p.
Effractorib⁹. l. ix. t. xvij.
Exordinarijs criminib⁹. l. ix. t. xj.
Exceptioe doli mali et mer⁹. l. vj. t. iij.
Enicatioib⁹ et dupli stipulatioe. l. xxi.
ff. veteris F.

Serijs et dilatori-

bus et diuersis tempib⁹. l. scdo. t. xij.
Fugitiuis seruic. l. xj. t. qarto.
Fideicommissaria hereditatis petitione.
li. v. t. vl.
Familia heriscunda. l. x. t. scdo.
Fide instrumentoz. l. xij.
Fundo dotali. l. xxiij. t. vl.

Inforciati F.

Fundo instructo vel infecto legato. li.
ix. ti. vij.
Fidelussoribus et mandatorib⁹ heredi-
bus tutor curatoz. l. iij. t. vij.

ff. noui F.

Fideicommissarijs libtatib⁹. l. iij. t. v.
Fluminibus et ne quid in flumine pu-
blico. l. v. t. xj.
Fonte. l. v. t. xxi. Furti. l. ix. t. ij.
Furti aduersus nautas caupones sta-
bularios. l. ix. t. v.
Furibus et balnearijs. l. ix. t. xvij.

Inforciati G.

Gradibus et affinitatibus et nominib⁹
eoz. l. xxiij. t. x.

ff. noui G.

Glande legenda. l. v. t. xxvij.

ff. veteris H.

His que sui vel ali-

ent iuris sunt. l. scdo. t. vj.
His q^d infamia notant. l. iij. t. ij.
His q^d elecerunt et effunderunt. l. ix. t. iij.
Hereditib⁹ tutorum vel curatorum. l. iij. t. vij.

Inforciati H.

Hereditate vel actione vendita. l. xvij.
titulo quarto.

His q^d in testamento delent vel inducu-
tur vel inscribunt. l. qarto. t. qarto.
Hereditib⁹ instituendis. l. qarto. t. v.
His q^d pene ca relinquant. l. ix. t. vj.
His q^d p no scripti habent. l. x. t. vij.
His quib⁹ ut indignis legata auferun-
tur. l. x. t. vl.

ff. noui H.

His q^d in fraude creditoris. l. iij. t. ix.

ff. veteris I.

Iusticia et iureli.

primo. t. primo.
Iurisdicte oim iudiciu. l. scdo. t. p.
In ius vocando. l. scdo. t. iij.
In ius vocati ut eat. l. scdo. t. vj.
In integrum restitutioe. l. iij. t. qarto.
Iudicijs vbi q^d agere dz. l. v. t. p.
Inofficioso testamento. l. v. t. scdo.
Iudicio finiu regundoz. l. x. t. scdo.
Iureiurando siue voluntario siue ne-
cessario. l. xij. t. qarto.
In litem iurando. l. xij. t. v.
Interrogationibus in iure faciendis. l.
xj. titulo p.
Institutoz actioe. l. xxiij. t. iij.
In rem verso. l. xv. t. iij.
In diem adiectione. l. xvij. t. scdo.
In quibus causis pignus vel ypothe-
ca. l. xx. t. scdo.
Iuris et facti ignorantia. libro. xxiij. t. vl
timo.

Iure dotium. l. xxiij. t. iij.

Inforciati I.

Impensis circa res dotales factis. li. b.

De titulis legum

primo. ti. scdo.
In iusto rescripto et irato testamento li
bro quarto. t. liij.
Iure deliberandi. l. qarto. t. vi.
Iure codicillorum. li. vj.
Iure patronatus. l. xliij.
ff. noui
Iure aureorum annulorum. l. scdo. t. x.
Interdictis. l. v. t. p.
Itinere actuum privato. l. v. t. xvij.
Iudicati in solutione. l. viij. t. pe.
Incendio ruina et naufragio. l. ix. t. ix.
Inturjis et famosis libellis libro. ix. ti
tulo decimo.
Illicitis collegijs. l. ix. t. penul.
Interditis et deponatis et relegatis. li.
x. ti. xliij.
Iure fisci. li. xj. t. xliij.
Iure immunitatis. l. xij. t. vj.
ff. veteris

Legibus et senat

consulto et longa consuetudine. libro p
mo. t. liij.
Leges rodia de factu. l. xliij. t. scdo.
Leges promissoria. l. xvij. ti. liij.
Locati pducit. l. xix. t. scdo.
Infortiati

Legitimis tutori

bis. l. scdo. t. quarto.
Liberis agnoscendis. l. p. t. quarto.
Liberis et postumis instituendis prete
ritis vel exheredandis. libro quarto. t.
secundo.
Legatis et fideicommissis p. l. vi. t. p.
Legatis et fideicommissis secundo. l. vij.
ti. primo.
Legatis et fideicommissis tercio. li. vij.
titulo primo.
Liberatione legata. l. x. t. liij.
Leges falcidia. l. xi. t. scdo.
Legatis pstandis circa tabulas bono
possessione perita. l. xliij. t. liij.
Liberis vniuersitatis. l. xliij. t. liij.
ff. noui

Liberali causa. li.

secundo. t. xli.
Loco publico fruendo. l. v. t. ix.
Locum et itineribus publicis. l. v. t. vij.
Libero homine exhibendo. l. v. t. xxvij.
Liberis exhibendis et deducendis. l. v. t.
Litigiosis. l. vi. t. pe.
Libellis dimissorijs. l. xi. ti. vi.
Legationibus. libro. xli. t. vij.
ff. veteris

Minoribus. xxv.

annis. l. liij. ti. liij.
Mortuo inferendo. l. xj. t. vi.
Mandati vel pducit. l. xvij. t. p.
Infortiati
Militari testamento. l. v. t. p.
Mortuibus pueniendis. l. li. t. vij.
ff. noui
Manumissionibus. l. scdo. t. primo.
Manumissi vindicta. l. li. t. ii.
Manumissionibus q seruis ad vniuersi
tatem pueniendis imponunt. l. li. ti. liij.
Muneribus et honoribus. l. xli. t. liij.
Manumissionibus in testamento. l. li. t. liij.
ff. veteris

Ne quis eum qui in

his vocabitur eximat. l. li. t. vij.
Negocijs gestis. l. li. t. v.
Nante cautiones stabularij ut recepta
restituatur. li. liij. t. vi.
Notalibus actionibus. l. ix. t. vi.
Nautico fenore. l. xli. t. ii.
ff. noui
Nont opus nunciatione. l. j. t. f.
Natalibus restituendis. l. li. t. xi.
Ne vis fiat ei q in possessione fuit. li. v.
titulo quarto.
Ne quid in loco sacro fiat. l. v. t. vi.
Ne qd in flumine ripa ve ei. l. v. t. xli.
Ne de sta. defun. post quinquennium
gra. li. scdo.
Nil de innouari pendere appellatone
libro. xi.

De titulis legum

Quandis. li. xli.

Monitionibus et delegacionibus. l. viii.
ff. veteris D

Origine iurium et

oim ingratu. l. j. t. ii.

Officio consulis. l. j. t. x.

Officio pfecti pterio. l. j. t. xl.

Officio pfecti vrbis. l. j. t. xli.

Officio questoris. l. p. t. xlii.

Officio ptoris. li. i. t. xlii.

Officio pfecti vigiliu. l. i. t. xv.

Officio pconsulis et legati. l. i. t. xvi.

Officio pfecti angustii. l. i. t. xvii.

Officio pfidis. l. i. t. xviii.

Officio pcuratoris cesar. l. i. t. xix.

Officio iuridici. l. i. t. xx.

Officio eius cui madata est iurisdictio
l. i. t. xxi.

Officio assessoris. l. i.

Operibus seruorum. l. vii. t. xxii.

Infortiati D

Optone vel electone legata. l. ix.

Obsequijs a liberis et liberis penibus et

patronis pstandis. l. xlii. t. vi.

Operibus liberorum. l. xliii. t. p.

ff. noui D

Operibus publicis. l. xli. t. x.

ff. veteris P

Pactis li. ij. t. xiiij.

Procuratoribus et defensoribus. l. iiii. t. iiii.

Peritione hereditatis. l. v. t. iiii.

Possessoria hereditatis actone. l. v.

Postulando. l. iiii. t. i.

Pignoratitia actone. l. xlii. t. vi.

Publicaria in rem actone. l. vi. t. ii.

Peculio. l. xv. t. i.

Periculo et comodo rei vendere. l. xviii
titulo sexto.

Prescriptis verbis et in factum actio-
nibus. l. xix. t. vi.

Pro loco. l. xvii. t. vi.

Pignoribus et hypothecis et qualiter
ea pstant. l. xx. t. i.

Probationibus et presumptionibus.
l. xxi. t. iiii.

Pactis dotalibus. l. xxi. t. iiii.

Infortiati P

Penu legata. l. ix. t. ix.

Peculio legato. l. ix. t. viii.

ff. noui P

Pro soluto. li. iij.

Publicanis et vectigalibus. libro pri-
mo. t. quarto.

Pro emptore. l. iiii. t. v.

Pro herede. l. iiii. t. vi.

Pro donato. l. iiii. t. vii.

Pro delicto. l. iiii. t. viii.

Pro legato. l. iiii. t. ix.

Pro dote. l. iiii. t. pe.

Pro suo. l. iiii. t. vi.

Precario. l. v. t. xxv.

Privilegio creditorum. l. iiii. t. vi.

Pactum emptoris et venditoris. l. viii.

Pretoris stipulacionibus. l. viii. t. pe.

Privatis delictis. l. ix. t. primo.

Publicis iudiciis. l. x. t. primo.

Privilegiis veteranorum. l. xi. t. vi.

Prenaricatoribus. l. ix. t. xv.

Pupillaribus actonibus. l. ix. t. vi.

Penis. l. x. t. xix.

Per que appellavit in paucia defendi

Pollitacionibus. l. xii. t. xii.

Pro senectute. l. xii. t. xii. ff. veteris Q

Quod quisque iuris in

alterum statuit ipse eodem utatur. l. ii. t. secundo

Qui satisfacere cogunt. l. secundo t. viii.

Quod cuiusque vniuersitatis noie vel cau-

sa etiam auget. l. iiii. t. quarto

Quibus ex causis maiores. xxv. annis in

integrum resti. libro quarto. t. vi.

Quod merces gestum est libro iiii. t. ii.

Quoniam dies usufructu legati cedit. l. vii. t. iiii.

Quod admodum futiles admittant. li-

quibus modis usu. libro viii. t. vi.

fructus vel usus amittat. l. vii. t. quarto.

Quibus rebus ad eundem iudicem eat. l. xi. t. ij

De titulis legum

Qd cū eo q̄tū i aliena p̄tate ē negociū gestū esse dicat. l. xliij. ff. v.

Quā de peculio actio ē annua. l. xv. t. ij.

Qd iussu. l. xv. t. vi.

Que res pignori vel ypothece obligari possit. l. xx. t. iij.

Qui portiores in pignore habeant de his qui i priorū creditorū locū succedūt. l. xx. t. iij.

Quibus modis pignus vel ypotheca soluit. li. xx. t. v.

Quibus causis pignus vel ypotheca p̄rabit. l. xx. t. ij.

Infortiati. Q.

Qui petant tuto-

res et curatores. et ubi petant. l. ij. t. vi.

Quā ex facto tutorū vel curatorū minores cōueniri et agere possint. l. ij. t. ix.

Qd falso tutore vel actore gestū eē dicet. li. xliij. t. iij.

Quā dies legatorū vel fideicommissorū ce dit. l. xliij. t. ij.

Quēadmodū testamenta aperiantur inspiciant et describant. l. v. t. iij.

Quibus nō cōpetit bonorū possessio. li. xliij. t. iij.

Quis ordo in bonorū possessionib⁹ seruet. l. xliij. t. xv.

ff. noui. Q.

Qui sine manumis-

sione ad libertatē pueniūt. l. ij. t. viij.

Qui et a q̄b⁹ manumissi liberāt. l. ij. t. ix.

Quibus ad libertatē pclamare nō licet. l. ij. t. xliij.

Que in fraudē creditorū facta sunt. li. iij. t. ix.

Quorū bonorū. l. v. t. ij.

Quorū legatorū. l. v. t. iij.

Qd vi aut clam. l. v. t. xliij.

Questionibus. l. x. t. xvij.

Quarū rerū actio nō dat. l. vj. t. v.

Quā appellare licet. l. xj. t. iij.

Quis et a quo appellet. l. xj. t. iij.

Quā appellandū sit. l. xj. t. iij.

Que sententia sine appellatōe rescindat. l. xj. t. viij.

ff. veteris. R.

Rerū diuisione. l. i. t. l. viij.

Recipientis qui arbitriū receperūt ut sententiā dicant. l. de arbitris. l. iij. t. viij.

Rerū vendicatōe. li. vj. t. j.

Rebus creditis si certū petat. et de conditōe. l. xliij. t. j.

Religios⁹ et sūptib⁹ funerū. l. xj. t. viij.

Rescindenda venditōe. l. xviij. t. v.

Rerū pmutatōe. l. xix. t. iij.

Ritu nuptiarū. l. xliij. t. ij.

Repudijs et diuortijs. l. xliij. t. vi.

Infortiati. R.

Rebus eorum qui

sub tutela vel cura sunt sine decreto nō alienandis vel supponēdis. l. iij. t. pe.

Rebus dubijs. l. x. t. v.

Regula cathoniana. l. x. t. viij.

ff. noui. R.

Remdicata et esse

ctu iniarū et interlocutoriū. l. iij. t. j.

Ripa munienda. l. v. t. xliij.

Rebus auctoritate iudicis possidēdis. li. iij. t. v.

Remissionibus. li. v. t. xliij.

Riuus de fonte. l. v. t. xx.

Rem pupilli vel adolescentis saluā fore. l. viij. t. vj.

Rem ratam haberi et de ratiabitione. l. viij. t. vi.

Recipientibus. l. ix. t. xvi.

Requirendis et absentibus p̄ueniendis. li. x. t. xvij.

Remilitari. l. xi. t. xvi.

Regulis iuris. l. xliij. t. vi.

ff. veteris. S.

Statu hoīm. l. i. t. vlt.

Senatoribus. li. i. t. ix.

Si q̄s in ius vocat⁹ nō ferit. l. ij. t. v.

Si q̄s
Si ex
ti. ix.
Si q̄s
di cā f
Si ps
Si ag
petat.
Si vs
re nō
Seru
Seru
Si ser
re neg
Si qu
cisse d
Seru
Si m
Sepu
Seru
Spon

q̄
nō qu
Si ve
f. li. j.
Si mu
spus
Snp
bro. ij.
Si q̄s
fideat
Si qu
gerit. l.
Seru
Supp
Si cer
Si a p
l. xliij. t.
Si qu
li. xliij.
Si tab
li. xliij.
Sncc

De titulis legum

Si q̄s i ius dicēti nō obtpauit. l. ij. t. iij.
Si ex nōrali cā agat quō caueat. l. ij. t. i.

Si quis cautionibus in iudicio existē
di cā factis nō obtpauerit. l. ij. t. xj.

Si ps hereditatis petat. l. v. t. iij.

Si ager vectigalis vel emphiteoticus
petat. l. vj. t. vl.

Si usufructus petat vel ad aliū ptine
re noscat. l. vj. t. vj.

Seruitutib⁹ vrbanoꝝ p̄dioꝝ. l. viij. t. ij.

Seruitutib⁹ rusticoꝝ p̄dioꝝ. l. viij. t. iij.

Si seruitus vendicet vel ad aliū ptine
re neget. l. viij. t. v.

Si quadrupes pauperfē. l. damnu fe
cisse dicat. l. ix. t. j.

Seruo corrupto. l. xj. t. iij.

Si mēsoꝝ falsum modiu dicat. l. xj. t. vj

Sepulchro edificando. l. xj. t. vl.

Seruis exportandis. l. xviij. t. vl.

Sponsalibus. l. xxiij. t. j.

Infortiati. S.

Soluto matrimo

nso quēadmodū dos petat. l. j. t. j.

Si ventris nomine in possessione mis
sa. l. j. t. v.

Si mulier ventris noie calumnie causa
ip̄ius eē dicet. l. j. t. vj.

Suspectis tutoribus et curatoribus. li
bro. ij. t. vl.

Si q̄s ab intestato vel alio modo pos
sideat hereditatē. l. v. t. iij.

Si quis aliqd testari phibuerit vel coe
gerit. l. v. t. vl.

Seruitute legata. l. ix. t. iij.

Suppellectili legata. l. ix. t. vl.

Si certum petat. l. xij.

Si a parente quis manumissus fuerit
l. xiiij. t. xij.

Si quid in fraudē patroni factum sit.
li. xiiij. t. v.

Si tabule testamenti nulle extabant.
li. xiiij. t. vj.

Incessorio edicto. l. xiiij. t. ix.

Suis et legit. heredi. l. xiiij. t. pe.

Si cui plus q̄ licuit p legē falcidia le
gatu esse dicat. l. xj. t. vl.

ff. noui. S.

Si libertus inge

ntus eē dicat. l. ij. t. xiiij.

Separationibus. l. iij. t. vj.

Supplicibus. l. v. t. xviij.

Siluiano interdicto. l. v. t. vl.

Stipulatōe seruoz. l. vj. t. vl.

Solutōib⁹ et liberatōib⁹. l. viij. t. iij.

Si q̄s in test. liber eē iussus. l. ix. t. iij.

Si fami. furtū fecisse dicat. l. ix. t. vj.

Sepulchro violato. l. ix. t. xij.

Eniam passis et reitutis. l. x. t. pe.

Si tutor vel curator vel magistrat⁹ ap
pellat. l. xj. t. x.

Si appellatōe pendente mors inter
ueniat. li. xj. t. xij.

Si tabule testamenti extabūt. l. xij.

ff. veteris. T.

Transactionibus. l. ij. t. vlt.

Tributaria actione. l. xiiij. t. iij.

Testibus. l. xxiij. t. vl.

Infortiati. T.

Tutoribus et curā

toribus datis ab his q̄ ius dādi hnt et q̄
bus ex causis dari pnt. l. ij. t. v.

Tutelis. l. ij. t. j.

Tutela testamentaria. l. ij. t. ij.

Testamētis q̄ testamentū facere pnt et

quēadmodū testamenta fiant. l. iij. t. j.

Testamentis militū. l. v.

Trinco vīno et oleo. l. ix. t. vj.

ff. noui. T.

Tabulis exhiben

dis. l. v. t. v.

Tigno intincto. l. ix. t. iij.

Turba. libro. viij.

Termino amoto. l. viij. ff. veteris. D.

Usufructu quis

vat vel fruatur. l. vj. t. j.

De titulis legum

Usufructu accrescendo. l. vij. ti. ij.
 Usufructu eaz rerū que usu psumun-
 tur. l. vij. t. v.
 Usu et habitatiōe. l. vij. ti. vij.
 Usufructuarius quemadmodū cane-
 at. l. vij. ti. vltimo.
 Usuris et fructu et mora. l. xxiij. ti. p.
 Infortiari D

Ventre inspicien-

do custodiendoz ptu. l. p. ti. v.
 Vulgari et pupillari instōe. l. viij. t. vj.
 Usu et usufructu et redditu et habitati-
 one et opis p legatum fideicommissuz da-
 tis. li. ix. ti. ij.
 Ut legator et fideicommissoz seruando
 rum causa caueat. l. xij. t. iij.
 Ut in possessionē legator vel fideicō-
 missoz seruandoz causa esse liceat. lib.
 xij. ti. vltimo.
 Unde legitimi. l. xiiij. t. viij.
 Unde liberi. l. xiiij. t. vij.
 Unde cognati. l. xiiij. t. ix.
 Unde vir et vxor. l. xiiij. t. xij.
 Veteranoz militū successione. l. xiiij.
 ti. xij.
 Ut legibus senatusqz psulto bonoz
 possessio det. l. xiiij. t. xv.
 Ventre in possessione mittendo et cu-
 ratore ei. l. xiiij.
 ff. noui D

Usurpatōnibus et

vncapionibus. l. iij. t. iij.
 Via publica et itinere publico fru-
 do. li. v. ti. x.
 Ut i flumie rīpa ve navigare. l. v. t. xij.
 Ut et vi armata. l. v. t. xv.
 Ut possidetis vtrobi. l. v. t. xvj.
 Ut migrando. l. v. t. xv.
 Verboz obligatōibz. l. vij. ti. p.
 Ut bonoz raptor. l. ix. t. viij.
 Vocatōe et excusatōe mueruz. l. xij. t. v.
 Partis et extraordinarijs cognitiōi-
 bus. l. xij. ti. xij.
 Verboz significatōe. l. xij. ti. xv.

Sequunt rubrice Codicis D

Abigeis. libro. ix.

Apostatis. li. p. t. vij.
 Assessozibz et domesticz. l. i. t. xlvij.
 Annontis. li. p. ti. xlvij.
 Aduocat diuersoz iudicior. l. ij. t. vij.
 Aduocatis diuersoz iudiciū. l. ij. t. viij.
 Alienatōe iudicij mutandi causa fa-
 cta. l. ij. t. lliij.
 Aduocatis fisci. l. scdo. t. ix.
 Ad exhibendū. l. iij. t. xij.
 Actōnibz et obligatōnibz. l. lliij. t. x.
 An seruus p facto suo. l. lliij. t. xliij.
 Actōnibus hereditarijs. l. lliij. t. xvj.
 Actōe pignoratitia. li. qro.
 Actōe exercitoria. l. lliij. ti. xvj.
 Ad senatus consultū macedonianū
 li. lliij. t. xxvij.
 Ad senatū cōsultū siluanū. l. lliij. t. xxix.
 Actōibz empti et venditi. l. lliij. t. xlix.
 Alendis liberis et pētibz. l. v. t. xxvj.
 Administratōe tutoruz et curatorum
 li. v. ti. xxxvij.
 Alimenti pupillis pstantis. l. v. t. ij.
 Arbitrio iurele. l. v. t. liij.
 Auctoritate pstantia. l. v. ti. lx.
 Actore et curatore vel tutore dando. li.
 v. ti. lxij.
 Ad eūda et abstinēda hereditate. l. v.
 Ad senatusconsultū trebellianū. l. vj.
 ti. xlvij.
 Ad legem falcidā. l. vj. ti. xlix.
 Ad senatuscōsultū terculianū. l. vj. t. lv.
 Ad senatuscōsultū orficianū. l. vj. t. lvj.
 Aliter tene tollenda. l. vj. ti. lvij.
 Acqrenda et retinenda possessione ad-
 versus cteditorem. l. vj. ti. xxxij.
 Annali exceptōe. l. vj. ti. xij.
 Alluomibz et palludibz. l. vj. ti. xliij.
 Appellatōnibus. l. vii. ti. lxiij.
 Accēptatōibz. l. viij. ti. xliij.
 Adoptōibz liberoz. l. viij. t. xlviii.
 Ad legem iulā maiestaz. l. ix. t. viii.
 Ad legem iuliam de adulterijs et stu-
 pīs. li. ix. ti. ix.

De titulis Codicum

Ad legem iuliam de vi publica et privata. l. ix. ti. xii.

Ad legem cornelliam de sicariis. l. ix. t. xvj.

Ad legem flautiam de plagiaris. l. ix. ti. xx.

Ad legem fusciam. l. ix. ti. xxj.

Ad legem cornelliam de falsariis. l. ix. titulo. xxij.

Ad legem iuliam repetendam. l. ix. t. xxvii.

Ad legem iuliam de ambitu. l. ix. t. xxvi.

Abigels. l. ix. ti. xxvii.

Abolitionibus. l. ix. t. xlii.

Ad senatus consultum turpilianum. l. ix. t. xlv

Triu li. Codicis A

Annona et tribu-

tis libro. x. ti. xvi.

Apotecis publicis. l. x. t. xxii.

Bibletis. l. x. t. liii.

Cur publicis psecutoribus. l. x. t. lxx.

Turo coronario. l. x. t. lxxiii.

Argenti pretio quod thesauris infertur. l. x. t. lxxviii.

Annontis censibus. l. xi. ti. xxviii.

Alexandrie primatibus. l. xi. t. xxviii.

Administration reipublice. l. xi. t. xxx.

Aqueductu. l. xi. t. xlii.

Armoz visu in scito principe interdicto libro. xi. t. xlii.

Agricolis censu et colonis. l. xi. t. xlvii.

Agricolis et mancipijs dominicis vel fiscalibus. l. xi. t. lxxii.

Argentibus in rebus. l. xii. t. xx.

Apparitoribus pfectorum prolo et primi legijs eorum. l. xii. ti. lii.

Apparitoribus pfecti vrbis. l. xii. t. liii.

Apparitoribus magistrorum militum et palatij legijs. l. xii. t. liiii.

Apparitoribus proconsulis et legati. l. xii. titulo. lv.

Apparitoribus comitum palatii. l. xii. t. lvi.

Apparitoribus pfecti anone. l. xii. t. lviii.

Codicis B.

Bonis libertorum

et surepatronatus. l. vi. t. lli.

Bonorum possessione secundum tabulas. libro vi. titulo. x.

Bonorum possessione contra tabulas. li. sexto. t. xi.

Bonis damnatorum seu pscriptorum. li. ix. ti. xlii.

Bonis scientiam sibi morum. l. ix. t. l.

Bonorum possessione contra tabulas testamenti liberti. l. vi. t. xlii.

Bonis maternis et materni generis. l. vi. ti. lix.

Bonis que libertis. l. vi. ti. lx.

Triu li. Codicis B

Bonis auctore principis possidendis. l. x.

Bonis vacantibus et incorporatione. l. x.

Triu li. Codicis C

Contractionibus

rei familiaris. l. primo.

Contractionibus iudicium vel eorum qui sunt circa eos. l. li. t. lii.

Causis ex quibus familia alienum irrogat. l. li.

Cotia viri utque iudicij. l. lii. t. xxxviii.

Cotioinidendo. l. lii. ti. xxxviii.

Cotioitibus eiusdem de liti. l. lii. t. xxxix.

Conditioe indebita. l. liii. ti. v.

Coditoe ob cam datorum. l. liii. t. vi.

Conditoe ob turpem cam. l. liii. ti. vii.

Conditioe furtiva. l. liii. t. viii.

Conditioe ex lege. l. liii. ti. ix.

Constitutio pecunia. l. liii. t. xvi.

Comodato. l. liii. ti. xxi.

Compensatio. l. liii. ti. xxii.

Contrahenda emptio. l. liii. t. xxxviii.

Communium rerum alienatio. l. liii. t. lii.

Comercijs et mercatoribus. l. liii. t. lxxii.

Cocubitis. l. v. t. lxxvii.

Confirmatio tutore. l. v. t. xxx.

Contrario iudicio tutelae. l. v. t. lix.

Curatore furiosi vel prodigi. l. v. t. lxxi.

Carbontano edificio. l. vi. t. xvi.

Collationibus. l. vi. t. xix.

Codicillis. l. vi. t. xxxvi.

Communia delegatis et fideicommissis.

l. vi. ti. xlii.

De titulis Codicum

Conditione inserta legatis vel fideicō-
missis. li. vi. ti. xlvj.

Caducis tollendis li. vi. ti. l.

Cōia de successione li. vi. ti. lvij.

Collusione detegenda li. vi. ti. xx.

Cōia de vncapionib⁹ li. vi. ti. xxxj.

Cōi seruo manumisso li. vi. ti. vij.

Cōmunia de manumissionibus libro
vij. ti. xv.

Cōminatōnes vel ep̄las li. vi. ti. lvij.

Confessis li. vi. ti. lx.

Contrahenda vel p̄mittenda stipulat
one li. vi. ti. xxxviij.

Creditorum emictionē nō debere libro
vij. ti. xlvj.

Crimine pecular⁹ li. ix. ti. xxvij.

Custodia reor⁹ li. ix. ti. iij.

Crimine sacrilegij li. ix. ti. xxx.

Crimine expilare hereditatē li. ix. ti. xxxij.

Crimine stellionat⁹ li. ix. ti. xxxiij.

Calumniatoribus li. ix. ti. xlvj.

Triū li. Codicis. C.

Conueniendis fi-

sci debitozibus li. x. ti. ij.

Capiendis z distrabendis pignozibus
tributoz li. x. ti. xxi.

Canōe largitionaliū tituloz li. x. ti. xxij.

Cōditis in public⁹ bonis li. x. ti. xxvj.

Collatōne donatoz vel reuelatoz aut
translatoz li. x. ti. xxvij.

Collatōne eris li. x. ti. xxx.

Classib⁹ alias classitis li. x. ti. xij.

Cursalib⁹ vrbis rome li. x. ti. xij.

Collegiatis li. x. ti. xvij.

Canone frumentario vrbis rome li. x.
titulo. xxij.

Capitatōne ciuiū censibus eximenda
li. x. ti. xlvij.

Colonis palestiniis li. x. ti. l.

Colonis fraccensibus li. x. ti. l.

Colonis illiriciensis li. x. ti. l.

Censib⁹ censitorib⁹ equatorib⁹ z inspe-
poribus li. x. ti. lvij.

Collatōne fundoz patrimonial i em-
phiteoticor⁹ li. x. ti. lxj.

Conductoribus z pcuratorib⁹ p̄diorū
fiscalium li. x. ti. lxvij.

Collatōe fundoz fiscalium vel rei p̄uate
vel dñice vel ciuitat⁹ vñ tēpli li. x. ti. lxix.

Cypressis ex luco dānensi vel p̄scis per
egyptū nō excidendis li. x. ti. lxxiij.

Consulib⁹ z nō sp̄gendis ab his pecu-
nijs z de p̄fectis z mgratibus z p̄cijs
militū li. x. ti. li.

Constitoziantis militib⁹ li. x. ti. x.

Comitib⁹ z tribunis scolariū li. x. ti. xj.

Comitib⁹ rei militaris li. x. ti. xij.

Comitib⁹ z archinis sacri palacij li. x.
titulo. xij.

Curiosis li. x. ti. xxxij.

Comitibus qui pcurat onem perit li.
x. titulo. xij.

Castrensi omniū palatinoz peculio li.
x. ti. xxx.

Castrensi peculio milituz p̄fecti anno-
narum li. x. ti. xxxvj.

Comeatu li. x. ti. xliij.

Cursu publico z angarijs z pangarijs
li. x. ti. l.

Coartatib⁹ principib⁹ li. x. ti. lvij.

Codicis. D.

Defensoribus ciui

tatum li. p. ti. liij.

Diversis rescript⁹ z pragmatic⁹ sancti-
onibus li. p. ti. xxvj.

Dolo malo li. ij. ti. xxj.

Dilatōmibus li. ij. ti. xj.

Deposito li. iij. ti. xxxiij.

Donatōnib⁹ ante nuptias z ppter na-
ptias li. v. ti. iij.

Donis pmissione li. v. ti. xj.

Dote cauta nō nūereta li. v. ti. xv.

Donatōib⁹ int vtz z vxorē li. v. ti. xvij.

Diuortio facto apud quē liberi mora-
ri debeant li. v. ti. xxv.

Diuidenda tutela li. v. ti. liij.

Dedititia librate tollēda li. vij. ti. v.

Distractōne pignoz li. vij. ti. xxvij.

Duob⁹ reis stipulādis z duob⁹ reis p-
mittendis li. vij. ti. xl.

De dona-
Donatō-
fiur. li. vij.

Delatori-
Defensio-
Discussio-

Decretis
quibusda-

Debitoz
Diversis

temploz
li. l. x. ti. l.

Dignita-

Domest-

Decane-

Deferro
Diversis
cū z pba-

primo. t.

Ep̄la z c.

Edendo

Ep̄ali a-

Errore c.

Errore a-

Ex quib⁹

tur. li. ij.

Etia p p-

agi poss-

Ex quib⁹

Ex deli-

restōnis

Exercit-

Eunuc-

Edilici-

Edicta

Edicta

Execu-

Edifici-

De titulis Codicum

De donatōnibus. l. viij. t. liij.

Donatōnib⁹ q̄ sub modo vel p̄dictione
fiūt. l. viij. t. lv.

Triū li. Codicis D

Delatoribus. l. x. t. xj.

Defensoribus. l. x.

Discussoribus. l. x. t. xix.

Decretis decurionū sup̄ immunitate
quibusdā concedenda. l. x. t. xlvj.

Debitoribus ciuitatū. l. xj. t. xxxij.

Diuersis p̄dijis vrbauis z rusticantib⁹
temploꝝ z ciuitatū z om̄i redditu ciuit
li. l. xj. t. lxxvj.

Dignitatib⁹. l. xij. t. f.

Domesticis z p̄torib⁹. l. xij. t. xvij.

Decanis. l. xij. t. xxvj.

Defensorib⁹ z oculatorib⁹. l. xij. t. xlv.

Diuersis officijs z apparitoribus iudi
cū z p̄batorib⁹ eoz. l. xij. t. lix.

Codicis E

Emendatione li.

primo. t. liij.

Ep̄is z clericis. l. p̄. t. vj.

Edendo. l. sc̄do. t. p̄.

Ep̄ali audiētis z diuersi caplis. l. j. t. vij.

Errore calculi. l. iij. t. v.

Errore aduocatoꝝ. l. iij. t. x.

Ex quib⁹ causis alicui infamia iroga
tur. l. iij. t. xij.

Etia p̄curatoꝝ in integꝝ restitutōē
agi posse. l. iij. t. xlix.

Ex quib⁹ causis maiores. l. iij. t. liij.

Ex delictis defunctorū inq̄rum heredes
restōnis pueniant. l. iij. t. xvij.

Exercitoria actōne. l. iij. t. xxv.

Eunuchis. l. iij. t. xliij.

Edilicijs actōnib⁹. l. iij. t. lix.

Eo q̄ p̄tutore negocia gerit. l. v. t. xlvj.

Excusa. ōnib⁹ z ipib⁹ eoz. l. v. t. xliij.

Excusatōib⁹ veteranorū. l. v. t. lxxvj.

Edicto successorio. l. vj. t. xv.

Edicto diui adrlas tollēdo. l. vj. t. xxxij.

Executiōne rei indicatē. l. vj. t. liij.

Edilicijs priuatis. l. viij. t. x.

Etia ob cyrographatā pecuniā pign⁹ te
neri posse. l. viij. t. xxvij.

Exceptiōnib⁹ siue p̄scriptiōnib⁹. l. viij. t.

Euictiōnib⁹. l. viij. t. xlv. xxxvj.

Emancipatōib⁹ liberoꝝ. l. viij. t. xlix.

Exhibēdis vlt̄as mittēdis reis. l. ix. t. f.

Emēdatōe seruoꝝ. l. ix. t. xliij. liij.

Emendatōne p̄pinoꝝ. l. ix. t. xv.

Triū li. Codicis E

Exactionibus. li.

x. t. xlx.

Excusatiōnibus munerū. l. x. t. xlvj.

Excusatiōnibus artificū. l. x. t. lxxij.

Expensis ludoꝝ. l. xj. t. xli.

Equestri dignitate. l. xij. t. xxxij.

Exactiōe z translatiōe militariū āno
naz. l. xij. t. xxxvj.

Executoriū z exactoriū. l. xij. t. lxxij.

Erogatōe militariū ānone. l. xij. t. xxxvij.

Codicis F

Filiofamilias. li. ij.

titulo. xliij.

Fideiussoꝝibus minorū. l. iij. t. lvij.

Formulis. l. sc̄do.

Ferijs. l. iij. t. xij.

Familie heredis. l. iij. t. xxxvj.

Finiū regūdoꝝ. l. iij. t. xxxviij.

Fide instrumētōꝝ. l. iij. t. xxj.

Fundo dotali. l. v. t. xliij.

Fideiussoꝝibus tuorū. l. v. t. lvij.

Fugitiuis seruicis. l. vj.

Furti z seruo corrupto. l. vj. t. p̄.

Fideicōmissis. l. vj. t. xliij.

Falsa cā adiecta legato vel fideicōmissi
so. l. vj. t. xliij.

Fideicōmissarijs libratib⁹. l. vj. t. liij.

Fructib⁹ z litū expensis. l. vj. t. liij.

Fideiussoꝝibus z mādatoriū. l. viij. t. xli.

Famosis libellis. l. ix. t. xxxvj.

Falsa moneta. l. ix. t. xliij.

Triū li. Codicis F

Fide instrumētōꝝ

De titulis Codicini

e iure hactē & fiscalis. l. x. t. liij.

Fiscalibus usuris. l. x. t. viij.

Filius familias & quēadmoduz p̄ pio
bis teneat. l. x. t. lviij.

Frumētovrbis p̄stātīnopol. l. xj. t. xxvij.

Frumēto alexandrino. l. xj. t. xxvij.

Fabrilensibus. li. xj. t. lx.

Fundis limitosis & terris & paludib⁹
& pascuis. l. x. t. lix.

Fundis p̄rimonialib⁹ & saltuensibus
& emphiteoticis. l. xj. t. lxj.

Fundis respublice & saltibus dīnie do
mus. li. xj. t. lxx.

Fugitiuis colonis patrimonialibus &
emphiteoticis. l. xj. t. lxij.

Fundis & saltibus rei dīnce. l. xj. t. lxxi.

Filijs officialiū militariū q̄ moriūt in
bello. l. xij. t. xlii.

Codicis G.

Generalis abolitōe. l. xj. t. xliij.

Triū li. Codicis G.

Gladiatorib⁹. l. xj. t. xliij.

Grege dīnico. l. xj. t. lxxij.

Codicis H.

Hereticis & mani

chels & samaritanis. l. i. t. viii.

His q̄ ad ecciam pfugiūt. l. i. t. xv.

His q̄ in eccia manumittūt. l. i. t. xvi.

His q̄ ad statuā pfugiūt. l. i. t. xxviii.

His q̄ potentioꝝ noie titulo s̄ p̄dīs af
figunt. l. i. t. xv.

His q̄ vi metusue cā fiunt. l. i. t. xx.

His qui ventā etatis impetraverunt.
l. i. t. xlv.

Hereditate vel actōe vendita. l. i. t. l.
tulo. xxxix.

Hereditibus tutoꝝ. l. v. t. lv.

Hereditibus instituēdis & q̄ p̄sone non
pūt institui. l. vi. t. xxxiii.

His q̄ sub modo legati. l. vi. t. xlv.

His q̄bus vt indignis hereditates an
ferunt. li. vi. t. xxxv.

His q̄ pene noie in testamēto vel codi
cillo relinquūt. l. vi. t. xli.

His q̄ sub mō legari vel fideicōmissi re

linquunt. l. vi. t. xlv.

His q̄bus ante aptas tabulas heredi
tates trāsmittunt. l. vi. t. li.

His q̄ a nō dño manumittūt. l. vi. t. x.

His q̄ ppter metū a snia iudicis nō ap
pellauerūt. l. vii. t. lxxviii.

His q̄ in p̄mtoꝝ creditoꝝ loco succe
dūt. l. viii. t. xix.

His q̄ accusare nō pūt. l. ix. t. i.

His q̄ sibi ascribunt aliqd̄ in testamē
to. l. ix. t. xxxii.

His q̄ pentes & libos occidūt. l. ix. t. xxvii.

His q̄ latrōes vel altis criminib⁹ reos
occultauerūt. l. ix. t. xxxix.

Triū li. Codicis H.

His qui ex publi

cis rōnib⁹ mutuā pecuniā acceperunt.
li. x. t. vi.

His q̄ se defendūt. l. x. t. xlii.

Honorib⁹ vel munerib⁹ nō p̄tinuādīs
inē p̄cem & filiū & de inuall. l. x. t. xxxix.

His q̄ a p̄ncipe vocatōem acceperūt
li. x. t. xliii.

His q̄ spōte mūera publica suscipiūt.
li. x. t. xlii.

His q̄ nūero liberoꝝ vel paup̄tate ex
cusatōem meruerūt. l. x. t. lii.

His q̄ nō impletis stipēdiis sacramē
to soluti sunt. l. x. t. liiii.

His qui in exilio dati vel ordine sunt
remoti. l. x. t. lvii.

His q̄ ex publica collatōe illata sunt
nō usurpandis. l. x. t. lxxi.

Honoratoꝝ vehiculis. l. xj. t. xix.

His q̄ ex officio q̄d̄ āministraverūt cō
ueniunt. l. xj. t. xxxviii.

His q̄ sacro palatio. l. xli. t. xxviii.

Codicis I.

Judeis & celicolis

li. i. t. xli.

Juris & facti ignorātia. l. i. t. xxi.

Iustiniano codice cōfirmādo. l. i. t. ii.

In integrū restitutōibus minoꝝ. xxv.
anno. li. ii.

De titulis Codicū

In ius vocando l. ii. t. ii.
 In q^o causis restitutio in integrū ne-
 cessaria nō sit. l. ii. t. xli.
 In integrū restitutio postulata ne qd
 nomi fiat. l. iii. t. i.
 In iurādo pp calūniā dādo. l. ii. t. lviij.
 In ius nemo agere v^t accusare cogat-
 ur. l. iii.
 Iudicis. l. iii. t. i.
 Iurisdicōe oim iudicū. l. iii. t. xliij.
 In qbus causis militātes. l. iii. t. xxv.
 In officioso testamento. l. iii. t. xxviii.
 In officiosis donatōib⁹. l. iii. t. xxix.
 In officiosis dotibus. l. iii. t. xxx.
 Iure emphiteutico. l. iii. t. lxvi.
 Iure iurando. l. iiii.
 Incestis z inutilib⁹ nuptiis. l. v. t. v.
 Interdicto mīmonis int pupillū z tu-
 torē seu curatōrē liberoiq³ eoz. l. v. t. vi.
 Iure dotū. l. v. t. xii.
 In qbus causis tutorē habēti tutor vel
 curator dari possit. l. v. t. xxxvii.
 In litē dando tutorē vel curatōrē. l. v.
 t. xlv.
 In litem iurando. l. v. t. lviij.
 Institutōibus z substitutōibus. libro
 vi. t. xliii.
 Iure aureoz annul⁹. l. vi. t. vii.
 Impuberū z aliis substitutōibus. l. vi
 t. xxv.
 Iure deliberādī z de adēnda z acqre
 da hereditate. l. vi. t. xxxix.
 Indicta vilitate. l. vi. t. xl.
 Ingenuis z manumissis. l. vii. t. xliij.
 In qbus causis cessat longi t^ois p^oscri-
 ptio. l. vii. t. xxxv.
 Interdictis. li. viii. t. i.
 In qbus causis pignus tacite cōtrahi
 tur. l. viii. t. xv.
 Iure dominii ipetrādo. l. viii. t. xliij.
 Inutilib⁹ stipulatōib⁹. l. viii. t. xxxix.
 Ingratis liberis. l. viii. t. i.
 Infantib⁹ expositis. l. viii. t. lii.
 Infirmādis p^ontis celibat⁹. l. viii. t. lviij.
 Iure liberoz. l. viii. t. lix.

In iuris. l. ix. t. xxxv.

Triū li. Codicis I.

Iure fisci. li. x. ti. i.

Indictōibus. l. x. t. xvii.
 Imponēdis lucrativis descriptōibus
 li. x. t. xxxv.
 Incolis z vbi qd domiciliū h^ore videat. et
 de his q studioz cā in alia ciuitate de-
 gunt. l. x. t. xxxix.
 Infamibus. l. x. t. lviij.
 Inenarchis. l. x. t. lxxliij.
 Immunitate nemini pcedēda. l. x. t. xxxv.
 Iure reipublice. l. xi. t. xxxix.
 In quibus causis coloni censiti d^onos
 accusare p^ont. l. xi. t. xliij.

Codicis I.

Legibus z cōstitu-

tionibus principū z edictis. l. i. t. xvii.
 Litis cōtestatōe. l. iii. t. ix.
 Lege aquilia. l. iii. t. xxxv.
 Locato z cōducto. l. iiii. t. lxx.
 Legitima tutela. l. v. t. xxxi.
 Libertis z eoz liberis. l. vi. t. vi.
 Liberis p^oteritis vel exheredatis. li. vi.
 Legatis. l. vi. t. xxxvii. t. xxxvii.
 Legitimis heredibus. l. vi. t. lviij.
 Lege fusia tollenda. l. vii. t. iii.
 Latina libertate tollēda. l. vii. t. vi.
 Liberali causa. l. vii. t. xvi.
 Liberis exhibēdis. l. viii. t. viii.
 In iustione pignoris. l. viii. t. xxxi.
 In iugiosis. l. viii. t. xxxvii.
 Iatoribus. li. viii.

Triū li. Codicis I.

Libertinis. l. x. t. lvi.
 Legationibus. l. x. t. lxxiij.
 Australis auri collarōe. l. xi.
 Locatōne p^octioz ciuiliū vel fscalitū. li.
 xi. t. lxxvii.
 Locoz z itinerū custodiā. l. xii. t. xlii.
 Lucris aduocatoz z cōcessionib⁹ offi-
 cioz. l. xii. t. lxxi.

De titulis Codicum

Nulli licere in frenis et sellis margaritas et smaragdos aptare. l. xj. t. xj.
 Nautis iberinis. l. xj. t. xxvj.
 Ne quis liber inuitus actum rei publice agere cogat. l. xj. t. xxxvj.
 Nō licere habitatoribus metropolitano de. li. xj. t. lv.
 Ne iusticiarii ad vllū obsequiū. l. xj. t. lxxxvj.
 Negotiatores ne militent. l. xj. t. xxxliij.
 Codicis D.

Officio pfecti pto-

rlo orientis et ilirici. li. j. t. xxxij.
 Officio pfecti vrbis. l. j. t. xxxij.
 Officio pfecti ptoilo affrice. l. j. t. xxx.
 Officio ingroz militū. l. j. t. xxxij.
 Officio questoris. l. j. t. xxxliij.
 Officio mgrī officior. l. j. t. xxxliij.
 Officio comitis sacri patrimonij. libro j. t. xxxv.
 Officio comitis et legati. l. j. t. xxxvj.
 Officio comitis orientis. l. j. t. xxxvij.
 Officio pfecti augustatis. l. j. t. xxxviij.
 Officio vicarij. l. j. t. xxxix.
 Officio ptois. l. j. t. xl.
 Officio rectoris pntide. l. j. t. xli.
 Officio pfecti vigiliū. l. j. t. xliij.
 Officio ciuiliū iudiciū. l. j. t. xliij.
 Officio militariū iudiciū. l. j. t. xliij.
 Officio ei⁹ q gerit vlcē pfidis. l. j. t. xlvij.
 Officio pfecti amone iudiciū diuersarū militiarū. li. j.
 Officio diuersorū iudiciū. l. j. t. xlv.
 Officio iudiciū alexandrie. l. j. t. lvi.
 Ordine iudicior. l. iij. t. viij.
 Operib⁹ liberto. l. vi. t. iij.
 Obsequijs patrono pſadis. l. vi. t. v.
 Ordine cognitionū. l. viij. t. xix.
 Operis noui nūciatōe. l. viij. t. xl.
 Operibus publicis. l. viij. t. xij.
 Trium li. Codicis D.

Obligatione voto

ru. li. xij. t. xlvij.
 Omni agro deserto et qñ steriles cū fer

uilibus imponūt. l. xj. t. lvij.
 Codicis P.

Paganorū sacri-

cij et templis. l. i. t. xliij.
 Precibus impatorū offerēdis. l. i. t. xxxij.
 Pactis. l. iij. t. iij.
 Postulando. l. iij. t. vi.
 Procuratoribus. l. iij. t. xliij.
 De dancis iudicibus. l. iij. t. iij.
 Plus petitionibus. l. iij. t. x.
 Petitione hereditatis. l. iij. t. xxxi.
 Prohibita sequestratōe. l. iij. t. iij.
 Probatōibus. l. iij. t. xix.
 Pignoratitia actione. l. iij. t. xxxliij.
 Plus valere qd agit qd q simulate cōcipit. l. iij. t. xxij.
 Per qñ psonas nob acqrit. l. iij. t. xxxvij.
 Pro socio. l. iij. t. xxxvij.
 Parric⁹ q filios distraxit. l. iij. t. xliij.
 Periculo et cōmodo rei vendite. libro iij. t. xlvij.
 Pactis inter emptorē et venditorē. li. iij. t. lviij.
 Pactis puentis tā sup dote q sup donatōe pp nupias et pateris. l. v. t. xxxliij.
 Periculo tutoris et curatoris. libro v. t. xxxix.
 Predijs et alijs reb⁹ minorū sine decreto nō obligādis vñ alienādis. l. v. t. lxxij.
 Postumijs heredit⁹ institūdis. libro vi. t. xxxviij.
 Prescriptōe longi tps. l. vij. t. xxij.
 Pro qbus causis serui accipiūt pmissa libertatis. l. vij. t. xliij.
 Pena iudicē q male iudicauit. l. vij. t. l.
 Privilegio fisci. l. vij. t. lxxliij.
 Privilegio dotis. l. vij. t. lxxv.
 Precario. l. viij. t. ix.
 Publicis opibus. l. viij. t. xij.
 Pignoribus. l. viij. t. xliij.
 Pretorio pignore. li. viij. t. xxxij.
 Partu pignoris et oi cā. l. viij. t. xxxv.
 Pactis pignoz. l. viij. t. xxxv.
 Patria pte. l. viij. t. xlvij.
 Postliminio redēptis et ab hostib⁹ re-

De titulis

neris. li. viij. ti. li.

Prinatis carcerib⁹ in b⁹ b⁹ d⁹ s. l. x. t. v.

Penis. l. x. t. xlvij.

Triu l. Codicis P.

Penis fiscalibus

creditores pferri. li. x. t. vij.

Peritis bonoz subleuatis. l. x. t. xij.

Predijs curialiū sine decreto nō alle-
mandis. l. x. t. xxxij.

Prebendo salario. l. x. t. xxxv.

Professorib⁹ z medicis. l. x. t. liij.

Periculo successoz parentis. l. x. t. lxx.

Poderatorib⁹ z auri illatorib⁹. l. x. t. lxx.

Portorib⁹ ad munera noiaudis. libro
x. t. lxxij.

Predijs z oib⁹ reb⁹ nauiclarior. l. x. t. liij.

Prinilegijs corporatoz vrbis rome. li. xj
titulo. xliij.

Periculo noiaroz. l. xj. t. xxxij.

Pascuis publicis z priuatis. l. xj. t. lx.

Pistoribus. l. xj. t. xv.

Periculis eoz q⁹ p magistratib⁹ in te-
uerit. l. xj. t. xxxliij.

Predijs dānatis vel dñcis. l. xj. t. lxxvij.

Prinilegijs domus anguste vel rei p-
uate. li. xj. t. lxxij.

Palatijs z domib⁹. l. x. t. lxxv.

Prefectis ptoijs sacrevrbis. l. xij. t. liij.

Pretorib⁹ z honore pfecture. l. xij. t. ij.

Prepositis sacri cubicul⁹ z de oibus cu-
bicularijs z prinilegijs eoz. l. xij. t. v.

Primicerio z sacerdotio z notarijs. li.
xli. t. vij.

Prepositis libroz. l. xli. t. xviii.

Professorib⁹ q⁹ in vrbē cōstantinopoli
docentes ex lege meruerūt comittuam.
li. xli. t. xv.

Prepositis sacroz scrinioz. l. xli. t. xix.

Principib⁹ agētib⁹ in rebus. l. xli. t. xxi.

Prinilegijs eoz q⁹ in sacro palacio mi-
litant. l. xli. t. xxviii.

Prinilegijs scolariū. l. xli. t. xxxix.

Palatijs. l. xli. t. xlii.

Publice lertele vel cōsuliū nūclatōnes

li. xli. t. xlii.

Perfectissima dignitate. l. xli. t. xxxli.

Prinipilo. l. xli. t. xli.

Codicis Q.

Quando libellus

principi datus lris cōtestatōem facti.
li. i. t. xlii.

Qui z aduersus quos restitui in inte-
grū nō pnt. l. ii. t. xlii.

Qui p pcuratoz.

Quibus ex causis maiores in integrū
restituunt. l. ii. t. llii.

Qui p sua iurisdicōe iudicē dare vel
dari pnt. l. llii. t. llii.

Qui legitimā in iudicis psonā habet.
vel nō. l. llii. t. vi.

Quā inter pupillos z viduas. l. llii. t. xlii.

Quā sine iudice liceat se vindicare. l. llii.
ti. xxvii.

Quibus ex causis milites. l. llii.

Quā fiscus vel puatus. l. llii. t. xv.

Quō cū eo q⁹ in aliena piāte ē negotiū
gestū esse dicat. l. llii. t. xxvi.

Que res vendi nō pnt. l. llii. t. xl.

Que res exportari nō debet. l. llii. t. xli.

Quā l⁹ ab emptōe recedere. l. llii. t. xlv.

Qui petāt tutores vel curatores. libro
v. t. xxxi.

Qui dare tutores vel curatores pnt v⁹
nō pnt. l. v. t. xxxv.

Quā mulier tutele officio fungi potest.
li. v. t. xxxvi.

Quā ex facto tutoris vel curatoris mio
res agere vel cōuentri pnt. l. v. t. xl.

Quā tutores vel curatores cē desierint.
li. v. t. xli.

Qui numero liberoz se excusant. l. v. t.

Qui facere testm pnt vel nō. l. vi. t. xxi.

Qui morbo. l. v. t. lxx.

Qui tutelariū numero. l. v. t. lxx.

Quā decreto opus nō est. l. v. t. lxxlii.

Qui admitti ad bonoz possessionem
pnt. z infra qd tps. l. vi. t. viii.

Quā nō petenti ptes petentib⁹ accrescēt

li. vi. t. i.

Quā d⁹

li. vi. t. i.

Quē

Qui n

Qui n

Quib⁹

re nō l

Quib⁹

li. vii. t.

Quad

Ano

li. vii. t.

Quib⁹

Quā p

Quoz

ti. lxxv.

Qui b

Quoz

Que

Quoz

Qui p

viii. t.

Quib⁹

li. viii.

Quā d

pedire

Que

Quā c

bro. lx.

Quē

Qui

quar

Quē

tur. li.

Quē

nem

Quē

Quē

Quē

pleta

cias

Codicum

li. vi. t. ix.

Quoniam dies legati vel fideicommissi cedat.

li. vi. t. liii.

Quoniam modum testam apiant. l. vi. t. xxxi.

Qui manumittere non possunt. l. vii. t. xi.

Qui non possunt ad libertatem pervenire. l. vii.

Quibus ad libertatem proclamatum. l. xii.

re non licet. l. vii. t. xviii.

Quibus non obicit longi temporis prescriptio

li. vii. t. xxxvi.

Quadragesimam prescriptio. l. vii. t. xl.

Anno et quoniam iudex suam debeat persolvere.

li. vii. t. xliii.

Quibus res iudicata non nocet. l. vii. t. lviii.

Quoniam provocare necesse non est. l. vii. t. lxxv.

Quorum appellaciones non recipiunt. l. vii.

ti. lxxvi.

Qui bonis cedere possunt. l. vii. t. lxxxi.

Quorum bonorum. l. vii. t. ii.

Que res pignori obligari possunt. l. viii.

Quorum legatorum. l. viii. t. liii.

Qui portiores in pignore habeantur. li.

viii. t. xviii.

Quibus causis pignus tacite pertrahit.

li. viii. ti. xv.

Quoniam debitores venditorem pignoris im-

pedire possunt. l. viii.

Que sit longa consuetudo. l. viii. t. liii.

Quoniam civilis actio prius dicatur criminali. li.

bzo. ix. t. xxxi.

Questionibus. l. ix. t. xli.

Qui accusare non possunt. li. ix. t. i.

Trium li. Codicis. Q.

Quando et quibus

quarta pars debet ex bonis. l. x. t. xxxiii.

Quoniam modum civilia munera vendicantur. li. x. t. liii.

Quibus muneribus vel prestationibus

mentiri liceat excusare. l. x. t. lv.

Qui etate. l. x. t. xlvi.

Qui morbo se excusant. li. x. t. l.

Quibus muneribus excusantur hi qui pro im-

pletam militiam vel advocatorem pro putan-

cias suis commodis vacantes commorantur.

et de privilegiis eorum. constitutio greca. d.

conductibus vectigalium fisci. l. x. t. xlvii.

Quoniam quod ordine perveniat. l. xi. t. xxxv.

Questionibus et magistris officiorum. li.

xii. ti. vi.

Qui militare possunt vel non. et de servis ad

militiam vel dignitatem aspirantibus et ut ne

mo vel duplici militia vel dignitate et

militia utatur filii. l. xii. t. xxxii.

Codicis R.

Restitutionibus

non que sunt in integrum. l. ii. t. xxii.

Reputationibus que sunt in iudicio.

li. ii. t. xlviii.

Restitutio militum. l. ii. t. li.

Receptis et arbitris. l. ii. t. lv.

Rei vindicatio in integrum. l. lii. t. xxxii.

Religiosis et superius funerum. l. lii. t. xlii.

Rebus creditis et iureiurando. l. liii. t. i.

Rebus alienis non alienandis. l. liii. t. li.

Rescindenda venditio. l. liii. t. xliii.

Rem alienam gerentibus. l. liii. t. liii.

Res perimatio et prescriptio perbis actio

ne. l. liii. t. lxxii.

Rei uxoris actio ex stipulatu. l. v. t. xlii.

Repudiis et divortis rerum amotarum

li. v. ti. xviii.

Repudianda bonorum possessione. li. vi.

ti. xviii.

Re iudicata. l. vii. t. liii.

Res inter alios acta vel iudicata aliis

non nocet. l. vii. t. lxi.

Relationibus. l. vii. t. lxii.

Revocandis his que in fraude creditorum

alienata sunt. l. viii. t. lxxvi.

Ratiociniis operum. li. viii. t. xlii.

Revocandis que in fraude. li. viii.

Revocandis donationibus. l. viii. t. lvi.

Raptu virginum seu viduarum necnon mo-

nistium. l. ix. t. xlii.

Requirendis reis. l. ix. ti. xl.

Trium li. Codicis. R.

o liij

De titulis Codicum

Reis postulatis

Libro decimo

Re militari li. xj. t. xxxv.

Rogatione militari. l. xij. t. xxxvij.

Codiciis S

Summa trinitate

et fide catholica. l. j. t. liij.

Sacrosanctis ecclesijs et rebus et prius legijs cap. l. j. t. v.

Senatusconsultis. l. j. t. xix.

Si extra ius vel utilitate publicā aliqd fuerit postulatu. l. j. t. xxv.

Statutis et imaginib. l. j. t. xxvij.

Sacrificijs paganis et templis. l. p.

Si tutor vel curator interuenerit. l. ij. t.

Si in cōi eadēq. cā in integ. xxv.

restitutio postulat libro scdo. t. xxvj.

Si aduersus rē iudicatā. l. ij. t. xxvij.

Si aduersus venditōez. l. ij. t. xxvij.

Si aduersus venditōez pignoris. l. ij. t.

xxix.

Si aduersus donatōez. l. ij. t. xxx.

Si aduersus libertatē. l. ij. t. xxxj.

Si aduersus transactōez. l. ij. t. xxxij.

Si aduersus solutōez a debitore vel a

se factā. l. ij. t. xxxij.

Si aduersus dorem. l. ij. t. xxxij.

Si aduersus delictū. l. ij. t. xxxv.

Si aduersus usucapionē. l. ij. t. xxxvj.

Si aduersus fiscū. l. ij. t. xxxvj.

Si aduersus creditōez. l. ij. t. xxxvij.

Si vt se ab hēditate absti. l. ij. t. xxxix.

Si obmissam hereditatē. l. ij. t. xl.

Si minor se maiorē dixerit. l. ij. t. xliij.

Si sepius restitutio in integrū postu-

letur. li. scdo titu. xliij.

Si maior fact'ratū habuerit. l. ij. t. xlvj.

Satisfacendo. l. ij. t. lvj.

Sportulis et sumptibus et diuersis iu-

dicijs faciendis. l. ij. t. ij.

Seruitutibus et aq. l. ij. t. xxxij.

Si certum petat. l. liij. t. ij.

Suffragio. l. liij. t. iij.

Si seruus ex tero emi se mandauerit. l. quarto titulo. xxxvj.

Sequestratione pecunie phibita. l. liij.

Si ppter publicas pensiones venditio

fuerit celebrata. l. liij. t. xlvj.

Sine censu et reliquijs fundū pparari nō posse. l. liij. t. xlvj.

Si quis alteri vel sibi. l. liij. t. l.

Si seru' exponand' venerit. l. liij. t. lv.

Si mancipiū ita ventrer ne pstituat' l. liij. t. lvj.

Si mancipiū ita fuerit alienatū vt ma numittat. l. liij. t. lvj.

Sponsalibus li. v. t. j.

Si rector prouincie. l. v. t. ij.

Si quacūq. p'ditus p'tate vel ad eum p tinētes ad suppositaz iurisdic'tōis sue

aspirare temptauerit nuptias. l. v. t. vij.

Si nuptie ex rescripto petant. l. v. t. vij.

Secundis nuptijs. l. v. t. ix.

Si scdo nupserit mulier. l. v. t. decimo

Solutio matrimonio quemadmoduz

dos petat. l. v. t. xix.

Si constare matrimonio dos soluta fu erit libro qnto. t. xx.

Si ex plurib' tutorib' vel curatoribus vn' agere vl pueniri possit. l. v. t. xlj.

Susceptis tutoribus vel curatorib' li. quinto titulo. xliij.

Si m'r indēnitatē pmiserit. l. v. t. xlvij.

Si contra matris voluntatē tutor da tus sit libro qnto. t. xlvij.

Si tutor nō gessit li. v. t. lvj.

Si ex falsis allegatōib' se excusauerit libro quinto ti. lxiij.

Si tutor reipublice causa abierit libro quinto ti. lxx.

Si qs ignorās rem minoris cē sine de creto pparuerit li. v. t. lxxij.

Si maior fact' sine decreto factaz alie natōnem pfirmauerit li. v. t. lxxv.

Seruus fugitiuis l. vj. t. j.

Si in fraudem patroni a liberto alie natio facta sit li. vj.

Si quis aliquē testari prohibuerit vel

coegerit

De om

Suis

Seru

Septim

Seru

vij. t. ix

Senat

bro. vij

Sente

Sente

vij. t. x

Sente

l. vij. t.

Sente

vij. t. x

Sente

bro. vij

Si a n

cat lib

Snian

Si plu

Si ex f

Si pen

uenerit

Si vn'

Si de

appell

Si p v

Si alia

titulo.

Si ant

libro. v

Si cōi

Si in c

bro. vij

Si p'g

Si ex

Si vn'

debito

Si p'g

secura

Solu

Si qu

lx. t. vij

De titulis Codicuz

coegerit li. vi. t. xxxliij.
 Si omiffa cā testamenti. l. vi. t. xxxix.
 Suis & legitimis liberis li. vi. t. liij.
 Seruo pignori dato manumiffio libro
 feptimo titulo feptimo.
 Seruis reipublice manumittendis. l.
 vij. t. ix.
 Senatuscōfulto claudiano tollendo li
 bro. vij. t. xxv.
 Sententijs pfectoꝝ ptoꝝ. l. vij. t. xliij.
 Sententijs ex periculo recitandis lib.
 vij. t. xlv.
 Sententijs & interlocutōibus iudicuz
 l. vij. t. xlvj.
 Sententia q̄ sine certa quātitate fert li.
 vij. t. xlvij.
 Sententijs q̄ p eo q̄ interest pferunt li
 bro. vij. t. xlvij.
 Si a nō cōpetēte iudice iunia lata eē di-
 cat libro. vij. t. xlix.
 Sniām rescindi nō posse li. vij. t. li.
 Si plures vna iunia pdenent. l. vij. t. lvj
 Si ex falsis instrumentis li. vij. t. lix.
 Si pendente appellatōe mors inter-
 uenerit libro. vij. t. lxvij.
 Si vn̄ ex plurib⁹ appellauēit. l. vij. t. lxxix.
 Si de momentanea pōssessione fuerit
 appellatū li. vij. t. lxx.
 Si p vni alio modo li. viij. t. v.
 Si alia res pignori obligata sit li. viij.
 titulo. xvj.
 Si antiquior creditor pign⁹ vendiderit
 libro. viij. t. xx.
 Si cōis res pignori data sit. l. viij. t. xxj
 Si in causa iudicati pign⁹ captū sit li.
 bro. viij. t. xxliij.
 Si pign⁹ pignori datū sit. l. viij. t. xxliij.
 Si ex vedito pigre agat. l. viij. t. xxx.
 Si vn̄ ex plurib⁹ hēdib⁹ creditorū vel
 debitoris pte suā soluerit. l. viij. t. xxxij.
 Si pignoris puentōez numerario con-
 secuta nō sit. l. viij. t. xxxliij.
 Solutōib⁹ & liberatōib⁹. l. viij. t. xliij.
 Si quis imperatoꝝ maledixerit libro
 ix. t. vij.

Si quis eam cui⁹ tutor fuerit stupraue-
 rit libro. ix. t. x.
 Sepulcro violato li. ix. t. xix.
 Seditiosis li. ix. t. xxx.
 Sniām passis & restitutis li. ix. t. li.

Triū li. Codicis S

Sententijs aduer

sus fiscū latis retractādis. l. x. t. x.
 Sup iudicto. l. x. t. xviij.
 Sup exactionibus. l. x. t. xx.
 Si seruus aut libertus ad decuriona-
 tum aspirauerit. l. x. t. xxxj.
 Si curialis relicta ciuitate rus habita-
 re maluerit. l. x. t. xxxvj.
 Si ppter inimiticiām creatio facta sit
 libro. x. t. lxliij.
 Sumptū recuperatōe. l. x. t. lxvij.
 Susceptoribus ppositis & arcarijs. l. x
 titulo. lxx.
 Suarijs & susceptoribus vini & ceteris
 corporatis. l. xj. t. xvj.
 Studijs liberalibus vrbis rome & con-
 stantinopolis. l. xj. t. xvij.
 Sumpt⁹ inuicti muneris ad omēs pti-
 nere collegas. l. xj. t. xxxvii.
 Spectaculis & seruīs lenonib⁹. l. xj. t. xl.
 Silenciarijs & decurionibus eorum li
 bro. xli. t. xvj.
 Stratoribus. l. xli. t. xxxliii.
 Salgamo hostib⁹ nō pbendo libro. xij
 ti. xxxix.

Codicis T

Transactionibus

libro scdo ti. liii.
 Trib⁹ in integrū restitutōis. l. li. t. liii.
 Testibus libro. liii. t. xx.
 Tutelis libro quinto.
 Tutorib⁹ & curatorib⁹ illustriū. l. v.
 Testamētaria tutela. l. v. t. xxxix.
 Tutore vel curatore qui nō satisfecit.
 l. v. t. xliii.
 Testamento militis. l. vi. ti. xx.
 Testamentoz quēadmodū testamēta
 ordinet. l. vi. t. xlii.

De titulis Codicum

Tps⁹ et repatoib⁹ appellationū. l. vij.
Testamētaria māumissioe. l. vij. t. ij.
Tabulæ exhibēdis. l. viij. t. vij.

Tritū li. Codicis T

Thesauris li. x. ti. xv

Tabularijs scribis et olographis lib. p.
 titulo. l. xvij.

Tironibus. l. xij. t. xli.

Tractatorijs et statutis. l. xij.

Codicis D.

Veteri iure enu-

deando. li. p. t. xx.

Utilite pendente vel post puocatōez.
 libro p. t. xliij.

Ut omēs tam cīviles q̄ militares iudi-
 ces li. p. t. xlvj.

Ut que desunt advocatis partium iu-
 dex suppleat. l. ii. t. xi.

Ut nemo priuatus titulos. l. ii. t. xvi.

Ut nemini signū imprimere liceat si-
 ne aucte iudicis. l. ii. t. xvij.

Ubi et apud q̄s cognitio restitutionis
 habenda est. l. ii. t. xlvij.

Ut vrbibus militū. l. ii. t. lli.

Ut nemo inuit⁹ agere vel accusare co-
 gat. l. lli. t. vij.

Ubi de crimib⁹ agi opteat. l. lli. t. xv.

Ubi fideicommissum peti opteat. l. lli. t.

Ubi conuentatur qui cer. xvij.

Ut loco dare pmissit. lib. lli. titm. xvij.

Ubi de possessioe agi opteat. l. lli. t. xvi

Usufructu et habitatioe. l. lli. t. xxxliij.

Ubi in re actio exerceri dz. l. lli. t. xij.

Ubi de hereditate agi. l. lli. t. xx.

Ubi agi optet de ratiocinijs taz pnbli-
 cis q̄ priuatis. l. lli. t. xxi.

Ubi q̄s de curiali vel cohortalis alia ve-
 rditōne pueniat. l. lli. t. xxxij.

Ubi stat⁹ cā agi debeat. l. lli. t. xxxij.

Ubi senatores vel clarissimi. libro. lli.

titulo. xxxliij.

Ut actiones ab herede et contra here-
 des incipiant li. lli. t. xi.

Ubi cause fiscales

Usufructu et misterio sermoz. l. lliij.

Usuris. l. lli. t. xxxliij.

Uccigalib⁹ et pmissis. l. lli. t. xxi.

Ubi petant tutores vel curatores. l. v.
 titulo. xxxliij.

Ubi tutor cause post pubertatem assit
 l. v. t. xliij.

Ubi pupilli educant. l. v. t. l.

Usuris pupillarib⁹. l. v. t. lvij.

Unde liberi. l. vi. t. xliij.

Un legitimi et vñ cognati. l. vi. t. xliij.

Unde vir et vxor. l. vi. t. xvij.

Uerborū et rerū significatio. l. vi. titulo
 xxxviii.

Usuris et fructibus legatorū vel fidel-
 comissoz. l. vi. t. xlvij.

Ubi de possessione legatorum vel fi-
 deicommissoz seruandoz causa pmit-
 tat. l. vi. t. lvij.

Uncapione p emptore. l. vii. t. xxvij.

Uncapione p donato. l. vii. t. xxxvij.

Undicta libertate. l. vii. t. l.

Uncapione p dote. l. vii. t. xxxij.

Uncapioe transformāda. l. vii. t. xxxliij.

Uncapione p herede. l. vii. t. xxx.

Unde vi. l. vii. t. lliij.

Ut possidetis. l. vii. t. vi.

Ut bonoz raptorū. l. ix. t. xxxliij.

Ut infra certū tps criminalis questio
 agat. l. ix. t. xliij.

Tritū li. Codicis D

Venditioe rerum

fiscalium. l. x. t. lliij.

Ut nemini liceat in emptioe specteruz
 se excusare de munere siccomee. lib. x.
 titulo. xxxvij.

Uacatioe pnblicis muner⁹. l. x. t. xliij.

Uestib⁹ oblobozis et auraz. l. xi. t. lvij.

Ueter⁹ nūmismaz puate. l. xi. t. x.

Ut censib⁹ p equitatorib⁹. l. xi. t. lvij.

Uendēdis reb⁹ ciuitat⁹. l. xi. t. xxxij.

Uenatioe feraz. l. xi. t. xliij.

Ut nemo ad suū patrociniū suscipias

De titulis Autentici

vices. l. xi. t. liii.

Ut nullus ex vicarijs alioz vicariorū
p debitis teneat. l. xi. t. lii.

Ut dignitatū ordo seruet. l. xii. t. viii.

De rerantis. l. xii. t. xvi.

Incipiūt rubrice Autentici

Administrandis

officijs in sacris appellatōib⁹. col. iii.

Appellatōib⁹ et infra que ipa debeat
appellari. col. liii.

Apd q̄s opteat cās dicē mōach⁹. col. vi

Armis. col. vi.

Administratōibus. col. vii.

Appellatōibus. col. viii.

Alienatōe et emphiteosi locare et hy-
pothecis et alijs diuersis contrahibus
col. ix.

Constitutio Iusti-

niant ad p̄fectū prōxi. col. i.

Consulibus. col. liii.

Constitutio que ex ascriptioe et libera-
natos liberos eē vult. col. v.

Consanguineis et vterinis fratribus.
col. vi.

Collatōib⁹ et alijs capitulis. col. ix.

Defensoribus ci-

uitatum. col. ii.

Deposito. col. vii.

Duobus reis pmittendis. col. vii.

Ecclasticarū rerū

immobiliū alienatōe et solutōe. col. liii

Exhibēdis et introducēdis reis. col. v.

Executōibus et qui pueniunt et reco-
ueniunt. col. vii.

Equalitate dotis et ppter nuptias do-
nationum. col. vii.

Ecclasticis titulis. col. ix.

Fideiussoib⁹ mā-

datoibus et solutionibus. col. i.

Filijs aū dotalia infra nat⁹. col. iii.

His qui obligatos se h̄re res pbent
minoz. col. vi.

His qui ingrediunt monasteriū et sub
stantis eoz. col. vi.

Hereditib⁹ ab intestato veniētib⁹. col. ix

Iurandū qd p-

stat ab his qui administratōez accipi-
unt. col. ii.

Incest⁹ et nepharis nuptiis. col. lii.

Iurandū a moriente p̄stito pp men-
suram substantie sue. col. v.

Judicijs. col. vi.

Immensis donatōib⁹ in filios factis
col. vii.

In medio litis non fieri sacras forma-
das. col. vii.

Interdict⁹ collegiis hereticoz. col. ix.

Lenonibus. col. iii.

Litigios et decima pte lit⁹. col. viii.

Monachis. col. i.

Mandatis principū. col. iii.

Mesura ordinādoz clericoz. col. iii.

Non eligendo se-

cundo nubētes mulieres. col. i.

Non alienādīs aut pmutādīs ecclie re-
bus immobilibus. col. ii.

Nuptiis. col. liii.

Nullū credentē agricolē tenē illi⁹ tras
et quantā debeat vsurā dare. col. liii.

Neqz virū qd ex dote ē nec mulierē ex
sponsalicia largitate luctum p̄p̄uz ha-
bere. col. viii.

Privilegijs dotis hereticis mulieri-
bus p̄standis. col. viii.

Quomodo oportet

at ep̄os et reliqz clericos ad ordinatio-
nē deduci et de expēsis clericoz. col. i.

Quibus modis naturales filii efficiū-
tur legitimi. col. vi.

Questore. col. vii.

Que de dignitatib⁹ alijs ab ep̄atu libe-
ret filiū a patria patrē. col. vii.

Quibus modis naturales efficiuntur
fili. col. vii.

Referendaris palatii. col. iii.

De titulis Autentici

Restitutioibus.col. liij.
Restitutioe fideicomissi.col. ix.
Raptu mulieru q raptorib⁹ nupserunt
col. x.

Scenicas non so-

lu si fideiussores sed etia si iusturadu de-
derit sine piculo recedere.col. v.
Sacratissimis et reuerendissimis epis cle-
ricis et monachis.col. v.
Eriente et semisse et successioib⁹ filio-
ru et nepotu naturaliu.col. liij.
Tabellionibus.col. liij.
Testibus.col. viij.
Tpe si solute pecunie sup dote.col. viij.
Testamētis imperfectis a parentib⁹ in fili-
os factis.col. viij.

Ut determinatus

sit numerus clericor⁹ sanctissime maio-
ris eccie.col. j.
Ut indices sine quoq⁹ suffragio fiant.
col. ij.
Ut eccia romana centu annor⁹ habeat
p⁹scriptorem.col. ij.
Ut nullus mutuas agricole teneat et
terras.col. v.
Ut ponat nome⁹ ingatoris in instrum-
tis.col. v.
Ut decreto ecclesiasticu reru comuta-
tiones fiant.col. v.
Ut no fiat pignoratōes p alijs psonis.
col. v.
Ut ea q sunt insinuata sup clericis in
maiori eccia den⁹.col. v.
Ut clerici qn recedunt alijs p eis surro-
gatis pbeant surrogatis emolumenta
col. v.
Ut in priuatis domibus sa-
era no fiant misteria.col. v.
Ut defuncti seu funera eor⁹ no inuene-
tur a creditoribus.col. v.
Ut immobilia aut imptiales donatōes
nec pporhece donent.col. v.
Ut facte noue p⁹scriptōes p⁹ insinuatō-
nes earu p⁹ duos mēses valeat.col. v.
Ut nullus fabricet oratorij domos p-

ter voluntate epi.col. v.
Ut ab illustrib⁹ et qui sup eam dignita-
te sunt.col. v.
Ut ordinarie pfecture vrbane.col. v.
Ut oēs ebediant iudicib⁹ puinciaru.
Ut hi q obligati h⁹ se phibēt .col. v.
res minor⁹ aut erogant se eis ad eor⁹ gra-
bernatoz penit⁹ no accedat.col. vi.
Ut no luxuriēt p natura hoies .col. vi.
Ut liberti decetero aureo n egeat anu-
lo.col. vi.
Ut clerici apud epos p⁹prios p⁹imu co-
uentant.col. vi.
Ut sine phibitione m⁹es debitorices et
creditorices tutelā minor⁹ gerat.col. viij.
Ut ex actōe instantis dotis et p⁹me et se-
cūde viro ad secunda vota migrare p-
ponat ex p⁹ima vel ex p⁹iori matre filij
col. viij.
Ut nec miles nec federatus.col. viij.
Ut diuie insinuatōes subscriptōez habeat
gloriosissimi questoris.col. viij.
Ut cū de appellatōe cognoscit fm fl-
las leges debeat iudicari quo tpe date
sine obtinebat.col. viij.
Ut liceat m⁹ et a⁹tie et alijs parentib⁹ p⁹
legitimā p⁹te liberis derelictā quō volu-
erint h⁹ facultate.col. ix.
Ut spōsalicia largitas spālis ptractus
sit.col. ix.
Ut litigātes iurent q no p⁹miserūt da-
re iudicib⁹ nec dabunt.col. ix.
Ut fratru filij succedat pariter ad simi-
latōem fratru.col. ix.
Ut nulli iudici liceat h⁹ loci seruato-
re nisi in certis causis.col. ix.
Ut differēs iudices audire interpel-
lamū allegatōes cōpellant.col. ix.
P⁹suris nauticis.col. ix.

Inciunt rubrice institutionu.

Adoptionibus.

li. j. t. xij.
Aduliano tutore vel eo q a lege autilia
datur. l. j. t. xxi.

De titulis Autentici

Auctoritate tutor. l. i. t. xxiij.
Ademptio legatorum et translatio. l. ij. t. xxi.
Assignatio libertorum. l. iij. t. ix.
Acquisitio per arrogationem. l. iij. t. xj.
Actionibus. l. iij. t. vj.
Bonorum possessionibus. l. iij. t. x.

Capitis diminutio

totum. l. i. t. xvij.
Curatoribus dandis et confirmandis.
Codicillis. l. ij. t. xxiij.
Consensu et obligatio. l. iij. t. xxxij.

Donationibus

Quod nobis rebus stipulandis vel promittendis. l. iij. t. xvij.
Divisione stipulationum. l. iij. t. xix.

Excusationibus

tutorum et curatorum. l. i. t. xxiij.
Exhereditatio libertorum. l. ij. t. xij.
Eo cui libertatis causa bona adijciuntur. l. iij. t. xij.
Emptione et venditione. l. iij. t. xxiij.
Exceptionibus. l. iij. t. xxiij.

Fiducia et tutela

l. i. t. xix.
Fideicommissariis hereditatibus. l. ij. t. xxiij.
Fideiussoribus. l. iij. t. xxi.
Gradibus cognationum. l. iij. t. vi.
His qui sui et alieni iuris sunt. l. i. t. ix.
His qui possunt dare tutores vel curatores. l. ij.
Habitatibus et usu. l. ij. t. v.
Hereditibus institutis. l. ij. t. xxiij.
Hereditum qualitate et via. l. ij. t. xvij.
Hereditatibus que ab intestato defuerunt. l. iij. t. i.
His per quos agere possumus. l. iij. t. x.

Iusticia et iure

l. i. t. ij.
Iure naturali et civili. l. i. t. iij.
Iure personarum. l. i. t. iij.
Ingenitis. l. i. t. v.
Incorporeis rebus. l. i. t. ij.

Inofficioso testamento. l. iij. t. xvij.
Inutilibus stipulationibus. l. iij. t. xx.
Iniurijs. l. iij. t. iij.
Interdictis. l. iij. t. xvi.

Libertinis

l. i. t. vi.
Lege fusia. l. i. t. viij.
Legitima agnatorum tutela. l. i. t. xvi.
Legitima patronorum tutela. l. i. t. xvij.
Legitima parentum tutela. l. i. t. xix.
Legatis. l. ij. t. xx.
Lege falcidia. l. ij. t. xxiij.
Legitima agnatorum successione. l. iij. t. ij.
Rarum obligatio. l. iij. t. xxiij.
Locatio et conductio. l. iij. t. xxv.
Lege aquilia. l. iij. t. iij.

Militari testamento

l. i. t. xi.
Mandato. l. iij. t. xxvii.
Nuptijs. l. i. t. x.
Moralibus actibus. l. iij. t. ix.

Obligationibus que

ex contractu vel quasi contractu nascuntur. l. iij. t. xxviii.
Obligationibus. l. iij. t. xliij.
Obligationibus que ex consensu. l. iij. t. xliij.
Obligationibus que ex delicto nascuntur. l. iij. t. i.
Obligationibus que ex quasi maleficio nascuntur. l. iij. t. i.
Officio iudicis. l. iij. t. xxviii.

Patria potestate.

libro. i. t. ix.
Pupillari substitutione. l. iij. t. xvi.
Pena temere litigantium. l. iij. t. xvi.
Per quas personas nobis acquiritur. l. iij. t. xxiij.
Perpetuis et temporalibus actibus et que in heredes et ab hereditibus transeunt. l. iij. t. xliij.
Publicis iudicijs. l. iij. t. xxviii.

De titulis

Qui et ex quibus

causis manumiri possit. l. j. t. vi.
 Quibus modis ius patrie potestatis
 soluit. l. j. t. xij.
 Qui dari possunt tutores in testamen-
 to. l. j. t. xliij.
 Quib⁹ modis tutela finit. l. j. t. xxij.
 Quibus alienare licet. l. ij. t. viij.
 Quibus est pmissum facere testamen-
 tum. l. ij. t. xij.
 Quibus modis testamenta infirmam-
 tur. l. ij. t. xvij.
 Quibus modis re contrahitur obliga-
 tio. l. ij. t. xv.
 Ad cum eo q^d in aliena p^{re}te est nego-
 cii gestu esse dⁱ. l. iij. t. vij.
 Quib⁹ modis tollit obligatio. l. iij. ti-
 tulo. xxx.
 Rerum diuisione. l. ij. t. j.
 Rebus corp^{or}alib⁹ et incorp^{or}alib⁹. l. ij. t. fj.
 Replacationibus. l. iij. t. xliij. l. iij.
 Satisfactio tutor^{um} et curator^{um}. l. j. t. xx.
 Suspectis tutoribus et curatorib⁹. l. j.
 Seruitutib⁹. l. iij. t. iij. t. xxv.
 Singulis rebus p^{er} fideicommissum reli-
 ctis. l. ij. t. xxiiij.
 Senatusconsulto orficiano. l. iij. t. iij.
 Senatusconsulto terculiano. l. iij. t. iij.
 Successione cognator^{um}. l. iij. t. v.
 Seruili cognatione. l. iij. t. vij.
 Successione libertor^{um}. l. iij. t. viij.
 Successionibus sublati que fiebat p^{er}
 bonor^{um} venditionem et senatusconsulto
 claudiano. l. iij. t. xliij.
 Societate. l. iij. t. xxvj.
 Stipulatione seruor^{um}. l. iij. t. xviii.
 Si quadrupes pauper^{um} fecisse dicat.
 Satisfactioib⁹. l. iij. t. xj. l. iij. t. ix.
 Tutelis. l. p. t. xliij.
 Testamentis ordinandis. l. iij. t. x.
 Usufructu. l. scdo. t. quarto.
 Viscaplonibus. l. scdo. t. vi.
 Vulgari substitutione. l. iij. t. xv.
 Verbor^{um} obligatione. l. iij. t. xvj.

De bonor^{um} raptor^{um}. l. iij. t. scdo.

Incipiunt rubricae de iure feudo^{rum} et

Alienatione feudi

An maritus succedat vxori in b^{en}eficio.
 Apud que vel q^{ui}s p^{ro}uerbia feudi.
 An remoueri debeant testes.
 An mutus vel alius impfectus
 An ille q^{ui} interficit fratrem d^{omi}ni sui.
 Alienatione feudi paterni.
 An agnatus vel filius defuncti
 An apud iudicem vel dominum
 Beneficio fratris et qualiter frater
 Beneficio femine
 Controversia inuestiture
 Contentione inter d^{omi}num et vasallu.
 Contentione inter dominu et fidelem.
 Inuestitura feudi
 Contentione inter me et d^{omi}num.
 Controversia feudi int^{er} pares t^{er}mianda
 Constitutiones d^{omi}ni lotharij feudo^{rum}.
 Controversia int^{er} d^{omi}num emphiteosis et
 vasallum.
 Consuetudine recti feudi.
 Clerico qui inuestituram facit
 Capitulis conradi.
 Controversia inter masculu et femina.
 Controversia inter d^{omi}num et emptorem.
 Capitaneo qui curam vendidit
 Controversia int^{er} vasallu et aliu d^{omi}nificu
 Ep^{iscopu}m vel abbat^{em} vel abbatissam vel
 d^{omi}nu plebis feudu dare noⁿ posse.
 Eo q^{ui} fine fecit agnato de feudo p^{ro}prio
 Eo q^{ui} sibi et hereditibus suis masculis et
 feminis inuestitura acceptit
 His finit lex. deinde p^{ro}uerbia le-
 gis incipiunt.
 Impator lothari^{us}

Inuestitura de re aliena facta
 Inuestitura qua titi^{us} cepit a sepronso.
 Inuestitura in maritum facta.
 Inuestitura ap^{ud} pares cl^{er}ic^{os} t^{er}mianda
 In quib⁹ causis feudu amittat.
 Lege conradi

Lodiciu

Milite vasallo qui p̄tmax est
Minimis valuatoribus
Murus vel ali^o impfec^o feudū restit
Natura feudi
Nova fide formata.
Natura successionis feudi
Notis feudorum.
Pace iuramento firmanda
Per quos investitura et p̄ q̄s restituat.
Pace tenenda et ei^o valuatoribus
Prohibita alienatione p̄ lotharium
Prohibita feudi alienatione per fride-
 ricum.
Pugna
Qui feudum dare possunt
Qui successores feudum
Quo tpe miles investiturā petere de-
 beat
Quibus modis feudum amittat
Qui successores teneant
Quēadmodū feudū ad filiā p̄tineat.
Quibus modis feudum p̄stitui p̄t.
Quid sit investitura
Quē p̄cedere investiturā debeat fidelitas
Quālt vasall^o iurare debeat fidelitatē.
Qualiter olim feudū poterat alienari.
Quis dicat dux marchio
Que sint prima cā b̄nficij amittendi.
Qui testes sunt necessarij ad p̄bandaz
 nouam investituram
Quid iuris sit post alienatōez feudi
Qualiter dñs de p̄prietate p̄tueat.
Que sint regule.
Quot testes sunt necessarij ad proban-
 dum magnitudinem
 Successione feudi.
Si controuersia fuerit in investitura.
Si ep̄s vel abbas vel abbatissa.
Si de investitura inter dominum et va-
 sallum lis oriatur
Si de feudo controuersia fuerit
Si de feudo vasall^o ab aliq̄ impellat^o
 fuerit et dñs cum defendere noluerit
Si negatū fuerit b̄nficiū a vasallo.
Si vasall^o feudo p̄uat cui deat deferri
Si vasallus feudi p̄ditionem negaue-

rit ex certa scientia
 Vasallo decrep̄te etorq̄ feudū refuta-
 uit
 Vasallo qui contra constitutōnem lo-
 tharij feudum alienauit
 Votis feudorum
 Digesti veteris

Primus liber ha-

bet titulos. xxi.
 Secundus. xv.
 Tercius septem.
 Quartus nonem.
 Quintus quinq̄.
 Sextus tres.
 Septimus octo.
 Octauus sex.
 Nonus quatuor.
 Decimus quatuor.
 Undecimus habet titulos nonem.
 Duodecimus. ix.
 Tredecimus. vii.
 Decimusquartus. lli.
 Decimusquintus. llii.
 Decimussextus. lii.
 Decimusseptimus. lli.
 Decimusoctauus. ix.
 Decimusnonus. lli.
 Vicesimus. ii.
 Vicesimusprimus. lli.
 Vicesimusecundus. vi.
 Vicesimustertius. v.
 Vicesimusquartus. lli.
 Et sunt simul. cl. lli.
 Infortiati

Primus liber ha-

bet titulos septem
 Secundus nonem
 Tercius decem
 Quartus septem
 Quintus septem
 Sextus vnum
 Septimus vnum
 Octauus vnum
 Nonus decem

Codicum

Decimus. x.
Undecimus. liij.
Duodecimus. liij.
Tredecimus. viij.
Decimusquartus. xviij.

Et sunt simul. xcvi.
Digesti noui

Primus liber ha-

bet titulos sex.
Secundus. xvj.
Tercius. xj.
Quartus. xj.
Quintus. xxxiiij.
Sextus. viij.
Septimus. liij.
Octauus. viij.
Nonus. xxx.
Decimus. xxv.
Undecimus. xliij.
Duodecimus. xviij.

Et sunt simul. clxxxj.
Codicis

Primus liber ha-

bet titulos. li.
Secundus. lvij.
Tercius. xliij.
Quartus. lxxvj.
Quintus. lxxiiij.
Sextus. lxxj.
Septimus. lxxv.
Octauus. lix.
Nonus. li.
Decimus. lxxiiij.
Undecimus. lxxviiij.
Duodecimus. lxxij.

Et sunt simul. vij. c. lliij.

Autentici siue nouellarum constitutionum
Prima collatio huius titulos. vij.

Secunda. xj.
Tercia septem.
Quarta. viij.
Quinta. xviij.
Sexta. xliij.

Septima nonem.
Octaua. xij.
Nona. xij.

Et sunt simul. xcviij.

Decima collatio

autentici siue nouellarum constitutio-
num aut liber seu usus feudorum ha-
bet titulos. lxxxj.

Institutionum.

Primus liber ha-

bet titulos. xxxiiij.
Secundus. xxvj.
Tercius. xxxij.
Quartus. xviij.

Et sunt simul. xcix.

Explicit libellus docens modum sta-
dendi et legendi contenta ac abbrevia-
ta utriusque iuris tam canonici quam civil-
lis in se continens titulos siue rubricas
eiusdem iuris.

Origo iuris humani

Incipit processus iudicialis eximij
doctoris iuris canonici Johannis de
Orbach.

A nomine do

mini Amen. Rex paci
ficus cunctorum causa
efficiens et finalis. Et sum.
tri. c. j. de reli. et venera.
san. gloriosus deus. in

prin. lt. et in. l. j. C. de sum. tri. hominem ad
sui similitudinem formatum. xxiiij. q. v.
hec imago. de pe. di. ij. principium. Re
ctum creauit. Eccles. vii. ca. in fi. Et di
sposuit sibi subditos punitos fore pa
cificos et honestos. ut in phemio com
pilatoris Gregoriano ad eorum regulati
onem ius naturale creando. v. dist. in
prin. Que lex naturalis ad regimen cre
ati hominis secundum statum primeue dispositionis
ipsius creatoris sufficiens existebat. Cum
ipse creator opus non nouerit imperfecti
onis. de bap. maiores. v. sed adhuc qua
ritur. quia lege omnia communia erant. j. di.
ius naturale. viij. di. q. iure. Sed quia ipsi
subditi tales non permanserunt secundum disposi
tionem et voluntatem creatoris. Nam mul
tiplicato genere humano iure gentium
orta sunt bella et distincta rerum domi
nia. ff. de iusti. et iure. l. ex hoc iure. et. j.
dist. ius gentium. Et homo infinitis se
immiscuit questionibus. Ecclesiastes
ubi supra. Et ibi subditi cupidi erant
ad aliena. et ideo lites insurrexerunt. Un
de Seneca. Homines quietissime vi
uerent in terris si hec duo pronomina
non essent vel de medio tollerent. scilicet
meum et tuum. Et alibi dicit. No
stri essemus si nostra non essent. Nam
cupiditas effrena ex humane conditio
nis corruptione consurgens pacem odi
ens. lites et iurgia nutrienda et inducens
tot noua litigia generat quod plura sunt ne

gocia quam vocabula. ff. de prescript. l. na
tura. extra de consti. nam concupiscen
tiam. xlvij. dist. bonorum. et in phemio
predicte compilationis. Et natura hu
mana ad dissentendum prona. de con
secra. di. iij. sicut in sacramentis. de co
ces. preben. quia diuersitate. nouas de
properat edere formas. C. de vete. iur.
enu. l. ij. §. Sed quia diuine. Hinc est quod
forma litigandi et placandi usus in pa
radiso videtur exorta. Nam cum adam
redargueretur a domino de inobedientia
relationem huius criminis conuertit in
piugem. imo in coniugis auctoritate cum
dixit. Mulier quam dedisti mihi sociam
me decepit et comedit. de pe. dist. ij.
serpens. Item ex lege veteri ordo iudi
cium comprobatur. Nam Moyses ait. In ore duorum vel trium etc. Deu
tero. xx. et de iudi. nouit. de testi. in om
ni. Item et in nouo testamento. Unde
apostolus. Secularia iudicia si habue
ritis etc. j. Corinth. vi. xj. q. de. j. §. ex his.
Quare secundum huiusmodi statum nature
corrupte non sufficiebat lex nature. sed
necessaria erat promulgatio legis posi
tiue. quia nisi lites per iusticias reprimere
tur in mundo non esset concordia. Fu
it ergo necessaria humani generis ad
inuentio ad effectum. ut huiusmodi ap
petitum noxium refrenaret. et homines
in tribus iuris preceptis. videlicet ho
neste viuere. alterum non ledere. unicui
que ius suum tribuere informaret. ff. de
iusti. et iure. l. iuris precepta. Et in pro
hemio supra allegato. ut sic hominum
coerceretur audacia. et inter improbos
innocentia tuta redderetur. iij. dist. in
facie. ff. de leges. et ut boni quiete viuant in
ter malos. xxiiij. q. de. v. Non frustra. Et
ne quis temeritate propria sibi sumat
ultionem. Ergo si homines in prime
ue dispositionis statu et innocentia per
mansissent. latio legis positue necessa

De diffinitione

ria nō fuisset. Ad quid est indigerem⁹ titulis de libel. obla. z lit. cōfess. z simili bus si lites nō essent. Cum igit ex cupiditate z malicia hoīm lites orire sint et contentiōes inducte. hmodi z similibus titulis vt iure positiuo indigemus ad negocia ptractanda z lites dirimendas. Sed licet ius sup hoc emanauerit positiuū. tñ cum hoc exercitiū z sciētia placitandi maxime sunt necessaria. xlv. dī. l3. plerūq. l. dī. vt pstitueret. Et p sciam z expientia omnis acquirat noticiā. iuxta illud. Vltus z ars docuit qd sapit omnis hō. Et iuxta dictū pbi in. j. metaph. Expientia facit artem. Nam oē artificii p exercitiū recipit incrementū. In. l. legatis seruis. §. o. matrieb⁹. ff. de le. iij. Est. n. ipā expientia efficax rerum magistra. de elect. q. sit. li. vi. Vñ lex cōmendat iuris peritos ex expientia rex vt in consti. ij. §. j. Et expi causaz iudices dari pñt. C. de iudi. certi. Nam in expius pauca cognoscit z maxime circa formas libelloz z ordinē iudiciariū circa quē debite ptractandū requiritur expientia. Vnde dicit Gos. in libro iuris ciuilib. in pn. q. difficile est vt qd sci at bene libellos difficiles pponere z ordinē iudicij ptractare etiā si al3 bonus sit in legibus. intellige in cā criminali. vel ciuili. nisi in causaz exercitiū cōuer set. Nam vt dicit guil. in spe. d. libel. cōcep. in pn. circa libelloz cōceptōz. gran de piculū iminet. Et quasi tota vis iudicioz in eis rite cōcipiendis pñt. facit de iudi. examinata. de symo. licet hely. cu3 silibus. Et pauci repliunt in hoc plene instructi. imo nullus est qui plerūq. in his vario nō obducat errore. ad hoc d. imu. ec. aduersus. Idcirco do minor meoz sup hoc deuictus instantia libelloz z alioz actuum iudiciarioz formas tradere z declarare intendo. z iudicioz debitū ordinem z frequentatū p singulos actus z pres iudiciales

per media per que ad finem causaz denit cōperenti z regulato ordie expli care quantū mibi est possibile. qz l3 reuera ad hec insufficientē me cognoscatz faciam tñ qd possuz. xxiij. q. ij. faciat hō Et sufficit q in paucis amici labori cōsulantur. vt dicit lex tutor. ff. de neg. ges. z. l. tutores. in. §. qui se. in fine. ff. de adm. tuto.

Dicit quid sit iudiciū cu3 declaratio ne z psonis eius.

Ed antequā ve-

nam ad ppositū p euidentia pmitto q iudiciū est actus legitimus triū psonarū iudicis. actoris z rei. Ita dicit Hostie. diffinitio in sum. de iudicijs in pn. Et Jo. an. in addit. spe. ti. de actore. in. pn. z doctores cōiter. In hoc q dicit est actus triū psonarum includunt duo. s. pcessus z psona iudicij. Et l3 sint aliqua iudicia in q bus nō sunt omes psonae ille vt in iudicio inquisitionis generalis vbi non est psona actoris vel rei. de quo in. c. bone. j. de elect. Et in iudicio inquisitionis spālis que fit ex officio iudicis nemine p uocante vel instigante. de accu. inquisi tōis. Vt qñ episcopus inquisit contra pñm fornicariū. z. c. qualiter. ij. vbi de ficit psona actoris. z sup crimine notorio vbi nō exigit psona accusatoris. de accusatoris euidentia. Tamen adhuc stat vera pdicta diffinitio. qz in inquisitione speciali que fit ex officio iudicis fama vel infamia precedere debet. vt in iuribus supra allegatis. Et illa est loco actoris z elipū gerit. vt ibi nota z inq sitio generalis ad speciales ordinatur. Et ita etiam finaliter erit ibi sicut i speciali reperire actorem. Sic in iudicio quod habet super notorio crimine potest dici q ibi notorium supplet locum z vicem accusatoris interpretatiue. Et

de personis iudicij

hic in quocumque iudicio ordinario vel in
quisitorio seu extraordinario predictae
tres persone substantifice habebuntur
fictae vel vere vel saltem representantur.
Et ita istae tres persone sunt de esse iudi-
cij et substantia. scilicet iudex actor et reus.

Sunt tamen etiam alie persone que
quandoque in iudicio interueniunt. et il-
larum aliquae agunt vel defendunt. si-
cut procurator. coniuncta persona. de-
fensor. executor. syndicus. iconomus.
tutor et curator. et quedam alie. de quib-
us Guil. in specu. pre. j. in terciâ p-
ticipula per totum. Sed ille persone sunt
in iudicio agendo vel defendendo no-
mine alieno. vix nomine actoris vel rei
vel vtriusque. scilicet aliquae nomine actoris.
aliquae nomine rei. et sic non sunt necessa-
rie. Illie nec agunt nec defendunt. sed
sunt ibi ut prestent administraculuz ipsius
cause. ut aduocati. de postu. per totum
de iudi. pastoralis. ut lite non contesta.
c. j. Item testes. iij. q. iij. c. j. de ver. sig.
forns. S. in omni. Tabellio vel ipsius lo-
co duo viri idonei qui iudici acta con-
scribant. de proba. quoniam contra famam
Et nuncius seu executor qui citet et re-
ferat. de offi. deleg. prudentia. j. Rñ. de
appella. cum parati. Et ille persone eti-
am de necessitate non habent esse in iu-
dicio sed ad effectum. s. ut administraculū
cei supra dixi. Et de istarum persona-
rum officiis et eorum exercitio ac formis
quibus constituentur et alijs circa huius-
modi ad practicam pertinentibus suo tempe-
patebit in pcessu. Et circa huiusmodi perso-
nas et eorum officia versatur primus li-
ber decretalium. Et tota prima pars specu-
li iudicialis Guil. duranti. quia prius p-
sona ratio consideranda seu queren-
da est. ff. de iure. codicil. l. istoz. quidam
referunt. de despon. impu. ad dissoluen-
dum. Modo de alia parte diffinitio-
nis. quia dictum est quod iudicium est actus

et. Sciendum quod illius actus iudicia-
rii debitam explicatōem et perfectōem
ambulator per multas partes et actus
particulares. et certo ordine a iure et can-
sarum consuetudine introducto regu-
lare. pcedendo ad finem. que finem im-
ponit negotio. de sequet. pos. et fruct. c.
j. peruenit. Et istum ordinem iudicij ac-
tus partes pertrahit liber secundus de
cretalium. et Guil. in spe. in pre. ij. p totum
Et ibi in principio istius secunde p-
enumerat debito ordine ptes seu mem-
bra pcessus iudiciarij. saltem ista mem-
bra que comuniter et ut in plurimum cō-
tingere solent. Licet enim aliquando alia
occurrant. ut ibi dicit in principio. et alia
qua etiam enumerat decre. quoniam ex-
tra. de pbat. non tamē ordinē p omnia
observando. ut ibi nota. Et istarum p-
ticipum iudicij aliquae sunt de substantia
pcessus vel ordinis iudiciarij. ut libel-
li oblatio. de quo in ca. j. de libel obla.
in fine glo. et in clemen. sepe. de ver. sig.
in glo. que est super verbo necessario.
Item lites contesta. de lit. contesta. ca.
vñco. ut lite non cōte. quali p totum. in
rubro et nigro. Item conclusio de qua
in allega. clemen. sepe. in glo. ver. cōclu-
sione. Item sententia et quod ferat in-
scriptis. de senten. et re iudi. c. vi. lib. vi.
Alique vero non sunt de substantia. ut
sunt exceptiones. replicaciones et. Et
ordo iste iudiciarius non debet preter-
mitti confundi vel preposterari. alias
ex omissione confusione vel prepos-
tione induceret et surgeret nullitas
iudicij. et pcessus. ij. q. vi. S. diffinitio-
na. et sequenti. de accusa. qualiter. ij. et i
spe. de senten. pla. S. iuxta propositio-
nem. Nec potest pretermitti etiam de
consensu prius. ut in glo. nota. in c. de
causis. de offi. dele. et est glo. ij. in clem.
sepe. preallega. in glo. vi. Et huiusmodi actus
unum particularium quedam sunt ad iudi-

et ij

nota de libel
18th y.

2.

nota de libel

Preparatoria iudicij

etiam sententis ordinatorem. quod ad litteras seu cause instructionem et decisionem. Unde citatores satisfactores sunt actus iudicij ordinarij et his similia. Sed confessiones attestatores probatores. et ista que faciunt respectu sunt actus cause instructionis et de cetero. de quo per Hostien. et Inno. in c. cam. extra de testi. et in cle. sepe. de ver. si. in glo. v. defensiones que faciunt ad h. Et hec de prob. processus iudiciarij ordinarij in causis regulariter observandis. De causis in quibus dictus ordo iudiciarius non necessario per omnia servatur sequitur.

Ed sunt aliqui

casus in quibus ex privilegio iuris vel iuris aut ex causis naturalis ordo hominum per omnia necessario non observatur. vel etiam nullo modo observari. nec per omnes partes iudicij in eis ambulat. Exemplum de causis privilegiatis a iure. ut est causa beneficiatis infirmis vltimarij et decimarum. In quorum cognitione et dispositione iuris iudex tenet ordinem iudiciarium observare. Et ideo dixi necessarium. quod potest si vult. ut in cle. dispensationis. de iudi. De privilegio hominis. ut quando princeps causas committit. et in eis procedit mandata simpliciter et de plano. et sine streptu iudicij et figura. et tunc iudex non potest per omnia servare ordinem iudiciarium. quod tunc ista que sunt de figura et substantia iudicij non debet observare. ut est libel. oblit. preest. Et ista sunt de streptu iudicij sicut exceptiones. appellaciones. replicaciones. et que tunc fortius quam in alijs amputare debet et repellere. Et dixi quod non debet tunc solennis ordo servari. si tamen obvenit probis non contradicentibus valet ut in cle. sepe. plures alie. ubi traditur forma procedendi que secundum tale mandatum debet observari. Item quicquid ex natura cause non observatur. Exemplum ut in notariis. Nam ordinem iudiciarium serva-

ri in eis esset ordinem perturbare. ut in decret. ad nram. liij. de iure iur. de quo etiam in c. vestra. et in c. tua. de coha. cleric. et mu. Item in sumariis cognitionibus in quibus etiam non servatur. nec fit transitus per partes iudicij. sed iudex summarie probatores recipit et se informat. de quo in spe. de offi. om. iur. §. postremo. Et ideo dixi. vel nullo modo debet observari. Item in iudicio extra ordinario. videlicet inquisitione. quod expediat officio iudicis non ad provocacionem alicuius vel instigationem et sic non servatur ordo iudiciarius. ut in c. qui frequenter. ut lit. non contest. in §. sunt et alij. cum remissionibus. et sic secundum diversitatem causarum diversi insurgunt processus. De istis ergo omnibus iudiciis et processibus. et de processu executionis ad gratias videbimus successive.

Preparatoria iudicij.

Primo ergo de

iudicio ordinario antequam ad ipsius expeditionem accedam est advertendum quod sunt quedam preparatoria ad ipsum iudicium ut prehabeat quedam investigatio vel premeditatio. maturata. per quam mente et corpore se preparant iudex et partes saltem actor ad iudicium subintrandum vel non. Et isto modo intelligendo ponit Guill. in spe. specialem rubricam de preparatorijs iudiciorum in parte secunda. rubrica prima. videlicet circa principium. Ut agere volens et accusare. primo consulat amicos. videat an habeat probationem. evitru expediat sibi litteram monere. liij. q. iij. de iudiciis. pvideat sibi de advocato et testibus cum perquisitionibus conferat et se premuniat. quia litteris eventus dubius est. ff. de pecul. l. quod debetur. Et ex quo actor instigare aduersario cogitur litteram persequi. Hinc est quod inducitur deliberatorie sibi non conceduntur seorsum actori. De his et alijs articulis primo

Preparatoria iudicij

inuestigandis. no. spe. vbi primo alle.
 Item circa indicem qui in causa crimi-
 nali prius debz examinare psonam ac-
 cusatoris. qua intentione moneat cui⁹
 sit opinionis. ij. q. vij. Si q sunt r. Itz
 in causa iniuriarū iudex semp laboret
 ad pres componendū in qua actiōe po-
 tissime pcedit compositio. xc. di. c. j. r. c.
 studendū. Et qm etiā in ciuilibus cau-
 sis iudex tendere debet ad cōpositiōem
 de mu. pe. c. j. Et maxime pcedit cōpo-
 sitio actore vincente. vt in addi. spe. no.
 Jo. an. in ti. pri. alle. Vnde vt ibi dicit
 speculator. Nemini expedit vt nimis fa-
 cilis sit r. pmpus ad litigandū ppter
 periculū anime. Vnde dicit in euāge-
 lio. Si quis voluerit tunicam tuāz tol-
 lere r tecum in iudicio contendere r.
 Math. v. xliij. q. j. r in. S. j. Et apostol⁹.
 Secularia iudicia si habueritis pecca-
 tum est in vobis. r vos cōrempnibiles
 deo facietis. j. Cor. vi. xi. q. j. S. ex his. r
 maxime non expedit clericis. qz nemo
 deo militans simpliciter se negocijs secu-
 laribus. ij. Thimo. ij. ne cle. vel mona.
 c. j. multominus religiosus. xvj. q. j. mo-
 nachī a monasterio. qz seruos dei non
 oportet litigare. de syn. c. vnico. Itē nō
 expedit ppter dubiū litis euentū. vt di-
 xi r. Etia no. de cau. pos. r p. c. pasto-
 ralis. in princ. Priorior ergo quisquis
 sit ad componendū qz ad contendēdū
 de transact. c. si. cum similibus. Talia r
 similia dicuntur pparatoria. Possunt
 etiā dici pparatoria omnia ista que p-
 cedunt litem contest. vt dicit Guil. an-
 glicus. Pro quo facit quod dicit Guil.
 in spe. pre. ij. in princ. v. j. vbi dicit qz or-
 do iudiciarius pprie dicitur in istis cō-
 sistere que aguntur inter lit. contest. et
 sententiā cum lit. contest. sit exordium.
 c. ex parte fm. de ver. sig. Cum añ eam
 quis non dicatur agere sed agere velle.
 quia ista que pcedunt non sunt pprie d
 ordine sed preparatoria. Et fm hoc pri

mus liber decre. r princpiū secundū li-
 bri. vsqz ad it. de lit. contest. Et istud qd
 tractat Guil. in spe. in tota parte. j. vicz
 circa personas iudiciū. arbitroz. assesso-
 rū. actoz rei. r aliarum psonarū suouel
 alto nomine agendo vel defendendo.
 aut adminiculū pstando in iudicio inē-
 uententiū. Et etiam in secūda parte vs-
 qz ad titulum de lit. contest. Sūt r alia
 pparatoria que etia competunt post
 lit. contest. de quibus in spe. de dila. S. j
 v. preparatoria. de quibus suo loco vi-
 debimus. Istis pmissis veniendum
 est ad ppositum. scilicet ad declaratiōem pro-
 cessus r ordinis iudiciarij et ordinarij
 regulatim totum ipm pcessum diuidē-
 do in tres partes. sicut etiā diuisit Guil.
 in spe. pre. ij. in princ. Prima ps a prima
 vocatione siue citatiōe incipit r durat
 vsqz ad lit. contest. exclusiue. Secunda
 pars incipit a lit. cōtest. r durat vsqz ad
 sniam diffinitiuā exclusiue. Tercia ps
 incipit a sententiā r durat vsqz ad eius
 effectualē executiōem si non fuerit ap-
 pellatum. als si est appellatū suspendi-
 tur executio quousqz causa appellatio-
 nis fuerit finita. de iureiur. venientes.
 cum concor.

De his que expediūtur in prima iu-
 dicij parte.

¶ In prima parte

expediuntur omnia ista que
 occurrūt circa cōpetentiā vel incōpetē-
 tiā iudicis r eius iurisdicōz. vicz an iu-
 risdictiōem habeat in reum vel non. Et
 si habet an sit recusabilis vel declinabi-
 lis. Item circa psonam actoris. an legi-
 timā habeat psonam ad standū in iudi-
 cio vel non. De abilitate r idoneitate
 persone rei non queritur ner disputat.
 qz ex quo reus vocat ad iudiciū qualis
 cūqz sit defendere pōt. Vnde dicitur.

Requisita ad iudicium

Ad iudicium esset in iudicio: ut reus non
esset defensio sibi deneganda. cum sit iu-
ris et equitatis naturalis. de excep. cum
inter. Unde dicit ibi Inno. q. reus non
habet firmare vel legitimare personam suam
in iudicio. sed hoc ipse firmabit q. voca-
tus est cum necessario habeat respondere. de
iudi. intelleximus. Et iudicium reddit
inuitum. ff. de ver. obli. inter stipulantem. et
hoc in reo necessario. Item querit etiam
in eadem parte de persona procuratoris. an
possit stare in iudicio. ubi pba. post cessio-
nem. an habeat sufficientis mandatum.
de pecu. c. j. hec et similia excipiunt. Item
de loco iudicii. An sit tutus et idoneus
reo. de ap. ex pte. j. Item de forma libel-
li. de iudi. examinata. De his et simili-
bus visum est fuisse quasi de pambulis
ad iudicium. In huiusmodi parte prima querit
de competentia vel incompetentia fori. de
legitimatione et abilitate vel inhabilitate
personarum tunc in iudicio intervenien-
tium. de idoneitate vel refutatione loci et
aptitudine et ineptitudine libelli. suffi-
cientia vel insufficientia mandatorum pro-
curatorum. et huiusmodi. et non tractant illa que
sunt negotii principalis. Verum regu-
lariter hoc dico ideo. quia fallit in cer-
tis casibus. de quibus in. c. j. de lit. pres.
li. vi. ut patebit in processu. In secunda
parte tractatur negotium principale ut ibi
videbimus. In tertia imponit finis
ipsi negotio per finiam. ff. de re iudi. l. j. Et
per demum producit ad effectum executi-
ue. de re iudi. cum aliquibus. de offi. de-
le. querit. Sed adhuc antequam inchoe-
mus processum sciendum quod actor debet adire
iudices rei. C. de iur. om. iur. l. iuris ordi-
nem. quia est regula de hoc tradita in ca-
cum sit generale. de fo. compe. cum con-
cor. Sed hoc fallit in multis casibus i-
quibus reus foris forum non sui iudi-
cis. de quibus in. c. vi. de fo. compe. et ma-
xime de consuetudine clerici trahunt lai-
cos ad ecclesiasticum iudicium. etiam in ca-

ciulli. ut in. c. cum sit laicus alle. Et no. heri-
in. c. si clericus. eo. ti. in vlti. glo. et guil.
in spe. de compe. iudi. ad huc. §. j. in prin.
Item potest reus iurisdictionem non sui
iudicis in se progare facite. de fo. spe.
discreti. s. contrahendo vel soluere. pmit-
tendo et respondere in certo loco expre-
so. eo. ti. significasti. Hoc verum est de
iudice ordinario. secus in delegato. de
offi. dele. cum olim magister. p. z. g. rj.
q. j. iudices. Ad hoc tamen quod clericus va-
leat non sui iudicis iurisdictionem in se
progare plura requirunt que occurre-
re debet in dicto. c. significasti. et ibi no.
An autem quis semel progado possit
penitere et iudicium iudicis progeri de elec-
tare est recurrendum ad. c. j. de iudi. et que
ibi consueverunt notari. Sed quis sit
competens iudex alicuius personis est ad-
uertendum prout dicit Guil. in spe. pte. j. r. j.

Divisio iudicium.

Iudicium alij de

I legari. alij ordinarij. alij audi-
tores. alij assessores. alij arbit-
ri. alij arbitratores. sed potest dici distin-
guendo duo membra tunc quod omnis iu-
dex aut est delegatus. aut ordinarius.
quidam tamen est mixtus. sicut audi-
tor palatii apostolici. qui est nec delega-
tus nec ordinarius. sed potestas sua ha-
bet se ad utrumque. quia habet ordinariis
in cognoscendo et delegatam in pronun-
ciando. ut no. in cle. auditor. de rescript.
Et quod Guil. in spe. ponit auditorem intel-
ligit cui certus cause articulus expedit
endus committitur. si hoc guil. intelligit ubi
articulo habente cause cognitionem an-
nexam. tunc talis est delegatus. si ubi
do articulo non habente cause cognitio-
nem. ut examinatore testium. tunc non est iu-
dex talis auditor sed iudex minister.
de quo in. c. super questionum. de offi. dele.
et in cle. auditor. de rescript. alle. Et ideo non
debet ponere istud membrum. s. assessore

Capitulum vii

Diuisio iudicij

quem non oportet inter iudices enu-
merari. quia ipse iudex non est. ut suo
loco patebit. Similiter arbiter et arbi-
trator ipse non est iudex. quia priuata
persona potest arbiter eligi. si sic est quod per actum
priuatorum non datur iurisdictio aliam eam
non habenti. C. de iur. om. iudi. l. priua-
torum. de fo. compe. si diligenti. r. c. signi-
ficasti r. Sed ideo speculator enume-
rat eum inter iudices. quia arbitraria re-
dacta sunt ad instar iudiciorum. ut in l. j.
ff. de arbi. Item arbitrium est volunta-
rium. sed iudicium redditur in iuramentum.
ut supra dictum est. Delegatus est qui
ex alterius commissione alicuius cause re-
cipit iudiciale cognoscendum. de offi. de-
le. super questione. Et iste si est a princi-
pe aliquo subdelegatus. Unde subdele-
gatus est cui causa vel pars cause a de-
legato secundo loco committitur. ut ibi. Et
sic subdelegatus dicitur etiam delega-
tus. Conservatores et executores etiam
sunt delegati. de offi. dele. c. j. r. viii.
li. vj. Ordinarius est qui iure suo vel
principum beneficio vniuersaliter iuris-
dictionem exercere potest. ff. de iur. om.
iudi. l. more maiorum. in clem. r. sequens.

Papa est ergo ordinarius singulorum
ex q. iij. cuncta per mundum. r. c. per princi-
palem. Item episcopus in eius dyocesi. Et
omnes temporales in cuius territorio
quis domicilium habet. in l. heres absens
ff. de iur. de fo. co. c. vi. Isti sunt ordina-
rij et competentes iudices. omni tamen tempo-
rales non fundant intentiones suas in iure
communi contra omnes in territorio
suo. sicut episcopus in dyocesi sua. Pro quo no.
in c. super eo. de proch. in. c. j. de reli. do.
Item etiam inferiores possunt esse or-
dinarij. et habere iurisditionem ordina-
riam ex privilegio vel consuetudine. de
of. ordi. cum ab ecclesiis. de fo. compe. cum
contingat. Archiepiscopus vero non est iu-
dex ordinarius subditorum suffraganeo-
rum suorum. sed solum in dyocesi sua. et

super ipsos suffraganeos habet ordina-
riam iurisditionem. ut in c. pastoralis. de
offi. ordi. Unde non potest adiri per sim-
plicem querelam ab ipsis subditis suf-
fraganeorum. nisi in casibus. ut ibi in ca.
gratum. de offi. dele. Item legatus est or-
dinaris in provincia sibi decreta. ut in
c. j. de offi. leg. li. vj.

Qualiter actor debet se habere in ad-
eundo iudicem.

Ed qualiter in

Tadeundo actor debet se habe-
re tractat Guil. in spec. de co-
pe. iudi. additione. §. visd. quia si est or-
dinaris actor per se vel procuratorem
suum. ff. de pecu. l. j. accedat ad eam ho-
ra congrua. ut de offi. deleg. consuluit.
Et cum sedet per tribunali non quando
comedit vel est in diuinis vel in via. iij.
q. iij. §. spaciū r. Et factum suum co-
ram opponat per se si est discretus. Alio-
quin per alium. de iudi. pastoralis. Et
petat aduersarium citari seu vocari ad
causam. de iur. c. j. quia per citationem de-
bet inchoari processus. Est enim citatio
fundamentum et principium ordinis iudi-
ciarum. de quo in glo. c. ecclesia. de consti. si-
cut litis contest. est fundamentum et in-
itium litis seu iudicii. ut dictum est supra.
Quia dicit notabiliter lex in ista. de pe-
here. §. ultra r. quod omnium actionum in ista
pendat principium ab ea pre edicti con-
stitutur que est in ius vocando. Si iu-
dex est delegatus accedat eum ubicumque
eum inueniat. quia ipse quique certo loco
et consistorio caret. In loco tamen ho-
nesto et congrua hora. de offi. dele. consu-
luit. Pro quo no. in clem. quibus. de ap-
pella. Et litteram commissionis sibi pre-
sentent. et tunc incipit habere iurisditionem
de appel. ut debitus. Requiritur enim huius-
modi ut mandatum applicum exequendo aduer-
e iij

De pñtatōne rescripti

scribitur citet et sine mora decretum cita-
tionis obtineat ad effectū iurisdiccionis
ppetuande. de of. dele. gratū. In p sub
delegatōnem ppetuet iurisdicciō recur-
renduz est ad notata in. c. qñs. de offi.
dele. li. vi. Item faciat ipam citationē
ab ordinario vel delegato decretā citi-
ere qui ptra aduersariū. ne p ipsum ad-
uersariū coram alio iudice possit pue-
niri vt no. in alle. c. vt debitus. Ad in-
telligentiā illius aduertendū. qñ in plu-
ribus ordinarijs qñq est gradualitas.
interdū accumulatio fore vt no. in. c. cū
ab eccliaz. de of. ordi. c. cū cōtingat. de
fo. cōpe. Vbi est pluralitas iudicū per
modū accumulatiōis locus est puen-
tioni. vt q̄ primo citat sit index zc. als
secus. Item idem est in delegato et or-
dinario. vt in. c. vt debitus. Et ista pue-
tio fit p citationē. vt ibi. Posset etiam
fieri puentio p domiciliū mutationem.
de fo. cō. c. pposuisti. Item ad effectuz
litis pendentia indicendi accederet ad
pcurandū citatōez aduersario intima-
ri. Ex quibz collige tres citatōum effe-
ctus. Index g ad petitionē actoris di-
scernere hz prem ream citandā. Et hu-
iusmodi citatio pōt fieri p lras iudicis
vel viua voce. Viua voce fit multipli-
citer. Qñq p ipm iudicē q̄ ore ppro ci-
tat. Qñq p tabellionez. Et pōt ipse ta-
bellio de tali citatōne p ipm facta testi-
ficare z scribere se citasse. Qñq p prem
in vim tñ puocationis ad cām. de ap.
cū sit. z. c. bene. Qñq p nunciū. de offi.
dele. prudentia. de ap. cū parati. s quo
in spe. de cita. S. sequit. z notat in. c. qm
de pbat. Et fit etiā vt dixi p lras. Et qd
debeant cōtinere lre citatiōis patebit
inferius. Et ponit Guil. in spe. de cita.
S. iam de citatōne. Pōt etiā addi terci-
um membz vel tercius modus citan-
di vt dicit Jo. an. in addi. spe. de cita. S.
sequit. Qd fit etiā citatio ipso reo vt cū
p̄lo na capit z inuite ducit ad iudiciū.

De qua scripsit Jo. an. in. c. romana. et
S. prahentes. de fo. cōpe. li. vi. Si ergo
iudex est delegat⁹ q̄ est auditor. rescrip-
tum seu lras pmissionis recipiat reue-
renter z deuote. qz p salutatiōez z bene-
dictionē inducunt effect⁹. de quibz in. p
he. vi. Et qñq pñtator i pñtado et iudex
in recipiendor in inspiciendo rescriptuz
debeant se habere. tradit Guil. in spec.
de rescripti pñtatōne. S. i. in princ. Et
quō sup pñtatōne z receptōne rescri-
pti debet fieri ad mandatū iudicis in-
strumentū p tabellionē ibi etiā tractat
et q totus tenor rescripti scribat inter
acta. Et scribat notarius sub hac foia.
Forma instrumenti de presentatiōe
rescripti.

Anomie domi

ni Amen. Anno natiuitatis
eiusde. Mcccclxix. Indicōne
tali pontificat⁹ sanctissimi in xpo p̄is
z dñi nri dñi pauli: diuina puidētia pa-
pe. ij. die. x. mensis nouēbris hora. iij.
vel quasi in opido Erfordensi. Mogun.
dyoces. in curia habitatiōis venerabil
viri dñi Hunoldi decani z corā eodem
dño decano in mesq notariū publici et
testiū ifrascriptoz pñtia psonaliter cō-
stitutus. Talis clericus vel laicus talis
dyoces rescriptū aplicum vel lras apo-
stolicas cui⁹ vel quarū tenor inferi⁹ de-
scribit. Vera ipsi⁹ dñi pape bulla plu-
bea in cordula canapis pendente. mo-
re romane curie bullatas sanas intēg-
z illesas. ac om̄s. p̄sus vicio z suspitiōe
carentes. p̄dico dño decano pñtatiū
Eundemq̄ dominum decanuz humi-
liter requisit. quatenus in causa seu
causis sibi commissis aduersus talem
et tales in eodem rescripto vel in eisdē
literis principaliter nominatos proce-
dere. et eosdem citare seu literas citato-
rias contra ipsos sibi decernere z cōce-
dere et iusticiam facere dignaret. Qd

Litatio delegati

quidem rescriptum vel quas quidem
 literas aplicas idē dñs decanus ad se
 recepit reuerenter vidit plegit. ac eius
 vel eaz tenorem p me in act. cause con
 scribi mandauit. et citatōis literas cō
 tra p̄fatos **Nr** fieri decreuit. Tenor
 autem rescripti p̄dicti seu literaz com
 missionis talis est. Paulus **cc.** Quē er
 go sic totus tenor rescripti redactus est
 in act. fidem facit etiā si rescriptum p
 deret. De quo in. c. cum in iure. de offi.
 dele. et cum olim. de p̄uul. In his et si
 milibus est sciendū q̄ tabellio debet p
 dicta scribere. quia officiū tabellionis
 est omnia que occurrūt in iudicio fin in
 dictis p̄ceptū sigillatim et ordinate scri
 bere. et p̄tibus exemplū tradere. et tradi
 torū exemplar retinere. vt no. p. Hosti.
 de p̄ba. quoniam contra. Si aut citatio fi
 at p nunciū scribat sic notarius. Talis
 iudex in iungit tali nuncio suo vt tales
 citaret ad petitiōem et instantiaz talis
 tali die **cc.** vt no. in. c. qm. de p̄ba.

Forma citatiōis delegati.

Decanus ecclesie

d beate Marie Erford. Magū.
 dyoc. Index cause et p̄tium in
 frascriptaz vel index ad infrascripta a
 se. ap. specialiter deputatus seu delega
 tus. Vniuersis et singulis abbatibus.
 prioribus. p̄positis. decanis. diuinorū
 rectoribus. clericis et notarijs publicis
 quibuscūq̄ p ciuitatē dyoc. Magū.
 ac aljs vbilibet p̄stitutis. et specialiter ta
 li vel tali plebano. Salutē in dño et m̄a
 datis nostris. imo verius ap̄licis. firmi
 ter obedire Literas sanctissimi in chri
 sto patris et domini nostri dñi pauli ap̄
 uina. p̄uidentia pape. iij. eius vera bul
 la plumbea in cordula canapis pendē
 te more romane curie bullatas sanas i
 tegras et illefas. ac om̄i prorsus vicio et
 suspitiōe carentes. in mei notarij pu

blici et testium infrascriptoz presentia
 p talem in eisdem literis p̄ncipaliter
 nominatum p̄sentatas. Nos cum ea q̄
 decuit reuerentia noueritis recepisse.
 Quaz tenor dñoscij esse talis. Paul⁹
 ephs **cc.** Post quaz literaz presentatio
 nem et receptiōem fuimus p̄p̄dictum
 N. requisiti. vt in causis nobis delega
 tis aduersus talem ex aduerso in eisdē
 literis p̄ncipaliter nominatum proce
 dere. citatoz lasq̄ lras p̄tra eū decernere
 et iusticiaz sibi ministrare dignaremur
 Nos igitur decanus iudex p̄dictus
 volentes mandatū apostolicū exequi
 vt tenemur vob et vestruz cuilibet in
 tute sancte obedientie et sub pena exco
 municatiōis quā in vos et vestrū quē
 libet p̄sentis mandati p̄emptorem et
 neglectorem in his scriptis. triū tamen
 dierum canonica monitiōe p̄missa vt
 p̄uia ferimus firmiter et districe pre
 cipiēdo mandam⁹ quatenus v̄s p̄
 sentibus accedatis quo p̄pterea fuerit
 accedendum. p̄fatum N. publice cita
 re curetis: quez nos p̄emptorie citam⁹
 p presentes vt die tali **cc.** vel die. xij. a p̄
 sentium insinuatiōe et publicatiōe cō
 putanda. Quoz dierum quatuor. p p̄
 mo et quatuor. p scdo et reliquos p ter
 cio. et p̄emptorio termino assignamus.
 compareat p se vel sufficientem procu
 ratorem Erford. in curia habitatiōis
 nostre hora terciarum. coram nobis ta
 li die de iusticia responsurus. Citantes
 etiā eundem ad omnes acus iudici
 ales in iure obseruari cōsuetos. grada
 tim et successiue vsq̄ ad sententiam dif
 finitiuam inclusiue. Cum intimatiōe
 q̄ siue cōparuerit siue non. nos nihilo
 minus quod iustum fuerit faciemus.
 Diem autem nostre citatiōis et formā
 et quid feceritis in p̄missis nobis per
 vestras patentes literas hāc seriem li
 teraz p̄tinentes. aut in strim publicū fi

Ciratio delegati

deliter rescribatis Datum et actum Er
ford. in p'dicta curia nostra Anno dñi
rē. nostro sub sigillo. Et ista forma fre
quentat cōmuniter. licet sub alijs verb
ponat spe. ii. de cita. §. iam de citatōne
et §. viso de citatione. Et ista forma so
nat de vnico iudice delegato. Sz qñq
dant plures. s. duo vel tres. et isti quan
doq; dant simpliciter. de offi. dele. in. c.
cum cām. Qñq; cum diuersis clausu
lis. q; qñq; cum clausula q; si nō omnes
interesse poteritis. duo vestrum nibilo
minus exequant. de offi. dele. pruden
tia. in p'm. et c. cum sup. Qñq; cū clau
sula q; si ambo interesse non poteritis.
alter vestruz nihilominus exequat. Et
hoc qñ sunt duo iudices vt in dicto. c.
prudencia. in. §. Idem quoq;. Quando
q; cū clausula. quatenus vos vel duo. aut
vnus vestrū. Prima clausula ponit in
rescripto appellatōis qd; pducitur in
audientia literaz contradictoriarum.
Qñq; partes nō pueniūt in vnum iu
dicem. quia tūc dant tres cum clausu
la. q; si nō omnes rē. et quelibet partuz
eliger vnum. et cancellaria dat tercium
et tūc omnes tres habent pcedere. nec
duo habent pcedere nisi tercins se ex
cuset. vt in dicto. c. prudencia. Vltima
clausula frequenat in literis cōserua
torijs. quando dant cōseruatores ec
clesijs vel vniuersitatibus studiorum.
quia tūc ponit clausula. quatenus vos
vel duo aut vnus vñm rē. Et tūc quili
bet insolidū pcedere potest a principiū
Secunda forma p quā dant duo iudi
ces cum clausula. q; si nō ambo. hodie
non est in vñ. Quando ergo dant plu
res iudices cum predictis clausulis. de
bet de huiusmodi clausulis fieri men
tio in citatōne sic dicendo. N. decanus
ecclesie beate Marie index vel conser
uator venerabilium et circumspectoꝝ
viroꝝ dominoꝝ magistrorū doctorū et
scolariū alme vniuersitatis studij Er

ford. vna cum ceteris nostris in hac p
te collegi. Cum clausulis. quatinus vos
vel duo aut vnus vestrū rē. a sede apo
stolica delegatus. Qñ aut delegatus quo
ad nomen p'mitti debeat et p'poni patz.
q; representat p'sonam dñi pape. de offic.
dele. cum olim. cum concor. Et quādo
sunt plures delegati tūc maior et digni
or debet p'poni. de quo in spe. de citat.
§. viso de citatōne. ver. porro. Circa qd;
notat vnum dubiū facti. ponamus. cā
delegata fuerat olim epo pragensi. nū
quid postea cū ecclia ista fuerit metro
politana. ipse factus archieps pcedere
poterat in causa prius corā eo inchoa
ta. Jo. an. in addi. spe. rē. de delegato. §.
licet. ver. restat. videt tenere q; sic. si no
men p'rium esset exp'ssum in commis
sione. Ratio q; per dignitatem archie
piscopalem nō definit esse ep's. Vnde
papa vocat seipsū ep'm. facit. l. eos. in
fi. C. de no. mu. li. x. Istud dubium mo
nere potest ppter ludētes ad scacas. vt
ibi dicit Jo. an. p eandem legem fuit iu
dicatū q; qui in ludo scacoꝝ querit ma
ciare socium cum pedona facta regina
victor erit. Pro quo Jo. an. in additio
ne vbi supra. vbi plures. l. et ratōnes ad
ducti. Dicit tamen q; padue audinit p
nunciare p'rium. Concordando di
stinguit. primum dicit pcedere. quādo
p'ntio fuerit facta de certa pedona. se
cundum quando de certa nō esset con
uentum. Item in forma mandat dele
gatus omnibus sup quos habet iurisdi
ctionem q'rum ad hoc. quia al's sua in
iurisdictione nō posset bene explicari. de of
fic. dele. c. i. et c. p'eterea. et. c. sequen. de
quo in spe. rē. de cita. §. viso de citatōe.
versū. quid si delegatus exemplificat. et
c. sequenti. An autē tenor rescripti de
beat totus inferi in citatōne. legitur et
notatur in. c. ij. de vñ. et no. Jo. abeun
nicus in glo. ij. q. ij. si episcopus. q; ali
as non valet citatio. de hoc no. in. c. re

Renocatio subdelegati

insens. de accusa. super finem ultra glo.
Sed ipsum rescriptum bullarum non
tenet mitti citato. vt no. in. c. ij. de di-
la. Aliqui etiam inserunt in citatōe li-
bellum. de quo in. c. ij. sam alle. de dila.
Item citat ad respondendum actori de
iusticia. Aliqui citant primo ad dicen-
dum contra pmissionem quicquid dice-
re vel opponere voluerint contra eam. et
iste terminus seruatur in curijs p substa-
tiali. Item q possit index et debeat co-
minari. pbat in. c. cum ex lris. de testi.
in integ. in fi. et in spe. de cita. §. viso de
citatōe. vers. Quid si index ita dicit.
Item q in forma citatōis apponitur
q executor debet rescribere diem et ho-
ram. de hoc no. in spe. de cita. §. vlti. ff.
Si vo mandat. Index delegatus quā-
doq non pcedit p se sed causam comis-
sam subdelegat. Et erit forma subdele-
gationis ista vt sequitur. **N.** decan⁹ ec-
clesie beate Marie Iudex cause et par-
tium infrascriptarū a se. ap. specialit de-
legatus. honorabili viro tali cantori vlt
scolastico: Salutem in domino. Litteras
sanctissimi in xpo patris ac domi-
ni nostri dñi Pauli diuina pudentia
pape secundi. nos noueritis recepisse
sub hac forma verborū. Paulus epus
et. Sed quia nostram nostris q eccle-
sie nostre negocijs legitime prepediit
cognitōis et decisiōis negocij huiusmo-
di ad presens vacare et intendere com-
mode non valemus. Idcirco de vestra
legalitate plurimūz confisi vobis i hac
parte pmissimus vices nostras donec
eas ad nos duxerimus reuocandas.

Forma reuocatōis iudicis subdele-
gati.

Adum litteris

apostolicis huiusmodi nobis
presentatis. ac per nos cū de-
bita reuerentia vt decuit receptis nos

forma et tenore earūdem diligenter li-
spectis: attendentes q prunc arduis et
legitimis nostre ecclesie ac alijs prepe-
diti negocijs earū executōi debite pro
ut voluissimus intendere non porera-
mus. Vobis dominis **N.** et **N.** supra-
dictis et vestrum cuiuslibet in hac parte
pmissimus vices nostras donec eas ad
nos duceremus reuocandas. put i no-
stris literis desup confectis plenius cō-
tinet. Et quia de executōe presenti hu-
iusmodi literarū apostolicarū psonali-
ter put tenemur intendere volumus.
Idcirco ppter hanc et certas alias cau-
sas animū nostrum ad hoc mouentes
huiusmodi per nos vobis factas com-
missiones tenore presentium duximus
reuocandas. et presentibus reuocam⁹
ac omnes et singulas causas coram vo-
bis aut altero vestrum in vi h⁹ inōi per
nos vobis facite commissiōis quoli-
bet inter quoscunq et supra quacunq
intentatas in statu quo coram vob aut
altero vestruz tempe notificatōis hu-
iusmodi nostre reuocatōis fuerint et
existant. ad nos ex certa scientia aduo-
cauimus et aduocamus p pñtes. Que
omnia et singula vobis omnib⁹ et sin-
gulis supradictis et alijs quorū interest
aut sua interesse putant. tenore presen-
tium intimamus. et ad vestraz et cuius-
libet vestruz noticiā et. Et aliq subiun-
gunt mandatū. s. **N.** adātes vob qñius
in hmoi negotio pcedat. fm traditaz a
se. apo. vob formā. et als. put de iure fu-
erit pcedendum. In cui⁹ rei testimoni-
um literas pñtes fecim⁹ nostri sigilli
appensione pmuniri. Datū et. Et licet
ponat in forma: s. qz nos tam nris et.
Licet ista dicar. tñ pōt fieri subdelega-
tio p sola volūtate. dato nō fuerit aliq
legitimo impedimento p̄peditus dele-
gatus. de offi. dele. pastoralis. p⁹ princ.
vt ibi per Innocentius. Sed si malicio-
se velit se exponere. tūc subdelegatū

Forma citationis ordinarij

compellere nequit ad causam recipiendam si de malicia constat. vt ibi. et pot fieri prius etiam inui. eo. ti. sup. quest. onu. S. eum vo. Et subdelegatus delegati habentis iurisdictionem habet etiam coherctionem. als delusoria videtur sua iurisdictione. eo. ti. ex lris. Delegatus autem subdelegatum college non tenet admittere. de quo in. c. coram. S. nuncius vo. eo. ti. Dicit in forma committim⁹ plenariam et. vt. donec et. In isto est magna diuersitas. qz si subdelegatus e simpliciter. tunc censet delegatus in totu. Si ipse subdelegatus vi cepit iurisdictione non poterit a delegato renouari. Item si a subdelegato fuerit appellandus. tunc si est datus non in toto appellat ad delegatum. datum cum cla. appe. re. non ad papam. vt in. c. cum te. et. c. sup. questionu. S. porro. eo. ti. Et idem si solam executionem sibi seruauit. vt in. c. si subdelegatus. in fi. d. offi. dele. li. vi. Sz fallit in duobus casibus in quibus appellatur non ad delegatum sed ad papam. de quibus in. c. si is cui. et. c. si a subdelegato. eo. ti. li. vi. Et qn est vnicus delegatus pot pluribus subdelegare. vt no. in ca. cum te. alle. Dicit etiam in forma mandamus et. quia delegatus bene pot compellere subdelegatum ad causam suscipiendam. nisi constet q maliciose velle se exponere vt iam dixi. Item dicit in cuius testimoniu. Nam subdelegatio probatur per lras delegati solo sigillo suo si gillatas.

Forma citationis ordinarij et declaratio eiusdem.

Officialis curie

o episcopalis mogunt. vel als plebano vel rectori talis ecclesie. Salutem in domino. Vobis in virtute sancte obedientie firmiter et di-

strictè precipiendo mandamus. quatenus accedatis quo propterea fuerit accedendum talem ad nostram presentiam citare curretes: quem nos citamus pemptorie presentem. vt tali die compareat in iudicio legitime coram nobis querelis talis finaliter responsurus. Datum et. Talis forma est brevis. quia ipse iurisdictione sua est fundata et radicata a iure. ex quo est iudex ordinarius proprius et naturalis ipsius citandi. Vnde non oportet in citatione exprimere causam ex qua competat sibi iurisdictione. seu quare habeat iurisdictionem super eum sicut facit delegatus dummodo recipit rescriptum apostolicum et. vt in forma. Item talis citatio dirigetur plebano in cuius prochie deget ipse citandus et habet domicilium. et committit sibi citatio facienda. Posset tamen ipsi citando dirigi et ad eum mitti si clericus est. Sed quia tutius est citationem per alium fieri qui hoc testificetur. qz per citatum posset occultari. de quo in spe. de cita. S. de citatione. v. j. Et no. de do. et cotu. c. vi. Committit ergo alijs vt citent. vt per eorum relationem constet de citatione. vt ibi notat. Item in citationis forma ponitur verbum pempt. Dicit pempt. eo qz disceptationem perimit. ita vult. l. iij. ff. d. iud. et pimit disceptationem. i. ultra non patitur aduersarii tergiversari. de quo per Jo. an. in addi. spe. de cita. S. visio. Aduertendum est q in prima citatione non est mittendum pempt. vt in. l. presentaneu. C. quod et qn iudex. et in autem. qui semel. nisi fieret ex causa. vt in. l. contumacia. ff. de re iud. Debet ergo citari reus tribus edictis. et tunc terciu edictu est perempt. etiam si non exprimat. vt no. x. q. ij. in sum. Sed quia ex causa potest vocari reus vnico edicto pemptorio. vitz propter distantiam viaru. Vel si res celeritatem desiderat. vt in. c. cum ex lris. de re. in iure. et sic venit in vsu qz coit mittunt iudices vnica citatione pempt. et valet

Litatio ordinarij

Nec ob hoc solum pot appellari. ut dicitur Inno. in pale. c. i. de dilat. Vbi dicitur quod sola pempt. assignatio prima vice facta non est sufficiens causa ad appellandum. Debet tamen continere istud pempt. competentia interdicta et interualla temporum. ut. xliij. q. iij. de illicita. et nota. in ca. i. de dila. et quanta tempa et interualla continere debeat. hoc est arbitrium et arbitrabile a iudice ex distantia viarum negotij respondentium ac temporis qualitate. ut in. c. cum ex lris. de resti. in integ. no. in c. i. de dila. supra alle. De quo etiam in spe. de cita. §. nunc de temporibus. Si tamen fierent tres citationes. tunc si reus i primo citationis termino non veniret putaretur contumax quo ad hoc ut teneat actorem comparere ad expensas. ut no. de procura. querela. et in spe. tit. de expen. §. iuxta. ver. sed querit. Sed per contumacia huiusmodi non inferunt reo alicuius pene contumacie. quia non constituit contumax quo ad hoc ut possit per tanto excommunicari vel missio contra eum fieri. ut in. c. vlti. de do. et contu. nisi in prima citatione responderet se non venturum. quia tunc contumacia esset notoria. Si ergo in citatione non est verbum pempt. citationis non comparens excommunicari non potest. nec pariter missio. si citationis non est ante iudicium. Quid autem de citationibus iudicialibus que occurrunt in processu iudicii faciendi postea patebit. Sed quoniam citatio est unica et pempt. licet tres terminos contineat. sufficit vno termino comparere et solum post ultimum locus est pene. de hoc in spe. de cita. §. viso. et per Jo. an. in addi. spe. sicut in processibus executorijs etc. Item dicitur in forma ut tali die compareat. si ponitur in citatione compareas feria. vi. vel die mercurij intelligitur de prima feria sextave vel die mercurij. p. l. eum qui. ff. de ver. ob. no. in. c. exposuit. de dila. Si autem dies illa

sit feriata in qua vocatus est reus. an artet citationem ad comparandum. Unde hoc potest contingere dupliciter. Vel quia exprimitur in citatione compareas tali die dominico. vel non exprimitur. sed dicitur compareas decima die. et in ista die incidit dies feriata. Inno. in. c. vi. de feriis post recitationem opinionum non videtur placere finaliter. quod in citatione exprimat error dicendo compareas die dominico. ut extunc in causa pcedam siue error tacite insit. videtur dicitur in citatione compareas die decimo. et illa in diem dominicum incidat quod si citatus comparere teneatur. R. d. quia in citatione duo videntur mandata. videlicet quod tali die compareat. et si illa die non debet vel non potest. nihilominus videtur sibi mandatum quod compareat quanto citius facere potest. Hosti. tenet contrarium. et cum eo videtur tenere Rich. de senis. Jo. caldrini videtur ibi dicere. quod si error tacite insit tunc teneat citationem. quia tenuit a principio. Vnde si tunc casus superveniens mandatum suspendat non ex toto relaxat. et ita sequenti die teneat comparere. Secus si error est expressus. quia tunc negat citationem tenere. Ad hoc evitandum hodie iudices sunt cauti dicendo in citatorio. decimo die compareas si iuridica fuerit. alioquin peria die iuridica sequente. Unde consuluit Jo. an. in alle. c. vi. de feriis. quod hac cautelam iudices teneant. maxime quia posset esse quod apud iudicem non esset dies feriata et apud citatum esset. ut ibi patet per textum. quos singuli episcopi servare debent. et ita servat curiales. et etiam quicunque alij iudices. maxime delegati. Tamen autem teneat citatio et artet in casu pverso. scilicet si citatio decernitur die feriata ut citetur reus ad diem non feriatum. ibi etiam nota. per docto. et finaliter tenet ibi Jo. an. in nouella quod teneat talis citatio. Et distinguit ibi triplicem actum in citatione. Primus actus est preceptum de die citando. Secundus

citatio cautela

actus iuridici

no
du
is:
en.
le-
na
for
sa
est
si?
de
si-
di-
u-
re.
git
ci-
t si
m-
est.
lu
os
la
c.
eo
ibi
ur
ol-
in
a-
p
ld
on
u.
el.
ia.
ut
er
q
vo
ez
ri-
de
it-
er

*qui
penit
nit*

*q-d.
Cohin
maba*

*no qd
excom
h*

Litatio ordinarij

est illius pcepti executio. s. ipsius citan-
tis actus. Tercius est pcessus ex tali ci-
tatione inchoatus. Dum actus vt dicit
non requirit cause cognitionem. 2 ideo
potest fieri die feriato. vt in l. fi. C. de fe-
rijs. Secundus actus ex eadem ratioe
similiter p̄r fieri die feriato. Tercius actus
est qui est inchoatiuus pcessus. iste cū
habeat cause cognitionem tali die non
potest expediri. et remittit ad spe. ti. de
cita. §. j. ver. Item q̄ citatio. Jo. caldri.
etiā tenet p̄rarium. Et inter alias ratio-
nes mouet. quia citatio est de processu
etiā p se 2 principaliter. vt in decr.
qm. de pba. Pro hac facit. quia p tales
actum ppetuat iurisdiclio eo q̄ ē actus
iudicialis. vt no. de offi. dele. licet. Ex q̄
ergo est iudicialis nō debet fieri die fe-
riato. 2 est hoc forte tutius. et ita seruatur
Cū autem sit citatio vt decima die cō-
pareat. an tūc dies receptōis seu insi-
nuationis literaz citationis computet i
numero dierum expressorū. no. Guss.
in spe. de cita. §. viso. §. penult. 2 de di-
la. §. j. ver. sed pone. Et tenet q̄ non cō-
putet ar. c. sup eo. extra de ap. in fi. Item
in forma citationis non posuit de certa
hora. s. compareas die tali hora tali ter-
ciarum vel vesp̄araz 2c. Ex quo ergo si
est prefixa certa hora debet iudex expe-
ctare reum ad finem diei. s. vsq̄ ad illaz
horam qua pōt in causas. q̄ incumbit
aī noctis tenebras expedire. de offi. de-
le. cōsuluit. De ḡra tñ pōt eū expectare
vsq̄ ad diem sequentē. vt ibi. Item nec
de loco fit mentio. q̄ ordinari⁹ certum
habet locum sine p̄sistorum. vt supra
dixi. Secus in delegato. Vñ ipse de-
bet certū locū assignare. de rescrip. oli.
2. c. fi. Dicit in forma: ppareas legitime
Vñ pōt pparere p se vel p pcuratorē. vt
postea dicā. Et delegatus regularit nō
potest quem citare vt psonaliter coraz
eo compareat. Fallit in casibus hoc d̄
quibus in. c. j. de iudi. li. vi. Item dicit

querimonij talis r̄sursus et nō exp̄i-
mit causa. ppter quā citat. S; p tales ci-
tationem nō inducit litis pendentia. vt
in cle. ij. vi. lit. penult. Ad hoc q̄ citatio
faciat litē pendere ad effectum q̄ nihil
possit innouari. requirit q̄ citatio sit in-
struens. videlicet q̄ p eam cōstet super
quo debeat reus pueniri. Item q̄ a cō-
petēti iudice sit facta 2 q̄ puenit ad no-
ticiam citati. vt in cle. j. vi. lit. pen. De B
tñ an in citatione sit causa exprimenda
2 quare fiat no. p Jo. an. in addi. spe. §.
j. sup d̄. Item q̄ in ea nulla cā. Ibi vī-
det tenere q̄ exprimenda sit causa p ra-
tiones plures quas ibi adducit. sed cō-
muniter nō seruatur. Itē citatus citatur
solū vt respondeat querimonij acto-
ris in causis in quib⁹ posset pcedi lit. si
contest. vt sunt inquisitōes. accusatōes
2c. de quib⁹ supra feci memōres. Posset
reus a principio citari ad totam causaz
scz ad pcedendū 2 ad pcedi videndum
in tali cā ad omes 2 singulos actus in-
cumbentes. seruatis terminis debitis
p̄sueris vsq̄ ad diffinitiuā sententiaz in-
clusiue cum omib⁹ 2 singulis actis a-
citatis. scripturis literis 2 munimētis
quibus in negotio hui⁹ vī intendit. 2
se iunare cū intimatione q̄ sine compa-
ruit vt p̄fert sine non. nos nihilomin⁹
in causa p̄dicta put iustum fuerit ipsi⁹
citari cōrumacia seu absentia nō obsta-
re. pcedem⁹. 2 eo vlt̄ius nō nisi p val-
uas ecclie p̄dicte citato. Et qñ talis est
causa privilegiata. vt electio. postulatō
2c. 2 eodē modo citat. nō oportet eum
p̄pterea postea ad singulos actus d̄ no-
uo citari. Alias si nō est causa privile-
giata in pcessu. vel si est talis citatio q̄
isto modo non est citatus. sed solū q̄ri-
monij responsurus 2c. tunc oportet
ipsum ad singulos actus vocari. vt vī-
detur dicere Guss. in spe. de citatione.
§. viso. Dicit tñ ibi Jo. an. in addi. q̄ d̄
procedit vbi iudicium nō est in loco re

Actus citationis

moto a dyoc. citati. puta in curia. Nam tunc qd esset difficillimū citationes p singulis actib⁹ mitti pōt pcedi ad examinationē cause et diffinitionē si ps nō venit. Si aut ps venit vel pcurator citabitur ad singulos actus. etiā si in vno fuerit cōtūmax. de quo plen⁹ p Jo. an. in addi. spe. de cita. §. vii. sup. §. dñs aut meus. De cōminatōne quid debeat fieri dicit et remissi sup forma citationis delegati. Non tñ cōminatio talis faciēda est de necessitate. nec habet vim pempti nisi alias pempt. exprimat. de q in spe. de cita. §. vii. §. sed querit. In fine citationis ponit Datum. et. nec subscribunt testes et. qd sufficit literā citationis esse sigillatā sigillo iudicis. sine sit ante iudicialia. sine de iudicialib⁹. vt no. in. c. qm. de pba. Citationes tamen que emanāt de curia redigunt p tabellionē in publicam formā. et hoc est tutius in arduis maxime coram delegato. Et tñ de decreto citationis et eius forma. que tamen extendi potest sicut vltimū fuerit expedire.

De actu citationis.

Hnc videamus

De actu ipsius citationis qualiter iste se debeat habere cui promittit citatio faciēda p lras vl⁹ voce viua. qd debet accedere ipsum citandū et citare fm q sibi est insinuatū si citandus copiatū suū facit. Si nō pōt eum habere psonaliter de hoc prestat et de diligentia circa hoc facit. Et semp citandus est quis si inuenit de eo qui mit. i. pos. cau. rei ser. ca. vi. Si nō inuenit citetur pcurator eius si quē dimisit quē dimittere tenetur qui se absentat. maxime si semel est citatus de procu. dilectus. de eo qui mit. in pos. ca. si. Si pcuratorem non dimisit faciat citationē ad domū et requirēt amici. de quo in

ca. causam que. de do. et contru. et ibi in glo. et in ca. vlti. eo. ti. et in ca. vlti. de eo qui mit. in pos. Item in ecclesia in cuius parochia deget et moratur cuius populus conueniret ad diuina. Et tradit certa forma in citatione. videlicet in tali vel tali loco publicetur. Et ista forma est seruanda in. l. diligenter. ff. mandati. in. c. cum dilectus. de rescrip. vt in citationibus que emanāt a curia. in quibus scribitur. si eius copias habere poteritis. Alioquin in domo habitationis sue et in ecclesia cathedrali et. Non tamen debet citans intrare domum citandi eo invito. quia faceret ei iniuriam. ff. de in ius vo. l. pleriq. de quo in spe. de cita. §. sequit. ver. sed an reo. et in cle. causam de electione. Et dicit absens qd est extra puñciam. vt ibi no. Quid er go quis copiam sui facit non est citandus ad domum. quia ad citationem ad domū recurrat quasi ad vltimū refugium. vt no. Hosti. de do. et contru. causam que: nisi in casibus in quib⁹ etiam sufficit prima vice. et quando habet locum citatio ad domum. plene no. p Innocen. et alios in ca. vlti. de eo qui mit. in pos. imo nō sufficeret denunciari pcuratori si ipse est pñs. Ita tenet Bicen. in. c. vlti. de do. et contru. et qñ loc⁹ citandi non potest tunc adiri. papa mandatur citationem fieri per edictū. de quo de indi. ca. i. in cle. Et potest iste cui committitur citatio faciēda per alium citare. vt tenet Gos. et Hostien. in ca. vi. de eo qui mit. in pos. Licet ipse petrus et abbas tenent contrarium. Et debet fieri citatio clariis verbis. In autē credatur nuncio referenti se citasse tractat Guil. in spe. de cita. §. sequit. §. sed nū quid creder. et sequēti. et pñt ibi q index quilibet. maxime delegatus pñt re actore et tabellione iungat nuncio q ipse tales reum ex parte sua citet sub

qñ nō e. tñd.

Actus citationis

tali forma. Sic q̄ tali die z loco pemp.
 ppareat in tali cā coram eo r̄sūrus. et
 tūc notari id p̄ceptū iudicis z manda-
 tūz nuncio factū redigat in act. Quia
 dato q̄ nuncio credat sup actū citatōis
 p eū facto. nō tū credit sibi sup cōmissi
 one facta sibi. vt ibi dicit Jo. an. i addi.
 Nam goff. tractando de edicto. si q̄s in
 ius vocat^r r̄. Dicit q̄ ad h̄ q̄ locus sit
 huic edicto sex esse necessaria. q̄p scdm
 ponit q̄ de mādato iudicis facta sit ci-
 tatio. Et hoc ponit ppter malos nunci-
 os q̄ sine mandato vocāt interdū. Et p-
 pter h̄ q̄ dicit Jo. an. in addi. spe. i loco.
 statim alle. Et reprobatur qd̄ in mult^r so-
 ris seruatur. q̄ p̄ceptū nuncio factū de ci-
 tando nō scribit. Sz qñ scribit relatio
 citatōis dicit sic. Retulit talis nunci-
 us se de mandato iudicis citasse talem
 r̄. Cum tñ ipsi⁹ officiu nō sit circa mā-
datū. s̄ circa executōez mandati. Scri-
 bat ḡ notarius in actis quō talis iudex
 pstituit talem nunciū suū ad citatōnes
 in tali cā faciendas. qui nunci⁹ iurauit
 corporaliter tacto euangelio sancto om̄s
 ambasiatās z citationes in ea cā sibi p
 iudicem impositas z p ipm iudicē im-
 ponendas fideliter facere et referre. Et
 ibi etiā ipse Jo. an. in addi. in isto du-
 bio. An credat nuncio etiā publico et
 iurato sup citationib⁹. Vel an potius
 standū sit iuramento p̄is volentis iu-
 rare se nō citatā recitat diuersas opti-
 ones quid sentiāt circa hoc doctores z
 practici. Hosti. in sum. rubri. de contu-
 ma. §. ij. ver. quid si absens. tenet fina-
 liter q̄ hoc est relinquendū arbitrio iu-
 dicis qui psonarum z negocij qualita-
 te pensatis vel credat nuncio vel negā
 ti se citatum iuramentū deferat ad sui
 innocentia ostendendam. Et hoc pla-
 cet Jo. an. in addi. vbi supra ppter gra-
 ue periculum qd̄ immineret probō vi-
 ro nō citato ex dicto vllis ribaldi. nō ta-
 men est hoc sic arbitrarium sicut illud

de quo in. c. p̄sult. de off. dele. de quo
 nō licet querelari. Vnde si iudex h̄ ca-
 su male arbitraret ppter grauiamē pōt
 appellari. q̄ videm⁹ qñq̄ pessimos iu-
 dices sicut et nuncios. Qñ vō citatio
 fit p literas pbat facta citatio hoc ipso
 q̄ citator remittit literam citatōis seu
 cōmissionis sibi facie apponēdo ibi si-
 gillum suū. z hoc habet generalis con-
 suetudo. ita nō. p. Hosti. in. c. qm̄. de. p-
 bati. Tñ melius est q̄ p literas suas re-
 scribat diem z formam sue citatōis fa-
 cte. maxie qñ fit citatio vt die. x. vel. xij.
 compareat r̄. Qualiter aut̄ debeat ci-
 tati capituluz nō. in. c. bone. j. de electi-
 one. q̄ ipsum capitulū capitaliter ag-
 granatum citari debet si pōt repiri. Si
 nō pōt reperiri cōuocari. vel si nolunt
 aggregari. tūc faciat hō qd̄ pōt. Vñ ci-
 tetur publice in ecclesia. vt ibi dicit in
 glo. q̄ incipit. Et sic citent etiā singuli
 nō tanq̄ singuli. s̄ tanq̄ illi ex quibus
 pstituit capitulum z qui vna cum alijs
 faciūt caplm̄. als citatio nō valeret. q̄a
 causa capituli nō est causa singulorū.
 vel ecōuerso. xij. q. ij. qui manumittit.
 Et nō. in. ca. bone tam alleg. Facta igit
 citatōe si fit p nunciū redeat nunciū
 ad iudicem. referendo sibi in p̄ntia ta-
 bellionis qualiter vbi z qñ z ad qd̄ reū
 citauit. Et ista nunci⁹ relatio est in actū
 scribenda. Et potest sic scribere tabel-
 lionis. Anno domini r̄. die tali coram ta-
 li iudice in mei notarij presentia talis
 nunciū retulit se citasse talem inuen-
 tum et personaliter apprehensum vel
 si non fuit apprehensus retulit se dixit
 se procuratori tali vel familie sue q̄ die
 tali. tali hora compareret coram p̄dicto
 cito domino iudice ad procedendum z
 ad procedē videndum in tali causa que
 vertitur inter ipsum z talem super tali
 re. vel ad iurandum vel ad iurare vidē-
 dum de calumnia. vel ad videndum iu-
 rare testes r̄. Ille vō cui cōmittit cita-

*In bin.
 Cui ex hō. in
 citatione.*

diu appellatio

tio fa-
 fixa
 a te
 p. p
 lem
 citat
 pare
 vel p
 raru
 gnos
 si pu
 exec
 man
 lum
 Dm
 re su
 am p
 z no
 tes d
 tus f
 ro de
 com
 rus
 dar v
 non
 habe
 nari
 que
 cito re-
 dere
 liqui
 et hū
 citō
 in. c.
 cōm
 talis
 cons
 ficu
 mon
 cle. p
 quip
 bus
 in gl
 ibi p
 di vi
 vide
 aliq

Actus citationis

hō faciēda p̄ literas solet in cedula af-
 fixa citatōne vel in ipsa citatōnis carta
 a tergo scribere sub hac forma. Ego
 P. plebanus vel rector talis ecclēie ta-
 lem fm̄ formaz presentis mandati vel
 citatōnis citant tali die vt tali die com-
 pareat coraz tali iudice in cā tali per se
 vel per p̄curatōrē. iuxta p̄sentium lite-
 rarum p̄sentiam et tenorem. vel reco-
 gnosco me literas p̄sentes tali die vt ta-
 li publicasse et intimasse et esse fideliter
 executum ipsum citando put̄ recepi in
 mandatis. In cuius testimoniū sigil-
 lum meum presentibus est appensum
 Vtrum autem ordinarius possit cita-
 re subditū suū extra iurisdictionē su-
 am per per nuncium vel per literas le-
 et no. q. sic. in. c. romana. in. S. p̄trahen-
 tes de so. compe. li. vi. Quia igitur cita-
 tus sic per iudicem et de ipsius manda-
 to debet in termino coram ipso iudice
 comparere. Et hoc si est iudex ordina-
 rius suus iste qui citat seu citare man-
 dat vel delegatus. et hoc exprimit in ci-
 tatōne. vt supra dictū est. Vel si etiam
 non est suus p̄p̄rius iudex ordinarius.
 habet tamen alias iurisdictionē ordi-
 nariam. et in citatōne exprimit talis cā-
 que si vera esset deberet coraz eo respō-
 dere. s. quia dicit eum contraxisse vt de
 liquisse in terra que est scilicet de iuris-
 ctione citantis de quo plene per docto-
 in. c. ij. de dila. Alias si nō compareret
 cōtumax reputaret. Si vō citatio esset
 talis que nō artaret ad veniendum. et p̄
 consequens nō inferret contumaciā
 sicut est citatio temeraria que citatum
 non artat. vt in. c. bone. S. de elec. p̄cor.
 cle. pastoralis. de re iudi. ver. notorium
 quippe. Et nonnulli sunt casus in quib-
 us citatus venire nō tenet. de quibus
 in glo. notabili in ca. veniēs. de accu. et
 ibi p̄ Jo. an. sup. ea. Et solet de hoc tra-
 di vna generalis regula. in. c. ij. de dila.
 videlicet q̄ vbiq̄ in citatōne ponit̄
 aliquid iniustum vel inhonestum. vel

tale q̄ certum est citatio competere ex-
 ceptōnem declamatoriam iudicij. Et
 si citat spoliatus q̄ respondeat spolia-
 tori in causa ciuili. vt aliter in causa cri-
 minali. vel militi alterius negocia pro-
 curati ex q̄ talis error exprimit̄ i citatōne
 tre n̄ tenet citatō. Et idē si alias ē noto-
 rinz fm̄ aliq̄s. de q̄ dōm vt ibi. Aliq̄ tñ
 distinguūt qz aut ipso iure deficit iuris-
 dictio citant. vt si laic⁹ clericū citaret. et
 tūc citat⁹ si istō ē notoriū veire n̄ tenet.
 nec valz p̄cessus p̄ eū. aut ope exceptio-
 nis p̄t citat⁹ se subtrahē et p̄parere et ex-
 cipe. al̄s tenebit p̄cessus p̄ eū. de q̄ p̄ so.
 an. i. addl. spe. de cita. S. j. Cōtumax est
 q̄ trinis edictis vt vno p̄emptorio citat⁹
 si venit. vel veit s̄ nō obedit. l. illicetiat⁹
 recedit. et de excel. p̄. c. ex lris. Ita diffi-
 nit Guil. i spe. de p̄tu. S. j. Hosti. i sum-
 ma diffinit sic. Cōtumacia ē erga iudi-
 cē vel plarū p̄missa inoblia. Et dicit cō-
 missa qz sp̄ obediēdū. de q̄ de tē. ord. ad
 aures. i glo. et sup. ea. Et diuersi sūt mōi
 p̄tumacie. de q̄ in. c. ij. de do. et p̄tu. i gl.
 et sup. ea. i. c. qm̄ frequēt. vt lū. nō p̄est. in
 S. j. Quia si latitat vel ipedit ne citatio
 ad eū p̄ueiat. vel min⁹ instruct⁹ cōparet
 et. de q̄ etiā i spe. de p̄tu. S. j. Itēz cōti-
 macia ē m̄plex. Aliq̄ ē cōtumacia va-
 et de q̄ alias dī euīdēs l̄ notoria. vt qñ ci-
 tat⁹ rñder se nō vēturū. nec q̄ trāspōnet
 pedē. li. q. vj. S. s̄ etiā q̄z. Et an̄ suffici-
 at h̄ dicē ex iudiciū. qz si i iudicio dicē-
 eēt idubitatū. Et alias septē dubia cir-
 ca h̄ pulcre tractat Jo. an. i addl. spe. de
 p̄tūcia. S. j. Scda p̄tūcia ē va p̄sum-
 pta: vt qz apphensus ē citat⁹ p̄sonalr: s̄
 nō venit in t̄mio. l. ex cōsensu. S. si. ff. de
 ap. Ista dī va eo respectu qz apphēsus
 p̄sonalr. Presumpta tñ dī: qz i nō veni-
 endo p̄t forte excusari pp̄ aliq̄d ipeditū
 tū. Tercia p̄tūcia ē ficta: vt qz nō ē ap-
 prehēsus p̄sonalr: s̄ citat⁹ ad domū. de
 q̄ etiā in clemētia vnica h̄ do. et p̄tu. in
 glo. magna. Et valz ista scire pp̄ sequē-
 tia maxie ad istō. qz p̄ cōtūcia obligat̄

glo. p̄tūcia n̄ dīgnī
 citat⁹.

2

3

2

glo. contumacia

glo. contumacia

1

contumacia
multiplex.

2

3

Actus citationis

Conte aggrauat.
2

contumax ad restitutionem expensar. C. de iudi. l. i. sancimus. Sz qualitas p̄dicta vīz si est cōmmax euīdēs siue noīo rīus aggrauatur ex tali qualificatōe in duobus. Primo in expensis. non dico restituendis. sed p̄tius restituendis aī. Sz absoluet. de sen. ex. venerabilib⁹. S. secus. li. vi. Secundo in eo q̄ nō hz beneficiū vel etiā redditus vel puētus cōram iudice. d̄ quo p̄ Jo. an. in addi. spe. vbi supra. Si ergo actor ē cōmmax p̄u nīetur. vt in. c. actor. de do. z cōm. li. vi. qz solut expēsas z cū hoc nō admittēt ad aliā citatōz nīi cautōz faciat q̄velit decetero fideliter compere. vt ibi. Pōt tunc etiā reo instante z docere volente de iure suo. p̄cedi ad diffinitōem lit. nō p̄f. de quo in. c. cām que. de do. z p̄m. z q̄liter tūc sit p̄cedēdū z in q̄bus citatōibus vocādus sit actor p̄mmax. plene p̄ In. z alios i. c. j. vt lit. nō p̄f. Sz si reus est p̄mmax penas habet. qz pōt excōicari. Vel si talis est causa in qua pōt fieri missio. z in qua p̄cedi non pōt lit. nō p̄f. Sz si ē cā in qua p̄cedi pōt lit. nō cōte. ex p̄uilegio iuris vel hominis. vt dicit supra in ele. dispēditōz de iudi. z in cle. sepe. de ver. si. Tūc p̄cedi pōt in principali ad receptōez testīū z ad diffinituā finiam in penā cōtumacie rei. Ita tñ q̄ reus citet ad singulos actus. de quo etīaz supra dixi. Et sic cōseruatores dati vniuersitatibus studio rīi zc. p̄cedere p̄nt in principali Sz cōtumacē cum de spālī mandato principis p̄cedere debeāt sūmarie z de plano zc. Possunt tñ si volunt p̄tra reum p̄mmax tē p̄cedere ad excōicatōez vel missio nē sicut alius iudex. Terminō igit citatōis adueniente actor cōpareat p̄ se vel p̄ p̄curatōz ei⁹. si talis est cā in q̄ p̄stitui pōt p̄curator euz l̄ris citatōis: z faciat fidē iudici. de executōe seu inīnuatōe citatōis facte reo p̄ modū quē p̄duxī. accusando cōtumaciāz absentiā ipsius citati. petendo p̄nunciari eū z re

putari cōtumacē z p̄tra. cum tanq̄ p̄mmax p̄cedi. vt. C. de iudi. p̄perandū. Sz z si quidē. Et nō. p̄ Guil. in spe. de p̄mmax. S. sequit. z de compitōe. S. j. Et facit singula redigi z cōscribi in actis. de p̄ba. qm̄ cōtra. Et iudex p̄nūciabit seu reputabit eū cōtumacē: dicendo. Tale p̄ nos z de mandato n̄ro citatū in diez hodiernū ad instantiā talis sup re v̄l cā tali z sufficiēter expectatū. nec p̄ se nec p̄ responsalē cōparere curantē ad petitiōem z requisitiōem ipsius actoris vel sui p̄curatoris cōparentis. z eiusdē absentis cōtumaciā accusantis z petētis eundē p̄ nos cōtumacē reputari. reputamus. put est merito cōtumacem.

Et iuxta istam formā scribet etiā tabellio. s. Anno dñi zc. die tali. hora tali. coram tali iudice cōparuit talis actor: vel talis ipsius p̄curator: qui p̄curator mandatū p̄curatorū cui⁹ tenor inferi⁹ inferi. p̄duxit vna cum l̄ris citatōis: z alijs l̄ris sigillo tali sigillatis. v̄l instrumētis sup executōem citationis eiusdē cōfectis. quarū tenor sūt infra continet. Et talis citati z nō cōparentis cōtumaciā accusauit. petens eū p̄ ipm̄ iudicem p̄nunciari z reputari cōtumacē z sibi decerni p̄tra euz l̄ras oportunas: quē diutius expectatū ipse iudex cōtumacē reputauit. z l̄ras p̄tra ipm̄ decreuit oportunas. nec est vis an sic scribat tabellio in p̄sona sua vel in p̄sona iudicis. Isto mō talē non cōparentē diutius expectatū reputamus cōtumacē zc. de quo de cōuer. cōiuga. dudū. de do. z cōtu. c. j. z ij. Et ita debet actor p̄parere in termino coram iudice z cōtumaciā rei accusare. Si ergo etiā actor nō comparet. tunc fiet compensatio contumacie actoris cum contumaciā rei. vt nota. de dolo z p̄mmax. actor. libro. vi. Si autem reus non comparet z etiam iudex est absens vel impeditus. Ita q̄ si comparuisset: non fuisset processum in causa, an reputetur cōtumax z con-

Actus citationis

demnari debeat in expensis est glo. no
tabilis i. c. vl. de do. r. cōtu. r. ē glo. vlti.
Et pōt iudex a qua vult pena incipe. vi
delicet vel ab excōicatioe vel imissione.
vt in. c. iue. vt lit. nō cōtest. vt ibi nō. Et
debet altera a pūm. cē pētus que ma
gis timef. vt. e. ti. c. qm. S. vlt. in fi. *Do*
nestū tū esset vt a missioe incipet. quia
pūm est recurrendum ad res qz ad pfo
nas. vt ibi nō. Iudex ergo pcedēdo ad
missionē ptra cōtumacē in actione rea
li. puta sup equo vel fundo. Decernit
actorē mittendū tunc in possessionē rei
penite cā custodie. Et si ar missio p hec
verba. *Decernimus constituimus vel*
mittimus vel iubemus te cē possessio
re talis rei causa custodie. Et volumus
qz talis minister noster ponat te actua
liter in possessionē. r. talē ministrū de
bet dare iudex. vt hoc impleat r. et refe
rat qm factū sit. Ita dicit Inno. in. c. d
eo q mit. in pos. r. licet. In. ponit etiam
ibi aliā missionis formā. illa tū ibi pla
cet. Post. r. Jo. an. in nouella. r. ex tali
missione ex pmo decreto actor erit pos
sessor rei sed cōmutabilis. sic qz si re^o ve
nerit coram iudice infra annū. r. cautio
nē pster de stando iuri. r. restituat expē
sas actoris p possessionē recupabit. vt
in. c. qm frequēter. S. in alijs. vt lit. non
contest. Et dato q actor missus pp po
tentia rei vel causa doli nō possit pos
sitionē corporaliter adipisci. adhuc iuris
dispositioe intelligit possidere ad effe
ctū pscriptōis annuā. vt in. c. cōtin
git. de do. r. pū. Si vō reus nō venerit
infra annū pstando ca utōem. vt dictū
est restituendo expensas. Actor etia ci
tra secundū decretū p anni discursū ve
rus erit possessor fm cōem opinionez.
vt in alle. S. in alijs. r. ibi nō. de do. r. cō
tu. coniungit. r. reus nō audif nisi sup p
prietate illius rei. Si aut est actio per
sonalis. puta qz agit certi conditioe ex
mutuo r. reus est contumax. mittetur

actor in possessionē rerū mobilū cōm
mactis si talia bz. Alioquin in possessione
nē immobilū p modo r. mensura debet
declarat in libello actoris. qd etia habz
declarare iuramento. Et an hoc suffic
iat vel requat pbatio p testes vel instru
menta. tractat Guil. in spe. de pū. S. se
quif. v. itē qd dē de offi. iudi. S. vl. ibi p
Jo. an. in addi. spe. sup ver. iij. dicendū
r. v. vi. querēdū. r. vsqz ad quātum tps
tūc audiet reus sup illis reb⁹ in qz mis
sio facta est. le. r. nō. vt lit. nō cōte. qm.
vl. in fi. r. in glo. fi. r. sup ea. qz audif do
nec intuentat secundū decretū. Post se
cūdū vō decretū an r. qn audiat. refert
an p secundū decretū sit adiudicata pos
sessio actoris. an res sit adiudicata in soli
dū. Si ē adiudicata possessio audif. qz
actor habebit comodū possessionis do
nec principale sit finitū. Si rea ē adiu
dicata in solidū pclusa ē via reo. qz tūc
nō audif. r. ista hnt locū in contumace
ante lit. pres. qd aut sit in pū. post lit. cō
test. ptracta. r. qualif. pcedet patebit lo
co suo. r. iste ē vnus modus fm quē p
cedet pūmacē. nō tū mltū festinabit
iudex ad faciendā missionē. de do. r. cō
tu. ptingit. in glo. j. Punif etia cōtuma
cia p pignoz captōez. extra de do. r. cō
tu. c. ij. insti. de execu. tu. S. fi. p multa.
r. modis alijs de quo in spe. d pū. S. vl
ti. v. h. nūqd scā. r. v. itē p mltā. Et qz iu
dex etia ecclesiasticus pōt imponere mul
ctā. hē de pe. licet. nō. de do. r. pū. c. j. r.
de multa ponit Host. spālē rubricaz.
in sū. de sen. r. re tu. r. de ea tractat spe. d
sen. pla. S. ij. v. ē r. qnta. Si autē iudex
vult infligere pūmaci penā excōicatio
nis sic pcedat ptra eū. qz bz eū monere
vt adhuc obediat pparēdo infra certū
terminū cōpetentē. r. cōtumaciā suā ex
purget. r. si iudex ē delegat⁹ p scribē s
ista forma. *Decan⁹ vel scolastic⁹ r.*
ta⁹ eccie. iudex cause. r. a pūm infra scri
ptarū. a se. ap. spālē delegat⁹ Puniet
f. ij

Actus citationis

Forma monitionis
 et singulis ppositis. decanis custodib.
 hebdomadarijs. plebanis. et diuinorū
 rectoribus. curatis. nō curatis. clericis
 et notarijs publicis. quibuscunq; p ciui-
 tate et dyoce. talem ac alias vbi libet cō-
 stitutus qui pñtib; fuerint requisiti sa-
 lutem in dño. et mandatis nñs. imo ve-
 ritus apñcis firmiter obedire. Nup au-
 tem auctoritate apñca nobis in hac pte
 cōmissa. citauimus et citari fecimus ta-
 lem. vt tali die sibi p termino pempto-
 rio assignato cōpareret in tali loco legi-
 time coram nobis querelis talis respō-
 surus. Sed qz idem citatus in termino
 hmoi sufficienter expectatus cōparere
 cōtempnit. Vnde pñcto. N. actore vel
 eius pcuratore coram nobis in termi-
 no pñcto cōparenti et pñcti citati non
 cōparentis cōtumaciā accusante petē-
 te ipm q nos cōtumacē reputari. et pro
 pñumaciā hmoi cōtra eum. pcedi. ipm
 reputauimus. put erat merito cōtuma-
 ci. et 3 eum durimus. put iustuz fue-
 rit. pcedendū. Accirco vobis omnibus et
 singulis cōiunctim et diuim in virtu-
 te sancte obedientie et sub pena excōi-
 cationis quā in vos et in quēlibet vñm
 si mandatu nñm hmoi neglexeritis vel
 cōtempseritis adimplere. canonica tñ-
 tritum dieruz monitione pmissa in his
 scriptis ferimus firmiter et districte pñ-
 ciendo mandamus quatenus acceda-
 tis vbi pñcti fuerit accedendū. et me-
 morari. N. pñumacē publice et diligen-
 ter moneatis. quē nos pñtib; pemp.
 ammonemus vt ante. xij. dies pñuos
 a monitōe hmoi pputados. pñctā suā
 purgando cōtumaciā. iuri pareat corā
 nobis. aut cum pñcto. N. actore amice
 vel in iure se cōponat. Alioquin ipm
 p cōtumaciā hmoi excōicamus in dei
 nomine in his scriptis. quē sic excōica-
 tū publice infra missarū solētia coram
 ppli multitudine de ambonib; denūcie-
 tis die executionis et. vt supra in forma
 citationis. In ista forma ponit narratio:

quō reus fuit citatus et nō cōparuit. et
 fuit eius cōtumaciā accusata. Sed ista
 verba narrativa hoc nō pbant. vt i cle-
 lñs. de pba. Qptz q de hoc pñtet p re-
 gistrū cause seu p acta pñcripta p tabel-
 lionē et. Et iō dixi. debēt redigi in actū
 et acitatis. Itē monet reus ante excōi-
 catōem. qz ipm iniam excōicatos et etiaz
 alias inias censurē pcedere d3. monitō
 als ipa inia excōicatos ē iniusta. ex d3. moni-
 dine. et eā pñctis habebit penas. de qui-
 bus in. c. sacro. in pñ. de sen. ex. et qñ sic
 fert inia excōicatos nō pmissa moni-
 tōe vel als sub pñctōe si monitō putane-
 rit iniam iniusta vel pñceptuz seu moni-
 tōz. d3. appellare infra ipa monitōis vel
 ante cōditōz. ad hoc vñ appellatio sus-
 pendat iniam excōicatos. de q in. c. pñ-
 terea. ij. de ap. et d3. monitō hñe cōpetē-
 tia tēpis interualla. Vñ aliqñ ponit in
 monitorio. vt infra. xij. dies qñ qñuor
 p pñ. qñuor p scdo. et reliqs qñuor p ter-
 cio et pemp. terminio ac monitōe canoni-
 ca assignamus et. d quo in. c. pñstitutōz
 de sen. ex. li. vj. nisi facti necessitas aliter
 suaserit moderada. vt qz pñes sunt ad rē
 pax et ad arma pate. e. ti. et c. sufficit tñ si
 ne illi clausule expñsiōe si als sit cōpe-
 tens terminus si 3 collegiū vel vñuersi-
 tatē ē pcedendū. qz vñuersitas vel colle-
 giū nō pōt excōicari. vt in. c. romana. S
 in vñuersitate. de sen. ex. li. vj. tñc debz
 collegiū vel vñuersitas in dñci. vñ d3. moni-
 tū in forma. i singulares pñonas excōi-
 catōis. in capitulū vel cōuētū suspēso
 nis. et in ecciam vel monasteriū interdi-
 cti inias ferim⁹ et. vel vñuersitatē ipaz
 interdñcam⁹ et. Si autē ē eps vel supior
 archieps p d3. suspēdit. ab ingressu ec-
 clesie. nisi nñmā pñeritas cōtumacie
 exigat. deinde crescente cōtumaciā inf-
 diet. tercio excōicari. vt in. c. ij. d offi. de-
 le. li. vj. Subiūgit i mādato exñc. put
 ex nūc. exñc. put exñc. h hoc nō optz.
 vt no. in. c. pñterea. c. ij. de ap. p In. host.
 et Ab. d. p. excōicatu. et in cle. vnica. de

Actus citationis

¶ *Res. pben. sup verbo ex nūc. Itē dicit i*
his scriptis excōicamus rē. q: snia ex-
cōicatōis ferri debet in scriptis. de sen.
ex. c. j. li. vi. §. quīq: igit. Sed q: dicat
de snia in his scriptis. credit Guil. i spe.
ti. de sen. pla. §. vt at. y. z mora. q: excō.
sen. q: n̄ sit necessariū. Cōsuluit tñ q: dī
eat deinde si excōicatus p̄seueret in cō-
tumacia iudex p̄cedat ad aggrauatōez
sententia. Vñ crescēte p̄tumacia cresce-
re debet z pena. vt lit no cōte. qm̄ frequen-
ter. in fine. z tūc solet scribi sub ista for-
ma. Talis iudex delegatus vel ordi-
narius tali rectori rē. Salutē in dño rē.
Dudū an̄te aplica nobis i hac pte cō-
missa si est delegatus talē citamus z ci-
tari fecimus in terminū talē ad instan-
tiā talis. Et q: in termino h̄mōi cōpare-
re cōtumaciter nō curauit nos p cōtu-
macia h̄mōi iulimus sniam excōicatio-
nis in eundē. z ip̄m mandauim⁹ excōi-
catū publice denūciari. Sz q: idē in hu-
iusmodi sua cōtumacia p̄durando p̄di-
ctā excōicatōis sniam temere p̄temp̄sit
z dānabiliter i ea p̄sordesit. Quare cū
crescente cōtumacia merito crescere de-
beat z pena. vobis mandamus quate-
nus p̄dictū excōicātū singulis die-
bus dñicis z festiuis accensis candelis
z demū extinctis in terrā p̄lectis. sonā-
tibusq: cāpanis publice de ambone co-
ram pp̄lo nunciatis. z faciatis tanq̄ ex-
cōicātū eū ab o: bus artius euitari.

Ordinarij breuius sic scribunt.

Talis p̄positus vel offic. tali rectori seu
plebano salutē in dño. Quia talis cita-
tus a nobis in certū terminū ad instan-
tiā talis nō cōparuit. quare vobis man-
damus q̄tenus eū p̄emp. moneatis. vt
adhuc infra. x. dies cōtinuos a receptō-
ne p̄titiū cōputandos se cui: p̄dicto n.
amice vel in iure cōponat. Alioq̄n ip̄m
excōicamus in dei noīe in his scriptis.
quē sic excōicātū publice d ambonib⁹
nunciatis. Dān. alimo dñi rē.

Aggrauatōem sic scribūt officiales.
Officialis vñ iudex generalis plebano
talis eccie salutē in dño. Quia tal' ex-
cōicatus a nobis p̄ p̄tumacia ad instan-
tiā talis h̄mōi sniam nō formidat. q̄-
re vobis mandamus quatinus ip̄m ex-
cōicātū singulis diebus dñicis accēsis
candelis z pulsatis campanis publice
de ambonibus nunciatis Datū rē.

¶ *Uterius si adhuc n̄ curat parere lu-*
ri z petere absolutōez dirigit aliud mā-
datū sub ista forma vt sequit. Offic. ta-
lis rē. Salutē in dño. Licet talē dudū ex-
cōicauimus p̄ p̄tumacia aggrauatōis
snia s̄bsecuta ad instātiā tal'. ip̄e tñ h̄mōi
snias temere sustinet aio indurato. q̄re
vobis mādām⁹ q̄tinus eū excōicātū et
aggrauatū sicut p̄us publice nūciatis.
inhibētes oibus z singul' vñis prochia-
nis ne eisdē sic excōicato emēdo vñ vē-
dendo sal. aquā. ignē. cibū vel potū mi-
nistrando. vel als quouis genere cōio-
nis phibite p̄cipient quis mō p̄faciēs
rē. Vel sic. si canonicā z infam fugere
voluerint vltōem minōris excōicatio-
nis snia quā p̄ hoc incurrit fore ligatos
publice nūciatis. vel sic. alioq̄n p̄ ip̄os
p̄ executōis sniam vel alias penas put-
istū fuerit p̄cedemus. Et sciendū q:
p̄cipātes excōicato regulariter incur-
rūt minōrē sniam cū firveniale. de quo
in. c. cū sacris. qd̄ me. cā. z ibi ple. p̄ Jo.
an. in cōmēto. z. c. cū desideres. de sen.
ex. post p̄n. Sunt tñ altque p̄sone p̄ui-
legiate vt p̄cipēt excōicato. de q̄bus i
c. qm̄ multos. xj. q. iij. z in certis casib⁹
etiā eis licite p̄ alias p̄sonas cōicaf. d̄ q:
bus in. c. si vere. de sen. ex. cū p̄cord. z l3
p̄cipātes etiā an̄ inhibītōez iudicis in-
currūt minōrē. tñ ista inhibītio sit eo q:
plus timeri solet qd̄ spāliter inuungit
q̄ qd̄ generaliter impat. Itē ex hoc ma-
ior p̄surgit p̄tēpus qd̄ p̄ phibītōz iudi-
cis. si vel facit. vt no. in. c. alle. sacris. p̄i-
cipātes tñ excōicato nō p̄nt pp̄ h̄ excōi-

zita aggru

Actus citationis

carl maior excoletatōe. nisi prius noia-
rim z in spē nominent. vt iuxta formāz
dispositōem capituli pstitutiōez. d. sen.
ex. li. vi. Et pncipans in crimine eadez
snia inuoluit. de q. in. c. si concubine. de
sen. exco. Postea si nec sic pōt cōtu-
mar a sua cōmuniā reuocari. solet in
dicti cessatio a diuinis q̄dū p̄s fuerit
excoletatus. z etiā istā pcedere debz mo-
nitio. qz oēm vindictā pcedere dz moni-
tio. xij. q. ij. indigne. z scribūt p ordina-
riū sub hac forma. Officia. talis tali
plebano salutē in dño. Quis talis dudū
a nobis excoletatōis snia p cōmuniā
ad instantiā talis inmodat. diuersis ag-
grauatōibus subsecut. idē tñ a snias
hmōi z penas p̄tēs eas temere susti-
net. z in eis sordescit aio obstinato. Vñ
sua exigente p̄muniā ipm magis ag-
grauare cōpellimur. vel p̄ra ipm rigi-
dius pcedere nos optz. Itō vobis man-
damus quatenus p̄cōsules consules z
maiores ip̄ius oppidi talia. vñ iuratos
z potētes talis ville publice moneatis.
vt infra dies. viij. vel. xv. p̄dictū exco-
latū ab eoz cōso. tio. p̄cipatōe z cōio-
ne ejiciant. excludāt. vel quātū in eis ē
ipm inducant. vt ad sancte m̄is eccl̄ie
gremiū redeat. iuri p̄eat corā nobis. et
beneficiū absolutiōis curer obtinere.
alioqn q̄dū z quorēs idē excoletatus
in eccl̄ia vñ vñ eius terminis p̄s fuerit
vel morā traxerit. domiciliū vel mātio
nē habuerit cessetis z cessare faciat. ab
officio diuinorū quez sic suspendimus
del noie in his scriptis. Datū zc. Itē
nertendū tñ qz p pecuniario debito nō
pōt fieri interdictū generale. vt i extra-
nagant. p̄inde bonifacij. viij. Et an di-
cta cessatio censeat generalis vel sp̄alis
tractat Jo. cald. ti. de cita. in tractatu de
censura ecclesiastica. circa fi. Et in p̄dicta
forma mouent maiores loci. qz senten-
tia hmōi p quā inducit cessatio etiā ipi
puniūt. Sz qz p̄ncipaliter fert snia p̄

ptumacē. Etia ip̄e deberet prius moue-
ri vt supra allegatū ē. Tñ p̄dicta forma
in formis ordinariorū frequentat. h̄ iste
forme nō sunt ita p̄cise qm mutant fm
diuersitatē foroz. p̄ueniūt tñ in effectū. *Nota*
z facile est stilū z cōsuetudinē cuiuslibz
fori practicū sequi. Solent etiā isti pro-
cessus aggrauationū dilatarī diuersis
modis scribēdi sic. Vñ p̄ ipm sua cō-
muniā exposcēte ad penas grauiiores
nos pducere optz. vt quos timor dei a
malo nō reuocat. coerceat saltē seueri-
tas ecclesiastice discipline. de vi. z ho. cle.
vt clericorū. Del sic. Cū nos dudū ta-
lem p cōmuniā ad instantiā talis du-
xerimus vinculo excoletatōis inmodan-
dū. Itēqz cōtēptis eccl̄ie clauibus tāqz
inobediētie filius adhuc in grane salu-
tis aie sue p̄iudiciū z scandalū fidelibz
p̄tinaciter in sua contumacia p̄seneret.
Itō ne de sua cōmuniā possit gloriari
z ne facti sui p̄uersitas alijs trāseat pre-
sumptoribz in exemplū. sed potius pena
ip̄ius sit metus alterius zc. Et maxime
qñ ordinarius p̄cedit ad correctōez ex-
cessuū solēt scribere. vñz Itēcirco ne fa-
cilitas venie alijs inuentiū tribuat de-
linquendi. in alle. c. vt clericorū. Itē qz
si ea habz que male vsurpant vel p̄pe-
trant omittimus excessus viā alijs ape-
rim. vt. xxxv. q. ix. loci. vñ sic. Quia ab-
scindenda sunt vulnera q̄ fomētorū nō
sentit discipuli. lxxxiij. di. plurimos.
Itē vt alij eius exemplo a similibus ar-
ceant. de vi. z ho. cle. clericos. Itē pena
vnus sit metus alterius. vt in. l. capito-
liū. S. famosior. ff. d. penis. Itē ne facti
p̄uersitas alijs trāseat in exēplū. in. c. tā-
ta. de excess. p̄la. circa mediū. Itē qz vbi
maior ē culpa maior dz exerceri vindic-
ta. de here. excoletamus. S. credentes.
Itē qz vbi magis excedit ē seuerius in-
dicādū seu vindicandū. in. c. tāta. supra
alle. Pōt etiā p̄cedi p̄ptumacē ad su-
spensionē ab officio z beneficio. z qual

Ita qz

Nota

Indignus

Comparitio rei

ordo seruandus sit in inflictiōe penar.
no. in. c. cū nō ab hoīe. de iudi. q. alius
ē ordo qñ pene sunt infligēde. p. tuma
cia. z alius p. crimine. vt no. in glo. vl. et
sup. ea. z de tanto maior est cōtumacia
de quanto a re minori infargit. vt not.
Jo. an. xcvj. di. dno. in glo. h. male. z no.
e. il. c. cū nō ab hoīe. Itē si cōparet corā
iudice. nō tñ vult rñdere nulla iusta cā
eū excusante. vel illicētiā recedit re
putabit contumax. vt dixi supra in de
scriptiōe cōtumaciā. Itē d. citatus tē
pestiue arripe iter. q. si tarde arripiat
ex impedimēto sibi in via cōtigēte non
excusabit. Ita colligit ab ar. in. c. cum
in veteri. de elec. Et ibi p. Jo. an. supra
penul. glo. facti. c. venerabilib. de sent.
ex. S. idē est. in glo. Et si citatus mittit
pcuratorē. sed iste nō pparet z p. tuma
efficit. ppter talē p. tuma. pcuratoris
nō debet excōicari dñs h. tūc qñ dñs eū
scit z nō purgat. vt in. c. j. vt lit. nō cōte.
Et vt snia excōicatiōis p. tuma. pcur
ratoris iuste ferat dñm dat ibi Host.
cōsiliū. q. iudex ante q. hāc sniam feret:
significet dñō p. tuma. pcuratoris. assi
gnando sibi terminū ad eū purgandū.
ne possit p. tēdere ignorātiā. z lz nō pos
sit dñs excōicari ppter cōtumaciā pcur
ratoris. vt dictū est. pōt tñ dñm missio
fieri. dānabiliter etiā puniri in expēsis
vt dicit Host. z In. in alle. c. j. vt lit. nō
pre. sed dñs h. actiōem dñm pcuratorē. d. q.
ibi plenez. Deinde si p. tuma. excōi
catus veniat corā iudice z velit stare iu
ri z petat absolutiōem. debet absoluti rece
pta cantōe q. iuri pparet. vt in. c. q. frōte
de ap. Et ad hoc ē ps citanda p. q. lata
fuerit snia excōicatiōis. dato tñ q. nō vo
cet tener absolutio. de quo ibi no. z de
iudi. c. j. z in spe. de cōtumacia. S. si. v. h.
pone. Dicit tñ p. ab. z egidi. q. p. ex
hoc grauāt z poterit appellare. z h. p. ci
pue qñ excōicatus erat p. manifesta cul
pa. q. tūc debuisset p. tēdere satisfactio.

z recurrat in hac materia ad glo. an. pe.
in. c. ex lris. de offi. deleg. z de symo. ad
aures. vbi dñ. Si iudex vl. ps fecit expē
sas ppter illius cōtumaciā q. ille an. sūt
soluēde q. absolutat. de p. si. ex pre. j. vt
lit. nō cōtest. qm. S. in alijs cū p. cordā. h.

Scien dñ. ē q. si excōicatus staret p. an
nū p. tuma. in excōicatiōe. ex hoc sur
geret cōtra eū suspitio q. male sentiret
de articulis fidei. z ista p. tuma. annua
lis p. seuerati inducit suspitōem heresis
z p. tali suspitōe q. ē p. babilis possit ex
cōicari. Et si tūc iterū in tali excōicatiō
ne lata p. suspitōe h. mōi p. seuerauerit p.
annū. iudicabit hereticus. d. quo d. pñr
go. c. inter. xj. q. iij. c. rursus. z. c. q. cūqz.
Si autē citatus ppter infirmitatē vl. altā
iusta cām impedit q. venire nō pōt ad
mandatū iudicis. z cā ē ardua in q. non
tenet p. tūnere pcuratorē d. mittere ex
cusatiōem si ipedimētū ē r. pale. z ipe est
talis q. in iudicio p. se stare pōt. de quo
in. c. q. relā. de p. cu. ibi plene de hoc. Et
si cā est modica d. mittere pcuratorē. si
autē ipe citatus iustitū misit. z detent
fuit ipe vel pcurator in via seu als ipe
dictus si ex facto alicui hoc ptingit h.
actiōem d. dolose detinēt seu ipediēt:
si ē soluēdo si nō ē soluēdo restituit ex
clausula generali. ff. ex q. cau. ma. in in
te. resti. l. h. z si. S. l. De quo in. c. ex lris.
de resti. in in te. z in. c. cu. bertoldus. de
re iudi. z p. Inno. de cōparitiōibus.

Qualiter reus pparedo corā iudice
p. quē ē citatus se debeat habere.

Eus ergo si cō

paret tunc licet supbus hūili
ter. z lz melanolicus hilarit
debet se iudici p. sentare ne iudicem ex
asperet. z debet cōparere i loco ad quē
citatus est. vel vbi p. iudicē ius reddi cō
suevit. Et si est iudex delegatus vel als
nō est p. prius ordinari i p. prius. nō statim
f. iij

Nota

Nota

Procedit
indignus

q. dñs p. tuma
p. tuma

Comparitio rei

*In statu contra
in dicit.*

Nota.

*Contra hunc
competent.*

in eū vel iurisdicōes suā cōsentiat. sed
pmitat. prestatōez qđ p talem ppariti-
onē vel actū faciendū corā eo nō velit
in ipm tanqđ in suū iudicē ppetentē aut
in ipso iurisdicōez pferre. nisi inqđtū
tenet de iure. de qđ in spe. de pparitōne.
ver. hoc quoq. Et aduertat ille qui p-
testatōnē facit qđ istā clausulā vel adie-
ctiōnē vici. Nisi inqđrum de iure tene-
or nō omittat. Vñ dicit notabiliter In
no. in. c. cum ana. de electōne. qđ fatu⁹ ē
qđ pparens corā iudice ordinario vñ de-
legato r nō prestat qđ nō cōsentit in ei⁹
iurisdicōez. qđ pōt iudex eū ex h. p. nū-
ciare p. m. acem. de iudi. c. j. de ver. sig.
ex pte. j. eo qđ noluit stare iuri. r sic pote-
rit excōicari. Secus si addit in prestatōe
nisi inqđrum de iure debeo fin eūz
Et si reus cōparet p. pcuratorem petat
actor qđ doceat pcurator de mādato. p-
curatorio. qđ ostendere dz pcurator rei
nō occultare. de appel. sepe. in p. n. Et
si pcurator pducit mandatū petat co-
piam eius actor. r etiam inducias deli-
berandi sup. ea. Et idem si actor p. pcur-
atorē comperet. reus vel pcurator ei⁹
petat copiam ei⁹ r terminū ad impugnā-
dum si videbit sibi expedire. Reus erit
am vel pcurator ipsi⁹ si iudex est dele-
gatus petat copiam sibi fieri sue iurisdic-
tōis. de offi. dele. cum in iure. Petat
igit originale rescriptū sibi exhiberi. vt
ibi no. Et si sit dari terminū ad dicendū
r opponendū si voluerit p. ra rescriptū
Et iudex habz illa decernere: alis eēt lo-
cus appellandi. put spe. tradit de hoc
formas in tractatu de li. cōcept. in ti. de
appl. S. an omia. in sexta forma. Et ista
omia sic p ptes vel eoz pcuratores pe-
tita ac p iudicē decreta r admissa debēt
p notariū cause in act. cōscribi. Et pōt
sic scribere tabellio. Anno dñi rē. die
talī. hora talī rē. cōparuit coram talī iu-
dice talis clericus vel laicus. vel talis
ipsi⁹ pcurator qđ mādātū pcuratorium

infrascripti tenoris pduxit. Et talis ad
sui instantiā r diē r horā hñōi citati qđ
rimonijs ipsi⁹ rñsur⁹ p. u. actā accusauit
petēs eū reputari p. m. acē. Ex aduer-
so pparuit iudice adhuc p. trib. nali se-
dente talis pncipalis vel talis ei⁹ pcur-
ator noie pcuratorio. r rescriptū apli-
cū originale sibi exhiberi ac ei⁹ r pcura-
tori pdicti copiaz ei decerni ac tradī r
ppetentē terminū ad dñm p rescriptūz
ac mandatū hñōi si sibi ppetierit assi-
gnādo. Cui iudex ipse rescriptū origia-
le exhibuit. ipsiusq. mādātū pdicti copi-
am sibi fieri decreuit. ac talē diē ad im-
pugnādū pdicta p terminio pemp. assig-
nauit. Vel in psona iudicē pōt sic forma-
ri. Anno dñi rē. cōparuit talis corā no-
bis r petiuit rē. cui exhibuim⁹. decre-
uim⁹. terminū assignuimus. vt in forma
rē. In terminio qđ ad pmissa assignato. si
actor pcuratoriū rei. vel si re⁹ pcurato-
riū actoris vel rescriptū vel iurisdicō-
nē iudicē impugnare poterit ex aliq. cā
impugnet. Et qđ pnt opponi p rescriptūz
pcuratorē vel pcuratoriū mandatū. s.
pcuratoriū. tractat Guil. in spec. de re-
scripti p. i. tōe. r d. pcuratore. r d. cōpe-
iudi. aditōne. si nō ppetat sibi exceptio
petat sibi edi libellūz. Et istū regularit^r
anctor edere tenet vt. iij. q. iij. offeratur
de li. ob. c. j. Et dico regulariter. qđ fallit i
casib⁹ qđ ibi no. Et p h. reus nō pferit i
iudicē: vt no. in. c. inter monasteriū: de
re iudi. nisi p aliquē aliū actū talis con-
sensus psumat. Vñ vñle ē sp. de h. pte-
stari vt supra dixi. Et erit forma pcura-
toriū ista si sit in pntia notarij publici.
In noie dñi rē. In dñtōne rē.
pnti. rē. talis talī die. mēse talī. hora ta-
li. loco talī. In mēsq. notarij publici sñ
scripti r testū infrascriptoz pntia pso-
naliter cōstitut⁹. discre⁹ vñ r. cleric⁹
pncipalis vel laicus talis dyoc. mo-
do via iure causa r forma quib⁹ melio-
ribus r efficaciorib⁹ fieri pntit r debu-

Comparatio rei

fit. fecit creantur et constituit et solenniter ordinavit suos veros certos et legitimos et indubitatos procuratores. actores. factores. negotiorum gestores et nuncios speciales et generales. ita quod generalitas specialitati non deroget. vel econverso. tale et tales partes et omnes procuratoris homines in se sponte suscipientes. et tale et tales absentes tanquam partes et quemlibet eorum insolidum. ita quod non sit conditio melior occupantis. Et quod unus eorum incepit alter eorum libere persequi valeat mediare piter et finire ad agendum et defendendum. posset addi. persequendum piracandum in causa seu causis que vertuntur et esse sperant. que vertit seu vertit et esse sperat in ipsum constitutem ex una parte. et tale talis dyoc. parte ex altera. omissis alios et singulos sua interesse putantes vel credentes coram iudice tali ordinarario. vel delegato. necnon coram quibuscumque aliis iudicibus ordinariis. siue extra ordinariis. de. vel subdelegatis. datis vel dandis. deputatis vel deputandis. vel in causa quam ipse constituens movet seu movere intendit. libellos seu libellos quoscumque summarias petitiones petendum dandum recipiendum. dari vel recipi videndum. litem seu lites prestandum De calumnia et veritate iurandis. ac cuiuslibet alterius generis sacramentum licitum et honestum in ipsum constituentis animam prestandum et prestandum videndum. Et ex adverso hoc fieri petendum et videndum. ponendum. articulandum. positivum et articulis respondendum. ponendum et articulare. et per eos excipiendum ac suis respondere petendum et obviandum. Testes litteras et instrumenta iura et munimenta producendum. et alterius partis testes iurare et probandos videndum. et testes ac probationes ipsius ex adversa parte reprobandum et impugnandum. et crimina et defectus opponendum. et probandum declarandum ac declarari videndum. per declarandos ac prius adversarios seu adversa parte per domini beneficii absolutis simpliciter vel ad cautelam ac restitui. in integ. principaliter vel incl-

denter petendum et obtinendum cautiones dandum. petendum. recipiendum. supplicandum et allegandum. renunciandum. pcludendum et concludi petendum. et videndum interlocutorias et diffinitivas sententias ferri petendum ab eis. vel eorum quolibet ac quocumque alio quammine illato vel comminato semel vel pluries provocandum et appellandum. appellaciones intimandum et persequendum apud bona interesse et expensas petendum et recipiendum. ac ipsas expensas declarandum et taxari petendum et videndum. et super ipsius iurandum. de locis iudicibus et notariis recordandum et pueniendum. suspectos et suspecta recusandum. litteras quoscumque tam scribendas quam legendas gram seu iusticiam in se pertinentes impetrandum. et impetratum seu impetrandis ex adverso contradicendum alium vel alios procuratores substituendum et eundem vel eosdem renocandum ac homines procuratoris omnium in se reassumendum quoniam et quatenus fuerit opportunum. Et generaliter omnia et singula alia faciendum. gerendum. exercendum et procurandum. que merita causarum exigunt et legitimis procuratoribus a lege vel a canone sunt concessa. que ipse constitutus per se faceret vel facere posset si personaliter presens esset. Etiam si mandatum exigat magis speciale. Promissumque ipse constitutus mihi notario publico solenniter stipulanti. et recipienti vice et nomine omnium et singulorum quorum interest vel interesse poterit se gratum ratum ac firmum habiturum perpetuo quicquid per predictos procuratores eorum substitutos aut quemlibet ipsorum actum dictum gestum factum et procuratum fuerit in premissis et quolibet premissorum. ac volendo eos ab omni satisfactionis onere releuare. Promissumque ipse constitutus mihi vi supra. iudicio fisci. iudicatum solui. cum omnibus singulis suis clausulis opportunis sub omnibus bonorum suorum presentium et futurorum hypotheca vel obligatione. prestatas ipsos procuratores non vellet tacite renocare. Super quibus omnibus et singulis constitutus memoratim memorat-

Forma pcuratorij

rum publicū requisitū ut sibi unū vlt
plura pñcerez instrumēta. Acta sunt h
anno Inditione pontificat⁹ mēse die ho
ra z loco quib⁹ supra pñtib⁹ discret⁹ vi
ris. a. b. c. Pōt etiā mandatū pcura
torij pbart p lras pñtuenz sigillo suo
sigillatas. de procu. ex insinuatōne. de
censi. sopite. ff. de pcu. l. si pcuratorem.
Erno. in cle. j. de pcur. Et iste est casus
spālis in q̄ sigillū pñti facit fidē. i. alle.
cle. in glo. j. Et qñ in lris suis pñtuenz
dat pcuratorē. debet iste lre dirigi indi
ci vel aduersario. de q̄ in spe. de pcu. §.
ratōne aut forme. v. ij. §. vt aut. v. si aut
z in alle. l. si pcuratorē. Et erit ista foia.

Forma pcuratorij quo cōstituit pcur
ator p lras ipsi⁹ cōstituentis.

Onorabili viro

b dño officiali vel iudici tali. tal
Quicqd poterit seruitij reue
rentie z honoris in cā seu causis q̄ ver
tit sine verti z esse speratur inter me ex
vna z talē pre ex altera in iudicio coraz
vob mō z forma meliorib⁹ z efficaciori
bus quib⁹ possuz z debeo. facio creo cō
cōstituo z ordino meos veros z legiti
mos pcuratores. vt supra in alia foia.
Et cōstituit etiā pcurator apud acta.
Et pōt cōstitui pcurator clericus vlt
cus. cū edictū hmoi sit pñbitorij. vt i.
.c. j. de pcu. j. hñso. li. vj. Et pcurator
cōstituit pōt añ lit. contes. libere reuo
cari postea nō nisi in certis casib⁹. de q̄
in. c. ij. de pcu. li. vj. Et in q̄ etate potest
cōstitui hñ in. ca. q̄ generaliter. eo. ti. li.
vj. Item z abis z pñs pōt cōstitui pro
curator. e. ti. li. vj. in. c. licet. Et ibi i glo.
ij. In forma hmoi mandati p̄ ponitur
clausula insolidū. vñ sine tali clausula
plurib⁹ pcuratorib⁹ pñtuit vñ sine al
tero nō esset admittend⁹. nisi in causis
electionuz z in alijs spūalibus vbi pōt
in dex idoneum magis eligere. vt in. c.

si duo. §. sana. de procu. li. vj. Subdit
clausula ista: ita q̄ nō sit melior pñtito
z. Quis sit isti clausule effect⁹ habet i
ca. si duo. iam alie. ibi de hoc. Et vt ha
bet in forma cōstituit ad agendum z
defendendū. Vnde si est actor z consti
tuit pcuratorē solū ad agendū et nō
ad defendendū pcurator talis defende
re cogit vel satisfare de defendendo. vt
no. de procu. q̄ ad agendū. li. vi. in glo. j.
Et in spe. eo. ti. §. j. vñ. Item excipitur.
Valeat tñ si dicat ad agendū z excipie
dum cū excipe sit defendere. vt no. i. c.
impator. de iura. ca. Item si re pñtue
ret ad agendū tantū cōdemnand⁹ esset
actori ad expensas. de procu. pñtutis.
Item dicit in forma ad dandaz z reci
piendū libellū lit. pñtes. Et ista z similla
q̄ sunt de subayordinis iudiciarij potis
sime exprimunt. Si tñ aliquoz talium
nō esset facta specificatio. p hoc nō vic
aret. ex q̄ dicit p̄ ad agendū z defenden
dum. Cautū tñ est illa exprimi z ita ser
uari. Item dicit ad pñtanduz iuramen
tuz de calūnia z. Et nisi hoc exprime
ret in mandato non admitteret ad hu
iusmodi mandatū pñtandū. de iura. ca
lum. c. vi. li. vj. Sunt ergo aliq̄ actus p
quoz exercitio p pcuratorē flecto re
quirūt speciale mandatuz. qui quidem
actus enumerant in. c. q̄ ad agendū. de
procu. li. vj. in glo. magna. Item dicit i
forma pcuratorij ab inflocutoria vel
snia diffinitina appellandū hoc posset
imo teneret pcurator etiā si nō esset
expressum. quia tenet appellare vel si
gnificare dño q̄ appeller si velit. non tñ
tenet nec potest p̄sequi appellatōnem
nisi contineat in mandato hoc. Itē di
cit alium vel alios pcuratores substi
tuendum z. hoc nō pōt pcurator añ
lit. cū est. nisi habeat specialit in man
dato. Postea pōt etiā si nō contineat in
mandato. vt in. c. j. de procu. lib. vj. de q̄
ibi. Dicit etiā in forma mandati pñas

Punato
wryho
i
2
3
4
5

Oblatio libelli

substitutum renocandi. alias sine tali clausula vel prate sibi tradita non posset substitutum reuocare. vt in. c. ij. de p. cura. ll. vj. Item subdit clausula. Et generaliter omnia etc. Ex ista clausula quibus generales ex verbo generalitatis huiusmodi non potest illa que requiritur specialis mandatum. de quo in. c. qui ad agendum. de procu. lib. vj. Item subiungit promissum ipse constitutus ratum etc. et debet continere in mandato actoris qui constituit procuratorem: hanc clausula que sequitur scilicet iudicio sisti. et iudicatum solui etc. pertinet ad reum qui habet cauere pro suo procuratore de iudicato soluendo et iudicio sistendo. de quo per procuratorem. mandatum. Si utrumque ponatur in mandato. quod utrumque constituit ad agendum et defendendum. Et quod dicitur. quicquid per ipsos procuratores factum fuerit. Et si diceretur. quicquid per eos legitime factum fuerit etc. non valeret. quod etiam quod dolose facit procurator. valet et nocet domino. De quo per Jo. an. in. fi. c. j. de villa. in nouella. Et non in. cle. j. de procu. Et sciendum quod ille qui scienter et sine prestatone recipit iustitiam. vel litteras sue procuratoris in quibus constitutus cauet per ipso super inclusis in mandato cogit constituentem defendere. vt in. cle. j. de procu. Et aliqui constituit quod procurator generaliter ad omnes causas et coram quibuscunque iudicibus. de procu. petitio. 2. e. t. q. generaliter. ll. vj. Aliqui ad certam causam et coram certo iudice. Aliqui mandatum limitat ad certos actus sicut placet constituenti. Item constituit procurator ad iudicia vt iam visum est. Etiam quibus ad negocia et ad iudicia. quibus simpliciter. quibus ad rem ipsam. Potest etiam procurator constitui simpliciter. vel sub forma quatuor constituentem abesse pringatur. Et si simpliciter est constitutus. si tunc dominus postea per se in eadem causa compareat vt causam trahat: cessatur procurator reuocare. nisi prestatetur. de quo in. c. penult. de procu. li. vj. Interueniunt etiam quibus alie persone in iudicio nomine alieno. videlicet nomine actoris vel reus. Et quibus sine mandato cum cautione tamen de rato vt coniuncta persona vel consors eiusdem litis. Et qui censetur coniuncta persona non. de rescript. nonnulli. i. fi. cum remissionibus. Aliqui sine cautione vt tutor. curator etc. Et qui quod procurat causam collegii dicitur syndicus vel yconomus. vel causam vniuersitatis dicitur actor. qui etiam aliqui ab reo constituit. Et quid sit yconomus et quid defensor. et phanotrophus castaldus etc. ponit guil. in spec. pte. j. in rubrica. de his qui alieno nomine in iudicio interueniunt. et in rubrica sequenti. Et non est vis in nomine. scilicet an vocet quod procurator vel syndicus etc. vt in ca. petitio. de procur. Sed bene est vis in modo constituendi quod quantum ad hoc bene curat. de quo per Innoc. in ca. imperator. et in ca. cum cam. de iura. calu. Et debet procurator esse instructus. vt dicam tempore suo etc. et quod vt dictum est si non impugnatur per reum iurisdiclio iudicis vel procuratorium actoris. nec aliquid opponit reus vel opponere poterit contra citationem vel aliam positionem: sed videtur se de constitutis exceptionibus qui possent opponi ante libelli oblationem. Vel si compellant sibi aliquas exceptiones. vult tamen eas reseruare. an hoc possit vel tutum sit. dicam suo loco circa materiam exceptionum oblatoriarum etc.

De libelli oblatione.

Est autem nunc

dicere de libello quem actor reo petente tenetur offerre. de li. ob. ca. j. imo etiam si a reo non peteretur iudex ex officio suo faciet eum dari. vt ibi non. Et iste est casus in quo supplet potest defectum iuxta ea que habent in. c. bone. de post. pla. Non est ne sibi illudatur. quod aliter iudicium non valeret. Potest tamen iudex ante datum libelli facere et iubere factum poni verbo per actorem vel suum procuratorem. de iudi. pastoralis.

non aut libellum
cum ser. iudic. m.
c. p.

Oblatio libelli

libellus n. d. k

procurator n. d. p. r. o

q. d. s. i. n. i. a

c. i. libelli.

q. u. i. d. libelli

m. g.

gl. i. a. n. t. libelli

Et eo audito statim resim interrogare super eo. et si reus confiteatur index precipiat ei q. satisfaciatur. et p. talē p. sessionē nō sit lit. prest. ex quo dario libelli nō p. cessit. Ita dicit notabiliter Bern. in. c. dudū. ij. de elect. in glo. q. incipit. Sed pone q. reus. Nec. n. ferit tūc snia diffinitiva. sed sit pceptū reo vt soluat debitiū infra certū tps. Secus si libellus eēt oblatus et sup illo sequeretur cōfessio. tūc deberet ferri snia et ita seruari. Et istam cōsuetudinē cōmendat Guill. in spe. d. libel. ob. ver. licet. q. p. eaz lites pnt minui. qd fieri debet. de do. et cōtū. finem. Et offert libellus ppter actore p. reum et ppter iudicem. Propter actore vt ius suū declaret. Propter reum an cedere vel contendere velit. Propter iudices vt sciat qualiter formare debeat sniam. que fm petitiōis formā est ferenda. de symonia licet hely. Idē no. in alle. c. j. de libel. ob. et debet p. nire libellus nomen actoris. rel iudicis. et cām implicā rem factū et inferentē cōclusiōis petitiōis. Vnde dicit Jo. de lig. q. libellus est si-
logismus iuristarū. Et dicit Host. q. l. libellus multa debeat cōtinere. sufficit tñ de cōsuetudine approbata q. appareat in libello q. s. petat. a quo et quid. et qualiter. et coraz quo. Dat vñs. Quis quid coraz quo: quo iure perat. Et a q. recte cōpositus quisq. libellus h. z. Et debet libellus ista cōtinere clare. q. debet esse sine obscuritate. Vñ caueat ad uocatus formando libellū d. nimia generalitate. Itē q. nō ponat ibi vel. de q. de sen. et re in. c. abbate sane. in glo. longa. Itē nō ponat dictōem si. cū sit p. ditionalis incerta. Itē caueat a verbo duplici pregnanti et amphiboloico. et ab oī dubio et obscuro. Itē libellus d. esse brevis. Est. n. libellus hic scriptura brevis intentōem actoris cōtinēs p. aduerfariū. necessario inferens et cōcludens. vt no. l. apliorē. C. de ap. in. S. j. Caueat

libelloz dictatores verbosis assertōib. uti. sed ea sola scribere q. p. pensiosa narratōe possint causas explanare. Vñ d. libellus diminutivus a libro p. p. sui breuitatē. vt dicit Guill. in spe. d. libel. p. ce. S. j. in p. m. Sicut codicillus a codice. Pōt etiā dici libellus a libra in q. ponderat iusticia. fm Gof. Q. aut d. q. in q. buidā causis nō sit necessari. libellus Peritio tñ in actis d. p. scribi. vt in cle. sepe. de ver. sig. In q. tñ differat libellus et petitio posset dubitari. cū etiā petitio cōtinere d. actoris intēōz et eē clara et certa. et talis q. p. cludat necessario actoris intentōem ad hoc vt fm eaz posset certa snia ferri alio nō eēt apta. Dicēdū ē q. in hoc differūt. q. in libello cōponēdo feruādā ē forma. h. illa q. formam respiciūt obmittūt in petitiōe. Vñ debet esse simplex ad modū memorialis. Et in hoc alluciat actor. Ita dicit Pau. de liza. in alle. cle. sepe. Et in oī cā. ciuit et criminali libellus ē offerēdus. siue causa civilis sit realis siue psonal. siue mixta. Itē et i. officio iudicis qd loco actoris pponit. In oī igit cā dabit. nisi ius dicat vel disponat ipm eē dandū. de q. in. c. j. de li. ob. Aduertendū ergo q. oim actionū de mūdo que intrer aliquē vel aliquos intentant sunt duo mēbra q. alie sūt reales alie psonales. vt insti. de act. in. S. oim. Et vt lit. nō cōre. c. qm S. in alijs. Quidāz tamen his duobus mēbris volūt addere terciū. s. q. actio. nū alie sunt in rē. alie in psonā. alie mixte. vt sunt familie heriscūde. cōi dunt dūdo. finitū regundoz. vt insti. de acti. S. quedā. h. dicēdū est q. sunt duo mēbra tñ. Et istud terciū p. tinet sub primo. s. in rē. et hoc qñ agit ad reales pstatōes. vel sub secundo. s. qñ agit ad psonales. vt no. in iuribus allega. statim. Inquārum ergo actōes mixte dātur ad res se quunt naturā realiū. Inquātū ad psonales pstatōes sequunt naturā psona-

libellus
mit
cor
les
fun
mo
noi
rebi
rel
qui
tus
ctu
S
bilē
at n
peti
tio.
fide
quo
te.
no.
nale
obli
est q
cu
deli
et no
de o
cōtr
in ve
pra
gest
licro
et ini
vt in
de ce
obli
tract
gati
sic a
cōtra
ligat
ius
tio l
flic

Forma libelli

Admendo actio

Admendo **Item.** Reales actōes sunt que rem pco-
mitant. Vñ sciendū q̄ rerū alie sunt
corpales alie incorpales. Res corpora-
les sunt in triplici dñā vel specie. q̄ alie
sunt immobiles. vt fundus vel p̄diū. alie
mobiles. vt liber. alie se mouētes q̄ in
noie mobiliū p̄tinent. vt equus. p̄ istis
rebus corpālibus p̄tinet actio realis. s.
rei vendicatio. vt quando ago cōtra eū
qui non est mihi aliquo modo obliga-
tus. neq̄ ex contractu neq̄ ex q̄i cōtra-
ctu neq̄ ex delicto neq̄ ex q̄i delicto.
S̄z q̄ possidet rē meā mobilē vel imo-
bilē vel se mouentē. s̄o ad illā rem cōpe-
tit mihi actio p̄ eū. Pro incorpālib⁹ cō-
petit etiā actio realis. nō tñ rei vendica-
tio. q̄ incorpalia nō possident s̄ q̄i pos-
sident. Vñ cōpetit p̄ eis cōfessoria. de
quo de iudi. examinata. de ver. si. abba-
te. Quid sit cōfessoria z qd negatoria.
no. in. c. cū ecclia. de cā pos. z pp. Perso-
nales sunt actōes q̄ cōcomitant psonā
obligatā. Et ita obligatio surgit z indu-
cit̄ quatuor modis. Causat. n. ex p̄tra-
ctu vel q̄i cōtractu. aut ex delicto v̄l q̄i
delicto. vt in istis. de obli. cū rubi. sequē.
z no. de rescript. dispēdia. li. vi. Exēplū
de obligatōe q̄ nascit̄ ex p̄tractu. sicut ē
cōtractus mutui. venditōis. locatōis. z
in verborū z l̄rarū obligatōe. De quasi
p̄tractu exēplū. vt in actōe negotiorū
gestorū. tutele z s̄sibus. Exēplū d̄ de
licto. vt in actōe furti. dāni dati. rapine
z iniuriarū. Exēplū de quasi delicto.
vt in iudice male iudicāte. z in p̄iciēte
de cenaculo qd nocuit. ex istis nascitur
obligatio z ex obligatōe actio. Vñ cō-
tractus vel etiā quasi delictū ē m̄ obli-
gatōis. obligatio vltēr⁹ ē m̄ actōis. et
sic actio est filia obligatōis z neptis ad
cōtractū. Sic ergo p̄tractus ē auus. ob-
ligatio filia. actio neptis. Et obligatio ē
ius p̄pter qd. z actio ē ius p̄ qd fit. p̄secu-
tio litis. De quo in istis. de acti. in p̄inci.
Actio nū alie sunt vniuersales. alie ge-

nerales. alie p̄ticulares seu singulares
Actio vniuersalis ē qñ ius deducit ad
iudiciū cui subiicit̄ p̄ticularia suppo-
sita. Vñ q̄tuoꝝ sunt vniuersales actio-
nes q̄ cōpetūt p̄ hereditate. q̄ noie he-
reditatis cōplectit̄ vniuersum ius de-
functi. vt in. l. hereditas. ff. de ver. si. ita
dicit̄ In. in. c. cōquerēte. de of. or. z sūt
ille. petitio hereditat̄. familie heriscū-
de. Actio ex testamēto cōpetēs p̄ here-
ditate ex trebellia. se. cō. rescindēda. Et
actio ex emptio cōpetens qñ tota here-
ditas emitt̄. Actio generalis est qñ gene-
raliter p̄ pluribus suppositis agit̄. vt ē
actio tutele. nego. gest. z s̄sib. Actio sin-
gularis est qñ p̄ aliqua re vel aliqb⁹ re-
bus singularib⁹ actio dirigit̄. de q̄ etiaꝝ
de li. ob. c. ij. Et in spe. de act. z peti. §. ij
Scdm naturā z qualitātē h̄mōi actio-
nū debet formari libellus. z aliter speci-
ficatio fit in vna q̄ i alia. Qualis ergo
specificatio in qualibet illaz exigat pa-
tebit in sequentibus.

Forma libelli in actōe reali.

Libellus in acti

Ione reali sic cōponit̄. Coram
vobis honorabiliviro dño M
decano ecclie sancte marie Erford. mo-
gunt. dyoces. Iudice cause z p̄tū infra
scriptarū a se. apo. delegato. Vel si ē or-
dinaris. Coraz vobis honorabilī vi-
ro dño ep̄o vel archidiacono vel offi-
ciali p̄ponit p̄curator p̄curatorio homi-
ne viri discreti. M. clerici vel laici talis
dyocesis. p̄querendo in iure aduersus
talē clericū vel laicū talis dyoce. z que-
cunq̄ alius p̄ eo legitime in iudicio in-
teruenientē. Et dicit q̄ l̄ fundus talis
in cāpo talis oppidi vel ville situs cu-
ius confines inferius describūt ad me-
moratū M. p̄tinerit z p̄tineat. Tamē
p̄dictus reus eū dē fundū p̄ tot annos
detinuit z occupauit. put̄ tener z occu-
pat fructusq̄ qui ex eo per t̄ps h̄mōi p̄

Forma libelli

uenerunt pcepti et sibi imbutant. ac p
uenientes percipit ac imbutat. Et ta
lis modi fundum deoccupare. et predi
cto *N. liberum et vacuum* dimittere et
assignare et restituere cum fructibus ve
premititur inde perceptis contra deū
in periculum anime sue. Quare agit
et petit procurator predictus p̄fato no
mine quatenus cognito quantum suffi
cit de premissis denunciatis decernat
et declaratis supradictum fundū ad *N.*
antedictū pertinuisse ac pertinere. pre
dictum *N.* etiam indebitum et illicitum occu
passe ac occupare. Et ipsum fundum
eidem *N.* adiudicandum fore ac adiu
dicatis. predictumq; *N.* ut fundum hu
iusmodi *N. liberum et vacuum* dimit
tat restituat et assignet ac fructus ut pre
fertur perceptos vel eorū valorem quē
ad tot libras denariorū pro singulis an
nis estimat. Destra tamen ac aliorum
quorum interest estimatōne salua tra
dat seu p̄soluat p̄demnandum et com
pellendum esse. et condemnatis et com
pellatis p̄ vestram diffinitivam senten
tiam censuram ecclesiasticam et alia re
media oportuna. Nec petit p̄iunctim
et diuisim vna cum expensis lit. ac fru
ctibus inde pceptis et qui p̄cipi p̄nt et
remp̄e litis p̄cipiendis. Ad p̄batōnem
necessariam et nō vltra se stringēs. sal
uo nihilominus iure addendi mutan
di minuendi corrigendi et. ut est mor̄.
Confinēs v̄o sunt tales et.

Circa materiā huius libelli et eius for
maz multa subtilia et difficilia a docto
ribus solent tractari. Et magna est que
stio legislarū a quibus principiis cense
tur rei vendicatio. Sed dicat cōmunis
q̄ a dominio actoris et possessione rei.
Et an dñō possidenti et detinenti om̄i ge
nere detentionū p̄petat rei vendicatio.
tangit Jo. an. in addi. spe. de cel. act. §. j
No. etiā p̄ modernos in. c. examinata.
de iudi. Item de rei vendicatio etiā si

fozata q̄ ex possessiōe rei reduci p̄t ad
actū et supponat reū obligatū de quo i
spe. de acti. et peti. §. ij. v. h̄ quam vocas
Et no. plene p̄ Ci. d̄ ma. C. de alie. iud.
mu. can. facē. l. vnica. in vna q̄ōne. Ego
dicam aliqua q̄ p̄ declaratiōe ipsius li
bri occurrūt. Primo sciendum q̄ in
actiōne reali exprimenda est res q̄ petit
in li. de libel. ob. c. ij. Et etiā eius quali
tas. ut cum petit terra d̄z exprimi an sit
aratoria vel vineata. Si petat materia
infecta. puta massa. dicat qualitatē. vi
delicet an sit aurū vel argentū. vel etiā
exprimat pond⁹. Si est signata expr
mat numerū de q̄ ibi p̄ Jo. an. et hostiē.
De q̄ etiā vide q̄lis debeat fieri specifi
catio. in spe. de li. p̄cep. §. iuxta. v. Item
nō valer in actiōe reali. Quia si fund⁹
vel p̄cium h̄z p̄p̄ius nomē exprimat. et
duo fundi p̄tini seu vicini. D̄z em̄ res
d̄signari p̄ p̄ntia. et si necesse fuerit sub
ijctis oculis iudicis vel aduersarij. ut
ibi no. Item d̄ in li. q̄ licet fund⁹ ad *N.*
p̄tinerit et p̄tineat et. si diceret p̄tinue
rit nō addēdo p̄tineat. an sufficiat no. d̄
cau. pos. c. iij. ecclia. in glo. de restit. spo.
cū ad sedes. in glo. Item posset addi in
libello. s. p̄tinerit iure dñij vel q̄st. ut i
ca. abbate. sane. de re iud. li. vj. Et quidaz
dicūt libellū alias nō eē admittendum
cū verbū p̄tinere h̄eat laxissimā signifi
cationē. ut in. l. p̄tinere. ff. de v. sig. no. i
ca. cū ecclia. de cā pos. §. iij. in spec.
de cau. pos. et p̄p̄te. in. §. sequit̄ videre.
v. alie sunt reales. admittūt talē libellū.
p̄. c. inter dilectos. de fi. instru. cū filiis
Et dicit ibi Jo. an. in addi. spe. q̄ cōter
libellarij eum admittūt. et videt q̄ in li
bello nō exprimit cā petendi q̄ hoc nō
oportet in reali actiōne. P̄t in actor si
vult causam exprime. de re iud. abbate
li. vj. Et an tunc sit exprimere cām an nō
no. de li. ob. ca. ij. de or. cog. ca. fi. Et per
Jo. an. Nam tunc est vno respectu ex
primere cām. q̄ si ex ista cā agens suc

Forma libelli

cambit. pōt eandem rem postea petere
 ex alia cā. Nec obstat sibi exceptio rei
 iudicate. qz rōne dominiū fiat cōdē-
 natio. nō tñ generaliter sumpti: sed ad
 cām exp̄ssam licet remorā q̄ ad donati-
 ones limitari. de cā pos. c. fi. vt dicit Jo.
 cald. ptra T. z De. in. c. ij. de li. ob. Se-
 cas si nullā cām exp̄ssit. qz tūc videtur
 om̄e ius suū in iudiciū dedisse. Vñ
 succumbens postea nō audit. q̄ alio re
 spectu tūc est nō exprimere certā cau-
 sam. de q̄ in. c. abbate sane. de re iud. lib.
 vj. ibi de hoc quid iuris. Si cause que
 erāt a principio deserunt pendente lit-
 te. vel nō erant a principio. q̄ supuene-
 rūt. an ex causis bñdī fieri debeat con-
 demnatio vel absolutio. Et licet multi
 sunt modi acquirendi dominiū. vt in-
 sti. de rerū di. S. singulorū. ff. de acq. rez
 domi. p. to. Tñ multū difficilis est etas
 p̄batio. vt in. l. cum res. C. de p̄ba. Vñ
 dato q̄ nullā cām exp̄ssat actor in li-
 bello in actōne reali. adhuc tñ vt debe-
 at obtinere optet cōstare p̄ p̄fessionem
 vel p̄bationē de aliq̄ mō vel cā sufficien-
 ti ad dominiū rei acquirendū vel trans-
 ferendū. p̄ tanto est cōsiliū legis. q̄ q̄-
 dū pōt quis in cā intentare possessorū-
 um nō agat de p̄prietate. vt in. l. is qui.
 ff. de rei vendi. Et nō. Bern. in. c. cū ec-
 clesia. de cau. pos. z p̄p̄. Et etiā in spe.
 de act. z peti. S. sequit. in v. si autē ve-
 lis. Videam⁹ exemplū quō difficilis ē
 p̄batio dominiū. qz si ex cā emptionis
 q̄s dicat dñs alicui⁹ rei optet quatuor
 occurrere. Primo q̄ contract⁹ p̄cessit.
 Scdo q̄ p̄ciū numeret vel de eo fides
 habeat. seu alias satisfaciāt. Tercio q̄
 traditio rei sequat. Quarto q̄ vēditor
 fuerit dñs. Ista ergo om̄ia p̄bati debēt
 q̄d difficile est. de quo in spe. in loco p̄-
 alle. Pōt tñ quis intentare publicianā
 in qua leuiores p̄bationes sufficiūt. q̄a
 nō est necesse p̄bare vēditorem fuisse

dñm. qz publiciana competit ei q̄s ex
 causa emptionis vel cuiuslibet alteri⁹
 iusti iurē rem bona fide de aliquo ac-
 cepit. credens eum dominiū fuisse. licet
 in veritate non esset. De quo in specu.
 de cau. pos. z p̄p̄. in rubrica de p̄p̄-
 etate. S. nūc dicendum restat. z in. c. ab-
 bate sane. de re iud. lib. vj. Item dicit
 in libello q̄ reus detinet res z occupat
 si hoc in libello non esset expressus. an
 in si. lit. reus esset absoluendus Hof. te-
 net q̄ non. et reprehendit iudicem qui
 hoc facit z distinguit. Quia aut possi-
 det aut non. Si possidet est condem-
 nandus. Si nō. adhuc ex quo litē se ob-
 tulit condemnandus est ac si posside-
 ret. Istud dictum Hof. ponit Jo. an. b.
 in additōne specu. de cau. pos. in rubri-
 ca de p̄prietate. S. j. Quo ad conclu-
 sionem seu ad petitiōem libri vt p̄mo
 petitur per iudicem declarari rez ad
 p̄tinerē. Item sibi adiudicari. z q̄ vt
 restituat z vacuum tradat seu dimittat
 condemnari. Verbum adiudicari ex-
 ponit Johan. Imo. et Archidya. co.
 in ca. abbate sane. de re iud. libro. vj. id
 est. iudicare ad se spectare. Et dicit q̄
 adiudicatio fit p̄prie in actōnib⁹ que
 mixtam habent causam. sed res alicui⁹
 que ab aliquo alio detinetur peti-
 tur restitui sed iure ciuili petit quis de
 clarare rem ad se p̄tinerē. Conclusio
 ergo libelli om̄ia ista comprehendit.
 et ita solet fieri. Et ita verbum restitui
 non pertinet solum ad possessorū sed
 etiā ad petitorū. vt no. de do. z p̄. ca.
 ij. et in specu. de acti. et peti. S. sequit.
 Et ibi per Johan. Andre. in addit. de
 libel. concepi. S. fina. vers. hoc autem
 notandum. z in ca. inter dilectos. de si-
 de instru. in prin. Quia aliud est resti-
 tuere rem. aliud possessionem rei. P̄ez
 petitur res cum fructibus a tpe occu-
 patōis p̄ceptis. Nā bone fidei posses-

qui publiciana

Nota

Varo
Donum

Nota
quid petitis

Libellus actōnis psonalis

for lucrat fructus ante lit. ptest. percep-
pros. Vnde ista petitio est intelligēda
fm distinctōnē iuris pūnis. De quo
in spe. de fructibus et interesse. S. j. De
hoc p. Jo. an. in addit. de cau. pos. in ri-
brica de ppterare. Quō autem pcedit
petitio expensar. li. 2. sup hoc fieri debe-
at sententia cum sit generalis in certaz
de futuro. no. de pecu. audi. de libel. ob-
la. c. ij. de seques. pos. c. j. cum si. In fine
libelli ponit prestatio: q. ad pbarōnem
necessariā tantū se astringit. de iudi. ex
hibita. de pba. licet. S. idem quoq. no.
in specu. de excep. S. viso. S. porro. de li-
bel. concep. S. vl. ver. Item pueniunt
fieri. Item illa clausula: saluo iure ad-
dendi zc. de fide instru. inter dilectos. i
pncipio. Et pncipaliter aduocatus
circa libellos pceptiendos debet aduer-
tere tria. Primū q. pauca z non super-
flua effundat si tamen ponunt ibi aliq.
supflua dūmodo libellus alias sit ap-
non viciat no. de iudi. examinata. Se-
cundū q. ponat necessaria z vtilia: que
pbata suā iurant intentionē. Terciu
q. ponat generalia z nō se arret: vt in p-
cessu plures videas z diuericula plu-
ra habeat ad fulciendā suam intentōez
De quaz de quibusdā alijs cautelis in
spe. de libel. concep. S. vlti. De cautelis
vero circa porrectione z receptionē li-
belli habendis. in spe. de libel. concep.
S. sequit. Item in li. nō exprimitur no-
men actōnis. videlicet vt sic dicatur: z
ad hoc ppono rei vendicatōez. Nam h
nō est necesse maxime fm canones: vt
in. ca. dilecti. de iudi. h sufficit proponi
factū. Et debet tamen exprimi tale qd
p qd actionis natura cognoscat: vt ibi
no. z in spe. de act. z peti. S. j. Item non
est necesse q. pars subscribat dīem por-
rectionū li. vt p talem subscriptōez con-
stet de die dati libelli zc. Sed hoc fit p
tabellionem qui subscribat dīez porre-
ctionis li. et dilationem datā reo: et ita

seruat. De quo etiam in spec. de libel.
concep. S. j. ver. nec pdicta ratio. In p-
sonali actōne format sic libellus.

De libello in actōne psonali.

Oram vobis zc.

q. licet pdictus Seyus pfato
Titio in decem libris denari-
orum talis monere vel pagamenti. vel
denarioz currentiū. z cōter datiuoz
i tali loco teneat ex causa mutui vel ob-
ligatus existat. Vel sic. q. licet idem
Seyus Titio memorato teneat in tot
libris denarioz. quos idem Titius ei-
dem Seyo mutando numerauit: vel
quas bona fide deposuit apud eū. Ta-
men hmōi debitū vel depositū hmōi
sibi reddere pdictus debitor suo credi-
tori antedicto soluere ptradicit. Quare
agit z petit pcurator pdictus quaten-
p cognitio quantū sufficit de pmissis. p-
nuncietis. decernatis z declarat supra
dictū Seyus Titio pfato in pceppsa
pecuniaz summa ex causa pdicta tene-
ri. cumq. eidem Titio in hmōi debito
pdemnandū. z ad ipsi solutōez cōpel-
lendū fore. ac pdemner z pcellatis per
vestrā sniam diffinitiuā z censuram ec-
clesiasticā. Nec petit vna cum expens-
litis. Ad supflua pbatōnē se nō astring-
gens h ad eam solum que sine sufficiunt
intentōni. de iure addendi. mutadi. mi-
nuendi. corrigendi. z alijs vt est moris
prestat. In isto libello in actōne perso-
nali exprimit causa perendi mutuum:
vel depositū vel hmōi. z hoc est neces-
se. vt in. c. vlti. de libel. obla. Et quia po-
nit in fine libelloz saluo iure addendi.
zc. vt in forma. Scendū q. aliud est
mutare z aliud emendare li. Et cōmu-
niter dī q. mutare est cū sublata veteri
actōne pponit noua. quasi diceret. q. p-
prie mutare sit substantia remota in lo-

Nota

Nota

Iudici vndi
in libello.

in libello
lo addit
i fine

Libellus spoliationis

cum eius aliū subrogare. Emendare ē addere vel detrabere quantitatē petite. vt i spe. de libel. cōcep. §. nūc ostendā. Tñ aliū dicit q̄ emendare est defectus in forma supplere. Qñ ergo vel vsq̄ ad qd̄ sp̄s litis possit mutari vel emendari libellus. pōt dici q̄ si actor vult mutare hodie nō pōt. q̄ necesse h̄z p̄sistere oblato libello. Si vult emendare eo mō q̄ petijt plus. modo vult perere minus pōt vsq̄ ad sniaz. Si vō alio modo. vt q̄ petijt minus. modo vult petere maius. pōt vsq̄ ad lit. p̄testa. postea non sine nouo libello. De quo tñ plen⁹ nos. de li. ob. c. ij. Et in spe. de lit. p̄test. §. nūc ostendā. Et ibi p̄ Jo. an. in additōe. Et q̄ libellus primus in actōe reali cōcept⁹ est in petitorio. Dñ q̄ aliud ē in dictū possessorij seu posses. et iudiciū p̄ p̄teritis seu petitorio. vt de cau. pos. et p̄prie. p̄ totum. Et intentat qñq̄ solum possessorij. qñq̄ vtrūq̄ simul. qñq̄ solum petitorio. Etiam in eodem libroz ab eadem pte. et qñ possibilis sit cōcurus petitorij et possessorij in eo. li. no. in ca. pastoralis. et ca. cum dilect⁹. de cau. pos. et p̄prie. Possessorij est triplex seu possessorij sunt tres sp̄s. s. adipiscēde: retinēde et recuperande: de quo plene de cau. pos. pastoralis. in glosa longa. Nota. ad intelligentiam et sup̄ eo in spe. de causa pos. Vnde in interdicto recuperande qd̄ competit spoliato cōtra spoliatorem sic format libellus.

Libellus quādo agitur in causa spoliatiōis.

Coram vobis rē. q̄ licet tempe spoliatiōis infrascripte et p̄ plura tempora ante memoratus Titus fuit in possessione talis domus et predij in tali loco sit. cui⁹ p̄fines rē. Prefatus tñ Seyus eum de possessione hui⁹ anno tali mense tali violenter expulit et elecit. et temere possessionez domus vel predij eiusdem spoliavit. Quam quidem vo-

rum idem Seyus ab eo spoliatiōis tempe detinuit et occupauit: et detinet occupatam. Vel sic. Licet rē. Tamē idem Seyus Titū eundē possessione dom⁹ vel predij hui⁹ p̄ talem spoliari fecit: et eū de possessione ipsa deiecit mā dant et expellit.

Vel sic. Q̄ licet talis Sempionis nomie et premlatiōne Sey supra dicti p̄dictū Titū possessione dom⁹ rē. spoliavit. Ipse quoq̄ Seyus eandem eodē modo et nomine suo factam ratam et gratā habuit et habz se de domus vel p̄dij supradicti possessione intromittendo. Vel sic. q̄ licet rē. Tñ cum idem Titus eēt possessor domus p̄dicte per Sempionis violēter spoliatus et de ipsa possessione effectus memoratus Seyus domum hui⁹ ab eodem detectore recepit. sciens predictum Titū possessione ipsius p̄ eundē Sempionis vt p̄mittit spoliari. Quare agit et petit p̄curator predictus nomine quo supra quantius cognitio quantum sufficit de premissis pronuncietis decernatis et declaratis possessionē domus p̄dicte seu predij rē. mibi violēter ablatam fuisse et esse restituendam cum fructibus. exinde a tempore spoliatiōis p̄dicte citra p̄ceptis et qui percipi potuerūt ac damnis et interesse q̄s fructus singulis annis ad tot maldras frum. nri Erfordensis mensure. Dāna vō et interesse ad tot libras vñ marchas rē. estimat spoliatus supradict⁹. vestra iudiciali salua estimatiōe. Predictum q̄ Seyus ad premissa eidem Titio cōdemnandū ac p̄pellendū fore. ac p̄demnetis et compellatis p̄ vestram sententiam diffinituaz rē. vt in alijs formis.

In isto libello primo narratur quomodo Titus spoliatus est per Seyū possessione domus vel predij. Et ita cōpetit spoliato Titio cōtra Seyum spoliatorem interdictum vnde vi. de resti. spo. in literz. cum ad sedem ca. gravis.

Libellus

cum si. Secundo q titius spoliatus fuit
de mandato seij p aliu. Tercio q fuit
spoliatus noie z cōtemplatōe seij. z ipe
seyus spoliatōem ratam habuit. Vñd
isti omnes tenerent interdico. vi in. c.
cum ad sedē. supra alle. Del quarto q
Titius fuit spoliatus p Semproniu. lz
nō noie seij vel mandato eius. tñ seyus
rem hmōi a sempronio deiectore scien
ter recepit. Vñ tenet interdico per de
cre. vñd vi. per. c. sepe. de resti. spo. fm
vñm intellectū eiusdē. c. Del fm aliū
cōditōe ex eadē decre. etiāz si cōclusio
li. est cōis ad quodlibet istoz. Ad quāli
bet narratōez hmōi apta est petitio cō
clusiua p̄dicta. Et in hmōi interdico ē
necessaria allegatio z p̄batio duoz. scz
possessionis z deiectionis. de offi. dele. cō
sultationibus. z hoc qñ intentat inter
dictū p̄ ipm spoliatorē. Sed qñ contra
eū qui mandauit ibi cū hoc p̄bati optz
mandatū. Del qñ p̄tra eum qui ratam
habuit z. tunc optz etiāz p̄bati ratiba
bitōem q spoliatio ip̄ius noie vel con
templatōe fuit facta. qz ratū habere qd
nō pōt qd noie suo nō est gestū. de reg.
tu. li. vj. Del si cōtra eum q non spolia
uit nec mandauit nec ratū habuit. sed
scienter rem recepit z. Ibi optz etiāz
p̄bati sciam. Vñd dicit Hosti. nota
bilitate in dicta decre. sepe. q quisqz al
legat eam p̄bare debet. Et cū grane sit
istam p̄bare p tanto laudat ipe q ppo
nat cōditio ex canone reintegranda. li.
q. j. p qd auxiliū subuenit ei q possessio
nē qualitercūqz amisit. Sunt tñ diuer
si eiusdē canonis intellectus. vt ibi no.
z in. c. cum ad sedem. z in. c. sepe. alleg.
Item in li. perit possessio restitui. quia
melius p̄nūciat iudex inter p̄dicta pos
sessionē restituendā q rem restituendā.
de quo in spe. de resti. spo. S. j. v. z no. p
20. an. in. c. cum ad sedem. septius alle.
Item perit. res cum fructibus pceptis
z qui p̄cipi potuerūt. no. in. c. gravis. d

resti. spo. Item casz damnis z interesse
vt ibi. z etiāz de iniurijs tenetur. vt ibi
plene no. z debent hoc casu fructus a
ipe deiectionis. vt ibi not. Si aut qd spo
liat rebus mobilibus potest sic forma
ri libellus.

Coram vobis z. q anno tali. mense
tali. p̄dictus Seyus Titiu p̄fatu in ta
li loco vel scire constitutū inuasi. eū
qz rebus suis. s. libris vestimentis. pecu
nijs. z alijs quas deferebat temere dep̄
dauit. res hmōi ab eo rapiendo z sibi
auferendo violēter. quas ad tot libras
denarioz talis monere estimat. v̄ra iu
diciali salua taratōne. Quare petit et
agit pcurator p̄dictus quatenus preco
gnita z. p̄nūciatis. decernatis z decla
retis p̄dictū se ym spoliatorē temera
riū ad restitutōem rerum p̄dictarum.
seu estimatōez eaz p̄paratā teneri iusto
supradicto. z ad hoc sibi p̄dēndū z cō
pellendū fore. necnō cōdēneris z p̄pel
latis p v̄ram diffinitūā z. In tali li.
z cōsimili non optz specificatōem fieri
z exp̄ressionē singulariū rerū. qz p̄bata
violentiā p̄stet. res p̄bati p iuramē
tū violentiā passi. De quo qd mc. cau.
c. v. de or. cog. c. ij. cū si. Item exp̄imit
tur locus z tps. qz tale interdictū infor
mat z includit iniuriā. Vñ posset etiāz
spoliatus petere satisfactōem z emen
dam p iniuriā. vt supra dixi. Ergo illo
rū exp̄ressio in libello est faciendā. lz et
uoliter agatur. d. p̄cu. tuc. Item qz in li
bello ponunt verba gerundina. vics ra
piendo. auferendo z. Sciendū q qdā
aduocant reoz excipiunt talem libellū.
non pcedere. R d fm eos. qz gerundiu
nihil ponit sed potius determinat. sed
hoc nō est verum. quia gerundia etiāz
aliquid ponunt. z resoluunt in verbus
indicatiuū. vt no. ff. z. C. d. eden. sup. ru
bi. Idem est dicere dep̄dauit rapie
do. ac si diceret dep̄dauit z rapuit. Itēz
qz in sententijs ponunt gerundia. vt p̄z

nota.
Sua d. p. 60.
21.

de re
ter in
renē
foun
De
S. nu
z po
rato
copi
cōse
der
in libel
sibi
hm
duc
rato
sum
indu
cie t
oies
me
rū q
tent
locc
de a
z in
aut
libe
Zm
cōit
tant
ex c
dem
ver.
bei
cor
quo
dne
mil
por
per
bus
oia
sub
I
ra c

Spoliatiōis

de re iudi. ad aplice. S. aucte apo. firmi
ter inhibendo. Quare ergo nō pone
rent in libellis cum suis debeat eē con
formia libello. de symo. l3 hely. cum si.
De quo p. Jo. an. in addi. spe. de li. pce.
S. nunc aut. rē. Jam aut libello oblato
et porrecto iudici p. actorē vel eius pcur
ratorē. reus vel eius pcurator perat ei
copiam inherendo. prestantoni de non
cōsentiendo in iudicē. Si talis est iu
dex cuius iurisdicō nō est fundata. et
sibi dari seu cōcedi inducias. et vocant
hūmōi iudicē deliberatore. Et de in
ducīs citatorij. deliberatorij. et ppa
ratorij et iudicatorij notat. iij. q. ij. in
sum. De istis et alijs viginti speciebus
induciarū in spe. de dilat. §. j. Et indu
cie deliberatorie de quibus ad pns. xx. ff.
dies a iure taxate. iij. q. ij. offerat. nō ta
men sic sunt statite in tali numero die
rū quin iudex eas abbreviare possit. at
tentis circūstantijs negocij et distantia
locoꝝ vel ploungare. no. de pcur. dilect.
de appel. cum sit romana. vt in glo. iij.
et in regula indulgē. de re. iud. li. vj. Dix
aut iste inducie sūt de substantia sicut
libellus. no. p. Jo. an. xvij. q. iij. vxoꝝ. p.
Anno. et Hosti. de libel. ob. c. j. Et dicunt
cōter doctores q. sūt de substantia si pe
tant. Qui licz iudex possit illas auctare
ex cā. nō tū pōt eas reo inuito penitus
denegare. vt in. c. de dila. et in cle. sepe. d.
ver. si. in glo. cum pcur. Iudex g. ha
bet decernere et dare seu fieri mandare
copiam libelli reo expensis actoris. de
quo in spe. de li. ob. Et pōt cōcedere in
ducias reo vt dixi. statuēdo ipi reo ter
minū ad oēs dilatorias exceptiōes pro
ponendas. Postea nō audiat reum su
per dilatoria exceptiōe. nisi in tribus cas
bus. vt in. c. pastoralis. de excep. Et ista
oia sunt p. tabellionē scribenda in actis
sub hac forma vel consimili.
Deinde Anno supꝛa die tali. tali ho
ra comparuit in iudicio coram iudice

p̄dicto talis p̄ncipalis. vel talis ei⁹ p.
curator. et libellum eius in scriptis ob
tulit infrascripti tenoris. Ex aduerso ta
lis p̄ncipalis vel talis eius pcurator
coram p̄dicto dño iudice eo adhuc se
dente pro tribunali petens predicti li
belli copiam decerni. et terminū com
petentē ad deliberandū sibi postulavit
per ipm dñm iudicē assignari. cui ipse
iudex copiam libelli fieri et dari per me
notarium decreuit. et inducias petitas
sibi concedendo. et talem diem et ad p
ponendū omnes dilatorias exceptiōes
sibi forsitan competentes. Alioquin di
cto libello rñdendo pro termino ipsaz
partium vel earum procuratoꝝ de cō
sensu perempto. assignauit. Acta sunt
hec et.

Coram ordinario tabellio breuiter
sic solet subscribere diem porrectionis
libelli et dilatōem reo datā isto modo.

Exhibito hoc libello p. talem actores
vel talem eius procuratorē in p̄sentia
talis rei vel ipsius procuratoris. Anno
tali. die tali respondebitur pro pte ipi
rei. vel proponuntur omnes dilatorie
vel declinatorie exceptiones die vel fe
ria tali et. Reus accepto libello et ob
tentis inducijs consulat aduocatus su
per eo. Et quō in deliberādo debeat se
reus habere. tradit Guil. in spe. d. acti.
et peti. §. in anteaionibus. Et si reus con
uenit in actione reali. sed ipam rem pe
titam ab eo non possidet nec detinet ve
niat in termino statuto coram iudice di
cēdo se non possidere nec detinere rē
petitam in libello. et res est expedita. q.
tunc dimittetur. ff. de rei vendicat. l. in
rem. de appella. ex parte. de quo de ex
ceptiō. cap. ultimo. et de re iudica. abba
te sane. libro. vj. Si autem possidet. s.
nomine alieno habet paratum auxilium
in ca. quoniam frequenter. §. q. si super.
vt lit. non contesta. quia habet facultate
tem noianā dñm in iudicio et se exone.

Libellus spoliatiois

*Ex arg. hinc in
oblatione libelli*

*xxvno
dilatatoria p[ro]p[ri]a*

randi. ut ibi. sed si possidet noie p[ro]prio.
tunc offerendo se defensionem videat si ha-
beat aliquas exceptioes p[ro]tra iudicem.
p[ro]tra actorē. vel p[ro]tra eius p[ro]curatorē. vel
p[ro]tra libellū et eius formā istas in termi-
no sibi assignato oēs p[ro]ponat. ut not. in
alle. c. pastoralis. Pro quo sciendum:
q[uod] exceptio[n]ū diuerse sunt sp[eci]es. q[uia] alie
sunt p[ro]emptorie. alie dilatorie. alie anor-
male. alie mixte. ut nota. de excep. exce-
ptionū. in glo. et p[er] Hosti. in sum. eo. ti.
§. ij. Plenus in spe. eo. ti. §. ij. et
ibi in addit. tangunt etiā alie diuisione
q[uia] alie sunt p[ro]p[ri]e. alie ip[ro]p[ri]e. alie p[ro]so-
nales. alie reales. de q[ui]bus ibi. De p[ro]empto-
rijs videbimus suo t[em]p[or]e. De dilatorijs
ad p[ri]us videndū. vñ dicunt dilatorie q[uia]
cām differunt. in sti. c. ti. §. appellant. et
dilatoriaz alia est dilatoria iudicij alia
solutionis. Dilatoria iudicij est multi-
plex. q[uia] alia p[er]tinet rōne iudicis. alia rōne
actoris. alia rōne ipsius rei excipientis.
ut q[uia] est p[ro]p[ri]us legatus. val alis h[ab]et ius re-
nocandi domū. ut de fo. p[ro]p[ri]e. c. vi. Alia
rōne p[ro]curatoris. alia rōne rescripti. alia
rōne loci. alia rōne t[em]p[or]is. f. feriatur. alia
rōne loci. q[uia] extra dyoce. alia rōne cau-
se. alia rōne libelli. alia rōne fori. j. De
quo in spe. de excep. §. j. v. dilatorie vo
Et iste regulariter p[ro]ponēde sunt añ lit.
p[re]e. postea vo nō nisi in certis casibus.
de offi. dele. insinuante. et q[uia] plures cō-
petūt q[uod] illarū debeat p[ri]mo p[ro]poni not.
in. c. alle. pastoralis. de excep. et c. inter
monasteriū. de re iudi. Et magna ē di-
uersitas inter doctores de exceptio[n]e re-
cusatio[n]is an illa debeat esse p[ri]or. tamē
Jo. an. ibi in nouella dicit cōclusiue q[uod]
ois exceptio p[er] quā negat iurisdicctio iu-
dicis p[re]cedit exceptio[n]em recusatio[n]is. vñ
lis tñ est p[re]statio de tali exceptio[n]e recu-
sationis. sed nō est necessaria. Illas tñ
exceptio[n]es que nō afficiūt iurisdicctio[n]ez
p[re]cedat recusatio. Et hoc dicit tenendū
post factū. ante factū consulit. cū Tan.

cuius opinio ibi habet in glo. quicūq[ue].
c. inter monasteriū. Si ergo reus habet
exceptio[n]em inducentē nullitatē iurisdic-
ctio[n]is. puta p[er] quā reddit rescriptū nul-
lum. vel p[ro]sona iudicis inabilis. ut si di-
cat rescriptū impetratū ab excōicato p[ro]
pter q[uod] est nullū regulariter. de rescrip.
c. ipso iure. li. vj. vel iudices excōicatum
fuisse t[em]p[or]e impetrati rescripti in quē nō
cadit iurisdicctio. vel si lem exceptio[n]is istā
p[ri]mo p[ro]ponat. q[uia] p[ri]us est mittenda se-
curis ad radicem. f. ad iurisdicctio[n]em. ut
ij. q. vj. §. exceptio. si nō habet talē. ha-
bet tñ alias cōtra p[ro]sonā iudicis. actoris
et p[ro]curatoris. Tūc p[ri]mo p[ro]ponat exce-
ptio[n]em recusatio[n]is p[ro]tra iudicem. ut nō.
in. c. pastoralis. et in. c. inter. supra alle.
vel melius p[ro]ponat simul diuictim seu
subalternatim. Et istā suspitō[n]em p[ri]mo
p[ro]ponat seu p[ro]sequat. ut in dicto. c. pasto-
ralis no. Quō autē recusat ordinarius:
et cōtra quo sit p[ro]banda exceptio. le. et no.
de fo. cōpe. si quis p[ro] clerici. et c. lites. de
appel. cum sp[eci]ali. Quō autē delegat[us] re-
cusatur et coram quo sit p[ro]banda recusa-
tio. habet de offi. dele. sup[er] q[uod] nō. et eo. ti.
si cōtra vnū. li. vi. cū cōcord. Et est recu-
satio a iudice vel iurisdicctio[n]e declinatio
p[er] exceptio[n]em suspitō[n]is p[ro]posita. Et licet
ex vna sola cā iudex recuset. puta quia
suspectus. iij. q. v. q[uia] suspecti. ut lit. non
cōte. accedens. j. et ij. de appel. cū sp[eci]ali.
Illius tamē suspitō[n]is sunt multe cau-
se. et xviij. enumerant in ca. legitima. d.
appel. li. vi. Et pōt sic formari exceptio
recusationis que in scriptis ē p[ro]ponēda
de quo tñ in. c. qm. de p[ro]ba. et ibi in glo.
sup[er] verbo exceptio[n]es et.

Forma exceptio[n]is recusatio[n]is.

Coram vobis domino iudice tali et.
p[ro]ponit p[ro]curator p[ro]curatore noie et. ta-
lis et dicit contra p[ro]sonā vestram exci-
piendo q[uod] cum talis aduersarius suus
vester sit consanguineus domesticus vel
familiaris et. Vos ex causa huiusmodi sibi

Forma exceptōis

estis vehemēter suspectus. et quia p̄culo sum est coram suspecto iudice litigare. ideo ratio dicitur ut vos et iudiciū v̄m recuset. Iccirco vos tanq̄ sibi iuste suspectū ex causa p̄dicta recusat. et causas suspicionis h̄mōi se probaturus offert coram arbitris. quos cōter eligere vna cum aduersario est paratus. Et si in cōmuni conuenire non possunt. tales nominat et eligit p̄ parte sua. et hoc q̄ iudex recusatus est ordinarius vel delegatus vnus. Si v̄o est delegatus habens collegam. et dati sunt cum clausula q̄ si ambo. tunc coram collega ē p̄banda exceptio recusatōis. Vnde tūc dicat excipiens et causam suspitōis huiusmodi se offert coram collega vestro legitime probaturū. Si simpliciter recurritur ad arbitros. ut in. c. si v̄num. de offi. deleg. li. vi. Et ibi q̄ delegatus vel officialis ep̄i recusat. Vel si est sub delegatus tunc debet fieri probatio coram delegato. ut in. c. sup̄ questionū. de offi. dele. cum v̄o. et. f. si. De quo plene no. in. c. cum speciali. de appel. Et ordinarius recusatus pōt causam alteri cōmittere. de fo. cōpe. si quis contra clericum. et. c. cu3 sp̄ali. de appel. Et an hoc possit delegatus. et q̄ habet in. c. iudex de offi. deleg. li. vi. Et q̄ dicit in forma exceptōis q̄ recusans offert probatōes cause recusatōis. et petit electōem arbitroz. Dicit Inno. in. c. cum speciali. supra alle. q̄ hoc non est necesse. s̄ hoc iudex habet ab eo requirere. d̄ quo ibi et hoc q̄ reus recusat. Pōt etia3 actor recusare iudicem. non tamen delegatū quem impetrauit ex veteri causa sed ex supuenienti. de offi. dele. insinuante. et ca. sup̄ questionū. Ordinariū pōt recusare. ut in. c. alle. si quis cōtra clericum. de fo. cōpe. et nunc actor debet et pōt sic formare suam recusatōem.

Forma recusatōis ordinarij.
Domine ep̄e ego vellem conuenire

aduersarium meū talem subditū v̄m. sed quia iste est cōsanguineus vel amicus vester specialis. et vos tanq̄ nimis fauens eidem mihi estis ex h̄mōi causa suspectus. Ideo supplico quatenus causam h̄mōi alteri cōmittatis seu mihi detis delegatū r̄. Quō aut̄ procedat in articulo recusatōis. i. suspitōis. le. et no. in. c. suspicionis. de offi. dele. de appel. cum speciali. eo. ti. legitima. li. vi. cum remis. suis. Et de arbitris sup̄ hoc eligendis. qui arbit̄ iure lappellet. in. c. de arbi. de offi. dele. li. vi. Si v̄o reus non habet exceptōem contra p̄sonam iudicis. videat an sibi competant alie exceptōes. v̄ic3 contra p̄sonam actoris an sit minor vel excōicatus r̄. Et exceptōes que possunt fieri cōtra actorem. ponit spe. ti. de actore. f. j. vel p̄tra forū vel locum r̄. ut supradixi.

Exceptio cōtra actorem.

Potest ergo sic excipere contra actorem procurator nomine p̄curatorio discreti viri Seij pro p̄te Titij in iudiciū ex causam vocat. corā vobis dño ep̄o vel offic. r̄. pponit et dicit excipiendo q̄ p̄fatus Titius est in pupillari etate cōstitutus. quare in iudicio esse et agere nō pōt. nec debet admitti. ut p̄ se stando in iudicio prosequat. Iccirco cōpetit per vos pronūciari. decerni. et declarari p̄dictum Titij p̄sonaz standi in iudicio non habere. Nec enim ad agendū esse admittendū. condēnando eum p̄dicto seyo in expensis. Vel contra libellum potest sic excipere reus.

Exceptio cōtra libellum.

Excipiendo pponit procurator noie r̄. contra p̄tensum libellum sibi corā vobis honorabili dño decano iud. vel offi. pro p̄te talis oblatū. Et dicit q̄ huiusmodi p̄tensus libellus obscurus est generalis. incertus. dubius. confusus. et ineptus. et alias r̄. et ad eum pro p̄te predicti p̄. minime respondendū r̄.

Forma

maxime ex eo qz in eo nō exprimitur cau-
sa petendi cum in datus sit in actiōe p-
sonali. vñ ex eo quia res petita minime
specificat p cōfinia vel alio. sic q reus va-
leat deliberare. vel qz manifestā pñer
arbitratē et ineptitudinē. Itē p iudicē
ex officio repellendus et reijciendus ē
et limitandus. Quare petit pcurator p
dicto noie quo supra quatenus pñun-
ciatis. decernatis et declaretis. passerto
libello tanq̃ obscuro. incerto. et inepto
p pte pñicti. Nō fuisse nec eē respon-
dendū. Ipsumq̃ libellum pñensum re-
ijciendū et repellendū. ac pñdictum reū
avestra instantia iudiciū absoluendū re-
ijciatis et absoluatis. Ip̃m actorē sibi i
expensis. p̃pterea factis cōdemnando
saluo iure addendi zc. Q̃ cā petēdi in
pñsonali actiōe est exprimenda. pñz de
libel. ob. c. vi. Et in reali est res exprimē-
da et p cōfinia specificanda. vt d libel.
ob. c. ij. vi supra dictū est. Et sciendū
q̃ cautum est sic petere. vñ de nō debet
petere reus q̃ actor declaret libellū ob-
scurum. vel ineptū emendet. qz sic in-
strueret ip̃m actorē. sed petat vt supra.
Et tunc postea pñm formā hñdī petitiōz
habet interloqui iudex. vt not. de libel.
ob. ca. vi. et in spe. de libel. cōcep. s. seq̃-
tur videre. vñ item pñcepto. et s. ad hñl.
ver. cautus etiam. Et qualiter vel ex q̃
hñs causis impugnari possit libellus.
ponit Guil. in spec. de li. pñcep. s. iuxta.
Vel si reus vult declinare for iudicis
vt qz est laicus. et est cā pñphana et coram
ecclesiastico iudice cōvenitur. pñt sic exci-
pere. pcurator noie. pcuratorio. talis. s.
rel. pñponit et dicit excipiendo q̃ cū cau-
sa in pñtento li. pñdicto reo. p pte actoris
Coram vobis honorabili domino offi.
vel iudi. zc. oblata proposita causa sit ei
uillis et pñphana. ip̃eq̃ reus laicus existat
et paratus coram suo laico iudice secu-
lari respondere. cuius for actor sequi

debet. Idcirco libello pñdicto et supra
causa hñdī pñtensa coram vobis respō-
dere non tenetur sed ad iudicem suum
fori secularis. vñz talem. est remittē-
dus. Quare petit per vos. pñnūciari de-
cerni et declarari pñdictum reum ad rñ-
dendū li. passerto. vel alio sup causa pñdi-
cta litigandū coram vobis non teneri.
sed ip̃m ad pñdictum suum iudicem cō-
petentē secularē remittendū fore et re-
mittatis condēnando sibi actorē in ex-
pensis zc. Ista exceptio pñbatur p ca.
nouit. de iudi. et c. cum sit. de fo. cōpe. et
c. licet. et c. ex parte. eo. et. Si ergo in ter-
mino dato ad deliberandū reus oppo-
nit exceptiōem dilatoriā aliquam de
pñmissis. vel aliam. actor vel eius pcurator
petat eius copiam sibi decerni p
iudicem et terminū competentē ad re-
plicandū assignari. qd̃ habet facere iu-
dex. Et hec scribunt p tabellionem sub
hac forma.

Forma actiūz in actibus signan-
dum.

Termino pñdicto aduentente vñz ta-
li die comparuit coram pñdicto domio
iudice sedenti. p tribunali ad ius reddē-
dum. talis reus vel talis eius pcurator
et exceptiones in scriptis obtulit. quaz
tenor inferius continetur petens istas
admitti. Talis vñ actor vel ip̃sus pcurator
comparuit ex aduerso. et earundē
exceptionū copiam sibi decerni et dari
petiuit. ac terminū competentē ad re-
plicandū et dicendū contra exceptiōes
huiusmodi sibi competerit contra eas
eas ei assignari. Cui iudex prefatus co-
piam petitam decreuit. et talem diēz ad
replicandū et dicendū contra exceptiō-
nes hñdī si voluerit pro termino pñm-
ptorio sibi assignauit.

Coram ordinario scribere solet tabel-
lio breuiter in fine exceptiōis isto mo-
do. Exhibitis hñs exceptiōibus p ta-

Exceptionis

lem reum vel eius procuratorem in p[re]sen-
tia talis actoris vel sui procuratoris. An
no tali die tali respondebit vel contra
eas replicabit p[er] parte actoris tali die.
quem terminū de vtriusq[ue] consensu ad
hoc duximus p[re]figendū. Actor ergo in
termino sibi ad dicendū contra conce-
ptiones statuto post replicando exce-
ptionem elidere. vltz exceptionis replica-
tione. id est resolutione illo modo. Cō-
tra exceptiones p[re]tensas et oppositas.
p[ro]pte talis rei rē.

Forma replicatōis cōtra exceptiones
recusatōis iudicis.

Coram vobis honorabilis domino iu-
dice vos ex tali causa vt suspectum re-
cusando p[ro]ponit procurator procuratorio
nomine talis actoris. et dicit replicando
q[uod] exceptiones h[uius]modi frivole et frustra-
toze nō sunt admittende. nec ipse reus
vos et vestram personaz poterit taliter
recusare. Cum et si p[re]dictus actor sit cō-
sanguineus vester. tamen quia etiam
ipse reus est consanguineus vester. licet
eo par affectionis causa suspitōem tol-
lit. Vel sic. Licet ipse actor vester dicat
amicus. quia tamen si aliqua intervōs
et eum est amicitia ista est levis et modī
ca. et talis non est p[ro]pter quas merito de-
beat vt suspectus recusari. cum non
omnis amicitia sufficiens sit causa ad
iudices recusandū. Quare p[re]dictus pe-
tit procurator quatenus p[re]sertis exce-
ptionibus non obstantibus pronuncie-
tis decernat et declaretis li. p[re]dicti acto-
ris fuisse esse respondendū et in causa
huiusmodi procedendū ad vltiora.
Ip[s]m[us] reum ad hoc cogendū fore ar-
g[ue] cogatis. et enim p[re]dicto actori in exp[re]-
ssis legitime condemnatis.

Hec replicatio colligitur ex nota. in
c. accedens. vt lit. non conte. et ex no. in
c. postremo. de appel. in glo. v. sed vsq[ue]
ad quem gradum rē. de offi. deleg. in li

nuante. glo. i.

Contra exceptiōem declinatoriā fori
pōt actor sic replicare.

Replicando contra exceptiōes p[re]ten-
sas talis rei procurator procuratorio noie
talis actoris p[ro]ponit et dicit. q[uod] exceptio-
nes h[uius]modi p[re]tense non p[re]cedūt nec sunt
admittende. sed tanq[ua]m frustratoze et fri-
vole repellende. Nam licet cōuentus
sit laicus et causa p[ro]phana. locus tamen
domicilij rei est de vestra iurisdicōe tē-
porali. Vel sic. de consuetudine t[er]ri lon-
geua et p[re]scripta legitime vobis iurisdic-
tio competit et cognitio in hac parte.
Vel sic. Ipse tamen secularis iudex rei
est sepius sup[er] hoc p[er] parte actoris instan-
ter et humiliter requisitus. qui t[ame]n ip[s]i
actori iusticiam ministrare neglexit vel
recusavit rē. Quare petit vt supra dixi
in proxima replicatione. Ista replica-
tio fundatur sup[er] c. licet. de fo. compe. et
ca. si duobus. de ap. cum similibus. Et
post istam replicationis oblatiōem alii-
quando reus petit copiam et terminū
ad duplicandum. Vel si renunciet du-
plicationi et petit interlocutoriā. to-
tum debz scribi p[er] tabellionem in actis.
Et pōt colligi forma scribendi ex p[re]ce-
dentibus. Que autem sit replicatio et
quomodo debeat esse talis q[uod] afficiat
tollat seu elidat vel viciet ipsam exce-
ptionem sicut exceptio actōez vel actū
viciat cui opponitur. plenē no. p[er] Joh.
an. in. c. a nobis. de excep. et in. c. vlti. et
de ordi. cog. Et dicitur q[uod] replicatio est
allegatio actoris p[er] quam resoluitur ex-
ceptio. insti. de repli. in p[ri]nci. Vel la-
tius sumendo omittatur verbū actoris
Vnde replicatio est etiaz exceptio. Et
dicit quasi exceptiōis exclusio. ff. de l. pe-
nui. Et tantū de exceptionibus dilato-
rijs iudicij rē.

Dilatoria solutio

Exceptio dilatoria solutionis.

Edilatorijs so-

Olutionis que debent añ lit. con-
testa. pponi. z si de ea pñet vi.
delicet q differenda est solutio. tñc im-
pedit pcessum z inducie duplicabunt.
qz petijt plus tempe. de pl^o pñ. c. vnico
Si nō constar phabñ post lit. presta. p
Inno. z alios in. ca. pastoralis. de exce-
pt. Et in spe. de except. §. nūc videndū
restat in prin. Et formā postea videbis
Est etiā exceptio. anormala. vt est exce-
ptio excōmunicatōis in vñ dilatorie op-
posita. Et dicit anormala quasi sine re-
gula. qz nō sequit normā aliarū excep-
tionum. qz in qualibet parte lit. et post
lit. presta. vel etiā ante sententiā pōt op-
poni. vt in clemē. vnica. de excep. et ca.
pia. eo. ti. li. vi. Si tamen reus omittat
eam opponere maliciose z dolose vt a-
ctor fatiget. talis cōdemnabit actor in
expensis. vt in. c. exceptionez. de excep.
Et potest eadem exceptio bis opponi.
sed vltra duas vices nō opponi. vt in
ca. pia. eo. ti. li. vi. Potest ergo sic oppo-
ni et formari talis exceptio.

Procurator talis rei pponit excipie-
do z dicit q vos dominus iudex ad in-
stantiam talis actoris in causa quā mo-
uet seu mouere intendit pñdicto reo co-
ram vobis procedere non potestis nec
eum ad agendū seu causam inceptaz p
sequendam debetis admittre seu au-
dire. nec ipse pōt in iudicio stare tanqz
actor. p eo qz p talem iudicem ordinari-
um vel delegatū. vel auctoritate talis
canonis est maioris excōmunicatōis
sententiā inno datus. Quare petit pre-
dictus procurator per vos pñunciari. de-
cerni et declarari predictum excōmu-
nicatum repellendum esse ab agendo
quem et repellatis. Et in ista exceptio-
ne excōmunicatōis debet exprimi
nomen excōmunicatoris. z species ex-

communicatōis debet exprimi. alias
nō est admittenda. Et talis debet pba-
ri infra octo dies apertissimis documē-
tis. Alioquin debet excipiens condem-
nari in expensis. qz frequēter maliciose
cōsuevit opponi. vt in. c. pia. de except.
li. vi. vbi de ista exceptōne plene. Et qā
tam ille qz alie exceptōnes pñueuerunt
maliciose opponi ad litis pñactionem.

Vnde iudex potest cogere excipien-
tem vt pñet iuramentum de malicia qz
eas maliciose non opponat. de quo in
spe. de excep. §. ij. ver. Potest etiam iu-
dex. Nam hoc iuramentū de malicia
potest in quacūqz parte litis exigere iu-
dex quando sibi videbit expedire. vt d
iura. calum. ca. ij. vlti. rñso. li. vi. Et con-
tra aduocatos maliciose exceptōes ta-
les. p rejs pñingentes. vide in spe. de ex-
cept. §. vñso. vers. Item no. fm Ober.
circa finem. Contra pñdictam vero exce-
ptionem excōmunicatōis pōt replica-
re actor isto modo.

Qualiter actor replicare debet con-
tra exceptionē anormalā.

Coram vobis honorabilī dño iudi-
ce talis procurator actor talis pñceptio-
nem p parte talis rei sibi oppositam re-
plicando pponit. z dicit q predicta ex-
ceptio in facto nō est va nec admitten-
da. quia licet predictus actor alias per
talem iudicem fuerat excōmunicatus
ipse tamen ab eadem sententiā est p ip-
sum iudicē absolutus. Ad qd pbandū
lras absolutōis. pducit z petit per vos
pñunciari predicta exceptōne nō ob-
stante esse in causa procedendum et p-
cedi videntum ad vltiora. Vel pōt
sic replicare.

Coram vobis zc. vsqz sibi. Et dicit q
preasserta exceptio nō procedit. sed si
uola est z frustratoria. nec eius pñextu
debet actor ab agendo excludi cum ip-
sa excōmunicatōis sententiā pñe-
sa quam allegat nulla sit et irrita ipso

le plus pe-
rando

Excep-
tio an-
ormala

Excep-
tio an-
ormala

Exceptio peremptoria

sare p eo q intolerabilem continet er-
rorem. vel p eo quia ante sententiā eā-
dem assertam ipse actor ab ea et predi-
cto iudice eam pferente ex causa legiti-
ma appellauit. vel quia ipsa sententiā
est per nō suum iudicem lata. Iste ex-
ceptiones pbantur de arbitris. ca. inno-
tuit. de sen. excom. p tuas. de cōsue. ad
nostram. cum si. de iudi. at si clerici. cū
si. et concord.

Forma duplicis actoris.

Reus autem potest sic duplicare. di-
cendo cōtra replicatōnem. Pro parte
talis actoris contra exceptiōnem talis
rei oblatam et proponit procurator ipsi
us rei duplicando. Et dicit q ipsa repli-
catio pretensa est inutilis et inualida.
nec exceptiōnem ipsius rei veram et le-
gitimam inficere potuit et viciare. cum
ille a quo actor se absolutum asserit ab-
solutiōis tempe minime habuit absol-
uendi potestatem. Quare petit procu-
rator ipsius rei predictis suis exceptiō-
nibus inherendo per vos pnuñciari et
fieri put in ipsis exceptiōnibus est peti-
tum. et actorem sibi in expensis codē-
nari. ppositis sic exceptiōnibus. repli-
catōnibus. duplicatōnibus. et aliquan-
do triplicatōnibus. quadruplicatōnibus.
tandem partes vterioribus sup
hoc altricatōnibus renunciatis. petant
interloqui sup exceptiōne vel replicatō-
ne sua. iudex p suam interlocutoriā p-
nuñciabit sup exceptiōne an obstat vel
nō. vel si sup ea inducere sint pbatōnes
an sit pbarata vel nō. Quia tales excep-
tiōnes dicunt emergentes. et sup illis
est pnuñciandum. licet sup incidenti si
sit necesse pnuñciare. De quo plene d
ordi. cog. ca. j. Et an sit pnuñciandū su-
per exceptiōne rei vel replicatōne acto-
ris. no. plene in ca. a nobis. de except. p
docto. Quia si exceptio est emergens
tunc qm cūq sequat replicatio. du-
plicatio. triplicatio et. satis erit sup ex-

ceptione pnuñciari. vt ibi nota. Est eti-
am vt dixi exceptio mixta. vt si reus di-
cat se debuit petitiū pmississe sub com-
ditōne. si si Titius ascenderit capitoliū
Ista vocat mixta ideo quia dubius est
an sit dilatoria an pemptoria. Nam si
extabit conditio erit dilatoria si nunq
extabit cōditio pemptoria. qñ ergo sit
opponenda ante litis contestatiōez. vt
post tangit Guil. in spe. de except. §. j.
in fine.

De exceptiōnibus pemptorijs

Exceptiōes autem pemptorie ante
lit. presta. regulariter locum nō habent
sed post. pceptiunt tres casus. videli-
cet qñ excipit de re iū. transacta. vel fini-
ta. Iste tres pemp. sunt pnuñciate q
ante lit. presta. opponi possunt. et ipsam
lit. presta. impediūt. vt in. c. j. de lit. con-
testa. li. vj. sic habent naturā pnuñciali
um. qz pcessus pnuñciant. Et quō qua-
tuor modis dicit positio vel exceptio
pnuñcialis. no. de or. cog. c. tuam. ibi d
hoc p Hen. in st. de acti. Et in spec. de
acti. et peti. §. pnuñciales. et in. c. excep-
tiōis. de lit. presta. li. vj. Aduertendū
ergo q sunt exceptiōes pemptorie que
pponi possunt et pbari ante lit. presta.
et post vsq ad pclusionem cause. vt sūt
pdictae tres pnuñciare. Alique tamen
sunt que nō possunt ante lit. presta. op-
poni. sic vt lit. presta. impediāt. sed so-
lum post lit. presta. vsq ad sententiā
sen pclusionem cause. et istud est regu-
lare. Item sunt aliq que etiā post sentē-
tiā pnt opponi et pbari etiā si a senten-
tiā nō fuerit appellatum. sicut est exce-
ptio ppenlatiōis. de quo de or. cog. ca.
vlti. de fide instru. cum Jo. Et in spe. d
appel. §. penul. d. sed nunqd in causa.
Vnde exceptiōum pemp. aliquē sunt
que nō stant p se. sed stant inqrum cō-
cernūt principales actiōes. vt exceptiō
pacti de non agendo. et consimiles que
non opponunt post sententiā. nisi in

*Exceptio mixta
q d dilatoria
et pemptoria*

*exceptio mixta
no pemptoria
transacta
finita
ante lit. presta.
pponi possunt
ante lit. presta.
et post vsq ad
pclusionem cause*

Exceptio emergens

Exceptio pemptoria

causa appellationis. quia vis seu effectus illarum tollitur p sententias. Illie sunt que stat p se sic q de sui natura nō cōcernūt principales actōnes. z sic vis istarum nō tollitur p sententiam. sic exceptio compensatōis. Et ideo opponunt etiam post sententiam. de quo tamēn dicendū vt no. de ord. cog. ca. vlti. Et casus in quibus opponit exceptio pemptoria post sententiam ponit Guil in spe. de excep. §. dicto. ver. Post sententiam aut. z sequenti. Et Hostien. in sum. eo. ti. §. z quādo. v. in casibus nō. de sen. z re iudi. sub rubri. de re iudicata. §. quanta. ver. nec exceptōe pempt. Item quōd alique pemptoriarum dicuntur ppte exceptōes. alique defensionē. Exceptōes vocant que ipso iure tollūt obligatōē naturālē. ciuile non sed istam ope exceptōis elidūt. Vnde melius exceptōes elisorie q̄ peremp. vocarent. quia nō pīmūt actionez. sed elidūt. vt exceptōem pacis de nō petēdo in ppetuum z iusturandū. z similes defensionē que ipso iure tollūt z perimunt omnē actōnem. vt solutio. acceptilatio. de quo in spe. de excep. in pn. iste licet defendant reum. nō tamen excludunt vel elidūt actōnem cum nulla sit actio quia sublata. Aliqui tamen vt Franciscus vercel. volūt dicere q̄ differētia verborū hmoi respiciat solū vsuz et modum duplicem alloquendi q̄ rei vtunt. dicendo. excipiendo. ppono. vel ad iuris mei defensionem ppono. Vt vt dicit ipe defensio potest dici que reum psonaliter defendat. exceptio que realiter elidit. de quo p Jo. an. in dicto ca. exceptōis. de lit. presta. li. vi. in nouella. Et ergo reo deficiūt dilatorie si habet aliquā de pempto. pūillegatis lit. prest. impeditentibus. pōt se ad illam puertere z opponere eam ante lit. prest. Et erit tunc forma exceptōis ista.

*Excep. pemptoria
et nō agens
defensio de*

*Jo. an. in
actio pemptoria*

Forma exceptōis pūdicialis.
Coram vobis honorabili viro domi no officiali vel iudice rē. pcurator no mine pcuratoris talis rei pponit z dicit excipiendo q̄ illa vice inter p̄dictuz reuz z actorē p̄fatū corā tali iudice ipsi us rei competentī. de z sup p̄senso debito p ipm actorē ab eodem reo etiam ex eadem cā. etiā petita vel de z sup re i p̄senso ipsius actoris libello petita quā actor ad se generaliter vel ex cā tali tūc etiam asseruit p̄tinere extitit litigatam. z ipse actor ab eodē iudice p̄trariā sententiā diffinitiuā reportauit. p quā re⁹ ipe ab eius impetitione fuit absolut⁹. que snia appellatione nō suspensa i re. transiit iudicatam. Vel sic.

Coram vobis rē. vsq̄ ibi. extitit litigatū. Et tandē partes ipe sponte z libere sup hmoi questione z lite transierūt. sic q̄ ipa cā p transactiōem sopita est z extincta. Vnde ipse actor nunc sopitā eodem quōdē resuscitare z reficere p̄sumens sup hoc obstāte sibi re iudicata. vel transactiōe predicta audiend⁹ nō existit. Quare p̄dictus pcurator rei petiit p vos p̄nunciari decerni z declarari p p̄satum actorem sup petitiōe sua et causa huiusmodi nō esse vlti⁹ audiendum. nec ad agendum fore admittendum p̄dicto reo in expensis legitimis cōdemnetis. Ita debet petere q̄n iste exceptiones opponūtur ante litis presta. Et tunc etiam fm istam petitiōis formam habet iudicis pronuntiatio fieri. vt no. in. c. j. de lit. prest. lib. vi. Propter qd̄ esset tutius exceptiōes tales differri post li. prest. qz tunc absolueret reus sup principali. vt ibi nota. de q̄ in spe. de excep. §. dicto. in vltima carta. Ad hoc aut vt obstat exceptio res iudicare plura habet concurrere. videlicet q̄ idem sit corpus seu quantitas. idem modus perendi. eadem conditio personarum. Et q̄ reus possedit rem.

*Summ
nuncio
quam
do fa
nonda*

Exceptio p̄iudicialis

pore sententie rem petitas ab eo. vt no.
 in. c. pe. de excep. z in alle. c. j. de lit. pre
 sta. Item ad validitatē z efficaciam exce
 ptionis transactōis requirit q̄ transactō
 tenuerit. Vnde p̄t actor: p̄dictas ex
 ceptiones replicare sic dicendo. Procu
 rator talis actoris replicando p̄ra pre
 tensas exceptiones talis rei p̄ponit et
 dicit. q̄ licet alias inter pres sup eadez
 re vel eodem debito fuerit corāz tali li
 tigatur. z snia lata diffinitiva nec p̄ ap
 pellationem suspensa. Quia tñ ille co
 ram quo pres litigabant nullā habuit
 iurisdictiōez. ergo snia diffinitiva que p̄
 eum lata fuit est nulla. Ex tali cā actor
 tñc vel rem vel debitūz petebat. ex alia
 causa vel agendi modus est variat⁹. qz
 tñc ad hoc agebat. nūc agit ad illud zc
 Vel transactio passerta dolose est ini
 ta z nulla ex tali causa zc. De quib⁹ re
 plicatōnibus no. in alle. c. j. de excep. li.
 vj. z in spe. de excep. §. dicto. ver. hoc q̄
 q̄ notandū. In iste exceptiones p̄mi
 legiate opponi possunt post terminum
 dilatoriaz. late tractat Jo. an. in addit.
 spe. de dila. §. j. Et sibi placet q̄ sic p̄ra
 tiones quas ibi ad hoc adducit. Si
 vo nec p̄dicte exceptiones peremp. reo
 competunt. sed habet aliquā actōnem
 p̄ra actorem p̄t eum coram eodez iu
 dice reconuenire. siue iudex sit ordinā
 rius. siue delegatus. de mu. p̄f. c. j. de
 rescrip. dispendia li. vj. Offerat ergo re
 us tñc actori libellū reconuentionalem
 ante lit. presta. quia reconuentio habz fi
 eri ante lit. prest. postea nō hz locuz re
 conuentio. s. post lit. cōtest. nisi p̄missa
 ante lit. cōtest. prestatiōe de reconuen
 tiōe faciendā q̄ fiat post lit. cōtesta. in
 p̄uienti fm cōem opiniōē doctor. l3
 Berh. z Immo. videant dicere eam fieri
 posse etiam post lit. cōtesta. z ante con
 clusionem cause. que opiniō cōmuni
 ter reprobat. vt notat in alle. c. j. d. mu.
 peti. Quia reconuentio vt dicit Job. de

lig. ē verbū respectiū cōcernēs cōuen
 tiōē. z respectiua sunt sū tpe. Etiam p̄
 bat⁹ ordo rubricaz zc. Et tunc oblato
 libello reconuentionali hmoi cause sic
 iure cōuentiōis z reconuentiōis illa a re
 vicissim. s. mutuis vicib⁹ tractāde sūt et
 sū vna snia termināde. de or. cog. ca. ij.
 §. nos aut. z in. c. j. az alle. ita q̄ lit. con
 test. sup libello actoris p̄ reū. Actor er
 am statim cōtestabit litē sup libello rei. z
 p̄ iurabit sup p̄uētiōe. scōo iurabit sup
 reconuentiōe. z sic de alijs terminis z acti
 b⁹ i caus hmoi obfusiōis z fēdis. vt ibi
 no. Si tñ iudex alit q̄ p̄ reconuentiōem
 eēt iudex circa obfusiōez talis vicissi
 tudis sibi lator ē habena. de q̄ p̄ Job.
 an. in addit. spe. d. reconuentiōe. §. viden
 dū. Si at re⁹ neglexerit actore reconuei
 re an li. cōtest. vel in continenti post lit.
 contesta. prestatiōe prius facta. vt di
 ctū ē. tñc si cā pēdet corā delegato z re⁹
 vult actori mouē actōez. qz h nō p̄t via
 reconuentiōis. o3 cū rescriptū ad eundē
 iudicē imperrare. vt i dicto. c. dispēdia.
 §. re⁹ qz. Sz si cā ē corā ordinario. tunc
 re⁹ p̄t actore corā eo reconueire quicunqz
 est ordinari⁹ p̄tis vtriusqz h tñc cessabit
 vicissitudo p̄cessus. qz q̄libz lis tñc cur
 rit in arte sua. In cert⁹ tñ casib⁹ nō ad
 m̄tutit reconuentio. vt si actor p̄uenit re
 um possessorie. s. interdico vñ vi. non
 poterit actor per reum reconueniri. ni
 nisi de alia spoliatiōe. vt in. ca. vltimo
 de ordi. cog. Et ibi etiam de spoliatiōe
 in modum exceptiōis opposita. et in
 ca. ij. de ordi. cog. z in. cap. frequens. de
 resti. spo. li. vj. Hoc verum actore inul
 to. sed eo consentiente procedit recon
 uentio. vt de restitu. spoliato. cap. j. Et
 casus in quibus locum non habet re
 cōuentio. nota. de arbi. cum dilectis. et
 in glo. super ea. In autez actor debeat
 habere inducias deliberatorias sup li
 bello rei conuentionali. notat de mu.
 peti. capi. j. Et dicitur q̄ sic si voluerit

*Verum in
 in quib⁹ casib⁹
 nō admittit⁹*

*inducias
 p̄t h bello
 reconueniri*

*Sum
 notatio
 quoniam
 de p̄ra
 notanda*

Inchoatio iudicij

Unde maliciosi aduocati reorum adueniente termino quo debet rñdere libello actoris si deficiunt eis exceptiões ad prelandū et differendū lit. cōte. porrigunt libellū recōuentionalē. ut sic nō respōdeat libello actoris donec actor eorum libello se paratū offerat respōdere. et sic si actor velit statim rñdere renunciādo deliberatorijs p̄dicta malicia nō inuabit.

Sequitur secūda pars p̄cessus iudiciarij

expedito isto modo

Edo prima parte principali p̄cessus seu ordinis iudiciarij. veniamus nunc ad secundā premixtā ad inchoatōem iudicij seu litis. que habet fieri p̄ lit. cōte. cum ipsa sit iudicij seu litis fundamētū. de lit. cōte. c. vnico. Si ergo reo deficiunt exceptiões dilatorie vel pemptorie p̄uilegiarie. nec potest nec vult actorē recōuenire. debz in termino statuto libello rñdere. et ad hūc lit. cōte. debite fiat. actor vel eius pcurator habet pponere p̄tenta in libello suo. Et iudex eis ppositis vel etiam ipse actor debet interrogare reum. vtrum pposita in libello credat esse vera et petita fieri debere. et sic reo respōdente fit lit. cōtest. Et hoc est qd̄ tex. in. c. vnico. de lit. p̄test. dicit qd̄ p̄titiōem in iure ppositā et responsiōē securā fit lit. p̄te. Vñ non sufficit libellū esse oblatū et rñsiōē per reum factam ad hoc vt inducta fit lit. cōtest. qz libellus nō loquit p̄l. vnica. C. de lit. p̄te. Requirit ergo qd̄ actor cōtenta in libello suo pponat. si tñ inueniuntur in actis oblati libellus. et scriptura sufficiens et responsio p̄sumit ppositiōem et interrogatiōem interuenisse. vt no. in alle. c. vnico. de lit. cōtest. Et qd̄ in ternentat ppositio et interrogatio raro seruatur in practica. de quo etiam in spe.

de lit. cōte. S. j. v. sic igitur. in lit. p̄te. pcedat. Et est lit. cōtestatio fundamētū iudicij p̄ p̄titiōem in iure ppositā et cōgruam responsiōē securam animo lit. ris p̄te. factā. Quo omisso si figura iudicij pcedat. vexant inanius laboribz et sumptibus litigantes. Et istam diffinitōem que est Hostien. ipse p̄ singula membra declarat. Et ponit post eū Io ban. an. in. c. vnico. de lit. cōte. Et fit cōter p̄ reum sub ista forma.

Talis pcurator Rei respondendo p̄titiō libello actoris narrata. putantur negat esse vera. et dicit petita in ipso fieri nō debere animo lit. cōtest. Et tunc scriber tabellio lit. cōtest. esse factam hoc modo. Anno tali die tali et. Coram dño decano iudice p̄dicto eo se dēte pro tribunali comparuit tal' actor vel talis eius pcurator. et causam ac p̄titiōem suam in ipsius libello cōtēram verbo proposuit. predictusqz domus iudex vel actor seu ipsius procurator talem reum vel talem eius procuratorem sup̄ sic ppositis ac petitis an ea crederet fore vera. et petita fieri debere interroguit. Qui ad interrogatiōem huiusmodi respondens narrata et p̄posita eo modo negauit esse vera. et dixit petita fieri non debere animo lit. cōtest. Vel sic responsiōem suam fecit et in scriptis obrulit in hec verba. Talis procurator et. Litisqz cōtestatione sic facta. iudex ipis partibus vel procuratoribus partium ad p̄standum et p̄stari videndum huiusmodi calumnie iuramentum diem talem pro termino assignauit. Tabellio ordinarij sic solet scribere. Talis reus vel eius procurator respondendo libello actoris negauit narrata in ipso prout narrantur eē vera. Et dixit animo lit. cōtest. petita fieri nō debere. Et iurabitur de calumnia tali die et.

Per istam rei responsiōem rñdetur

Iuramentum calumnie

ad narrata et ad petita in libello. et exp-
mas animus. s. q. anio lit. pre. et. vi. piz
in forma. Si tñ sit rñsio ad solam nar-
ratōem vel etiam ad solā cām ex q. pe-
tit. dicunt De. et Alb. et Host. et Jo. an.
q. facta est lit. pre. q. p. negatōem cause
sequit negatio effectus. et negatis narra-
tis negat cōclusio que sequit ex narra-
tis. Quā aut nō sit necessaria declaratio
vñ expñsio animi. vñ q. dicat reus ani-
mo lit. cōte. est decisum in rota. vt patz
in cōclusionē. xvij. que incipit. Itēz si
ps rea. Et determinat Guil. in spec. de
lit. pre. S. nūc dicamus. v. quid ergo si
p. pñsio. q. pñsio animi ex quo vba
sunt apta. vñ si reus diceret aliqua ver-
ba apta ad lit. pre. nō tñ veller p ea lites
cōtestari. sed diceret ea ad iudicis intē-
tōem deberet de hoc ptestari. de quo d.
fo. cōpe. si clericus. Et in alle. c. vnico.
de lit. pre. Et p. pñsio responsionē for-
maliter et cōiter fit lit. cōte. Itē aut p re-
sponsionē iuris si dicat reus. nolo vel
volo litigare. vel pñdendū puto vñ nō
credo me debere. sed si debeo paratus
sum solnere. vel dicit ad actorē tu men-
tiris p gulam. vel respondet de crudeli-
tate et. an lis sit p hoc pre. no. in. c. vñ-
co. de lit. pre. et in spe. e. i. S. i. Et si reus
cōfiteatur si libellus pcessit p talē pñssi-
onē est facta lit. prest. de quo de elec. du-
dam. ij. Et dixi al's circa materiā libel-
lor. qd tñ quidā legiste impugnant. de
quo plene p Jo. an. in addi. spec. de lit.
pre. S. i. sup. v. quid si reus dicat. Et qd
vt dictū est supra facta lit. cōtest. iudex
assignet terminū pñbus ad iurandū vñ
calūnia. qz id ex ordine statim succedit
cum in ipso litis exordio sit pñstandū. vñ
calūnie iuramento. c. i. Et exponit ibi
post pñmū litis exordū. s. immediate p
lit. cōtesta. vt eo. ti. cum causam. Si tñ
non fuerit iurātū in exordio poterit po-
stea in quacūqz pre litis pñsari. vi. e. ti.
c. i. li. vi. Etiam si in tota causa omis-
sus

fuerit tacite. p hoc pcessus nō viciatur.
vt ibi in secūdo responso. Et qñ dicit p
stari iuramentū de calumnia. deber in-
telligi. s. vitanda. sicut dñ. habeat vnus-
quisqz vxorem suam pñiam. ppter forni-
catōem. s. vitandā non cōmittēdā. xxx.
di. verum. Et est calumnia qñ quis sciē-
ter iniuste agit vel resistit. vt in. l. i. ff. ad
turpil. S. calumnia. liij. q. iij. S. notandū
Et habet hoc iuramentū quinqz ea. que
ponit Bern. de iuramen. calum. c. i. et l.
iij. glo. Et de hoc ponit etiam ibi ver-
sus. Iudex ergo faciat iurare actorem
primo vel eius pcuratorē habentēz tñ
ad hoc mādātū speciale sub hac forma.

Iuramentū

Formula iuramenti de calumnia.
Tu iurabis vel iuras q. calūniose nō
petis. sed qz credis et estimas te iuste pe-
tere. Vel fm alios dicit. Tu iurabis
te litem istam animo calumniandi nō
mouisse nec mouere nec moturū. Itēz
q. veritatē sup his vñ quibus interroga-
beris rñdebis. et eam nō negabis. Itēz
vt non vteris sciēter falsa pbatōne. Itē
q. nō corrupisti nec corrupes iudicem
vel tabellionem. nec dedisti nec dabis.
nec promisti. nec promittes aliquid p
te vñ interpositam pñonam pro hac cau-
sa vt sententia p te feratur. nisi illis per-
sonis quibus iura dare pñmittunt. Itē
q. vllatōem non petes gratia litis disfe-
rende. Et concludendo dicat iudex. Et
ita iuras q. sicut ego dixi verum esse. et
et ita seruabis. sic te deus adiunet et hec
sancta dei euāgelia. Con. uluit tamē
Guil. in spe. e. i. S. nunc dicam. in pñ.
q. vltimū puta de vllatione ad enitātō-
nem pñriū multoz euitet et omittatur
Deinde iudex pñtēdo se ad reum vñ
eius pcuratorem dicat sibi. Et tu iura-
bis q. putas te petitiōi actoris iuste cō-
tradidere. et ita verum esse. et te obserua-
turum in defendendo sicut iste iurauit
in agēdo. sic te de. adiunet. et. In cō-
munibus aut iudicis vbi vterqz gerit

Positiones

personam viriusq. factoris et rei. ut de p.
ba. ex lictis. uterq. pster iuramentum
actoris et rei. partes tamen vel pcurato
res eoz se breuiter expediendo dicant
et quilibet eoz. Ego iuro iuramentum
de calumnia cum omib. ca. et clausulis
suis. sic me deus adiuuet et. omissa ex
pressionem capituloz. et iurant pcurato.
res in animas dominor. suoz et non p.
prias. Sed q. pcurator calumniari po
test sicut dominus. unde pcurator etia
in animis ppter iurare tenet. de iura.
calum. c. ij. p. amo rñso. li. vj. Vñ domi
nus nō incurrit pcurium ex facto pro
curatoris. nisi ipse dominus sit in cul
pa. de q. in. c. vi. de iur. iuran. li. vj. et
in cle. j. de pcur. in vl. glo. Et iuramentu
istud de calumnia est innentū ut veri
tas eliciat. Item ut timore iuramenti li
tigantium temeritas compescat. Item
ut iuramenti timore iurans in memoz
sue salutis q. ad alia ca. nō efficiatur
Et ita nō. de iura. calum. c. ceterum. in
glo. ij. et sup. ea. Et aduertendū q. habe
mus quatuor genera iuramentoz que
pstant a partibus in iudicio. Iurame
tum de malicia: qd pōt deferre iudex
parti quandoq. sibi videbit expedi
re. ut etia tactū est supra circa exceptio
nes. Item iuramentum de calumnia. et
istud pstant debet statim post lit. prest.
ut dictū est supra. et pstat hodie tam in
spūalibus q. in ciuilibus. ut de iurame
to calum. c. j. Rñso. ij. li. vj. Ac etiam in
criminalibus. de quo tamen sunt opi
niones. ut nō. eo. ti. c. j. in glo. atepent.
Item iuramentu de veritate dicenda
qd in spūalibus pstat. Item iura
mentum decisorum. qd deferre iudex
actori in supplementū pbatonum. ut
reō ad suam innocentiam ostendendā
vel etiam pars parti. iuxta formam ca.
vlt. de iur. iuran. Formam autem iu
ramenti qd iuramentum pstat a iu
deo. ponit Guil. in spec. eo. ti. S. restat.

ver. sed pone iudens. Et si aliqua par
tium recusaret pstat hoc iuramentu
habebit penam. de qua in. c. vl. de iura.
calum. S. penam. Et tabellio predicta
scribat in actis in hac forma.

Die tali. anno quo supra pparuerit
in iudicio corā domino iudice suprad.
cto. ipso in loco suo pñeto p tribunali
sedente talis actor vel talis ipsius pcur
ator ex vna parte. et talis reus vel eius
pcurator parte ex altera. Et ibidē par
tes hmoi vt earum pcuratores. pñio
actor vel suus pcurator. deinde re^o vel
pcurator eius calumnie iuramentum
cum capitulis et clausulis suis prestite
runt. Quo pñito predictus donu⁹ in
dex. s. actori prefato vel suo pcurator
diem talem ad ponendū et articuladū
ac parti ree ad hoc fieri videndū in cau
sa hmoi. ptermino assignauit. Nota
rij ordinarioz breuiter sic scribit. Die
tali. Anno tali. iurato p partes vel eaz
pcuratores de calumnia articulabitur
tali die.

De positionibus et articulis.

Termino ergo predicto adueniente
actor habebit offerre positiones et arti
culos et istos vsus longeuus in causis
admisit in cle. sepe. de ver. sig. Sunt er
go ab vsu inducte positiones. et postea
per ius canonicum approbare. s. a tem
pore Greg. ix. Quia ante eum de posi
tionibus nō habuim⁹ expressam ius. s.
p ipsum. ut in. c. dudum. de elec. et in. c.
unico de lit. cōtest. Et quō vocabuntur
aliquando articuli. aliquando positi
ones. aliquando ea. nō. de can. pos. et p.
pri. cum ec. de testi. presentium. li. vj. et
in cle. sepe. de verbo. signi. Et sunt po
sitiones ad facilitatem litum expediet
onem propter partium confessiones. et
articuli ad clariorem probationem. ut
dicit textus in cle. sepe. de verbo. signi.
Et positiones plures dant⁹ diffinitiones.
q. aliq. ponit guil. in spe. de positōn

*Procurator
iuramentum
in animis
ppter iurare*

*Procurator et
in animis
ppter iurare*

*4 p. h. iura
mentum
iuramentum
malicia*

*iuramentum
de calumnia
et in ciuilibus
et in criminalibus*

Arb

7 Articuli

bns. S. j. z alle no. de p̄f. cap. i. li. vi. in glo. j. z sup ea. Et quod dicat positio. eo quia positionib⁹ lis ponit velut super fundamento. quia eis cōfessatis vel negatis lis p̄cedit vlt̄erius vel nō p̄cedit. Item etiam no. p. Jo. an. in nouella.

Articulus autē dicit v̄t quia artat. id est arte p̄ponit z artat ad respondendū no. in. c. p̄sentū p̄lus alle. z sup glo. articulis. Et est nomen dīnūtiūm designans aliq̄d p̄cūlare a genere suo p̄ debitas cīrcūstantias decīsum. ad h̄ de offi. dele. c. sup̄ questionū. de articulis no. Jo. an. in addi. spe. de positōnibus. S. j. Et dicit ibi Jo. an. in addi. spe. de testi. S. nunc videndū. in p̄m. q̄ ars articulādī inter causīdicos summū tenet gradū in curia romana. et maxime in beneficiālibus deuolūis. Vñ cōsulit q̄ curiam intrātes caueāt q̄ntūmūq̄ sint magni iuriste ne suo capite hanc artē in p̄m. sumant. sed antiq̄is aduocatis assistant. vel secum habeant p̄curatores expertos. Et ibi Jo. an. circa eundē. S. instat. z pulcrā materiam tractat ibi. Et licet positōnes et articuli iusto lit̄ seu iudicij ordine seu loco sūt. s. post lit̄. p̄f. z iuramen. calūniē sup̄ p̄ncipali tñ q̄cūq̄ faciende sunt. p̄batōnes fieri possunt. de q̄ in spe. de positōnibus. S. iij. in p̄nci. Quia si reus habet p̄bare exceptōnes. vel actor replicatōnem suā rediget ex̄ceptōnes vel replicatōnes in positōnes z articulos. Ad formandas igit̄ positōnes hac via puenitur. Nam formans eas habeat libellum p̄ oculis. z ex eius tenore sumat z format positōnes z diligēter p̄sideret quid habeat necesse p̄bare et super omnibus que debet probare positōnes faciat. nec valet positio nec etiam confessio. nisi fiat super re d̄ qua agitur. de quo in spe. de posit. S. v. versū. regulariter autem de quo etiā de confes. c. j. z ij. li. vi. In actōne ergo rea-

li sicut vīsum est supra in p̄ma forma libelli. sic ordinet positōnes suas actor Positōnes et articulos infrascriptos ac contenta z descripta in eis omnia et singula dat facit z exhibet. Corā vobis honorabili dño A. iudice z p̄curator nomīne p̄curatorio talis actoris in dīo suo iuramento in tali causa zc. Quibus omnibus petit sigillatim per talem reum responderi p̄ iuramentum suū sufficienter. z clare p̄ verbum credit vel nō credit offerens se ad probandum negata. ad sup̄flūam tñ p̄batōem se nō astringens. In p̄mis ponit z p̄bare intendit q̄ anno tali tempe cōtractus. de quo infra talis Semp̄ronius in campo talis loci talem fundum cuius cōfines infra specificant h̄buit ad eum p̄tinentem. Item q̄ idem Semp̄ronius anno p̄dicto die z mense tali fundū h̄mōi titio actori p̄dicto emendit v̄didit. p̄ p̄cio tot librarū denariorū. Itē q̄ ipse titi⁹ p̄ciū p̄p̄ssatū p̄dicto suo venditori numerauit realit̄ p̄soluit. Vel ponat si nō est facta solutio q̄ venditor de p̄cio fidem habuit zc. v̄t in forma libelli. Item q̄ semp̄roni⁹ v̄diti⁹ memorat fundū p̄dictū z ei⁹ possessionē realiter tradidit titio emptori aūdicto. Item q̄ Sey⁹ reus p̄dict⁹ eundem fundū a tali tpe detinuit z occupauit detiet z occupat fructusq̄ ex eo puenientes p̄cepit z p̄cipit. z eū titio actori restituere liberū z vacuū dimittere seu assignare cum fructib⁹ p̄ceptis refragatur in periculum anime sue. Item q̄ d̄ p̄missis omnibus et singulis fuit z est publica vox et fama. Dat etiam libellum p̄ parte sua oblatū p̄ positōnib⁹ z articulis. ac p̄ducta ac producenda in h̄mōi cā in q̄tum faciunt. p̄ parte sua z nō vltra. nec non de notorijs signis z si gillīs saluo iure addēdi. minuēdi. sup̄plendi. declarandi. v̄t moris est. Et positōnes sic s̄t formade. q̄ fundēt inten-

Positiones et articuli

hones ponentis p[ro]siderata natura p[ro]p[ri]e actōis. Si ergo actor agit de dominio rei petite. habet p[ro]siderare que necessaria sunt in p[ro]batōe domini. Et q[ui] sunt ista tactū est supra circa primū libellum. et no. Guil. in spe. de locato. §. nūc aliqua. ver. lvi. Si igit agit publiciana p[ro]sideret que sunt necessaria in ea. et sic de alijs. de quo in spec. de pos. §. v. ad fi. Et debent fieri positōnes de p[re]sentis in libello vel ad ea p[re]sentibus. Et index debet examinare eas an faciant ad causam vel nō r[ati]o. ut postea patebit. ut no. in. c. j. de p[ro]f. li. vi. Et debet dari positōnes p[er] iuramentū. et qui dat contrarias incurrit p[er]iurium. de quo de iur. c. vi. li. vi.

Tabellio sic scribit.

Anno tali. die tali. talis actor vel eius p[ro]curator p[ar]uit coram iudice predicto. ac positōnes et articulos obtulit in scriptos. quibus p[er] p[re]sentem aduersarij responderi et eam ad hoc p[ro]pelli et cogi postulauit. Et aduerso p[re]dicto d[omi]no iudice adhuc sedente. p[er] tribunali talis reus vel talis eius p[ro]curator corā eo p[ar]uit. ac positōnū et articulo[rum] p[re]dicto[rum] copiam sibi decerni. ac terminū ad dicendū cōtra eas vel respondendū eisdem cōpetentē petijt assignari. Predictus g[er] dominus index copiam huiusmodi reo vel eius p[ro]curatori fieri decreuit et diem talē ad dicendū p[ro]tra positōnes et articulos huiusmodi vel eis respondendum p[er] termino assignauit.

Del corā ordinario scribit tabellio.

Exhibitis his positōnib[us] et articulis p[er] talem actore[m] vel eius p[ro]curatore[m] in p[re]sentia talis rei vel p[ro]curatoris sui. Anno tali. die tali. eis r[ati]o debet. vel ipsi impugnabunt p[er] ipsum reum vel eius p[ro]curatore[m] die tali. Et in huiusmodi assignatione termino[rum] aliqui nō exprimit p[er]emptorie. quia isti termini p[er]emptorii intelligunt licet nō expriment. ut not. in

c. pastoralis. de excep. Nisi fieret citatio vel assignatio ad finem audiendam. ut suo loco patebit.

Forma positōnū et articulo[rum] i[n] actione p[er]sonali.

Positōnes et articulos. r[ati]o. ut supra in forma p[re]cedenti. In primis igit ponit et p[ro]bare intendit q[uod] Titius actor p[re]dictus p[re]fatus Seyo reo mutauit vel mutui causa numerauit decē libras denario[rum] talis monete. Item q[uod] idem Seyus debitor huiusmodi mutuata sibi pecuniā p[re]dicto Titio creditori suo soluere p[ro]misit in tali termino et loco bona fide. Item q[uod] huiusmodi debitor ipse Seyus debitor antedictus suo creditori Titio in p[re]expressato termino dudū elapso soluere neglexit. et hodie miserrare et de eo satisfacere indebitē p[ro]radicit. Item q[uod] de p[re]missis omnib[us] et singulis fuit et est publica vox et fama. Insup[er] dat libellū ut in p[re]cedenti forma.

In actione depositi sic p[re]cipiant r[ati]o.

Positōnes r[ati]o. In primis ponit et p[ro]bare intendit q[uod] Titius actor p[re]fatus penes Seyum reum p[re]dictum depositum it decretaliū. Item q[uod] huiusmodi depositus liber decretaliū scriptus fuit in cart[is] beatis seu in p[er]gameno. Item q[uod] glo. habuit ordinarias seu apparatus Berri. prepositi papiensis. Item q[uod] habuit de sup[er] coreum rubrum album vel nigrū. Item q[uod] secundus sextern[us] sic incipiebat. Item q[uod] primus quaternus principium fuit tale. Item q[uod] memoratus Seyus p[re]dictū librum decretaliū ex causa depositi ad se recepit. Item q[uod] ipsius librum p[re]dicto depositori idem depositarius reddere et restituere contradixit. Item q[uod] de p[re]missis omnib[us] et singulis r[ati]o. Etiam insup[er] dat libellū in prima forma.

In possessorio recuperande seu interdictio unde vi fiant sic positōnes et articuli.

Positōnes et articuli

Positōnes et. ut prius. In p̄mis ponit et pbare intendit q̄ anno tali. die tali Titius actor p̄dicit talem fundū vel domū cuius p̄fines infra describunt possedit. Item q̄ seys p̄dictus p̄dicto āno et die eundem Titium sic in possessione reali et corpali existentem de domo seu fundo h̄mōi Seij et possessione violento expulit et eiecit. Item q̄ domus seu fundū h̄mōi seu eius possessionē a tpe deiectionis et spoliatiois p̄dicte detinuit et occupavit detinere et occupare et possessionē eandem cum fructibus inde perceptis et qui p̄cipi poterūt p̄dicto Titio spoliatō restitueret p̄radicit. Itē q̄ dāna p̄pter hoc p̄dictus sustinuit spoliatiois ex tali causa et. et ip̄i interest spoliatiois h̄mōi et deiectionis facta nō fuisse. Item q̄ fructus p̄ceptos et qui p̄cipi poterūt a p̄dicto tempe verisimiliter put et p̄cipi annuatim p̄suerunt videlicet tot maldra frumenti talis mēsure. Damna vero et interesse ad tot libras denariorū ip̄e spoliatō estimat. vestra tamen iudiciali salua taxatione. Item de p̄missis omnib⁹ et singulis fuit et est publica vox et fama. dat nihilominus libellum et. Sic sūt positōnes et articuli membratim et distince. quia articulus est pars intentōis. ut no. de testi. p̄sentum. in glo. v. articulis. li. vi. Vel si agit p̄tra eum que nō spoliat sed spoliari mandauit. vel spoliatiois ratam habuit vel rem spoliatam recepit sciēter a delectore. sic p̄cipiant positōnes ut prius.

Forma p̄tra detentorē mandatorē vel detrahentē.

In p̄mis ponit et pbare intendit p̄curator p̄dictus q̄ tali tempe Titius rem talem possedit. Item q̄ talis semp̄onius eodē tpe. viz tali die veniens eundē titiū possessorē de possessione ei⁹ dem rei expulit violēter et eiecit. Itē q̄ seys spoliatōes et delectōes eandē p̄ eun

dē semp̄oniu fieri fecit et mādauit. Vel si nō mādauit. s̄ ratū habuit ponat sic. Item q̄ spoliatioes et delectōes h̄mōi idē semp̄onius fecit noie et p̄emplatioe seij rei supradicti. Itē q̄ ip̄e seys eandem spoliatōes sic suo noie et ei⁹ p̄emplatioe factā gratā et ratā habuit. Itē q̄ rem h̄mōi ip̄e seys ad se recepit. et eaz a tpe delectōis et spoliatiois p̄dicte huc usq̄ detinuit et occupavit. detinereq̄ hodie occupataz. Vel sic q̄i puenit re⁹ q̄ sciēter re⁹ recepit a delectore p̄missio. p̄missis duobus p̄mis articulis. puta de possessione titi et spoliatioe Semp̄onij: de cetero ponat sic. Item q̄ p̄dicit Seys p̄fatam rem spoliatam a p̄dicto Semp̄onio delectore et spoliatoe recepit. Item q̄ ip̄e Seys sciuit Titium p̄dictum rem h̄mōi a semp̄onio fuisse et eē spoliatum.

Pro formis positōnum in diuersis materijs habeat recursus ad spec. ti. de testi. §. nūc videndum. Et in tractatu libellorū. ibi quasi p̄ singulos titulos in materijs formant positōnes sup libellum. Et etiā aliq̄ positōnes formantur de p̄f. c. j. li. vi. in glo. magna. ibi d̄ materia positōnū. et c. sequēt.

De modo r̄ndendi ad articulos.

Factis aut et oblati positōib⁹ re⁹ si sūt p̄tinentes clare et certe d̄ ad eas r̄ndere. de testi. p̄sentū. li. vi. imo si interrogat⁹ sup positōnib⁹ et iussus r̄ndere hoc facere recusat habent positōnes p̄p̄fessatis. nisi rationabilis cā recusantē excuset. ut in. c. ij. de confes. li. vi. Et que sit causa rationabilis ibi no. in glo. puta si positio est supflua que nō facit ad causam vel obscura incerta captiosa facta alieno imp̄tinentis. vel indiffinita iuris. ut ibi. Ponens em̄ debet ponere certum et sic respondens certum potest dare responsum. ut no. in iuribus alle. Et ista singla declarant. c. ij. d̄ p̄f. li. vi. in p̄dicta glo. Et quod dicit ponit

Forma

et pbare intendit hoc hodie est in usu. alias positioes dabant sic dicendo. primo ponit tal' rē. Et si negabant iste positioes postea dabant articuli sic dicendo. Talis intendit pbare rē. Hodie ergo simul fiūt ita q' positioes negare succedunt in locū articuloꝝ et intentionū pbandi. de quo etiam in spe. de testi. §. nūc videndū. in prin. cū remiss.

Exceptioes § articulos et positioes.

In termino igit' p'dicto p'nta ad dicēdū § positioes et articulos vel eis r'ndendū statuto solent q'q' dari exceptioes § positioes et articulos sub hac forma.

Forma exceptionū § positioes.

Contra positioes et articulos p'tensos oblatos p' talem actorē v' talem ip'ius pcuratorem in causa talē rē. Procurator noie pcuratorio talis rel p'ponit et dicit excipiendo. q' h'mōi p'tense positioes et articuli sunt generales nimis obscuri incerti informes indeterminati dubij multiplices indiffiniti iure captiosi de facto alieno et imprinētes ac tales que minime releuant actorē p'bat' vel cōfessari. et eis inquantū p' positioibus datur nō est p' pte rei respondendū. Inquātū v'o offerunt' articuli nullaten' sunt admittendi. v' ex eoꝝ p'z inspectōe eul denter. et latius si fuerit opus deducet. Quare p'dict' pcurator rei petit p' vos p'nuinciari decerni et declarari positioes et articulos p'assertos nō eē admittendos. sed eos reijciendos et repellendos fore. ac reijci et repelli p'te ream ab instantia iudicij vestri inde absoluti. et actorem sibi in expensis legitimis p'dēnare salvo iure addendi dīminuēdi rē. Cū tñ positioes et articuli sunt obscuri imprinētes vel inadmissibiles. sic q' p'bat' non releuant ponentē. dicit Jo. an. in ca. duduz. ij. de elect. q' incautē facit ad vocatus partis alteri' si petit declarari articuloꝝ. Vel a principio dicit

eū nō esse admittendū. vel etiā si formas interrogatoria talia q' p' testes hoc habeant declarare. Unde tñ pōt examinare positioes et articulos et imprinētes repellere. q' de imprinētia constat. In dubio potius habet admittere. v' nō. d. testi. p' tuas. et de confes. c. ij. li. vj. de ap. cum speciali. §. porro. v. excessu quoq' Unde cōsueuerūt fieri responsioes ad positioes et articulos salvo iure imprinētiū et nō admittendōꝝ. de quo etiam in spe. de positioibus. §. vij. v. si v'o certum est rē. Possunt ergo fieri responsioes ad positioes formatas sup libello in actione reali sub hac forma.

Responsiones ad positioes in actione reali.

Procurator noie pcuratorio seij rel salvo iure imprinētiū et nō admittendōꝝ positioū et articuloꝝ p'tensoꝝ titij actoris. sic q' responsiones quas forsitan ad imprinētes et inadmissibiles positioes h'mōi fieri contingit. p' non factis habeant. dat facit et exhibet medio iuramento responsiones infrascriptas rē. Ad p'ima positioem p'tensas que sic in c'p't. In p'imis rē. pcurator seij p'dict' r'ndendo ad eam non credit. Ad secundā rē. nō credit. Tercia dependet a secunda negata. s'it et quarta. Ad quintā credit se fundū possidere. et eius restitutiōem seij et assignatōes iuste p'tradicere. Et finalem credit de cōfessatis. et negat de negatis. Et licz p'dicte positioes sint p' maiori pte de facto alieno. tñ q' faciunt ad causam. iō est ad eas respondendū. q' siue sint de facto p'prio siue de facto aduersarij. siue etiā d' facto terciij debet eis r'nderi. Ita dicit Jo. an. in addi. spe. de posi. §. vij. Brez supra dicit in responsionib' ad terciā et quartā positioes. q' debeant a secunda negata nō opt' aliter ad eam responsionē fieri. Unde ex quo negatur contractus emptionis seu venditiōis. negatur alia in-

Exceptionum

elusa vel necessario cōcurrentia ad tale contractū. vt p̄cij numeratio vel traditio ex tali causa facta zc. Positio tñ de pender a negata que nō dependeret ali qñ a cōfessata. vt no. de cōfess. c. ij. li. vi. sup glo. p̄. rōnabili. Et q̄ sit r̄sio p̄ verbum credit vel non credit. hoc p̄cedit ex vi iuramenti calūnie talis. Sed iuramentū de veritate artat p̄ verbū scio vel nescio. Tamen iurās de veritate est interrogandus etia r̄dere tenetur de credulitate. vt no. p̄ Hosti. in. c. lras. d. iura. ca. Et cōfessio de credulitate etia p̄iudicat sicut cōfessio de veritate. vt not. de iurei. ex lris. in glo. fi. z de iur. calū. cum causam. De stilo tñ curie iurat q̄s dicere veritatē quā scit vel credit. Si respondet per verbū dubito an sufficiat no. in alle. c. cum causam. in glo. j. z sup ea. Quid etiam iuris sit cum actor petit centum. reus respondet se sub cōditione p̄misisse. an videat pure cōfessus. no. p̄ archidia. z Jo. an. de cōfess. c. ij. li. vi. Ista responsio est in pte p̄ respondentē. s. inquantū cōfiteat se p̄misisse. et z in pte p̄ eo. s. inquantū dicit q̄ sub cōditione p̄misit. sed cōfessionī stat contra cōfitentem non p̄ eo. Et ergo videt fundata intentio actoris p̄ talem cōfessionem. nisi reus probet cōditiones. Sed in contrariū facit. q̄ ista respōsio ē vni. ca z vnum cōstructū. ergo actor aut totam approbet. aut totam refutet vel recusset. Et q̄ si vult approbare. p̄ se debz etiam cōtra se approbare. Finalit̄ credit Jo. an. q̄ reus iuste peteret declarari p̄ actorē an ponat ipm̄ p̄misisse pure vel sub cōditione. z sic cessaret illa perplexas. Archidia. tñ dicit q̄ reus posset negare se pure p̄misisse. Istū autē actum responsionū faciaruz scribat tabellio hoc modo.

Forma actū in actis.

Die tali. Anno quo supra. talis reus

vel talis eius procurator coram p̄feto domino R. iudice in solito suo loco ad reddendū iura pro tribunali sedente cōparens responsiones ad positōes z articulos talis actoris sibi ibidem cōparentis infrascripti tenoris obulit. et r̄siones h̄mōi facit medio iura. q̄bus responsionibz sic factis z receptis actor p̄dictus v̄l procurator eius sibi ollatōnem competentē ad producendū testes pro sua intentione fundanda assignari postulauit. Cui ip̄e dominus iudex p̄dictus talem diem vel vnum mensem pro termino z dilatione ad testes producendos assignauit. Vel sic scribit notarius ordinarij. Factis v̄l exhibitis responsionibus p̄dictis per talem reum vel talem ip̄ius procuratorē. anno tali die tali. In p̄sentia actoris vel sui procuratoris probabit. vel producent testes p̄ actorem pro prima dilatione die tali zc. De istis autem dilationibus producendis an dentur tres dila. vel vna tñ. vel ita spaciōsa q̄ infra illam p̄t fieri tres producciones. not. de dilati. c. ij. in glo. ij. z super ea. vt postea videbimus. Pars contra quaz sit productio testium dat interrogatoria. z dantur sup articulis volentis producere testes. z formantur fm̄ circūstantias causez p̄sonarum testium. de probat. licet. S. post hoc. de testi. cum causam. z c. p̄ tuas. vbi hoc. z de testi p̄sentium. libro. vi. Et ibi ponit forma eoz.

Datis ergo articulis per alteram partem. pars contra quaz dantur petit terminū ad dandum interrogatoria. z iste terminus datur vt probant iura alleg. z etiam vt generalis habet consuetudo dandus est. Fuit ergo isto modo sup articulis in reali actōne zc.

Forma interrogatorioz.

Interrogatoria infrascripta dat. fac z exhibet p̄cu. p̄curatorio noie tal̄ fm̄ q̄
h ij

Forma interrogatorioꝝ

omnia et singula petit singulos testes p-
tis aduerse interrogari. et interrogatioes
hmoi cum rñsionibus testiu ad eas in
actis redigi et cōscribi. Illoquin de in-
ualitudine depositionu. et q sibi nō p-
indicer ac alijs ptestat put est moris.
Diligenter ergo et nō pfunctione testes
ibi examinent. et ab eis prudenter sup
quolibet articulo querat de singul cir-
cūstantijs. Querat etiam a quolibet te-
ste de ipsius etate. fide. fama. statu et cō-
ditōe. an sit nobilis vel plebeius. Item
quantū habeat in bonis. Item an prece
vel pcclo gratis odio timore vl fauore
testificetur. Item an ei datum sit aliqd
vel pmissum vel aliquā habeat spem:
q sibi detur vt sic testificet. Item an sit
excoicatus maiori excoicatioe. Item an
sit amicus focius vel familiaris. cōsan
guineus. affinis. vel subditus. vel de in-
rñdicioe pducentis. vel eius ptra quez
pducit inimicus. Item an sit instructus
contra quēz quid deponere debeat. Item
an sup hoc cōcordauerit cū testib⁹ suis
Item vtrū sit subordinatus. Item quāptē
mallet in hmoi cā obtinere. et cui plus
faueat et. Et specialiter si dixerit testis
esse verū qd in primo articulo continet
interrogetur de causa scientie. vcz inde
sciat testis fundū ad sempromiuz perti-
nuisse. et quō hoc vel qñ. Sempromiuz
dominiū acquisiuit. Item de pñibus
eiusdem fundi. Item circa secundū ar-
ticulū querat. si testis dixerit eū verum
esse de cā scientie. an testis fuerit pñens
in cōtractu. et qui cum eo fuerunt pñen-
tes. quot numero. et ad quid ibi fuerūt.
Item de loco cōtractus in qua domo
an domus sit terrea lignea vel lapidea
in qua pre domus. Item de tempe. s. d
anno mēse die et hora. Item d forma ipsi⁹
cōtractus. an fuit purus vel cōditōnal⁹
vel modalis. et p que verba celebratus.
Et si cōditōnal⁹ vel modalis. queratur
an cōditio postea extiterit et fuerit puri

ficata vel modus seruat⁹. Item an testis
nouerit psonas pirahenriū. Item an pñ-
um interuenerit an pñū solutū fuerit
in qua moneta. p que. cui. quo loco. tpe
die. hora. quibus pñentibus. et semp de
causa scientie. de auditu. fama. certitu-
dine et crudelitate et singulis circūstan-
tijs alijs que ad veritatē faciunt eliciē-
dam. et detegendā falsitatē. de testi. cūz
causam. Plenissime de testi. S. iam de
interrogatorijs. in spec. Et cautuz est q
hmoi interrogatioes distince forment
ponendo ante quālibet. Item vel cōst-
mille vt tradit doctrinā Guil. in spe. de
testi. S. nunc de interrogatorijs. Et hūc
interrogatoria circa psonas testiu et cir-
ca dicta. Sed dicit Guil. in spe. d testi.
S. iam de interrogatorijs. v. in summa
q sunt duo genera questionū seu inter-
rogatoriū. Vnū genus sit ad destruē-
dum dicta testium. Aliud ad fundādū
exceptioes. i. intentōem eius q quaz te-
stes pducant. qz testis deponere debet
p vtraz pre. Dicit tñ Jo. an. ibi in ad-
di. q interrogatoriū nō debet cōtinere
nouū capitulū p aduersario. Exēpluz
Titius pducit testes ptra seym ad p-
bandū mutnū. Seyus dat interrogato-
riū petēdo interrogari testes sup solu-
tione mutui. s. an soluerit hoc faciēduz
nō est. qz seym d hoc habet facere capi-
tulū et Titius interrogatoria. Primuz
genus interrogatoriū sit duplicif. vl
delicet vel rōne pñone testis. vt qz est ex-
coicatus. instructus. subordinatus. in-
deus. suspectus. vel als minus ydone⁹
ad testificandū. vel rōne dicti. vt qz de-
ponit cōtraria. vel vacillat. vel nō red-
dit aptam dicti sui causas. De diuersis
aut interrogatorijs et formis interroga-
toriū p Guil. in spe. de testi. S. iam d
interrogatis. De hoc etia in. c. pñentuz
de testi. li. vi. Et ibi textus loquit de in-
terrogatorijs. et in glo. ponitur forma. et
an si hūm⁹ textū de eis. De materia et

ista. nō
de testi
interro
catōne
iterum
cupere
dendū
pia de
ducen
re. qz
vt cōc
ne po
toller
hoc su
phen
las m
re. S
tozia
in. c. c
q po
riu o
qz si
tur n
pleb
catō
causa
reflec
no. i
inter

nam
F
eas
tale
nom
re. q
nisi
Ad
sua
alic
p c
pro
Et
cū
ba

De testibus recipiendis

ista. no. in. c. p. tias. et in. c. cum causam de testi. Et ibi no. q. si aliqua necessaria interrogatio fuerit omissa post publicationem attestacionum. petit a iudice ut iterum interroget. ut qd. omisum e recuperet. Idem Guil. in spe. S. nunc videndum. in fi. Et ista interrogatoria vlt. copia de ipsis non debet dari pti aduersae pducere testes ppter subordinacionis timorem. qz. eis habitis posset instruere testes ut concorditer ad interrogata responderent: ne posset falsitas apprehendi. et sic p hoc tolleret efficaciam interrogatorioz q. ad hoc sunt inuenta ut falsitas facilius deprehendat. sed dantur iudici qui debet illas moderare. supflua et inutilia rescicare. Si aut. non facit. nec ps. dat interrogatoria. tunc iudex faciet ista que habent in. c. cum cam. de testi. Et consilium Hosti. q. potius fiant supflua q. aliqd. necessarium omittat ex duabus causis. Prima qz. si factum est interrogatorium et omittitur negligent. necessarium seu dolose supplebitur seu repetit. non obstante publicatione. ut supra dictum est. Secunda causa. quia forte iudex ex officio plura rescabit vel rescicaret q. expediret. Ita no. in ca. presentius. de testi. li. vi. sup. glo. interrogatoria.

De testibus recipiendis et examinandis.

Factis rursus ad positioes si p eas reus confiteatur positioes. releuat per tales confessionem actor a probatioe. et tunc non restat aliud nisi confessum condennare. qz. non sunt ptes iudicis ad pfitentes nisi ut pronunciet. de transacti. pterea. Aduertat tñ diligenter actor an omes suas positioes sit reus confessus. Si g. aliquas positioes est confessus videat an p confessatas eius intentio fundata sit vlt. probata. et tñ sniam postulat ipe actor. Et promptiores sunt negatoes in iudicijs p quas oportet ponere onus probandi subire. Unde si reus omnes vel

aliquas positioes negauerit. tunc habet actor suam intentioem probare. ff. de proba. l. ei qui. vi. q. vi. accusator. Actor ergo tunc petat sibi terminum dari ad probandum. et iudex sibi statuet terminum competentes pro prima dilatoe quia dare iubet tres dilatoes. de testibus. vltra terciam. not. de dilat. c. j. Del fm alios statuat terminum vnu pro omnibus dilatoibus. vitz. pro prima secunda et terciā dilatoe. primu tñ seruat. de quo in spe. de proba. in prin. Et no. in alle. c. j. de vlla. plenius in ca. in causis. de testi. in glo. Finita tñ prima dilatoe iudex non dabit secundam nisi ex iusta ca. Vnde ut ibi dicit Inno. secunda et terciā dilatio dabit qñ petens illam ostendit se impeditu in pma. Et tñ aut. ad tps spaciū continere debeant iste dilatoes hñ in. S. spaciū. iij. q. iij. no. ple. p. Jo. an. in. c. vltra terciam. de testi. in comento. Actor g. q. vult producere testes faciat eos per iudicē vocari. qz. testis sine vocatoe se ingerēs ex hoc quod dāmodo se suspectu reddit. ut. C. de testi. amē. rogati. et faciat citari aduersariū ut videat eos in tuare. al. receptio testiu p absentē non vocatū facta non valet. ut in. c. ij. de testi.

Iudices aut. raro p se recipiunt testes vel eos examināt s. alijs committunt. de hoc conquerit Hosti. ut scribit Jo. an. i. c. presentius. de testi. li. vi. sup. glo. interrogatoria. De quo etiā in spec. de testi. S. nū tractandū. v. l. aut. dixerim. Nā in probatoibus peder totū ius cause. Vñ deberent iudices potius committere alia q. testiu examinatoez. facit. xliij. di. quiescamus. S. qz. ex quo ē onerosum eis tō defacili p eos committit. qd. tñ fieri nō deberet. Si tñ vitz. committere vellēt. deberēt nō notarijs vel alijs simplicibus s. idoneis discretis et honestis delegare de testi. si qui testiu. de testi. co. c. j. de consan. et affi. c. j. Quia tñ qñq. testes sunt q. non possunt vel non tenent ad inui-

Receptio
testiu con
s. p. s. m
no vellet.

In p. d. l. m
b. s. tot. d. m
c. m. p. d. m

De recipiendis testibus

cem venire p testimonio ferendo. h iudex ad eos ire vel mittere debz ppter p uilegiu vel impotentia ipoz testiu. videlicet si testes sunt egregie psonae vel mulieres. aut senes seu remoti. Vel q pducit est paup r. de quo in. c. si q testiu. de testi. r ibi de hoc dant versus. Unde tunc est iusta causa comittendi alio receptionem testiu r examinationem ut ibi no. de testi. cu cam. i. Prius tamen q scribat iudex seu comittat examinationem testiu. recipit cautionem ab eo pira quem pducunt testes. vel comittat ut vadat infra terminu competentem ad videndum iurare testes. ut dicit Guil. i. specu. de testi. s. qualiter. s. sunt aut testes De hoc tñ est dicendum ut no. in. c. constitutis. de fideius. in glo. antepenul. r super ea. r in. c. statutum. de rescrip. in glo. penul. li. vi. Et fit commissio sub hac forma.

Forma commissionis recipiendi testes.

N. decanus r. Iudex cause r prius infrascriptarum a sede apostolica delegatus vel archidiaconus vel officialis r tali notario publico vel alteri cui pmittit Salutem in dño. Causa talis actor in causa qua tali reo mouet in iudicio coram nobis ad intentionem eius fundanda nonnullos intendit pducere testes q rñ receptioni r examinationi psonaliter interesse non valem. Ecce de vestra legalitate r discretione plurimu consisti vobis comittimus r mandamus quatenus testes quos idem actor vel eius procurator vobis duxerit nominandos ad vestram presentiam puocetis. receptoq fm forma iuris r iudicii more ab eis psumituramento sup intentione r articulis pñtibus exhibendis. r fm interrogatoria pñtis alterius si vobis dabit cogatis eodē veritati testimoniu phibere attestaciones in publica forma redactas sigillo

vestro clausas. fideliter r secrete inclusas p nunciu fideles r idoneu nobis in talem diem remittatis. Vel sic.

Talis iudex r. Salutem in dño. No. neritis q in causa que inter tale exvna r tales pte ex altera vertit in iudicio coram nobis ptes hinc inde nonnullos volentes pducere testes p fundada sua intentione. quos coram nobis difficile foret pducere r pñtis onerosum. Ecce discretionē vñe comittimus ac firmiter ac discrete pñcipiendo mandamus quatenus testes quos ps vtraq pducere curauerit coram vobis infra paciu vñis mensis. vel talem diem legaliter recipite. ac eos sup articulis a pñtis hinc inde in causa hñmōi datis. r fm interrogatoria partiu que vobis vna cu pñtibus transmittimus fm data a deo vobis prudentia diligenter examinare curatis seruata forma debita r consueta.

Deposiciones ipoz testium cum articulis r interrogatorijs pñctis ac toto pñssu quem sup hoc coram vobis habere contingit sub sigillo vestro fideliter inclusas. nobis quātortus poteritis remittere studeatis. Aliqñ coponit etiam forma commissionis decipledis testibus reproborarijs clausa sñ ista forma. Qd si forte altera pñtu testes alteri reprobare voluerit. testes sup reproboracione hñmōi pducendos infra. xv. dies post dictum mensem imediate sequentes fideliter admittere r examinare solcite studeatis. Aliqñ etiaz addit clausula. Testes vo si se gratia odio vel amore precio vel timore subtraxerint p censuram ecclesiasticā ad phibendu testimoniu veritatis auctoritate nra. imoveritis applica copellatis. Aliqñ etiaz addit clausula vñz significantes nobis quāta fides pos sit ipis testibus adhiberi. Ista clausula habet de fidei iusso. constitutus. in. fi. ibi de hoc. de quo etia no. in. c. qm contra. de pba. de ista commissione seu remissione.

Iuramentum testium

ne et eius forma vide in. c. p'sentiu. de testi. li. vi. ubi papa facit remissionē ad p'tes p'testibus p'ducendis et de recepto ribus testiu. an possit vltterius cōmitte re habet de re iudi. cum bertoldus. et in cle. indices. de offi. dele. Pōt etiam iu dex hoc officiū p'mittere tabellioni seu notario cause. et sic exercebit vtrūq; of ficiū. s. receptoris testiu. et scriptoris. et ita tenet Inno. in. c. qm̄ cōtra. de pbat. Et hoc etiam habet generalis cōsuetu do. Et dicit ibi Hosti. q' sanū est p'siliū qd de cōmissione iudicis tabellioni fa cta fides fiat nō p' ipm̄ tabellionē cui fa cta est cōmissio. q' ei in hoc nō creditur sed p' ins'f'm alterius tabellionis vel lit teras autentico sigillo sigillatas. Cum ergo ps p'ducit testes suos corā iudice vel eo cui hoc ē cōmissum. debet testes iurare dicere veritatē. q' sine iuramen to dictis eoz nō credit' quātūcūq; sint religiosi. nisi iuramētū eis a p'tibus re mittat. vt in. c. nuper. et in. c. de testibus de quo etiam in spe. de testi. §. sequit.

Forma iuramenti testium.

Forma aut iuramenti testiu habet o testibus. fraternitatis. in vl. glo. q' iura bunt q' dicant totam veritatē iudici v' cui cōmiserit quā nouerint de ista cau sa seu re super qua iurant. Item q' nul lam interferant falsitatē. Itē q' p' vtra q; pte dicant iudici veritatē quā sciunt Item q' dicāt oēm veritatē siue sint in terrogati siue non. Itē q' nec p'cio nec amore vel odio. seu p' aliquo cōmodo testimoniu dicant. Et de facto additur secretū. s. secretū teneat dictū suū vsq; ad publicatōez. de quo etiā in spe. de testi. §. sequit. Et debent iurare tactis euan gelijs. vt in. iij. q. ix. hōramur. Inno si nō apparet testem tetigisse illud euāge liū p'sumat tractat Jo. an. in addi. spe. in. §. p'ximo alle. sup. ver. et no. Qñ aut debet p'bart cōsanguinitas ad dirimē

dū matrimoniū est spālis forma iuran di vel iuramenti testiu. de quo in. c. licet ex quadaz. de testi. Pars aut p'tra quā testes p'ducunt sit p'ns in p'ductōe testi um. et vide at p'sonas testiu quales sint. an sint tales q' nō p'nt testificari et faciat protestatiōem q' dicere velit in p'sonas testiu. als post publicatōem ac testatio nē nō pōt nisi in duobus casibus. s. ni si iuret q' hoc ex malicia nō procedat. v' nō ostendat se post publicatōem ea di d icisse que obijcit in p'sonas. vt in. c. p' sentiu. de testi. Et debet fieri ista prote statio tpe productionis testium. vt in ri tu. ex parte. eo. ti. Tamen ista protesta tiōe facta si testes aliquid dixerint p' protestante. eis defacili non creditur. vt in allega. c. p'sentium. in fine. Qual ter tamen hoc intelligat ibi nor. Et ista omnia puta testium receptiōem eoz iu ramenta et p'tis protestatiōem tabellio scribat in actis. de proba. qm̄ cōtra. Et erit ista forma.

Forma actuum in actibus signā domini.

Inno tal. die tal' talis actor vel ta lis ipius procurator coram tali iudice vel tali cōmissario cōparuit. et It. B. E testes ibidem cōparentes produxit. pe tens eos p' p'dictū dñm iudicem seu cō missariū recipi et admitti. Ex aduerso talis reus vel tal' ipius procurator ibi dā cōparens protestat expresse q' in p' sonis testium h'mōi dicere vellet et ob ijcere seu post depositionis apturā re probare. Predictus ergo dominus iu dex vel cōmissarius testes p'nomiatos recepit. qm̄ omnes et singuli tactis euan gelijs solitum p'stiterunt iuramentum et. Tandem iudex vel cōmissarius pro cedendo ad examinatiōem testiu voca bit ad te testes et singulos secrete et sigil latim examiabit. exēplo daniel q' falsos sacerdotes p'tra Susannā inductos se

Forma cōmissionis

peritus, diligens, et attentus, fidelis et cautus, prudenter et discrete attendendo, habita qualitatē et vultum ipsius testis. Quedam circa ipsos testes, videlicet an sint inimici vel infames. Et quedam circa dicta testium videlicet an de positionis causam reddant etc. Ponitur null. in spe. in tit. de testi. §. nūc tractandū. in vñ. ut aut hoc plenius. Debet ergo examinador iudex vel commissarius attendere an testis vacillat vel titubat, seu cū trepidatione vel incōstantia loquat. Et si vacillat debet hoc scribi in actib⁹ p tabellionē. Sed an tabellio debeat hoc scribere ad preceptum iudicis examinantis, etiam si tabellio nihil de titubatione vel vacillatione ppendat. no. de pba. qm̄ ptra. et in spe. de testi. §. nūc tractandū. vñ. considerare debz. et sequenti. Et dicit ibi q sic triplici ratione. Prima quia iudex habet auctoritatē in recipiendo et examinando testes, sed tabellio solum in scribendo. Secūda quia iudex superior est unde sibi magis est credendus. Tercia quia tabellio intentus circa scripturaz nō pōt ita attendere circa variatōez testium, et titubationē pallorem vel mutationē faciei ipsius testis sicut iudex qui semp pōt oculos ad testem habere ideo sibi magis est credendus. Pōt tamen tabellio saluādo p̄scientiā sic scribere hoc casu. Et iudex mibi tabellio, nī sic dixit vt scriberes q testis vacillabat, sed scriptura esset efficacior si adderet tabellio, et sic mibi videbat q vacillaret dūmodo rei veritas sic se habebat. Debēt etiam quantū possunt cum veritate exprimere, scilicet vacillationis modū scz talis testis vacillando siue tremēdo vel trepidando vel sudando p̄ nimio timore loquebat. vel pallidus efficiebat vel huiusmodi. Et debz hoc scribere re si recedente vel ignorante in continēt. Tamen ex q testis audiuit, nisi iudex veller posset testem ex hoc punire, de q

no. in alle. c. qm̄ ptra. de pba. p Inno. et Hosti. et in spec. vñ. primo alle. supra. Postq aut testes recepti sunt et examinati, si hoc factū est p aliū ex commissione iudicis ipse redactis attestatōibus in scriptis ipsas attestatōes cum articulis et interrogatorijs ac alijs corā eo sup hoc actis iudici remittat sic scribendo.

Forma commissionis examinatio-
nis testium.

Honorabili viro dño A. iudici vel officiali etc. Salutē in dño. et mandatū vestrum iniunctū p̄no suscipiendo et exequendo affectu testes quos talis in causa tali coram me pducere voluit vel testes mibi p talem nominatos citavi, et ab eis p talem actorē vel ei⁹ procuratorem in p̄ntia talis rei vel talis ipsius procuratoris, vel in penā p̄sumacie rei p me ad hoc citati et nō cōparentis pductis, iuramentū iuxta morē qd ipsi om̄s et singuli tactis sanctis euangelijs pstituerunt recepi. Ipsosq sup articulis actoris et fm̄ interrogatoria ipsius rei mibi transmissa cum diligentia qua potui examinare curavi. Quorū depositi ones p talem notarium publicū in scriptis redactis sub sigilli mei impressio ne inclusas, una cum articulis interrogatorijs, citatōibus, protestatōibus testium iuramentis, et alijs coram me i negotio huiusmodi actis, factis, et productis, per latozem p̄sentium quez ad hoc de vtriusq partis consensu tanq̄ idoneum et fidelem duxi assumendum vobis remitto. Aliquādo additur ista clausula. Et partibus talem terminus in quo se coram vobis representare p se vel procuratorem teneantur assignatus. Et in forma dicit de testib⁹ iuramentis, ideo posui, quia iuramenta huiusmodi sunt in actis scribenda, vt tacitum est supra. Dñ non sufficeret poni in attestatōib⁹ sic, talis testis iurat⁹ dixit etc.

De publicationum

quia assertio ista seu narratio est de preterito. nec per eam apparet de presentia iudicis vel partem pro qua nec dies prestiti iuramenti. de quibus omnibus constare debet. de testi. c. ij. de pba. qm. tra. Ita dicit Jo. an. in addi. spe. de testi. §. sequitur. Si in scriptum inuenit in actis testimonium coram iudice iurasse partibus presentibus. bene presumit iurasse ut debuit. scilicet cum tactura evangeliorum. ut etiam dixi supra. Et plene per Jo. an. in loco alleg. Et debet testis recipi et venire expensis producentis. ut in c. statutu. §. penult. de rescript. li. vj. Nec pars alia pro eo quod dat interrogatoria tenet aliquid ad expensas testimonii ministrare antequam iter arripiat. per eundem. Et quod non habet ratio illarum expensarum quas testis domi facturus erat. et quod solnet etiam expensas pro vectura equorum si conditio persone testis hoc requirat. etiam si testis proprium equum duceret. tractat Jo. an. in addi. spe. de teste. in §. qualiter. Errum autem valeat depositio testis facta post terminum datum ad producendum et ad recipiendum testes seu probandum not. in in spe. §. j. al. le. §. Is quoque cui. Et ibi late per Jo. an. in addi. cui finaliter placet distinctio Guil. ibi posita in primo et secundo membro. salvo eo quod not. in spe. de dila. §. j. illud quoque in fine.

De publicatione attestacionum per dilationes habitas.

Postquam hic producti et examinati sunt testes si hoc factum est in prima dilatione et sufficiens est facta productio. procedet ad publicationem attestacionum. Si non est sufficiens et produciens perat secundam vel terciam dilationem. Si in ista causa subest. dabitur cum cause cognitione secunda vel terciat. ut supra dictum est. Et non. de dila. c. ij. de testi. in causis. cum similibus. Quarta dilatio non dabitur nisi cum quadam solennitate legat. De qua et qualis sit illa solennitas

habet in. ca. ultra terciam. de testi. et ibi plene. Testibus sic productis et examinatis partes renunciatur testimonium productioni et postulant attestaciones publicari vel saltem pars produciens id petit. Index ergo volens attestaciones publicare vocabit partes. quia eis absentibus et non vocatis non debet aperire. de re iudic. cum ita et maxime vocare habet illum pro quem sunt producti ut si velit possit aliquid in apertione prestatum partibus sic vocatis et presentibus. Vel altera prosumactaz absente. procedit index ad publicationem isto modo. quia precepit notario quod legat coram se et partibus publice in iudicio dicta testimonium vel ipsemet legat. et si sunt multe vel prolixae. sufficit legere vnam pro omnibus. Quo facto index dicit. Iste sunt attestaciones in tali causa habearis eas pro publicatis. vel ea pro publicato. de quo in spec. de teste. §. satis utiliter. in prin. Dicit autem ibi Jo. an. in addi. de facto servari quod legit aliquid de una attestacione in prin. et vna in progressu et de vna in fine. Satis tamen est iudicem pronunciare istas pro publicatis haberi. et ita communiter in istis partibus servat. Et omnia ista per tabellionem redigunt in actis hoc modo.

Forma actuum in actis signandorum.

Anno. die. mense. et. Talis actor vel talis ipsius procurator ex vna. et talis reus vel talis ipsius procurator parte ex altera ad publicandum et publicari videndum et ad audiendum dicta testimonium parte dicti actoris. productoris citati comparuerunt coram predicto domino iudice sedente pro tribunali et testibus producendis renunciarunt. ac dicta testimonium predictorum publicari consenserunt et expresse postularunt ac ipsarum copiam sibi fieri et decerni attestaciones huiusmodi petierunt. Predictus autem reus terminum ad dicendum contra per-

attestatiōe

sonas et dicta testium ppetentē sibi ppeti assignari. Prefatus ergo dominus iudex attestatiōnes huius p partem talem ipsarū attestatiōnū publice coram se legere fecit. Quo facto ipsas attestatiōnes voluit et fecit pronuntiari. et p apertis et publicatis haberi. et copiam de ipsis partibus vel earum procuratoribus hoc petentibus fieri et dari decrevit. Et tali reo vel eius procuratori talem diem ad dicendū et obijciendū in personas vel ad dicta testium p termino assignavit. Vel sic breviter.

Consimilis forma

Lecte et publicate sūt he attestatiōes in p̄sentia partiū vel earū procuratorū p̄sentientū et publicationē fieri petentium. vel in p̄sentia talis actoris seu sui procuratoris publicatiōis fieri postulāt in penā p̄uacue talis rei ad hoc citari et minime comparentis. Anno tali. die tali etc. Excipiet p̄ra dicta et p̄sonas testium etc. In renunciatiōe tamen habeatur cautela. scz q̄ fiat renunciatiō solum productioni testium non p̄bationi in genere. quia tūc nō possent produci instrumenta que alias produci possūt vsq̄ ad cōclusionē cause. de fide instrumenti. cum dilectus filius. Item q̄ vna partiū nō renunciēt. nisi et alia renunciēt. de quo in spe. de teste. §. vi. v. Item notandū. et d̄. si. p̄ abbatem. de testi. in ca. de testi. qz alias ps que nō renunciasset posset producē testes ante publicationem. Et talis renunciatio adimit facultatē producendi testes alteri parti sup̄ eodem articulo. de q̄ plene in. ca. cum venisset. de testi.

Quid agendum sit pro reprobatione testium post publicatiōem attestatiōum.

Attestatiōib⁹ publicat⁹ solet sup̄ eis disputari. vt d̄ in. c. in causis. de testib⁹ Testes etiā quōq̄ p̄uenerūt reprobari: et an b̄ liceat vel an p⁹ publicatiōez. ha-

beat in. c. p̄sentitū. de testi. li. vi. Imponant aut vt etiā alias dixi p̄batiōes facte p̄ testes ratiōe p̄sonarū. et etiā ratiōe dictorū ipsorū testium. Videam⁹ de p̄ima. ratiōe p̄sonarū repellunt testes seu reprobant aliquando p̄pter crimen. aliquando p̄pter suspiciōnē. quandoq̄ p̄pter defectum. Propter crimen. vt qz est latro. fur. raptor. periurus. infamis. vel alias criminofus. de testi. testimonium. r. ca. sicut nobis. cum similibus Et si p̄pter suspiciōnem. vt quia est pater consanguineus vel socius. vel familiaris. affinis. coniunx. vassall⁹. libertus. v̄ditor. fidelissor ei⁹ q̄ eū p̄ducit. De q̄ in. q. iij. §. Itē testium. de testibus. in sup̄ r. c. cū nūci⁹. r. c. in lris. Et plene i spe. de teste. §. j. Propter defectū pōt poni exemplū de impubē. de q̄ in spe. de teste. §. j. v. Itē excipit. q̄ ē ipubes l̄ furtos⁹ vel iude⁹. de testi. iudei. r. c. licet. Et generaliter. requirunt in testib⁹ septē. q̄ his v̄sib⁹ p̄tinent. Cōditio. sex⁹. etas discretio. fama. Et fortuna. fides. in testib⁹ ista req̄res. Illos v̄sus ponit glo. in. c. ij. de testi. in glo. ij. et ibi sup̄ glo. ad singula ista dant p̄cordāte. Iudex q̄ facta publicatiōe assignabit terminū infra quē recipiāt copiam attestatiōnū. qz copiam facere tenet iudex. de p̄ba. qm̄ p̄ra. Et originalia v̄s iudex vel tabellio ap̄ se retinere. vt ibi no. Deinde habita copia attestatiōnū p̄ partes iudex dabit alium terminū reo infra quē et testes si potest repellat. Et post l̄tum terminum non audietur. de probat. licet. de de quo etiam in specu. de test. §. penl. Quandoq̄ tamen ante publicatiōem attestatiōum testes reprobantur et repellunt. de quo v̄cz an exceptiō p̄ra testes p̄poni debeat et p̄bari ante publicationem attestatiōum. vel an p̄ fieri possit magna est diuersitas inter doctores. et diuersę sunt opiniōes. Tenet tū cōiter q̄ exceptiō legitima q̄ oppo-

Forma exceptōis

ntur itra testes sp a principio sit reci-
pienda siue facienda. Et iudex nō reci-
piendo granaret ptem. et sic locus esset
appellatōis. Sed recipe statim pbatō
nes sup tali exceptōe. vel hoc differre
post publicatōem est in arbitrio iudicis.
Ab isto excipiunt tres casus. de quibus i
c. ex pte ade. de testi. in glo. hmoi. et sup
ea. Et iudex in talibus arbitrarijs de-
bet advertere ad plura. vtz an illud de
quo excipit habeat eandē equitatē cum
pdictis casibus exceptis. vt sic ex eadē
equitate pbatōes prius recipiat. Item
an sit publicū qd excipit. Item an ha-
beat pbatōes. Item an sit psumptio q
excipientē q faciat hoc causa differēdi
et huiusmodi et alias diuersas circūstan-
tias facti videbit iudex an expediat pri-
us recipe testes reprobatores vel non.
In dubio tū differatur reprobatio. de q
plene in. c. ex pte. supra alleg. et ibi p io.
an. sup pdicta glo. Et ita est in arbitrio
rei opponere exceptōem cōtra testes a
principio. vel illam differre in tempus
disputationū dūmodo de hoc ante pte
stet iuxta dispositōem. c. pntiū. de te-
sti. Sed in arbitrio iudicis regulariter
est pbatōes sup hmoi exceptōes statim
recipe. et ipas discuti aut in tempus p-
dictū differre dūmodo attētis facti cir-
cūstantijs bene arbitrat vt dictum est.
Et dicit regulariter. qz in tribus casib⁹
pbatōes statim admittūt. vt supra ptz.
Et si ad pbatōem testiū pbatores in-
ducunt testes reprobatores. et isti testes
pbatores possunt p alios testes reprobato-
res. et vltius non admittat reprobatio.
vt est casus in ca. licet. iij. de testi. De h
dantur versus. In testez testis et in hūc
sed non dat vltro. Et in exceptione cō-
tra testes qn reprobāt ptextu criminis
debet fieri specificatio criminis ptra p-
sonā cuiuslibet testis. vt in. c. pntium
de testi. li. vj. Exceptio tū bene recipit si

ne tali specificatōe. et tūc debet fieri spe-
cificatio ante testiū receptōez. vt ibi no.
sup glo. notabili. De qua aut specificatōe
intelligat. no. ibidē in glo. nō esse.
et supra.

Forma vō exceptionis cōtra testes
et psonas testium erit ista. excipiendo q
testes p talem pductos.
Coram vobis honorabili dño iudicez
In causa que inter eundem actores ex
vna et talez reum parte ex altera sup ta-
li re vel debito vertitur pcurator pcura-
torio nomine pdicti R. rei pponit et di-
cit q testes hmoi ad testimoniū contra
ipm reum non sunt admittēdi. sed a te-
stificandi officio seu actu excludendi et
repellēdi. vel dicit q testes tales H. B.
C. intra ordinem vel numerum testium
admittēdi non sunt vel computandi.
nec eis nec eoz dictis dari debet fides
vel adhiberi. nec dicta eoz in aliquo
sunt sequenda. sed tāq morboza et infe-
cta reprobāda relinquenda. ex eo et p
eo q talis testis fuerit tempore deposti-
tionis periurus. Nam alias in causa ta-
li coram tali iudice inducitur in testem
peierant vel de periurio est conuictus.
Item q talis testis erat tempore depo-
sitionis adulter. et de hoc confessus vel
condemnatus vel adhuc potest pbari.
vt de testi. super eo. j. Item talis testis
precio corruptus falsus testimoniū di-
xit in hmoi causa. Nam cum deposue-
rit in tali die ptraxisse Erford. ego fui
eodem die Mogun. Item talis et talis
sunt levis opinionis et suspecte vite. et
tales q eorum dictis dari vel fides ad-
hiberi in iudicio vel extra non consu-
nit. Quare petit huiusmodi exceptio-
nes admitti. et pbatōes sup eis recipi
ac ipsi pbatōes legitime p pte sua sniaz
absolutoriam ferri. Vtrum autem
sufficiat obijcere et probare q testes cor-
rupti fuerunt. vltan cum hoc exigatur

Impugnatio testium

probatio falsitatis dicitur ipsius testis. not. in. c. licet. de pba. §. post hoc. et in. c. sicut nobis. de testi. Nam si excipit ante sententiam. sufficit probare corruptiōem cum p hoc prohibent criminosi. Et idem p^o sententia in causa appellationis. vel alias in causa ubi sententia non habet effectum rei iudicate. ut no. in dicto. c. sicut nobis. §. si vo. Sed ubi sententia transit in rem iudicatam tunc oportet addi de falsitate. et et probari. imo tunc etiam addi debet q^o iudex in sententiando fuit dicta testium corruptorum securus p iura que alle. in dicto ca. licet dilectus. de testi. in. ij. glo. Et ibi ex tex. Ab. collegit sex exceptiones contra testes. Prima de contradiciōe. Secunda de singularitate. Tercia de mala fama. Quarta de leui opinioe. Quinta de falsitate. Septa de corruptiōe. Iste tñ exceptiones non oēs directe sunt contra personas testium. sed aliquae respiciunt dicta testium. Primum autem testis puniatur propter crimen sic in modum exceptionis. ut a testimonio repellatur probatum contra eum. le. et no. de or. co. c. ij. Et ita habemus quod probationes p testes reprobantur ratione personarum.

Qualiter dicta testium impugnent
Videamus ergo nunc quod dicta testium reprobantur et impugnantur. quod nisi excipiant attestatiōes que etiam alii non valent. possent p sensum primum etiam tacitum ratificari. de quo no. de testi. cum causam. sup. glo. ij. Vñ aduertendum q^o habita copia attestatiōum aduocati primum in aliquibus locis p^obus faciunt mēbra ut ipsi vel iudex. melius et facilius ad indagandam veritatem p^ont puenire. De istis rubricis qualiter sunt faciende tractat Guil. in spe. de testi. in. §. publicatis. in prin. Videbit enim causidicus viriūsq^o p^ontis depositiōes testium et aduerit an articuli sunt plene probati vel non. Vnde aduocatus istius q^o produxit testes signet articulum p crucez istam vel aliud signum. Et

ubi p dicta testium alicuius probat idem articulus. ibi ponat idem signum vel istam eandem in margine circa eadem dicta. Et ubi alij testes cum eo concordant. faciat idem. ita vices q^o sunt pluralitate et diuersitate articuloz diuersificet etiam istas vel signa. ut p signoz vel istarum diuersitatem appareant qui articuli p que dicta sunt probati. et ubi ac in quibus testes concordant. Posset enim poni circa primum articulum A. circa secundum B. circa tertium C. et sic de alijs. Et ubi p dicta alicuius testis probatus est primus articulus. ibi etiam in margine ponat A. ubi vo. probatus est secundus ponat B. ubi tertius C. et sic de alijs. Contra aduocat^o rei q^o testes producti sunt studere h^o designare p h^omodi vel similia signa discordantias et contrarietates dictoz testium q^o habeat eas in parato. Et ut facilius et clarius possit eas ac ipsa dicta impugner. de quo plene in spe. de testi. in dicto §. publicatis. Iste tñ rubrice seu talia signa rubro raro sunt hic in p^obus.

Forma exceptionum contra dicta testium.
Possunt tñ sic formari exceptiones contra dicta testium. Procurator procuratorio nomine talis rei exceptiones contra dicta testium p^ontis productoz pro parte talis actoris in causa quam mouet talis reo p^odicto. s. Seyo vel titio et.

Coram vobis honorabili viro domini no iudice et. pponit et dicit q^o ipsa testium dicta seu testimonia p^ontis sunt singularia. obscura. dubia. incerta. et testes ipsi varij sunt. et i dictis suis vacillant et negatiua astruere probare intendunt. nec causas dictoz suoz seu scientie sue reddunt requisiti. vel reddunt malas insufficientes et ineptas vel alii non probant ad q^o probandum sunt inducti. sibiq^o in dictis suis euidentissime contradicunt. Item dicta ipsoz nulla sunt et inualida ex eo q^o minime iurauerunt vel deposuerunt non iurati. vel parte non presen-

Forma

te nec citatū iurātū. vel deposuerūt super nō iuratis. vel qz deposuerūt de scientia in tpe quo nondū citat⁹ erat test⁹. Quare reiectis z minime autētis testimoniū hmoi dictis nullis z invalidis. petit pcurator p̄dicus in causa pcludi. et se ab actoris impetrōne absolui. ac ipsum actorē in litis expensis p̄demnari sibi. Istaz exceptionū aliq̄e puta tres habent in. c. cum eccl'a iurina. de cau. pos. aliqui. ex. c. licet de pba. Item ex. c. ij. z. c. tuis. z. c. nup. de testi. Item aliq̄ istaz nō indigent pbatōne. sed veritas vel falsitas eaz patet ex dictis. Sufficit ergo in his sola allegatio z ostensio dictorū vt veniat pbatio facti. vt in exceptione de singularitate. variatōne. non redditōne cause. contrarietate. z hmoi. In quibus autē debeant p̄cordare nos. de testi. c. ij. Et dant de hoc versus per Innoc. Res. p̄sona. gradus. locus. hec sunt p̄sona tps. In his variando impeditur fides suā. Alique requirūt pbatonem puta cum opponit de nullitate. z aliq̄ incumbit pbatio pducenit testes ex causis antedictis vt qz iurati deposuerūt. vel qz pars fuit citata. Aliq̄ vs parti opponenti seu excipienti incumbit pbatio vt si dicat testis corruptus vel falsum dixisse. de quo etiaz p Jo. an. in addi. specu. de testi. in. §. sepe Aduertendū qz aliq̄n opponit de falsitate cum corruptōne. aliq̄n de sola corruptione. Item de falsitate aliq̄n directe. aliq̄n indirecte. Falsitas directa raro pcedit post publicatōez. nisi ex culpa iudicis nō faciens fieri debita specificationē. de quo p Jo. an. in addi. spe. in loco pri. alle. Falsitas indirecta potest post aperturaz p̄ testes pbari. vt in ca. ex tenore. de testi. vbi de hoc. Sicut autē falsitas directa admittit post aperturaz ppter omissionē debite specificationis articuloz. vt supra dictū est. et sic indirecta pbatio falsitatis excludit p?

publicatōez ppter specificationē factam vt ibi p⁹ Immo. scripsit Jo. an. Nā si in articulis nō declarat loc⁹ z tps. s. testes hoc bñ exp̄sserūt. admittit post publicationē pbatio falsitatis dictorū testium indirecta. sec⁹ si in articulis tps z locus fuissent declarata. qz tūc post aperturaz volēs etiā indirecte p̄bare p̄trariū non audiet. p. cle. ij. de testi. Sup ista g. pbatio indirecta falsitatis dictorū testium posset sic formari exceptio.

Forma exceptionis indirecte falsitatis pbatonis.

Excipiendo pponit z dicit pcurator talis rei cōtra dicta testium talis actoris qz testes hmoi falsum tulerunt testimonium. unde ad hmoi eoz dictum falsum ipse re⁹ nō est p̄demnand⁹. Dixerūt enī ipm reū tali die in opido Erford. cum actore talē cōtractū celebrasse. z ipse re⁹ eadem die fuit in ciuitate Maguntis. Vnō ipm tūc Erford. p̄sonaliter vt testes exprimunt cōtraxisse nō est possibile qz p̄ testes idoneos est p̄bare paratus. Quare petit re. Qd autē supra dicit excipiendo de p̄trarietate testium obstat qn dicta testium que vident cōtraria nō possunt reduci ad cōcordiam. als si fieri pōt semp dicta testium sunt concordanda ppter odiū p̄trij. Et p̄ quoz modum hoc fieri posset vel debeat. habet z no. in. c. cum m. z. c. in nostra. de testi. z ibi in glo. Et qd excipit qz nō reddat aptam causam scientie. Sciendū qz si testis interrogatus est de scientie causa z eam nō reddidit. nō valet dictus eius. Et idem si reddidit malā inep̄ram. de testi. cum causam. Si non est testis interrogatus de causa. tūc si data sunt p̄tem alia interrogatoria. idēz qz supra. vt ibi no. z in. c. p̄sentis. de testi. li. vi. Si nō sit data interrogatoria. tūc dicūt aliqui qz bñ valet dictū testis. de quo in dicto. c. cum causaz. de testi. Dicūt tamen quidam qz iudex nō querens de cā scientie

Exceptionis

tenet parti ad interesse. p. l. si qñ. C. de testi. in si. qd restringit alij vbi est nota bilis negligentia. Qd putat Jo. an. veri in foro pñiali. si causa expressa parti non nocuisset. Sed in iudiciali petisio non habet effectū. nisi ipse re^o cōfiteret. de q p eum in addi. spe. de teste. §. j. Et intel ligit de causa scie. s. quō sciat illud qd dicit. nō de causa actus isti^o de quo de ponit. qz de illa nō tenet dicere. Quis d ea posset interrogari. de renun. c. super hoc. Et istas exceptiones pira psonas z dicta testiū.

Tabellio scribat in actis h modo Anno tali. die tali. pparentibus corā tali iudice. tali actore. vel tali eius pro curatore ex vna. z tali reo vel ei^o pcura tore parte ex altera. pdictus reus vel p curator ei^o z exceptiones pira psonas z dicta testiū actoris exhibuit infrascriptas. Ex aduerso ipe actor vel ei^o procu rator copiam ipsaz p iudicē sibi decer ni ac fieri. z terminū ppetentem ad re spondendū seu publicandū cōtra eas si sibi cōperierit ei assignari postulauit Prefatus igit iudex copiam petitas a ctori dandā decreuit. z diem talē ad di cendum contra exceptiones pdictas si bi p termino pñitit zc. Istis exceptiōi bus p talem exhibitis anno tali. die ta li. in pñentia talis rei vel sui pcuratoris dicet seu replicabit contra eas tali die zc. Quō aut actor cōtra istas exceptio nes rei factas contra psonas vel dicta testiū possit replicare. videlicet dice re testem criminofus fuisse de crimine emendatum. ergo in ciuili admittēdū de testi. testimonium infamen restitu tum fame. de re iudi. cum E. z. A. Vel dico absentem citatum ad videndum iurare z iuracē zc. Et replicatōnum forma patz ex superioribus. Et plures sunt modi probandi seu species pba tionum. de quibus no. in ea. cum ad se dem. de testi. spo. in glo. z no. quatuor.

z sup ea. in spe. de proba. §. videndum autem. s. per testes. p instrumenta. per euidentiam facti. per psumptionē. per famam. p delatōnem iuramenti. Si er go actoris intentio nō est probata p te stes. potest recurrere ad instrumenta si habet z ista pducere ante conclusionē cause etiam post publicatōnem. de fide instru. cum dilectus. nisi datus esset ter minus z lapsus a iudice ad instrumen ta. sicut fit dando terminū ad pducen dum omnia. post quem sup pductione nō audiret in ista instantia. de quo ibi no. in spe. de dila. §. videndū. v. quid si datus. plenius in cle. sepe. de verb. sig. §. eo salvo. in glo. vbi ergo. Quid autē sit infirm z quot sint species instrumē top. z in quib⁹ instrumentis adhibeat fides. z qualiter z que scripturę pro dū cre in iudicio impugnent. z de alijs cir ca hoc plene in spec. de instru. edī. p to tum. Et videat pars cōtra quam pdu cit infirm qz copiam ei^o petat. z termi nū ad impugnandū illud. z in termino si potuerit id impugnet. qz alias eo spo qz pro publico instrumento fuerit pro ductum. z aduersarius qui nil oppo nens tacuit. Videt illū approbasse de offi. dele. gratum. No. hostien. in. c. qm pira falsam. de pba. Et ibi etiam plene no. quō instrumentū debeat redigi in actis. s. principiū z finis. Ponēdo tam cautionē de tenore qz cesset equocatio zc. vt ibi plene. Si q actor pbanit intē tionem suā p testes vel instrumenta. re^o si habet pempt. exceptionem opponat eam. videat tamen vt eam probet quia si fundata actoris intentiōe reus oppo nit pemptoriū. z si in eius deficit. pba tiōe pdemnabit actori in expensis qz fecit postqz reus accepit inductas. Et si soluendo nō est ad arbitriū iudicis pu niret. Ista est pñitio decre. finem. d. do. z contru. Si tamen vult eam in incon tinenti pbare liceat deficiat sibi pbatō

Forma exceptōis

nō est locus pene. vt ibi nō. Debent ergo duo pcurrere ad hoc q̄ excipiēs patiet hanc penā. s. q̄ fundata sit actoris intentio. z q̄ nō in p̄tinenti re^a assumat on^o pbandi. vt ibi nō. Pōt ḡ reus opponere exceptōez rei iudicate vel trans actionis. z formas istaz habuimus supra. Vel pōt excipe de pacto de nō petendo. vel de p̄scrip̄. vel solutiōe debiti facta zc. sub hac forma.

Forma exceptōis ad puniendaz seu elidendā intentiōez actoris.

Coram vobis honorabili dño iudice zc. pponit pcurator pcuratorio nomine talis rei. excipiendo ad intentiōez tal actoris p̄mendam seu elidendā. z dicit q̄ ipse reus domū talē quā actor ab eo vendicat possedit pacifice. annis. xxx. z ultra p̄tinue eaz p̄scripsit bona fide. Quare petit ipm reū ab actoris impetitiōe absolui p viam suā diffinitiuā z eūdem actore sibi in expēsis lit. p̄denari.

Vel sic. In exceptiōe solutionis ad elidendā z efficaciter p̄mendam talis actoris intentiōē. pcurator talis rei pponit z dicit excipiendo q̄ etiā si debitum p̄sum p ipm actorem a p̄dicto reo petitiū eēt legitime z sufficienter p̄batum. Ipe tñ reus de eodē debito p̄re so illud sibi numerando realiter et in p̄ata pecunia p̄soluendo satisfecit. Cū aut solutiōi ei^o qd̄ debet om̄is obligatio sit sublata. Idcirco p̄dictus pcurator noie quo supra petit zc. vt in p̄cedēti forma. z sic de alijs exceptiōib⁹. Et reus exceptionē p̄m̄p. p eū oppositaz p̄bare dz. quia in excipiendo re^a sit actor z ita in eum transfert on^o pbandi. ff. d̄ excep̄. l. j. z in. l. exceptio. saltem regulariter. quia in casibus nō p̄babit excipiens. sed actor vt in exceptione nō numerate pecunie vel dotis. de quo etiā in specu. de excep̄. §. viso. Si tamen eā nō p̄bat reus ex eo solo non obtinebit actor nisi p̄bet intentiōē suā. de excep̄.

cum venerabilis. de q̄sio etiā in spe. de excep̄. §. viso. v. illud quoq̄. Et diligēter aduertat aduocatus rei quibus verbis vtat in cōcipiēda exceptiōe. de quo etiā in spe. in. §. p̄xi. alle. Et tabellio hui⁹ actū exceptiōis p̄m̄p. opposite scribit hoc mō.

Comparuit in iudicio coram tali iudice anno tali. die tali. talis reus vel talis suus pcurator. z infra scriptam obtulit p̄m̄p. exceptionē. Ex aduerso iudice ad huc p̄ tribunali sedente talis actor vel talis eius pcurator comparēs eiusde⁹ exceptiōis copiam sibi p ipm dominum iudicē decerni z fieri petijt. ac competentē terminū ad dicendum p̄tra easdē seu replicandum assignari. Cui p̄dictus dominus iudex copiam exceptionis huiusmodi decreuit. z tales diē ei statuit ad dicendum p̄tra eaz seu replicandum si voluerit. Acta zc. Vel sic. Exhibitis his exceptiōib⁹ p̄ talem reum vel talem eius pcuratorem in p̄sentia talis actoris vel sui pcuratoris. anno tali. die tali replicabit die tali zc. Si antez in termino sic dato actori ad replicandum. actor nullā pponit replicationem. quia forte nō habet tunc admittit exceptiō rei ad pbandum. et dabit reus arti. d̄ materia huiusmodi sue exceptionis z illas p̄babit si poterit p̄ testes vel istrumēta zc.

De renuntiatiōe z p̄clusionione.

Postq̄ vt p̄missum est p̄cessum est in causa. vt quia lis est contestata. iuratum est de calumnia. date sunt positiōnes z articuli. z ad positiōnes z responsiones facte sunt p̄batōes testium vel istrumentoz. inducte exceptiōes opposite replicatiōnes. forte z duplicatiōnes subsecute. cum partes nō habent quid vltius in causa p̄ponant vltioribus p̄ponendis renuntiāt z postulat in causa p̄cludi. Et ista omnia sunt redigenda in scriptis et in actis. de p̄ba.

Interlocutoria sententia

qm. Et si vna ptiū renunciet seu renun-
ciare velit. et alia dicit q̄ adhuc habeat
aliqua pponere. quare dicit q̄ non vult
renunciare. Tunc iudex assignabit ei
terminū cōpetentē infra quem pponat
quicquid velit. de quo in spe. de renun.
in prin. Et videt aliquibus q̄ idem sit
renunciare et pcludere. et hoc tenet gos.
vt no. de cau. pos. pastoralis. cum textu
ibi. et in. c. qm̄ cōtra. de pba. ponit ista vt
diuersa. et q̄ eorū quodlibz sit actus p se
Et tenet. G. in spe. de renun. et cōclusio
ne. in ver. et nota. Et sic pōt dici q̄ p re-
nunciatōem renunciat pbatōibus et
allegationibus facti. Per cōclusiones
inducit renunciatō allegatōnū iuris.
Dicit tñ Jo. an. in addit. spe. in loco su-
pra allegato. q̄ in renūciatōibus hmoi
sunt ponderanda verba et status cause
et p̄suetudo fori. q̄ si sit renunciatō al-
legatōibus et oibus pbatōibus. certuz
est q̄ ista renūciatio est cōclusio. vt no.
in. c. cum dilectus. de fi. instru. in glo. ij.
Et idem putat ipe si sit renunciatō al-
legationū iuris et facti. et hoc qm̄ status
cause patitur cōcludi. Item si habet cō-
suetudo fori verbū allegatōis cōphē-
dere ius et facium. Et p illud solū con-
cludi. vt tunc renunciatōis allegatōibz
p hoc etiā intelligat cōclusum. de quo
etiā p modernos in cle. sepe. de verb.
sig. Pōt ergo sic registrari in actis re-
nunciatō et cōclusio p tabellionē. An-
no tali. die tali. Cōstitutis coraz tali iu-
dice ptribus p̄dictis. puta tali actore et
tali reo vel eorū pcuratoribus. ipe p̄es
in causa hmoi allegatōibus vltiori-
bus mutuo renunciarunt. petentes cō-
cludi causa in eadē. In qua etiā quātū
in eis erat cōcluserunt. Vñ iudex p̄di-
ctus hmoi renunciatōem admittendo
in ipsa causa cum eisdē ptribus seu eorū
pcuratoribus vt p̄fertur cōcludentibz
et cōcludi volētibz et petentibz cōclu-
sit. et habere voluit p cōcluso. Acta rē.

Facta cōclusionē in causa amplius p-
bationi non est locus etiā p instrumē-
ta. vt in. d. c. cum dilectus. de fi. instru.
Iudex tñ ex officio interrogare pōt p
cōclusionē de facto si aliquid dubita-
tionis occurrit. vt in. c. cum Jo. e. t. sed
hoc iudex non faciat ad petitiōem p̄tis
vt ibi no. et in. c. in p̄sentia. de pba. in fi.
glo. iij. et in. c. p tuas. de testi. Quō autē
fiant allegatōes iuris tractat Guil. in
spe. de dispu. et alle. p totum. et sic sum-
expedit de secunda pte principali ordi-
nis iudiciarij.

Interlocutorie sententie.

Ed antequā ve-

niamus ad terciā ptem. s. de
sua et illis que eam sequunt.
q̄ aliquā aliqua emergunt in lite seu cā
sup quibus iudex habet interloqui. nā
lz sup incidenti nō sit necesse p̄nuncia-
re. tñ sup emergenti est p̄nunciandū. vt
no. de or. co. c. j. Et quid sit incidens vel
emergēs ibi no. et iō de interlocutorijs
videamus. et que sit sūia interlocutoria
no. in clemē. vnica. d̄ seque. pos. in glo.
d. diffinitiuā. et vide not. in. c. j. de ap. li.
vj. Sup exceptōe ergo dilatoria videlz
an libellus sit offerendus vel nō. vñ an
sit ei r̄ndendū. vel an causa sit corā ipso
iudice tractanda vel nō. vel vtrū excōs-
catōis exceptio cōtra actore opposi-
ta sit p̄bata vel nō. vel vtrū dilatio peti-
ta sit p̄cedenda vel nō. et de s̄ilibz exce-
ptionibus iudex p̄nunciet interloquē-
do sub hac forma.

Forma sententie interlocutorie sup
exceptione dilatoria.

Decanus rē. Cuz in causa tali que
inter talem actorem ex vna. et talē reuz
pte ex altera. de et sup re vel debito tali
in iudicio coraz nobis vertitur p parte
dicti rei oblata fuit exceptio talis vñ ta-
lis dilatio petita. vel fuit p̄positum exci-
piendo libello sibi p actore oblato non

Interlocutoria sententia

esse sciendū vel actorē ab agēdo repel-
lendū. p eo q maioris esset vinculo ex
cōmunicationis inmodatus. vel nobis
in hac causa iurisdicōem nō cōpetere.
pro eo q tempore impetratiōis rescripti
ipse actor impetrans fuerit maioris ex-
cōicatōis inia ligatus &c. Nos vñs et
diligenter cōsideratis sup hoc p testes
hincinde coram nobis pductis ppositis
& allegatis. Habito etiā cōsilio cū per-
tis. pñunciamus. decernimus. & decla-
ramus pdictā exceptiōem admittendā
nō esse seu ea non obstante in cā hmōi
ad vltiora pcedendū fore. & p nos ac
coram nobis procedi debere. Vel sic
si est legitima exceptiō. Decernimus &
pñunciamus ipsam exceptiōem eē ad-
mittendā. & admittimus actorē propter
excōicationis vinculum ab agēdo re-
pellendū excludendū fore. & excludim⁹
seu repellimus seu nobis obstante ex-
ceptione pdicta iurisdicōis & cognitiōis
in negotio hmōi nō cōpetuisse. neq cō-
petere seu libello pdicto p ipm reū re-
spondendū nō esse. sed eundē reum ab
instantia iudicij fore absoluendū & ab-
solutum. & ipm actorem sibi in expē-
sis legitimis pñemnamus. eaz taxatio
nē nobis in posterū reservantes. & tūc
in fine interlocutorie tabellio subscribet
isto modo.

Acta & lata ē hec interlocutoria an-
no tali. die tali. in pñtia spaz prium vel
procuratoribus pñtribus talibus &c. Et
de istis & de alijs interlocutoriarū for-
mis no. in spe. d excep. §. viso. & est in-
locutoria que fertur inter pñcipiū cau-
se & finem nō sup pñcipali. sed sup in-
cidentibus questionib⁹ vel emergenti-
bus. de appel. significantib⁹. de testi. si-
gnificaverūt. Et transit interlocutoria i-
rem iud. catam quo ad pñm si ab ea in-
fra decem dies non fuerit appellatum.
vt in. c. cumq dilecta. in fi. de elec. §. nō

quo ad iudicem quā possit eam reuo-
care etiam post decem dies. de quo tñ
dicendū est. vt plenius no. in. c. cum ces-
sante. de ap. in glo. j. Vbi distinguūtur
tres spēs interlocutoriarū. Quia qdam
interlocutorie pparant seu ordināt litē
Quedā emergentia seu incidētia in li-
te decidūt. Quedā aliquid restitui vel
dari vel nō dari. fieri vel nō fieri. vel ali-
quid equipollens iubent: cōcludendo.
tñ ibi tenent doct. q omnis interlocuto-
ria mutari & renocari pōt ex causa. sine
causa nō. maxime post decem dies sine
voluntate pñs pro qua est lata. Vnde
si iudex sine causa iusta interlocutoria
renocet poterit appellari.

Formas autē diuersas renocatōis in
terlocutorie ponit Guil. in spe. d excep.
§. viso. qz pōt sic dicere iudex.

Nos talis iudex &c. qz in tali cā &c. p-
dem sup tali exceptione p talem reum
opposita. pñunciamus interlocuēdo
eandē exceptiōes non esse admittendā.
vel qz ptra talem sic pcessimus &c. Ha-
bito postmodū cōsilio peritorū inueni-
mus ipm grauasse vel indebite ptra eū
pcessisse. Itcirco vñ cōsilio seniori int-
locutoria ipam vel pcessum hmōi exps
se reuocamus. Quidaz tamen iudices
erubescētes factū suū reuocare sic di-
cunt. Nos talis iudex &c. Si te talem
in aliquo grauauimus. illō reuocam⁹
&c. Sed talis renocatio dubia est cōdi-
tionalis & incerta. & iō non admittenda
Vnde appellans nō obstatē tali reuo-
catōe nihilominus insistere pōt psecu-
tioni sue appellatiōis. si pure nō fiat re-
uocatio. Quidam etiam iudices sic di-
cunt. Frater si te grauauimus in ali-
quo parati sumus illud reuocare d cō-
silio sapientū. Et pñgimus tibi talē ter-
minū ad comparandū. infra quē volu-
mus plenius deliberare. Et dicit Guil.
vbi supra q hec forma habet in. c. apo-

De sententia diffinitiva

solice. de iudi. li. vj. ver. eratq; paratus. Glo. in. c. cum cessante. de appella. dat aliam reuocatōez hmoi interlocutorie vel grauaminis formā. vtz vt sic dicat iudex. Non credo te grauasse. sed si grauasti te in aliquo illud reuoco. Sz ista forma que duo membra continet. quo ad vtrumq; non est sana. qz in primo docet mentiri. Nam pōt esse q; iudex cōtrariū credit. z cōtra tales cautelās vel doctrīnas videndū est qd not. Guil. in spe. de excep. §. penul. z in vlti. colūna Quo ad secundū membz est cōditiōnalis incerta vt dixi supra. Vñ Hosti. dat talem formā. vtz vt si dicat iudex ad eum cōtra quem est lata interlocutoria. Tu dicis te grauātū p talem interlocutoria quod non confiteor. Ego tamen reuoco tue satisfaciens voluntati. ne de me saltem desacro cōqueri posses. Et simīl forma tradit in. c. nisi spālis. de vsupalli. Et q; dicit iudex in reuocatōe q; nō confiteor caute dicit. qz per hoc non sequitur q; neget se grauasse. Et aliqui iudices consueverunt statuere terminū appellanti ad docendū de grauamine. sed ad hoc ipse appellans non teneretur. de quo in. c. si a iudice. de appel. li. vj.

Sequitur tertia pars ordinis iudicialij.

Unc ergo vide

an iudex de tertia parte ordinis iudicialij. s. de sententia z que illam sequunt. Et Guil. in spe. de sent. pla. in princi. diffiniēdo sic dicit. Sententia est iudicialis diffinitio cōtrouer sie finem imponens. pdeinatioem vel absolutōem continens. Dicit. n. sententia iudicialis diffinitio cōtrouer sie finem imponens. vt in. l. i. ff. de re iudi. z debet continere absolutōem vel pdeinatioem. de accusa. illa pposito. Et ibi

de hoc in vlti. glo. Vel aliquis qd tantum valeat. de ver. sig. in bis. Vtrū autem sententia diffinitiva sit de actis cause ita vt cōtineat inter acta. tractat Jo. an. in addi. spe. de sent. prola. in princi. Et ibi post ar. pro z cōtra videtur tenere q; sic. maxime p. c. cū eterni. de re iudi. li. vj. vbi sententia ferende z cōcipiē. de ponunt in actis cause. Et debet ferri snia diffinitiva pibus pibus vel altera absente p contumaciā. ita vt citetur ad sniam audiendam. de testi. cū olim. in fine. als si feratur contra absente nō citatum non tenet. vt no. de sen. z re iudi. reuoz. in glo. penl. z sup ea. Et necesse est hoc casu q; exprimat perempt. vbi vnica sit citatio. de hoc. xxiiij. q. iij. de illicita. in fi. magne glo. Et in spe. de citationibus. §. vltio de tempoz. Et per Jo. an. in. c. cum bertoldus. de re iudi. in ver. remisissent. z de accu. ad petitiōz nisi in causis in quibus sine strepitu et figura iudicij pcedatur. vt in cle. sepe. d. ver. sig. circa finem. ibi etiam de hoc in glo. ar. iij. Si autem in sententia comineatur cum cōtra quem lata est fuisse citatum an stet sententia. ita q; non sit necessaria alia pbario citatiōis. tractat Guil. in spe. de sen. pla. §. vt autem. v. z nota. Sed plenius p Jo. an. ibi in addi. qz de iuris subtilitate necesse ē pbarre pempt. Et si quis vellet tenere q; vltior hoc nō habeat pbarre. victus tamē pōt pbarre se citatum non fuisse. pducēdo acta. Et si inter ista nō apparet huiusmodi citatio habebit pro non citato. nisi pbetur cōtrariū. Vtrum autem psumat cōdemnatū fuisse pntem in sententia si aliud non dicatur vel exprimat in ea. no. Guil. in specu. in loco proximo allega. Et sententia diffinitiva debet generaliter sex cōtinere. Primum nomē iudicis z eius qualitatē. puta an sit delegatus vel ordinarius. Secundū nomina litigatorum. Tercium tenore

De sententiā diffinitiva

re petitiōis in iudicio potrecte. Quar-
tum substantiā pcessus cause. puta lit.
prest. iuramenti pstatōez. et filia. Quin-
tū q fiet mentio in sententiā ptes fuisse
pntes vel ad cōtūmāciā absentes. de
quo supra dixi. Sexto q pnteat pdem
natōem vel absolutōem vel aliquid eq
ualens. de quo etiam tacitū est supra. et
ista etiaz enumerat Guill. in spe. d sen.
pla. §. qualiter aut. iuxta finē et.

In actione ergo reali pōt sic dictari
formari sententiā.

In nomine dñi Amen. Officialis vñ
iudex talis. ora inter A actorē ex vna.
et B. reum de et super tali fundo area
vel domo pte ex altera materia qōnis.
Idem A. libellum dedit vel obtulit in
hac forma. et ponat totus tenor libelli i
finia. Lite igit coram nobis legitime cō
testa. et pstito a ptribus vel eam pcurato
ribus hincinde calūnie iuramento. fa-
ctisq et oblatis positōib⁹ et articulis. ad
spas positiones rāsonibus subsecutis
testibus et instrumentis pductis et atte
stationibus publicatis. oppositisq cō
tra dicta testitū nōnullis exceptōibus et
replacatōibus factis. tandē renunciatis
p pcuratores ptiū hincinde positōni
bus cum ipis pcuratoribus ptiū con-
cludentibus et cōcludi petentib⁹ in ipa
causa cōclusimus et habuimus p pclu-
so. Nos igit visis et auditis diligēter in
ribus rāsonibus pbatōibus et allega-
tionibus ptiū. cognitissq et inuestiga-
tis ad plenūm ipius cause meritis de-
liberatōe phabita diligenti. et cōmuni-
cato cōsilio iurisperitorū xpī noie inuo-
cato. ptribus ppter hoc in nostra pntia
pstitutis et sniam ferri postulantibus.
vel tati actorē vel reo pñte et sniam fer-
ri petente. Et tali reo vel actorē ad hoc
pemp. citato cōtūmaciter se absentāte
cuius absentia dei pntia repleat ptri
bunali sedentes. et habentes pte oculis
deū solū sententiando. In his scriptis

pnunciamus. decernimus et declara-
mus fundū pdictum ad pstatū A actor-
em pntuisse de iure et pntinere. pstatum
q B. reum fundū hmoi occupasset de
tinuisse. ac occupare et illicite detinere.
et ipm fundū memorato actori adiudi-
candū. ac B. reum antedictū ad resti-
tuendū et libere dimittendū fundū eū-
dem eidem actori pdemnandū et repel-
lendū fore. adiudicamusq et pdenam⁹
ipm rem supradicto actori in fructib⁹
a tpe morte litis. vel a tempe occupatio-
nis et detentōis valet in tot modis seu
malis frumenti et. rōne fructuū pce-
ptor ex fundo hmoi p euz pceptis. Et
in expensis litis nihilomin⁹ pdenan-
tes. quarū expensarū rapatiōem nobis
in postez reservamus. Vel si debeat
fieri snia pro reo absolutioa forte quia
actor nō probavit. vel reus probavit q
iure suo. tunc ita formetur. In noie
dñi Amen et. vñ ibi. pronūciamus de-
cernimus et declaramus pdictū A. reū
a pstatū B. actoris impetitiōe absoluen-
dū. ac eidē actori sup petitiōe sua et fun-
do pdicto silentiū ppetuū imponendū
fore. ac absolutim⁹ et imponimus ac no-
stra snia diffinitiva mediante cōdenan-
tes eundē actorē eidem reo in expēsis
litis. quarū rapatiōem et. In cui⁹ rei te-
stimoniū et. ista snia incipit. In nomi-
ne dñi et. vi. xxiij. dis. In noie. de testi-
in noie. Melius ad ppositū in. c. verita-
tis. de do. et pti. Et nō scribit seu dirigi-
tur alicui. vñ ptribus vel alijs vel uni-
uersis. Quia si iudex sic scriberet. uni-
uersis et. noueritis q in causa tali pro-
nūciamus et. tales lre seu scripture nō
facerent fidē. qz eēt potius testimonia-
les seu recitatorie pteritorū q assertorie
pntiū. vi no. Guill. in spe. de sen. plat.
§. iuxta. d. et no. q quidā iudices. Not.
etiam in. c. apostolice. de re iudi. li. vi.
Item in snia fit narratio processus ad
quem affectum hoc fiat. not. in spec. de

De sententia diffinitiva

sen. pla. S. restat. §. in summa. no. 2. In
no. 2. Posti. in. c. cum in iure. de offi. de
leg. ubi etiam not. quid fieri debeat si p
altum tabellionem scribat sententia. et
acta p altum fuerint scripta. Itē in sen
tentia dicit. nos vixis et auditis diligen
ter iuribus. pbatōibus. et allegatōib⁹
ptius et. qz iudex fm allegata et pbara
coram eo debet iudicare. non fm pscē.
tiam quā habet vt pstatu. sed fm cō
scientiā exactis pbatōibus et allegatio
nibus informata. vt. iij. q. vij. Indicet⁹
de quo de offi. deleg. pastoralis. in glo.
ar. cōtra de offi. ordi. c. j. in glo. canonū
et in spe de dispu. et alle. §. vi. §. l. autē.
Et ibi de hoc p Jo. an. in addi. ubi pon
it rōnes quorundā theologoz qui re
nent contrariū. et illas soluit. et quale re
mediū tunc habeat iudex ibi no. qz de
ponet si pōt conscientiam. si non pōt dele
ger causam alicui. vel ad supiorem re
mittat et. vt plenius notat vbi supra.
Item sequit in sententia cognitis et in
uestigatis ad plenum cause meritis et.
Nam ferri non debet sententia nisi li
queat de meritis cause. de quo in. c. p.
ut. de dol. et cōtu. cum si. Snia. n. nō est
picipienda. vt in. l. ij. C. de sen. ex pl. re
ci. hac lege. et in clemen. pastoralis. de re
iudi. imo cum peritis super ea ferenda
consiliū habere debet. de dolo et cōtu.
cum olim. de consue. ad nostraz. De q
et qualiter iudex deliberare debeat cō
siliū iurisperitoz requirere. et diligēter
cum peritis sup negocio cōferre. inspi
ciendo petitionem iuxta quam senten
tia est formanda. de accu. qualiter. ij. de
symo. licet hely. Positiōes et articulos
pbatōnes et alia acta cause et. vt tradit
Guil. in spe. de requisitiōe consiliū. Et
ideo dicit in sententia. deliberatōe pre
habita. et habito consilio cum peritis.
Item subditur in sententia ptribus pro
pter hoc in nostra p̄sentia constitutis et

sniam ferri postulantib⁹ et. De isto po
nit Guil. in spe. rubricam spālem. de
petitione sententie et eius cautela. ibi d
hoc. Item qñ altera ptinz est absens p
contumaciā solet dici in sententia. Cu
ius absentia vel p̄sentia repleatur. de q
in. c. de manifesta. ij. q. j. in. c. veritatis.
de do. et cōtu. Item in forma sentētie
ponit p tribunali sedē. et habentes p
oculis solum deus. de hoc in. c. cū eter
ni. de re iudi. li. vi. Vnde sedendo debz
iudex sniam pferre non stando. als nō
valeret. vt in. c. vi. de re iudi. li. vi. et que
sit rō ibi ito. nec debet p gratias vel for
tem iudicare contra iusticiā et cōtra cō
scientiam. als sustinebit penas. de quib⁹
in. c. cum eterni. al. Item illis ver
bis viatur iudex in sententia vel parib⁹
pnunciamus. decernimus. non tamē
refert an sic dicat iudex. an dicat preci
pio vel statuo vel ordino. vt in. c. in his
de ver. sig. Nam quis lex dicat nō va
lere sententiā que condemnatiōem vel
absolutōem non continet. vt in. l. p̄ses.
C. de sen. et interlo. om. iudi. et tactū est
etiam supra. Sufficit tñ si contineat cō
demnatōem seu absolutōem vel equi
pollens. de quo etiam in spe. de sen. p.
la. §. vt autē. ver. et nota. Et non est vis
nec refert etiam an sentētia feratur sub
verbis p̄ime vel tercię persone. de quo
etiam in spe. et. ti. §. iuxta. ver. non valet
de quo etiam dicendū est vt ibi. Itē di
citur in sententia sententiando et sentē
tialiter in his scriptis et. hoc itō. quia
sententia diffinitiva debet ferri in scri
ptis. Debet etiam in scriptis recitari et
pferri. et p ipm iudicem non per alium
legi. als est nulla. de quo in. c. vlti. de re
iudi. li. vi. Non tamen est necessarium
exprimi in sententia in his scriptis dū
modo als in scriptis feratur. l. sit con
tum. de quo in spe. §. iuxta. in ver. non
valet etiam superius allega. et in dicto

De sententia diffinitiva

ca. viii. de re iudi. li. vi. Et qđ sequit in
sententia. s. secundum pđictum ad presen-
tum. Actorum pñuissēz. hoc p3 de
claratū circa pñtōem in libello cōten-
tam fm quaz vt dictum est sentētia fer-
ri debet. Item condemnēt iudex victū
in expensis ipi victori qđ fieri debet. vt
in. l. cum quē temere. ff. de iudic. z in. c.
calumniā. dñpñ. nisi ipse victus habuissē
ser. pbabilem causam litigandī que euz
excusaret. vt no. in dicto. c. calumniā. et
in dicto. c. finem. de do. z contri. in glo.
magna. z sup ea. Et tunc qñ omittit iu-
dex cōdēnāōnem expensarū. d3 cām
exprimere in sententia ppter quā victus
in expensis victori nō cōdēnāt. vt ibi
no. z pba. in autē. de iudi. §. optet. col.
vi. Et iste est vnus casus qui in senten-
tia debz exprimi. s. causa illa. vij. alij ca-
sus notant in. c. sicut nobis. de sen. z re
iudi. altās regulariter in sententijs non
debet exprimi causa. vt ibi. imo fatuus
esset exprimere. quia facilliter possz ma-
la causa exprimi z bona subterfieri. z ita
non valeret sententia. De quo in. c. ex
pte. de conce. pben. de resti. in inte. euz
ex lris. §. nos igitur. z hoc etiā obtinet
in interlocutorijs. Si tñ iudex exprimit
aliquas causas. tunc post specialia sub-
mittat clausulā generalē. vīcz ex his et
alijs nos mouentibus zc. Et sic sub ta-
li generalitate cōspñdit iñiam seu de-
cisionē cause iustificantē. vt no. de re iu-
di. abbate. li. vi.

Sententia in acōne psonali potest
sic formari.

In nomine domini Amen zc. vt in
pcedenti forma vsqz ibi cōtinuando p-
nunciamus. decernimus z declaram⁹
pđictum. Reum memorato. Actor.
ri teneri z obligatū fore i decē libris zc.
Et ipm eidē actori in debito hmoi esse
condemmandū. z ad eius solutōem cō-
pellendū. ac in eisdez decem libris. nec
nō in lit. expensis legitimis eundē reū

přato actori cōdēnamus taxationem
expensarū nobis in posteruz reservan-
tes. An autē sententia sit cōcipienda in
psonam pcuratoris vel dñi. no. de elec.
querelam. in glo. d. yconomi. z sup ea.
Sed lz in hoc multū insent doctores z
maxime legiste. tamen Jo. an. ibi non
placet legalis subtilitas in hoc casu. qz
si pcurator fuit in causa nomine domi-
ni sui quale peccatū est si dñs condem-
nat. Vnde graue esset dicere sententiā
ppter hoc in pcura. ferendā. qđ tñ vide-
tur velle. l. j. C. de sen. z inter. om. iudic.
Hostien. tamen in dicto. c. querelam.
motus ista subtilitate legali. ponit for-
mā sententię in causa matrimoniali. cō-
sulendo qz iudex pñucler isto modo p-
nunciamus decernimus z declaram⁹
titulum fore maritum seye. z pcuratorē
ipius noie ad matrimoniu. d quo actū
est cōdēnamus. pñpientes vt dictus
titulus deinceps seye adhereat vt vxori.
z tam in lecto qđ extra lectum eaz ma-
ritali affectione pñactet. Pro qua for-
ma allegat. c. ex pte. z. c. veniēs. de spō-
sa. Alie sententiaruz forme defacili pñt
haberi. quia libellus bene formatus in
quacunqz acōne dat formāz sententię
cōcipiende. que ex forma pñtōnis lz
belli pcedere debz. vt allegatū est supra
Et vt supra p3 in sentētia absolutoria.
rens absolutū ab imperitiōe actoris. z
actori silentiū imponit. Qđ vtrunqz il-
loz ponendū sit sententia et quare ha-
betur in. c. cum eccia sūrina. de cā pos.
z pñi. in fi. in. c. dudum. in fi. de cōuer.
conlog. cum similibus. z no. in spe. de
sen. pla. §. vt aut. d. q aut vtrunqz.

Et lecta sentētia notarius subscribit et
sententię annum z diē ac testes zc. hoc
modo.

Lecta z lata est hec sententia diffinitiva.
vt supra tali diē in subscriptōe inter-
locutorie lata est hec sententia interlo-
cutoria. Vel si redigitur sentētia in for-

Forma appellationū

nam publici instrumenti scribit in hac forma. In quorū omniū et singulorū testimoniorū partes istas seu plenas publici instrumenti per tale notariū publicum in causa huiusmodi coram nobis scribā fieri et publicari mandamus. nostrisq; fecimus sigilli appensione muniri. Datum et actum in loco tali quo nos convenimus sedere ad reddendum iura per tribunal. Anno tali. in die tali. pontificatus sanctissimi in xpo patris et domini nostri pauli divina providentia pape secundum anno sexto. die iouis. ii. mensis decembris. hora terciarū vel quasi. presentibus discretis viris H. Steinborn. et Stephanano religiosiis. et pluribus alijs fide dignis testibus ad premissa specialiter vocatis et rogatis etc.

De appellationibus.

Lata sententia diffinitiva. si ab ea non appellatus contra quam est lata infra decem dies. transit in rem iudicatam. ut in c. q. ad consultatorem. de re iudi. et idem de interlocutorio quo ad preteritum. ut in c. cum dilectus. in fi. de elec. et etiam tacitū est supra. Unde advertendum quod aliter appellatur ab interlocutoria et aliter a diffinitiva. Quia appellatio interponitur ab interlocutoria vel alio gravamine. opz et in scriptis fiet. et cum expresse causae iustitiae seu iniquitatis interlocutorie vel gravaminis. Ista duo substantifice requirunt etiam si causa sit notoria. De quo per Jo. an. in c. cordi. de appel. li. vi. in novella. nisi quā in maioribus et in reservatis interponitur appellatio. de quo in ca. ut debitus. in fi. eo. xi. Et xiiij. que requiruntur seu debet recurrere in appellando ante finem ad ipsam appellatorem validanda colliguntur et enumerantur in c. dilecto. de ap. ibi per Hostiā. super verbo firmato. Et primum est quod causa in appellatōe expressa sit vera. Secundū quod exceptio opponatur. Tercium quod coram iudice ponatur. nisi excuset iusta

causa. Quartū quod appelletur. Quintū quod coram iudice. nisi ex causa. Sextum quod exceptio non admittatur. s. quod expectet repulsa exceptione. Septimū quod propter iniustam repulsionem appellet. Octavū quod exceptio opposita sit legitima. Nonum quod gravamen illatum sit vel comminatum. Decimū quod in scriptis fiat appellatio. ut supra. Undecimū quod petantur apostoli infra. xxx. dies. Duodecimū quod si perierit appellatus veniat appellatus instructus iuxta casum. ca. cordi. de appel. li. vi. Tredecimū quod appellatio interponatur infra decem dies. de hoc etiam in c. cordi. de ap. li. vi. et in spe. pre. ii. eo. ti. s. qualiter. ver. in sum. not. et hoc in appellatōe iudiciali. sed in extrajudiciali ista omnia non requiruntur. quia ibi non exigitur veritas causae. sed sufficit ipsius veri similitudo. Item non requiritur ibi gravaminis illatio seu comminatio. sed sufficit quod timeatur inferri in futurum. De istis et alijs differentiis. scilicet in quibus differunt appellatio iudicialis et extrajudicialis. vel etiam in quibus presentunt. solet notari in c. bone. de ap. ubi notantur duodecim differentie et tres convenientie. Quia autem appellatur a diffinitiva tunc lata sententia iste contra quem fertur si vult potest appellare verbo apud acta. dummodo hoc faciat in continenti iudice adhuc per tribunal sedente. antequam se divertat ad alios actus ut in l. litigatoribus. C. et l. Canonis. ta. ii. q. vi. c. fi. ver. litigatoribus. nota. s. appella. c. j. libro. vi. in fi. Sed si ex intervallo. videlicet dum iudex divertat se. scilicet post latam sententiam ad prandium vel alios extraneos actus vel appellare. tunc necesse est etiam appellare in scriptis. sicut ab interlocutoria. ut in l. ij. ff. eo. xi. et C. et l. eos. s. in autē. Et ista est vera opinio seu exceptio. licet quidam exponunt illico. quod ponitur in l. predicta. l. eadez die. ut notatur in dicto. c.

Forma appellationū

cordi. Item a diffinitiva appellat sine
expressione cause. ut ibi et in iurib⁹ pri.
alle. Unde sufficit appellari dicē ap-
pello a tali iura diffinitiva tanq̃ iniqua
et iniusta. de quo etiā in spe. de appel. §
qualiter in prin. Et tñ diffinitio appella-
tionē dicit q̃ appellatio ē sine vl gra-
uamini relaxatio p̃ p̃clamationem a
minori ad maiore iudicē facta p̃extin-
iniqui iudicis grauamini vel iniuste
sine. Joh. sen. ponit vnā diffinitōz. ij. q.
viij. in sum. Qñ p̃les ponit i. summa co-
et. §. f.

Pōt ergo sic formari appellatio a
grauamine vel interlocutoria iura iudicis
Corā vobis dñō iudice tali puta o:
dinario vel delegato. et te notario pub-
lico ac testibus hic p̃sētib⁹. Ego talis
principalis vel talis eius p̃curator no-
mine p̃curatorio talis actoris vel rei p̃
pono animo appelladi. Et dico q̃ licet
in causa que inē talē actorē ex vna. et p̃-
dictū R. reū de et sup re vel debito tali
pte ex altera vertit in iudicio corā dñō
iudice p̃dicto exceptionē tales opposu-
erim. Et ponat tenor vel saltē mens et
effectus ipsius exceptiōis in appellatio-
ne exprimat Et tunc subiungat si vult
eam p̃ vos admitti vel fm p̃sentia et pe-
sta in ipsa p̃nūciari postulaueri. Vos
tñ dñe iudex hmōi exceptionē legiti-
mā sp̃eta et neglecta ipsa saltē tacite re-
pellēdo in ipsa causa ad talē exceptio-
nē vel ad aliū actū exceptiōis mee p̃tra-
riū p̃cessistis. vel eandē exceptionē p̃
vestrā quā tulistis interlocutoria p̃nū-
ciando sic. vel sic minus iuste repulistis
vel alias in causa hmōi p̃ talem vestrā
cōminationē sine actū seu p̃ceptū tale
mē indebite grauastis. Vñ ad interlo-
cutoria hmōi iniqua et iniusta sen. ex p̃-
dicta exceptiōe non admissa. vel saltē ta-
cita repulsionē. vel a tali viā cōminatio-
ne seu p̃cepta tali tanq̃ iniquo grana-
mine in his scriptis ad reuerendum in

xpo patrē et dñm episcopū talē. vel ad
sanctā sedem apostolicā et sanctissimū
in xpo patrē et dñm nostrū dñm Pau-
lum diuina p̃uidētia papā scdm pro-
noco et appello. et ap̃los p̃rio. scdm. ter-
tio. et cū debita instātia mibi dari peto.
subiiciēs p̃dictū R. reū cum adheren-
tibus suis p̃rectioni dñi episcopi vl do-
mini pape et sedis apostolice specialī.
Et p̃stoz q̃ appellatōez hmōi possim
corrigere. emēdare. et innouare. ac eam
intimare verbo et p̃sequi prout mibi
videbit expedire. Dicit p̃mo in
forma. Corā vobis et. q̃ corā iudice et
eius p̃sētia est appellandū. ut. ij. q. vi. bi
dñū. §. dies aut. de ap. suggestū. si eius
p̃sētia pōt haberi. vel nisi iustus met⁹
excuset. tunc debet p̃stari in p̃sētia
bonoz viroz volēs appellare iuxta for-
mā ca. vlt. eo. ti. Et si sunt p̃les iudices
quoz p̃sētia simul haberi nō pōt. tūc
fiat fm q̃ habet in cle. j. eo. ti. q̃ tunc p̃t
corā ipsis vel corā maiori pte eoz ap-
pellari. et apostoli p̃nt peti separi. ut ibi.
Aliq̃ in appellationibus solēt p̃mitte-
re. cum appellationis remediū ad rele-
uamē oppressoz a iure sit inuētiū. d̃ ap-
pel. ca. cum specialī. §. poro. et in. l. p̃fe-
cti. prozo. ff. de mino. cum similib⁹. Et
de hoc nō est curandū. q̃ ista sunt vba
iuris quoz non est necessaria p̃positio
sed vba facti sunt. p̃ponenda. de quo in
ca. si quis iusto. de elec. li. vi. Brez dicit
ordinario vel delegato. q̃ debet expri-
mi iudicis q̃litas. que p̃siderāda ē. ma-
xime qñ supra appel. man. aper. impe-
traē de excep. dilecte. de appel. ex insi-
nuatōe. Postea fit mētio in appellatō-
ne de p̃cessu cause et de grauamine seu
interlocutoria. et causa iniquitatis et gra-
uamini seu interlocutorie exprimat.
q̃ hoc est necesse qñ ante finiam appel-
lat. ut dictū est supra. Nā nō sufficit di-
cere appello a tali interlocutoria tanq̃
iniqua et iniusta. qd tñ sufficeret a diffini-

stua.
num.
q̃ in
sp̃et
am r
repel
p̃ress
dex
cum
et no.
ij. §.
mo.
rit ap
q̃ po
Exp
torā
aut f
p̃ress
dictū
in de
tus
uerfi
dā de
ab ex
ca. di
si iud
cato
rit. E
pella
ma a
vel t
plur
one.
et ven
grau
de q
glo
forte
dat v
ad co
caus
p̃ced
stific
app
ad t

Forma appellationum

hna. de quo no. in ca. penl. de no. ope. nuncia. Itē dicit in forma appellatōis q̄ iudex non admisit exceptionē. sed ea sp̄eta p̄cessit. vel q̄ ip̄am interlocutoriā repulerit. Nā duob⁹ modis iudex repellit exceptionē. videlicet tacite et expresse. Tacite q̄n exceptiōe neglecta iudex p̄cedit ad ea que se non cōpatiunt cum exceptiōe p̄posita. d̄ appel. ex pte. et no. eo. ti. dilectio. Et in spe. de excep. § ij. d̄. et no. fm̄ vbertū. N. no. etiā p̄ Joh. mo. in ca. j. de appel. li. vj. Et tunc poterit appellari hoc exp̄ssio in appellatiōe q̄ p̄cessu iudex exceptiōe nō admissa. Expresse repellit. puta q̄n p̄ interlocutoriā p̄nunciat p̄tra exceptionē. Quid aut facienti sit q̄n iudex nō repellit expresse nec etiā tacite. puta p̄cedēdo vt dictū est. nec etiā admittit. sed semp̄ est in deliberando forte vt excipitēs fatigata et vexat⁹ laboribus et exp̄ssis ex diversis terminis quos iudex ad audiendā deliberationē assignat cedere list. v̄l ab exceptiōe recedere cogat. no. in dicto ca. dilecti d̄ appel. q̄ vt recitat ibi Dñs. si iudex tertio requisitus humiliter expectato responso tpe. cōgruo nō responderit. Exp̄ssio tali gravamine poterit appellari. de quo plen⁹ ibi. Itē d̄ in forma appellatōis q̄ a tali interlocutoriā vel tali gravamine rē. appello. Nht etiā plura gravamina exprimi in appellatiōe. s̄ caueat appellās q̄ sint legitima. et vera. Nā cācellaria vnū solū respicit gravamē. vel vnā appellatiōis causā de quo in ca. cū causam. de ap. sup̄ alle. glo. Nū posset cācellari⁹ eligere causā forte falsam sup̄ quolibet tñ gravamine dat vnū singulare vel speciale rescriptū ad eosdē iudices. vt ibi no. Et ex sola causa in appellatiōe exp̄ssa et nō ex alia p̄cedenti vel sup̄uenienti appellatiō iustificari poterit v̄l impugnari. vt in cle. appellati eo. ti. Itē dicit in appellatiōe ad talem ep̄m sup̄iorem vel ad papam

appello rē. Et si simpliciter dicerē appello. non exp̄ssio an ad ep̄m vel ad archiep̄m seu ad papā ad quem videat appellasse. V̄l si dicat appello ad maiore. no. in ca. vt debitus. de ap. Et dicitur ibi q̄ intelligit ad primū appellat se. De quo etiā in spe. eo. ti. §. nunc tractemus. d̄. sed qd si quis. et sequē. V̄t aut valeat appellatio alternatiua videlicet sub hac forma. Appello ad archiep̄m vel papam q̄n ab ep̄o appellat. v̄l appello ad ep̄m vel archiep̄m: cum appellat ab inferiore iudice. no. d̄ off. dele. si is cui. li. vj. in glo. penl. et sup̄ ea. Et melius in questiōe posita supra regula in alternatiuis. de regu. iu. li. vj. Et dicit ibi cōcludendo q̄ in primo casu. scz quādo appellat ab ep̄o ad archiep̄m v̄l ad papā tenet appellatiō. dum modo appellās eligat infra t̄pus q̄ debuit appellare. videlicet infra decendū. In sc̄bo casu etiā appellatiō valet scz q̄n appellat ad ep̄m vel archiep̄m. quia tunc in quārum exprimit de archiep̄o est inutilis. q̄ eo casu non pōt ad archiep̄m appellare ep̄o medio omisso. de ap. dilect. v̄l. Inquantū aut interponit ad ep̄m est utilis. sed v̄tile p̄ inutile non viciat. vt in regula. v̄tile. de regu. iu. li. vj. igit̄ rē Et quō gradatim siue seriatim est appellandū. si tñ omittitur medius et nō opponit exceptiō an teneat appellatiō. v̄l an in hoc valet cōsuetudo rē. etiam no. in dicto ca. dilecti. Et si vnus litigantium appellat ad archiep̄m alius ad papā. quid iuris sit habet in ca. si duobus. de ap. rē. Item subiungitur in appellatiōe et apostolos primo sc̄bo et tertio. et cū debita instantia peto rē. De hoc. ij. q. vj. post appellatiōē. §. v̄l. ad finem. et in. l. i. iudici bus. C. eo. ti. Sufficit tñ q̄ ista petitio fiat vnico contextu. vt in clemē. q̄n is rigo. de ap. Et de istis apostolis infra patebit. et non est de substantia appella

Forma appellacionum

tionis q̄ in ipsa appellacione petant dū
modo petant postea infra. xxx. dies. vt
in le. j. ff. de ap. in glo. De quo i spe. liij.
pte. ti. de ap. §. sequit. in fi. z no. in alle.
cle. Quis. eo. ii. in glo. lex. Dicit postea
in forma. sequit adherentib⁹. quō ap-
pellans se adherentes suos submittit
p̄tectioni eius ad quē appellat De istis
adherentib⁹ tangit in ca. vt circa. d. ele
cti. li. vi. Diversas appellacionum for-
mas iudicialium ante sententiā a gra-
uamie vel interlocutoria ponit Guil.
in spe. liij. pte. §. j. vt supra tactū ē. Cau-
sa debet exprimi in appellacione ante
sententiā interpositā. z illa debz esse ra-
tionalis z vera. Dū appellans quilibz
habet p̄bare duo. s. causam appellatio-
nis esse legitimā. sed ad hoc p̄bandus
non requirunt testes vel instrumēta. s̄
est in arbitrio boni viri scz iudicis. vi-
delicet an causa sit talis que p̄bara de-
beat legitima reputari. vt in ca. vt debi-
tus. de ap. Itēz p̄bare debet appellās
causam appellacionis esse verā. z ad h̄
requirit p̄batio. vt no. in ca. cum spect
ali. eo. ii. nisi appellās obtulisset se p̄ba-
tū veritatē cause corā iudice a quo n̄
fūisset admissus. ac p̄ tanto appellasset
de quo dicēdū ē. vt in ca. interposita. ē.
ti. in prin. Debet ergo causa appellatio-
nis vā. ē. alis appellatio ē frustratoria
vt in ca. vt debitus. supra alle.

Appellatio a diffinitiva poterit sic
formari quando in scriptis ex interual-
lo appellatur.

Coraz vobis tali iudice rē. Ego ta-
lis principalis vel talis p̄curator. vt su-
pra in precedenti forma. Dico z propo-
no animo appellandi q̄ decem diebus
nondum elapsis in causa tali que inter
me ex vna. z talem B. aduersarium me-
um parte ex altera. de z super re vel de
bīto tali asserto verrebāt in iudicio. Co-
ram vobis sententiam contra me z pro
aduersario meo tulistis diffinitivā. Si

nomen sententiē mereretur habere me
p̄ eandem sententiam p̄sensam vestraz
eidem meo aduersario in petitis p̄ euz
minus iuste cōdemnando. vel eundez
aduersarium meū a mea impetitiōe ab-
soluendo z mihi sup petitis p̄petuū si-
lentium perperam imponendo. Idcir-
co ab eadem sententiā p̄tēsa tanq̄ in
qua z iniusta ipsius nullitate semp sal-
ua in his scriptis ad talem appello rē.
vt supra in alia forma rē. Vel breuiter
posset sic dictari ista appellatio

Tali snia p̄sensā diffinitiva p̄ vos
dñm iudicem in causa tali contra me z
p̄ aduersario meo tali lata tanq̄ iniq̄ z
iniusta in his scriptis appello ad sedez
talē rē. An aut̄ dies late snie sit inseren-
da in appellacione. vel p̄sona aduersa-
rij in ea exprimenda. z quid si p̄les ha-
beat quis aduersarios. z vnū exprimit
z aliū subtricit. z de quibusdā alijs tra-
ctat Guil. in spe. liij. pte. de ap. §. j. d. si
vero appellat. Nec de istis est curandū
multū. quia notarius q̄tis de appellati-
one p̄ficiet instrumentū talia debet de-
clarare. Et de die sententiē late consta-
bit p̄ instrumentū sententiē de die inter-
posite appellatiōis p̄ instrumentū ap-
pellacionis constabit. Quādo vero ap-
pellat illico a sententia viua voce apud
acta non est necesse dari formā. quia p̄
sententiā que immediate lata est z a q̄
p̄tinent appellat satis constare potest
quis cōtra quem. a qua snia. z a quo iu-
dice vel ad quē iudicem appellat. licet
ista in appellatiōe non exprimant. Di-
cat ergo ille p̄ra quē est lata snia. Ego
talis a tali snia tanq̄ iniq̄a z iniusta ad
talē supiorem appello. Et aliqñ senten-
tia p̄inet pluro capitula. z in vno fert
p̄ vna pte. z in alio p̄ alia pte. z sic vtra-
q̄ ps appellat ab eadē. de quo i. c. Ray-
naldus. z in ca. Raynaldus. de testa.
Notarius aut̄ appellatiōis sic p̄ficiet
instrumentū sup appellacione.

Forma appellationum

In nomine dñi Amē. Anno a nati-
uitate eiusdē dñi. M. cccc. lxx. indide
xliij. pontificat⁹ sanctissimi in xpo p̄is
ac dñi. dñi nostri Innocentij diuina p̄-
uidentia pape scđi. anno primo die se-
cunda mensis decembris. hora tertiā
vel quasi i opido Erford. Maguū. dy-
ocessis in domo vel loco tali corā tali iu-
dice. in meiqz notarij publici subscri-
pti z testū infrascriptorū p̄sentia p̄so-
nalis cōstitut⁹. discret⁹ vir tal p̄cipalis
vltalis ip̄i pcurator noie pcuratorio
hās in māib⁹ suis quādā papiri cedu-
lam: infrascriptā appellationē in se cō-
tinentē. quam appellationē ibidē inter-
posuit z legit alta intelligibili z sonora
voce. p̄ur in ip̄a cedula continebat. sen-
tētia eiusdē cedule appellationis formā
z tenorē appellantis. apostolos petiuit
p̄stabat. z alia fecit sicut exp̄mis in
eadem. Cuius appellationis tenor de
verbo ad verbū fuit z est talis.

Corā rē. Quia appellatione sic in-
posita. ac apostol⁹ petiit a iudice supra
dicto idem iudex appellationē eandē
plectaz z interpositā habuit copīā eius-
dem appellationis ab appellatē petijt.
z eam sibi p̄ eundem appellatē vlt⁹
pcuratorem traditam recepit. ac tales
diem vel terminū iuris ad dandum
sibi apostolos. z p̄inde ad recipiendū
eosdem ei p̄ termino assignauit. z infra
terminū iuris se apostolos daturū eidē
p̄misit. Sup̄ quibus omnib⁹ z singul⁹
idem appellans vlt⁹ ip̄ius pcurator me-
notarium publicū vt sibi vnum vel
plura conficerem instrumenta requisi-
uit. Acta sunt hec anno. indictione. mē-
se. die. hora z loco quibus supra p̄senti-
bus rē. Et appellatio semp̄ p̄ interpo-
ni siue dies feriata sit siue non. Et peti-
possunt apostoli etiam extra locum iu-
dicij. In loco tamē congruo z honesto
z hora congrua. non quando iudex est

in balneo vel in mensa rē. vt no. in cle-
m̄. quis rigor. de ap. Et sufficit appellatō
nē coram iudice interponi z iudici scri-
ptam offerri. licet ip̄ius appellationis
tenor non legatur. vt in ca. appellatio.
eodem ti. li. vi. Et q̄ dicitur in instrum̄
to q̄ iudex assignat certum diē ad dan-
dum z recipiendum apostolos appel-
lanti. vel dicit se daturum infra termi-
nū iuris. vel in termino iuris. qui est
infra. xxx. dies. qui currunt a tempe in-
terposite appellationis. non a die sen-
tentie vel grauaminis. vt tener ibi Gē-
zel. z cuz cōtinet Nota. p̄pter motū
z rationes quas inducit. licet Johānes
an. in dicta clem̄. quis teneat q̄ a die
late sententie z nisi appellās petat apo-
stolos infra. xxx. dies. vel in termino si-
bi p̄ iudicem ad hoc assignato appella-
tioni renunciat. vt in allo. clemen. quis
Et iudex tenetur illos dare appellanti
z petenti. als ip̄ius p̄cessus non vale-
bit. vt in ca. j. et in ca. ab eo. §. illud eo.
ti. li. vi. si non dedit eos exp̄sse vel taci-
te. z appellans nihilominus potest p̄-
sequi appellationem suam. vñ in clem̄.
quis eodem ti. in fi. z ibi etiam nota. i
glo. sep̄ius alle. An gratis dari debeāt
apostoli vel expensis ip̄ius appellan-
tis. Et sunt apostoli quedam littera-
rū breuis forma. verborum. quia scri-
ptura non est de substantia. iudices ad
quem appellatur instruens. motiū
iudicis a quo z totius appellatiōis cir-
cumstantias breuiter comprehendens.
vt p̄batur. ij. questi. vi. post appellatio-
nem. z ca. forma. Et dicuntur apostoli
ab epi quod est supra z stolon missio.
quasi littera missa ad superiorem. Et
debeni contineri quis appellauit. a q̄
contra quem. sup̄ quo. et ex qua causa.
Et an ille a q̄ appellat deferat appella-
tōi. vlt⁹ nō z q̄re h̄ faciat. vlt⁹ n. vt i. l. vnica
ff. d. libel. d̄missio. z i. c. corā d̄ ap. li. v.

Forma appellationū

Et no. in clemen. huius. de appel. e. ti. z in spe. e. ti. pte quarta. §. penul. Et sunt plures species apostolorū. Nam qdaz sunt cōventionales. vt qñ ps admittit appellationē sententię in iudicio iudice eam refutante vel tacente. vt de ap. sepe. z. c. oblate. siue extra iudicium. vt ibi. Alij sunt testimoniales qz testificāt de appellatione facta coram iudice vel alijs honestis psonis. Alij sunt dñis forij p quos apparet qz iudex appellationi deuulit. z qz appellante a sua iurisdictōe exemt. z causam el ad quem appellatū est remittit. Alij sunt reuerētiales. vt qñ ppter supioris reuerentiā appellationi deferretur. vt in. l. eos. §. super his. C. de appel. Alij sunt refutatorij p quos apparet qz iudex nō deferret appellationi. s. cū appellatio est frivola z frustratoria. Talibus em̃ appellanti nō est deferendū a iudice. nec ius deferret. vt in. c. cum appellationibus. de ap. li. vi. Vñ vt sciatur cui appellationi deferendū sit an non. Est aduertendū qz quadruplex est appellatio. qz est appellatio manifeste frustratoria. vt qñ appellat i crimine notorio. Est z latens frustratoria. vt cum in appellatione exprimitur rōnabilis causa. sed ista est falsa. Est etiā latens pbabilis. vt qñ exprimit in ea causa iusta. sed a iure non expressa. Item est aliqua manifeste pbabilis. vt cum appellatur ex causa iniusta in iure expressa manifeste notoria. vt lit. nō cōtest. c. ij. z sic attendit qualitas appellationis. Attendit etiam qualitas iudicis. vtz an sit delegatus cum clausula ap. re. vel sine tali clausula. seu ordinarius. Prima appellatio repellitur a iure z a iudice quocunqz. Secunda repellitur a iure sed admittit a iudice quousqz cōstet de falsitate cause. Tercia admittit a iure z iudice. nisi dato cū clausula ap. re. Iste non tenetur tali appellationi deferre. Quarta admittit a iure

z iudice. ita post De. z Ab. no. Jo. an. in. c. pastoralis. d. appel. Et qñqz iudex assignat appellanti terminū in datōne apostolorū ad appellatōis sue psecutionem. vt in. c. cum sit romana. de ap. cū concord. Vtrum istius termini assignatio habeat vim delationis. solet notari in. c. oblate. de appel. plenius in. c. cum appellatōibus. eo. ti. li. vi. Et dicitur ibi qz nō. qz ista ponant ibi vt dñer sa. Si vō dicat notarius qz iudex benigne recepit appellationē an intelligat delatum. no. in spe. de ap. §. nunc dicamus. in fi. Et dicit Guil. ibi. qz nō videtur iudex deuulisse. dicit tñ qz clementi placebat contrariū. Si iudex simpliciter dat apostolos non exprimendo an deferat vel non. dicit Ab. qz deferre videtur ita no. ipse in. c. dilect. de ap. Item dicit qz si dat acta pro apostolis. quia tūc deuulisse intelligit. ita est decisum in rota Vñ autem postqz iudex deuulit appellationi possit delatōem ipsam renouare no. de ap. constitutus. ij. de accu. meminit. de ap. cum appellatōibz. li. vi. Et tenent doct. qz nō possit etiam re integr. l. Jo. an. tenuerit cōtrariū p duas rōnes. Prima quia interlocutoriaz pōt iudex renouare. ergo z delatōez zc. Item quia appellans potest renouare appellationē. pari rōne iudex delatōez sed iste rōnes nō vident. vt ibi no. Et qñ iudex deuulit appellationi an post delatōem possit statuere terminū appellanti. etiam no. in. c. cum appellatibz. Et p Bern. in. c. ij. de m̃imonio cōtra. cō. interdi. eccle. in iij. glo. z tenet qz sic Et pbat Johan. an. in. c. cum appellationibus. in nouella. per plures rationes. vt ibi patet.

Et est aduertendū qz aliquando iudex deferret appellationi. aliquando ps appellata. Sed ob iudicialē reuerentiā iudex debet appellatōez recipe. Pars vō dī illam approbare appellatōez. vt

no. de alteri re app dice tra. B splice tur iu latoz e termin ca. obl us app z sub ca. cor trio so pale n cordi. cam a t in su cū app ro affi no app tionē. pellati pellati in ca. r z term piendi ad qu in glo. uerū si spūs a Nā al dice tra delatic pte. B dice. z qz nec pellati bat a p empf. cem. si vt prun re pccu lū app pe. z c

Forma apostolorum

no. de ap. interposita In potestate g est alteri. s. iudicis z appellatis approbare appellationē. Si appellat^r etiā iudice inuito pōt eam approbare z e contra. Iudex pōt eam admittēre quibz displiceat appellati. Et sic in hoc equipatur iudex appellat^r. Sz iudex z appellator etiā equipant^r in vno. videlicet. in termino assignādo. vt in. ca. psonas. z i ca. oblate. de appel. Sz in potestate solus appellatoris est an appellet vel nō z sub q forma. Caveat tñ ne erret. vt in ca. cordi. eo. ti. li. vi. In pte aut z arbitrio solus appellatis est an velit principale negociū tractari vel nō. vt in cap. cordi. tā alle. Et effect^r delatiois est q p eam abdicat iurisdicctio a iudice a quo z in supiorē ad quē trāsfundit. vt in ca. cū appellatōib⁹ septus alle. Effect^r vero assignatōis termini est q si in termino appellās non psequit suā appellationē. inducit renūciatio z desertio appellationis. z act^r a quo emissā est appellatio manet rat^r. vt in ca. cum sit. et in ca. repensibilis. z in ca. sepe. de ap. z termin⁹ hmoi statuit vel ad iter arripēdū. vel ad p̄sentandū se supiori ad quē appellatū est. de q in ca. psonas in glo. ij. z sup ea. Ipsius tñ termini diuersi surgūt z causant effect^r. fm q in sp̄ius assignatōe aliqua pcurrūt v^l nō. Nā aliqui appellatio solū recipit a iudice ita q cū assignatōe termini pcurrit delatio iudicis. Aliqñ solū approbat a pte. Aliqñ pcurrit vtrūqz q recipit a iudice. z a pte approbat. Aliqñ neutriū sit qz nec recipit nec approbat. Si ergo appellatio recipit a iudice v^l etiā si approbat a pte. tunc termin⁹ hmoi hz vīm pempt. ita q non venientē pstituit p̄uacem. sic q in articulo appellatōis p̄euz vt p̄uacē pōt pcedi. Et tenet mittere pcuratorē sufficientē salte ad articulū appellatōis expediendū. vt in ca. sepe. z ca. Nicolao. de appel. Idē z fori

us vbi vtrūqz pcurrit. s. receptio iudicis z approbatio p̄tis. Sed vbi neutriū. interuenit. qz nec recipit a iudice appellatio. nec approbat a pte. tūc sufficit mittere pcuratorē ad impediendū z p̄tradicendū tñ. nec pcedere in articulo appellatōis p̄tra absentē. vt no. i dicto ca. Nicolao. licz glosator ibi videat tenere p̄rariū. Si aut recipit z approbatur appellatio. z cū hoc petit appellat^r q veniat appellās instruct^r. tunc dz mittere pcuratorē instructū sufficientem. ne dū ad articulū appellatōis h̄ etiā ad cām p̄cipalē. vt i. ca. cordi. d̄ appel. li. vi.

Forma apostolorum qui dimissorij dicuntur est.

Sanctissimo in xpo patri ac dño: dño paulo diuina p̄uidencia sacrosctē romane ac vniuersalis ecclie sūmo p̄ofici. Episcopus talis rē. vel talis officialis ei⁹ deuot⁹ fidelis ac obediēs de nota pedū oscula beatorū. Ponerit sanctitas vīa q cum in causa q̄ inter A. ex vna z B. ex altera pte d̄ z sup domo v^l fundo tali seu debito tali corā me in iudicio verrebatur. inīam p̄dicto A. z cōtra Bernardū p̄fatū tui diffinitiuā. vel in interlocutoriā sic vel sic p̄nunciādo sup exceptōe tali. Et qz ab hmoi sūa diffinitiuā vel interlocutoriā idē B. ad. e. v. scz ad sc̄rās sedē apostolicā appellauit. Idcirco ipm B. appellante a meo iudicio dimitto ad. v. s. examē. ex his litteris meis dirigo sibi l̄ras hmoi sigillo meo sigillatas pcedēs. In testimoniū p̄missorū. Datū rē. Et hoc cū appellatū est ad papā. Si vero ad inferiorē putā ad ep̄m vel archiep̄iscopū scribatur sub eadē forma. verbis cōperenter mutatis. scribēdo. Reuerendo vel reuerendissimo rē. Aliqui non dirīgūt supiori sed scribūt vniuersis. Alij breuif sic concludendo dicunt ad appellantē v. bo. vel in cedula nuda scribunt in hec verba vel similia. Quia tu a me appel

Forma apostolorum

lasti a tali snia mea diffinitiva vel interlocutoria. Ideo ab obseruatione mei iudicii his ap[osto]lis te dimitto et ad eius ad quem appellasti examē dirigo. Et si voluerit ibi statuere terminū. iungit triū vel quatuor mensiū spaciū. Vel diē talē statuo p[ro] termino ad iter accipiendū p[ro] appellatōis tue p[er]secutione faciēda. v[el] ad p[re]sentandū te p[er]secut[ur]i sedis ap[osto]lice: vel alteri sup[er]ioris ad quem appellasti et

Forma apostolorum reuerentia-
lium potest esse talis.

Sancitissimo vel reuerendo et. vt supra. Talis actor vel talis re[us] in causa tali q[uod] inter ip[su]m vel talē ex vna et talem p[ar]te ex altera de et sup[er] tali re et ei[us] occasiōe in iudicio corā me vertebat. a snia diffinitiva vel interlocutoria et. ad sanctitatem v[est]ram vel reuerentiā appellauit. Et qu[ia] appellatō sua mihi friuola videat[ur]. tū ob reuerentiā v[est]ram eidē sue deferō appellatio. statuēdo sibi terminū et. vbi supra.

Apostoli refutatoriū possunt dari sub hac forma.

Sancitissimo vel reuerēdissimo et vt supra. Nouerit scitās vel reuerētia v[est]ra q[uod] talis a me et interlocutoria snia i tali causa que corā me inter ip[su]m et talē supra re tali vertebat. ad e. se. v. seu ad vos appellauit. Et q[uia] h[uius]m[od]i appellatio friuola ē et frustratoria ex tali cā. ideoq[ue] cum h[uius]m[od]i appellationib[us] friuolis nec sua deferat nec sit ei p[er] iudicē deferēdū eidē appellatōi non duci deferendum neq[ue] deferō. et hos apostolos refutatorios sibi tradidi atq[ue] trado. In quor[um] testimoniu[m] et. vt supra. Et ponit ista forma de interlocutoriis. q[uia] quando a diffinitiva appellat tunc necesse est deferri. q[uia] ius defert. de iurciurā. venientes. de appel. non solū. li. vi. nisi in casibus ibi no. in glo. vt quia. Iudices modernis temp[or]ib[us] raro diligūt tales l[et]as ad

superiōrē. sed facile se de istis apostol[is] expeditentes dicūt verbo ad appellantes vel eius p[ro]curatōrē sub hac forma.

Appellationi tue ob reuerentia[m] sedis apostolice vel talis superioris ad quem est appellatū deferim[us] seu defero. et talē tibi terminū p[re]figo ad appellatio[n]ē tuam p[er]sequendā. V[bi] q[uia] appellatō tua videt[ur] nobis friuola. ideo ei nō deferimus. hanc responsionē tibi p[er] apostolis refutatoriis p[re]cedentes. Et hoc faciunt iudices p[er] notariū scribi loco apostolorum. Et scribit notari[us] si vult appellationem et apostolorum dationem in eadem carta seu in vno instrumento ponendo in fine instrumenti appellatōis formā. d[icitur] qua supra. Itē āno inditice p[ro]tificatus quibus supra. die tali mēse tali. Corā iudice p[re]dicto ac in mei notarij publici ac testij infra scriptor[um] p[re]sentia p[er]sonaliter p[re]stitit p[re]dictus A. appellat[ur] vel talis ip[s]ius p[ro]curator ap[osto]los p[er] p[re]dictū dñm iudicē sup[er] appellatione sua p[re]dicta sibi dari cum instācia humilit[er] postulauit. Cui iudex ip[s]e dando ap[osto]los in hec verba r[es]pondit vel scriptā cedulā tradidit. et in ea p[re]tenta p[er] ap[osto]lis sibi dedit. cuius tenor talis est et. Et scribit tenorem seu formā ap[osto]lor[um]. et subiungit p[ro]fitea. Sup[er] quibus et. vt supra in instrum[en]to appellatōis. Si autē iudex terminū datū vel dandū ad recipiendū ap[osto]los p[ro]ogat in aliū diē an tūc iterato appellans teneat cōparere seu ap[osto]los petere vel si r[es]ideret iudex apostolos se daturū nullo certo termino p[re]fixo. q[uod] iuris sit legis et no. in cle. q[uod]uis rigor. supra sept[uaginta] alle. Et ita sunt ista expedita que se quunt sniam quādo ab ea appellat[ur]. q[uia] tunc snia non debet exeq[ui]. cum p[er] appellationē sit suspensa. vt in dicto ca. venientes. de iure iurā. Immo quicq[ue] post sententiā etiā ante appellationē p[er] iudicē vel aduersariū sit. totū reuocabit p[er]

Forma apostolorum

Modum attemptari. De quo plene i. c. non solum supra alle. et sic transit non in rem iudicatam. Si vero a sententia non fuerit appellatum. et sic transit in rem iudicatam tunc ipsa sententia debet exequi alius parum potest sententias dari si executio non demandaretur. ut de re iudicata. cum aliquibus. Aduertendum tamen quod sunt quedam sine que nunquam transeunt in rem iudicatam. ut sunt sententia quorum observantia induceret periculum anime. de re iudicata. tenor et causa. sanguine. de fratre et male. fraternitatis. cum similibus. Quedam sunt que statim transeunt. ut est sententia excommunicationis de appellatione. pastoralis de sententia. excommunicationis per tuas. que tamen proprie non est sententia. Et hoc verum quod non statim transit in rem iudicatam quo ad privatam utilitatem. Sed quo ad publicam utilitatem tangente periculum animarum nunquam transit. ar. de exceptionibus. plene. l. vi. Nam semper auditur conquerens de iniusta excommunicatione. de officio. dele. cum pringatur. Sunt etiam quedam casus in quibus diffinitiva sententia statim transit in rem iudicatam que non. de re iudicata. super Rubrica. Quedam sententie tenent medium. quod transeunt in rem iudicatam. sed non tamen statim. sed post decem dies. Et istud regulariter obtinet in sententiis predicta extrema sunt casualia. notatur de re iudicata. super Rubrica et in causa. sanguine. Et hoc quando sententia tenet licet sit iniusta. Secundo si esset nulla. quod tunc non transit. de sententia. et re in d. ca. j. Et modos nullitatis ponit Guill. in spec. de sententia. plene. §. iuxta propositiōis. Et de sententia nulla. quia lata est contra ius constitutionis expresse. Iniusta dicitur que est lata contra ius litigatoris. Nulla tamen non transit. iniusta sic ut dictum est. Distinguit tamen. quod quicquid sententia est nulla nec servatur. ut si contra ius constitutionis est lata expresse. Quandoque est nulla. sed servatur donec de nullitate co-

stet. ut si est lata per falsos testes seu falsa instrumenta. quia ista est nulla in veritate. sed est aliqua in opinione. de quo de exceptionibus. cum venerabilis. Quandoque nulla est et transit in rem iudicatam post. xxx. dies. ut ibi notatur. de quo per Dicitur in causa. cum Bertoldus. de re iudicata. Sententia ergo que transit in rem iudicatam in actione personalis demandabit executioni post tempus quadrimestre. quod istud tempus condemnatis in personalis actione conceditur a iure. ut in causa. querenti. de officio. dele. Potest tamen homo tempus artari vel prolongari per iudicem ex causa. sine causa hoc non potest. Illas si artaverit sine causa super plebis a lege. ut ibi notatur. et in specie. de sententia. excommunicationis. §. videndum. in principio. Et fiet executio in hominis actione personalis isto modo seu ordine. Quia precipue reo quod pecuniarius in qua condemnatus est actori si ibi soluat. Et an ipse condemnatus ad ipsius pecunie solutionem precise cogi debeat victore instante et petente. recitat Iohes an. ibi in addita specie. quod Guill. belmus in ista questione tenuit condemnatum. si habet in pecunia ad illud teneri. Si vero non habet victus in pecunia unde satisfaceret executio fiet in rebus eius. Et primo mobilibus. videlicet ut capiantur mobilia si possidet. si mobilia non habet. recurritur ad ad immobilia. Si nec immobilia possidet peruenitur ad nomina siue iura. scilicet ad ipsius condemnati debitores. sic tamen quod nomina debitorum debitum contentum et non negantium pignora capiuntur. de quo in spec. de sententia. executio. §. sequitur videre. In actione reali statim fit executio postquam sententia transit in rem iudicatam. scilicet si regulariter post decem dies. Unde si actus est ad fundum vel domum et introductus est actor in possessionem eiusdem rei. fundi vel domus. de re iudicata. cum Bertoldus. in fi.

Forma apostolorum

Nec sufficit dare pignora. sed requiritur corporalis possessionis traditio. ut in. ca. cū aliqb⁹. de re iudi. Et quō iudex mādāt executori suo q^d eandē rem actori adiudicatā seu eius rei verā et corpale possessionē det ipsi actori. Guil. ponit formā in d^o sent. execu. i dicto. S. sequit^r Quia pceptū hmoi scribi debet i actibus p notariū. Talis iudex tali curie exequēdo sniam diffinitivā in causa tali p eum latā vel p talem inferiorē iudicem vel ipsius delegatū latā manu tal^r notarij scriptā vel subscriptā. ac ipsius iudicis sigillo v^l pdicti notarij signo signatā et sigillatā. Et pcepit et iniūxit tali executori seu cursori sine nūcio q^d rez talē tali actori p sniam pdictaz adiudicatā. ac eius nudā et possessionē corpalem det et assignet eidē victori pdictum N. reuz amouendo ab eodē. Acta sunt hec et.

Vel fit pceptū iudicis p lras dīri gerendas executori. Et possunt tunc scribi sub hac forma.

Iudex tali actori et. Salutē i dño Pridē orta inter talē actorē ex vna pte et reū de et sup tali fundo v^l dono ex ei⁹ occasiōe pte ex altera. materia questio- nis et causa hmoi intētata et introducta i iudicio corā vob. Nos i cā eodē iure et iudicario ordie obseruatis pcedētes. Sniaz iulim⁹ diffinitivā pdicto actori domū peritā p eundē adiudicando. ac pstatū reum ad traditionē seu restitutio- nē domus hmoi. et in expēsis litis cō- demnādo. put in ipsa snia nostra plenū us ptinet. Verum q^d paz pdest snias ferre nisi executioni demandet. Idcirco p parte memorati actoris humili^r requisitū ad pdictē snie executionē du- pimus pcedendū. Vobis g^o in virtute sancte obediētie firmiter et districte p- ciplēdo mon. quare. pstatū N. actorē in corpalem et realē pdictē dom⁹ sibi vt p- fert adiudicate possessionē inducatis.

ac ipsam domū ac eius possessionē tra- deris et assignetis eius detentorē abin- de remouēdo. Monētes eū dē N. reū quē nos pſentibus pemptorie mōem⁹ vt infra sex diez spaciū a notificatione pſentiū sibi facia cōputādū quoz duo p primo et. ab eiusdē dom⁹ detentionē et occupatōe desistēs. eam pſato actori vacuā et liberā tradat. et ad ipsius corpa- lē et pacificā possessionē illū admittat. sicq^d summā talem florenoz seu libraz denarioz taliū p expensis p eum in li- te pdicta corā nobis factis restituat ac pſoluat. et alias pdictē snie nſe pareat humili^r et intendat. Alioquin ptra ip- sum p censurā ecclesiasticā et alia iuris auxilia. put de iure poterimus pcede- mus. Et vo et. vt supra i formis alio- rū mandatoz. Et sic executio illi⁹ pſex- ti iudicis fit p cursorē seu nunciū habe- bīt referri iudici diē et formā executōis Et q^d qd factum est p eum et hmoi rela- tio scribat in actis videlicet.

N talis curie cursor seu executor si- ne nūcius retulit se de mādato talis iu- dicis in vim executōis snie talis. in tali causa lata de tali re dedisse et assignasse tali victori nudā et corpale possessionē talis fundi eidē actori p eandē sniaz ad iudicati quā talis vict⁹ detinuit et occu- pavit.

Utrū aut delegat⁹ ordinari⁹ possit exeq^r sniam suā no. in. c. si q^s ptra. de fo- ro cōpetēti. Vel an hoc possint mino- res iudices. notat in ca. cum eccliaz. d^o offi. ordi. cum remiss. Et sunt opiniōes pōt dici q^d delegati ordinarij etiam alij minores iudices hoc possunt p censu- ram ecclesiasticā que est simplicis iuris dictionis. sed non p traditionē posses- sionis q^d est mixti impij. Iudices tamē indifferenter exequunt^r sententias suas p excomunicationem et p missionē. Et delegatus pncipis exequit^r sententiā suam infra annuz. post annum expirat

totalit^r
cōicat^r
non
le. que
cialite
missio
excep
tentie.
Et in
re per
niter.
bet du
officiū
p acti
re mu
rie sin
cendū
reim i
cutio
uat r
teris.
suppl
tutōis
ex q^d
causa
obser
causa
quad
inte.
poni
te. R
omū
parē
cia. q
sup
pare
ui. vi
vt ha
q^d si
vult
tus
nem
sas
ctas
ca. j.

Forma absolutionis

totaliter ipsius potestas. Ita etiam q̄ ex-
cōicatu p̄ eum infra annū anno elapso
non absoluit. vt legit̄ et notat̄ de offi. de
le. querenti. Iudices tñ exequunt̄ iudi-
cialiter snias suas et p̄ excōicationē et p̄
missionē. Ex quib⁹ causis vel p̄ quas
exceptōes impediri possit executio sen-
tentie. plene no. in ca. doctor. de re iudi.
Et in spe. de sen. excō. §. vlti. Sed q̄ iu-
re petat executio no. in spe. eo. ti. §. bre-
uiter. Et dicit ibi Guil. q̄ victor ibi ha-
bet duo auxilia p̄ que exequit̄ sniam. s.
officiū iudicis et actionē iudicati. nō ar-
ḡ actionē in faciū. Et in hoc dicit̄ erra-
re multos aduocatos. et pcedit̄ summa-
rie sine datōe libelli et lit. prestat. de q̄ di-
cendū est vt ibi. Licet aut̄ snia trāsiit i
rem iudicatā. et sic faciēda sit ipsius exe-
cutio. vt dictū est. Dictus tñ qñq̄ rele-
uat̄ remedio supplicatōis. vt in. c. ex lit-
teris. de resti. in inte. De quo in spe. de
supplicatōib⁹. p̄ totū. Vel bñficio resti-
tutōis in integrū. vt eo. ti. p̄ totū. Et tñc
exq̄ sic impetrat̄ principalit̄ pcedet in
causa restitutōis in integz ordine iuriz
obseruato. vt de offi. iudi. ca. ij. Et ista
causa tunc finiri debet et expediri infra
quadriennū. vt in cla. vnica. de resti. in
inte. Et libellos in materia restitutōis
ponit Guil. in spe. pte. iij. de resti. in in-
te. Raro hic in pñbus practicat̄. igitur
omitto. Et q̄ vt dictū est aliqui reus nō
parēs snie excōicat. et aliqui p̄ contuma-
cia. q̄ citatus non compet. vt visus est
supra in pñcipio pcessus. Et q̄ volēs
parere et absolutionē petēs debz absol-
ui. vt in ca. cum pūngat. d̄ offi. dele. 3o
vt habeant̄ forme ab̄solutionū sciendū
q̄ si q̄s est excōicatus p̄ contumacia. si
vult cauere de parēdo iuri est absoluē-
dus sub forma iuris. Si offert cautio-
nem de parendo iuri et soluēdo expen-
sas rōnc sue pumacie p̄ aduersariū fa-
ctas. de ap. qua fronte. d̄. sane. de iudi.
ca. j. Et hoc si snia est iusta. q̄ si est iniu-

sta debet absolui sine difficultate. de se.
excō. cum medicinalis. li. vj. §. si q̄s. cū
p̄cord. Et intelligendū est etia qñ excō-
municat⁹ est p̄ contumacia vel offen-
sa dubia. Nā si quis est excōicatus pro
p̄umacia vel offensa notoria nō absol-
uit. nisi satisfactōe p̄missa. vt i ca. ex pte
de ver. sig. q̄ ad offensam manifestam.
De manifesta p̄umacia pbat. vt i ca.
venerabilib⁹. i. §. sec⁹. de sen. excō. li. vj.

Sequit̄ forma absolutionis sub
forma iuris.

N. tal iudex etc. Rectori tali seu ple-
bano. Salutē in dño. Quia talis excōi-
catus a nobis p̄ p̄umacia ad instanti-
am talis paratu se offert stare iuri corā
nobis. Nñ ipm ab hñmōi excōicationis
snia absoluiumus in dei noīe in his scri-
ptis. Et idē talē in quo p̄dicto actori sa-
tisfaciat et iuri pareat corā nobis sibi p̄
termino pemp. assignam⁹. Quare vo-
bis inādam⁹ quaten⁹ eundē **N.** sic ab-
solutū publice nūcietis. Volētes autē
p̄dictū finiri actori memorato rēpesti-
ue intīmare vel nunciare. Datum etc.
Vel breuius sic.

Official vt iudex talis tali plebano
salutē in dño. Quia talis excōicatus a
nobis p̄ p̄umacia ad instātiā talis pa-
ratus est die seu feria tali stare iuri corā
nobis vñ ipm sub forma iuris absolui-
mus. Inādamus vobis quatenus eū-
dem **N.** sic absolutū publice nūcietis
et p̄dictū terminū volum⁹ actori matu-
re nunciari. Datū etc. Et ista forma co-
ram ordinario sic frequentat̄. In aliq̄-
bus locis absoluit̄ excōmunicatus per
iudicem a vinculo excōmunicationis
et remittit̄ ad sacerdotē ad reconcilian-
dum p̄ peccato inobedientie p̄ q̄ fuit
excōmunicatus. Et huiusmodi recon-
ciliationis formam ponit Guil. in spe.
de sen. pla. in d̄. debet aut̄ fieri absolu-
tio cum psalmo penitentiali. Possit etia
am forma absolutionis extendi et dila-
k

Forma absolutionis

tari narrando pcessum habitum et cō-
tumacie qualitatem et alia. sicut faciūt
quidā delegati sub hac vel cōfili forma

N. ppositus vel decanus eccie talis:
iudex delegatus et. Vniuersis et singu-
lis ppositis. decanis. scolasticis. canto-
ribus. thesaurarijs. hebdomadarijs. ple-
banis. vicarijs. altaristis. ceterisque diui-
nox rectoribus et vices eorū tenentibus
seu gerentibus. clericis et notarijs pub-
licis quibuscunq; p talem ciuitatē vel
diocesim Maguū. ac alij vbilibet con-
stitutis qui pntibus fuerint requisiti Sa-
lutem in dño. et mandatis nris imo ve-
ritus apostolicis firmiter obedire. Cuz
in causa que inter talem actores ex vna
pte. et talem reum pte ex altera de et su-
per tali re vel debito vertitur coram no-
bis. et pdictus actor pfato reo libellum
in scriptis obtulisset. Nos eidē reo dicē
talem ad rñdendū eidē libello. vel exce-
ptōes dilatorias sibi forsitan cōperen-
tes pponendum p termino pemptorio
durimus assignādū. Sed q; in termino
hmoi idem reus minime comparuit p
se vel responsalē et exceptōes aliquas
pponere aut p dicto libello rñdere pru-
maciter nō curauit. Itcirco idē **N. re.**
p cōtumacia hmoi monitōe pmissa p
nos fuit et est excōcatōis vinculo inno-
datus. Nunc autē reus ipse se. repñtās
coram nobis petijt humiliter et deuote
ab hmoi excōcationis snia se absolui.
offerens se iudicio sibi seu de parendo
iuris cautioni. etiam pñtans et dicēs se
paratū pti aduersē satisfacere pgrue de
expensis. Vñ citato adhuc ipso aduer-
sario. et pñte vel contumaciter absentā-
te. ac recepto ab ipso excōcatō pus iu-
ramēto fm formā iuris de parēdo mā-
datis eccie. et cōgrua faciēda satisfactōe
expensarū eū ab hmoi excōcatōis vin-
culo absoluius et. vt supra. Et caute-
liam de custodiēda et reseruāda absolū-
tōe dat glo. in. c. ppositus. de cler. excō.

ministran. Et Bull. in spe. de sen. plat.
S. nūc aut. d. absolutōz aut. Dū vō ex-
cōcat⁹ p debito vel p re iudicata vel p
crimine vel offensa manifesta satisfecit.
tūc simpliciter absoluerit sub hac forma.

Forma absolutionis sup debito vel
re iudicata.

Officialis et. Quia talis excōcat⁹
p re iudicata vel p tali manifesta offen-
sa ad instantias talis de hmoi iudicato
vel offensa satisfecit. Itcirco eū absolu-
tōem petentē absoluius in dei noie i
his scriptis. Mandātes et. vt supra. de
absolutōe ad cautelā quō et qualiter fiat
no. in. c. apostolice. de except. et in. c. so-
let. de sen. excō. li. vj.

De pcessu q fit simplr et de plano.

Sum est supra

de pcessu ordinario q in cau-
sis regulariter obseruat. Sz
est quidā specialis pcessus qui obserua-
tur qñ iudex simpliciter et de plano sine
strepitu et figura iudicij pcedit. Et quis
ordo tunc seruandus sit tradit in cle. se-
pe. de ver. sig. q; libellus necessario nō
offeritur. Est tñ dāda petitiō summaria
in scriptis. vel faciēda verbo et in actis
redigenda. Item pcedet sine lit. pñt. et
ac sine cōclusionē. que tria in pcessu or-
dinario sunt de substantia. vb ibi dictū
est. Pōt etiā ferre sniam diffinitiuā stā-
do qñ in alijs nō posset. vt etiā ibi not.
Et valet citatio ad sniam audiēdā. etiā
nō pempt. que alias sufficiens non esset
Itē in isto pcessu fortius q; in alio de-
bet iudex amputare materiā dilationū
refrenare iurgia pñum. et testiu mult-
tudinē. Et pcedere pōt tpe feriāz et i fa-
uorē hoim introductor. Et ita sūt plu-
ra in hoc pcessu specialia. scz. xj. vel. xij.
vt no. in illa cle. sepe. de ver. sig. in glo. j
Et pcessus hmoi aliquñ iudex tenet ob-
seruare. aliquñ pōt si vult. q; si princeps
mandat sic pcedi. vt faciat in conserua

Libellus beneficalis

tonis studiorum tunc ita iudex tenet pcedere. Valet in pcessus si ordo iudicialis prius oino nō pcedentibus fuerit obseruatus. vt sepe alle. Sz pōt iudex sic pcedere si vult. si causis priuilegiatis a iure sup tali pcessu. Et iste sunt q̄t tuor species cause. beneficales. mīrimoniales. decimarz z vsurariū. In istis relinquit potestati iudicis si vult pcedere simpliciter z de plano. vel ordinē iudicialiū obseruare. vt in cle. dispendiosam. de iudi. ver. de hoc in glo. nō licet Et q̄ pōt iudex vt dictū est in istis causis obseruare ordinē z sic libellū exigere. Qualiter ergo in causa beneficalī formandus sit libellus videamus. Et pōt sic concipi.

Forma libelli in cā beneficalī.

Coram vobis honorabili viro domini no auditore vel iudice pponit procurator procuratorio noie discreti viri A. canonici eccie beate Marie virginis. Erfor. Maguū. dyoce. cōquerēdo in iure aduersus B. clericū se afferentē dyoce. eiusdem z quemlibet aliū pro eodē in iudicio legitime interuenientē. z dicit q̄ lz p̄fato A. vigore gracie aplice eisdem de canonicatu sub expectatōne p̄bende in eccia sancte marie predictę in spālī sacre canonicatus z p̄bēda p mortem quondā C. eiusdem eccie dū vixit canonici p̄bendari tunc vacantis p certum executores ad hoc a sede apostolica specialiter deputati fuerint z sine collati. z sibi de eisdem sit prouisum. ac ipse A. ad canonicatū ac p̄bendā hmoi p eundē executore inuestitus existat. sic q̄ idem canonicatus z p̄bēda cū iuribus z p̄tinetijs suis vniuersis p̄tineāt: z p̄tinere debeāt ad eundē. Tamē p̄fatus B. ad eisdē canonicatū z p̄bēdaz se intrusit de facto z intrudi fecit z procurauit ac intrusionē de se factā ratam habendo p̄dictos canonicatū z p̄bēdā detinuit z occupauit. detinet z occupat

fructus redditus z prouetus. iura z ob uentionē. proueniēt. ex eisdē pceptis. q̄ burfauit. p̄cipit z inbursat. Sz p̄fato A. opposuit z opponit. ac euz impedit z impediuit. fecitq̄ z facit p intrusionē occupatōem z alia supradicta quominus ipse A. canonicatus z p̄bēde hmoi ac iuriū ac p̄tinentiarū earundē possessionē seu quasi assequi possit. z habere anie sue periculū. z p̄dicti A. p̄iudiciuz z detrimentū. Quare agit z petit procurator q̄ supra noie procuratorio quatenus vos dñe auditor seu iudex reuere p̄cognito quātū sufficit de p̄missis prouocetis. decernatis z declaretis canonicatū z p̄bēdā p̄dictos ad mēoratus A. p̄tinuisse de iure p̄tinere. z eos eidē A. adiudicādū fore. ac adiudicari debere z adiudicetis. Intrusionēq̄ detentōem occupatōem z alia p̄missa temeraria illicita z iniusta fuisse z esse. et p̄dictū B. occupatōrē ab occupatōne ipedimētis z alijs p̄dictis cōpescēdū z p̄pescatis sibi de p̄fatis silentiū ip̄cēdū z imponatis sup eisdē canonicanz z p̄bēda. z eoz detentōe eum remouēdū z remoueat. Predictiq̄ A. in possessionē seu quasi eorundē canonicatū z p̄bēde. iuriūq̄ z p̄tinentiarū ip̄az inducendū z inductū defendendū atq̄ inducatis z defendat. seu induci z defendi p̄cipiat. ip̄m B. p̄dicto A. in fructibus pceptis z expensis litis legitimis nihilominus cōdemnando p vestram diffinitiuā sententiā z eius executor. Nec petit p̄iunctim z diuisim ad necessariā probatōem solum se astringens. officium v̄m in p̄missis omibus z singulis quantū opus fuerit hūiliter implorando. saluo iure corrigendi. addendi. minuendi zc. vt est moris. Iste libellus pcedit q̄n agē dñficiū tam ē collatū. ita q̄ ē sūū z h̄z ius in re. Si vō nō dñz eēt sibi collatū vel de eo vel de ea p̄tissum. h̄z p̄ferendū ita q̄ nō eēt sūū h̄z sibi

Libellus beneficalis

debitū eēt ius ad rē. de quo de rescrip. auditor. in cle. in glo. si pñciaret. Tūc fm hoc deberet mutari libellus. Inarrando quō beneficiū tale de tali causa sibi esset debitū. Et petendo id sibi debitū z cōferendū pñciari. z tunc auditor qui pñciat illud ei debitū pōt sibi sine nouo mandato d illo puidere vt circūstus cūterur. vt in cle. alle. c. auditor. de rescript. Vel etiam debet fieri mutatio libelli fm quantitatē facti. Et plures libelloz formas ponit Guil. in spe. de pben.

Si beneficiū est de iure patronatus tūc bñficiarius sic format libellū suum.

Coram vobis zc. Et dicit q l3. A. pñciatus ad ecciam vel vicariam talem per mortē quondā. C. vl. rectoris eiusdē vacantis p B. clericū vel laicum ipius ecclesie vel vicarie verū patronū. z in iure patronatus eccie vel vicarie eiusdem in possessione vel quasi. existentē. ac p tali habitū cōmuni iure z deputatū vobis dño pposito vel archidyaco. vel offici. infra tēpus debitūz quadrimestre pñtatus existat. Ad inuestiendū tñ pñciatus B. pñtationi hñdī facit z inuestiture faciende se opposuit z opponit temere. impediuit z impedit frivole ac fecit z facit minus iuste. Quo minus pñtatio pñciata p vos admissa fuerit suū debitū sortita atqz sortiatu effectū. Agit igit z petit pcurator pñdictus nomine quo supra. q pñcognito quantum sufficit de pñmissis pñciari decerni et declarari pñtationē de pñtato A. vt pñtatur fuisse factā eē admittendā z admitt. ipm qz A. ad ecciam vel vicariā pñciatā instituendū z inuestiendū fore institui z inuestiri. ac in corpālē ac realē ipius eccie seu vicarie. iuriūqz z pñtentiariūz eiusdē possessionis vel qī inducendū. z induci. pñdictoqz B. aduersario sup oppositōe z impedimētis ad ecciaz seu vicariam talē ppetuū silentiū imponendū z

imponi. z ab ipīs impedimētis ab oppositōe eē cōpescendū ac pñficiatā snia diffinitina z censura ecclesiastica median te. Nec petit cōiunctim z diuisim vna cū expēsis litis zc. Ista petitio colligit ex no. p Inno. in. c. cum bertoldus. de re iudi. z quidā addūt i libello. Peto pñtationē meā admitti. z pñtationē aduersarij p nō patronū z eū qui nullū ius pñtandi habet factāz cassari zc. De quo in alle. c. cū bertoldus. hñ nō ē curādū. Et si aduersarij pñtatus a nō patrono laz eēt institutū fm hoc aliter forma rel petitio isto mō. Peto talē a nō patrono nec iure patronatus possessore pñtari z male institutū ab illo beneficio amoueri z meā pñtationē a vero patrono factā admitti ipm beneficiū mibi adiudicari me ad illud institui z inuestiri zc. vt in. c. cū bertold. supra all. Et si forte pñtator in vitate nō ē patronus hñ solū possidet ius patronatū cū bona fide. tūc pñtatus non dicat in libello ipm eē patronū. hñ ipm fuisse tpe pñtationis z eē in possessione vel quasi ius patronatus z sufficit. vt in. c. cōsultatōibz de iurepa. zc. de quo etiā not. in. c. ij. de resti. in intre. cū similibz. cū aut de iure patronatus agit inter patronos. qñter tunc concipiat libellus ponit Guil. in spe. de iurepa. z pōt sic formari.

Libellus qñ agit de iure patronatus inter patronos.

Corā vobis zc. pponit cōquerēdo in iure pcurator noīe pcuratorio discreti viri A. laici aduersum B. laicū. z dicit q l3. ius patronatus talis eccie vel vicarie ad pñdictū a pñneat z pñere debeat de iure. Ipse qz A. fuerit tpe spoliatiois infra scripte in possessione vel quasi ius patronatū eccie vel vicarie eiusdē. tñ pñdictū B. die annor mēse tali quēdā ad ecciam seu vicariā pñdictā tūc certo mō vacatē vobis pñtavit. ipm a possessione vel qñ ius patronatū pñdicti spo-

Libellus beneficialis

Quando. Quare agit et petit procurator
 p̄dictus q̄tenus vos dñe iudex sp̄cogni
 tis quantum sufficit de p̄missis pronūcie
 tis. decernatis. et declaratis. ius patrona
 tus eccie vel vicarie predicte ad p̄fatu
 z p̄tinuisse et p̄tere. p̄fatu demq; et spo
 liationes p̄dictas et temerarias et illicitas
 iniustas esse et fuisse. ac eundē z in p̄i
 stinū statū possessionē seu quasi eisdē
 iuris reponēdū restituēdū et reducēdū
 fore. restitui. reponi. et reducti debere. re
 stituitisq; reponatis et reductis p̄ v̄ras
 diffinitivā sniam. et p̄ istū libellū intera
 tur possessorū et petitorū. Posset etiā
 alterū tm̄ inventari. ut dicitur est in alio
 processu circa formas libelloz. et ista cā
 sup iure patronatus nō ē b̄nificialis. cū
 de titulo beneficiali nō agat. vñ in ea p̄
 cedēdū ē ordine iudiciario observato.
 et sup p̄mo libello p̄t sic formari pos
 siones et articuli. ut in p̄oribus formis.

In p̄mis ponit et p̄bare intēdit q̄ in
 dyoc. Magnū. in terra thuringioz fuit
 ante. x. xx. vel. xl. annos circa vel vl
 tra. et a tpe de quo vel de cui⁹ initio siue
 cōtrario mēoria hoim nō existit. fuit et
 est q̄ddā oppidū vocatū cōiter oppidū
 Erford. habēs diuerfas eccias collegia
 tas et prochiales. ac al's palā et notorie.
 Itē q̄ in eodē oppido Erford. int alias
 eccias ibidē fuit a p̄dicto tpe et p̄ idē tē
 pus. et est etiā collegiata eccia beate ma
 rie virginis ab Erford. cōiter appella
 ta. hñs p̄positū. decanū et capitulū. cer
 tas ac distinctas p̄bēdas ac iura alia ec
 cleſie collegiate publice ac manifeste.
 Itē q̄ de p̄missis et signāter oibus fuit
 et ē publica vox et fama. Itē ponit et p̄
 bare intēdit q̄ sc̄issim⁹ in xpo p̄r et dñs
 n̄r Inno. diuina p̄uidētia papa moder
 nus p̄dicto z. grām faciēdo spālē die
 tali. mēse tali. canonicatū in eccia p̄di
 cta p̄dicto z. p̄tulit. et ipm p̄ decanū et
 capitulū recipi mādauit in canonicū et
 frēm. stallūq; in choro et locū in capitu

lo cū iuris canonici plenitudine eides
 assignari. Itē q̄ p̄bēda si q̄ tūc vacaret
 vel quā in posterū vacare cōtingeret ec
 cleſia in eadē. eā p̄dictus z. infra men
 sis spaciū vni⁹ acceptaret. p̄dictus dñs
 n̄r papa eidē z. cū oibus iurib⁹ et p̄tine
 tijs suis vniuersis cōferre et de ea sibi p̄
 uideri. ac ipm ad eadē in ipsiusq; ac iu
 riū p̄tinentiarūq; possessionē ei⁹sdē vel
 quasi inuestiri et induci. inductū quoq;
 tueri et defendi voluit et mādauit. Itē
 q̄ idē dñs n̄r papa ad collatores p̄uissio
 nē et inuestiturā. et al's p̄dicte grē debita
 et effectualē executiōem faciendū certū
 vel certos executores deputauit. Item
 q̄ memoratus z. grām p̄dictaz sibi vt
 p̄m tñt facia ratā hñs et gratā sup eum
 lras in forma p̄suetā extrahi. et p̄cessus
 p̄ executorē fieri. pcurauit. Itē q̄ de p̄
 missis oib⁹ et singulis fuit et ē publica
 vox et fama. Itē ponit et probare inten
 dit q̄ de anno dñi. M. cccc. lxxvij. die
 tali. mēse tali. et añ. M. fuit canon i.
 cus et p̄dicte eccie beate Marie certos
 p̄bēdas et certos canonicatū et p̄bēdā
 in eadē eccia habuit et possedit. Itē q̄
 idē M. canonicus anno et mēse predi
 ctis. die tali die suū extra romanā curiā
 clausit extremū. Quōq; p̄ ipm obitū ca
 nonicat⁹ et p̄bēda predicti q̄s nil pre
 fata eccia obtinebat vacare inceperūt et
 vacauerūt. et vacare cōiter reputabant
 palā et manifeste. Itē q̄ predict⁹ M. vel
 talis ei⁹ pcurator predictos canonicat
 ū et p̄bēdā sic vacātes tāq; grē predi
 cte vigore sibi et nulli alteri de iure debi
 tos. die tali. mēse tali. predictis cū pre
 statōe cōsuetā acceptauit. Itē q̄ p̄ tales
 predicte grē executorē z. predict⁹ cano
 nicatū et p̄bēdā sibi cōferri de ei⁹sdē p̄
 uideri. ac se in ipsoz iurū et p̄tinentiarū
 in earūdē possessionē vel q̄l inuestiri ob
 tinuit tali die. Itē q̄ de p̄missis oib⁹
 et singulis fuit et ē publica vox et fama.
 Itē ponit q̄ z. predict⁹ tpe grē sibi fa

Libellus benificialis

ac collatōe pūisionis et inuestiture
p̄dictarū fuit et ē cleric⁹ vel sacerdos et.
in cōtione fidelium de legitimo m̄fūno
nio p̄creatus. et al̄s abilis et idoneus ad
ecclesiasticū beneficiū. maxime canonica
tū et p̄bendā supradictos obtinendum
Itē q̄ B. aduersari⁹ andic⁹ ad p̄dictos
canonicatū et p̄bendā p̄ p̄dicti quōdam
N. mortē se intrusit seu intrudi fecit et p̄
curauit. ip̄osq; canonicatū et p̄bendā de
tinuit et occupauit. detinuit et occupat
fruct⁹ reddit⁹ et p̄ueniētes ex eisde p̄ueniē
tes p̄cipit p̄cepit. imbur̄savit et imbur
sar. ac p̄fatū ip̄e dicit et ip̄e dicit. fecitq; et
facit p̄ intrusionē. occupatōz. et alia p̄di
cta q̄ min⁹ ḡra collatio. pūisio et inuesti
tura. et alia p̄missa suū debitū sortiri po
terint et sortiant effectū. et p̄dic⁹ N. pos
sessionē seu q̄ possessionē canonicat⁹ et
p̄bende p̄dictoz affecq; possz libere et h̄e
Dat insup libellū p̄ pte sua oblatū. ac
p̄ducta et p̄ducenda in hac cā inq̄arū
faciūt p̄ pte sua p̄positōib⁹ et articl⁹ et.
Nec etiā denotatū signis et sigillis saluo
ture addendi. corrigēdi. supplēdi. decla
randi et. ut moris est et stili. Cū b̄fici
ciū ē de iur̄patronat⁹ tūc ex libello seu
petitōe formant positōnes et articuli in
hūc modū. Positōes et articulos ut su
pra in alijs. In primis ponit p̄bare in
tēdit q̄ in oppido Erford. magnū. dyo
ce. a. x. xx. xxx. vel. xl. annis citra vel vl
tra. et a tpe et p̄ tps de cui⁹ p̄rio seu initio
nō ē mēoria hoim fuit et ē certa eccia p̄
rochialis appellata cōiter sancti Pau
li Erford. Quōq; in eadē eccia fuerūt et
sunt certe vicarie p̄petue a secularib⁹
clericis solite gubernari. Itē q̄ int̄ al̄s
vicarias p̄petuas i eadē eccia existētes
fuit a tpe et p̄ tps. de q̄ supra. et ē certavi
caria ad altare sancti talis palā et noto
rie. Itē q̄ vicaria h̄mōi p̄petua p̄ tales
laicū instaurata ē et sūdata ac de bonis
suis dotata. et p̄ loci dyocesanū p̄firma
ta. Itē q̄ iur̄patronat⁹ vicarie eiusdē ei

dē instauratorū. et suis heredib⁹ seruati
existit ac p̄tinuit et p̄tinet ad eosdē. Itē
q̄ de p̄missis oibus et singulis fuit et est
publica vox et fama. Itē ponit q̄ supra
dictus N. fuit p̄fari quōdā instaurato
ris fili⁹ legitim⁹ et naturalis. Et idēq; p̄f
suo in bonis p̄ enj relictis et maxime in
iurepatronat⁹ p̄dicte vicarie insolidū
heres successit. ac hereditas paterna cū
ture p̄dicto fuit et ē ad eū tanq; verū he
redē et primū deuoluta. Itē q̄ idē N.
filius et heres quōdā D. p̄dicte vicarie
vicariū ad eandē vicariā tūc certo mō
vacantē vobis dño officiali p̄ntauit. qd
q; eadem p̄ntatio p̄ vos admissa fuit. et
idē quondā p̄ntatus ad p̄ntatōz eandē
ad p̄dictā vicariā in situ. eā tenuit et pa
cifice possedit. Itē q̄ p̄dic⁹ N. fuit et ē
in iurepatronat⁹ mēorate vicarie pos
sessionē vel quasi. Itē de p̄missis oib⁹ et
singulis. Itē q̄ de anno dñi tali die. ta
li mēse. tali bone mēorie D. p̄dic⁹ vica
rius ut p̄mittit vicarie p̄dicte nouissi
mus fuit viā vniuerse carnis ingressus
Itē q̄ p̄ eiusdē quōdā D. nouissime se
p̄dicte vicarie rectoris mortē ip̄a vaca
re incepit vicaria. vacauitq; et vacare re
purata fuit palā et notorie. Itē q̄ D. p̄
dictus ip̄ius vicarie patron⁹ et iur̄spa
tronatus eiusdē possessor. p̄fatus N. ad
eandē vicariā. sic vacantē die tali. mēse
tali. anno supradicto vobis dño officia
li p̄ certas l̄ras suas ip̄ius sigillo sigil
latus p̄ntauit. Itē q̄ tpe p̄ntatōis hu
iusmodi idē N. p̄ntatus fuit put est in
etate legitima et in mionibus ordinib⁹
et in cōtione fideliz aliaq; abilis et ido
neus ad beneficiū h̄mōi obtinēdū. Itē
q̄ B. aduersari⁹ mēorat⁹ p̄tēxi eiusdē
p̄ntatōis p̄ nō patronū. nec iur̄spatro
natus possessorē de ip̄o p̄dicto N. et p̄
tatōe de eo ut p̄fert p̄ verū patronū fa
cte opposuit de facto et opponit. impe
dit et ip̄e dicit. ac fecit et facit. q̄ min⁹ ea
dē p̄ntatio p̄vos admissa fuit et ē p̄ inst

tutō
sonit
mū
salu
a pa
vel si
na fi
hoc
libel
In
C
posi
min
lā r
tudi
quer
trim
et fir
de p
min
mea
mel
mū
ind
bm
cto
vpo
ricu
rati
cia
et d
p̄a
B.
mū
fac
Et
ctio
re.
cia
liti
p a
fi u
fun
nū
tū.

Libellus matrimonialis

tutorem et inuestituram. ac alio suo debitum sortita atque sortiat effectum. Item quod de premissis re. dat etiam libellum seu petitionem salvo iure corrigendi re. Et si prius est a patrono si non est in possessione prius. vel si forte est possessor iuris patronatus bona fide. et in veritate non sit patronus secundum hoc formam articuli ut dictum est circa libellum in hac materia.

In causa matrimoniali sic fit scriptus libellus
Coram vobis honorabilibus viro domino preposito vel officiali. pponit procurator nomine procuratorio aduersus B. puellam et quicumque alium per ipsam B. legitime in iudicio interuenientem. Et dicit in iure conueniendo quod inter A. et B. predictos matrimonium legitime sit contractum per mutuum et simultaneum utriusque consensum verbis de presenti ad hoc apertis utroque citroque interminatum utroque dicente. Ego recipio te in mea et ego te in meum. nec te dimittam pro meliori vel deteriori. subarratorem etiam mutua subsecuta. vel arris datis hinc inde et receptis. in B. predicta matrimonium habendi per corporalem copulam consummare predicto A. tanquam marito suo adherere et eum uxori affectu tractare recusat in periculum anime sue. Quare agit et petit procurator predictus quod supra nomine per vos pronuncietur. decernatur et declarari sententialiter et diffinitive matrimonium inter A. et B. supradictos fuisse et esse contractum. dictaque B. eidem A. in uxorem adiudicandam. et ad matrimonium de quo agit et ipsi presumatorem faciendum ac ut sibi tanquam marito adhereat Et cum tam in lecto quam extra conjugali affectione tractaretur compellendum fore adiudicareque condonari compelli iusticia mediante. Nec petita cum expensis litis. Item potest etiam matrimonium contrahi per alia verba. de quo in c. ex lris. et in ca. si inter. de spon. Et sic formetur libellus secundum quod se habebit factus. Si vero matrimonium iam non est corporali copula consummatum. et aliquandiu ipsi coniuges cohabitauerunt. sed tandem alter eorum ab alio se diuertit. et cum dimittit. tunc dimissus potest agere petitorio et possessorio. si cautus est agere possessorio. Debet tamen restitutorum petentem probare coniugium et copulam. quia ista possessio non habet sine iure. ut in c. extranmissa. de resti. spo. Et tunc formetur sic libellus.

Coram vobis honorabilibus viro archidyacono. vel officio. re. pponit procurator nomine procuratorio A. viri conueniendo in iure aduersus B. mulierem. Et dicit quod inter B. mulierem supradictam cum prefato A. contraxerit matrimonium. et tradidit carnali copula subsecuta sibi in loco tali per plures annos vel menses cohabitavit tanquam uxori cum in omnibus affectione uxori tractando. in de anno tali die tali mense tali. ipsa B. nescit quo spiritu deducta a predicto A. se diuertit sine iudicio ecclesie. et eundem dimittit propter temeritatem cum possessione vel qui ipsius iuris conjugalis in ea destituendo remere et spoliando in anime sue detrimentum. Agit igitur et petit predictus procurator nomine procuratorio quo supra. quatenus precognitio quam sufficit de premissis pronuncietur. decernatur. et declaratur. diuisione. dimissione et spoliatores predictas fuisse et esse temerarias illicitas et iniustas. temere illicite et iniuste de facto presumptas. Ipsumque A. ad possessionem seu qui predictae coniugis suae iuris conjugalis in ea restituendum et reducendum fore ac reducat et restituatur. ac ipsa B. ut ad eundem A. quem inconsulte dimisit. redeat et conjugalia obsequia sibi prester sicut prius condonanda et cogenda esse. condonari et cogari per vestram diffinitivam sententiam et censuram ecclesiasticam et alia remedia opportuna. Nec petit re. Si autem uxor opponeret marito restitutorum petentem. exceptores plani quinitatem in gradu prohibito. an facienda sit restitutio non. et in c. lras. de resti. spo. de ma. etiam libelli. in c. pquire. et ubi de B

h iij

De p. T. 2. 10

Libellus matrimonialis

Aliquā autē agit inter coniuges ad di-
uortiu. et hoc dupliciter. Quia quicq; se-
paratōz q̄tū ad vinculu. q̄nq; q̄tū ad
thorū tñ et mutuā seruitutē. In primo
cum agit ad separationē vinculi. salte de
facto tractat. tunc p̄cipit sic libellus.

Corā vobis rē. pponit pcurator no-
mine pcuratorio A. viri aduersus B.
mulierē. Et dicit q; licet A et B. p̄dicti
sibū nūc attineāt. et sint in tertio v̄ q̄
to gradu sanguinitatis cōiuncti. Et li-
cet p̄dicti A et B. affines existāt in p̄mo
affinitatis genere. et in p̄mo vel sc̄do vel
tertio gradu. ipsi tñ de facto matrimōi-
um sūt p̄traxerūt. illud etiā carnalit cō-
sumando. Quare agit et petit p̄dict⁹ p-
curator nomine pcuratorio q; supra p
vos p̄cognito q̄ntū sufficit de p̄missis
p̄nūciari decerni declarari int̄ A et B.
p̄dictos sanguinitatis et affinitatē im-
pedimēto p̄dicto matrimonii nō esse
nec subsistere posse. Ip̄osq; sicut de fa-
cto p̄traxerūt. de facto diuortios et
sep̄andos fore. et cohabitatioe ac mutua
seruiture ac vinculo facti absoluendos
diuorciari. separi et absolui. Daricq; p̄di-
cto A. licentiā ad vota alia puolādi sen-
tentialit diffinitue. Nec petit v̄m ad
hoc officiū humiliter implorādo. Et idē
de alijs impedimētis. q; habent de iure
diuturne m̄rimonii. mutat mutādis.

In sc̄do v̄o casu cū agit ad separa-
tionem thori que fit propter adulteriu
sic concipitur libellus rē.

Corā vobis rē. p̄pōit pcurator no-
mine pcuratorio A. mariti querēdo i-
ure p̄ B. mulierē eiusdē A. vxorē. et eā
accusando seu denūciādo. dicit q; p̄di-
cta B. vxor post p̄ctū inter ipsam et p̄di-
ctū A. m̄rimoniu de anno tali. die tali.
mese tali. cū E. viro in tali loco. et in ca-
mera tali in legē p̄iugij committēdo. et
thorū violādo adulteriu p̄petrauit. seu
eidē E. adhefit publice et adheret cū ea
de adulterādo. Quare petit pcurator

p̄dictus q; supra noie. q̄ren⁹ p̄cognito
q̄tū sufficit de p̄missis p̄nūciari. de-
cernari. et declarari p̄dictos A et B. cō-
iuges ad instantiā et petitōez ipsius A.
mariti p̄pter p̄dictū adulteriu vxoris
sep̄andos et diuorciādos fore q; ad tho-
rū et mutuā seruitutē. atq; sepeis p ve-
strā diffinituā s̄nias. Aliquā addit at-
q; votē eidē A. adiudicandū et adiudi-
cetis. vt in. c. plerūq;. de dona. inter vi.
et vx. Isto mō agit de crimine adulterij
ciuiliter. Et dicit in libello exprimi t̄ps et
locus. h̄ inscriptō nō est necessaria. De
q; et de materia h̄mōi libelli. in ca. tue b
p̄cu. vide. et in ca. j. vt lit. non p̄stet. cū
remis. Et qñ sic agit de adulterio ad se-
paratōz thori nō est cā m̄rimonial. q; nō
agit de federe m̄rimonij. h̄ de crimine
adulterij. et iō in p̄cessu talis cause de-
bet ordo iudiciali observari. Ita habe-
tur in ca. j. vt lit. nō p̄stet. sicut in simi-
li dixi de causa b̄nificiali et causa super
ture patronatus.

Sup libello i cā m̄rimoniali qñ agit
de p̄iugio positōez et articuli sic formāt
Positōez et articulos vt in p̄cedēt
bus formis articuloz. In primis pōit
et p̄bare intēdit q; de āno dñi. M. cccc.
lxx. in mēse septēbri. A et B. p̄dicti i do-
mo vel in loco vel in domo tali p̄uene-
rūt ad inuicē ad m̄rimoniu p̄trahendū
et ibidē de p̄trahēdo p̄ eos m̄rimonio si-
mul p̄tract⁹ habuerūt. Itē q; tandē per-
tract⁹ h̄mōi ad p̄cordiā veniētes matri-
moniu p̄ p̄sensum mutuū et simultane-
um. ibidē ad inuicē p̄traxerūt. Itē q; p
p̄sensum tali mō matrimonialē idē A
et B. v̄bis d̄ p̄nti aptis vltro citroq; in-
timauerūt exp̄sse vtroq; dicente. Ego
te recipio in meā. et ego te recipio i me-
um. vel p̄ meliori vel peiori te. dimitte-
re non intēdo. Itē q; in signū m̄rimonij
inter eoidē A et B. vi p̄fert p̄tracti ipse
A. eidē B. sp̄ose sue anulū vnū aureū
tradidit. et ipsa B. eidē a sponso suo cir-

Libellus matrimonialis

cholum unū argenteū tradidit. q̄ hincin de sic data arre noie receperūt. Itē q̄ tpe p̄tractus p̄articulati A. et B. p̄dicti puberes et alii apti et idonei fuerunt ad m̄fimonii p̄hendū palā et notorie. Itē q̄ de p̄missis oibus et singulis fuit et ē publica vox et fama. Possent positio nes et articuli p̄ aliū modū sic formari. In p̄missis ponit et p̄bare intendit q̄ A. et B. p̄dicti die tali currētis ani vna cū certis p̄sonis alijs fuerūt i tali loco cōgregati. Itē q̄ p̄dicti A. p̄fate puelle vel mulieri B. supplicauit vt cū eo ma trimoniū p̄here seu ipm ad maritū re cipe vel ducere dignaret. p̄mittēs eam habere in vxorē. et nunq̄ dimittere pro meliori seu deteriori. Itē q̄ p̄dicta B. i ipm A. p̄sentiens statim dixit q̄ euz eo libenter vellet p̄trahere et euz ducere vlt recipere seu habere in maritū. Itē q̄ idē A. et B. ibidē adinuicē matrimoniū cō traxerūt. vnus alterū mutuo p̄sentū p̄ bis p̄sentis exp̄ressis recipiēdo dicente A. seip̄am B. recipere et cetero habere velle in vxorē et eam nunq̄ p̄ meliori vel p̄siori dimittere. Itē similiter B. di cente q̄ ipm A. in suū recipet et habere eū vellet in maritū.

Cum agit ad dissuendū propter impedimentum positiones et articuli super libello sic forment.

Positōes et articulos rē. Et pone mus q̄ vocent Seyus et titia de quorū matrimonio agit. In p̄missis ponit et p̄bare intendit q̄ in tali loco opido vel villa erāt olim et morabant quondam. Martinus. et quondā Berta mulier pa lā et notorie. Itē q̄ idē M. et B. fuerūt soror et frater. et se tales nominauerunt. gesserūt. habuerūt ac tenuerunt. ac ab alijs cōiter tenti et noiat habiti et repu tati fuerūt. Itē q̄ ex p̄dicto quondam M. descendit Lotharius. et fuit fili⁹ natu ralis eiusdē qd est palā et notoriū. Itē q̄ idē Lotharius p̄dicti seyū genuit ip

seus Lothari⁹ pater fuit eiusdē seyū na turalis. Itē q̄ ex alio latere de p̄dicta Berta mulier teberga descendit ipi⁹ ber te carnalis filia. Itē q̄ eadē teberga tiff am p̄dictā filiam suāz p̄creauit. Itē q̄ de p̄missis oibus et singulis fuit et ē pu blica vox et fama. Itē q̄ seyus et titia p̄ noiat sic exītes p̄sanguinei. et in p̄san guinitatis gradu titio p̄iuncti tali tēpe inuicē de facto et q̄tū i eis fuit m̄fimo niū p̄perūt. et carnali copula subsecuta sibi tanq̄ coniuges mutuo adheserunt et adherent de facto.

In actione iniuriarū qñ agit ciuilit ad interesse p̄cipit sic libellus.

Corā vobis p̄ponit p̄curator p̄cu ratorio noie discreti viri titij p̄tendo i iure aduersus sempzonū seu quēcūq̄ aliū p̄ ipso in iudicio legitime interue nientē. Et dicit q̄ h. Titius p̄fatus fuerit ab ātis discretio nis sue. et sit hō pa cificus et bone fame. stat⁹ integri. laudabil vite. et p̄uersariōis honeste. de legitimo genitus m̄fimonio. Et vt talis ac p̄ ta li cōiter habit⁹. tentus. noiat⁹. et reputa tus. Tñ de āno corrente videlicet. M. cccc. lxx. die tali. mēse tali. in tali domo vel vico p̄dict⁹ Sempzon⁹ nescit quo spū ductus memoratu Titij aio sibi in iuriādi verbis affecti iniuriosis dicēdo exp̄sse et nominādo ipm Titij filiū me retrictis vlt hereticū seu nequā pessimū vel d̄ eo malū cantauit canicū seu car men famosū. seu libellū famosū de ipso scripsit. videlicet in tali forma rē. Quā iniuriā eidē titio p̄ eūde sempzo nū illatā. idē titi⁹ renocauit et renocat ad animū. ac eā pro sua estiauit ac sua estimat interesse ad tot marcas flozō. rū seu libraz denarioz malēs d̄ suo tm p̄dere si haberet cōmode q̄ tali fauore iniuriā sibi irrogatā tolerare. vestra tñ iudiciali taxatōe sp̄ salua. Agit igit et petit procurator p̄dict⁹ quo supra. q̄ tenus postq̄ p̄stiterit de p̄missis pro

Libellus matrimonialis

nunciatis et declaratis predicta verba per Sempromium predictum de predicto titulo seu contra eum ut prefert dicta et placita seu alio modo presumppta fuisse et esse remanentia. illicita et iniuriosa. temere illicite et iniuriose presumppta. Et in predicti tituli iniuria acceptata. Ipse quoque sempromium propter ream eidem titulo ad interesse tenet. ac eum si bene in predicta marcarum seu flororum seu librarum summa nomine interesse. via ut premitur taxatio salua iudiciali pendendum. et ad satisfactorum compellendum fore. et ac condempnis et compellatis per vestram diffinitivam sententiam.

Positiones et articuli in actione huiusmodi possunt sic formari.

Positiones et articulos ut in forma supra. In primis ponit et probare intendit quod Titius predictus ab antiquis discretionis sue fuit et est hodie homo pacificus bone fame. opinionis illesse. vite commendabilis. et conversationis honeste. Et ut talis ac per talitatem cõiter nominatur et reputatur palam est et notorium. Item quod de anno recurrente die tali mensis septembris Sempromius predictus malo ut credit ipsum ductus. verbis turpibus et iniuriosis Titium predictum affecit. sibi quoque iniuriam publice dicens eum meretricis filium ut hereticum seu nequam pessimum nominando expressit et appellando turpissimum temere aio sibi iniuriam vel tale de eo cantavit canitum vel carmen tale famosum. vel tales descripsit libris famosum. Item quod Titius predictus iniurias passus. eandem iniuriam statim postquam eas sibi irrogata intellexit. renouavit. prout renouat ad aim. et ipsas estimavit et estimat per suo interesse ad tot marcas vel florenos vel libras denariorum talis monere. per quibus nolle iniuriam tali modo sustinere. via salua iudiciali taxatione. Item quod predictus sempromius tempore illate iniurie supradicte fuit doli capax. sane mentis. et alias talis qui potest iniuriam irrogare. Item quod de premissis omnibus et singulis fuit et est publica vox et fama. Et ita habemus libellos et articulos in causis beneficiarum infirmorum et iniuriarum.

De defensionibus in istis causis beneficiarum infirmorum et iniuriarum.

Nunc de defensionibus reorum in huiusmodi causis videamus. Et primo in causa beneficii potest reus pape in vim pemptorie defensionem illo modo ut prenta beneficii causa que in i. de ex una parte. et B. ex altera parte vertit coram vobis domino iudice. procurator nomine procuratorio B. predicti proponit et dixit excipiendo quod beneficium de quo est questio inter partes predictarum. nunc debetur nec ius aliquod habet in eo vel ad illud maritame ex eo quod gratia prenta per eum impetrata fuit et est surrepticia per veri taciturnitatem. vel falsi expressionem obrepta. Tacuit enim impetrando se beneficium in tali ecclesia obtinere. de quo nullum in huiusmodi gratie impetratione fecit mentionem. vel expressit fructus talis beneficii decem marcarum valoris annuum non excedere. cum tamen valeat quiddecim marcas annuatim. Vel false expressit se clericum cum non dum haberet primam tonsuram. Vel beneficium est post impetrationes gratie affectus. quod cum beneficio de quo est controversia de iure tenere non potest. per quod gratie huiusmodi prentense renunciavit iuris dispositione. Vel similes potest opponere exceptiones.

Quia beneficium est de iure patronatus et agit inter prentatos potest sic excipi.

Procurator nomine procuratorio B. presentari proponit in vim pemptorie. Et dixit excipiendo quod prentatio predicta B. et per vos dominum iudicem admittenda est de iure. Et est quod B. prentatus ad beneficium de quo agitur instituendus. quia et si non constat eum esse patronum et ipsius beneficii in patronatus habere a quo talis B. est prentatus. Fuit tamen prentationis tempore. et sic est idem prentator in possessione seu quasi ipsius in patronatus bona fide. Unde dato etiam quod ex adverso esset prentatus presens

Defensiones beneficiales

tatorē alterius ptis dicti beneficii fore patronū. Quia tñ in patronat^o non ipse s^{ed} presentator predicti B. possedit et possidet. Dñ ip^{sus} possessoris pñtato est pferenda de iure et admittēda. Vel dicit excipiēdo q^{uo} cum ipse B. p parro nos nūero plures pñtar^o existat. et plures patronoz voces habeat preferēd^o est tanq^{ue} in iure potior et inuestiēd^o. cuz ipse a tribus et alter a duobus tantum sit presentatus.

In cā mñimoniali qñ agit de pñungēdo pōt re^{us} dicē excipiēdo ad libellū.

Ad elidēdū intentōz actoris talis in cā quā supra pñtato mñimōio prosequit^{ur} aduersus talē reaz in iudicio corā vob^{is} pcurator noie pcuratorio eiusdē ree pponit excipiēdo. et dicit q^{uo} ipsi^{us} actoris intentio quo ad vinculu^m matrimoniale nō est legitime pbata seu in aliquo fundata. Et dato q^{uo} de pñtatu pñtato sufficiēter pñtaret. Quia tñ ipse actor et rea sibi attrinēt et sunt pñanguinei in tertio vel qñto gradu. ve sunt affines in primo genere affinitatis in tertio vel quarto gradu. vel inest eis cognatio spūalis. cū pater ipsius ree leuatur actorē de sacro baptis^{mo}. Vnde hmoi^{us} affinitatis vel pñanguinitatis vel spiritualis cognationis impedimento obstat inter eos matrimoniu^m esse non pōt. Quare petit pcurator predictus quo supra noie p vos pñunciari matrimoniu^m inter ipsas ptes legitime pñtrahi. vel pñtractū subsistere non posse. dicēdū reā ab actoris imperitōe absoluedum fore. Et eidē actori silentiū est imponēdū. ac absoluat^{ur} et imponat^{ur} diffinitue.

Qñ agit ad matrimoniu^m dirimēdū propter aliquod legitimū impedimētum potest reus sic excipere

Procurator noie pcuratorio tal^{is} ree pponit in modū exceptiōis ad pñmendū intentionē tal^{is} mulieris seu vxo

ris matrimoniu^m minus iuste accusant^{ur}. Et dicit dato q^{uo} pñanguinitatis vel affinitatis vel spūalis cognationis impedimētū pro pte ipsi^{us} actoris allegatū sufficienter et legitime sit probatū. matrimoniu^m tñ inter eos pñtū hmoi^{us} affigti vel pñassignati impedimētū occasio ne non est dirimēdū. cum sup tali impedimēto pñtato p sedē apostolicā dñ dñ sit dispensatū. et ipsuz impedimētū sublatū vt videt^{ur}. Et iō eo nequaquā obstante inter eos mñimōium legitime pōt pñtrahi. seu ipse actor et re^{us} in matrimonio pñtracto licite remanere. Quare petit procurator predict^{us} pñfato noie quaten^{us} pñnūciatis decernatis et declaratis pñfate mulieri sup accusatiōe siue denunciatiōe mñimōij occasione pñasserit vñ pñassignati impedimētū silentiū imponendū fore. et imponetis diffinitue.

Qñ aut^{em} agit ad sepatōz thori pñ adulteriū excipi pōt illo modo.

Excipiēdo p vim pemp. pponit pcurator noie pcuratorio tal^{is} mulier^{is} p talē maritū suū de pñtato adulterio accusato ad sepatōz thori. Et dic^{it} q^{uo} et si adulteriū pñtatum ipsi^{us} mulieris eēt sufficiēter probatū. diuortiu^m tñ p pte mariti dñ consideratū et petitū nō ē int^{er} ipsos pñuges celebrandū ex eo q^{uo} ipse marit^{us} eandē vxorē suā tradidit ad adulterandā. vñ ipsa mulier fuit violenter oppressa. vel ipse maritus post adulteriū ab ea cōmissuz eā sibi recōciliavit. vel ipsaz de tali mō adulterij cōmissi minime accusare iurauit. Quare petit rē.

In actione iniuriar^{um} pōt reus sic se defendere excipiēdo.

Pro pte viri discreti B. rel^{atus} pponit ipsius procurator pcuratorio nomie corāz vobis domino iudice. Et dicit excipiēdo q^{uo} pñtata iniuriā quā B. actor p B. predictū sibi asserit irrogataz probata nō est legitime. nec ipsi^{us} actoris

Libellus appellatorius

Intentio fundata est p testes vel instru-
menta aut quouis alio modo vel gene-
re pbatōis sed dato minime tñ cōcesso
q de iniuria hmōi p̄ensa cōstaret. ipsa
tñ asserta iniuria dissimulatōe v̄ lapsu
anni dudū est sublatā z tacte vel exp̄s-
se remissa. Nam eo die quo iniuria ip̄a
illata p̄endit. z postq̄ B. ip̄i A. iniuriā
vel cōuiciū dixit idem A. z B. s̄l come-
derunt. Quare p̄dictus pcurator noi e
quo supra petit B. reū p̄fati a memo-
rati A. impetitiōe absoluti. z eidē A. sup
iniuriā p̄ensa z eius p̄secutiōe p̄peruū
silentiū imponi. ac eū p̄dicto B. in ex-
pensis litis cōdemnari.

In causis appellationū libelli formā
fm formas ip̄arū appellationū. Vnde
quedā est appellatio iudicialis. z ē etiā
extra iudicialis. Item iudicialis aliqñ
imponit ante s̄niam. aliqñ ab ip̄a sentē-
tia diffinitiva. Si ergo appellat in iudī-
cio ante s̄niam diffinitivā. p̄r appella-
torius libellus sic formari.

Libellus qñ appellat a granamie

Coraz vobis honorabili viro dño iu-
dice offic. in cā appellationū z p̄tū in-
fra scriptarū a sede ap̄lica delegatus.
Vel coram vobis dño offic. curie ep̄al-
tatis zc. vel archiep̄alis pcurator noi e
pcuratorio discreti viri titij appellātis
aduersus semp̄oniū appellatū z quē-
cūq̄ aliū p eo in iudicio legitime inter-
uenientē. pponit z dicit q lz in qōne seu
causa que vertit̄ inter Titij z semp̄o-
niū p̄dictos d̄ z sup re tali vel debito ta-
li corā tali iudice ordinario vel delega-
to in iudicio vertebat p pte p̄dicti Ti-
tij. ppositū fuerit. excipiēdo q libello p̄-
tenso p p̄dictūz semp̄oniū sibi oblato
nō erat r̄ndendū sibi ex tali cā rei. vel q
positioni tali que imp̄tinēs erat nō essz
r̄ndendū. vel lz p pte ipsius titij p̄ sem-
p̄oniū p̄dictū tūc actorē fuerit opposi-
ta exceptio excōicatiōis z p̄bata. q ob-
stante idē actor vterius sup p̄secutiōne

cāuse p̄tense nō erat audiēdus s̄ ab agē-
do fuit repellēdus. Idē tñ iudex ex-
ceptōz hmōi admittere denegauit. vel eā
nō eē admittēdā in tlo qñdo p̄nūciavit
p̄perā z iniuste. vel eā tacite repellēdo
in cā eadē ad talē vel talē actū eidē ex-
ceptōi sue p̄tū p̄cessit. Vñ p̄dict⁹ titij
se p hoc grauati sentēs. a denegatiōne
admissione hmōi vel a repulsiōne z nō
admissione p̄dictē exceptiōis sue. vel a
p̄dicta s̄nia in tlocutoria iudicē tāq̄ in
qua z iniusta ad sedē ap̄licā vel ad dñm
ep̄m vel archiep̄m p̄dictū z ei⁹ curiā
in scriptis appellauit infra .x. dies. ac sup
appellatōe hmōi ap̄los tpe cōgruo pe-
tuit. z recepit hmōi appellatōis cām p
sctissimū in x̄risto p̄rem ac dñm n̄rm
dñm paulū papā modernū vobis obri-
nuit delegare. z hoc qñ ē delegatus. q̄re
procurator p̄dict⁹ q supra noi e petit
p vos pronūciari decerni z declarari
p̄dictū iudicē male p̄peram z iniuste
processisse. vel p eum male z iniq̄ in tlo
cutū seu pronūciatū fuisse. Dicitū qz ti-
tij bñ atz legitime ab eo appellasse. seu
p dictū titij ab eadē interlocutoria p̄e-
tēta bñ z legitime appellatū fore. Ipsū
qz processum seu in tlocutoria p̄easser-
tā iudicis p̄oris cassandā z renouandā
eē z renouari z cassari. S̄niasq̄ excōica-
tionis post appellatōz p̄dictā p eundē
in dictū titij de facto lata. Et quicquid
post appellatōem eandē p eundē iudī-
cem vel p̄e aduersarij i hmōi negocio
in aliam p̄rem v̄ ipsius appellātis p̄e-
iudiciū fuerit attempratiū per modū
innouari seu attentari. renouari ac cas-
sari irritum z nullum pronūciari. Et
p̄dictum semp̄oniū eidem titio in ex-
pensis litis legitimis condemnari. hec
petit coniunctim z diuisim saluo iure
corrigen di. vt est moris.

Libellus in causa appellatōis inter-
posite a diffinitiva sic format.

Corā vobis zc. vt s̄. pponit pcurator

noie
sus s̄
q̄ A
rez. E
z seyn
to tal
dictio
dyac
cto ti
ficiē
dine
ter si
p sen
tulit
pron
pens
niū a
eidē
lenti
dem
ziniū
decer
s̄nia
iude
vina
vel a
z elu
mō p
gniti
dem
rator
nus
tis si
iustā
qz ca
tract
firm
casse
tis. z
titio
z ad
tōem
cōp
p v̄
pell

Libellus appellatorius

noie pcuratoris titij appellantis aduersus sempzonij appellatū. et aliū quēcūq; p eo in iudicio legitime interuenientes. Et dicit q nup in cā que inter titij et sepiū p̄dictos de et sup re tali vel debito tali vel eius occasione vertebat i iudicio coram tali iudice. p̄posito. archidiacono vel officiali. Idē iudex p̄dicto titio nō vocato de meritis cause sufficiēter nō cognito iure et iudicialio ordine p̄termisso et ex obrupto. et p̄cipitāter sniam si snie nomen habere meret. p sempzonio p̄dicto et p̄tra eundē titiū tulit diffinitiuā. Ip̄mq; titiū eidez sempzonio ad petita et nihilomin⁹ in lit. expensis p̄demnando. vel eundē sempzonij ab ip̄tus impetitōe absoluendo. et eidez titio sup petitis p eū imponēdo si lentū p̄perā et iniuste. Et q; p̄pte eiusdem titij a snia p̄tensa hmoi tanq; iniqua iniusta fuit in scriptis appellatū infra decem dies. vel in cōtinenti postq; ipsa snia nuncupata lata fuerat. Pr̄usq; q; iudex ip̄e p̄ferens ad alia se diuerteret. viua voce apud acta ad sedes aplicam vel ad p̄dictū dñm ep̄m seu archiep̄m. et eius curiaz appellatū. ac apli p̄gruo mō petiti et recepit. Et hmoi cause cognitio et decissio p sedem p̄dictaz vobis demandata si est delegat⁹. Accirco pcurator p̄dictus noie quo supra petit q̄tenus p̄nuncietis. decernatis. et declaretis sniam p̄dictā fuisse et eē iniquā et iniustā p̄perā inique et iniuste latā. Ip̄am q; cassandā infirmandā. irritandā et retractandā et reuocandā fore cassari. infirmari tractari et reuocari debere. atq; cassetis. infirmetis. retractetis. reuocetis. et irritetis et. p̄dictūq; sempzonium titio supradicto ad petita cōdemnādū. et ad traditōem restitutōem siue spolia tōem siue solutōem ad cōdemnandū et cōpellendū. ac cōpellatōz condēnetis p vram diffinitiuā sniam. Et hoc si appellās fuit actor. Si fuisset reus dicat.

Ip̄m titiū a p̄dicti sempzonij impetitōe absoluendū ac absoluatis. et eidez sempzonio silentiū p̄petuū imponēdū et imponatis p vram diffinitiuā sniam. Aliqui petendo sic cōcludunt. Peto p̄nunciari decerni et declarari sniam p̄dictam cum omnibus inde et ob eam secutis nullam fore cassam et irritā ip̄o iure. Vel si p̄pter defectū p̄bationū vel alis appellauit ip̄am tāq; iniustā cassandā annullandā irritandā et infirmandā fore. Et tunc etiā in narratōe libelli ponitur quō snia est lata et nulla ex tali causa. sic q; ab ea necesse appellare nō fuisset. tñ ad cautelā tñ. et ne ip̄e p̄tra quez lata fuit eam ratificare intenderet. s; ve sibi p̄uideret saluo nullitatis beneficio ip̄e ab ea appellauit. de quo i. c. dilecto de appel. et ibi Hosti. tradit formā.

Sup primo libello appellatorio positiones et articuli possunt sic formari.

Positiones et articulos infra scriptos et contenta ac descripta in eis. oia et singula narratiue et dispositiue dat facit et exhibet pcurator noie pcuratorio titij appellantis in causa appellatiōis que inter eundem titiū ex vna. et sempzonij appellatū p̄te ex altera vertit coraz vobis dño iudice. Quibus oibus et singulis p sempzonij p̄dictum petit rñderi sigillatim sufficienter et clare p iuramentū offerens se negata necessaria p̄baturū necessaria dūtaxat p̄batione.

In primis ponit et p̄bare intendit q nup inter titiū et sempzonij p̄dictos de et sup fundo agro seu domo tali vel tali debito tot libras denarioz talis monete. coram tali iudice subortaz suscitata fuit materia questionis. Vel sic. In p̄mis ponit et p̄bare intendit q sempzonius p̄dictus pfatus titiū de et sup per tali re vel debito tali et eius occasione coram tali iudice in iudiciū traxit. et in eam petēdo in libello p̄tēso quē obtulit. eundē titiū sibi p̄demnari et com-

Libellus appellatorius.

pellit ad restitutionē rei p̄dictę vel debiti solutionē supradicti. Itē q̄ in cā huiusmōi corāz p̄dicto dño iudice fuit p̄ pte Titij antedicti p̄positū excipiendo q̄ r libello p̄asserto ex causa tali. p̄ pte ipsius Titij non erat r̄ndendū ac petitiū hoc p̄ p̄dictum iudicē p̄nunciari. r̄ ipsū Titū a sui instātia iudiciū absolutū. Vel q̄ p̄positiōi tali ipsius titij p̄ eo. q̄ impetrens erat. non fuit r̄ndendum r̄ ut in libello. Itē q̄ iudex p̄dict⁹ h̄mōi exceptionē admittēre denegauit vel eā non esse admittendā p̄ suam interlocutoriā p̄sensamq̄ quā tulit in scriptis. p̄nunciavit. vel eandē exceptionē tacite repellēdo in causa p̄dicta ad vltiora ad actū talē v̄l talē p̄fate exceptiōi p̄riū p̄cessit p̄peram r̄ inique. Itē q̄ ipse Titius p̄ hoc se grauati sentiens ab h̄mōi admissione denegatione seu repulsiōe r̄ nō admissione dicte exceptionis sue vel a p̄dicta p̄tense interlocutoriōis iudicis p̄dicti snia tāq̄ iniqua r̄ iniusta ad sanctā sedē apostolicā r̄ sanctissimū in x̄po patrē ac dñm nostrū dñm Paulūz papā modernū. vel dñm ep̄m vel arch̄ episcopū r̄ eius curiā in scriptis infra x. dies appellauit. Itē q̄ in appellatiōe h̄mōi idem Titius appellās apostolos a iudice p̄dicto instāti r̄ cōgruo tpe petiit r̄ recepit. Item q̄ sup appellatiōe h̄mōi idem titius appellās memorat⁹ p̄dicte appellatiōis sue p̄secutioni in sistens h̄mōi appellatiōis causam infra tempus debitiū p̄ dictum dñm n̄m papam obtinuit vobis delegari. V̄l sic si est ordinari⁹. dicat infra t̄ps debitiū corā vobis introduxit. r̄ alio circa p̄secutionē h̄mōi instat. put instat. coram vobis. Itē q̄ de p̄missis oibus et singulis fuit r̄ est publica vox r̄ fama. Et licet sic possent formari libelli r̄ articuli in causis appellatiōnū ante diffinitiuā. tñ aliqui iudices r̄ p̄sertim i curia romana nō faciūt dare libellū r̄ ar-

ticulos in h̄mōi causis. De quo an debeant dari. an nō. no. de testa. Raynal. in glo. r̄ ita r̄ sup ea. cū remiss. S; in eis p̄cedūt isto mō. q̄ p̄mo ps absens clat ad p̄cedendū r̄ p̄cedi videndū in causa h̄mōi put de iure debeat p̄cedi. Et si p̄tes in h̄mōi termino cōpareant p̄ducit appellās suā appellatiōē r̄ alia iura r̄ munimēta fundātia iurisdicōez iudicis appellatiōē. videlicet faciēda. ad deuolutiōē cause. Quib⁹ p̄ductis citet ps. vel si est p̄sens dat sibi terminus ad dicendū r̄ excipiendū p̄ra appellatiōē r̄ alia p̄ducta. Deinde assignetur termin⁹ ipsiis p̄tibus. videlicet appellanti ad iustificandū appellatiōē r̄ impugnadū p̄cessus iudicis p̄rioris. Et ecōtra ipsi appellato ad iustificandū p̄cessum r̄ appellatōz impugnadū. In causa aut appellatiōis a diffinitiuā sententia seruatur ordo iuris sicut in p̄ncipali. q̄ ibi articulus appellatiōis non ē separatus a negotio p̄ncipali. Et tūc sic formant p̄positōes r̄ articuli. P̄positōes r̄ articulos r̄. In p̄mis ponit r̄ p̄bare intēdit q̄ p̄uidē de anno tali corā tali iudice p̄posito vel decano vel offiē. Inter titū actorē ex vna r̄ semp̄roniū supradictos de r̄ sup domo vel fundo. v̄l sup tali debito r̄ eius occasione p̄te ex altera questio fuit r̄ causa i iudicio vertebat. Itē q̄ p̄dictus iudex in cā h̄mōi taliter qualiter ex obmpto r̄ iure r̄ iudiciario ordine p̄termisso p̄cedens cā ad plenū non examinata. nec ip̄o T. vocato sniam diffinitiuā. si ita nūcupari meret. tulit p̄ p̄dicto Semp̄ronio et p̄ra Titij antedicti. p̄ quā eundē Titij eidē semp̄ronio ad petita p̄denauit vel p̄ quā absoluit eundē semp̄ronium ab imperitiōe Titij supradicti. Eidē etiam Titio silentiū imponēdo p̄petuus sup petitis p̄ eū imponēdo p̄perā r̄ inique. Itē q̄ ab eadē snia tanq̄ iniqua p̄perā r̄ inique lata fuit p̄ pte ipsi

no titij
r̄nētū
uictor
vina v
ad dñm
curiā a
r̄ recepit
r̄. v̄l i
Itē q̄
appell
uersari
tū in p
am in
culus.
attemp
ponit
interpo
cio h̄m
procel
appell
facio. v̄
ip̄m ap
cio. r̄ i
pra in
E
Appe
endo c
pagna
P
promi
onē p̄
appell
ip̄a p̄
r̄ cassa
dies v
tū non
terloce
diffini
non tñ
cet fue
infra i
recept
te imp
iudice
appell

De presumptionibus

no tñ in scriptis infra .x. dies vel in cō
tinēti priusq̃ iudex ad act⁹ alios se di-
uerteret. et eo adhuc sedēte p̃ tribunali
viva voce apud acta ad sedē aplicā. vel
qd dñm ep̃m vel archiep̃m rē. et ip̃ius
curiā appellatū aplic⁹ petiti tpe p̃gruo
et recepti. Itē q̃ p̃dictus tit⁹ appellās
rē. ut in forma p̃cedēti i alia positioe.
Itē q̃ de p̃missis rē. Et si post finiaz vel
appellatōz interpositā p̃ iudicē vel ad-
uersariū in negotio aliqd est attempta-
tū in p̃iudiciū appellātis rē. De h̃ et
am in articulis. Et pōt sic formari arti-
culus. Positōes et articuli qñ aliqd
attemptat in p̃iudiciū appellātis. Itē
ponit q̃ post finiam latā vel appellatōz
interpositā iudex memoratus in nego-
cio h̃mōi in ip̃ius appellātis p̃iudiciū
processit ad talē vel talē actū ṽl in ip̃m
appellantē tulit finiam excoīcatōis de
facto. vel p̃dictus aduersari⁹ appellat⁹
ip̃m appellantē domo vel fundo p̃di-
cto. et ip̃ius possessione spoliavit. ut su-
pra in alijs formis.

Exceptōes appellat⁹ p̃ appellantē
Appellat⁹ aut p̃ se sic defēdere excipit
endo contra appellationem. et ip̃az im-
pugnando hoc modo.

Procurator p̃curatorio nōle Sem-
pronij appellatū excipiendo p̃ appellatū
onē p̃tensaz Titij appellātis. Et eandē
appellatōz impugnādo p̃ponit et dicit q̃
ip̃a p̃tensā ip̃ius titij appellatio nulla ē
et cassa p̃ eo non est interposita infra .x.
dies vel interposita est p̃ eum q̃ manda-
tū non habuit appellandi. vel licet ab i-
terlocutorio. vel gravamine. vel etiā a
diffinitiva ex intervallo sit appellatus.
non tñ in scriptis s̃ verbo tñ. Vel q̃ li-
cet fuerit interposita appellatio. apli tñ
infra ip̃a p̃gruū petiti non fuerunt nec
recepti vel ip̃a appellatio iusto cessan-
te impedimento infra terminū talem a
iudice statutū vel infra annū non est p̃
appellantē prosecuta. Nū iurisdicōe

et dispositione deserta est appellatō de-
relicta et dimissa. et causa ip̃a corā p̃rio-
re iudice tractāda et finitēda. vel finia dis-
finitiva executioni debite demādanda
Vel licet sit appellatū. ip̃a tñ appella-
tio ex falsa et frustratoria causa ē omis-
sa. et male ac iniuste interposita. Et per
priorē iudicē bene et iuste processum ex
tali vel tali cā. Quare petit procurator
p̃dictus noīe quo supra. quatenus pro-
nuncietis. decernatis et declaretis p̃di-
ctā appellatōz p̃tensam ex causis p̃mis-
sis fuisse et eē irritā. nullā et inanē. ṽl de-
sertā derelictā et dimissā. vel p̃ dictū ti-
tū male et frivole appellatū. Et p̃ iudi-
cem a quo h̃ et legitime processus ṽl
iuste pronunciatū et interlocutū. Ipsa-
q̃ asserta appellatōe nō obstare p̃dictū
iudicē priorē sua posse et debere iurisdic-
tōe ṽri et procedere in p̃cipali. vel sen-
tentia p̃dictā fuisse et eē executōi demā-
dandā et ip̃m appellantē eidē appella-
to in exp̃sis legitimis p̃dēnandū. atq̃
p̃dēnetis iusticia exigēte. salvo iure co-
rigēdi. addēdi mutādī. diminūēdi. ṽl ē
moris. Et tñ de appellatōib⁹ et p̃lib⁹
alijs dicta sufficiāt.

Incipit tractatus presumptionum.

Resumitur cō

tractus simulat⁹ sine aliq̃
probatōe his casib⁹. Pri-
mus int̃ p̃tan et filiū. ff. de
proba. l. q̃ testamētū. Scōs inter marī-
tū et vxorē. ff. de dona. int̃ vi. et vx. l. q̃n-
tus muci⁹. et l. si sp̃dus. §. certa. et l. iij. §.
i. C. d. h̃ē. emp. et ṽl. Terti⁹ de aucto-
ritate p̃stāda. l. vlt. §. sine dñō. Alij reco-
ligunt in. l. p̃ diversas. C. mādā. et l. q̃b
Anastasio. q̃ loquunt de cessōe fraudu-
losa. Et q̃d dictū ē in vxore p̃t etiā di-
ci de yconomio. et h̃ ex ip̃a quā h̃ēm⁹. C.
§. ept. et cle. aut. legitimā. Ibi d̃z in glo.

De p̄sumptionibus

et in rex. q̄ ea que p̄stant ep̄m acquisi-
uisse ante ep̄iscopatū. et q̄ in iure succes-
sionis vsq̄ ad quartū gradū habuit q̄
de illis disponere p̄t. de alijs acq̄sitis
ip̄ius ep̄atus non s̄ remanēt eccl̄ie. Et
dicit glo. ad quartū gradū. q̄ vltra p̄su-
mit q̄ affectōe eccl̄ie et non affectōe co-
gnatōis vel agnatōis acquisiuerit. hoc
idē est in alijs clericis. Idē est in admi-
stratore qd̄ in yconomō eadē rōne. q̄ q̄
libet p̄curator tutor aut alius negoci-
ator seu negociū gerēs alteri. si acqui-
rit p̄sumit de bonis que in manib⁹ ha-
buit acq̄suisse. nisi p̄rariū doceat. vñ
etiā in ea. inquirendū de pecu. cle. i. rex.
et glo. q̄ etiā res emptas p̄ platū pote-
rit vēdicare sibi. licet sue sunt. si p̄latis
emit etiā eas etiā noīe eccl̄ie. q̄ de bo-
nis et pecunijs eccl̄ie p̄sumunt empte.
vide etiā glo. in defensionis facultas. C.
de iure fisci. li. x. q̄ delegatus etiā nō vi-
sis allegationib⁹ delegati ad aliquā p̄-
uincā regendā deputari p̄nt tollere ea
que delegatus superlucratus est vltra
debitum. vt ibidem.
Presumit ignorātia nisi p̄bet scia. ff. d.
p̄ba. l. ver⁹. C. d̄ ep̄is audiēdis. l. si legi-
bus. C. qui milita. non p̄nt. l. sup̄ his. et
ad terculia. l. ac si.
Presumit aliquē h̄re bonā famā. C. q̄
milita. nō p̄nt. l. sup̄ seruū. C. de p̄scrip-
tione. rem. x. vel. xxx. ānoz. l. sup̄ longi.
Presumit aliq̄s viuē nisi p̄bet mortu⁹
C. d̄ dona. inē vi. et vt. l. si vn⁹. et aut. ho-
die. C. d̄ cap. et postliminium reuersis.
l. nec nos.
Presumit aliq̄s sane mēt̄ fuisse. nisi p̄-
bet f̄rū. C. d̄ codicil. l. nec codicillos.
Presumit et oī tpe bon⁹ q̄ semel fuit bo-
nus. ff. de re mili. l. nō oīs. S. a barbaris
et sic ex vita p̄cedēte p̄sumit p̄ p̄te si-
ne in bonū siue in malum.
Presumit oī tpe mal⁹ q̄ semel mal⁹. ff.
de accusa. l. si cui. S. et idem
Presumit sp̄ōtanea volūtas nisi p̄bet

coacta. C. qd̄ mer⁹ cau. l. ij.
Presumit idign⁹ officio ordinar⁹ innit⁹.
C. de ep̄i. et cler. l. si quēq̄.
Presumit falsari⁹ si suspecta scriptura
vra in iudicio vt fidē apponat. C. d̄ p̄-
ba. l. iubemus.
Presumit q̄ miles pecuniā nō recipi-
et mutuo. C. de ep̄i. et cle. l. si quēq̄. nisi
in castreſis negocijs. C. ad mate. l. si. Et
est p̄sumptio iuris et d̄ iure. quāq̄ non
admittit p̄batio in p̄rarium.
Presumit patrē et matrē voluisse reser-
uasse eis vel alteri p̄ eis acq̄sita nisi spe-
cialiter in aliū trāspōnat. C. de sc̄dis mu-
prij. antenti. nunc.
Presumit et fr̄em bona castreſia voluit
se p̄tinere fr̄i relinquēdo sibi bona pa-
ganica. C. de testa. mili. l. j.
Presumit mulierē stipulatā fuisse do-
tē sibi retinere cū extrane⁹ dederit p̄ ca-
nisi extrane⁹ dotē sibi reddi sp̄ēalit sue-
rit stipulat⁹. C. de rei vxo. ac l. j.
Presumit aliquē possidere q̄ sub īma-
gine alteri p̄sone possidet quē suppo-
suerat. C. de distrac. pig. l. et q̄ sub.
Presumit q̄ aliq̄s sit idōe⁹. nisi p̄bet
f̄rū. de seru. in oī. fact. ca. j.
Presumit p̄pter naturalē affectū q̄ fi-
lius voluerit in continēti patrē libera-
re quem voluerit esse liberatū ab actu-
rite. ff. de liber. legi. l. auct. ius. S. Tit-
us. testamen.
Presumit rōne p̄mitatis. C. d̄ dona.
l. censuales
Presumit q̄ aliquē ex posteriori actu.
ff. ad. l. iul. de adu. l. si q̄s. et ibi ē p̄su-
ptio violēta. sic ē p̄sumptio et p̄uictum.
Presumit aliquē habuisse animū occi-
dendi. p̄curiendo aliquē. nisi p̄bet con-
trariū. C. ad. l. cornelia de sicca. l. j. et ff.
co. ti. l. j. S. diuus. Et p̄sumptio debz ēē
de p̄sent ad p̄teritū
Presumit aio iniuriādi aliquē dixisse
yba q̄ vident inuidiosa nisi p̄bet f̄rū
C. de iniu. l. si nō p̄uicij.

De p̄sumptionibus

Presūit aliquē fuisse filiū mariti na tū
ex vxore viri z ea p̄nte exiite z ecōuerso
Presūit p̄ filiū si p̄ fuit absens p̄ de-
cē ānos. ff. q̄ sui v̄l alieni iuris. l. filium.
Presūit suspect⁹ q̄ opas gerit inuito
S. j. ff. de p̄cu. l. que oia.

Presūit q̄ potēt nō sit facta inturba-
tiō apte p̄bet impotētia. ff. qd̄ metus
cau. l. nō est verisimile.

Presūit aliquē acq̄uisse snie q̄ i m̄-
tis casib⁹ facit qd̄ p̄tinet in snia. ff. fami-
li. heret. l. quedam.

Presūit acq̄uisse snie q̄ d̄latōez perit
ad solūēdū. C. de re iudi. l. ad solutionē
Presūit agere z petere iudiciū p̄tis
q̄ ab heredit⁹ aliquē emit vel d̄duxit z
silia fecit. ff. de inoffi. testa. in. l. si.

Presūit aliquā eē vxorē nisi p̄bet p̄-
riū. ff. de ritu nup. l. in libere. z in. c. illud
de p̄sumpt.

Presūit aliq̄s bon⁹ si nar⁹ est de pro-
genie bona z ecōtra. ff. de redibitio. l. si
seru⁹. S. q̄ mācipia vendunt.

Presūit vxorez h̄ie acq̄sita de bonis
mariti. nisi p̄bet q̄ aliūde habuit. ff. de
dona. int. vi. z vr. l. q̄ntus nactus

Presūit q̄ sibi p̄uidere. als p̄pice-
re velīt q̄ ea p̄ditōe dotem dedit vt sibi
redderet. etiā in illū casū q̄ fuit exp̄s⁹.
nisi p̄riū p̄bet p̄ mulierē. ff. de p̄di. cau-
sa data. l. si extranea

Presūit inuit⁹ nisi p̄bet volēs se fe-
cisse q̄ oia bona sua alienauit. ff. de serui-
tu. p̄dio. v̄ba. l. inuitū.

Presūit q̄ vsure sūt p̄misse q̄ lōgo tē-
pe sunt solute. ff. de vsu. l. cū de in rem.

Presūit debitor liberat⁹ q̄ h̄z instrumē-
tū debiti cācellatū vel incisus. ff. de so-
lut. l. si cyrographū.

Presūit mulierē ex alio cōceptisse q̄
post mortē viri vltra. xj. mēses pepit. in
aut. de testi. z ea q̄ p̄t. xj. mēse post viri
mortē. S. mulier. Hec tñ p̄sūptio sit de
p̄nti ad p̄teritū. z part⁹ d̄ viri defuncti q̄
post mortē ip̄i nascit⁹ p̄uiscēna sen. xxi.

dic̄ in septimo p̄t z vult. in. xij. mo. ff.
in. ix. vult. i. x. mo. ff. ḡ mulier p̄ies vi-
uū in. viij. v̄l post. xj. mēsem a tpe met
p̄cubir⁹ nō est me⁹ z vide glo. i dicta au-
ten. in. S. mulier. vbi nota. p̄fecto q̄ nō
solū nō est me⁹ q̄ post. xj. mēsez nascit⁹.
S̄ etiā q̄ post decē mēses q̄tra v̄l q̄tra die
xj. mēsis nascit⁹. Nā mulier p. x. mēses
z duos dies pōt filiū in ventrē portare
z nō plus. Et no. etiā q̄ plus q̄ sex mē-
ses portet z optunū ē nature q̄ tāto tpe
portet vide p̄ isto. l. septimo mense. ff.
de sta. ho.

Presūit de p̄terito p̄ p̄is. vt colligit
ff. q̄bus mōla p̄ig. v̄l p̄po. sol. l. sic. S. su-
puacuū. Nā sic est p̄ aliquē i suo b̄nfi-
cio p̄ternado. ff. de inoffi. testa. l. papinīa
nus. S. meminisse.

Presūit q̄ res filij sunt p̄is. C. de p̄-
ba. l. sine possidentis

Presūit oia solēntē acta i instrumēto
p̄missa. in sti. de inuti. stipu. S. si scriptū
Presūit q̄ aliq̄s sit p̄petuo furiosus q̄ i
furore est. C. de vsufu. l. ambiguitatez.

Presūit donatōz factā aū m̄rimoniū
fuisse factam tpe matrimonij. ff. de iure
doti. l. si res

Presūit aliquē pactū fecisse d̄ p̄igno-
re nō petēdo si de pecūia pact⁹ est. ff. q̄-
bus mōis p̄ig. vel p̄po. sol. l. soluit

Presūit infantē p̄ mortuū q̄n ip̄e et
m̄r i naufragio portus sunt mortui. ff.
de pac. dota.

Incipit sūma m̄gri Dominiel de
clustate Disentina. q̄liter notarij archi-
epoz z epoz debeant notarie officijz
exercere.

De datū opti

mū z oē donū p̄fectū desur-
sus est p̄cedēs a p̄e luminū

Cū reuera ois sapia bonoz facultas v̄-
tus z p̄as mēoria z intellect⁹ z cetera
bona q̄ p̄bmanū gen⁹ regunt ab illo

Prologus

pcedunt patre q̄ creantur ex nihilo uni-
 uersa. Ea ppter siquidē vt p̄terita z p̄-
 ſta reducant ad capacitatis memoriaz.
 in futura. Cum inter cetera bona z vir-
 tutes xp̄i in ſacris ſcripturis memoria
 q̄ plurimū cōmendat. cum dicat Beñ.
 Inter humane nature cōmoda nil di-
 gnus memoria repitur in xp̄i nomine
 z in eiſdē ḡſa q̄ plures doctores per-
 ti a iuriscanonicis z ciuilibus exiſtent clipeo
 p̄muniri. z nō ignorent prudēter ac di-
 ſcrete tanq̄ cauſarū deſenſores aduoca-
 tionis officiū exercere. z tanq̄ magiſtri
 doctores iudices z iuriscōſulti cauſas
 cum maturitate debita terminare. non
 tñ quendā certū verborū modū rōe cur-
 ſus z ſm dictaminū materiā tanq̄ pra-
 cticā ppter verborū diſtinctudinē ſciunt
 aliquatenus ordinare. Cū nōnulli in ſti-
 lo dictaminis quādā verborū p̄ſtitate
 ſubam ſiue naturā rei ſue minime cō-
 tingentem. alijs ſo imp̄opie. alijs autēz
 imp̄fecte. q̄ arengas volūt pendere. alijs
 etiā inducūt q̄ plurimas nouitates. Ic-
 circo ego Dñicus dominici oriund⁹ d̄
 ciuitate Viſentina in arte dictatoria d̄
 ſcipulus diſcreti viri dñi Iohannis ſe-
 uerini boñ. me. quondā archidiaconi
 calagoritaſi. z theſaurarij viſentini qui
 p̄ ſpaciū t̄pis z cōtinue circa officiūz
 notarie cum diligentia maxima fui ſo-
 licitus z attentus. Nō ſilitudinarie. nō
 metaphoriſe. nō p̄ allegoriā. nec diſſu-
 ſe ſed plane z p̄prie. Icz in ſcia memo-
 ria z intellectu inſufficiens exiſtam. nō
 tñ ſapientū z peritorū eruditōne. q̄ vi-
 det quedā impoſſibilitas nature. vt di-
 cit canon. Supplicis laborat impen-
 dijs qui ſolem facibus nitit adinuare.
 Sed ad inſtructōem quorundā noui-
 ciorū in arte dictatoria diſcere volentū
 z p̄deſſe quādā breuē ſummā ſm quas
 notarij archiepoꝝ z ep̄oꝝ debent nota-
 rie officiū exercere. z alias etiā ſſas in-
 cipiendo p̄ ordinem in hoc breuiſſimo

volumine cōpſabo.

Explicit p̄bentū.

Incipiūt capitula archiepoꝝ z ep̄oꝝ.
 Primo ſequit ſorma ſſarū in cauſa pe-
 cuniaria.

Sequit z alia qñ rector ſpoliat clericus
 ſuo p̄ſtimonio.

Alia citatio p̄ prochanos denegantes
 ſoluere decimas oblatōes z alia ſua ſu-
 ra rectori.

Alia citatio p̄ rectorē recipientē ad di-
 uina prochanos alterius eccie.

Alia citatio cōtra ſubditos prauitates
 uſurariā exercētes.

Citatio in cauſa m̄ſimoniali qñ vir di-
 uerſit ab vxore ſua z praxit defacto cū
 ſecunda.

Citatio in cā m̄ſimoniali qñ vir nō vult
 cohabitare vxori.

Citatio i cā m̄ſimoniali qñ emanat ad
 inſtantiā vxoris p̄ eo q̄ ē affinitas inter
 ip̄m z virum.

Citatio in cā m̄ſimoniali eo q̄ vir pro-
 pter impotentia p̄petuam non cogno-
 uit vxorē cum p̄ triennium cōtinue co-
 habitauit eidem.

Alia citatoria ſup adulterio cōmiſſo.

Sñia lata p̄ m̄ſimonio ſepando q̄rum
 ad cohabitōz thori occaſiōe adulterij.

Sñia diſſiniſtua p̄ m̄ſimonio lata qñ
 ſecundū m̄ſimoniū defacto cōtractus
 decernit eſſe nullum.

Sñia p̄ m̄ſimonio lata.

Sñia diuorij lata inter virū z vxorem
 ppter viri impotentia coeundi.

Sñia diuorij lata inter virū z vxorem
 ppter affinitatē.

Quat apli pcedūt qñ in cā m̄ſimonia-
 li vel alſa a ſñia finali vel interlocutoria
 appellatur.

Forma excoicatiois q̄liter pcedat p̄ra-
 ptumaces nolētes corā iudice cōpare-
 re cū ſibi p̄ſtat te cōrumacia.

Alia forma excoicatiois cū nō p̄ſtat de
 cōrumacia.

Tabula

Qualiter excoīcat⁹ pp pīnactā pīstans
 cautōz de parēdo iuri refuīs expensīs
 dī absoluit & denūciatū absolutus.
Qualiter snia lata p mīmonio sit exē
 cutōi mandāda.
Qualiter ep̄s scribere debeat vniuersis
 pīatis & vicarijs eoz.
Quā vīr diuertit ab vxore ē vagabūd⁹
 Snia lata sup cā pecuniaria sup p̄dem
 natōe rei de q̄ agit. & sūt in eadē cā cuz
 reus absoluit ab impetītōe actōis.
 Forma. f. q̄ ep̄s pulcīn⁹ dī seq̄ sniaz sūt
 coep̄t dīmissoria siue cōmēdatoria.
 Itā dīmissoria seu cōmēdatoria p cle
 ricis se ad alias pres transferētibz.
 Sequit alia forma līarū dīmissoriarū
 que breuior est.
Quē clerici extranei nō recipiant in epl̄
 scopatu siue līs cōmēdatorijs.
 Itā p quā cōcedit p̄bytero aliū de ve
 nientī q̄ celebret in ep̄atu.
 Itā ep̄i dīrecta ad cōuicīnū q̄ pmone
 at ad ordines clericos sue dyocesis.
 Forma līe ordinatōis ab ep̄o extraneo
 Forma līaz p redēptōe captiuoz.
 Forma līaz p recolligēdis elemīs ad
 opus hospitaliū & pīoz locoz.
 Forma līaz p quā ep̄s cōmēdat nunci
 os p recolligēdis elemosynīs a rectoribz
 bus ecclīaz sue dyocesis.
 Forma līaz p fabricatōe pontiū.
 Forma līaz p fabricis ecclē.
 Forma līarū de saracenicā pfīdia vel
 que in iudaismo sumpsit originez. & ad
 fidē catholicā est cōuersa.
 Forma līarū qn̄ auctē dñī pape dispē
 sat cū scolare sup defectu nataliū.
Qualiter ep̄s auctē penitētiarū dñī pa
 pe dispensat cū clerico sup irregularitā
 cōtracta sup cōcubina.
Qualiter ep̄s excuset aliquē ab ordinib⁹
Qualiter ep̄s vocat ad sy. suscipiēdis.
 nodū clericos sue dyocesis.
Qualiter ep̄s pcedit p̄ aliq̄s nō veniētes
 ad synodum.

Qualiter vocāt clericos sue dyocesis
 ad ordines suscipiēdos.
 Itā ordinatōis ab ep̄o suo.
 De vicario faciente in ecclīa vacante.
Qualiter ep̄s mittere debeat patronis
 q̄. f. p̄sentent ad ecclīam vacantē.
Qualiter ep̄s instituit rectorē in ecclīa:
 ad pītatōem patronoz.
Qualiter ecclīa cōmēdat ad tps.
 Cōfirmatio portōis cū pīstimonio in
 ecclīa vacante.
 Cōfirmatio pīstimonij mī.
 Cōfirmatio generalīū causarū.
 Cōmissio spālīs.
 Alia cōmissio in cā mīmonij.
 Alia cōmissio in cā mīmonij & dīuers
 Hūocatio cōmissionis. articulis
 Forma līe de pīfirmatōe portōis tanto
 tpe vacantis q̄ collatio ip̄ius ē ad epl̄
 scopū deuoluta.
 Forma līarū qn̄ possessio ecclē dat ali
 cui in emphiteotico cōtractu.
 Forma cōfirmatōis sup diuisione int̄
 rectorē & clericos.
Qualiter ep̄s pcedit p̄ illos qm̄ veniūt
 p̄tra diuisionē.
Qualiter ep̄s compellat rectorē & cle
 ricos q̄ ministrēt socio in scolīs portio
 nis sue fructus.
Qualiter ep̄s pcedit in hoc facto p̄tra
 pīorem & anazilles nō p̄mittētes ad or
 di. ma. p̄motū p̄trabentē gaudere p̄
 uilegio clericali.
 Carta quitationis illoz q̄ bona ep̄i re
 ciipiunt & expēdūt.
 Alia līa quitatōis qn̄ aliquid remanet
 ad soluendum.
 Quā ep̄s vadit ad visitandū dyoce.
 Itā cōpulsīua q̄ rector faciat in ecclīa
 residentīā p̄sonalē.
 Quā ep̄s dispensat cuz aliquo q̄ possit
 duo beneficia licite retinere.
Qualiter ep̄s excusat aliquem rectorē
 ad tempus a residētia in dīcta ecclīa
 faciēda.

Tabula

Qualiter eps publicare debeat psecra-
torem eccie.

Qualit eps duxit psecradu ecciam.

De viduis pupillis et orphanis defen-
dendis.

De epo scribente ad epm pntinu q in
sua diocesi suppleat vices suas.

Quo archieps scribit epis suffraganeis
suis q psecrēt A. electu in epm.

Qualiter iudens cōpellat p cen. eccle.
indirecte.

De epo ad legatū p clerico pcuratorio

Qualiter eps remuneret laicos sibi ser-
uientes.

Qualiter eps absens facit aliquē cano-
nicū recipi in eccia cathedrali.

Qualiter contra clericū incorrigibiles
pcedatur.

Qualiter pstitutiōes synodales execu-
tioni demandent.

De pstitutiōib⁹ synodalib⁹ registrādis.

De eo qui intestatus decessit.

Visitatio p clericos p archidya.

Ad fratres pdicatores deponātes alle-
nū prochiānū ad sepul.

Cōpositio inter epm et capitulū.

De ppositio pfirmet p apostolicū.

Cōpromissum in arbitros.

Contractus mutui.

Refutatio pecunie mutuate.

Cōtra pretorē et officiales ciuitatis q te-
nent aliquē obsequium in eccia.

Refutatio beneficij aucte aplica.

Cū metropolitānus vocat ad synodū
suos suffraganeos.

De anniuersario dato eccie ab episco-
po viuente.

De testamento condito.

Qualiter eps cōstituit pcuratorem ad
mutuū pgrabendū.

Cōfirmatio bñficij ad instātam vicarij
sui.

In eundē modū vel quasi.

Cōfirmatio beneficij aucte aplica.

Qualiter eps cōmittit vices archidya

cono vt absoluat clericū fm lras pen-
tentiarij dñi pape.

Forma citatoria aucte aplica.

Qualiter pcedat cōtra psumaces com-
parere nolentes fm aucte aplica.

Qualiter eps pmittit vices suas archi-
dyacono in quadā cā fm auctoritatem
apostolicam.

Qualiter eps scribit dño pape cum ap-
pellatū ē in cā sibi cōmissa.

Explicuit capitula archiepor et epoz

Incipiunt eple et pphemia super gra-
tias faciendis.

Primo sequit forma spālis lrarum
citatoriā in causa pecuniaria.

Scolaus mise

n ratione diuina vniuersal bo-
nos. episcop⁹ dilecto suo A.
de M. salutem et benedictiōem. Quere-
lam accepimus ad instātiā B. merca-
toris continentem q A. de M. cā mu-
tui seu depositi vel alicuius contract⁹
xx. lib. denarioz monete sibi soluere te-
neatur. et idem dictas libras soluere re-
cuset. lz terminus in quo ipsas libras
soluere debuit sit elapsus. Quocirca p
sentiu tenore mandamus quatenus di-
cto A. ex pte nostra dicatis. q si ita ē cū
pfato mercatore amicabiliter se cōpo-
nat. vel a receptione p sentiu vsq ad. xv
dies. quē sibi pemptoriū terminūz assi-
gnamus. coram nobis compareat sup
his facturū et recepturū qd ordo di-
ctauerit rōnis. Alioquin in dicta causa
put iuris fuerit. pcedemus q si dies cō-
partitionis vel litigij in dies ceciderit fe-
riatam. cōpareat in sequenti non feri-
ta. De citatione vo et diei assignatiōe. et
de his que circa hoc geritis nos certos
p vras lras faciat. Datū etc.

Forma epistolaz

Sequitur forma q̄ rector spoliat cler-
cum suo prestimonio.

Icolaus mis. rē. dilecto suo rē.
n Accedens ad p̄ntiam nr̄am dē.
latoz p̄ntiū nobis exposuit con-
querendo. q̄ vos quodā suo p̄stimonio
qđ se in dicta eccia canonice asserit obri-
nere auctoritate p̄p̄ia spoliastis. Quo-
circa mandamus quatenus si est ita dī-
ctū prestimoniu cum fructibus inde p̄-
ceptis restituatis. vel a receptione p̄-
tium vsq; ad octauū diem quez vobis
pemp̄. terminū assignamus cōpareat̄
facturi rē. recepturi coram nobis vt su-
pra in p̄tmo. q̄ si dies comparitōis v̄-
litigij rē. Datū rē.

Alia citatio in pte generalis r in pre-
specialis.

Rector ecclesie rē. Veniens ad
nos C. rector de P. r nobis gra-
uiter est conquestus q̄ vos sup
quadā pecunie quantitate iniuriā ini-
eidē pro v̄ro libito voluntatis. Accirco
vobis. N. q. si est ita sup p̄missis cum
eodē amicablem cōponatis. vel a rece-
ptione p̄sentii rē. vt supra. Datū. rē.

Alia citatio cōtra proclanos dene-
gantes soluere iura. decimas. oblatōes
r alimenta suo rectori.

Icolaus mis. rē. dilecti filijs su-
is procl. rē. D. eccie. Johannes
rector eiusde eccie nobis grauiter
cōquerendo mōstrauit q̄ vos p̄tra deū
r iusticiā. decimā. oblatōes. mortua-
ria. r quedā alia iura sibi soluere dene-
gatis p̄ v̄ro libito voluntatis. Vñ N.
vobis. quaten⁹ si est ita eidē de oibus p̄-
missis plenarie respōdeatis. Alloquin
vos N. put nr̄is lris in mandatis tra-
didimus. canonica monitōe p̄missa ad
soluendū de p̄missis p̄ censurā ecclesi-
cam compellet. Si vō creditis aliquā

iustam cām habere p̄ quā sibi predi-
cta iura non debeatis. N. quatenus a
receptōe p̄sentii rē. vt supra.

Alia citatio cōtra rectorē recipientem
ad v̄tina proclanos alterius eccie.

Icolaus mi. rē. dilecto filio suo
n F. rectori. J. ec. de S. rē. Johan-
nes rector N. eccie nobis gra-
uiter cōquerendo mōstrauit q̄ vos au-
toritate p̄p̄ia contra deum r iusticiā.
r in p̄iudiciū suū non modicū tan-
q̄ raptor mittens falces in messem alte-
nam proclanos suos recipitis ad v̄tina.
eisdē etiā ministrando ecciastica sa-
cramenta. Quocirca mandamus vob̄
quatenus si ita est eidem de tanta ini-
ria plenarie satisficiatis. Alloquin a re-
ceptione p̄tium rē. vt supra.

Alia citatio p̄tra subditos prauitatem
vsurariā exercentes.

Icolaus mise. rē. mercatori de
n P. rē. Querelam latoz p̄sentii-
um recepimus continētē q̄ cū
ipse vobis quandā possessionez p̄ certa
quantitate pecunie p̄gnorū obligasset.
vos nō vultis eidē p̄dictā possessionem
restituere cui de sorte p̄dicta p̄ fructus
redditis r possessionē ipsius sitis vt as-
serit iam contenti. Vñ vobis cōsulim⁹
r mandamus quatenus facta cōputa-
tione de his que ex fructibus r reddit-
bus dicte possessionis hacenus recepti-
stis dicto X. p̄fata possessionē r quic-
qd vltra sortez recepistis restituatis. cū
non deceat seruos xp̄i tanq̄ hereticos
vel iudeos alimēta sua acquirere p̄ vsu-
rariam prauitatem. Alloquin rē. vt su-
pra.

Citatio in causa m̄rimoniali quādo
v̄r diuertit ab vxore r contraxit defa-
cto cum secunda.

Forma

Icolaus mis. r. dilecto suo T. rectori r. Veniens ad nos G. latr. pntuz nobis exposuit cōquerendo q cum G. de D. quem suuz maritū asserit. r ipa in facie eccie p verba de pnti ad inuicem mrimoniū praxissent. Idem Jo. tanq̃ sue salutis ime mor diuerit ab eadem r cōtraxit mrimoniū cum secunda muliere de facto. cum de iure non possit. Qua re petit a nobis G. p̃dicta sup pmissis fieri iusticie complementū. Vnde mādām vobis quatenus p̃dictū G. r aliaz cū qua postmodū vt asserit de facto contraxit auctoritate nra citetis vt die tali quem eis pemptoriū terminū assignauimus nro cōspectui se p̃sentent. vt inter ipsos qd iustū fuerit decernat. Alioquin r. Mandamus vobis nihilomin⁹ auctoritate p̃dicta q testes quos vtraz pars pducere voluerit ad suam intentionem pbandam adueniendū r phibendū coram nobis veritati testimoniū p censuram ecclesiā cōpellatis. Datū r.

Citatio in cā mrimoniali qn vir non vult cohabitare vxori.

Icolaus mis. r. rectori r. Veniens ad nos M. mulier latr. p̃sentium nobis exposuit cōquerendo r. vt in primo vlg ad cōtraxit. Vnde M. vobis quatenus p̃fato M. dicatis si est ita dicte M. tanq̃ vxori legitime cohabitet. r eā maritali affectione ptractet. Alioquin ipm auctoritate nra citetis vt die r. vt supra.

Citatio viri in causa mrimoniali qn emanat ad instantiā vxoris p eo q ē a finitas inter ipm r vxorē.

Icolaus mis. r. rectori r. Accedens ad pntiam nostram P. mulier latr. p̃sentuz nobis in. sinuauit dicens. q cum ipa P. r maritus suus B. per verba de pnti r in facie ecclesie mrimonialiter contraxissent. r postmodū mrimonio consummato in

ter ipsos p carnalem copulam multorū relatione intellexit q dictus marit⁹ suus consanguineam suam carnaliter cognouerat aq̃ ipam P. duceret in vxorem. Quare dicta mulier petit a nobis super hoc salubriter puideri. Vno mādāmus vobis quatenus p̃fatu B. mrimoniū suū ex parte nostra citetis. vt die tali quē sibi r. Mandantes vobis notario q aucte nra testes quos dicta mulier r. alioquin r.

Citatio in causa mrimoniali eo q vir propter impotentia ppetuaz nō cognouit vxorem. r sibi p trienniu p̃tinue cohabitauit.

Icolaus mis. r. dilect. r. Veniens ad nos H. mulier latr. p̃sentium nobis conquerēdo mōstrauit q cum tu r ipa in virum r vxorem publice in conspectu eccie p verba de pnti vos ad inuicem receperitis r iā p trienniu in simul cohabitaretis. tu ppter tuam impotentia ppetuaz sibi nō reddidisti debitū coniugale. Ipa quantum in ea fuerit ad mrimoniū psumandū daret opem r operam iuxta posse. Verum cum eadem mulier publice asserat coram nobis qvult esse mater r filios pcreare. Mandamus quaten⁹ tibi die tali quem tibi pempt. terminum assignamus coram nobis compareas. vt inter te r ipam quod iure fuerit decernatur. Alioquin r. q si dies iuri. r. Datū r.

Alia citatio sup adulterio cōmisso.

Icolaus mis. r. mlieri r. Veniens ad nos H. maritus tuus latoz p̃sentium nobis exposuit conquerendo vna voce q tu diabolo instigante tue salutis tanq̃ nephandissima femina inemor adulteriu cōmitendo. maritalem thori non erubuiſti irreuerēter ac turpiter maculare. vtpote cum r te in thoro xpio solaz cū solo inuenerit ad inuicē p̃miscētes. Quare

Epistolaz

nobis humiliter supplicauit ut propter tantum et tam graue obprobrium et enorme delictum te iuxta sanctiones canonicas puniremus. petente a nobis cum instantia ut dignar emur te a sui thori consortio separe. Quia ideo nec ipsi nec alii cui possumus nec debemus iusticiam denegare. Nos tibi. q. a receptioe pntiu die et. quem tibi pempt. terminu assignamus et. iusticia factura et receptura et. Alioqn et. Datum et.

Sententia lata p matrimonio sepando qm ad cohabitatoem thori occasioe adulterij.

A nomine dñi Amen. Cum **L.** de tali loco latoz pntius coram nobis **J. mis.** et. vxore suam de adulterio citasset. lite coram nobis inf ipsos legitime cõtestata receptis testibz et eoz dictis in pntia pntium publicatis attestatõibus et auditis hincinde ppositis habito pñlio peritoz. Quia dictus **L.** legitime pbauit qd se in dicta causa obtulit pbaturu. nos in scriptis hmoi inter pfatos **L.** virum et **M.** vxore qm ad cohabitatoem diffinitiuaz sniam dinouij duximus pferenda. Lata et lecta fuit hec snia in scriptis in tali loco et tali die. Si ideo non pbatur in scriptis p. nunciamus dicram mulierẽ adulteriu minime cõmississe. et ipam ex crimie qd ei falso modo impingitur volumus eẽ saluam.

Sententia diffinitua lata p matrimonio quando secunduz matrimoniu de facto cõtractum decernitur esse nullu.

A nomine domini amen. Cum **I.** **M.** et **P.** mulieres coraz nobis **M.** miserat. one diuina et. **P.** si bi in virum peterent ad iudicari pro eo qd vtraz dicebat se cum eodem p verba de pñti mñtioniu contraxisse. lite coram nobis sup hoc legitime cõtestata. prestito de veritate dicenda ab vtraz pte iuramento receptis testibus et hinc

inde eoz attestacionibus in presentia partium publicatis. auditis etiam que partes proponere voluerunt cõmunicato consilio peritoz prefatum **M.** in scriptis ad iudicamus in virum prefate **B.** mulieri. mandantes dicto viro ut eadem mulieri legitime cohabitaret et eam maritali affectioe pertractet. decernentes ut inter pfatum **H.** et **P.** mulierez non matrimoniu quod fuit postmoduz de facto cõtractum sed potius concubinitum existisse. dantes et deez mulieri si sibi placuerit licentiam cum aliquo cõtrahendi domino concedente. Lata in scriptis fuit hec sententia et lecta publicè. die tali et tali loco et.

Sententia diuortij inter virum et vxorem propter impotentiam coeundi.

A nomine domini Amen. Cuz **E.** mulier latriz pñtium coraz nobis **mis.** et. peteret separari a viro suo cui per trienniu continue cohabitauit. p eo qd ipa dicebat eundẽ viru suu impotentẽ ad reddendu ei debitu cõiugale cum desideret esse mater et filios pcreare. lite coram nobis legitime contestata. pñta ab vtraz pte de veritate dicenda iuramento receptis testibus. et eoz attestacionibus diligenter examiatas et publicatis. auditis in allegando hincinde ppositis habito consilio peritoz in scriptis tulimus sniam diuortij inter eos. Dantes vtriqz si eis placuerit cum alijs licentiã ptrahendi. Lata et lecta fuit hec snia in scriptis et.

Sententia diuortij inter viru et vxorem ppter affinitatem.

A noie dñi Amen. Cuz **A.** mulier coram nobis **J. mis.** et. peteret se separari a viro suo. p eo qd vt ipa dicebat dicebat cognouerit carnaliter consanguineaz suam dicte mulieris anteqz cuz dicta muliere mñtioniu ptraxisset. lite coraz nob et. Habito

Forma

consilio peritorum diffinitive pronunciamus
in scriptis nullum matrimonium inter ip-
sos fuisse de iure p̄ctū. Data et lecta etc.

Qualiter apostoli procedunt in causa m̄fi-
moniali vel a snia alia interlocutoria.

Inctissimo i xpo p̄ri et dño. dño
I. sacrosanctę romane ecclesie sū-
mo pontifici I. licet indignus.

N. eph̄s cuius summa reuerētia pedū oscu-
la b̄roꝝ in causa m̄rimoniali q̄ inter D.
virū ex vna pte. et E. mulierē ex altera.
corā nobis existit ventilata p muliere
sniam tulim⁹ quā iuste credim⁹ esse la-
tā. a qua snia ex pte viri p̄dicti ad se. ap-
existit appellatū in hunc modū. In no-
mine dñi amē etc. ponēdo totā appella-
tionis formā deferētes eidē has n̄fas
l̄ras patentes n̄ro sigillo sigillatas pro
ap̄lis sibi duxim⁹ pcedēdas. Data. etc.

Forma excoīcatōis qualiter pcedat
p̄tra cōtumaces nolentes corāz iudice
cōparere cum cōstat de cōtumacia.

Obānes mis̄. etc. rector etc. De

I. n̄ces ad nos Z. latoꝝ p̄ntiū nob
exposuit p̄querendo q̄ cū N.
de T. p̄n̄fas litteras citaret vt cōpare-
ret corā nobis sibi et suis petitionibus
responsurus p eo q̄ vt dicebat sup qua
dā re iniuriabatur eidē. et cui dies. c. p ter-
mino pemp. fuerat assignatus. quō co-
rā nobis cōparere deberet. Et cum dī-
ctus latoꝝ ip̄a die cōparuit corā nobis
et etiā sequenti p̄tēs a nobis vt p̄tra ip-
sum aduersariū tanq̄ cōtra p̄tumacem
pcedere deberemus. S̄z q̄ nobis nō
constat virum ad ip̄m citatio nostra p-
uenerit N. vobis. q. sup hoc inquirat
diligentius veritatē. et si inueneritis ip-
sum citatū fuisse vt asserit denunciatis
eundē publice excoīunicatus. q̄ nos
ip̄m p̄pter suam contumaciā excoīcati
onē duximus vinculo innodandum.

Qualiter excoīcatus p̄pter p̄tumaci-
am p̄stans cautionē de parendo iuri re-
fusus sibi expensis debeat absolui et de

nunciari absolutus etc.

Obānes mis̄. etc. dilecto suo vi-
carlo etc. Cū occasione etc. questio-
nis q̄ coram nobis inter P. et
I. ex pte vna. et R. de R. ex altera ver-
tit p̄dictus P. p̄ nos excoīcatus p̄pter
suaz p̄tumaciā extitisset. Quia vō nūc
veniens p̄stitit cautionē de parendo in-
ri et refusus expen. aduersario dicto. idō
ip̄m a snia excoīcationis duximus ab-
soluendum. Dñi mandamus vobis. q.
dictū P. in locis in quibus auctorita-
te nostra denunciatis excoīcatū denū-
ciatis eadem auctoritate publice abso-
lutum. Datum etc.

Qualiter snia p m̄rimonio lata sit
executioni mandanda.

Obānes mis̄. etc. G. archiepo.

I. etc. Z. de D. que corā nobis con-
querēdo mōstrauit. q̄ cū in cau-
sa matrimoniali que corā nobis int̄ ip-
sam ex vna pte. et I. virum suum ex al-
tera existit ventilata. et pro ip̄a muliere
sniam diffinitivā tulisset. ip̄e sibi co-
habitare et eam maritali affectōne tra-
ctare recuset. Quocirca vobis in virtu-
te obediētie p̄cipiendo N. q. ipsum I.
monitione p̄missa ad cohabitandū dī-
cte mulieri tanq̄ vxori legitime et eam
maritali affectōne tractandū auctorita-
te nostra p censurā ec. cōpellatis. Et nī
hilominus N. vobis. q. si snias n̄fas
noluerit observare. eadē auctoritate ex-
coīcatis eundē. et oēs eidē coīcantes au-
xiliū et p̄siliū impēdentes. Datū etc.

Qualiter eph̄s debeat scribere p̄latis
et vicariis qñ vir diuertit ab vxore et est
vagabundus etc.

Diversis sanctę matris ecclesie
v. p̄latis et eoz vicariis ad quos p-
sens littera p̄uenerit. Iohes mi-
ser. etc. Salutem et sinceram in dño cha-
ritatem. Quia E. latoꝝ p̄sentium intui-
tu dyaboli ac eiusdem p̄sumptuosa te-
meritate et p̄sumptione temeraria ou-

epistolaz

ctus. ab vxore diuertens eidem cohabitare recusat. et alius est vagabundus per loca discurrens varia et diuersa. Ideo rogamus vniuersitatem vestram quatenus cum dictus E. inuentus fuerit in publico vestris ipsum ad cohabitandum dicte mulieri tanquam vxori legitime. et eam maritali affectione tractandum per censuram et compellatis. Datum etc.

Senia lata per causam pecuniariam super ordinatone rei de qua agit et similiter cum in eadem causa reus absoluit ab impetitione actoris.

Dhānes misit. etc. Cum A. b. N. peteret centum lib. sburo. ex causa mutui vel depositi vel ex causa alicuius obligationis vel alio practu iusto modo. Tandem coram nobis legitime contestata etc. receptis testibus. Et quia inuenimus quod a legitime probauit quod se obtulit probaturum dictum C. ab impetitione dicti A. duximus absolute. Datum etc.

Forma qualiter episcopus quicunque debet sequi sinias sui coepi dimissoria siue commend.

Euerendo in christo patri et amico charissimo Z. episcopo benefraco Z. eadem misit. ratibon. episcopus. Salutem et sinceram in domino charitatem. Cum sit iustum et rationabile et etiam in sacris canonibus dicat quod malefactores non debeant de sua malicia commodum reputare. Idcirco grauiter condolentes significamus T. laicum in nostra dyocesi rapinam et quod plures excessus publicos et notorios contra deum et iusticiam et libertatem ecclesiasticam commisisse. quem nos canonica monitione premissa excommunicauimus propter pfatus excessus et crimina ab eodem commissa. Verum cum ipse sententias nostras vilipendens non curret nobis et ecclesie nostre satisfacere de tantis iniurijs et excessibus iam commissis. Rogamus vos quatenus

dictas sinias nostras publicetis. et factis subditis vestris in ecclesijs vestre dyocesis publice nunciare diebus officiis et festiuis ut nos pinde vobis ad consimilia si prigerit teneamur.

Ira dimissoria siue commendatoria per clericis se ad pres alias transferentibus.

Duersis sancte matris ecclesie prefatis et eorum vicarijs. Johannes misit. etc. salutem et sinceram in domino charitatem. Noueritis Nos sacerdotem nostre dyocesis per nos vel per tale episcopum de licentia nostra ad sacerdotalem ordinem fuisse promotum. Verum cum idem sacerdos ad partes alias ut asserit propter necessitatem affectauerit se transferre nobis humiliter supplicauit. ut ad hoc litteras dimissorias et licentias sibi concedere dignaremur. Nos vero ipsius precibus inclinati eisdem non excommunicato. non suspensio nec alicuius irregularitatis quam nos sciamus nota vel noxa resperso. predictas litteras et licentiam duximus concedendas. quem vniuersitati vestre pensius commendantes. Rogamus quatenus cum ipsum ad partes vestras venire conrigerit permittatis in susceptis ordinibus in ecclesijs vestris liberaliter ministrare ac diuina officia celebrare. nos autem quantum humana fragilitas nosse sinit vobis de ipso laudabile testimonium perhibemus.

Qualiter clerici extranei non recipiantur in episcopatu sine litteris commendatorijs.

Dhānes misit. etc. dilectis suis. Z. rectoribus. vicarijs et archiepiscopis. Sacerdotibus. procuratoribus et ceteris clericis ecclesiarum argei. clui. et dyoc. Salutem et bene. Quia nonnumquam quod plures sacerdotes et excommunicati alij irregularitate. alij infamia notati. alij interditi et suspensi ad pres alias se transferunt absque licentia dyocesani. quod cedit ad multarum animarum periculum. Idcirco vo

Forma

bis in virtute obediēte et sub pena. ex-
comunicacionis precipiendo **M. q.** nul-
los clericos extraneos aliunde venientes
in ecclesijs vris ministrare vel divina, ce-
lebrare absq; nra speciali licentia pmit-
tatis. Alloquin tanq; inobedientes fili-
os vos grauitur puntem⁹. Datum **zē.**

Usa p quā pcedit pbytero aliunde ve-
nienti q; celebret in episcopatu.

Ohānes mis. **zē.** Vniuersis re-
ctorib⁹. cōmendatorib⁹. vicarijs
archiepbyteris et ceteris clericis
p Argē. ciuita. et dyoc. pstitutis ad q̄s
p̄s littera puenit. Salutē **zē.** Vidi-
mus et diligenter inspexim⁹ lram reue-
rendi patr⁹ dñi **D.** del gratia Basiliē.
epi. sub hac forma **zē.** Nos vero pfato
pbytero licentiā damus et cōcedimus
q; in vestro dyoc. vel ciuitate vsq; ad bi-
enniū tm̄ diuina officia celebrare. Ita tm̄
q; p̄nias et alia ecclesiastica sacramēta
non possit ferre. nisi hoc sibi iniunctuz
fuerit ab illis q; curam animarū a nobis
vel a nris pdecessoribus receperūt. In
cuius rei **zē.** Datum **zē.**

Littera episcopi directa ad episcopū
q; pmoueat ad ordines clericos sue dyo-
celis.

Enerendo in xpo patri **zē.** Eps
zē. p Johāne sbdyacono nostre
dyoc. latore presentium quē vo-
bis mittimus examinatum. et ad **T. ec-**
clesie nostre dyocelis presentatū pater-
nitatem vestram duxim⁹ ex affectu ro-
gandā. quatenus cum vos cōtigerit or-
dines celebrare. Vel sic. q. si vos cōsi-
gerit in istis quatuor temporibus. prio-
venturis ordines celebrare. ipm̄ ad or-
dinem dyaconatus dignemini promo-
uere **zē.**

Littera ordinationis ab episcopo ex-
traneo.

Vniuersis p̄sentes litteras. **zē.** sa-
lūtē **zē.** Noueritis nos tales cle-
ricū latorem p̄sentium de licen-

tia et p litteras reuerendī patris tal⁹ epi
sue dyoc ad titulū **T. ec.** talis dyoc. ad
dyaconatus ordinē pmouisse. In cui⁹
rei **zē.** Datum **zē.**

Forma litterarū pio redemptōe ca-
ptiuorum.

Iohannes miser. **zē.** Vniuersis
xp̄s fidelib⁹ p agā. ciuitatē et dy-
oce. pstitutis. ad quos p̄sentes lit-
tere pueniunt. Salutē et bened. **Qm̄** vt
ait apls. **Dēs** stabim⁹ añ tribunal xp̄i
recepturi. put vnusq; q̄s gesserit in cor-
pore siue bonū fuerit siue malū. opor-
tet nos diē missiōis extreme misericor-
die opibus puenire. ac ea seminare i ter-
ris que reddere dño cum multiplicato
fructu recolligere possum⁹ in celis. fir-
mā spem fiduciamq; tenēres. **Qm̄** quis
parce seminat. pce meret et q; seminat in
benedictionibus. d benedictionib⁹ me-
ret vitā eternā. **U**l aliud facias. p̄he-
miū. **E**terni patris fili⁹ dñs noster **Ihs**
xp̄s cui ip̄e pat⁹ oim̄ viuorū et mortuorū
iudiciū tradit cum sederit in solio ma-
testatis fm̄ opa sua cuiuslibet redditur⁹
de opib⁹ misericordie. sicut ip̄e testat⁹
p̄cipue disceptabit. et quemadmodū p
opibus p̄satis bonis glorie regnū cō-
feret. Ita p illoz defectu malos ad tar-
tarea regna detrudet. vbi est ignis inex-
tinguibilis diabolis cū eis angelis p-
paratus. Cum igit **Maria** latrice p̄sen-
tium habebat quendā virum scz suum
Petrū nomine apud **S.** locū in terra
saracenorū captiuitate detentū. et ip̄e ca-
ptiuus p redemptōe sua centuz libras
T dño suo soluere teneat. et nō habeat
vñ dictaz pecuniā soluere possit. nisi au-
xilio et elemosynis xp̄s fidelū adiunet.
Vniuersitatē vīaz rogātes monem⁹ et
in dño exhortamur. Quaten⁹ d bonis
a deo vobis collatis eidē mulieri ad re-
dimendū de captiuitate dictū virū suū
p̄s elemosynas et grata charitatē sub-
sidia erogatis. vt p hec et alia bona que

epistolarum

dñs inspirate feceritis. ad eterne felici-
 tatis possitis gaudia puenire. Nos em
 de oipotēis dei misericordia et beatorū
 apłorum petri et pauli auctoritate. et ea
 quā nobis dñs indulget pñte pñti omi-
 bus vere penitētib⁹ et pñssis q̄ eidē mu-
 lieri ad extrahendū virū suū de captiui-
 tate pñcta man⁹ porreperit adiutrices
 xl. dies de iniuncta sibi penitentia legit-
 time misericorditer relaxamus pñtib⁹
 post biēniū minime valitur. Datū rē
 Forma litterarum p̄ recolligendis
 elemosynis ad opus hospitaliū et pio-
 rum locorum

Dhānes mis. rē. Vniuersis xp̄i
 i fidelib⁹ rē. Qm̄ ut ait apłs. Dñs
 stabit. rē. vel eterni pñs rē. Cum
 igit tale hospitale die noctūq̄ recipiat
 infirmos debiles paupes et egenos. a q̄
 buscuq̄ xp̄ianorū pñibus venientes. et
 eis put ip̄i⁹ hospitalis facultates sup-
 petunt necessaria administret. vniuersi-
 tatem vestrā rē. vt. vt. supra p. rē

Forma litterarū p̄ quam ep̄us cōmē-
 dat nūcios p̄ recolligēdis elemosynis
 a rectoribus sue dyocesis.

Dhānes mis. rē. dilectis suis rē
 i rectoribus. cōmendatoribus
 vicariis. archiep̄is byteris et ceteris
 clericis eccl̄iarū aganen. ciuitatis et dyo-
 ce. Salutē et bene. Cum latiores pñtiū
 ad petendū colligendū et recipiendum
 elemosynas a xp̄i fidelibus ad opus ta-
 lis hospitalis sint speciales nūcij de-
 putati. vniuersitatē vestrā rogamus et i
 virtute obedientie p̄cipiendo. N. q. cū
 dictos nūcios ad ecclesias vestras ve-
 nire p̄tulerit ip̄os p̄ honore et reuerētia
 sancte romane eccl̄ie. Cui⁹ p̄uilegijs
 et indulgētijs ad petendū et recolligen-
 dū elemosynas talis hospitalis siue eius
 nūcij vberissime fulciti sunt et dotati. be-
 nigne ac charitative recipiatis. inducē-
 tes parrochianos vestros pijs exhorta-
 tionibus vt eis porrigant subsidij. cari-

tatis. et ip̄i⁹ nūcij indulgentias et pri-
 uilegia papalia exponere p̄mittatis. fel-
 entes q̄ vos p̄pter obedientiam lauda-
 bimus. et p̄pter inobedientiam graui-
 ter puniemus. Datum rē.

Forma litterarum pro fabricatione
 pontium.

Dhānes mis. rē. Quoniam
 i vt ait apostolus. Vel eterni pa-
 tris rē. Cum igitur tali loco sup-
 fluito quod taliter nuncupatur vbi in
 hiemali tempore propter inundatiōes
 aquarū q̄plures fuerunt mortui xp̄i
 ani. alij vero fluctibus expositi sarcina-
 las et alias res suas irrecuperabiliter
 amiserunt. quidam pons sit valde ne-
 cessarius qui transeuntibus hinc inde.
 rē. Vniuersis rē. vt supra.

Littere pro fabricis ecclesiarum.

Dhānes mis. rē. Vniuersis
 v christifidelibus rē. Splendor
 paterne glorie qui sua mundus
 illuminat ineffabili claritate. pia vota fi-
 delium de clementia maiestatis ipsius
 spectantium tunc precipue benigno sa-
 uore prosequitur cum deuota ipsorū
 humilitas sanctorum precibus et meri-
 tis adiunatur. Cum igitur talis eccle-
 sia nostre dyocesis in honore dei et eius
 genitricis et sancti M. de nouo incipiat
 fabricari. et non possit absq̄ fidelium au-
 xilio et consilio consummari. vniuersi-
 tatem vestram rē. vt supra. In fine con-
 suevit aliquādo poni huiusmodi clau-
 sula. Preterea ratas et gratas habebi-
 mus indulgentias quas ceteri archie-
 piscopi et ep̄i nostris subditis dicto ope-
 ri benefacientibus duxerunt accepi⁹ cō-
 cedendas. Datum rē.

Forma littere promo. eius qui de sa-
 racenica perfidia vel iudaica sumpsit
 originem et ad fidem catholicā est cō-
 uersus.

Dhānes mis. rē. vniuersis xp̄i
 i fidelib⁹ p̄ anagen. ciuitatem et

Forma epistolarum

dyocesim rē. Eterni patris filius rē. ut
supra. Cuz Jo. rē. K. vxor sua latrores p-
sentiu diuino illuminati spū q fugat te
nebrar errores. iudice cecitatis perfid-
dia derelicta ad xpm deū verum lumē
penitus sine pueri rē sacri fontis liquo-
re diuina gratia insigniti. nihil secū pre-
ter nuda corpa deponātes. r quasi mō
geniti infantes lac cōcupiscētes dulce-
dinis. Sic cū r ipi istructōe fidei emo-
limento xpīqz fidelīū indigeāt auxilio
r fauore. Vniuersitatē vram rogamus
ut supra. quaten⁹ de bonis a deo rē. ne
ppter defectū necessariorū in obprobri-
um xpiane religionis qd absit ad psti-
ne cecitatis errorem redire tāqz canis ad
vomitu cōpellant. Nos de omnipotentis
dei mia rē. Datū rē.

Forma lre qū auctoritate dñi pape
dispensat cum scolari sup defectu nata-
litū cōtracto rē.

Vniuersis pntes lras rē. None-
v ritis nos sumi pontificis in hūc
modū lras recepisse J. rē. Nos
ho cōsideratis vniuersis circūstantijs
diligenter in dicto rescripto aplico pte-
tis ipm rē. scolare de idoneitate psonē.
literatura. cōuersatōe r vita ipius exa-
minandū duximus. put nobis in dicto
rescripto aplico est iniunctū. Et qz eun-
dē cōpetentis literature idoneuz r als
cōuersatōis r vite cōspicū inuenim⁹.
cum eodē aucte dñi pape q fungimur i
hac pre q ad oēs ordines pmoneri r ec-
clesiasticū bñficiū. etiā si curā aiarū ha-
beat obtinere valeat dispēsamus. ita q
sicut onus r cura bñficij requirunt se fa-
ciat statutis rēbus ad ordines pmo-
neri. r residentiā faciat in eadē psonalē
In cui⁹ rei rē.

Qualiter eps aucte dñi pape penitē-
tarij dispensat cū clerico sup irregula-
ritate cōtracta p cōcubinatū.

Vniuersis rē. Noveritis nos re-
ligiosos viros dñi pape penitē-
tarios recepisse lras in hac for-
ma. Venerabilis penitentiarij rē. Ve-
rū qz recepta sufficienti cautōne a dicto
psbytero qd domo ppria nec aliena cō-
cubinā decetero non retinebit. eo q ab
officio suspēso ad ips. put vidimus ex-
pedire etiā psbyterū a snia excoicatio-
nis q erat ascriptus tenebat ppter cōcu-
binā aucte pdictariū lras absoluiimus
r cū eodē sup irregularitate contracta
duximus dispensandū. In cui⁹ rei rē

Qñ eps vocat ad synodum clericos
sue dyocesis.

Obanes mis. rē. Vniuersis C.
I ptoibus archiepiscopatibus pcur-
ratoribus r capellanis ecclesia-
rum paratensis. civitatis r dyocesis Sa-
luten et benedictōnem. Cum nos ac-
cedemus die M. primo venturo syno-
duz disponente dño apud Z. celebrare
M. vobis in virtute obediēte r sub pe-
na suspensionis officiorū r beneficiorū r
beneficiorū. quatenus ad eundē synodū
die supius assignata sine mora r dispē-
dio accedatis. ita q nullus aliquā cau-
sam excusatōis pndat. Nolum⁹ etiā
r mandamus quatenus in qualibet ec-
clesia remaneat vn⁹ psbyter tñ qui in-
terim celebret diuina cum vno seruicē
te et populo amministret ecclesiastica sa-
cramenta. Alioquin noveritis q vos
nō venientes officijs r beneficijs duxi-
mus suspendendos. dūmodo impedi-
ti aliqua pbabili causa r rōnabili non
existant. Datū rē.

Qñ eps pcedit cōtra clerico s nō ve-
nientes ad synodum.

Obanes mis. rē. vicario vel ar-
chiepiscopo loci J. salutē r bñ.
Quia T. rector J. eccie non ve-
nit ad synodū quā nup in rē. duximus

Forma epistolaz

celebrandū. nec alis p lras vel p nūciis
se legitime excusant. ipm ab officio et
beneficio duximus suspendendū. Nā
dātes vobis. quatenus inhibeatīs sub
pena excoīcatōis proclianis dicte ec
clesie q etdem nihil pfoluant de iurib⁹
dicte eccie. sed vobis de oībus rīdeant
et intendant queq; recipient. Enā et ad
vos mandatū nrm eccle. quoq; ipam et
oīa iura ecclesiastica ipius et ornamēta fi
deliter custodiatīs et. Datū et.

Qualiter epus excuset aliquē de sy
nodo.

Thānes mis. et. dilecto suo M
rectori et V. salutem et bñ. Rece
pimus vras lras continentes q
cum vos quada; instanti et vigenti ne
cessitate impediti ad synodū nrm non
possetis absq; graui damno et scandalo
interesse vos habeam⁹ a dicta synodo
excusati. Nos vō vestris iustis preci
bus paterna sollicitudine inclinati vos
habebimus hac p vice a pfata synodo
excusati dūmodo aliquē pcuratorem
cōstituatis q vice et noīe vestro recipiet
et acceptet ea que i dicta synodo p nos
extiterint ordinata.

Qualiter epus vocat clericos sue dyo
cesis ad ordines suscipiendū.

Thānes mis. et. dilecto suo ar
chipsbro X. salutem et. Nouerit
tis q nos auxiliāte dño in istis
quatuor tēpibus primo venturis inten
dimus apud M. ordines celebrare. vñ
M. vobis. q. conuocatis coram vobis
rectoribus cōmēdatoribus et ceteris ec
clesiarū clericis beneficiariis et illis qui
ad ordinem sunt pmonendi ex pte nra
sub pena officioz et beneficioz iniūga
tis eisdem. vt pdicta die apud talem lo
cum absq; more dispēdio accedāt a no
bis ordines quos onus beneficioz eo
rundē requirit suscipiuri. alioqn nō ve
nientes ab officijs et beneficijs duxim⁹
suspendendos.

Littera ordinatōis ab epō suo.

Thānes mis. et. Vniuers et.
I Salutem et. Noueritis nos C.
clericū B. eccie talis loci nostre
dyocesis latoīē presentū ad dyacona
tus ordinē statuto tpe. pmouisse. In cu
ius rei et.

Quando epus excusat aliquem ab or
dinibus suscipiēdis.

Thānes mis. et. dilecto suo R
rectori. Quia nobis significa
tis q vigente quadā inuitabi
li necessitate ad p̄sens nō poteratis ad
nos tali die accedere a nobis ordines
suscepturi. nos rogando q vos ad p̄ns
haberemus a susceptōne p̄dictoz ordi
nū excusatos. nos vō vris p̄cibus incli
nati a susceptōne p̄dictoz ordinū excu
samus. has vobis lras nro sigillo mu
nitas in testioniū cōcedentes. Datū et.

De inuētario faciēdo in eccia vacāte

Thānes mis. et. dilecto suo
I M. archipsbro talis loci et. Re
latōe plurimoz intelleximus q
E bone mēorie talis rector talis eccie
est viā vnīuerse carnis ingressus. Quo
circa. M. vobis. q. vīs lris absq; mo
ra ac dispēdio ad dictam ecciam vos
p̄sonaliter accedētes faciatis fieri inuē
tariū de omnibus rebus ipius eccie
tam mobilibus q̄ immobilibus a min⁹
mo vsq; ad maximū. et ipam ecciam tā
in tempalibus q̄ in spūalibus alicui sa
cerdoti fidei et idoneo cōmēdetis qui
ipam ecciam custodiat. et omēs res ei⁹
bene et fidelit quousq; dicte ecclesie sit
p̄uisum. Datū et.

Qualiter episcopus patronis scribe
re debeat q presenter se ad ecclesias va
cantem.

Thānes mis. et. Vniuersis pa
I tronis heredit⁹ et parochianis.
ac illis qui ius habent p̄sentan
di ad ecciam Salutem et benedictōem.
Cum eccia talis vacet ad p̄ns p morte

Forma

In bone memorie quondam rectoris ecclesie memorate. **M.** vobis. q. die tali vos nro conspectui preteritis. ut eade die nobis aliqua scripta persona et idonea in rectoris ad dictam ecclesiam simul et concorditer preteritis. Alioquin nos dicte ecclesie de rectoris putare si iure fuerit curabimus providere. Datum etc.

Qualiter eps constituat rectoris ad presentationem patronorum.

Ohannes miser. etc. Universis parrochianis et dilectis suis clericis portionariis talis ecclesie salutem et benedictionem. Noveritis quod nos ad presentationem S. regis patroni vel ad presentationem patronorum eiusdem ecclesie clerici cum laicis personis: que de litteratura et idoneitate persone ac vita et conversatione ipsius multipliciter commendamus: instituimus rectoris in ecclesia memorata. Ita tamen quod per istam presentationem patronis alijs si qui sunt nullum in posterum preiudicium generet. Et si requirit onus beneficij sic se faciat statutis temporibus ad omnes ordines promoveri. Alioquin huiusmodi persona quo beneficium ipsum habet nullum penitus sit momenti. Idem vero nobis ad sanctam dei evangelia corporaliter prestitit iuramentum quod nobis et successoribus nostris canonice intrinsecus obedientiam et reverentiam exhibebit. et quod nobis et ipsi ecclesie vltimam. persolvent integre iura nostra et quod finias nostras et vicariorum nostrorum et statuta synodalia observabit. Et quod in dicta ecclesia residentiam faciat personalem. nisi de licentia nostra et successorum nostrorum fuerit aliquando excusatus. et quod omnia iura ipsius ecclesie per viribus iam deponet. **Un**iversis. **M.** vobis. q. eadem rectoris vestro obedientiam et reverentiam exhibentes. sibi divinis dicte ecclesie plenarie responderitis. Et quod ipse vos per iuribus dicte ecclesie compellere possit. sibi presentem plenariam concedimus potestatem. et finias quas ipsi per iuribus dicte ecclesie rite tulerint. in

rebelles nos ratas habebimus atque firmas. et eas faciemus auctoritate domino usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observari. Datum etc.

Qualiter eps commendat ecclesias cum commendatos facit fructus.

Onsis littera fiat de commendanda ecclesia cum commendatos facit fructus suos. excepto quod non dicat instituimus. sed commendamus. Et ubi debet obediat tanquam rectoris etc. scribat tanquam commendatori.

Concessio commendatori per episcopum et suum vicarium facia.

Ohannes miser. etc. Universis parrochianis etc. Noveritis nos a nostro vicario recipisse litteras sub hac forma. **P**etrus de **M.** etc. Nos predictus eps commendato factum per subscripsum vicarium approbantes eundem instituimus in eadem ecclesia curam et administrationem eiusdem ecclesie sibi in spiritualibus et temporalibus precedentes. Ita tamen quod ex huiusmodi concessione patronis alijs si qui sunt nullum in posterum preiudicium generet eidem. Insistat per rectoris precipiendo mandantes. quatenus infra ipsos per constitutiones et canones diffinitum faciat ad omnes ordines promoveri. et in ipsa faciat residentiam personalem. Datum etc.

Qualiter ecclesia commendat ad ipsos.

Ohannes miser. etc. Cum dicta ecclesia vacet ad presens et expediat quod interim omnia bona et ornamenta ipsius non pereant. sed potius conserventur. Nos enim ecclesie predicte et bonis ipsius compatiētes ipsam ecclesiam et bona tam spiritualia quam mundana tali presbytero laicis prestitum quousque eidem ecclesie de rectoris provideat presentibus commendamus. Unde mandamus quatenus eidem presbytero de omnibus iuribus dicte ecclesie respondere curetis. et quod ipse per iuribus dicte ecclesie vos compescere possit sibi

epistolarum

presentes plenariam concedimus potestatem.

Confirmatio portuarij in ecclesia vacante

Obanes mis. r. dilecto suo clerico ecclesie nostre dyoc. Salute et benedictione. Collatione portuarij cum pstimonijs sup decimis talium parrochianorum ecclesie talis que vacauerat p morte N. quondam portuarij dicte ecclesie tibi facta i dicta ecclesia p discretu viru. N. rectoru gratia et ratam hñtes ipsam auctoritate nostra salua pontificali tercia confirmamus. In cuius rei r.

Confirmatio pstimonijs tantum.

Obanes mis. r. vt supra. prius collate pstimonijs. i. decimas talium parrochianorum talis ecclesie tibi facta i dicta ecclesia p discretu viru r. vt in primo. Si vero datur prestimonium de mensa rectoris in certa pecunie quantitate. non scribat salua tercia pontificali r.

Confirmatio generalium causarum

Obanes mis. r. dilecto suo N. rectori F. ecclesie. Salutem et benedictio. Vniuersitate causarum quas in ciuitate E. vel i tali castro occurrere cõrigerit vobis auctoritate nostra totaliter committimus audiendam. et eam fine canonico terminandam faciendo quod decreueritis auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem qui fuerint nominati preterq de crimine si se gratia odio vel timore subtraxerint censura ecclesiastica simili auctoritate nostra cogatis veritati testimonium phibere.

Commissio specialis.

Obannes mis. r. Causam q vertitur inter D. mercatores ex vna parte. et N. d. L. ex altera su-

per quadam pecunie quantitate vobis committimus audiendam. et eam fine canonico terminandam faciendo quod decreueritis.

Commissio in causas matrimonij tantum.

Obannes mis. r. Causas matrimoniales que vertitur inter D. virum ex vna parte. et N. mulierem ex altera. vobis committimus audiendam quousq ad nos eam duxerimus reuocandam. vel aliter nibilominus diffinitiuam sententiam nobis reservantes. faciendo r.

Alia commissio in causam matrimonij.

Obannes mis. r. In ca matrimoniali que coram nobis inter D. ex vna parte. et N. ex altera ventilatur. vobis receptionem testium tantum duximus committendam Mandantes vobis. q. receptis testibus nobis attestationem per publicam manum scriptas et vestro sigillo interclusas per certum nuncium transmittatis assignando partibus r.

Reuocatio commissionis

Obannes mis. r. N. dilecto N. r. Causa que inter L. ex vna parte. et K. de M. ex altera coram nobis ex delegatione nostra super tali re vertitur ad nos totaliter reuocamus. Mandantes vobis quatenus ordinationem processus et que coram vobis confecta fuerunt nobis per partes sine mora dispensio et occasione aliqua destinetis. Datum r.

Forma littere de confirmatione portuarij tanto tempore vacantis. q. collatio ipsius est ad episcopum deuoluta

Venerint vniuersi presentes litteras inspecturi. q. cum nos miseratiõ. et cerera. ad talem ecclesiam nostre dyocesis causa visitatio.

Forma epistolarum

nſeꝛ correctōis pſonaliter accederem⁹
cōperim⁹ qꝫ quedā portio in ipſa ecclīa
tāto tpe vacauerit. qꝫ collatio ipſius por
tōis de iure pſtitutionū ſūmī pontificē
ad nos erat totaliter deuoluta. nos vo
deū hñtes pꝫ oculis ipſam portionē tali
clerico de R. latoꝝ pñciū duxim⁹ cōfe
rendā. In cuius rei rē.

Quā poſſeſſio dat alicui in emphi
teothico contractu.

Icola⁹ miſ rē. dilectis ſuis G.
r S. cleric⁹ tal' ecclīe. d' tali loco
nſe dyoc. Quia nobis ſignifica
tis qꝫ qñdā hereditatē cōem ad collati
onē pñciā ſpectantē que eſt in tali lo
co iſimul habiſ. cōſideratōe qꝫ vere vo
bis ſit inutilis. cui mercatoꝝ in emphi
teothico pñciū dare decreuiſtis pꝫ certa
ānua penſiōe pñciē ecclīe pſoluēda pꝫ
prietate nihilomin⁹ pñciē ecclīe refer
uata r vos nobis ſub debito iuramēto
retuliſtis qꝫ hñmōi pñciū cedebat in vñ
liratē ecclīe memorate. r qꝫ eadē ecclīa
ppter hñ nullā incurrebat leſionē. Nos
aut dictū pñciū gratū r ratū hñtes ad
hoc vobis pñciū nſm cōſenſuz pa
riſer r rſenſum. In cuius rei rē.

Forma cōfirmationis inter rectore
r clericos facta.

Querunt vñuerſi pñtes litte
ras inſpecturi qꝫ N. miſer. rē
vidim⁹ diligēt inſpeximus
quandā literā diuiſionis inſ r recto
rē ecclīe talis de tali loco ex vna pte et
clericos portionarios eluſdeꝛ ecclīe ex
altera facie. cui⁹ tenor talis eſt rē. Nos
vero qꝫ dictā diuiſionē licite r ſine ali
cuius pñciū exceſſu ad vñliratē ec
cleſie r rectoris ac clericor⁹ pñciū in
uenim⁹ eſſe factā auctoritate nſa du
xim⁹ cōfirmandā. In cuius rei rē.

Qualiter pñciū p clericos qꝫ veniūt
contra diuiſionem.

Icola⁹ miſer. rē. dilecto ſuo
Car. archipreſbytero rē. Gra

nem querelā clericor⁹ portionarioꝝ tā
lis ecclīe accepim⁹ cōtinentē qꝫ rector
ipſius ecclīe pñciā auctoritate ordina
tionē diuiſionis infringere nñtiſ. que i
ter eos auctoritate nſa extitit cōfirma
ta. Quocirca. N. vobis. qꝫ pñciū cle
ricos ſup ordinatione hñmōi non pñciū
tatis inquietari a rectore pñciū. vel ali
quo alio moleſtari. cōtradictores r re
belles eadē auctoritate pꝫ cenſuram ec
cleſiaſticā cōpellendo. Verū ſi inter p
ñciū rectorē r clericos aliqua occaſio
alicuius ordinationis de nouo emerſerit
ipſam audientes r eā ſine canonico ter
minetis. Qꝫ ſi forte dictā cauſaz nō po
teritis cōcordia vel iudicio terminare.
dictā cauſaz inſtructā ad examē noſtri
iudicij tranſmittatis.

Qualiter eps compellat rectores r
clericos vt adminiſtrēt ſcolari fructus
ſue portionis.

Icolaus miſ. rē. dilect⁹ ſuis
rectoꝝ r clericis talis ecclīe
Venies ad nos N. ſcolaris
ſocius veſter nobis humiliter ſuppli
cauit qꝫ vos auctoritate noſtra p veſtr
exceſſibus denunciārem⁹ excommu
nicatos publice faciēdo nunciari in ec
cleſijs dicti caſtri coram fideli populo
diebus dominicis r feſtiuis: eo qꝫ el
dem fructus portionis ſue dedignami
ni in ſtudio miniſtrare. Vñ in virtute
obedientie r ſub pena excoꝛcationis vo
bis pñciū N. quatenus eidem de
ſue portionis fructibus ſollicite mi
niſtreis qꝫ ſtudent ſeruentis ad ſcien
tie metā pñciū vt peroptat.

Qualiter episcopus deſcēdit ab ex
actionibus r ſeruitutē ſcolarem pro
moꝝ. ad ordines maiores.

Thannes miſer. rē. Vñuer
ſis archipreſbyteris. rectorib⁹.
cōmendatoꝝibus r ceter⁹ cle
ricis F. ciuitat⁹ r dyoc. Salutē rē. Cū
nos munitione pñciū pñciū r ana

Forma epistolaz

Illes talis ecclesie excoicauerimus et
excoicatos publice faceremus nunciari
propter suos excessus notorios et manife-
stos pro eo quod a nobis moniti non permisit
promouere ad maiores ordines quam cum vir-
gine matrimoniali praxit gaudere pri-
uilegio clericali. Immo ipsum ad retribu-
endum cum laicis in angaria et exactionibus
secularibus compulerunt et iniurias nostras
vilipendentes non curauerunt aliquatenus
obseruare in prouidendum et preceptum
non modicum ecclesiastice libertatis. Dis-
gratum est siquidem quod aliquis ex sua mali-
cia comodum non repperit. Et cum dica-
tur nil ei humilitas videretur potest esse hu-
milis si preceptum primum non ob-
esset. Nolentes itaque quod tanta iniuria tra-
seatur impunita nec tanta deus actio inces-
sibus malignandi. Nos vobis quod dictos
procuratores et anaziles et alios auctoritate no-
stra pulsatis capanis et accessis cadellis
publice in ecclesiis vestris denunciatis ex-
coicatos diebus dominicis et festiuis quous-
que de tantis iniuriis facit ecclesie satisfaci-
at competenter et ipsos faciatis penitus ex-
coicatos ab omnibus artibus euitari eade-
m auctoritate omnes sibi coicantes vel para-
tes primum auxilium vel fauorem.

Carta quitationis illorum qui bona episcopi
recipiunt et expendunt.

Aduersis presentes litteras inspectu-
ris Nos misit. etc. Noueris quod die
tali in loco tali recepimus computa-
tionem a seruiente nostro de omnibus que de no-
bis et mandato nostro usque ad presentem di-
em recepit tenuit soluit et expedit. quod de
omnibus receptis expensis et solutis nobis
bonam et iustam reddidit rationem. propter quod
ipsum ad reddendam nobis et successoribus
nostris rationem damus pro libero et
quintero.

Nulla littera quitationis quando aliquid re-
manet ad soluendum.

Querunt vniuersi prout paginas
nos inspecturi quod Nos misit. etc. die

tali et loco recepimus computatorem a Z.
seruiente nostro latore prout de omnibus que de
nobis et mandato nostro usque ad presentem diem
recepit tenuit soluit et expedit. quod de
omnibus computatis remanserunt ad solu-
endum nobis. xx. lib. t. s. et x. modia frumen-
ti. De alijs vero exceptis solutis expen-
sis nobis reddidit bonam et iustam ratio-
nem etc. ut supra.

Quando episcopus vadit ad visi-
tandum dyce.

icola misit. etc. dilecto suo T. re-
ctori vel comendatori seu procura-
tori talis ecclesie Salutem. Noueris
quod nos dante domino die tali erimus in ve-
stra ecclesia et eam intendimus visitare. vnde
Nos vobis quod preparentis ad recipiendum
nos hilariter et benigne et ad ministran-
dum nobis ibidem procuratores nostras. Si-
gnificantes parochianis vestris quod nos vbi
erimus illa die et quod illi si necesse fuerit a
nobis ecclesiastica recipiant sacramenta
Datum etc.

Littera compulsiua quod rector faciat in ec-
clesia residentiam personalem etc.

Obanes misit. etc. dilecti. A. suo b-
rectori ecclesie. Salutem etc. Quia
dignum et iustum quod ecclesia a iusto sui
plati seruicio non fraudetur. quod ab eadem
suscipit alimenta. Si quidem per certo
comperimus quod vos contra deum et ca-
nonicas sanctiones dictam ecclesiam a lon-
gis temporibus tanquam sponsam repudi-
atam per derelicta habentes cum per obse-
quentiam vestram in spiritualibus et tem-
poralibus fere penitus est elapsa. non
curatis prout de iure tenemini accedere
ad eandem. et sibi cum officiis vel alijs
deseruire. Verum cum tantam vestram defi-
cientiam et negligentiam prospicere oculis co-
muniuimus non possumus nec debeamus
sub dissimulatione de cetero sustinere
monentes Nos vobis in virtute obedi-
entie. quatenus ab hinc ad dies octo ad pre-
sentem ecclesiam accedentes. facuri quod
m

ordo exigit in eadē residentiā psonalē. ita q̄ p̄sentia vestra ip̄am faciat consolam. Alioquin parronis et heredit̄ p̄fate eccie nostris dabimus l̄ris in mādatis q̄ nobis p̄sentent psonā idoneā ad ecciam memoratā.

Qualiter ep̄s dispensat cū aliquo q̄ possit duo beneficia retinere.

Obanes mis̄. r̄. portonario r̄.

Consideratis tue p̄sone meritis ac industria. Quapropter mis̄ meritis exigentib⁹ paternā sollicitudine i nostris amplectamur viscerib⁹ charitatis quā etiā benigno favore p̄sequi affectamus. Volumus ergo ut cū portione quā in dicta eccia obtines portione quē tibi in tali eccia d̄ tali loco canonice ē collata. insimul possis habere ac licite retinere tecūz auctē ordinaria dispensamus cōstitutione seu consuetudine non obstante.

Qualiter ep̄s excusat aliquē ad t̄ps a residentia in eccia facienda.

Obanes mis̄. r̄. dilecto suo F. rectori. Quia nobis v̄ris l̄ris significastis q̄ p̄plurimū exp̄dibat ex causa inenitabiliz necessario super quibusdā rebus v̄ris pcurandis ad breue tēpus ad pres alias vos trāssere. et q̄ interim excusemus a residentia in dicta eccia facienda vsq̄ ad bienniu ex-cusemus. Ita q̄ p̄ absentiam v̄ram huiusmodi penam canonicā non incurra-tis dūmodo aliquem fidelem pcurato-rē in dicta causa constituatis q̄ in eadē eccia sp̄ualia et tēpalia a dministret. In cuius rei r̄.

Qualiter ep̄s publicare et significare debeat con. ec.

Diuersis p̄sentē l̄ram inspecti-ris Johānes mis̄. Dixeritis q̄ disponente dño talē ecciam d̄ ta-li loco ad honorem dei et gloriose virgi-nis matr̄is marie et sancti A. intēdim⁹ consecrare. nos de oīpotentis dei mīa

et beatorū apostolorū Petri et pauli an-ctoitate. et ea quā dñs indulgit p̄tate cō-fessis oībus et vere penitētib⁹ confisi: qui ad dedicatōem dicte eccie causā de notione et orōnis puenirent vnum an-nū et quadraginta dies de iniuncta sibi penitētia legitime misericorditer rela-xamus.

De anniuersario dedicatōis ecclesie eiusdem.

Diuersis xp̄s fidelib⁹ ad nos p̄-sentes l̄re puenierint. Johānes mis̄. splendor paternę glorie r̄. ut supra. Quia vere legit in sacris scri-pturis q̄ non locus hominē sed homo locū sanctificare bonis opibus p̄suenit ppter hoc p̄ijs et religiosis. nō ppter lo-ca sed ppter diuini cultus seruitiū et re-uerentia saluatoris nr̄i et oīm nos de-beamus esse fauorabiles et benigni. Cūz autē ad honorem et reuerentiā saluatoris nostri et genitricis ip̄ius talem ecciaz d̄ tali loco duximus p̄secrandā. et cultus diuinus non debeat minui sed augeri. nos de omnipotentis dei mīa et beato-rū r̄. ut supra. omnibus vere penitēti-b⁹ et p̄fessis qui ad dictā ecciam quolibet anno in die ip̄ius anniuersarij can-sa deuotiōis et orōnis venerint quadra-ginta dies de iniuncta sibi p̄nia legitime misericorditer relaxamus.

Di vidua et pupillis et orphanis de-fendendis.

Excellentissimo dño F. dei gr̄a il-lustri regi cecisse r̄. S. mis̄. r̄.

Salutem corporis et anime cū omni reuerentia et honore. Accedens ad p̄stiam nr̄am B. vidua latrice p̄sen-tiū nō sine afflictōe cordis nobis graui-ter est cōquesta. asserens q̄ cum ip̄a sit vidua ac miserabilis p̄sona. et officialis vestri castri ad instantiā mercatoris q̄ ē dines et portēs. qui sup quibusdā bonis suis aggrauet et molester eam. Et l̄ ip̄a de sua facultate modica velit satisfacere.

Epistolaz

re allicui aduocato qui suam causam fo-
ueat et defendat. Nullus tamen est qui pa-
trocinari velit ne predicti mercatoris in-
currat inimicitiam vel offensam. Verum
cum pia mater humilis ecclesia inui-
tu pietatis teneat miserabiles personas
pupillos et orphanos defendere, et in sua
iusticia conseruare, excellentiam vestram
roganda duximus ex affectu, quod placeat
dominationi vestre dictis P. rectoribus
officialibus scribere quod in hac causa se non
intromittant aliquid diffinire. Et quod no-
bis dictam causam remittent. Et aliquis
de ea conquestus fuerit coram nobis sua
iusticiam persequatur. Et nos tamen de ipsa
vidua quod de ipsis pupillis et orphanis et
miserabilibus personis faciemus fieri in
sticle complementum.

De episcopo ad episcopum vicinum quod in sua dyo-
cesi suppleat vices suas.

Venerabili in Christo patri et amico
suo charissimo domino J. dei gra-
tia episcopo aquinatis. Dominus noster. Et cum
inevitabili et necessaria causa in remo-
tis partibus morem trahere intendamus
super nostris et ecclesie nostre arduis negociis
pertractandis, paternitatem vestram rogan-
dam duximus ex affectu, quod in ciuitate
et dyocesi nostra que ordinis pontificalis
spectant ad officium cum a vicariis nostris
vel eorum altero fueritis requisiti, digne-
mini exercere, ad hoc autem exercendi vo-
bis plenariam concedimus potestatem. Insu-
per et gratas habere nos indulgentias
quas subditis in christum nostrum preteriti con-
secrationum ecclesiarum et aliorum piorum locorum et
religiosarum personarum et captiuorum duxerit
relaxandum. Datum etc.

Qualiter archiepiscopus scribit suis suffra-
ganis de consecratione electi in episcopo-
pum.

Dominus dei gratia archiepiscopus
opus capianus venerabilibus
fratribus et amicis in Christo cha-
rissimis eiusdem gratia tali episcopo Salu-

tem et sinceram in domino charitatem. gloriosum
fides nomen altissimi disponens omnia
suauiter, cuius incomprehensibilia sunt iudi-
cia et inuestigabiles vie eius, quod in ca-
pitulo talis ecclesie de pastore prouidere dis-
gnatus est, persona virque eminentis scien-
tie predicta honesta pacifica et benigna, ob
qua nouimus pulsum esse ecclesie. Verum
cum ad examinationem persone procedere-
mus: litteratura scientia et conuersatione
ipsius inuenimus ipsum non tamen ad hoc
ad maiora dignum esse fraternitatem ve-
stram roganda duximus ex affectu, quod
tali die ad locum talem personaliter acce-
dentes, eidem munus vestre sanctiouis ca-
nonice impendatis. Datum etc.

Qualiter iudex compellat per censu-
rem ecclesiasticam.

Dominus noster. Et tali archiepiscopo
talis ecclesie. Cum dominus papa ex
solita benignitatis sue largitate
omnibus vexillum sancte crucis dese-
rentibus ad visitandum terram sanctam
hierosolimitanam concesserit quod ad solu-
tionem usurarum minime teneantur. Con-
stitutis igitur coram nobis christiano et ta-
li iudeo talis loci qui christiano prefato pre-
teriti usurarum summam pecunie soluere te-
nebat. Quia vero nobis per confessionem
dicti iudei vel per testes vel per publica
instrumenta constitit prefatum iudeum for-
te sua debita de iure contentum, eidem man-
damus quod nihil a prefato christiano ratione
usurarum aliquatenus presumere extorq-
re. Alioquin si secus attentaret ipsum in-
decum ad desistendum ab huiusmodi prauita-
te auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam
compellatis, scilicet excoicando omnes dicto
iudeo coicantes et eidem prestantes consi-
lium auxilium et fauorem, et cum eodem
mercimoniam contrabentes, et eidez ali-
quid ratione huiusmodi debiti persol-
uentes.

Forma

De episcopo ad legatum pro clerico
concubinario.

Euerendo in christo patri et do-
mino **D.** episcopo apostolice sedis lega-
to **M.** misse. **et.** Cum ad ecciam o-
tali loco nostre dyocesis causa visitatio-
nis et correptionis nos contigerit accessis-
se. inuenim⁹ ibidem p^{re}sens portionarium
eiusdem lato^{re} p^{re}sens sup^{er} concubinato ex-
co^mmunicatis iniam incurrisse. que et exco^m-
municatoem indicta qua tenebat astric⁹ du-
rimus absoluendum. Sed q^{ui} cum eodem
de irregularitate p^{er}tracta nequiuimus
dispensare. ipm ad paternitatem vestram
duximus remittendum. vos affectuose ro-
gantes. q^{ui} sup^{er} irregularitate sic p^{er}tracta
dignemini dispensare misericorditer.
Datum **et.**

Qualiter episcopus remuneret laicos sibi
seruientes.

Via mercennarius dignus est
mercede sua. et cum iam de rigo-
re iuris q^{ui} de equitate rationis ex-
pediat q^{ui} bene et fideliter seruientes co-
dignam remuneratoem recipiant. ne sub-
tractio sanguinis q^{ui} absit de illor^{um} ma-
nibus p^{re}cedat q^{ui}bus seruitiu^m est impen-
sus et subtractor a d^{omi}no in d^{omi}no nouissimo
requiratur. Iccirco nos misse. **et.** Consi-
derato seruitiu^m nobis et eccie n^{ost}re conti-
nue a longis retroactis t^{em}p^{or}ibus impen-
so q^{ui} talis fecit laicus seruiciens client^{is}.
bus noster lato^{re} p^{re}sens eidem **B.** possessio
n^{ost}ra in tali loco existentem ad mensam no-
stre pontificis. spectantem in p^{re}stimonium
conferendum duximus. ita q^{ui} inde fruct^{us}
possessioⁿis ip^{si}us habeat et in vita sua
possideat. salua substantia reru^m. S^{ed} p^{er}
mortem ip^{si}us p^{re}sens possessio cu^m melio-
ratibus in eandem facta ad mensam po-
tificis. sine aliqua controuersia reuertat.
In cuius rei **et.**

Qualiter episcopus absens faciat aliquem
canonicu^m recipi in eccia cathedrali.

Icolans misse. **et.** dilectis suis.

Cum in v^{ost}ro. eccia quedam ad
p^{re}sens vacet p^{re}benda p^{er} mortem **A.**
bone memorie quandam canonicu^m talis
eccie et ad ip^{sa}m co^msecrandam ad ecciam
n^{ost}ram p^{ro}p^{ter} quedam iminentia negocia ac-
cedere non possumus. **M.** vobis. q^{ui} ad
collatores ip^{si}us p^{re}bende noie et vice no-
stra. et simul cum capitulo put^{er} vobis et
ip^{si} capitulo d^{omi}no ministraverit. p^{re}cedat
et p^{ro}mittimus nos ratu^m habituru^m et fir-
mu^m quicquid de collatoⁿe p^{re}dicta cum
caplo duxeritis ordinandu^m. Datum **et.** :
Qualiter exco^mmunicat^{us} in genere q^{ui}
furta co^mmisit.

Dhannes misse. **et.** tali rectori ec-
cle. **T.** Accedens ad n^{ost}ram p^{re}sen-
tiam mercato^{re} lato^{re} p^{re}stimonium no-
bis lacrimabiliter est co^mquestus. q^{ui} cum
ipse die tali apud domu^m suam in lectu-
lo co^mcubisset. circa medie noctis hora
dum in medio silentii esset aliqui mali-
gno duci sp^{iritu} deum p^{er} oculis noⁿ habere.
res. clam et late^{re} in domu^m ip^{si}us irru^{er}e
do quandam summam pecunie et res alias
exportarunt. Quocirca. **M.** vobis. q^{ui}.
in eccia v^{ost}ra et in locis circu^miacentibus
au^{tem} n^{ost}ra moneatis in genere omnes il-
los qui furta co^mmiserunt p^{re}dicta q^{ui} a re-
ceptoⁿe p^{re}stimonii ad dies octo secreto
restituant res p^{re}satas. Alioquin ta^m ip^{si}os
malefactores q^{ui} consentientes in dictis
ecclesijs exco^mmunicatos denuncietis et facia-
tis publice nunciari quousq^{ue} eidem de p^{re}-
satis reb^{us} sibi furtiue subtractis plena-
rie satisfaciunt.

De limitatoⁿe ecclesiarum.

Don^{is} labilis est memoria ho-
minis cum a vili et corruptibili
materia sit formata. et cuius nil cer-
tius morte. nil incertius hora mortis.
s^{ed} inuentu^m fuit sacre scripture remedi^u
ut ea que in p^{re}sens dispositioⁿe extiterint
ordinata possint in posteru^m ad p^{er}petuas
rei memoriam liquido comprobari. **D**e-

Forma epistolaz

rum cum in ecclesijs nre dyoce. visita-
tionis et correptionis officium exercemus.
inuenimus inter eadem ecciarum rectores
sup decimis ad prochianorum scandalum
controuersiam multipliciter ac nouiter
subortam. cum utroque eorum adinuicem et
ad prochianos alterius manus ausdas
extendebant. Nos vero terminando litis
discordiam. tam aucte ordinaria quam utrius-
que partis beneplacita per viam pacis et co-
cordie ferenda benigno favore dirigere
cupientes prefatis ecclesijs limitam per
prochianos per certas terminorum distantias
in hunc modum. videlicet assignamus tali ec-
clesie prochi. et terminos perpetuo limita-
tos. In cuius rei etc. Fecimus inde fieri
duas cartas nostro sigillo munitas.
quarum vnam habet talis rector. aliam vero
talis rector. Item etc.

Qualiter contra clericum incorrigibilem procedat.

Obannes mis. etc. archidia. Si-
cut matutinus lucifer alba fide-
ra in splendore precellit. et quasi sol re-
fulgens in planetarum medio preminent
choruscatone clarius elucescit sic cleri-
calis ordo ad decorum domus domini debet
inter alios eminentius resplendere. Cle-
ricus enim a clericis quod est fors. quasi in for-
tem domini electus inter prelatos. quasi signum
ad sagittam positum. Non debet ostendere
alijs qualiter optet alius in domo domini
conuersari ut malum euerit. bonum discat.
Quod. n. fit a platis facilius dat subditis
in exemplum. Verumtamen peccatis exi-
gentibus portionarium talis ecclesie fama
publica deferente inuenimus quod pluri-
bus delictis enormibus furto homici-
dio et excessibus publicis et manifestis.
ac alijs criminibus multipliciter irreti-
tum. Et ideo per nos vult corrigere et de ran-
tis excessibus satisfaceret caritativa mo-
nitione precessisset. Idem per. tamque sue salutis
inmemor satisfacere recusauit. imo dete-
riora prioribus commissis accumulatis

saltem non formidauit nos scandalo mul-
tiplici perturbare. vel offensam et multa
enormia delicta in contumeliam et igno-
miniam creatoris committere non expauit.
propter quod ipsum excoicamur et deinde ipsum
recusantem de tantis excessibus satisfacere.
nec ad viam correctionis peruenire ana-
thematisamus iusticia mediante. De-
inde eundem in sua solita pernacacia per-
durantem ab officio et beneficio duximus
suspendendum. quem sic nec ad reconcilia-
tionem et emendationem redire volentem a
clericali consortio duximus segregandum
Vnde cum non debeat de sua malicia com-
modum reportare. et dignum sit ut quos ti-
mor dei a malo non reuocat. saltem eos
coerceat seueritas temporalis. Nos vobis
quatenus eundem multum sagaciter capi
faciatis absque corporis lesione. et in carce-
rali custodia retineri vinculis ferreis per
petuo religati. ita quod homini pena cedat
alijs in exemplum.

De constitucibus synodalibus regi-
strandis.

Icolaus mis. etc. dilectis suis ar-
chidia. prioribus. commendato-
ribus. archiepiscopis. pcurato-
ribus. rectoribus. capitulis. et ceteris cle-
ricis ecciarum ciuita. et dyoc. Si rationes
rerum et personarum statuta et ordinaciones iu-
risperitorum. et mandata principum minime
seruarent. non tamque verba prudentum.
sed quasi essent verba puerilia deputa-
rentur. Sane cum apud talem locum nu-
per in nostra ecclesia cathedrali vna cum
capitulo nostro synodum duxerimus cele-
brandum de prelio et approbatione dicti ca-
pituli et nostri quasdam in ipsa synodo consti-
tuciones ediderimus synodales. Nos vo-
bis in pretere obediencie quatenus ipsas in
ecclesijs et prochijs vestris inuolabiliter
observantes. et in libris ecciarum vestrarum pre-
fatas constitutiones describant quod vobis sub
nostro duximus sigillo interclusas per
B. latorum preteritum destinandas. Alioquin com-
m iij

Forma

tempores hmoi mandati vñ ppter in-
obedientiā grauit̃er puniēmus.

Qualiter p̃stitutiōes synodales exe-
cutioni dentur.

Iohannes mis̃. r̃. archi. r̃. Re-
latione veridica intellexim⁹ plu-
rimoz q̃ quidaz rectores archi-
dyaconatus vestri i prochijs hincinde
indifferenter manus ad inuicē exēde-
runt auidas contra deū z libertatē san-
cte matris eccie. ac pira cōstitutiōes no-
stras synodales in synodo nra nup̃ edi-
tas. z p̃ capitulū nrm z ecciaz rectores
nre dyoc. vniuersos legitime approba-
tas. Quocirca. **M.** vobis in ṽute obe-
dientie. quatenus dictas p̃stitutiōes no-
stras inuolabiliter in archidyaconatu
vestro faciatis ab oibus rectoribus q̃b⁹
cōmendatā est animarū cura z cereris
clericis inuolabiliter obseruari. Cōtra-
riū facientes etiaz rebelles auctoritate
nostra p̃ censurā ecclesiasticāz firmiter cō-
pellendo.

De illo qui intestatus decessit.

Icolaus mis̃. r̃. Archiēp̃s byter
exhibita nobis talis rectoris ec-
clesie peritio cōtinebat q̃ cuz **A.**
laicus prochiānus suus subita mortis
suffocatione decesserit intestatus. here-
des z successores dicti intestati sibi ter-
ciam ptem de terciā omniū bonoz suo-
rū put̃ seruaf̃ de iure z cōsuetudine no-
stri episcopatus soluere contradicunt.
Quocirca. **M.** vobis. q̃. inquisita sup̃
hoc diligentius veritate si inneneritis
prochiānū eundē decessisse vt̃ asseritur
intestati heredes z successores ipsius ad
soluendū dicto rectori terciā pte de ter-
ciā bonoz dicti intestati auctoritate no-
stra p̃ censurā ecclesiasticāz p̃pellatis. inuo-
cato ad hoc consilio si necesse fuerit et
auxilio brachij secularis.

Distinatio contra clericū p̃ archi-
dyaconum.

Obanes mis̃. r̃. dilecto suo **A.**
archidyacono. Relatōe plurimoz
ad nos noueritis puenisse q̃ ali
qui clerici in nostro archidyaconatu cō-
stituti de incōtinentia z alijs excessib⁹.
z als puerse z inique cōuersantes. vt̃ et
de vite infamia publica norent sanctaz
religiōē clericoz abominabiliter dese-
dantes exorbitent. Quocirca in virtu-
te obedientie z sub testatōe diuini iudij
cū districte p̃cipiēdo. **M.** q̃. omi mora
postposita ad ecciaz nostri archidya-
natus psonalr̃ accedatis. de vita z puer-
satōe p̃loz z clericoz diligentius inq̃-
ratis. corrigendo que videritis corrigē-
da. nihilominus fm̃ sanctōes canon-
cas excessus delinquentiū puniēdo.

Ad fratres p̃dicatores de alieno pro-
chiano ad sepulturā recepto.

Icolaus mis̃. r̃. religiosi viri
z amici in xpo charissimis p̃i-
ori z cōuentui fratrum p̃dicatorū
de tali loco Salutem r̃. Ex pte talis re-
ctoris z clericoz eccie talis nobis p̃que-
rendo extitit intimatū q̃ **A.** prochiān⁹
eccie p̃dicte agens vt̃ fidelis christicola
in articulo mortis ipsi eccie tanq̃ pro-
chiānus eiusdē quedā de bonis suis le-
gauit. z ibidem in vltima voluntate
se p̃cepit sepeliri vos tanq̃ alieni iuris
raptores falcem in alienā messē mut-
tentes corpus prochiāni p̃dicti cū qui-
busdā legatis eccie p̃fate ad sepeliēdūz
in vrm̃ monasteriū deportastis. Verū
cum nō debeamus alicui iusticiā dene-
gare. **M.** vobis. q̃. si ē ita corpus defun-
cti ad p̃faram ecciam cuius prochiān⁹
extitit deportantes dictis rectori z cleri-
cis legata plenarie p̃soluatis. Alioquin
tali die quē vobis terminū assignam⁹
coram nobis p̃ sufficientē pcuratorem
cōpareatis. dictis rectori z clericis de p̃-
missis faciuri iusticie cōplementū. alio-
quin nos in dicta cā put̃ de iure fuerit
pcedemus. q̃ si dies feriata r̃.

Epistolaz

Compositio inter epm et capitulum.

In nomine dñi Amen. Nouerint
vniuersi pñtes lras inspecturi:
q inter nos B. mis. diuina epm
aquitare ex vna pre. et capitulum eiusdez
eccie ex altera. sup diuisione bonoz no
stroz. s. sup decimis. mortuarijs et alijs
turibus ecciaz nre dyoce. a longe retro
actis tempibus. esset quedā lris mate
ria suscitata. Tandē altissimus Iesus
xpc vnigenitus gloriosus qui est testa
tor pacis et vere salutis formator. omne
remouens scandalū odiū vel offensam
inter nos amicabiliter cōpositiōem du
ximus ordinandā in hunc modū. vtz
q eps qui nunc est et oēs eius successo
res q p dñe eccie pfuerint libere et sine
qualibet cōtradictiōe dicta mortuaria et
alia iura talis eccie. scz A. ppetuo possi
deat ordinatū. Etia extitit inter nos q
capitulum p dñtū decimas. mortuaria. et
alia iura cōmunia talis ecclesie. s. B. p
ter pcuratiōem que dat rōne visitatiōis
libere habeat et possideat cunctis tñib⁹
seculoz. In cui⁹ rei testimoniū fecim⁹
inde fieri tres cartas p alphabetū diui
sas nostro sigillo sigillatas. quarū vna
remanet penes nos dñtū epm. alia pe
nes dictum capitulum. et tertia remanet
penes thesaurarios dicte eccie ppetuo
observandas.

Et cōpositio cōfirmet p papam.

In crīssimo in xpo patri et dñō
dño M. diuina puidētia sacro
sancte romane eccie sūmo pon
tifi. cum summa reuerentia pedū oscu
la beatorū. Cum nos ad inuicē sup deci
mis mortuarijs et reb⁹ alijs sine sup di
uisione oīm bonoz ecciarū nre dyoce.
questio varia et diuersa agitata diutius
extitisset. Tandē redēptoris altissimi
grā qui pacis est et p cordie reformatōr
p amicabilem cōpositiōem cōcordati
quā put iuste et sine prauitate facta est.
vestris dignemini lris cōfirmare. ac sta

bilirate ppetua solidare. Datū 22.

Cōpromissum in arbitros.

In nomine dñi Amen. Nouerint vni
uersi pñtes lras inspecturi. q cū
inter nos. M. mis. 22. ex pre vna
et tale capitulum ex altera sup iure patrō
natus talis eccie nostre dyoc. scz posses
sionibus. decimis et alijs rebus aucto
ritate aplice questio esset diutius agita
ta. nos volentes p cere laboribus et ex
pensis. prefaram qōnem iudicio vel cō
cordia terminandā p bono pacis et cō
cordie sup questione prefata ppromissi
mus in A. et B. viros puidos et discre
tos sub fide hinc et inde corporalis et pñti
iuramenti. et sub pena centuz marca
rum argenti soluendarū ex parte cōtra
dicente. parti obtemperare volenti arbi
trio seu iudicio talium arbitratorum et
sub pena eadem. pmittimus et obliga
mus nos sub ypotheca bonoz nostro
rum temporalium et spūalium arbitrio et
mandato peritorū seu iudicio predicto
rum in arbitros acceptorū observare
quicquid ipi vel duo ipoz in hac qōne
contenta arbitrando. mandando. iudi
cando. ordinando. laudando. cōponen
do. et etiam sententiādo duxerint faciē
dum. In cuius rei testimoniū has no
stras patentes lras nostris sigillis sigil
latas eisdem duximus pcedendas. Da
tum 22.

Contractus mutui.

In nomine dñi Amen. Noue
rint vniuersi q die tali anno ta
li loco nos mis. 22. Cognoscim⁹
et confitemur a mercatore talis loci. c.
marcas T. et legalium muno accepisse.
et ipsas nobis fuisse solutas in pecu
nia numerata. quas quidem marcas
in vtilitatibus et negotijs talis ecclesie
duximus concedendas. Nos vero dic
tas marcas vel valorem earum dicto
mercatori vsq ad talem diem in ciuita
te vltioni. in pacem et sine contradictiōe

Forma

redditur. In casus rei potiorē securita-
tem lram nri sigilli munimine robo-
ramus dicto mercatori vsq; ad talē diē du-
rimus pcedendā.

Quitatio pecunie renumerate

Querunt vniuersi rē. q; ego B.
n mercator vltioñ. pñteor et reco-
gnosco me habuisse et in nūera-
ta pecunia recepisse a venerabili patre
dño venefrano epo. c. mar. bonoz. T.
et legalitū quas eidē epo munui Et iō
ipm et successores suos q; venefranā ec-
clesiā pfuerūt ab hmoi debitu do et pce-
do p liberis et qertis. ita q; si de cetero d
et sup debito dicto carta vel scriptura si
ue instrumēta aliqua apparuerint sint
irrita et nullā habeāt roboris firmitatez
In cuius rei testimoniū hanc patentē
lram p manus A. tabellionis factā di-
cto epo pcessi et mei sigilli munimie si-
gnatā. Et ego tabello his oibus inter-
fui rē.

**Cōtra officiales ciuitatis q; tenēt ali-
quē obfessum in ecclesia.**

Regorius mis. rē. dilecto suo ta-
s li archidiacono et archip̄bytero
rē. talis castri salutem. Dolētes
nō inmerito q; plurimū et turbamur. qz
intellexim⁹ q; quidā laici qb? falso mō
et inique mortis impingebat piculū ti-
mētes p̄torē et officiales dicti castri pre-
metu mortis pfugietes ad eccliā tales
vt in eadē securius possent a mortis pi-
culo defensari. Qui p̄tor et officiales cō-
temnentes imunitatē sp̄ius ecclesie tan-
q; speluncā latronū violando dictis cō-
fugientib⁹ in p̄emptū dei et sc̄e m̄ris
ecclesie ponē et aquā et cetera victualia tā
q; p̄uersores fidei subtraxerūt. Quocir-
ca mādāmus quatenus ipos p̄torem et
officiales auctoritate n̄ra moneatis. vt
dictos pfugientes in pfata ecclesia obfes-
sos teneāt. nec eis subtrahūt aliqua ali-
menta. Qd si p̄missis monitionib⁹ ve-
stris id facere recusant. ipos. ipos au-

ctoitate nostra excoicetis. excoicatos
p̄blice nunciatis. et faciatis ab oib⁹ p̄-
q; excoicatos arti⁹ ciuitari. Insup oēs
dicti castri eccliās supponatis ecclesia-
stico interdicto. quouiq; dicti pfugietes
libez et securū habent exitū et recessum
et eidē ecclesie cuius imunitatē p̄empte-
runt violando et de tanta deo et nobis il-
lata iniuria satisfaciant cōpetenter.

**Reseruatio beneficij auctoritate apo-
stolica.**

Icola⁹ mis. rē. dilecti suis por-
tionarijs talis ecclesie. Salutē rē
Hanc lram qua fungimur i hac
pte dictū clericū in scia moribus vita et
p̄uersatiōe examinatum⁹. put in dicto
rescripto plen⁹ p̄nēt. Et qz ipm inue-
nimus dignū ad hmoi beneficiū obti-
nendū reseruauim⁹ eidē in dicta ecclesia
portionē quā p̄io vacare p̄tgerit. quā
et ad collatōz ip̄ius iam dicti clerici iux-
ta mandatū sumi pontificis reseruare
voluim⁹. Quocirca vobis eadē aucto-
ritate p̄cipim⁹ et mādāmus. quatenus
q̄cito i eadē ecclesia portionē vacare cō-
tingeret ad collationē ip̄ius nullaten⁹
p̄cedatis. qm de ip̄a portione dicto clē-
rico intendim⁹ p̄uidere. decernētes ir-
ritū et inane quicq; de collatiōe p̄dicta
p̄tra mandatū dñi pape p̄sumpseritis
attemperare. Datum rē.

Cōfirmatō b̄ficij auctoritate aplica
Iohes mis. rē. dilecti suis recto-
ribus et clericis portionarijs tal-
ecclesie. Nouerit nos olim sum-
mi pontificis recepisse lras sub hac for-
ma R. rē. Et cū dictū clericū iū c̄ ip̄is
in scia morib⁹ et vita et p̄uersatiōe exa-
minauim⁹. et inuenerim⁹ dignū ad hmoi
b̄ficiū obrinendū. nos sibi reseruau-
mus portōz q̄cito ibidē si vacaret p̄fe-
rendā iuxta mandatū dñi pape. put in
lra n̄re reseruatiōis plenius p̄nēt. nūc
aut̄ cū in dicta ecclesia quedā portio va-
cet ad p̄ns p̄pter mortē talis portiona-

epistolarum

rii ipsius ecclesie volentes ut dignum est
mandatis domini pape obedire. quam aucto-
ritate qua fungimur duximus prefato cle-
rico preferendam. et ipsum de dicta portione p-
nostri pilleum inuestivimus. Contra dicto-
res et rebelles excoicationis vinculo inno-
dantes. In cuius rei etc.

Cum metropolitanus vocat ad synodum
suos suffraganeos

Terminus dei gratia archiepiscopus capu-
m anus venerabilibus fratribus et ami-
cis in christo charissimis dei gratia
episcopis suffraganeis capuanis ecclesie. Salu-
tem et fraternam in domino charitatem. Cum
de grege nobis commisso in extremo die
iudicii nos oportet reddere rationem. expe-
dit ut per ecclesiam dei taliter vigilemus. ut
commissum nobis gregem ab illius lupi
moribus qui circuit querens quem deuor-
et defendamus. non facientes tanquam mer-
cenarius cuius proprie non sunt oves.
qui videns lupum venientem dimittit
oves et fugit. sed tanquam bonus et expertus pa-
stor gregem. qui oves sibi commissas de-
fendentes a luporum lacerantibus mori-
bus vigilant ut preservent. Hinc est quod vos
rogamus attente et monemus quatenus in
tali ciuitate omni mora postposita nobis
secum personaliter intersitis. ut ibidem nobis
secum super utilitatibus ecclesiarum nostrarum
et totius dyocesis procurandum habeamus
colloquium et contrarium.

De annuario dato ecclesie ab epi-
scopo vivente.

In nomine domini. Cum ex debito
nature filius ad reuerentiam tene-
atur et obedientiam matris sue que
suis mammillis ipsum lactauit et vberibus et
opulentiis sumptibus et sudoribus enu-
triuir. Siquidem nos miseracione divina
venefanus episcopus recolentes plurima bona
que a matre nostra ecclesia a teneris annis
recepimus. que nos etiam in sue pietatis
gremio collocando de honore ad hono-
rem perduxit. et de bono in melius expe-

trauit ut diuini cultus seruicium in dicta
ecclesia non diminuat. sed augetur potius
ad honorem gloriose virginis Marie. et
beati martyris cuius corpus sanctissimum in dic-
ta ecclesia requiescit. damus et precedimus
dicte ecclesie possessionem nostram cum omni-
bus pertinentiis suis quam habemus in tali
loco que nobis ex successione nostri patris
monii remansit perpetuo possidenda. ita vi-
delicet quod propter redditum dicte possessio-
nis una missa ad honorem sanctissimus in
quolibet die iouis. alia vero missa in qua-
libet die sabbati ad honorem genitricis
virginis gloriose. alia in quolibet die ta-
lis martyris ad honorem eiusdem martyris
beati. Ceteris vero diebus et singulis una
missa de requie pro animabus patris et ma-
tris nostri et pro anima nostra decantetur.
Datum etc.

De condendo testamento.

In nomine sancte et individue trini-
tatis et humanitatis patris et filii
et spiritus sancti Amen. Nos A. miseracione di-
uina. B. episcopus memores predictorum huma-
ne quam spiritus committat inara fragilitas. cui
ab ipso vite principio mortis imperium
dominat. dum vite nobis instaret terminum
loquere tamen et memorie in nobis integri-
tate vigente egri corpe sane mente sic sa-
luti nostre anime. prouidimus consulendum. ut
rebus humanis exempti videamur de ve-
ri et eterni dei misericordia confidentes.
qui cor peritum et humiliatum non despicit.
qui ut suum redimeret populum gu-
stare voluit calicem passionis. Hoc prius
testamentum quod nuncupatum dicitur. id est
ne scripturarum solennitate in hunc mo-
dum duximus statuendum. videlicet pro
anima mea etc.

Quando episcopus constituit procuratorem in
romana curia.

In nomine domini Amen. Nouer-
int vniuersi quod nos. B. episcopus no-
mine talis ecclesie nostre consti-
tuimus. fecimus. seu ordinauimus etc.

*De condendo
testamento*

Forma

et **B.** latores pſentū pcuratores nros
quēlibet eoz inſolidū ita q nō ſit meli
or pditio occupātis ſed qd vnus ince
pit alter valeat cōſummare in romana
curſa in oibus cauſis appellationū. z i
principalibus ptra nos moris z monē
dis a quibuſcūq z ptra quoruſcūq in lu
dicio z extra vbiuſq nos inuenerit ci
tatos ab hoie vel a vtro corā quocunq
iudice ſeu auditoze delegato ſedis apo
ſtolice ad agendū defendendū excipi
endū replicandū ad petendū abſoluti
onis beneficiū ad cautelā z cōponēdū
z ad cōpromittēdū in arbitros ſeu ami
cabiles cōpoſitores ſeu arbitratōres. z
ad iudices eligendū z recusandū. z ad
impetrandū z ptradicendū ſras legen
das ſimplices iuſticiā ſine grām pſine
tes z ad appellandū z appellatōz pſe
quendā z apoſtolos petendū z recipiē
dū ad pſtandū in aiām noſtrā de calū
nia ſeu de veritate dicenda vel cuiuſli
bet alteri generis iuramētū dātes eſſi
dē. vt vterqz ipoz habeat poteſtatē ſub
ſtituendi aliū ſeu alios pcuratores lo
co ſuo. z ipos reuocandi quicunq. z q
ntenſcunq eis vel alicui eozū videbit
expedire. z in ſe pcuratōis officiū reſu
mendū. Et pmittimus nos ſub hypo
teca bonoz pdicte ecclie ratū habituroſ
z firmū qcquid p pdictos pcuratores
ſeu alterū cōſtitutū ſeu ſubſtitutū ab eis
vel altero eoz factū fuerit in pmiſſis et
ſingulis pmiſſoz. In cuius rei rē.

Qualiter eſp pſtituit pcuratōrē ad
mutuum contrahendum.

¶ **V**niuerſis pntes litteras iſpectu
ris. **S.** mſ. rē. nouerit vniuerſi
tas vīa q nos dilecto mſo no
ſtro **B.** canonico ecclie in pſuēria. quē
ad ſedem apoſtolicā noſtrum pcurato
rem z nunciū deſtinamus p noſtrū no
ſtreq ecclie negocijs ibidē pcurādis
ſpeciale mandatum demus z liberā cō
cedimus poteſtatē noſtre z ecclie ne

ſtre nomine mutuum contrahendi z q
cunq ſiue quibuſcūq creditoribus vſ
ad ſumā. c. lib. **T.** z obligandi noſr ſuc
ceſſores noſtros ac ecclieſiā z oīa bona
noſtra pſentia z futura ecclieſiatica z
mundana illi ſiue quibus idem noſter
pcurator vſq ad dictam ſummam du
xerit mutuare contrahendum z iuran
dum in aiām noſtrāz p illa pecunia ſi
ne parte ipſius quas ipſe noſtro z ecclie
ſie noſtre nomine duxerit mutuo con
trahendā. etiā ſi non ſit in noſtrā ſed in
noſtre ecclieſie vtilitatē conuerſa Et ad
renunciandū pſuilegio ſeu beneficio
reſtitutōis in integrū z exceptōi. etiā q
pdicta pecunia nō ſit puerſa in noſtrā
z ecclieſie noſtre vtilitatē pſextu alicuius
cōſtitutōis canonice vel ciuilis. z pſti
tutōis de duabus diebus edite in pſilio
generalī. cunctiſq cōſtitutionib⁹ pba
tombus z exceptōib⁹ qbus contra cre
ditores ipſos nos tueri poſſemus. z per
quas poſſet eis ſup eodē mutuo pſiud
iciū aliq⁹ generari. Dantes etiā pcura
tori ſpeciale mandatū ſubmittēdū nos
iurisdictionib⁹ cuiuſcūq iudicis capi
tulis dñi pape ſi voluerit. in quem tam
q in iudicem noſtrum conſentim⁹ ſpō
te. ſcientes noſtrum iudicem non eē q
ipſe poſſit z debeat de pdicta ſumma
pecunie ſine ei⁹ parte nos condemnare.
ac in nos excommunicationis ſenten
tiam ferre quotienſcunq voluerit ſi pe
cuniam de qua fuerim⁹ cōdemnati nō
ſolueremus in termino ab ipſo audito
re noſtro ſtatuto. pmittentes nos ratū
gratū z firmū habiturū. z cōtra de iure
vel ſacto aliquatenus non venire quic
quid de ſupradictis vel alioz aliquo
ſeu aliquibus idē noſter pcurator ſaci
endum duxerit aut etiā procurandū
z vel in cōtractu ſeu litteris eiſdem
noſtri procuratoris hincinde faciēdis
plene contrigerit continere. etiā ſi con
tigerit ſuper omnibus pmiſſis z ſur

epistolarum

gulis litteras apostolicas impetrari cō-
uentioni iudiciū per nos vel pcurato-
res nostros in romana curia commo-
tes renunciamus expresse. In cui⁹ rei
testimoniū z euentiam pleniorē p-
sentes litteras nostri sigilli inuimine
duximus roborandas. Datū rē.

Confirmatio beneficij ad instantias
sui vicarij.

✓ **M**uersis p-sentes litteres inspe-
curis J. mis. rē. Significamus
sanctitati vestre q- p-resbyter no-
stre dyocesis. quasdam litteras apertas
munitas sigillo talis nostri vicarij no-
bis exhibuit z ostendit. quarum tenor
est talis. Nouerit rē. Et nos dic⁹ epus
qđ factū est in p-missis p- dictū nostrū vi-
cariū approbātes de p-bēda talis eccle-
sie auctoritate dñi pape nob in hac par-
te cōmissa dictū p-sbyterū p- nostrū pil-
leū inuestiuimus. z eundē instituiamus
in eadē. Et oēs z singulos q- ei sup ea i-
pedimentū quocunq- mō prestiterint:
publice vel occulte. excommunicationis
fina innodamus: parrochianis eiusdē
ecclesie z alijs vnde cunq- z cuiuscunq-
conditionis exiterit qui tenerent in
aliquo eidē ecclesie. In virtute obe-
dientie vt salubria eius mandata obser-
uent. z de iuribus ecclesie p-dicte debi-
tis eidem debeant tanq- rectori suo ple-
narie respondere. Ratas z firmas habē-
tes sententias quas idem preexpressus
aut alius iuste z rite tulerit in rebelles.
In cuius rei rē.

Cōfirmatio beneficij auctoritate apo-
stolica.

Regorius mis. rē. discreto viro
s rē. Has sanctissimi patris dñi
rē. pape non viciatas. non can-
cellatas. non corruptas. nec in aliqua
parte sui lesas recepimus in hac forma
rē. Volentes itaq- vt tenemur manda-
tis apostolicis in omnibus obedire cū
aliquid canonicum non obstat quod

prouisionem tibi facendam pro presti-
monijs supradictis impediat auctori-
tate domini pape qua fūgimur in hac
parte prestimonia. que sunt talis eccle-
sie vacantia per mortem B. canonici tibi
p-ferimus. teq- per nostrum pilleum
inuestimus presentia literarū de his
seruata nihilominus potestate prou-
dendi pinguus de prestimonijs si fin-
tenorem predictarum litterarū de his
que tibi contulimus non fuerit plene
prouisum. Contradictores vero z rebel-
les si qui fuerint excommunicationis
sententiam incurrisse promulgādo de-
cernimus. In cuius rei rē.

In eundem modū vel quasi

Scolans miser. rē. discretis rē.
n Litteras domini pape recepim⁹
in hunc modum rē. Volentes
itaq- vt tenemur mandatis apostolicis
obedire fm tenorem predictarum lit-
terarum eidem clerico prestimonia ta-
lis ecclesie. talis dyocesis. vacantia per
mortem talis canonici contulimus. ip-
sumq- per biretum nostrum presenta-
liter inuestiuimus. de eisdem nobis ni-
hilominus rē. substituētes in eius rei
executionem. N. cui q- tū in hoc non
tamen in totum committimus vices
nostras qua fungimur vobis auctori-
tate rē. N. q. eundem vel procuratorē
suū eius nōse. in corpale possessionem.
p-dictorum p-stimoniōz iuxta manda-
ti apostolici tenorem inducaris z dese-
datis inductus. ita tamen q- ad exequē-
da predicta omnes vos aut vestrum al-
terum non expectat contradictores rē
In cuius rei rē.

Qualiter episcopus committat
vices suas canonico vt absoluat cleri-
cum fm litteras penitentiarij domini
pape.

Forma epistolaz

Gregorius. mis. rē. Noueritis
 s nos religiosi viri dñi pape peni
 tētiarij recepisse lras in hac for
 ma. Vnde rē. Quocirca aucte p̄dicta
 rū vobis p̄cipimus et mandamus q̄re
 nus cōsideratis diligenter circūstātijs
 vniuersis in dictis lris cōcedendis di
 ctum A. a p̄fatis excōicationū senten
 tijs absoluat. et cum eodē sup irregu
 laritate cōtracta dispensetis. put in p̄fa
 tis lris dñi pape plenius cōtinet.

Ute citatorie aucte dñi pape.

Etrus mis. rē. Noueritis nos a
 p sanctissimo patre summo pon
 tifi. recepisse lras in hac forma.
 M. rē. ponēdo totū tenorē lrarū. quo
 posito ita dices. Volentes mandatu
 apostolicū exequi reuerenter. quā fun
 gimur vobis aucte M. q. p. tevel p. ido
 neū rīsale. viij. die post receptōem p̄
 sentitiū quem terminū a nobis editū. p
 termino pempt. assignamus apud ta
 lem locū nro te p̄spectui rep̄ites dicto
 M. in iudicio respōsurus. Alioquin p
 cedemus in causa. put exigerit ordo iu
 ris. q. si p̄dictus terminus in diem ca
 deret feriata. sequentē diem nō feriata
 tibi pemptoriū assignamus.

Qualiter pcedatur cōtra contuma
 ces fm auctem aplicam.

Dhannes mis. rē. Cum auct.
 l nobis a dño papa rē. S. tali die
 coram nobis lris nostris citari
 fecerimus. Idem mandato nro dedu
 cto penitus in cōtempnū certo sibi p̄e
 emptorio termino assignato venire ne
 glexerit. p̄pter qd̄ ipm p̄umacem eius
 exigente malicia p̄ p̄ntes decernimus
 eum excōicationis lris subiacere. Quo
 circa ne idem cōmodū de sua cōruma
 cia reportet. q. n̄b̄l humilitas p̄desse
 videt. si p̄emptus p̄umacibus non
 obesser. Discretionī tue qua fungimur

auctoritate sub excōicationis pena p̄cipi
 endo mādamus quatenus singul die
 bus dñicis et festiuis pulsatis cāpanis
 et candelis accensis denūciatis corā po
 pulo excōicationis vinculo innodatū:
 donec sue culpe inobedientiā recognō
 scat et de p̄dicta cōrumacia satisfecerit:
 ut tenet. Si autē mandatū nrm̄ negle
 xerit qd̄ nō credimus adimplere. te in
 scrip. excōicationis vinculo innodam⁹
 Datum rē.

Qui eps p̄mittit vices suas archidia
 cono fm auctē aplicam.

Dhannes mis. rē. Nouerit nos
 l a dño papa recepisse lras s̄b hac
 forma. G. Cum igit varijs et di
 uersis negocijs impediti cognitōi et de
 cisioni ip̄i⁹ cause interesse nō possum⁹
 de v̄ra p̄udētia et sollicitudine plurimū
 cōfidentes sup ip̄ius cause cognitōe et
 decisione tenore p̄ntium vobis integre
 diffinitua sententia reservata cōmitti
 mus vices n̄ras. In cuius rei rē.

Nota q. aliqui cōmittit sola cause co
 gnitio vsq. ad diffinituā. et tunc dices.
 p̄sentū vobis auct. cōmittimus vices
 nostras in eadem nobis diffinitua sen
 tentia reservata. Item nota q. h̄mōi cō
 missio vel subdelegatio aliqui sit p̄ pub
 licū instrumentū.

Qualr eps scribit dño pape cum ap
 pellatū est in causa sibi cōmissa.

Incr̄issimo in x̄po patri et dño:
 l dño S. sacrosancte romane ec
 clesie summo pontifici M. l. In
 dignus eps seipm̄ ad pedū oscula bea
 toꝝ. a sanctitate vestra recepi lras i hac
 forma. M. rē. Cum ad executōem m̄a
 dati vestri humiliter et deuote p̄cedens
 p̄tes eadē coram me fecerim legitime
 euocari. Idē B. in cause p̄cessu sub hac
 forma vestram audiētiā appellauit co
 rā vobis dño rē. ponendo appellatōez
 fm formā si expedit cōicato cōsilio sa

Ars notarie

presentiam ipsi appellatōi non duxi aliq-
tenuis deferendū. nec ipm. tñ ab exami-
ne vestri iudiciū renocant. pcepti tamen
eidem q̄ vsq; ad triginta dies his lris
vestro se cōspectui representarent. In cu-
ius rei. Dam. rē.

Prohemiu sup gratijs faciendis.

Adices psona

rum attendimus merita cuꝝ
aliquis gratiā exigit. Nec sa-
tisfit gratie dum indignus intenditur.
nec p his rñdetur si eis p meritis gra-
tia denegat. Illis siquidē qui merent ē
dextera porrigenda digna retributiōe
meritoꝝ. vt sic merita honestatis pbi-
tatisq; extollant p congrue retributiōis
pmiū. vt p pluralitas magnificet meri-
toꝝ. Vñ ascribi cupiētibz militie cle-
ricali libenter facimus de bonis ecclia-
sticis puideri. vt ex hoc diuinū officiuꝝ
artius amplectentes. que dei sunt aus-
dius exequant. Hinc est rē.

Is qui dant sancta opa vt cleri-
cali ordine domino famulent.
debet et merito de bonis ecclia-
sticis puideri. vt ab eo stipendia vite susci-
plant. cuius obsequijs mancipantur.
Hinc est rē.

Opientibus disciplinis scolasti-
cis informari libenter gratiā im-
partimur. vt p eam studio anidi-
tis insistentes cōsequantur facilius qđ in-
tendunt. Cum igitur dilectus noster ta-
lis cupiat sicut asserit disciplinis scola-
sticis informari. nos desideriuꝝ eius
favore beniuolo psequentes. Manda-
mus. q. rē.

Incipit tractatus notariatus.

Ractaturi de

arte notarie siue notaria-
tus. Primo videndum est
quid sit ars notarie. Se-

cūdo quid sit notarius. et quot modis
nuncupet. et qualis esse debeat. Tercio
quot sint principales pres artis huius
notarie. Ad primū rñdetur q̄ ars no-
tarie siue notariatus est aliquis scribē-
di et dictandi peritus. p quē fragilitatē
humane negotia roborant et pñni me-
morie cōmendant. seu hoim negotia
publice et autentice notant. et quia non
omnis scriptura notarij autentica est s̄
dumtaxat illa que in publicā et autenti-
cam redigit formā. Et dñ notari⁹ a no-
to as. are. quia in uotas acta debent re-
digi. Vnde in aliquibus locis rogatio-
nes appellantur note. q̄ sunt note instru-
mentoz. que etiam ideo vocantur roga-
tiones. eo q̄ illas rogat tabellio scribe-
re. et ex illis rogat facere instrumentuz.
Dicunt aut. pthocolla a pthos qđ ē pri-
mū et collatio. i. prima collatio. Confe-
runt em̄ primo partes quid facere ve-
lint. et ex illa collatiōe fit pthocollum si-
ue rogatio. Pro secundo sciendū q̄
notarius ē psona publica officiu tabel-
lionatus gerens auctoritate principis
vel apostolici. aut alterius ad id p̄tates
dandi habentis. Ad cuius fidem recur-
ritur publice. vt ea scribat. et ad pñnē
memoriā redigat. p quibus debite fue-
rit requisitus et rogat⁹. Dicit etia tabel-
lio a tabula. q̄ olim veteres solebāt no-
tare in tabulis. iō tabelliones appella-
bant. qđ nomen habet adhuc in iure ci-
uili. C. de tabu. et scri. li. x. Dicit etia ser-
uus publicus. non q̄ vere sit seruus. s̄
q̄ eius officiu ad publicā utilitatē ē ad-
inuentum. Dicit etiam librarius. q̄ si-
cut libra omnia equaliter et iuste pōde-

rat. et debet ostendere mensuram regula-
tam et sueta. Ita notarius singula sibi co-
missa iuste librare et fideliter sine frau-
de describere et in publicam formam redige-
re debet et tenet. *Dicitur* quoadq; scriba-
rius. q; scripturas suas debz in scrinijs
suis caute seruare et custodire. vt in gl.
ca. ad audientia. de pscript. *Dicitur* etia scri-
ba a scribendo. Notarius insup debz ee
ho liber no colonarie pditionis alteri
necessitati no astrictus masculus sane
metis videns et audies. integre fame.
habes plena noticia arz no tale. No
tandū tertio q; officiu notariatus prin-
cipalissime pñstet circa tria. Primo cir-
ca tractus. Secdo circa vltimas volū-
tates et testamēta. Tertio circa instrumē-
torū confectionē. Vt ergo distinctiō in-
fra dicenda memorie poterint cōmen-
dari cuilibet pti principali sua annectē-
tur capla. Prima igit ps notariatus
que pñstet circa cōtractū habebit octo
capla. In primo dicit qd sit tractus.
In scdo de diuisione tractuū. In ter-
tio quot et q in tractibz exigant. In qr-
to occasione quaz psonaz cōtractus vi-
cient. In qnto occasione quaz rerū cō-
tractus infirmēt. In sexto qualiter cō-
tracti oñt ex obligatōis diuisionibus.
In septimo de pñtentiū pactis. et ipozū
pactoz diuisionibz. et qñ pena posita pa-
ctis exigi poterit et qñ non. In octauo
de quibz dā renūciationibz bñficiorū
seu defensionibus in tractibz appositū
seu apponēdis. Secda ps notariatus
officij q cōsistit circa testamēta et vltias
voluntates nouē habet capla. In prio
dicit qd sit testamētū et de eius diuissi-
one. et quē modū seruare debeat facien-
do testamētū in scriptis. vñ nuncupa-
tiū testamētū. In scdo de his q testari
non pñt. In tertio que requirant ad te-
stamētū. et qñ testes sint necessarij. et qñ
requirant testes incodiciillis. In quar-
to differentia inter testamētū et codi-

cillū. et in quibz casibus postari testamētū
nō tollit pñtū. In qnto de in-
stitutionibz et qbus verbis fieri solet et
que psona institui pñt et que nō. et qua-
liter fiat institutio. et in quot pñs here-
ditas diuidat. In sexto de substitutio-
nibus et earū diuisionibz. In septimo
de legatis in testamēto. In octauo de
successionibz ab intestato cum declara-
tōe arboris panguinitatis et affinitatū
pmissis. In nono in quibz casibus pa-
rentes pñt filios exheredare. et ecōtra. i.
quibus casibus pueri pñt exheredare
parentes. Tertia ps principalis officij
notariatus q pñstet circa instrumenta
rū pfectōz quattuor bz capitula. In pri-
mo ostendit diffinitio instrumētū cum
ipsius diuisione. In scdo quid pñnere
debeat instrumentū. In tertio qñ sint
publicationes reqsite ad instrumentū.
In quarto de quibz dā instrumentoz
formis cum eorū dē declarationibus
Et ita pñs tractat oibus pmissis expe-
ditis sub trina membrorū distinctiōe in
nomine sancte trinitatis suum habebit
finem

Capitulum primus.

Ota s; m Baldū

n in. l. labeo. §. tractū. ff. de v.
fig. Cōtractus pprie dicitur est

qñ vltro citroq; l. hinc inde ex vtraz pte
oñt obligatio vt in tractu emptiōis.
locatōis. venditōis. cōductōis. et sic de
alijs. Improprie aut tractus est quā-
do vna ptiū duntaxat obligat vt in cō-
tractu donatōis. vbi solū donās obli-
gat ad traditionē rei donatē. p. l. si no-
minis. C. d. dona. Immo absenti fit do-
natio. p. l. nec ambigi. C. eo. ti. Similit
est in mutuo vbi recipiēs solū obligat
ad tantundē restituendū. vt. l. ij. ff. si cer-
tū pe. Impropissime aut bz tractus qñ
ex nulla pte oñt obligatio. s; liberatio.
vt fit in transactōe ex nudo pacto facta

Comm. 60

Quinto

Notarius pñs
est ad

Officiū notariatus
est ad

Notarius pñs
est ad

Notarius pñs
est ad

Sil-
in. l. l.
ergo
de
dicto
rellig
igit
pñs
roma
tract
men
tur o
etiā
tione
gene
inno
glo. l.
um. l.
oblig
infra

ptio
mod
min
cto
ne tr
buri
dant
pñt
min
faci
plū
mū
Exe
men
mit
plū
mit
ti. p
di v

Sic fit liberatio p acceptilationē. p B
in. l. siue apud acta. C. de trasac. Valer
ergo ista distinctio vt cū loquit statutu
de pctu. intelligendū est de pctu ppe
dicto. Nā verba statutorū ppe sunt in
telligēda. vt. ff. de le. iij. l. non aliter. Est
igit pctu ppe duoz vel plurū in idē
psentis. De hoc p archidia. in glo. ca.
romana. de fo. cōpe. lt. vj. Qū tū ex con
tractu nascit obligatio tunc nō est no
men iuris. sed est nomē facti qū nō ori
tur obligatio. vt in dicta. l. labeo. Capif
etā qūq. p oi pacto seu qnacuq. cōuē
tione seu quasi pctu in istis. Et sic i suo
generali noie pctu. platus pūctet tam
innoiatos q. nominatos ptractus. vt i
glo. sup. verbo suo noie. in. l. iurifgenti
um. ff. de pac. Et qualiter pctu oriat ex
obligatōibus z obligatiōes ex ptractu
infra patebit.

Capitulum. iij.

Contractuuz alii

c nominati. alij innoiati. alij ma
gis noiati. Noiari sūt pti em
ptiōis. veditōis. locatōis. pūctōis cō
modati. depositi. mādati zc. Qui sō no
minati dicunt. eo q. nūq. aliquod di
ctorū vocabulorū alteri suā significatio
nē tribuit. Et q. nomen ita stricte attri
būtū est illi q. alteri ptractui accōmo
dari non pōt. vt emptio z venditio non
pōt dici accōmodati nec ecōtra. Inno
minati pctu dicunt. do vt des. facio vt
facias. do vt facias. facio vt des. Exem
plū prīmū vt fit in pmutatōe. do tibi do
mū meam. vt des. mibi piscinā tuam.
Exemplū scdū. pmitto tibi facere instru
mentū vel scribere decretales. vt tu pro
mittas mibi edificare piscinā. Exem
plū tertij. do tibi tunica. vt tu pmittas
mibi scribere sermonē. Exemplū quar
ti. pmitto te informaturū artem vasa
rii vt des. mibi duos florenos reneses

Et ideo dicunt innominati. q. eoz no
mina sunt ita vaga q. alijs noiatis cau
tractibus pōt accōmodari. Vndē do vt
des. pōt accōmodari emptiōi z vendi
tioni. Venditor em. aat rem z emptor
dat precū. Item do vt facia. pōt accō
modari locatiōi z cōductiōi. q. con
ductor dat mercedē seu pensionem. eo
q. locator sibi prester licentiam vtendi.
Magis innominati cōtractus dicunt
pacta. que ideo magis dicuntur inno
minati. eo q. eorum nomina accommo
dari possunt contractibus nominatis
z innominatis. quia pactum est adeo
nomen generale vt omnibus contracti
bus potest accommodari. quia omnia
complectitur que sunt causa obligatō
nis contrahende vel tollende.

Capitulum. iij.

His de diffinitio

v onib. z diuisionib. pctu. re
stat nūc videre quot z q. exigan
tur in ptractibus z ex quib. pnt. Sz
qm cōtractus pnt ex trib. s. psonis.
rebus. z eorū diuisionib. Et que
dā psonē se in cōtractu obligare possūt
quedā aut ptractū reddūt inutile. Erūt
ergo sex diuisiones personarū. Pri
ma homines aut masculi sunt. aut fe
mine. aut hermofrodite. Masculi sunt
qui regunt z gignunt. Femine que
patiuntur concipiunt z pariunt. Her
mofrodite sunt qui habent vtrūq. se
rum. Sed quicūq. sexus in eis mag
conualescit z pnalet denominationē
ipsius tribuit. Alia diuisio persona
rum. alie sunt nate alie nasciture. Na
te sunt que ab vtero matris separate
sunt z redierunt in lucc. Nasciture que
cōcepte adhuc sūt in vtero mris. Ter
tia diuisio. omis hō aut liber est. aut ser
uus. Seruus est qui nascitur ex acillis

Exigentia contractuum

de iur. nat. lib. 1. c. 1. §. 1.

nostris. vel qui caput ad hostium potesta-
tem. q. alio modo mancipia dicuntur quasi
manu capta. secus si capiat in guerra dua-
rum civitatum. q. talis per hoc non efficitur ser-
vus si alias ratione captivitatis fuit liber.
Casus in l. cum cognatum. C. de ingenu-
is et manumissis. Item servus est qui maior
ex. annis ad proprium percipiendum vel alio ius-
to titulo alienatus alicuius lucrum vel com-
moditatis causa non ignarus sue conditionis
se vendidit. vel ut proprium perciperet. sunt
enim alie multe divisiones servorum. de quibus
nihil ad presens. Liberi autem dicuntur na-
ti de liberis parentibus. vel saltem de libe-
ra matre. quia liberi sequuntur conditionem ma-
tris et non patris. C. de rei ven. l. partum.

Quarta divisio liberorum. Alii sunt in-
genui. alii libertini. Ingenui sunt qui cum
nati statim sunt. liberi siue nascantur ex
duobus ingenuis siue ex duobus liberti-
nis. siue ex uno ingenito et uno liberti-
no. Unde si quis nascatur ex matre libe-
ra et patre servo ingenuus et liber est. Li-
bertini sunt qui ex magna servitute iusta
de causa manumissi sunt. ut in l. de li-
berti. per totum. Et quorundam modis fiat eorum
manumissio et quatuorplex sit status eor-
um. habetur in l. de liberti. §. ult.

Quinta divisio personarum. alie sunt sui
iuris. alie alieni iuris. Sui iuris sunt li-
bere persone. patres matres et famuli seu filii
qui facti sunt sui iuris per mortem parentum
vel per emancipationem. vel alio legitimo modo
Alieni iuris sunt servi. Item filii famili-
as qui ex iustis nuptiis precati sunt siue
obtinuerint primum locum filiorum. scilicet qui sunt na-
ti ex uxore nati siue ulteriorum. ut nepo-
tes pronepotes. sic ceteri ex masculino
sexu descendentes. Item cum omnes homines
sunt vel fuerint filii. Sit de illis alia di-
visio. videlicet filiorum alii naturales et le-
gitimi. alii legitimi tantum. alii nec legitimi
nec naturales. Legitimi et natura-
les sunt qui preceant ex legitimo matrimonio.
Legitimi tantum sunt adoptivi. Natu-

rales tantum sunt qui nati sunt ex concubina
unico et indubitato affectu producta. Nec
legitimi nec naturales sunt spurii ex in-
cestuoso coitu nati. Alia divisio septi-
ma. Omnes persone autem sunt legitime etate
aut non. Legitima etas est a viginti quatuor
annis supra. Et huius etatis homines dicti
sunt maiores. Non legitima etas est a vi-
ginti quinque annis infra. Et huius etatis
homines dicuntur minores. Et horum minorum
alii dicuntur puberes. alii impuberes. Pu-
beres sunt a. xliij. annis supra masculi. fe-
mine ab annis. xij. supra. Et hi etiam dicti
sunt adulti et adulescentes. Impuberes
sunt masculi minores. xliij. annis. et femi-
ne minores. xij. annis. Et vocantur pueri et
puelle. Et si pater non habet vocantur pupil-
li et pupille. Horum impuberum alie sunt in-
fantes. et hi sunt a die natiuitatis. ma-
sculi et femine usque ad septimum annum.
Alie sunt prime infantie. et hi sunt a se-
ptimo anno supra. femine ad novem an-
nos et dimidium. masculi usque ad undecim
annum et medium. Abinde vero supra
dicuntur masculi usque ad decimum quartum
annum. femine usque ad duodecimum annum
prime pubertati. Et hec de personarum di-
visionibus sufficiant.

Capitulum. iij

Actum est in capi

itulo precedenti de personis et eo-
rum divisionibus. restat nunc
videre quomodo persone contrahendo se possunt
obligare et que non. ut inferius appare-
bit. Sunt autem quedam ex illis que con-
tractum viciant ratione etatis. ut infans et
maior infans. et proximus pubertati
Et puberes quidem ratione condicio-
nis. ut filii familias. Et servi quidem
ratione morbi. ut mutus. furiosus. et sur-
dus. Quidam ratione delicti. ut prodig-
us. hereticus. apostata. et committens
crimen lese maiestatis. de quibus om-
nibus aliquid per ordinem dicetur. Ita

De iur. nat. lib. 1. c. 1. §. 1.

De iur. nat. lib. 1. c. 1. §. 1.

Legitimi tantum
Lo

Personae obligantium

fans enim minor septē annis nec ciuilit
nec naturaliter obligat. nec alia sibi ob-
ligare pōt. s. maior infante tenet tñ de
sponsalicijs ptractibus et non de alio.
Proximus pubertati aut habz tutore
vel nō. Si habet tutorez et ptrahit sine
ipso tutore. nec ciuilit nec naturaliter
obligat. Si aut cum ipso obligat. licet
si decept⁹ fuerit possit restitui. vt infra
patebit de bñficio minorū. Sz si careat
tutore obligat naturaliter tñ et nō ciui-
liter. Et sola naturalis obligatio de iu-
re ciuili inefficax est ad agendū recte si
cut ex nudo pacto non dat actio de iu-
re ciuili. ff. de pac. in l. i. iurisg. §. sed cuz
nulla. et C. de pac. l. legē. De casibus tñ
vbi ex nudo pacto dat actio. vide glo. i
sti. de act. §. sed in psonā. Est et alius ca-
sus in. le. in puentōe. C. de pac. De iure
aut canonico peccat moraliter recedē-
tes a pact⁹ alias licitis. extra de pac. c.
i. et xxij. q. i. p. dicandū. Sunt tñ duo ca-
sus in quibus ptraheō non habens tu-
torē ciuilit et naturaliter obligat. Pri-
mo ex ptractu quo factus est locupleti-
or. Secundo si contrahendo dolū cō-
misit. qz tunc tenet in solidū. Puber et
masculus maior. xiiij. et femina. xij. sed
vterqz minor. xxv. annis. siue paterfa-
milias siue filiusfamilias sit tenet d. oi
cōtractu inito cum pdecessori suo. et ex
cōtractu facto cum tutoris decreto nisi
in duobus casibus. Primo cuz graue
damnū passus sit. i. maius dimidio in
sti p. cij. v. fraudis p. filii intercessit. id ē
dolose sit decept⁹ a tutore. In illis duo-
bus casibus non tenet de p. ctu inito cū
tutore. De his que gesta sunt cum ipso
pubere siue adulto distinguē aut quia
habuit curatōrē vel nō. Si hz non obli-
gatur sine curatoris auctoritate. Sz si
nō habet obligat ipse adultus ciuilit
et naturaliter. p. l. si curatōrē. C. de in in-
teg. resti. minorū. xxv. annis. Verumta-
men si deceptus est etiaz p modico dā

no. i. minus dimidio iusti precij. dā-
modo non sit ita minimū qz preludicet
maiori rei. vel summi restitutionis i in-
tegrum beneficiū petere potest. vt infra
diceitur de beneficio minorum. Sed tñ
ad hoc vt minor restituat debet se pro-
bare minore et deceptū. qz non eo ipso
qz deceptus est minor intelligit. Fallit
tñ in quinqz casibus de quib⁹ minor de
inito cōtractu ab eo non restituit. etiaz
si pbauerat se deceptū. Prim⁹ casus ē
qñ mutat statū. i. vendendo se ad preci-
um vel ad lucrum picipandū. Se-
cundus casus si maiori rei vel summe
pudiciū genere. i. si petit se restitui in
minima parte in qua dicit se deceptus
et meli⁹ est qz recipiat damnū in illa mi-
nima parte qz totus contractus infrin-
gere. Tertius casus si minor commu-
ni iure vsus sit. Verbi gratia. vt qz ad-
uit hereditatem locupletez. vel emit ser-
uum necessarium. et postea nacte repe-
riunt. vel seruus mortuus est. Naz nō
euentus damni. sed inconsulta facul-
tas pbet restitutionem. vt. l. non videt.
C. de in inte. resti. minorum. xxv. annis
Item quarto si dolum commisit. vt. l.
si his. C. si minor maiorem se dixerat.
qz deceptis et non decipientibus iura
subueniunt. Quinto si corporaliter iu-
rauit se non contrahenturum occasio-
ne minoris etatis et sponte prestitit. vt
in auten. sacra. puberū. C. si aduersus
venditionem. Itē si iurauit per deum
vium verbatenus non restituitur nisi
probat per ar. scrip. inserta. id est per in-
strumenta publica facta. de die natiui-
tatis sue. Sed si vellet probare per te-
stes non audiretur. Consimiliter inge-
nium fore. qz sufficienter non probat
per testes. sed per testes et instrumenta.
vt dicit. l. i. C. de testibus. Itē filius sub-
sectus potestati patris aut vel proau si
cum eo vel eis contrahit ciuilit non
obligat. quia iuris interpretatiōe eadē

Contractus

est psona patris & filij. vi. l. fi. C. d. ipu. & alijs subiti. nisi de castrensi. qz in tali tã qz paterfamilias habet. Si tñ cū alto q cūqz cōtraxerit naturaliter & civiliter obligat. beneficio tñ restitutōis sibi saluo. Non tamen pmitit rem patris obligare sine ipsius pſensu. nec etiaz paciscendo patris cōditōem pōt recipere vel actōem patri ppetentē tollere sine ipsi mandato. vi. C. de pact. l. filius. Constitutis casus in. l. nō solum. ff. solu. ma. & l. cum maritū. C. de solu. & libera. Itē alios casus spāles ubi exigit spāle mādātū. enumerat glo. in. c. qui ad agēdū. de pecu. li. vj. Nota seruus cū dñō ciuili ter nō obligatur sed cum extraneo pacisci pōt dñō acquitendo. qz ex psona dñi habet ius stipulandi. alij vō efficaciter non obligat cum p mortuo reputatur. sed eius ex cōtractu dñs cōuenit de peculio serui. vel de eo quod in rem dñi versum est. vel qd iussu ipsius factū est. fallit tñ in tribus casibus in quibus dñs de peculio serui non tenetur. Primus cum seruus nō donat. Item cum vouet. Item cum fideiubet extra causam pecuniariā. Item furiosus vl mente captus tpe furoris trahere non pōt qz contractus non possunt fieri sine cōsensu. mō ipse expresse vel tacite consentire non pōt. Verū tamen si contrahit mente recepta vel habuerit dilucida in ternalla cōtractus cum eo initus valet. Mutus surdusqz qui hmoi morbis naturaliter laborant contrahere non pñt. quia stipulatio habet fieri p interrogatōem & responsionē. & his qui stipulat verba interrogantis & ecōtra audire debet. Prodigus cui bona sunt interdicta nō obligatur. Similiter hereticus apostata & cōmittens crimen lese maiestatis nō possunt cōtrahere. qñ his psonis interdicta est a lege facultas contrahendi. de quibus latius infra de te-

stamenti dicetur. Ceterū lz mulier nō sit de pñctis octo psonis que se obligare nō pñt. & lz regulariter se suo noie obligare possit in fideiusiōe. tñ p alijs nō obligatur. sed iuuat beneficio senatuscōsultus velleiani. de quo beneficio infra spāltier patebit.

Capitulum. v.

De psonis

que reddunt contractū inutilem. videndum est de rebus quarū occasione cōtractus reddunt inutiles. Herum quedā sunt iure pñbi te alienati. quedā vō natura. Iure pñbi bira est alienatio predij minoris. l. impuberis & omniū rerū ipsius minoris q seruando seruari pñt. vt auri argenti geminarū & oim aliarum rerum tps pñtate defacili non periturarū nisi ea interueniant q de iuris solēntate in alienatōe rei minoris debent interuenire. scz vt fiat talis alienatio ob es alienum vt soluat debitū creditori ipm minorē argentī. vel si vsurarū nomine grauaretur. secundo vt fiat aucte tutoris. tercio vt interueniat iudicis decretum. qd de cretū cuz magna & matura deliberatōe iudicis debet inponi. Nota tñ q aliqñ predij minoris etiam sine decreto iudicis pōt alienari. vtz qñ defunctus ex cuius bonis illud pñdium puenit ad minore hoc in vltima voluntate iussit. vel si minor illō a principe impetrauit. Alie vō res que seruando seruari non possunt. vt sunt vestes. carnes. frumentū. vinum. oleum. farina & similia. & alia supuacua vendi possunt a tutorib sine iudicis decreto. & hic appellatōe pñdij intelligunt tam predia vrbana qz rustica. Item pñbi bira est alienatio filiofamiliā rerum que obueniūt filio ex aduenticio peculio. & dicit aduenticiū pe-

mente capta
contrahere nō pñt

si quis et pñt
dñs nō

si quis et pñt
dñs nō

cultū q
one ma
lineam
tuna
templa
test ali
ipsius
filij & v
fecticiū
stantia
pñt filij
quocun
lius illi
cū cast
in cast
strense
filiū fa
vel me
vel offi
pñt. nō
natio fi
tem. pe
si existi
emprie
ab vxo
te vel in
lex pñbi
natio e
mulier
qui ind
tus pu
di. tunc
re cum
puoca
ti. Item
ritus n
no infe
ruinan
possess
no sit si
uertat
dit p re
tre. & so
inopia.

inutiles

culū qđ venit filiofamilias ex successi-
one maris vel alterius sibi cōiuncti p
lineam paternā vel eius prospera for-
tuna ⁊ nō ex substantia patris vel ei⁹ cō-
templatione. quod etiam a filio nō po-
test alienari nisi patre consentiente cuz
ipsius peculij aduenticij proprietates sit
filij ⁊ usufructus patris. Peculium p-
fecticiū dicitur quod obuenit filio ex sub-
stantia patris. De castrensi aut peculio
pōr filiusfamilias tam cum patre qđ cū
quocunq; alio cōtrahere ⁊ pacisci. qđ fi-
lius illius peculij plenus est dñs. ⁊ di-
citur castrense peculij quod filius acqrit
in castro p militiā suam. quasi autē ca-
strense dicitur quasi militare qđ acquirat
filiusfamilias. vt aduocatus. magister
vel medicus. aut ec quacunq; sua arte.
vel officio suo. de h̄ plene insti. p quas
pfo. no. obli. acq. Item prohibita ē alie-
natio fundi dotalis inestimati dati in do-
tem. per. l. mariti. C. de fundo dotali. qđ
si existimatus est non dicitur dotalis sed
empiricus Et hic fundus dotalis neq;
ab vxore neq; a viro etiam consentien-
te vel iurante vxore alienari debet. quia
lex phibet. pmittitur tamen ipsius alie-
natio ex necessitate contingente. vt qñ
mulier dedit in dotem portōem fundi
qui indiuisus est ⁊ inestimatus. ⁊ mar-
itus puocat ad diuisionem a socio fun-
di. tunc em ⁊ ex necessitate videt aliena-
re cum puocatus fuerit. secus cum ipe
puocaret. ⁊ ita intelligit dicta lex mar-
ti. Item alienatio est necessaria qñ ma-
ritus noluit cauere vicino suo de dam-
no infecto cui dotalis p̄dium minabat
ruinam. ⁊ ob hoc vicinus est missus in
possessionē. ex. j. ⁊. ij. decre. Item aliena-
tio fit si mulieri expedit qđ fundus cō-
uertat in pecuniā. vt quia vxor illū vē-
dit p redimendo viro. filia p alendo pa-
tre. ⁊ soror p alendo fratre laborantib⁹
inopia. Item fit alienatio fundi dotalis

quando loco ipsius alium fundū mar-
itus accipit in dotem. Item phibita est
alienatio illius rei quam testator in vl-
tima sua voluntate phibuit alienari et
causam expressit. quare noluit alienari
vel si psona apparet occasione cuius p-
hibita est alienatio. Item prohibita est
alienatio rei litigiose. Res de cuius pe-
titione litigium mouet vel questio seu
causa inter petitozem ⁊ possessozē. Fit
autem litigiosa res in continenti obla-
to libello. ⁊ huius litigiose rei phibita
est alienatio adeo qđ magne sunt danti
⁊ recipienti rem litigiosaz impositae pe-
ne. Etiam ille qui accepit eam emptio-
nis vel donatōis seu quocunq; alio ti-
tulo siue contractu si quidē sciebat rez
litigiosam cogitur rem reddere ⁊ nihil-
ominus puniatur pretio. ille vō qđ alie-
nauit p̄cium. quod recepit cogitur pre-
stare fisco ⁊ tantū de suo. Si autē qui
accepit ignorauit rem litigiosam cogi-
tur reddere rem restituro sibi p̄cio a vē-
ditore. qui venditor tantundē dabit em-
ptori de suo ⁊ fisco. Emptori terciā p̄ez
quia eum decepit. duas em partes da-
bit fisco. Et hec pena locum habet etiā
in donatione rei litigiose. vt facta vera
estimatione rei puniatur vterq;. vt dictū
est supra in pretio. In ceteris tamen ca-
sibus permittit lex rem litigiosam alie-
nari. vt causa dotis vel donatōis pro-
pter nuptias transactionis vel diuisionis
hereditatis. vt habetur in. l. cense-
mus. C. de litigiosis. Item p̄tor p̄mit-
tit alienatiōem illius rei pro impensis
in funere defuncti pro solutione debiti
⁊ p cibarijs familie. vt. ff. de peti. here.
l. diuus pius rescripsit. in. S. causa au-
tem. ver. nā funeris gratia. Item no-
ta inutilis est contractus si quis suam
rem pure stipulet vel emat. Secus vō
si sub conditione emat. Quia in cuen-
tum conditionis valebit emptio. vtpu-

Contractus inutiles

ta si emat res desineret esse sua. q. tunc adueniente conditione tenet rem emere et ei dare. Alioquin estimatorem rei dare debet. Valeri tamen emptio rei propter rationem possessionis quam emptor non habet vel ratione alterius iuris sibi emptori deficientis in sua re. Aliene tamen rei venditio promissa est in iudicium venditoris non autem ementis. Sed tamen distinguo hic de emptione. aut enim emptor sciens alienam rem emit. aut ignorans. si sciens rem alienam emit iterum distinguatur. quod autem sibi fuit cautum de evictioe aut non. si non fuit cautum non potest agere contra venditorem. imo pretium datum perdit per leges. si fundum. C. de evict. Si autem sibi fuit cautum per promissionem stipulatione vallata. tunc tenet venditor emptori ad pretium restitutionem. et ad id quod promissum erat per stipulationem siue sit duplici siue triplici. et etiam ad interesse. Si autem ignorans emit rem alienam et fuit sibi cautum tutus est. si non fuit sibi cautum agit pro venditore ad pretium et ad interesse ad duplici siue triplici aut simpliciter pro natura contractus exigit. per l. non dubitatur C. de evict. Casus tamen est singularis in. l. vi. §. emptor. C. contra deleg. ubi quis emit rem alienam etiam scienter que mandata sunt restitui per fideicommissum re tali evicta nihilominus recuperabit pretium.

Item nota rei aliene prohibita est obligatio vel impignoratio siue consensu illius cuius est. Et creditor qui alienam rem in pignus accepit non habet in ea ius pignoris vel hypothecae. quod debitor in illo pignore vel alia re aliena debitum constituit non potest. eo quod nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habeat. in regula nemo plus iuris. de regulis iuris. libro. vi. Dicitur autem pignus proprie res mobilis que pignore datur creditori et datur ei possessio illius rei. ubi autem non transit possessio in creditorem dicitur hypotheca. Item inutilis est stipulatio

super rebus que in rerum natura non sunt nec fuerunt. ut si quis stipuletur hircocerum vel chimeram. Item si quis stipuletur res impossibiles sibi dare ut lunam. solem. vel aureos montes. Item si quis stipulet rem que iam fuerit. tamen modo non est. ut si quis stipulet stichum mortuum non valet stipulatio. sed si ipsa processit mortem ut quia aliquis promisit dare stichum die statuto. sed fuit in mora postea mortuus est stichus tenet ad estimationem stichij eo quod fuit in mora. verum si quis stipulet rem que non est sed futura sperat ratione rei valet stipulatio. ut si quis stipuletur futurum pretium ancille vel futuros fructus. vel si quis emerit sacrum rhetis ubi inest conditio. ut si quid capiat il lud debeatur. Item prohibita est alienatio mancipij christiani in iudeum. quod non licet iudeum possidere mancipium christianum. Item prohibetur alienatio rerum que a commercio hominum suntempte. ut sunt res sacre religiose et sancte. et que deo sunt dedicate. ut ec. et liber homo. Sunt namque res sacre que publice et non private per pontifices deo sunt dedicate ut ec. Religiose vero sunt sepulchra seu loca in que homines mortui inferunt. Sancte sunt res. ut muri et porte civitatis municipiorum et castrorum adeo quod pena capitulis imponitur violatoribus earum. ut si aliquis aliter ingreditur civitatem vel municipium quam per portas. Publice res sunt flumina portus maris et etiam que dedicate sunt populo ut stagnum stadium publica orbita. insti. de re. divi. §. sacre res. et se. Est ergo inutilis tractus super rebus predictis. imo emptor qui scit res tales esse et emit. perdit pretium et rem. Sed ignorans a venditore sciente sibi comparuit tenet venditor in id quod sua interest se deceptum non fuisse. verumtamen fallit in superfluis vasis ec. que si debitum vixens imminet vendi possunt alijs venerabilibus locis vel confracta partibus. Fallit. n. i. libero homine qui vendi et alienari potest si interveniunt

*ante actus constat
ex duobus p. et verbis*

ea quod
stra. i.
pig. a
hibiti
bitum
tunc
toi v
q. de
factu
ri vel
epo
de se
d mo
bet r
bus
bet v
sermi
bus
tura
ec. et
tes q
mo d
ma p
capit
si no
emp
vnde
tota
rea.

Stat
aut
tate
vel a
stre
ci. q
civi
tura
hac
pup
ris

Obligatio

De obligationibus

ea que habent in. l. ij. C. de patri. q. si. di-
stra. nec est contra. l. qui filijs. C. que res
pig. da. pos. vel nō. Cetera aut res ec. p
hibite sunt alienari nisi vigeat tale de-
bitū qd ex mobilibus solui non possit.
tunc em detur primo in pignore credi-
tori vt ipe creditor tamdiu teneat eam
q. de fructibus de sone sibi fuerit satis-
factū. vel si non inuenit qui rem pigno-
ri velit recipe. tunc rector domus coraz
epo debet iurare p. sente maiore pte ibi
de seruitutiū vt debitū sit vicens. r. q.
d mobilib. solui nō pōt. r. hoc facto de-
bet res subhastari r stare venal. xx. die-
bus r plus offerenti def. deinde res de-
bet vendi cū consensu maioris p. tis ibi
seruitutiū facta mēto de p. dictis omi-
bus solennitatib. r. hoc fm leges. fm
iura canonica v. venditio rei immobilis
ec. etiā si solū interueniant iste solēnita-
tes que in emphiteoticis p. cessib. hoc
mō est. vt si res valet. r. addatur vnde
ma pars r interueniat epi auctoritas r
capituli cōsensus vtili causa assignata
si nō inuenit ap. r. modus debet dari
emptori vel insolutorz creditori adiecta
vndecima pte in p. cio vniuerse estima-
tōis rei. no. in. l. sancimus. in autē. p. re-
rea. C. de sa. san. ec.

Capitulum. vi.

De visum sit d

duobus ex qbus contractus
constat. s. psonis r rebus. Re-
stat nunc videre de obligatōibus. Est
aut obligatio iuris vinculū quo necessi-
tate astringimur alicuius soluende rei
vel aliquid dandū vel faciendū fm no-
stre ciuitatis iura. vt insti. de obl. in p. n-
ci. Obligationū alia naturalis tñ. alia
ciuilis tñ. alia natural r ciuilis sit. Na-
turalis ē q naturalē equitatē continet
hac naturali solū obligatōe se obligat
pupillus primus pubertati sine tuto-
ris auctoritate non factus locupletioz

naturalis

nec dolū cōmittens. Itē seruus dñio et
cuiuslibet alteri p. sone. Itē fili. p. r in ei-
p. tate exis. r ecōtra. sed tal natural oblig-
gatio inefficax est ad agendū. Ciuil oblig-
gatio est cū quis solēnitati iuris atri-
ctus est. r talis obligatio ex sola dispo-
sitōe legis pcedit. vt cum quis p. fessus
est mutuo recepisse decē spe future nu-
m eratōis. de quo mutuo scriptura ē fa-
cta post biennū tene. ciuilliter. l. pecu-
nia nō sit numerata. sed naturalis eq-
tas cum tenere nō suadet. vñ l. fm ius
ciuille taliter cōfessus sit obligatus. na-
turalis tñ equitas non vult vt soluat id
qd nō recepit. h. q. pōt infra biennū ex-
cipe d nō numerata pecunia. quā si nō
opposuerit. tūc vult naturalis eqtas q
sibi impute. r tenetur naturaliter r ci-
uilliter. Parer ergo q naturalis obliga-
tio p se seu ciuilis obligatio p se ad agē-
dū est efficax r inuitabilis. Naturalis
r ciuilis obligatio est vbi ambo cōcur-
runt. s. psona que de de iure contrahere
pōt r dispositio legis. r hec efficax ē ad
agendū. Obligationū naturalū r ciuil-
liū simul. alia est ex p. tractu. alia ex q. si
cōtractu. alia ex maleficio. alia ex qua-
si maleficio. Obligatio ex cōtractu ē q
p. cio p. r. r. r. que ex ipso p. cio r contra-
ctu descendit. vt emptio. venditio. loca-
tio. cōductio. donatio r h. m. d. Et qua-
si ex contractu obligatio est. vt cum q.
gerit alterius negociū sine ipius man-
dato. vt sūt tutor. curator. sine negotio-
rum gestor r similes p. sone. Isti em nō
contraxerunt cum illis quoz negocia
gesserunt. vnde nō tenent ex contractu
h. quasi ex cōtractu. Ex maleficio vt q.
alicuius furtū. rapinaz vel iniuriā alicui
fecit tenet ex maleficio. Ex quasi autē
maleficio est q. alicuius directe nō deli-
quit sed quasi. vt q. ex domo sua quaz
inhabitat aliquid effusum ē vel electū.
qd alteri nocuit. vt insti. de obl. que ex
quasi maleficio nascunt. in p. nci. Cō-

n iij

obligatio
ciuilis

ne ius et
ciuilis obligatio

obligatio
ex contractu

obligatio
ex maleficio

obligatio
ex quasi maleficio

ex quasi

Obligatio

De obligationibus

obligatus contrahit
quasi iure

ms

trahunt aut obligationes aliqui re aliqui
verbis, aliqui iuris, aliqui consensu. Ex re
contrahitur obligatio ut in mutuo, com-
dato, deposito, similiter et in pignore et.
Ex re igitur mutuatam tenet quis ad simi-
lem rem reddendam. Ex re vero comodata
deposita vel pignoratam tenet quod ad ean-
dem rem restituendam. Pro evidenterio
et intellectu obligationum est notandum.
quod rerum quedam nullum habent usum, p-
prie loquendo sicut pecunie que solus
sunt medium rerum que usum habent. unde
pecunie per huiusmodi generis concordia inue-
te sunt ad supplementum earum rerum que
per usum hominum sunt necessarie. ut vult ar-
isto. j. poli. et ideo pecunia proprie non potest ven-
di emi vel locari nec conducere. potest tamen
mutuari. deponi et permurari. Quedam
sunt res quarum usus est ipsorum corruptio
sicut vinum, ceruisia, panis, caro. et sic de
alijs. et tales non habent locari neque adu-
ci. possunt tamen emi. vendi. deponi. permu-
tari et mutari. Quedam vero sunt quorum
usus potest separari a proprietate earum ipsis manen-
tibus in esse. ut domus et alie possessiones.
scilicet equus, vestis et. et tales emi possunt
vendi et etiam locari. alia autem supradic-
ta non possunt locari. quia ex tali locacione nul-
la posset percipi utilitas. In his autem vlti-
mis cum dominium sit penes locantem.
usus autem penes conductorem. licite potest de ta-
libus accipi pensio per locantem. usus autem
penes conductorem propter pensionem reside-
bit. Nam in rebus que usu consumuntur.
si quis vellet seorsum computare usum a
re. violentaret naturam rei. ut si quis seor-
sum vellet vendere vinum. et seorsum usum
vini. vel venderet id quod non est. vel eandem
rem bis venderet quod in rebus quarum
usus a proprietate potest separari non cadit. unde
in talibus potest utrumque seorsum concedi
utpote si esset quod alteri traderet dominium:
siue proprietatem domus reservato sibi usu
ad aliquod tempus. vel contra cum quod pcedit
alicui usus domus reservato sibi domi-

nio et proprietate domus licite potest accipere
precium per usum domus. ut ff. de locati. per
torum. Verbis prahitur obligatio per inter-
rogationem precedentem et rationem immedia-
te sequentem. Unde nisi interrogatio prece-
dat rationem non valet obligatio. utpote
si iohannes ita stipuletur a petro promitten-
te mihi dare centum. vel facere hoc. et pe-
trus respondeat in presentem valet obligatio
Est autem stipulatio firma verborum conce-
ptio qua quis aliquid se facturum datu-
rumve promittit alteri. super quo interroga-
tio dirigitur. et dicitur a stipulone grece. id est
simul latine. vel dicitur a stipula. id est stipite
descendens. Et socius per socio potest stipu-
lari. filius per patre. servus per domino. simili-
ter frater pro fratre. procurator pro parte
curator pro adulto. Literis contrahitur
obligatio quando aliquis misit litteras ex cau-
sa mutui recipiendo. x. vel. xx. qui non
recepit sed fecit sperem future numeratio-
nis. unde vigore illarum litterarum si infra biennium
non exceperit. de non numerata pe-
cunia lapsa biennio tenet civiliter et na-
turaliter. ut supra dictum est. Consensu so-
lo prahitur obligatio. ut in societate. ma-
dato emp. et ven. illa enim consensu solo
contrahitur. Item contrahitur aliqui obligatio pu-
re. aliqui in diem. aliqui sub conditione. Pu-
re contrahitur obligatio quando promittitur aliquid
dari non appposito certo die vel conditione
ut dicendo promitto tibi dare decem ex causa
mutui. Unde hec pure debent. id est in con-
tinenti. sed non ita incontinenti quod prius non
debeat expectari quod diu numerentur vel tam
diu ut commode solui possit. In die contra-
hitur obligatio. utpote promitto tibi dare
decem hinc ad pascha. unde facta promissio
in continenti debito: factus sum. non tamen
potest a me peti nisi adveniente die. Sub
conditione fit obligatio. utpote promitto ti-
bi dare decem si navis venerit ex asia.
unde pendente conditione non oritur obli-
gatio vel actio. ea tamen secuta conditione est
actio. Ceterum stipulationes inutiles red-

contrahit stipulatio

De pactis cōtrahentiū

dunt multis de causis. Aliqñ rōne in-
teruallū interpositū nisi modicū sit in-
uallum. unde certū est q̄ in stipulatiōe
necessaria ē interrogatio et respōsio. ita
neq; inustus neq; surd⁹ neq; infans sti-
pulatōem cōtrahere possunt. nec etia;
absens qm̄ ambo audire debent. Itē
inutilis est stipulatio rōne dissensus. vt
si stipulor vni et tu p̄mittis alud. Itē
reddidit inutilis rōne p̄ditōis impossi-
bilis. vt si celum digito tetigeris et. Itē
si ex causa turpi descendit vt stipulor si
bi sacrilegiū adulteriū vel homicidiū.
Itē inutilis est si fiat p̄ metū v̄l doli
Itē inutilis est rōne detractōis vel abie-
ctōis. vt si stipulor pure tu respōdes
sub cōditōe. Itē inutilis est rōne ap-
posite p̄sone. vt si stipulor nomie illius
cuius mādātū non habeo nisi sit talis
cui subiectus sum. vt p̄re filius patri.
seruus dñō et. Valer. n. tūc talis stipu-
lato. et ex tali acquiri patri actio sibi et
dñō. sed alteri q̄ dictis p̄sonis non pōt
quis stipulari nisi sua inter sit. vñ si si
p̄sone alteri dare cui dare mea inter sit:
tenet stipulatio. vt si stipulor dare credi-
tori meo vel p̄curatori vel curatori aut
tutori. v̄l filiis p̄sonis. Itē ex tali sti-
pulatōe solus ego agere possim et non iste
cui stipulatus sum dare. In casu tñ ex
mea stipulatōe agit iste cui dare pact⁹
sum. vt si tutor paciscat dare pupillo v̄l
curator furioso. vel actor vniuersitati.
Itē si p̄curator absens stipulatus ē da-
re dñō tenet. verū Itē alteri stipulari vel
pacisci nemo possit vt dictū est. si tamē
adiicit stipulationi pena stipulatio pe-
ne valet. vt si quis ita stipulet p̄mittis
mihi q̄ dabis B. c. et si nō dederis ei da-
bis mihi decem nomine pene. Vltima
stipulatio pene tenet. Itē p̄ncipalis nō
tenet. et qñ pena adiecta pactis exigi
possit et qñ nō. h̄ in. c. p̄xi.

Capitulum. vij.

Itē de cōtracti-

bus et cōtractū p̄sone et earū
diuisionibus. restat nunc vi-
dere de pactis cōtrahentiū et ip̄or diu-
sionibus. Vñ pactū est consensus duo-
rū vel pluriū in idē alteri ab altero pa-
ciscentiū dandū vel faciendū. Itē de
ergo singula verba diffinitōis. pact⁹. n.
solo consensu p̄fici in emp. et ven. et hoc
ad differentia stipulatōis in qua nō so-
lum cōsensus sed etia; verba necessaria
sunt. q̄ habet fieri p̄ interrogatōis et r̄-
sionē. vt supradictū est. Itē necessariū
est vt in pacto sint duo vel plures q̄ cō-
sentiant in idē dandū vel faciendū. et sic
differt a pollicitatiōe. q̄ pollicitatio so-
lius offerentis ē p̄missio. vt. l. pactū. ff.
de polli. Et in idē et nō in eodē et bene.
q̄ si ego et tu cōsentiamus q̄ semprom-
us sit lapis n̄ ē pactū. q̄ talis cōsensus
nō obligat vñ alteri. nec ē de dandov̄
faciendū. Vñ etia; alteri ab altero. q̄ si cō-
sentiamus q̄ vnus n̄m det aliqd titio
vel q̄ titius der̄ni ex nobis nō ē pactū
vt. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. in p̄m.
Cū stipulari alteri vel pacisci q̄s nō pos-
sit nisi eidē obliget. nō at obligat regu-
lariter aliqd negotiū alteri p̄mittēdo.
Vñ aut pactū a pactōe. l. a pace et actū. *partu d. c.*
Nam si paciscimus ex diuersis et p̄tra-
rijs aior moribus p̄ multa variaq; di-
crimia in vnā cōsonatē deducimur sen-
tentia. vt in. l. j. S. j. ff. e. ti. vel vñ pactū
a palmarū p̄cussione vt sepe fieri solet.
Pactoz multe sunt conditōes. de de
seruicib⁹ ad p̄positū tūtaxat dicit. Pa-
ctoz quedā sunt inutilia. quedā v̄o vi-
lia. Vtilia pacta sunt q̄ rōne vestiunt. et
eoz qdā rōne p̄sonaz. qdā rōne rerū. scē
qdā fm̄ iuris ordinē sūt. Est aut sciē-
dū q̄ p̄sone q̄ pactū faciūt op̄z q̄ tales
sint q̄ se obligare p̄nt et res et sint tales
sup̄ q̄bus pactū fieri debet. que a iure
nō sūt p̄hibite et q̄ seruatur ordo iuris
n̄ illi

De pactis

ut in precedenti ca. supra visus est de psonis rebus et obli. Inutilia vero sunt pacta que sunt contra leges constituciones et edita propter et in fraude. Contra leges vero fieri pactum quod alienat partem minoris sine decreto. ut l. cum emancipatis. et l. non solus et l. non est. et l. et si his. C. de pdis vel alijs rebus minorum sine decreto alienandis vel non. Vel qui alienat fundus dotatus. ut i l. j. C. de fundo do. Constitutio autem fit quod aduocatus pacifice cum clientulo de qua pre litis habenda pro suo solario. p. l. si quis aduocatus. C. de postu. Contra edictum prois fit ut si sciat pactum quod alicui si liceat facere furtum vel homicidium sine pena. imo scienter et crimine occultas sociis efficit crimis et pena principalis puniet. ut l. j. C. de his qui latrones vel aliorum criminum reos occultant. In fraude autem fit pactum varijs modis. quod aut fit fraudem de persona ad personam. aut de re ad rem. aut de pactum ad pactum alterius. aut de tractu ad pactum eundem. aut de nomine ad nomen. aut de facto ad factum. De persona ad personam fit fraudem. utpote ego tutor vel curator. quod prohibeo aliquid emere de bonis pupilli vel adulti mei durante tutela vel cura. p. l. iij. ff. de pupilli. saluam fore modo ego non emo pro me sed pro interposita persona. ut pro uxore vel filium meum vel etiam extraneum nomine in meo. Publice tamen et palam et bona fide potest res pupilli emere. ut l. cum ipse. C. de phen. emp. et ven. et l. si in emptioe. S. tutor. in glo. ff. eo. ti. De re ad rem fit fraudem. quod etiam prohibetur mutuare pecuniam filiofamilias. ego pecuniam non mutuo sed aliam rem sibi do. ut ipsa vendita utatur pecunia. De pactum ad pactum alterius fit fraudem utpote vlt et vxor prestante matrimonio. prohibent sibi donare. vlt non donat sed donationis causa vendunt sibi inuicem. De tractu ad tractum eundem fit fraudem. utpote cum tu mutuares ticio pecuniam mulier eius vellet fideiungere. pro eo. ego vero contra. ne mulier defraude

tur mutuant pecuniam mulierem et istum fideiussorem recepi. De nomine ad nomen fit fraudem. ut si prohibet aliquis ne fiat in potestate alicuius terre et ipse facit se eligi non in potestate. sed in defensorum. cum tamen idem sit solo nomine mutato. De facto ad factum fit fraudem. ut vendidi tibi ancillam eo pacto ne constitueres eam in lupanari ad faciendum questum sui corporis. tu vero in lupanari non posuisti eam. sed in cauponam vel tabernam quod ibi misiraret. quod tamen idem est quantum ad effectum. Item nota quod non solum predictis rationibus sed etiam alijs quibusdam occultis pacta reddunt inutilia. Est enim pactum factum inter debitorem et creditorem ne liceat creditori pignus distrahere. quod non valet. quia alias debitor inclaretur ad delinquendum. id est ad solutionem denegandam. Secundo si paciscaris de non repetendo depositum vel de non agendo de positi actioe. Sicut si quis paciscatur ut ex causa depositi omne periculum sitet. Nam talia pacta valent. ut l. i. iurigen. S. si quis paciscatur. ff. de pac. De pigno. oblig. notandum quod si inter debitorem et debitorem interueniat pactum ut si debitum non fuerit sol. t. mino statuto liceat creditori pignus distrahere valet. et si quid ultra illud quod sibi debet ex pignore accipit tenet id creditori restituere. si vero minus debitor creditori tenet ad supplementum. p. l. hypotheis. C. de distra. pigno. Si autem tale pactum non interuenit tunc elapso die solutionis debet creditor denunciare debitori ut luatur pignus. ut no. ex l. creditor. Et habet i l. si in hoc. C. de distra. pigno. quod si non fecerit. tunc elapsis duobus annis iuxta patrie consuetudinem poterit creditor illud distrahere. Item si fiat pactum inter eos. ut si precium termino statuto debitor non soluat pignus sit creditoris. non valet. p. ca. significare. de pigno. quod si bonos mores. et prohibetur a lege. p. l. j. et vlt. C. de pact. pigno. et l. commissoria. sed si fiat pactum si infra certum tempus partem sit solutum quod tunc iure

Contrahentium

emptoris creditor possideat rem pigno-
ratam iusto pretio extimanda valet. Nam
talis de venditio pignoralis. ff. eo. l. i. iu-
risgen. §. vi. Admittit tamen tale pactum in co-
tractu venditionis si rem venditam emptor
termino statuto non soluat res redeat ad
venditorem. p. l. q. ea. C. de pac. inter emp.
et ven. l. i. j. eo. ff. facit lex si super. C. de
transac. Item pactum in quo quis generaliter
in se suscipit casus fortuitos non valet
et est ratio. ne quis generali vi verborum susci-
peret quod specialiter non esset suscepturus
Item pactum de dote viultor die reddenda
non valet. R. q. d. d. n. o. s. data est dos et
publice utilitati. Item pactum factum ut ma-
ritus dante vxoris utiliter. l. q. modo de
facere possit non valet. q. bonos mo-
res. Item pactum factum inter militem et eius-
dem aduersarium quod miles possit esse procura-
tor. non valet q. prius publice utilitati.
eo quod milites scire debent arma et non iura
Item pactum quo quis expressse remittit iura-
mentum calumnie. non valet. q. publice
rei interest. vel lites sine omni suspicionem p-
cedat. Item pactum factum de periculo non re-
uocando non valet. Pactorum quedam
sunt vestita quodammodo. Pacta nuda sunt
que non continent causam. Inutilis est enim
alicui rei traditio sine causa. Et etiam di-
cuntur nuda illa que non vestiunt aliquo
infra scriptorum sex vestimentorum. Et hec
nuda pacta non sunt efficacia ad obli-
gandum vel ad agendum licet possint ad de-
fendendum. quod nudum pactum regulariter non
parit actionem sed exceptionem. Pacta autem
utilia dicuntur vestita sex modis. scilicet re. ob-
bis. iuris. consensu. coherencia preceptis et in-
teruentu rei. De primis quatuor modis
dictum est supra in c. vi. ubi dicebat quot
modis preceptis obligatio. De quinto vero
hoc est de coherencia preceptis est exemplum
vendidi tibi domum tali pacto ut ego de
bea morari in ista domo usque ad annum.
Istud ultimum pactum non valeret de se
factum. quod nudum est. sed coherencia illi pa-

cti vestiti. scilicet venditoris in qua positum est
valet et etiam ex eo dat actio. De sexto. scilicet
rei interuentu est exemplum. promisi tibi aliquid
dare vel facere. ut tu mihi aliquid da-
res vel faceres cum ego dederam quod promisi
si statim vestitum est pactum ex parte mea. et
tunc interuentu illius quod dedi es mihi obli-
gatus ad dandum id quod promissisti. Ter-
tia diuisio pactorum. quedam possunt in da-
do. quedam in faciendo. Exemplum primi:
quis paciscitur dare equum vel aliam rem. Ex-
emplum secundi ut facere domum vel estuarium

Quarta diuisio pactorum. quedam exp-
sa. alia tacita. Expressum est. ut si puenit
tibi aliquid dare vel facere. Sed tacitum. ut
si induxi domum tuam. et in eadem res meas
induxi tacite video peripigisse tecum cum
illata sunt obligata tibi per pensionem do-
mus. Item tacitum pactum est. ut si habeam
tres debitores qui mihi tenent in. xv. et
erat unusquisque insoluitum obligatus. unde si
ab uno eorum recepi. v. video renunciasse
turi insoluitum et pactum fecisse tacitum non
petere ab unoquoque illorum. nisi alia con-
trahatur. l. si creditores. C. eo. ff. Quinta di-
uisio pactorum. alia gratuita. alia non gra-
tuita. Gratuitum ubi nullo dato vel pro-
misso grati debitum remittitur. Non gratui-
tum est ubi transactio aliquo dato retento
vel quasi promisso. Porrigant autem pa-
cta similiter transactiones ad illas in per-
sonas inter quas facta sunt et alijs personis
regulariter non possunt. p. l. j. C. de transac.
Fallit tamen in quibusdam infra scriptis ca-
sibus. Vbi pactum de non petendo factum reo
principali. predest fideiussori. nisi in pacti
sciendo pactus sit ne prosit fideiussori.
vel nisi fideiussisset animo donandi vel in
rem suam. In his tribus casibus pactus
factum reo non predest fideiussori. sed e-
contra pactum fideiussori factum de non peten-
do non predest reo. p. l. Item in duobus rebus
ff. de pac. q. licet rei intersit a fideiussore
non peti. q. fideiussor habiturus erat
regressum contra reum. non tamen fideiussor

interest a reo non petenti cum reus si
fideiussorē non habeat regressū nisi si
fideiussor in rem suā fideiussisset. qz tunc
fideiussor p re accipiendus est. et tali ca-
su pactū factū reo pdest fideiussori. et
pactū fideiussoris in rem suā pdest reo
pactū vero fideiussoris non pdest fide-
iussori nisi expse agat q pstr reo et fide-
iussori et tūc singulis pdest. Sic pactū
vni⁹ rei debēde pdest alteri. Itē pactū
factū cū venditore vel donatore pdest
emptori. vt si venditor vēdidit domū
quā ipse nondū solvebat vel soluit p-
p- inducias sibi datas emēs eisdē gande-
bit inducijs. Itē pactum factū cum fi-
lio vel seruo pdest patri et dño. Pactū
autē pcuratoris pdest dño et non nocet
nisi in trib⁹ casibus. scilicet si ad hoc speciale
mandatū vel si in rem suā pstitur⁹ sit vt
generalē dñi bonorū habeat administrati-
onē. Qñ autē factū pcuratoris noceat
et p iudicet dño habet in. l. si pcurator.
C. de pcur. et ca. j. vt lit. nō presta. in glo.
sup verbo ppter. in. c. cum olim. de cau-
sa possessionis et ppter. Itē pactū
tutoris et cūratoris pdest pupillo vt ad
ultra et non nocet si bona fide fiat et non
animo calumniandi vel defraudandi

Capitulum. viij.

Hinc videndū ē

n de pēis pacto appositū. Sci-
endū pena pacto apposita ali-
qñ cōmittit aliqñ nō. Si em pūctio in-
cipit a cōditione ripote si stichium nō
dederō decē dabo nomine pene. hic pe-
na cōmittit cum certū est conuentum
dari non posse. Si vero incepit a prece-
denti pactō. vt pote pmitto stichū da-
re. alioquin pene nō decē dabo. Et si
tunc pcedēs pactio fecerit obligatiōē
vt si sit pactū restitū cōmittit pena. ex q
stichū dare potuit et n fecit. aut pcedēs
pactio non est obligatio nō cōmittit pe-
na. nisi demū lite prestata sup eo qd in

pacto deductū est. Et diligenter aduer-
tendū q in pēis stricti iuris pactū cohe-
rens informat et vult. p. l. lecta. ff. si cer-
tū petat. Et sic rōne informatiōis agit
ex stipulatu ad id sup quo nō fuit inter-
posita stipulatio. Et agit taz ad cōten-
ta in stipulatione q etia deducta in pa-
ctū. et sic est casus specialis in quo sti-
pulatio excedit ppos terminos siue su-
am ppositā naturā. p. l. pēis. ex stipulati-
one. C. de pac. Itē alias regulare sit q
quodcuq in stipulatōe obmissum sit p
omisso habeat. scz q nō agat ad id qd
deductū est in nudū pactū. vt. l. ita sti-
pular⁹. ff. d. v. ob. Silt coherēs pēis bo-
ne fidei. p. l. i. bone fidei. C. de pac. Silt
coherētia stipulatōis vestit pactū. et. l. i.
si pactū. Silt traditōe. eo. ti. in. l. legem
Et nō refert an pactū pcedat vel sequa-
tur dūmō in cōtinenti apponat. fac lex
iurigen. s. quimo. ff. eo ti. Notandū
psequenter q pacta qdā sūt fm leges.
quedā sūt pter leges. et aliqua p leges.
Scdm leges sit pura qñ pmittit aliqd
dari vel fieri fm q lex pmittit. mō si est
pena pmissa pōt peti aut res vel pena
id est aliter eoz solū nisi sit dictū q pe-
na soluta. vel non ratū maneat pactum
qz tunc utrūq potest peti. Casus in. l.
cum pponas. C. de transac. Itē pactū
sit pter leges. scz qñ pacto aliqd pro-
mittit qd directe a lege expresse non p-
hibet. vt puta pmitto factū alienum et
si nō fiat id pmitto penaz vel pacis cor
alter p alteri dari. et si nō def stipulor pe-
nā. tunc licet nō valeat factū principa-
le. qz factū alienū pmittere nō possit.
nec etiā alteri pacisci. valet tñ pene pro-
missio. Itē pactū sit cōtra leges cum
pmittit aliqd qd lege expse phibetur
scz res sacra vel religiosa. et tunc neq
valet neq principale neq pene pmissio.
Itē aut pena adijcit quātitati aut
speciei aut facto. si adijcit quātitati. vt
pmitto dare decē sub pena dupli. tunc

pactis

ipsa pena quantacūq; et qualitercūq;
sit redncit ad legitimū modū usurariū
sotis promisse. Et hoc ideo. qz ex quā
titate pecunie solet senus cōmitti. de B
p Inno. i ca. suā. de penis. si vō adijcīt
spēi. vt pmitto dare equū. vel aliā rem
stichū vel tītū sub pena decē librarū
illa pena exigit. et iterū pena tota exigi
tur. de hoc p Bar. in l. lucius. ff. de acf.
emp. et ven. Cōsequenter notādū qz re
cie sicut in iuramētis ita et in pactioni
bus intelligunt cōditiones generales.
scz si deus voluerit. si res in eodē statu
pmanferit. si mihi seruabit fides etc. de
qbus pditionibus p docto. et glo. in ca.
quēadmodū. de iureiurā. Itē si qd iura
uit se soluturū spe future numeratio
nis intelligit cōditio si pecunia fuerit
numerata. Casus in l. indubitati. C. de
non numerata pecunia. Itē dabo cen
tū si ptraxeris meū matrimoniū. In
telligit pditio securis nuptijs. ff. de iure
dol. pmitteō. Et generaliter in oib;
iuramētis pmissioijs generales condi
tiones intelligunt. In assertorijis vero
iuramētis nulla subintelligit. Specta
les aut cōditiones nunq; subintelligū
tur. sz oportet qz expresse ponant. vt di
cit Bern. in ca. tua nos. de iureiurando

Notandū qz multa possum facere
sponte ad que non possum me pacto
astringere. Nam sponte possum mihi
aliquem heredem instituire. non tamē
ad hoc pacto me astrigere. Casus in l.
pactū qz dotali. C. d. pact. sicut i. l. stipula
tio h mō pcepta. ff. de v. ob. Item ea qz
ob reuerentiā alicuius pmittuntur nō
obligāt promittentē. Casus i. l. j. §. one
rande. ff. quarum rerum actio non dat.
et ibi p Bar. Sic etiaz temporalis pstatio
non vestit cōuentionē nudā. p. l. si cert
annis. C. de pactis. Et non refert an ta
lis pstatio fuerit facta scienter vel igno
rante quo ad necessitatē in posterū sol
uendi. secus quo ad effectū repetitiōis

id est si scienter solui in debitū repetere
non possum. p. l. j. ff. de pdi. inde. Distin
guendū tū est in hoc casu qn quis agit
p illo qd sibi puenit solui aliquot an
nis aut aut actor qui agit ptra illū qui
cessat soluere pstationē innitit soli tpi
aut alteri cause. si soli tempore succumbit
i. pdidit causam. qz tempus non est mo
dus obligatiōis tollēde vel inducēde. p
l. obligatiōnū fere. §. placet. ff. de act. et
obliga. Aut non solū allegat tps s; ali
am causam. aut talis causa est sufficiēs
ad agendū vel nō. si scdm allegat nudū
pactū vel pmissionē et iterum succum
bit p dictam legem Si certis ānis. aut
actor pndit causam sufficientē. vt sti
pulatoris et venditoris emptiōis aut al
terius tituli. et actor obtinebit et proba
uerit solutionē sibi factā ad plures an
nos licet non probauerit causam effica
cez. quia presumit qz reus non soluerit
sine causa legitima. qz nemo presumit
tur rem suam iactare. p. l. cum de inde
bito. ff. de proba. Itē probat p glo. c. si.
xviij. q. ij. vbi dicit qz allegata consuetu
dine alicuius aliquid soluendi cuius cau
sa et pstatione illius solutionis indu
citur obligatio. ad idem facit ca. perue
nit. de cen. vbi dicit in si. oportet quip
pe vt omnis census ad quid et quando
persolui debeat presciatur. Conclusiue
tenent doctores qz premissa vera sunt.
de capitulo peruenit. quando per tan
tum tempus solutum sit quod sufficit
ad prescriptionem. et non fuit in posses
sione recipiendi huiusmodi solutiones
vi precarie aut clam. Item nemo ali
enum factum promittēs obligatur. vñ
qui pmittit pro aliquo nō tenet ad ali
ud nisi qz det operam quā potest qz ille
faciat qd promittit. p. l. stipulatio ista. ff.
de verbo. obli. nisi quis promittat se ef
fecturū curaturū ve vt promissus fiat. in
sti. de iuri. sti. §. si qd alii datur. Itē
si qd pmissit insulā facere ad certū tem

De beneficijs

pnis sub certa pena et tantū tēpus tam transiuit q̄ modo infra tempus statutum fieri non poterit. I. totum tps non transierit. possum tñ agere cōtra talem p̄inde ac si totū tps transierit p. l. hoc iure. ff. de ver. obli. Item si aliquis pmit tit generaliter hoc modo. qd cūq; postulaueris dabo. in tali excipiunt oia il licita et p̄iudicialia et etiā ea que in ge nerali contractu non veniunt. s. que q̄s spāliter noiata nō dedisset. Casus in. l. i. C. que res pig. ob. pos. vel non.

Defensionū seu

b beneficiorū quedā in sano rem quedaz in odiū introduce sunt. vnde contingit q̄ p̄sone p quibus inuente sunt p eas inuānt ne teneant d obligatōibus quas fecerunt. Et l. 3. vez sit regulariter licitū esse his p se intro cīs renunciari. l. si quis in scribēdo. C. de pact. sunt ex eis tñ quedaz beneficia q̄bus renunciare nō possumus. et renū ciatione facta nō impedit quo minus h̄mōi beneficia et defensiones opponi possunt. Alique tñ sunt quib⁹ quis re nunciare pōt et renunciatiōe facta tenet et illa p̄sone que ante renunciatiōez per spā beneficia inuabat renunciatiōe facta amplius non inuānt. Alique sunt defen siones quibus quo ad qd quis renūcia re pōt et quo ad quid nō. Igit de singu lis est videndū. et primo d illis quibus renunciare nō pōt.

Beneficium ma

b cedonianū senatuscōsulū cō petis filiofamilias q̄ pecuniā accepit mutuo sine voluntate tacita v̄l expressa patris. Et nota l. 3. appellatiōne pecunie largo modo sumpte cōtineat quicquid numero pondere vel mensu ra cōtineat. capis tñ b̄c stricte solū p pe cunia filiofamilias mutuata. vt dictus est. et sic inuānt. si tñ filius recepit qd cō

sistit in pondere vel mensura tenebit nī si frans adhibita sit a creditore. vt quia dedit filiofamilias frumentū vel oleū vt his distractis vteret p pecunia. vt su pra dictū ē. c. p. x. vbi dicebat. in fraudē aut sit pactū varijs modis et nō solū cō petis et interim dū ē in p̄tate p̄ris. vez etiā postq̄ fact⁹ ē sui iuris et etiā cōpetit heredi filijfamilias et eius fideiusor. p. l. 3. et si p̄. S. nō solū. ff. ad maced. Et in troductū ē in odiū feneratorū. et hui⁹ be neficio renunciare nō p̄t. vñ p̄iniam da tur exceptio ex eo. ff. ad mace. l. i. dicta. si p̄. S. nō solū. naturalis tñ obligatio manet. vt in. l. si iulian⁹. S. quāq; eo. ti.

Nota tñ q̄ in casibus sequētib⁹ exce ptio b̄ficiū macedonianū nō h̄z effectū Primo si filiusfamilias p mēdaciū di xit se patrēfamilias. vt in. l. zenodorus. in glo. et in. l. i. C. ad senatus. mac. Secūdo si credebat fili⁹ fore p̄familias. q̄ fun gebat publicis munerib⁹. vt dicta. l. se nodorus. Tercio si filiusfamilias a pu pillo recepit mutuum nō interueniēte ip̄ius tutoris. curatoris autē. Quarto si mutua pecuniā in utilitatē p̄ris puer tit. vel cū illa pecunia fecit qd p̄r eēt fa cturus. vt dotādo filiā vel sororē. p. l. si liussa. ff. e. ti. Quinto si recepit pecuniā cā legatōis vel studij. vt in. l. macedonia ni. C. e. ti. Sexto si p̄r ratū h̄z vel p̄sen tit postea qñ mutuum accepit fili⁹ v̄l p̄ris fuit et nō d̄dixit. vt. l. si filius. e. ti. Itē si filiusfamilias fact⁹ paterfamilias sol uit p̄tē debiti cessat beneficium macedo nianū. p. l. sed iulianus. S. si. ff. e. ti. Itē cessat illō b̄ficiū si fili⁹ h̄z pecuniā v̄l qd ad quantitatem peculij. i. pecunie mutuo recepte. glo. in. l. dicta. Zenodorus ponit plures casus d eodē. Itē qd dictū ē de filiofamilias. dicēdū ē de nepotib⁹. p. l. filiū habeo. ff. e. ti. Et idē tenet Salice tus in. l. si filius. e. ti. illud tñ verū est de nepotibus qñ agit de fauore ip̄orū. vel pat̄r suorū. Casus in. l. liberorū. S. 3. et pa

De beneficijs

pinians. ff. de ver. si. Secus eum agit de odio ipsoz. vt in causis penarū vlt cō demnationū. nam tali casu appellatōe filioz nō intelligunt nepotes.

Beneficiū restitu

b tionis cōpetit minorib⁹ toto tpe minoris etatis etiā eo si nito infra quadrienniū cōtinuū. sed si i minori etate decepti fuerint eoz facilitate ⁊ aduersarij calliditate. Notandū minorēis multis modis pōt intelligi. Primo qui minor est. xiiij. annis. vt in c. in p̄sentia. de pba. §. p̄terea. Secūdo a discretōne vsq; ad septēniū. C. de iure delib. l. e. si. si infanti. Tercio q̄ ad matrī moniū p̄rahendū vsq; ad. xiiij. annum masculus. ⁊ ad. xij. annū femia. Quarto quo ad testamenti factōnem vsq; ad xiiij. annum. xvj. q. j. admonere. ⁊. c. se. Quinto quo ad restitutōz vsq; ad. xxv. annū. ff. e. ti. p. totū. Modo ad p̄positūz minoribus etate dānis subuenire non in rebus p̄speris seu p̄pere gestis nocere cōsuevit. C. de p̄cu. l. nō eo min⁹. Erantibus. n. ⁊ nō fallēibus publica iura subueniunt. vñ si minor qui nunc se maiorē affenerat fallaciter maioris etatis mēdacio aliquē decepit in integroz restitui nō debet. C. si minor ma. se. vi. l. si is qui. Item si minor. xxv. annis renunciat beneficio ecclesiastico nō restituet si illud beneficiū est alteri collatū. qz beneficiū est legitime adeptus non pōt illo sine culpa p̄uari. S; si minor obmisit aliquā pbatōem necessariā vel alias captus est in iudicio pōt petere i integz restitutōem. vt in. c. ex pte. d. resti. spo. p. Berni. Itē si minor facit qd dī ligentissimus fecisset nō restituet. vt si de cōsensu suoz amīcoz adinuit hereditatē quā putabat fore multū pinguem l; non inueniat opulentiam. qz tali casu vti iure cōi. casus in le. nō videt. C. de in integ. resti. minor. xxv. annis. Item

minor in iudicio legitimā psonā standi non habet. C. de legi. p̄so. p. totū. Ideo si agit ⁊ snia cōtra eum lata est habebit beneficiū restitutōis. p. eo aut lata tenet in dicta. l. eo min⁹. Itē minor. xxv. annis agere pōt sine tutore ⁊ curatore. vt in illis casibus in qbus minor cense tur maior. vt si iudex p fraudē tutoris absoluit reum a iudicio pōt conuenire tutorem. ita qz necesse est ipm pmo cōueniri. ⁊ hoc casu restituit minor etiaz si cōrumax fuerit. vt. ff. de mī. xxv. an. l. minor. Nec Iohānes. lxxvij. di. Irreligiōsam. Itē minor pōt cām matrimo nialē p se agere vel p pcuratorē. p. c. ex pte. de resti. spo. Itē censet maior in voto. xx. q. ij. ca. j. vbi dī qz firma erit p fessio virginītaris ex quo adulta esse ce perit. ⁊ que solet apta nuptijs deputari Itē qñ mior morē patris exequit. xv. q. iij. de crimine. Itē qñ agit ex testamē to patris. Itē qñ agit d̄ recupanda pos sessione. C. q. legi. p̄so. l. vi. Itē qñ d̄ tho ro violato agitur. ff. de adul. si maritus ⁊. l. iure mariti. C. eo. ti. Itē qñ agit d̄ li bero homine exhibendo. imo tali casu pupillus admittit. ff. de libe. ho. exhi. l. iij. Item qñ impetrat veniam etatis. et qualiter impetret ⁊ corā quo ⁊ q̄ etate hī. C. de his q̄ veni. eta. impē. l. ij. Item qñ agit negocia alterius. l; em agere p se nō posset. pōt tñ p alijs agere si saltē habet mandatū. ff. de p̄cu. l. filiūssa. Ad iudicia aut pcurator nō pōt eē nisi. xxv. annoz. p. c. qui generaliter. de p̄cura. l. bzo. vj.

Beneficiū ne

b quis p̄demnet nisi inquantū facere pōt ⁊ non vitra. l. habi ta rōne ne egeat cōpetit marito ⁊ ei⁹ he redib⁹ ⁊ filijs oibus vtriusq; sexus ⁊ ei⁹ patri qñ cōuenit ab vxore. ⁊ cōpetit pa tri vxoris qñ vxor cōuenit a viro hinc inde p dote ⁊ donatiōe. Item patrono.

qñ conuenit a liberto. Itē cōpetit socio
qñ puenit a socio. Itē puenit pñ qñ cō
uenit a filio vel filia. et huic beneficio re
nūciari non pōt. Sciendū q̄ plerunq̄
cōtingit quē cedere bonis et ille tūc qui
sic cessit bonis solūmō damnat in qua
tum facere pōt. Itē postea cōueniri pōt
si tñ acq̄sierit quo p̄tor possit moueri.
Itē tñ fraudandus nō est alimētis quoti
dianis. nec etiā debet detrudi in carce
rē. ff. de ces. bo. li. iij. l. q̄ bonis. et l. si de
bitores. Et talis cessio bonorū obligati
onē debiti nō tollit sed inefficax est tal
obligatio ppter debitoris inopiam. Itē
pdest ut non detrudat in carcerē cedēs
ut in dicta. l. q̄ bonis. Et q̄ bonis cedit
anteq̄ agnoscat debitū vel anteq̄ p̄dem
net vel in iure p̄fiteat debitū audiri nō
debet. si. de cess. bo. l. pñt. Et habetur i
glo. ibidē sup verbo non debet. Ad ce
dens bonis dñ bona indicare. allegat. p
argumēto. l. si. C. de iure vel lib. Itē ha
bet in glo. ibi. q̄ oibus bonis cedere de
bet ut etiā vnum denariū non retineat
licet in post quesitis bonis secus sit. ut
in dicta. l. qui bonis. Si tñ tal sustinuit
ser penā corporāle p debito tunc non te
net de postquesitū soluere. ut. xliij. q. vj
si res. Itē bona cedentis dñt vendi nō
occupari p̄p̄ta auctoritate credentiū Itē
bñ iudicis. ut. ff. eo. ti. l. legis. iulie. De
cessione tali habet p̄ canonistas. in cap.
bedardus. de solut.

Beneficium neli

b̄ beq̄ hō ob es alienū obligetur
huic bñficio nō poterit renūci
ari. q̄ hec renūciatio est dānosa et p̄ria
libertati. Qui em̄ libez hoim cogit ser
uire p debito pena elus est ut p̄dat de
bitū. Scđo tantundē dabit p̄entib⁹ illi
us hois quē in seruiturē reduxit. Ter
tio puniet pena corporāli. ut dicit salicer⁹
circa legē. ob es alienū. C. de obli. et ac.
facit lex. q̄ filios. C. q̄ res p̄is. obli. pos.

vel nō. Itē Jo. an. dicit q̄ libz alicui⁹
studentis ad p̄mū vsum ip̄ius deser
uentis non obligent ob es alienū. Itē
nec salaria aduocatorū vel militū a pu
blico ip̄is debita. ut not. Salicer⁹ in. l.
ne q̄s de corpe. C. d̄ aduo. diuer. indf.

Beneficium fori

b̄ qd cōpetit forēsi cuiq̄ dicit q̄
ip̄e reus sub suo indice debe
bat pueniri. q̄ actor dñ sequi forē dei. de
fo cōpe. si cleric⁹. et ca. cum sit generale
C. de iurisdic. om̄. iu. l. iij. ff. de alie. indf.
mu. can. fac. l. j. in pñ. nō aut ecōtra. nē
si in q̄busdā casib⁹ ut statim infra dices
Et huic bñficio seu p̄uilegio pacto nō
renunciat Itē ad hoc q̄ reus alibi possit
q̄ in foro suo pueniri p̄mittat solutōz
facere vbiq̄q̄ fuerit petita ab eo q̄ tūc
ibi tenet solutōz facere vbi puenit. Itē
q̄ p̄uilegio fori a p̄ncipe vel lege in
dulto et oī iure introducto in eius fano
rem in p̄tractib⁹ pōt renunciari. ut. l. si
q̄s in cōscribēdo. C. de pac. In his casib⁹
bus sequētib⁹ actor nō sequit forē rei.
Et ponunt. vj. q. iij. p̄ Jo. glo. decre. v.
sus. Cōtract⁹. crimēq̄ reus religioz.
Dñ rō similis vel puocat atq̄ refat.
Excellit iussu. vel si p̄sentit vterq̄. Ne
glector iudex feodarius atq̄ scolaris.

Notandū cum clericus habet causā
aduersus aliū clericū pueniat ip̄m co
ram ep̄o p̄prio. si ip̄ius rei vel de p̄silio
ip̄ius ep̄i aliū iudicem vtraq̄ ps eligat
ecclesiasticū tñ. eo. ti. ca. j. ar. 3. p̄ ca. cu 3
Itē. de offi. dele. Vbi dñ q̄ actor dñ elige
re non vtraq̄ ps. So. illa decretalis in
telligit fm̄ Berf. qñ altera ps ē absens
vel cū non vult p̄cordare reus. et ita ob
seruet in curia.

Beneficiū seu pri

b̄ uilegiū fori qd cōpetit cleric⁹
d. q̄ licet cleric⁹ d̄ in re cōf sub
secus sit iudici seculari. p̄ p̄uilegium

beneficiis

si potest declinare et dicere quod velit solū corā suo epō rēdere. aut alio cōpetenti et huic beneficio de iure canonico et etiam civilī non renūciat. qz introductū est in fauorē toti⁹ clerī. et nō alicui⁹ singularis clerici. Nā priuilegio fori a pīcipe vel le. indulto pōt in ptractib⁹ renūciari. vt dīctū est. imo iudex admittens exceptionem fori non admittendā facit litē suā. vt p̄t in alle. l. si q̄s i cōscribēdo. Et sicut iudex male iudicans facit litē suā. sic etiā arbiter. et arbitrator sed non tenent de estimatōe litis nisi dolo et lata culpa. dūmō saltē fuerit electi de p̄tū p̄sensu. facit. l. j. §. j. ff. si mens for falsum modū dixerit. Itē videt de p̄sultore. vt. l. j. discusso. C. li. x. nam cui libet in sua arte expto crependū est. ff. de ventre inspiciendo. l. j. et ca. cā matrimoniū. de p̄ba. in glo. Notandū ad hoc qd clericus possit progare iurisdictionem. non sui iudicis sū panormita. in ca. significasti. de fo. compe. Primo requiritur eius consensus. quia in ius iudicari non pōt. Scōdo si cōsentiat ex certa scientia non per errorem. vt in glo. j. dicti ca. facit lex fi. C. de cond. inde. Tertio qd nō fiat progaratio metus causa. vt. l. ij. in p̄nci. ff. de iudici. Quarto qd iudex in quē p̄sentat sit ecclesiasticus de hoc in ca. si diligenti. de fo. compe. Quinto vt talis alias p̄sensit iurisdictioni. qz fundamentū progaratiōis est iurisdictione. Itē in iudicē non habēt iurisdictionem non pōt fieri progaratio. qz non entis non sunt qualitates vt. l. ei⁹. qd in puincia. ff. si cer. pe. Sexto qd talis sit iudex ordinari⁹. qz nemo pōt progare iurisdictionē nō sui iudicis delegati etiam cum consensu episcopi quia iudex delegatus vigore rescripti habet iurisdictionem limitatā et restrictā. Septimo qd fiat cum cōsensu sui episcopi. Octauo qd progaratiō non peniteat re integra. quia cum res est inte-

gra penitente est locus ass non. vt in cap. j. de iudi. Nono qd sit talis causa: que recipiat prozogationem illius iudicis. quia laicus qualemcumqz iurisdictionem habeat non prozogatur in spiritualibus causis. de hoc per Johānem andree. in clēmen. dudum. de sepul. in glosa super verbo speciali. Itē laicus trahens clericum inuitus ad iudicem secularem perdere debet causā et iudex secularis p̄nat iurisdictione p̄ autem. statuimus. C. de epis. et cle. Itē quid si clericus trahit clericum ad secularem. Respondetur. debet excommunicari non beneficiatus. beneficiatus vero beneficio et offi. suis priuari. xi. q. j. in oltra.

exceptio nō nūe

rate pecunie date vel tradite rei aliqñ cōpetit infra duos annos. aliqñ. infra. xxx. dies. aliqñ infra annum. aliqñ infra tres mēses. Ecce em debitor qd p̄fiter se mutuo pecuniā recepisse quā in veritate nō recepit pōt opponere exceptionē non nūerate pecunie infra duos ānos a die cōfessionis facte Creditor vero qd p̄fessus est sub spe future numeratōis creditū suū recepisse a debitore hz exceptionē non solute pecunie infra. xxx. dies. p̄ legē in cōtractibus. §. illo. C. d non nūe. pecu. Itē maritus qd p̄fessus est sub spe future numeratōis se dotē recepisse. hz exceptionē non numerate dotis qd apponēda est infra annū post solutū matrimoniū. et h si matrimoniū durat min⁹ duobus annis. et est opponēda infra tres mēses si matrimoniū durauerit plus duob⁹ annis. s. minus decimo. Predicti exceptiōibus non pōt renūciari. et renūciatio si facta est non impedit quo minus infra dicta tempa opponi possit. verūtam in h. pdest renūciatio qd si nō eēt facta renūciatio deberet p̄bari aduersarius

De beneficiis

defendenti pecuniam ipsam soluisse. et ita pdest renunciatio talis q̄ puerit on⁹ pbandi in renunciantē. vt no. in rubi. ne fideiussores vel mādatores dotiū dē tur. C. cum suis legib⁹ q̄ prohibēt fideiussorē dari p dote restituenda in eueniū restituende dotis. Vñ licet qdā sciant ⁊ faciant hmōi fideiussione renunciantes p̄dicto rubro cū suis legib⁹ ipsa tñ renunciatio de iure nō valet. q̄ talē si fideiussorē dari p dote restituenda p̄hibet a lege. mō id qd fit p̄ legem etiaz si iuratu sit p non facto habet. p. l. nō dubiū. C. de legib⁹. Rō aut legis scōe p̄dicti rubi. elicit ex ei⁹ vbi cū dicit. si em credendā eē mulier sese suāq̄ dotē parti mariti existimauit. quare fideiussor vel ali⁹ intercessor exigit. Nota tñ fauorē magnū fore mulier p dote recuperanda. vt in. c. ex lris. de pigno. vñ mulieres p oibus creditorib⁹ p recuperanda dote p̄uilegia p̄sonales actōes sin e p re alia hnt. vt. C. qui potiores in pignore habeant. l. assiduis. Talē etiā fauorem mulier etiā in suos heredes trāsmittit. Sed tñ p̄uilegiū hmōi mulier nō hz in donatōe ppter nuptias si pacta est d lucrāda donatōe. q̄ tali casu non p̄fert alijs creditorib⁹. q̄ in dāno vitādo eis succurrūt. non aut in lucro captādo recte sicut in lucr⁹ ignorātia iuris mulier nō pdest. vt in. l. iuris ignorātia. C. q̄ admit. ad bo. pos. ⁊ infra qd ipsa. Itē p̄ maleficiū viri vxor nō p̄dit dotem ex ce pro crimine lese maiestatis. vt dicit au rētica. Bona dānatoz. C. de bo. p̄scrip. ⁊ dāna. nec etiā ppter crimē heres. nisi tpe p̄rati⁹ m̄fimonij vxor sciuerit viz hereticū. casus in. c. decreuit. de here. l. bro. vi. Itē nec ppter maleficiū patris. C. sol. marri. l. ij. Nam vult ius fiscū re neri ad dotē vt ibidē in glo. ⁊. ff. sol. ma tri. l. si marito. in prin. ⁊. C. de bo. p̄scri. l. si vt pponis. Itē in. l. satis. C. in quib⁹ causis pignus tacite p̄rabit habet ca-

sus singularis q̄ etiā patrimonij vxor is tacite obligatū est p debito mariti in causa p̄mipularij licet alias regula re sit bona vxoris p debito mariti obli gari nō debere. vt. C. ne vx. p ma. p to tum. Itē p̄uilegiū dotis est q̄ oia bo na mariti sunt tacite obligata p̄o dote vxori. vñ si aliq̄s possidet hereditatem mariti tenet respondere mulieri p do te. vt in. c. ex lris. de pig. Etia extendit hoc ad parafernalia. q̄ sicut bona ma riti obligata sunt vxori p dote. ita ⁊ p parafernaliis. Nota si mulier aliqua ex iusta causa sepata fuerit a viro tota dos debet sibi reddi habita rōne ne ege at. vt si aliq̄ impedimentū fuerit inter eos. vtputa affinitatis vel cōsanguinita tis aut aliquod tale qd ignorarunt. Et tunc oia empta vel cōpata de bonis vi ri ⁊ mulieris debet diuidi inter eos si h cōstat alias p̄sumēt de bonis viri em pta. ff. de dona. inter virū ⁊ vxorē. l. qn tus mucius. ⁊. c. j. ij. ⁊. iij. in textu ad gl. extra. eo. tit. Si aut p̄bentes scientes i pedimentū cōtraxerint soluto m̄fimo nio vterq̄ p̄dit qd alteri ddit ⁊ fisco ap plicat nisi erroze vel etate excusent. C. de incest. nup. l. q̄ p̄ra hoc facit ca. ij. q̄ filij sint le. Immo de iure canonico sciē ter p̄rabētes p̄hibiti in gradu sunt ex cōscati ipso iure. vt in cle. vnica. de con. ⁊ affi. Cōsiderādū tñ si mulier ita reuo cauerit dotē. non tñ potest eam aliena re cōstante m̄fimonio. sed necesse habz eam seruare ad vsum mariti ⁊ filioz. fa cit. l. vbi. C. de iure dot.

Hinc de benefi

n cius videam⁹ quibus q̄s renū ciare pōt. ⁊ quoz renunciatio impedit ne ampli⁹ opponi possint. Est em quoddā beneficiū quod vocat⁹ no ua cōstitutio d pluribus reis debendā a rei ⁊ non a reatu. que pstitutio dicit q̄ si plures sint rei debendī. hoc est

plures diuisiō q̄sq̄ q̄ istud d p̄mitt ent dicit debēdi os deb de pre eēnt p duob⁹ de bito bus h tra p d actione de iussu dū q̄ p niri in ste in ta solu terrup res rec cia p v tra plu pdest reis. ff. q̄ vtril tiōis i vltis cius. vñ niri vlt tñ e uisio nis. id tendo Nota tores. a p̄nci noibu rili. in bus r episto l. inter p̄mū ⁊ tunc

De beneficijs

plures debitorum idonei et soluendo B
diuisione beneficii hnt qd pot dicere vnus
qscqz qd p sua tm pte teneat insolidu xpt
istud beneficiu duo sunt necessaria. scz q
pmittat et obliget se insolidu. et renunciet
dicte noue pstituti de pluribz reis
debendi. et sic vbi creditor habz plures re
os debendi insolidu. hz electione alteru
de prejs pueniendi insolidum. secus si
eent ples rei debendi p pte p.l.i. C. de
duobz reis stipu. et pmit. *Nota* vnu
de bitoz soluens totu pro suis pdebitoz
bus habet actione negotioz gestoz co
tra pdebitores. vel madati ptra coreos
actione sibi concessa p creditore. p.l. si. fi.
fideiusso. C. de fideiusso. et manda. Scie
du qd plures rei debendi pnt simul coue
niri in eode libello. dum th actor pre
stet in dicto libello se velle ee pntu to
ta solutioe vnus. ff. eo. ti. l. i. et l. ii. *Item* in
interruptio facta ab vno creditore z plu
res reos debendi. et ecotra interruptio fa
cta p vnum de pluribz reis debendi con
tra plures creditores vel vnus nocet et
pdest alijs. p.l. cum quida. C. de duobz
reis. ff. eo. ti. l. in duobz. *Nota* diligenti
q virilis receptio diuisione totu obliga
tiois inducit. vt his q soluit non possit
ulteri pueniri. p.l. si creditores. C. de pa
cis. vñ qui non soluerut possunt pue
niri vltra virile portionem residui. cope
tit tñ eis exceptio diuisionis. qz illa di
uisio est 3 natura integralis obligatio
nis. ideo inducit tacitu pactu. de no pe
tendo. ar. dicta. l. si creditores. C. de pac.
Nota tñ fm Baldi. in dicta. l. si credi
tores. triplice esse diuisione. Queda fit
a pncipio. vt qñ plures se obligat p pñs
noibus expñs. tñc tenet quilibet p vi
rili. in. l. reos. §. cum tabulis. ff. de duo
bus reis stipu. Alio mo fit diuisio ex
epistola diui adriani. vt. ff. de fideiusso.
l. inter eos. Exemplu. duo fideiussores
pmiserut soluere centu et quilibet eoz
et tunc puenire possum vnu ex his p il

lis centu quem voluero. Si tñ hoc pa
cto petat a quolibet centu. possunt ipsi pe
tere a iudice vt ipis impartiat beneficiu
epistole diui adriani seu beneficiu noue
constitutionis. de fideius. et mada. *Ter
tia* diuisio est que venit ex supueniente
pacto tacito vel expñso. Et fit duobz mo
dis. Vno modo p receptione viril por
tionis. de illa casus in dicta. l. si credito
res. Alio modo p petitionem receptio
nis virilis portionis. vt in. l. liberu. C. de
fideius. vbi dicit q actio p litis contesta
tione diuisa ampli reintegrari no pot
Nota epistola diui adriani p fideiusso
ribus fallit in quinqz casibus. Primo
in fideiussoze tutor. qui non implozat
hmoi beneficium. licet tutores sint sol
uendo. ff. rem pupilli saluam fore. l. si.
Item fallit in fideiussoze fideiussozis.
vt. ff. eo. ti. si plures. §. si. *Item* fallit qñ
do ceteri fideiussores soluendo non sut
tpe litis prestationis. *Item* fallit quan
do eiusde summe sunt fideiussores sed
non p eode. ff. eo. ti. si dubitet. §. si plu
res. in glo. sup. verbo prem petere.

Beneficiu quod

b copetit fideiussozibus dicit q
si principalis et fideiussoz am
bo sunt idonei in soluendo debet pri
us pncipalis puenire qz fideiussoz. sed
ad hoc vt fideiussores qñcunqz creditor
possit puenire renunciare debet fideius
soz noue constitutioni de fideiussozibz.
Et nota qñcunqz duo. tres. quattuor vt
plures principaliter et insolidu se obli
gant locum habet renunciatio pñcia.
que debet poni hoc modo. Renuncia
mus comuniter et diuisim nouis consti
tutionibus et epistole diui adriani benefi
cio et. Vnusquisqz em pro altero inte
dit soluere cum vltra partem sibi con
tingentem se videtur obligare. Dubita
tur an laicus fideiussoz clerici existens
possit conueniri coram iudice seculari.

De beneficis

et videt qd nō. eo qd principalis non pōt
cōueniri coram eo cum renūciare non
poterit privilegio suo. vt supra dictū ē.
de beneficio clericorū. Spe. in ti. de cō-
pe. iudi. adi. in ver. sed pone qd clericus
tenet qd sic. qd psonales exceptōes cōsti-
tutione nō transferunt. reales vō sic. ff.
de excep. l. exceptiones. facit. l. si cum p-
curatore. ff. de re iudi. Notandū. xj. q. j.
c. te quidē. dicit qd clericus fideiubere nō
debet p laico. si tñ fideiussit tenet. vt i
ca. sequenti. Clerici tñ possunt fideiube-
re inter se qū conueniūt. C. de epi. et cle.
l. omēs. S. in hac autē vbe inclita. Itē qñ
necessitas instat tunc ex pietate tenent
subuenire alijs. vt. lxxvij. di. nō satis. Itē
p ecclesijs suis. vt in auten. de san. epi.
S. alium aut. col. ix. hec Jo. ix. q. j. te q-
dem. Nullus religiosus abiqz plati sui
licentia. et maioris ptis capituli p sensu
debet fideiubere p aliquo. nēc p aliquo
mutuā pecuniā recipiat vltra summas
cōmuni pudentia pstituta puent⁹ seu
capituli. als cōuentus et caplm nō tene-
tur rēdere p his nisi manifeste pstituerit
in utilitatem eius redundasse. vt in. c. q
quibusdā. d. fideiuss. Alterius sciēdū
qd in his casibus pōt fideiussor agere p
principalē debitore. vt eum liberet a fide-
iussione. Primo si diu sterit in obliga-
tione. Secundo si debitor incipit verge-
re ad inopiā. Tercio si fideiussor pdem
natus sit hi casus ponunt in. c. vi. de fi-
deiuss. Quarto si ab initio conuenit.
ff. e. ti. l. fideiussor. eo. et in. l. si pro ea. C.
mand. vbi elicit tanqz p regula qd fide-
iussor vel mandatarius anteqz soluat p
reo principali non eget mandati cōtra-
eum nisi sit condemnatus vel reus bo-
na dilapidet vel conuentus sit qd possit
quicūqz. Fideiussor tñ iniuste pdemna-
tus appellatōe non vsus pira reum re-
gressum nō habet qd est notatu dignū.
Fallit hec regula in fideiussore iudicij

qd statim post stipulatōnem cōmissam
agere pōt. vt in. l. si mandato. j. respōso
ff. e. ti. hō est. qd illa fideiussio paratā se
cum hz executōem. Fallit in fideiussor-
re cōtractus qui fideiussit animo nouā
di. vt in dicta. l. si mandato. ij. rñso. hō.
qd reum liberauit. et sic solueri est filis.
nam in tali nouatione obligatio prima
debitoris transfundit i fideiussore. Itē
fallit si fideiussor nō animo nouandi s
interpellatus in iudicio quantitatē su-
me debitoris deposuit in iudicio. et eaz
cōsignauit. et talis etiā similis est soluē-
ti. Item qui fideiussit p aliquo vel etiā
simpliciter pmissit soluere p alio. Non
solū ipse sed etiam heredes eius cōuent
ri possunt. insti. de fideiuss. §. fideiussor
non tñ. z. l. j. C. de pñi. pecu. z. l. potest.
§. fideiussor. ff. de fideiuss. Item si debi-
tor pmissit fideiussori se eū liberaturū in-
fra terminū. qd si non fecerit et fideiuss-
or p eo soluerit habeat pda empta q
creditori erant obligata pro ea pecunia
quā soluit. Promissio seu pactū tenet.
qd apparet venditio conditionalis. ff. d
cōtrahen. empr. l. vltima. Item fideiuss-
or habet exceptōes si mandauit credi-
tori qd aliter nō crederet nisi recipet pl-
gno. ff. de fideiuss. l. si in puerpere.

Exensio seu ex-

ceptio p cōditōes indebiti ali-
cui cōpetens est vt si aliqz in-
debite soluit. vt qd illud nō tenebat sol-
uere pōt illō repetere. et huius beneficio
renunciat. Sciendū si aliquis hīs cre-
ditori pecuniā soluisse oblitus se pmo
soluisse. reducens vō ad memoriā po-
stea reperit indebitū. ipse tñ repetens de-
bet pbare. vt pecunia indebita sit solu-
ta. nisi creditor negaret solutōes sibi fa-
ctā. tūc si pbabit solutio opz creditores
pbare qd pecunia illa sibi debita fuerit.
de hoc casus in. c. hīs qui. de solu. Et d

De beneficijs

intelligitur de psonis nō p̄uilegiatis. secus de psonis p̄uilegiatis. vt est pupillus. mīter. miles. rusticus. ⁊ alie simplicitate gaudētes. hec em̄ p̄sone nō tenentur p̄bare pecuniam indebitā. s̄ ille qui recepit debet p̄bare eam sibi debitam. ff. de p̄ba. l. cum d̄ indebitū. §. si autem. Nota aliquid dicit̄ indebitū iure ciuili t̄m. aut iure naturali t̄m. aut iure ciuili ⁊ naturali simul. Indebitū iure ciuili t̄m aut soluit p̄ ignorantia facti. aut soluit p̄ ignorantia iuris. Per ignorantia facti repetere potest illud sicut ē illud qd̄ quis p̄t retinere per. l. falci. vt quia quod credebatur se plus habere i hereditate q̄ haberet. Per ignorantia iuris non repetit. C. ad. l. falci. nisi a p̄sona p̄uilegiata soluat. vt a milite. rustico. minore. vel muliere ⁊c. vt. ff. de p̄ba. cum indebitū. Indebitū iure naturali t̄m est illud ad quod p̄ cyrographū obligamur spe future remuneratōis. Indebitū ciuile ⁊ naturale sit. in his duobus casibus quacūq̄ ignorantia soluat repetit. sed si sciens soluit nō repetit. q̄ sic donasse videtur. ff. de cōdi. inde. l. j. Exceptio qua quid dicit̄ indebitū iure naturali vel ciuili vel vtroq̄ simul. aut est temporalis. aut p̄petua generalis. Temporalis si soluat indebitū cessat repetitio. vt si p̄missi aliquid dare cū moriar. si ante dō repetere nō possum. ff. de cōdi. indebita. l. si non cum moriar. Perpetua generalis. aut fauorabilis ē aut odiosa. Fauorabilis sic p̄ errore solutū indebitū repeti potest. vt accidit in velletano. quia propter fauorē mulierum statutū est ne fidelubear. Odiosa. vt si filius familias cōtra macedonianū mutuum accepit. vt paterfam. solueret nō repetit. macedonianū em̄ in odium creditōis datur. ⁊ ideo si solutū est indebitū sine p̄ ignorantia iuris sine facti nō repetitur. Si incertum est an sit perpe-

tua vel temporalis sic p̄cedetur ac si esset p̄petua. hec tr̄sa membra habent. ff. de cōdi. inde. qui exceptiōem. In illis casibus indebitū solum non repetitur. Primo quando aliquid solum est ex causa iudicati. vt. l. j. C. eo. tit. Secundo si aliquid solutū est ex causa transactōnis. vt. l. ij. C. de cōdi. inde. ⁊. l. cum te p̄ponas. ⁊. l. nec intentio. C. de transac. Tercio si iurauerit credit̄ ⁊ debitor de ferente. l. ⁊ etiam male iurauerit. Quarto si ex causa pietatis aliquid fuerit solum. vt puta alimentorū ⁊ cōsimilium. Quinto si aliquis sciens soluit indebitū. Sexto si soluitur ex causa p̄ inficiatōem crescentē. vt. l. ea que. C. de cōdi. inde. Vnde versus. Si ius dixerit si causa negandi dupletur. Si p̄ debētes si res pietate mouetur. Et si iureiur vel soluens certus habet. Si transiger indebitū non repetet.

Beneficiū cōdi

b tōnis sine causa competit q̄ si aliquid p̄mō ex iusta causa ⁊ ab initio obligatū est. ⁊ sine causa postea apud alterū retinetur. aut per alī quem effectum amplius apud eum eē non debet. Item si penes te habes res meā quam non habes ex contractu vel quasi. ex maleficio vel quasi. aut alias quouis modo es mihi obligatus. ⁊ sic sine causa res mea est apud te. competit mihi repetitio rei ex hac cōditōe sine causa. Et huic beneficio quis p̄t renūciare. nam certum est q̄ soluto debito repeti potest beneficio p̄ cōditio nē sine causa. vt in. l. dissoluto. C. de cōditione ex lege ⁊ sine causa. possū ego renūciare huic repetitioni.

Sciendum q̄ propter inopiam alt-
cuius quis potest repetere debitū a suo
debitore ante terminum solutionis ita

De beneficijs

entum ad soluendū fisco tributū. quod alias nō liceret. p. l. j. C. de p. di. ex. l. mō huic beneficio quis poterit renunciare. sic q. ppter quācūq. inopiam nō velit exigere debitū ante tempus a suo debitorē.

Exceptio doli mali

Est qñ aliquis dicit se dolo et calliditate alicuius inductus fore. et huic exceptioni ob dolum p̄teritū poterit quis renunciare. Notandū dolum nunq. patrocinať doloſo. nec p̄stat ei causam rescindēdi cōtractū p̄ eū initū. p. l. cum p̄fitearis. C. de reuo. do. Ideo semp̄ ois cōtractus valet quo ad iudiciū doloſi. nec transactio rescindit ad instantiā p̄p̄iā doli allegantis. Casus in. l. transactōe finit. C. de transact. Dolus malus cōsistit in calliditate fallacia et machinatōe. vt. ff. e. t. l. j. vñ calliditas cōmittit in tacendo vel dissimulando. vt si quis venditor sciebat rei vēdite deberi seruitutē aut ip̄am alienam vel alteri obligatā fore. Fallacia autē ē in mentiēdo et falsū asserendo p̄tra cōsciam. Machinatio autē fit ex pte verborū. Nam dicit beatus Aug. vtiq. verba instituta sunt nō vt p̄ ea hoīes se invicem fallant. sed eis quibz in alterius noticiā cogitatōes suas p̄ferat. Verbis igit vñ ad fallaciā peccatū est. xxij. q. ij. Is autem.

Beneficium fori.

Bqđ cōperit scholaribus. scholaris qui bononise morat subiectus est de iure cōmuni iudici bonon. eo qđ bononise habitat. sed p̄ p̄uilegiū potest declinare et dicere qđ velit corā suo doctore cōueniri. et huic beneficio pōt renunciari. Nota illud beneficium nō solū datum est scholaribus sed etiam legum p̄fessoribus magistris et doctoribus. vt dicit autē. habita. C. ne filius p̄ patre. et

illud p̄uilegiū dat eis facultatē secūre aduendi loca studiorū et transeūdi et cōversandi in illis cum illorū nuncijs et rebus. debent etiā tueri ab iniurijs et dānis. Et lz illud idem dicat ius cōe. vt. l. cōgruit. ff. de offi. p̄si. tñ scolares maxime secure debent ire et habitare. Et ldo generaliter nō erat dimitteđū tāq. speciali nō digni. Et si illud p̄uilegiū vltra ius cōe opatur. ar. l. si quando. ff. de le. j. Nam nō teneretur ad pedagia nec ad gabellas p̄ libris suis quos secū studij causa ferunt. aut vestimentis alijsq. rebus ip̄is p̄ victu necessarijs. Querit qui dicant scolares et qui gaudeant p̄uilegio dicte autentice. Rēdet qđ intrātes scolas et studentes nō sicut aut vagabundi. ar. l. qui sub p̄tectu. C. de sa. san. eccle. z. l. j. C. de thuronibus. li. xij. et ibi glo. dicit qđ vagus scholaris nō debet fieri magister. Item gaudent doctores licentiatī in decretis legibus et in artibz. licet scolas non intrent dum tamen intrare non phibeantur. et sic ex natura relmutatus est actus. non autem habitus ideo non habet obesse sic nec honoz actus conditiōe non mutata. vt. l. pe. ff. d. senato. Queritur an hec autentica corrigat legem cū clericis. C. de epl. et cle. vbi dicitur. quando reus habet plures iudices electio est actoris. cuius tamē contrarium habetur in autentica predicta. in fine. Nam reus pōt eligere sibi iudicem quem voluerit. Respondet qđ ista lex non corrigit. quia hoc sp̄ale ē in scholaribus. illud dō regularē. vt dīc glo. sa dicte autentice. Queritur an scholaris possit variare. Dicendū fm glo. autentice vsq. ad litis contestatōem non potest. argu. l. si cum dorem. §. eo autem tempe. ff. solu. mat. z. l. si conuenerit. ff. de iuris. om. iudi. Cuius autem et cōmuniter alij doctores allegantes. l. non vtiq. ff. de eo quod certo loco. tenet cōtrarium. vñ dicit Cinnus. ex quo semel

De beneficijs

elegit amplius variare nō pōt. facit ad hoc lex statu liberoz. in. §. Stichum. ff. de le. ij. Secundo querit. scolaris exis in studio cōuentus coraz epō eligit doctorem suū laicū. qz de clerico nō ē dubiū quin pōt. ideo de laico querit. an istum possit eligere. z videt qz non. per c. si diligenti. de foro ppe. alij dicunt qz pōt. qz auctoritate legis illud facit. C. nūc tenet primū dicens qz illud priuilegiū fuit eis concessum anteqz clerici essent exempti a iurisdicōe principis z facti de iurisdicōe eccie. p. autem. statutus. C. de epi. z cle. Ideo hodie nō posset. quia priuilegiū principis non pōt euz eximere a iurisdicōe episcopi.

Queritur scolaris puentus corā doctore vlt potestate elegit epm. z sub isto vult cōuenire laicū actorē an possit. et videt qz sic. p. autem. z cōsequēter. C. de sen. z interloc. om. indi. Cōtrariū dicūt Jacobus de harena. z C. inus. qz agens nō agit ibi sponte. z sic nō eligit sibi iudiciū epī. vnde merito nō debet ibi recoueniri. facit lex. ij. §. sed si agunt. ff. d. iudi. z quia trahit z non trahit. igit rē. ar. l. finali. ff. quod quisqz iura. nisi conuentio fiat ex eodē negotio. qz tūc non recouentio sed natura cause z eius cōnexitas operatur ne ad diuersum iudiciū eatur. vt. l. j. ff. de quibus rebz ad eū dem eat. Queritur. quid si scolaris habet duos doctores z coram vno conuentus eligit alium an possit. Bal. dicit qz si is sub quo est cōuentus est principalis eius doctor. tūc ille est cōpetens. z ideo alium velut incōpotentē non pōt eligere. sed vel potestate vel epm. secus si ambo essent principales. tūc pōt gratias facere z eligere quēz velit. vt. l. si qs seruū. §. si inter duos. ff. deleg. Querit secundo an scolaris suspēsus ab introitu scole z alijs ecclesiasticis actibus gaudeat beneficio huius autētie. Et dicēdū qz non. p. c. ex lris. de constitutōibz.

pserim inchoadōis. secus qd in tam fructuatis. ar. l. cum quedā puella. ff. d. in rrl. om. indi. An studens in ciuitate interdita habeat priuilegiū huius autētie. Dicendū est qz nō. si ex interdictio studij generale sit vlt intelligat interdiciū. facit qd notat in. c. priuilegiū. de re. su. l. j. vi. z ibi p glo. z qd not. insti. de capti. dimi. §. vi.

Beneficiū quod

b dicit conditōis incerti. quod habet locum qñ aliquis instiutus heres rogatus est hereditatē vel certam ptem alteri restituere. vel si aliquis institutus est heres si decesserit si ne liberis substitutus est ei alius. z sic substitutus hz ius in hereditate. eo qz adueniente conditōe debet in euz venire hereditas. z tale fideicommissum dicit incerti conditio. qz incertū est an institutus decedat sine liberis vel nō. Et huic beneficio substitutus potest renūciare. De insti. infra. cū de testamentis agetur z tractabit.

Beneficiū iuris

b hypothecarum competit vxori in bonis viri. qz oia bona mariti tacite sunt obligata vxori p dote. z huic beneficio pōt vxor renūciare. si tamen certificet qz illud beneficiū ei competit. debet em̄ vltra semp certificari de iure suo. qz licitum est mulieribus ignorare iura. Item predictūz beneficium competit etia3 creditori si bona debitoris sint ei tacite vel exp̄se obligata. z huic beneficio pōt renūciari. Beneficiū senatusconsulti velleiani competit mulieribus intercedentibus seu se obligantibus p alio. z dicit illud beneficiū qz si mulier fideiubeat seu p alio se obligat realiter nō teneatur. cū de iure mulier fideiubere non possit. et

o iij

*mulier fidei
iubeat
p alio*

De beneficijs

omnisno vtro sub fit z sue voluntatis nō
existat. vt bī. xxxij. q. v. mulierē. z hūc
beneficio potest renunciare. debet tamē
de eo certificari. Notandū qñ mulier
recipit tutelam filij. vel auita tutelā ne-
potis. debent renunciare secundis nu-
ptijs z velleiano z omni alio auxilio.
glo. l. j. ff. ad velle. ponit aliquos casus
in quibus mulier tenetur. Primo si si
deubet. p. pecunia danda p. libertate.
vt. C. e. ti. l. penul. Item p. dote. p. l. si do-
tare. z. l. vlt. C. e. ti. Item si renunciat be-
nificio velleiano. vt. l. si. S. penul. ff. eo.
ti. Item si accipiat p. ciūm p. intercessi-
one. vt. l. antique. C. e. ti. Item si decipiat.
vt. l. si decipienti. ff. e. ti. Item si caueat.
z hoc si post biennij a prima inces-
sione. q. intercessio secūda post lapsus
biennij facta aufert mulieri beneficiū
velleiani. vt. l. si mulier. C. eo. ti. Et po-
nit glo. hec merra. Casib⁹ in senis mu-
lier spondendo tenet. Pro libertate p.
dote renunciansq. Recipiat p. ciūm deci-
piat cauensq. secūdo. Item septimo
si in rem suam fideiussit. vt. ff. eo. l. ali-
quando. z. l. de die. S. qui mulierem. ff.
qui satisda. co. Item octauo si successit
illi p. quo intercessit. vt. l. non putat. S.
plane. ff. eodem. Consimilis glosa ha-
betur in. l. si. C. e. ti. Et eo. vlti. l. colligi-
tur casus singularis vbi ex nuda polli-
citatioe de iure ciuili competit rō fauo-
re dotis. Nam dicit lex generaliter san-
ximus. vt si quis maior. xxv. siue ma-
sculus siue femina dotem pollicetur sit.
vel sponderit p. qualibz muliere cū
qua in matrimonij licitū est omni mō
compellatur suam confessionez adim-
plere. Et subiungit. cum enī scimus fa-
uore dotium z antiquos iuris condito-
res severitatez legis sepius mollire me-
rito z nos venimus ad hūmānā infancti-
onē. facit ad hoc. l. j. S. j. ff. de pollici.

Notandū q illud p. uilegiū dotis
maius est p. uilegio velleiano sed mi-

nus p. uilegio etati concessio. Nam si
minor etate p. mitteret dotem nisi post
modū rarificaret petere pōt restitudoz
quam mulier non potest. vt dictū est.

Sequitur correlarie q aliud est p. alio
promittere seu fideiubere. z aliud sine
obligatione p. alio soluere. Nam p. mo-
casu innatur mulier beneficio velleia.
Secundo vō casu non competit ei re-
petitio cōtra debitore tanq. indebitūz
soluisse. Casus in. l. mulieribus. C. ad
velle. quia dicit glo. ibi. mulier solū ēs
p. alio videtur donare. igit ei nō cōpe-
tit beneficiū velleia. pōt tñ nihilomin⁹
mulier repetere ab illo p. quo debitum
soluit. Notandū Ja. de rasen. dicit. q.
eadem fragilitate qua mulier interce-
dat ex eadem etiam renunciat. igit te-
net q. mulier beneficiā velle. non pōt re-
nunciare. allegat. l. doli. S. diuersus. ff.
de noua. sed glo. pe. C. de velle. l. j. tenet
cōtrariū mota p. l. si. S. pe. ff. e. ti. Plu-
res tamen doctores tenent opinionē
Ja. quia p. sumit ius qñ mulier fraudu-
lenter z ex fragilitate inducat ad renū-
ciādū beneficio suo. z illud sit speciale:
licet alias sit regulare q. quis poterit re-
nunciare p. uilegio suo in sui fauorez
introducito. vt. l. si quis in cōscriben. C.
de pact. Item quidā dicunt q. valet re-
nūciatio talis iudicialiter facta mulie-
re certificata de p. uilegio suo allegan-
tes. l. si mulier. ff. ad velle. C. in. l. ge-
neraliter. C. e. ti. distinguit. aut mulier
obligat se p. marito. vt in autē. si q. mu-
lier. e. ti. z nō valet renunciatio. etiam si
fiat in iudicio. Aut intercedit pro alio
non suo marito. z tūc aut sine scriptis
z subscriptōe trium testiu licitū renun-
ciato velleiano. z tūc seruatur in. l. anti-
que. S. si. e. ti. Aut intercedat inter scri-
ptis cum solemnitate huius legis anti-
que. z tūc aut renunciat velleiano in
causa in qua ipa mulier necessario ob-
ligat z valet. vt in autē. matri. C. qñ mu-

Her tñ
nunci
dicio
nū no
eultan
tum si
ficio n
traia
in. l. sc
strum
recept
cit ces
cit z p
in dicit
ller de
tempe
nō fue
det q
e. terti
de inst
in com
bet p
C. arb
menti
ris z
contr
ducta
recept
se an
nione
antiq
ller m
iunac
rare d
in del
ex. S.
nouu
vellei
noua
pit v
deber
tū a
noua
solue
ne. ff.

De beneficijs

Her tñtele officio sangl pōt. aut alias re nunciat in causa non privilegiata in iudicio teneri extra nisi ratificet post biē nū non tener. Jo. an. in nouella dīc ad eustandū ambiguitates legistarū cautum sit q̄ in renunciando hmoi beneficio mulieris interueniat iuramentū z rata manebit renunciatio. Sentit idē in. l. sciendū. ff. de ver. sig. Notandū instrumentū in quo mulier cōfessa est se recepisse pecuniā p sua intercessiōe facit cessare uelleianū. z plenam fidei facit z paratam habet executiōem. vt no. in dicta. l. antiqua. Sz diceret an mulier debeat audiri volens pbare q̄ eo tempe quo debuit pecuniā recepisse nō fuerit in loco instrō cōscripto. Et vī det q̄ sic. p. l. cum p̄tibz. C. de pba. et c. tercio loco. de pba. z. c. cum Jo. de fi. de instru. Respondet q̄ nō admittitur in contrariū pbatio. q̄ illud instrū habet p̄scriptiōem iuris z de iure. vt. l. fi. C. arbitriū tutele. Si vō eēt tale instrū mentū qd nō induceret p̄sumptōez iuris z de iure. tūc admitteret pbatio in contrariū. vt dicunt iura in contrariū de ducta. Quid si mulier dicat se modicū recepisse z p magna summa fidelitatis se an p residuo iuuetur uelleiano. Op̄niones plures fuerūt. sed senatus in. l. antiqua concludit q̄ quantūcūq; mulier modicū receperit fidelitudo non iuuatur. quia in tali casu non videt rare de bñficio. imo renunciare potius in delusiōē sui beneficij. Sciendū q̄ ex. S. si minus. dīct. l. antique colligit nouus casus in quo mulier non iuuat uelleiano. vīc qñ alterius obligatiōes nonauit. z ob eam cām pecuniā recepit vel pignora. vel etiam prius excuti debet. z inquantū nō est soluendo restituit actio in veterē debitorem. z in tali nouatiōe non cōsiderat an notans sit soluendo vel nō. vt. l. q̄ satisfidare. S. pla ne. ff. de fidelit. z instr. q̄. mo. ob. sol. S.

pterea nouatiōe. Modo hic ē singulare q̄ in ista nouatiōe facta p mulierē cōsiderat an mulier sit soluendo vel non Nam si est soluendo excutit. sin antez dat actio p̄veterē. rō specialitatis. quia olim p senatuscōsultū uelleianū mulier subducebat. z actio dabat i antiquū debitore indistricte. nūc autē introductū est p illam legē q̄ mulier si ē soluendo prius excuti dī. Itē bñficiū uelleianū p̄petit etiā heredibz. sicut fidelitatis mulierū. p. l. heredes. z p. l. mulieris. C. eo. ff. Sciendū pietas p̄sone non excludit uelleianū. l. p̄teras cā sit. Nam mulier iuuatur etiam si intercedat p filio. vt. l. fi. C. e. ff. Item in. l. cū ad eas. C. eodē. hī casus q̄ mulier iuuat si creditor eligat potius cum ea contrahere q̄ cum masculo suo. z hoc p̄pter calliditatem creditoris q̄ cōsiderauit si p̄beret cū viro z mulier fidelitaret ipsa iuuaret uelleiano. quare eligit cōtrahere cum vxore suā vir fidelitaret. nihilomin⁹ tñ creditori cōpetit bñficiū institutorz z maritū qui pene contraxit. l. multuz sicte dicat cōtraxisse.

Finis huius.

Equitur de be

neficijs quibus quo ad quid renunciari potest et quo ad quid non. Est quoddam beneficiū qd dicitur redibitoriū. z competit illi qui ignorans emit rē morbosam vel viciōsam. Ex hoc enim beneficio potest emptor agere contra venditores vt reddat sibi precium z accipiat rem. Et hec redibitoria competit infra sex mēses. Est etiam aliud beneficium quod appellatur quanti minoris. z dicit q̄ si aliquis emit animal vel aliā rem viciōsā ignorans potest agere contra venditorem petendo sibi illam partem precij red-

De beneficijs

ut quā non dedisset si sciisset illud an-
 mal adeo viciosum. et hoc bñficiū cōpe-
 tit infra annū. Et huius bñficii pñctatū
 actionū pōt actor renūciare. et renūcia-
 tio pdest venditori si vēditor viciū vel
 morbū ignorabat. Si autē rei viciū vel
 morbū sciuit et subituit. nec emptores
 certificant rōne doli in venditōe com-
 missi. renūciatio pñctatū actionū facta
 nō valet. Scien dū tñ qui sciens emit rē
 morbosā vel viciosā non agerē redibito-
 ria actōe vel quātū minoris. vt. l. j. §. si i-
 telligat. ff. de edif. edic. Itē glo. dicte le-
 gls pme dicit q actio redibitoria viliis
 cōpetit ppte p fundo pducēte her-
 bas pestiferas. vel etiā libris incorrectis
 multū. Directa vero pñctatū morbo-
 sis. Dñs Albericus dicit. si scolaris eme-
 ret libz incorrectū agere posset redibi-
 toria. Sec⁹ in doctore. Nā ille exp⁹ est
 q potuit bñ puidere. ita tñ q defect⁹ sit
 manifest⁹ et lvar quare nō pspexit. Idē
 dicit q pñctate nō agunt redibitoria. qz
 psumunt multū exp⁹ qz sepe pñctatū
 et vēdūt. Nota fm glo. l. j. ff. de edif. edic.
 redibitio fit multis mōis. Pño ppter
 morbū corp⁹ q vsum rei impedit. siue
 sit ppetu⁹ siue tpalis. vt in. l. pomponi⁹
 eo. ti. Scdo ppter viciū animi. qd qñqz
 adest. qñqz etiā abest. Tercio qñ aliqd
 abest qd dicitū est adesse. Quarto p vi-
 cio animi qd est in inmētis. vt in. l. bo-
 tiē eo. ti. Quinto qñ venditor nō cauet
 t. non certiorauit emptorē de vicio. rei.
 vt in. l. si qd venditor eo. ti. Sexto q dñ
 venditor emptori significare seruū fo-
 re fugitiuū vñ furē aut in arena pugna-
 se vel capitalē cōmississe doli. vel q vo-
 luerit seipm eximere reb⁹ hūanis. No-
 ta solū pñctū rei empre in iudicio redibi-
 torio deducit. non autē dāna cum ab ip-
 sis liberet vēditor emptori p dānis rē
 vēditā dimittēdo. p. l. q si nolit. ff. e. tit.
 Itē sciens nō patit redibitionē. si ciuita-
 tes et ppli. sic casus in. l. j. §. illud scien-

dum. ff. eo. ti. Scien dū p regula q pro
 vicio animi nō dat actio redibitoria. vt
 i. l. ob q vicia i. §. animi aut viciū. ff. eo.
 ti. Fallit hec regula. Pño si vēditor se
 obligauit cauere de vicio animi. vt ser-
 uū non esse erroneū furē vel fugitiuū
 vel pñmīlē. Scdo si dictū est viciū ab-
 esse et adest. vt in. §. in sūma. ea. l. Ter-
 tio si seru⁹ est errone⁹. Quarto si inmē-
 tū est pñctū vmbrosū vel calcitrosū
 vt in. l. bouē eo. ti. Itē qñ viciū animi
 causat a vicio corp⁹. vt ex infirmitate
 et febrib⁹. Alteri⁹ sciendū q vinum ad
 mensurā venditi piculū ptingens ante
 mensuratōz non morosā ad vendito-
 rē spectat. Vēditū autē vt corp⁹ vt spe-
 cies piculū est emptoris qd etiā obtinet
 in frumēto oleo et similib⁹. C. in. l. cum
 pñnerit. C. de piculū et cōmodo rei vē-
 di. Et g clarius appeat cuius sit picu-
 lū in piractōe vendite seruanda est hec
 tanq aurea regla. Cū venditio fit pure
 sine scriptis certe species et rei. q degu-
 statōz nō exigit. piculū omne spectat ad
 emptorē excepto casu publicatiōis. Et
 nisi pactū mora culpa. vñ calliditas vē-
 ditoris seu tradētis interuenerit dñ pñ-
 re. qz si sub pñctōe et añ pñctōis enenit
 res pñt pñt venditori. licet sec⁹ sit si res
 facta sit deterior. Nō qz oīno nulla fuit
 obligatio ex q pñctio non exatbat. Dicit
 tur sine scriptis iō. qz ppter non existiē-
 tis pñctōis emptio non est cōplera. i. si
 emptio celebret in scriptis piculū ante
 scripturā factū pñt ad venditorē. vt i
 l. pñctat⁹. C. de si. instrū. Similis casus
 habet in si. eo. ti. §. cuz aut. Dicit certe
 species. qz si venditio in genere sit facta
 vt dicēdo. vēdo tibi hoiem. B casu non
 spectat piculū ad emptorē. nā totū ge-
 nus nō pñt pñre. Sec⁹ si species eēt cer-
 tificata. vt vēdo tibi stichū vel pampht-
 lū. ex q nō est certa species spectabit pi-
 culū ad venditorē si alter eoz pñt. sec⁹
 si ambo simul pereant. Casus in. l. si i

empti
 gustat
 degust
 sura n
 su erig
 Pño t
 l. ij. C.
 casu p
 sus in
 ctū. qz
 Pñctat
 l. si in
 dati. D
 sum pi
 casus.
 Dicit
 net ap
 nō tra
 ambo
 sterioz
 culū sp
 ra. Si
 lex. illi
 ditor v
 de nul
 castro
 ditor e
 special
 ter. D
 loco v
 de illis
 esse. se
 tis tem
 emp. et
 dñt v
 istis v
 action
 nef ad
 taf. C.
 teneat
 priorē.
 ner dñ
 git q
 istis v
 cio. ne

De beneficijis

emptio. ff. de pben. emp. Dicitur que de gustatoz non exigit. qz debet antedi an degustatoe vedať vt ip̄s. vel an ad me sura si est vendita ad mensura. Hoc ca su exigitur duo vt piculu sit emptoris Prio degustato. Scdo mesurato. vt in l. ij. C. e. ti. z. l. si via. ff. eo. ti. Df exceptio casu publicatois. na tale e veditoz. Ca sus in. l. si fundu. ff. locati. Dicitur nisi pa ctu. qz pacta frangut dispositione legis Pactu etia in casu fortuito derogat. vt l. si in venditoe. ff. eo. ti. z. l. j. C. como dati. Dicitur culpa. qz si culpa pcedit ca sum piculu est venditoris. ar. l. mortis casus. C. de piculis. z. como. rel. vendi. Dicitur mora. qz morapact qz piculu ma net apud ipm venditore co qz requisitus no tradidit. vt. l. cum int. C. eo ti. Si at ambo sint morosi debet atredi q sit po sterior mora. na illa pponderat ita qz pi culu spectat ad euz q postea fuit in mo ra. Silt dicat de calliditate facit optie lex. illud sciendu. ff. eo. ti. Querit an ve ditor excuset si expse dixerit emptori de nullo vicio teneri. Dns Paulus de castro ponit pulcra distincioz. qz cu ve ditor excipit aut excipit generaliter vel specialit. Si primo hoc ptingit triplici ter. Vno mo qz dixit se nil velle pstare loco vicij. z. tunc dz q non excusat nisi de illis q ignorauit. veru quo ad inter esse. sed tenet reddere pciu. Sed p sci tis tenet casus. vt in. l. qro. ff. de act. et emp. z. glo. bona in. l. si. C. de edi. edict. Aut venditor excipit generaliter vicia istis vbiis. vendo tibi illaz rem z. nulla actione volo tibi teneri. hoc casu no te net ad pciu vt dicit Cinus in. l. non dubi tat. C. de enic. Contrariu tu verius est qz teneat ad restitutione pciu. p. l. si p em ptoze. ff. de act. emp. Et illa via etia te net dñs Paulus de castro. Tercio ptingit qz venditor excipit generaliter vicia istis verbis. nolo tibi teneri o aliquo vi cio. nec volo tibi teneri ad pciu vel ad

interesse. z. sic de nullo teneri. z. valet pa ctu. vt dicit Cinus in. l. circa locutioes. C. locati. z. est bona glo. in. l. si. C. fami. berē. Ex illa distincioe elicit tres pclassi ones. Quax prima est veditoz paciscēs nulla actoe teneri. nihilominus tenet ad pciu restitutione re enicta. Scda pa ciscēs generaliter qz non teneat o. moz bis rei vendite. tenet nihilominus de ig ratis ad pciu z ad interesse. Immo i dubio psumit quis scire viciu suax re rum. facit. l. qd quis. B. de rescin. vendi. Tercio pot venditor pacisci qz re enicta vel re debita nec ad pciu nec ad interes se sit obligat. Scdo ptingit qz vendi tor specialiter excipit aliqd viciu. vt qd dicit nolle teneri de vicio qd nominat emptori. Et hoc dupliciter. Aut vendi tor loquit obscure fallendo emptorem qz dixit. ille equus no ascendit arbores in silua. z. valet tñ. l. no vadit p pontes z. tenet p glo. vt si in. l. ea. que comenda di. ff. de pben. emp. Scdo emptor i format se verbis multis causa celadi o. sect. vt vicia. vt dicēdo vedo tibi equu an z retro claudicatē. cecū z vmbrosuz calcitrosū z scabiosū. nominando multos defectos z vicia. z. tñ in veritate te pore tractus equus non claudicat: nec cecus est. sed tñ aliqua vicia nominata i sunt equo. z. dicit nolo tibi teneri de ali quo vicio tali. si postea venerit vicium qd non nominauit z. sciuit tale viciu ni hilominus tenet emptori rōe doli. Ter tio venditor no loquit obscure sed dic nolo tibi teneri si cludicat equus ante vt retro. Aut venditor dixit dolore no in esse. vel dissimulabat qz fecit equu cale fieri qz non voluit. aut crura elus vino vel vngueto aliquo fecit lūiri qz no do luit currendo. tenet ppter dolum vt dis simulatoz. Aut venditor no dissimula uit verbo vel facto z viciu certu excipit illo casu non tenebit emptori. sed stan du est puentioni. illo casu loquit. l. qrit

De testamentis

Testamentum est

S. si venditor. ff. de edif. edi. vbi dicitur. si venditor dixit in venditōe se nolle teneri dō aliquid certo vicio. si tenet nisi fuerit sciēs dissimulauit. Dñs Alphoncus. hñmōi dat distinctionē de tēpō cursu cuius quis agere intēdit redibitoria vel quānt mōris. aut agit qd ppter viciū rei vendite. tunc tēpō est sex mensiū vel anni. et illa tēpō currūt a tēpō venditōis et scie subsecute. Aut agit ppter aliquod dictū vel pmissum qd pcessit piractu. et incepit tēpus currere a tēpō venditōis et nō dicti: vel pmissi. aut si illud dictū vel pmissū sequit pñ. et tunc incepit currere a die dicti vel pmissi. vt in l. sciendū. in. S. tēpus aut redhibitionis. in vbo. sed tempus. ff. de edli. edic. Est quoddā bñficiū ne quis vocet ius diebus feriatis. mō quibusdā pōt renūciari. qñsdā vō non. Nā si feriatī sint rōne messiuū vel vindemiaū de volūrate litigantiū pōt eis renūciari. Si aut sunt feriatī dies i honorē dei. vt dies pascalis. natalis. circūcisionis. et dies dñici et ceteri. nō pōt eis renūciari. qz ex pacto priuatoz hominū reuerentia domini remitti nō pōt Caplm pñmū secundū partīs.

Quanti ad scōam pñe huius tractatus li. de arte officij notariar⁹ q pñstir circa testamēta et vtiā volūntates fm ordinē pmissum examinaāda veniūt eius capla. Caplm pñmū de rescrip. test. Testamentū est iusta sententia alicui⁹ de his q post mortē suā fieri vult cū institutōe heredis. vt colligit ex l. j. ff. de testa. Vel sic testamētū ē quedā solēnis sñe volūtas cum institutōe hered. qz sine institutōe heredū nō valet testamentū In q testamēto ne mo pōt sibi legē imponere a q recedere nō licet. cū mutabil sit volūtas vsq ad exitū vite. Testamentū aut nisi testatore mortuo vires nō habz. Et ē testamentū quasi mentis testatio vel vires recipiēs post testatoris monumentum

Testamentoz aliud in scriptis. aliud sine scriptis. et tale dicitur testamentū nuncupatiū. sicut sunt testamēta que fiūt circa tabellionē et testib⁹. et instituit heres et alia interueniūt sine scriptura. S3 nō hñmōinus septē testes necessarij sunt. sñr heredis nominatio. vt insti. eo. ii. S. si. Testamentū aut qd fit in scriptis dicitur fieri cum solēnitatib⁹ a iure pñsuetis. vt sunt iste solēnitates. qz testator testamētum pñria manu scribat si est litteratus s3 si litēratns non est et scribere nescit. alius de mādato eius scribat et offerat et ostendat illud testator corā septē testibus litteratis. dicens. istud suum testamētū esse qd sic offert. non tñ refert an illi testes sciant qd seu que pñeantur in testamēto vel non. Et sint in eo scripta noia herediū. Et pñdier⁹ testator vel ille q lras eius scribit in pñentia septem testū in hñmōi testamēto etiā qsq de testibus se subscribat vt vno et eodē die sigillū apponat. Sed si testes lras fuerint tūc vnusqsq ipoz pñria manu seu vno eodēq die et ipe subscribat. als sine illis solēnitatib⁹ de iure ciuili testamentū nō valet. Fit etiā testamentū aliquñ sine scriptis. videlicet qñ non pōt haberi tabellio. tunc testator aduocet. vij. testes in ciuitate et v. in villa. et si in villa plures inuenire non pōt et expōat corā eis volūntatē siue dispositōz suā et heredū nominatōz et rogat illos eē testes. Quotuo aut testatore tunc aliqu bñs ius in testamēto accedat ad iudicem loci noiano sibi h. tunc iuder vocatis heredibus legatarijs siue fideicōmissarijs: et siue veniat siue non. committat alicui tabellioni testes ipsos ad noticiam testamenti et ad perpetuam rei memoriā recipe et ipi testes iurati dō ponāt vnusqsq sigillatim et interroget quisq eoz de noie et etate testatoris et de verbis ei⁹ qbus vsus fuerat in suo testamēto. et specialitē ad heredū institutō

Testamentū. d. c.

et. c. d.

et. d.

nē. de a
minati
ce pñu
dato iū
dē se su
nē suā
bat test
vel scrib
da. in ci
um triū
ro latre
vero in
palma
spacior
Quo f
supi⁹ p
tres cor
spaciū d
dula d
terā su
lis sing
ita q in
fir. Do
ri vacu
tent et a
nes scri
dich⁹ a
tis pos
vij. test
re sciē
hñtes.
clausaz
tā vt di
bebit. d
vltteri
testes. et
tū subse
etiā se t
go ibid
testator
debebit
gillū c
ponere
pñū no
inferio

De testamentis

nē. de anno die loco et testib⁹. His exa-
minatis legant dicta testiu coram iudi-
ce pñtib⁹ alijs testib⁹. et tabellio de mā-
dato iudicis publicet dicta testiu et tan-
dē se subscribat. Volēs ergo ordinatō
nē suaz facere secretā si līf⁹ est p se scri-
bat testamentū. Sin aut p aliū scribat.
vel scribi faciat in mēbrana bona et soli-
da. in cuius pre supiori relinquit spaci-
um triū vel quatuor digitor⁹. i dextro ve-
ro latere et sinistro tantundē. in spacio
vero inferiori sup sit spaciū vacuū qñū
palma digitis extēsis. et in medio illoz
spacioz scribat tenor et series testamēti
Quo facto plicabit carta ita q spaciūz
supi⁹ ptingat cū inferiori. et signent ibi
tres cordule. Impletur vero dexteri
spacii due. et sinistri due sic q quis ce-
dula duo habeat foramina interiorē li-
terā siue scripturā ledētia. qbus cordu-
lis singula spacia singul⁹ plicata ligent.
Ita q interior līfā videri vel legi nō pos-
sit. Porro de illo magno spacio inferio-
ri vacuo tm relinquat q ibi possint pa-
tent et apte testiu et testatoris subscrip-
tiones scribi. qñ⁹ vel eodē die vel plurib⁹
dieb⁹ añ. Sic scriptis vel factis et ordi-
natis postea qñ placet testatori vocabit.
viii. testes viros viqz et līfatos et scribe-
re sciētes et nullū iuris impedimentuz
hātes. et corā eis testator ipaz scripturā
clausaz et inuolutā dicēis cordulis liga-
tā vi dictū est i manib⁹ tenēs offerre de-
bebit. dicēs illud eē suū testamentū suū
vlt⁹ alteri⁹ manu scriptū. et eos rogare ut
testes. et rogādo mādare ut ipm testamē-
tū subscribāt et signēt. Ipse vero testator
etiā se debebit suā manu subscribere. er-
go ibidē in pñti vno cōtextu anteq ipse
testator vlt aliq ex testib⁹ inde discedat
debebit vnusqñqz eoz testiu anulū vlt si
gillū characteratū ad vñā ex cordul⁹ ap-
ponere. siue suū siue alteri⁹ testis si p-
pñiū non hz. et post hoc pñtuo i spacio
inferiori discrete fīat subscripōes. pñiū

testator si pñia manu scripserit testamē-
tum se hoc modo subscribat. Ego Jo-
hānes paginam pñtem clausam et li-
gatam in manib⁹ meis tenēs infra scri-
ptis testibus omnibus simul presentibus
p me ad hoc adhibitis et rogatis ob-
tuli ab eis fm iuris ordinem signandā
et subscribendā. asserens q in ea scriptū
est meum fore testamentum et illud to-
tum et hereduz institutionē ac oia et sin-
gula que in ea cōtinent a me scripta eē
necnon coram eis pñtem subscriptio-
nē pñia manu subijciens. Si vero de
mandato testatoris quis illud testamē-
tū scripserit. ille taliter se subscribat. Ego
et mandato talis litterarum ignari vlt
scribere ppter corpalem egritudinē nō
valens hoc eius testamentū tam he-
redis institutionē q cetera in eo pñ-
ta suo mandato manu mea pñia scri-
psi. Et postea pñtem paginam et litte-
rā inscriptis testibus p eum vocatis et
rogatis omnibus simul pñtibus offe-
rente eo et asserēte id qd in eo continet
suū esse testamentū. et a me scriptum
pñtem subscriptionē meaz vice et no-
mine suo et eius mādato apposui. et in
testimonium me subscripsi. Ceterū ibi-
dem et in pñti quilibet ex testibus ta-
liter se subscribat. Ego et rogatus et p-
sens vñā cum omnibus infra scriptis et
supra scriptis testibus ad omnia et sin-
gula in hoc presentibus pagine supe-
riori spacio facta contenta et scripta si-
mul presentibus et rogatis in ipsa pagi-
ne eius. et testamento et suo mandato
manu mea in testimonium me subscri-
psi. et eam sigillo proprio si habet. vlt si
gillo illius habente in circulo formam
leonis vel lilij et. quod ad vñam ex cor-
dulis supradictis cere impressi. Sic igitur
septem sigillis appensis et factis oc-
to subscriptionibus antedictis et ceteris
rite pacit testator testamēti secrete stu-
deat custodire. Cōsequēt aut cū⁹ inf-

Testator
subscripserit

Tabellio
subscripserit

Testator
subscripserit

De testamentis

est postulat illud apiri et publicari. ut de publicatōe testamentorū et iporū formis latissime habet in spec. in ti. de instru. edi. §. ostēso. §. et qm. et infra patebit de testamentorū formis.

de his qui testari non possunt Capitulum. ii.
et qui prohibentur testari

¶ Tēdū in generali de his q̄ testari nō pnt. et qui phibent a lege facere testamentū. et sunt impuberes. s. masculus minor. xiiij. femina minor. xij. qui nō habent animi iudiciū. vi. l. qua etate. ff. de test. Item filiusfamilias nō pōt testari etiā si pater cōsentiat. nisi de peculio castrensi. v. l. q̄t. vi. l. vi. de inoffi. tes. Item furiosus seu mente capius q̄dū talis est. vi. l. furiosum. C. qui testa. fa. pos. Item mutus et surdus naturaliter. i. a natiuitate. vi. l. discretis. C. e. ti. Sed si accidentaliter est mutus et surdus et facit lras. potest suum scribere testamentū et codicillos sed si tm̄ surdus bene pōt facere testamentū. Item seruus vel damnatus ad mortē. s. qui p̄demnatus efficit seruus pene. Itē qui dubitat de statu suo vix sit liber vel seruus vel filiusfamilias. Itē qui dānatus ē p̄ crimine famoso. sicut est crimen cōtra naturā seditōis in populo depopulatōis vel cōsile. Itē monachus v. l. canonicus regularis. vi. l. q. q. vi. p. totū. de quibus aliquid infra dicit. Itē qui cōmisit crimen lese maiestatis. Item hereticus sicut histriones cū infames sint. iij. q. j. c. j. Itē cecus testari nō pōt nisi spāl quadā solē nitate adhibita. ut in. l. hac p̄sultissima C. qui testa. fa. pnt. Debent em̄ sic vocari septem testes et tabellarius. et cec⁹ coram eis exp̄mere noia iudicia et dignitates herediū quos instituit ne sola nominū cōmemoratio quicq̄ ambiguitatis pariat. et debet legata designare. et lra oia scribenda sunt a tabellione et coram testibus recitari. et cecus debz p̄teriri id esse suū testamentū et illud dispositum

esse ex sui animi insa. et in fine dz vnusquisq̄ testiu et etiā tabellarius se subscribere. et testiu et tabellarij signacula debēt apponi. Si autē nō pōt h̄i tabellarius octauus testis debet adhiberi. et illud testamentū dicit nuncupatorium et magnā similitudinē habet cū testamento in scriptis facto. Itē credentes receptores et fautores hereticorū si post excoicātōez non satisfecerint infra annū. nō pnt facere testamentū nec aliqd ex testamento recipere. de hereti. excoicam⁹. §. credentes. et c. vergētis. et c. e. ti. manicheos. Itē dānatus ad mortē siue sit dānatus ut moriat. siue ut fiat seru⁹ pene. siue deportatus in insulā. vi. l. et q̄. §. si cui. et ibi bona glo. ff. de testa. Sed cū dānatus capitali crimine appellauerit et testamentū fecerit appellatōe p̄dentez ita decesserit. valebit. ut in. l. q̄ a latronibus. §. si quis. ff. e. ti. Et p̄cedentes modi fere oēs habent instit. de his q̄bus nō ē p̄miss. facere testa. Itē v̄surari⁹ manifestus nisi paus de viuris satisfecerit vel cautiōem idoneā p̄stiterit. vi. l. c. quēq̄. de vsu. li. vi. Itē i q̄bus casib⁹ ecclesiastica p̄sona de bonis ab eccia possessis possit testari h̄i notabilis glo. in c. p̄nti. sup. verbo reseruati. de off. or. li. vi. Itē an clerici pnt p̄dere testamentū h̄i. xij. q. iij. c. j. et de testa. c. q̄ nos. et c. relati. ij. Et l3 clerici de bonis eccie testari nō pnt. tm̄ q̄dū viuunt et sui cōpotes existūt pnt dare aliqd moderate d̄ ipis bonis. nō rōne testamenti sed elemosyne. Pōt autē dare paupib⁹ et religiof locis. etiā illis qui sibi seruierit. siue cōsanguinei sint siue cognati vel agnati. siue extranei iuxta seruitiij meritū. ut i dicto. c. relati. et c. ad hoc. Itē si clerici hnt beneficia in diuersis ecclesijs. tunc debent diuidi bona eccie fm̄ p̄gram estimatiōem int̄ ip̄s eccias. ut ibidez. sit spado q̄ hz vnū testiculū et gnare p̄t. vi. l. si fuū. ff. de iur. do. p̄t hēdē institue.

or. p̄
cundo
lent. C
tur p̄
stis. et
rogari
mero
cōput
p̄sent
iur h
gatarū
tius el
ri poss
scripti
tū v
tor exp
stes. p
vbi glo
mittit
testam
etiam
menti
stitut
heres
to in v
Item
romani
mortē
do vni
tione
tū qua
tate se
Item
impat
cit. p. l
ordi. M
stis re
sime ti
duo te
metis
ut ext
sbyter

De testamentis

Capitulum. iij.

De testamētū in scriptis factū regulariter requirunt quatuor. Primo q̄ septē testes intersint. Secundo q̄ se subscribant. Tercio q̄ sigillent. Quarto q̄ nomen heredis scribatur p̄pria manu testatoris vel vnius testis. et testes debent esse p̄ntes et debent rogari. et ille q̄ scribit testamētū in numero septē testū computat. Etia p̄nt cōputari in eodem numero legatarij si p̄sentes sint. et hoc verū est nisi questio inter heredes et legatarios oriret. tūc legatarij non possunt esse testes. Igitur tūc est q̄ alij testes adhibeant si haberi possunt. In testamento autē non in scriptis facto q̄d alio nomine nuncupatiū vel codicillis appellat. vbi testator expresse hoc dicit. sufficiūt quinque testes. per. l. si quis agere. C. de codicillis vbi glo. ver. quinq. dicit q̄ femina admittit vt testis in codicillis. non aut in testamentis. vt. l. i. C. de testa. Notatur etiam ex eadem lege casus in quo testamētū solēne in quo fuit extraneus institutus rumpit q̄ codicillis in quo fuit heres institutus. Itē in testamento p̄dito in villa. sūt quinq. testes sufficiunt. Item in testamento militis q̄ p̄ salute romani imperij intravit se nō evitatur mortē aliqui sufficiūt duo testes. aliquādo unus. Similiter milites in expeditione degentes possunt facere testamētū qualiter voluerint nulla iuris solēnitate servata. p. l. milites. C. de test. milit. Item in testamento cōdito in p̄senta impatoris adhibitis duob. testib. sufficit. p. l. oim. C. de testa. et quēadmo. test. ordi. Vel fm aliquos etiam nullus testis requirit de necessitate. Expeditur siue tñ advertēdū q̄ fm ius canonicū duo testes cum p̄bro sufficiūt in testamētis et in alijs causis q̄tū ad p̄as cās vt extra de testi. cū eēs. et duo tñ sine p̄b p̄terito in relictis ad p̄as cās. et c. rela-

tū. et intelligo i p̄cedēti casu necessariaz p̄ntiā sacerdotis. q̄ nō detrahīt solēnitatem legali nisi quātū inveniūt exp̄sum. vt in. c. ad audientia. de deci. de elect. ecclesia n̄ra. ij. in fi. et l. sancim⁹ C. de test. l. cū oia. C. d. in offi. vo. Si igit ip̄e sol⁹ interesset cū alio nō sufficeret. sic etiā si eēt tres sine ip̄o nō valeret. multū em̄ p̄ ip̄o p̄sumit ius q̄ fraudes excludat. xliij. q. j. deniq. de symo. nemo. de postu. c. fi. et magis eius dicto credit q̄ aliterius. lxxvij. di. monach⁹. ppe fi. Ideo q̄ statur vt duo cū eo sufficiāt. Si vero essent quatuor sine eo due sibi p̄ferret quātūcūq. p̄sumat p̄ eo. ar. c. cū a nob. et c. l. ex q̄dā de testi. Ita specula. istas decretales. intelligit. Ca. iij.

Orandū q̄ differūt codicillis et testamentū. q̄ in testamento fit aliqui indirecta institutio. in codicillis aut p̄ fideicommissū. In testamento vt illi q̄ sint heredes ab intestato hereditatē alteri restituant certo tpe vt cōditioe. p̄nt testator ordinaverit. In codicillis vo nō pōt fieri substitutio a testatore. nec aliq̄ cōditio apponi q̄ noceat instituto heredi. Item in testamēto regulariter vt dictū est requirunt septem testes rogati. s̄ in codicillis sufficiūt q̄n q̄ etiā nō rogati. Item posterius testamētū tollit primū ip̄o iure. et nō potest quis docere de duob. testamentis relictis q̄ vtrūq. valeat. Fallit hoc in testamento inter liberos cōdito q̄ p̄ secundam dispositiōem nō tollit. nisi testator vīso primo testamēto declaret nolle illud valere. C. de testa. in autē. hoc in liberos. Item fallit cum quis in p̄mo testamento introduxerit sibi licentiam iterum testandi. tunc. n. primū testamētū nō tollit p̄ secundū. nisi fiat mētio de primo. ff. de le. iij. l. si quis. in p̄nci. Semp̄ em̄ testator mutare pōt suaz volūtātē. etiā si pactū interuenerit ne possit mutare. p. l. pactum quod dotali. C.

De testamentis

de pac. et etiam si fuerit p. principē p. firma
tū. C. eo. si. q. nemo sibi iudicē eligere
pōt. vt a pōt. testamēto. sibi recedere nō
liceat. ff. de le. iij. si q. s. in p. n. facit ca. cū
marthe. de cele. mis. Posterior tñ codi-
cillus nō rumpit p. m. nisi exp. sse p. dī
cat et. p. l. cum p. p. n. atis. C. eo. si. Item
differūt codicilli a testamēto. q. i codi-
cillis hereditas neq. dari neq. adim. dī
recte pōt. ne p. fundent ius testamento.
rū et ius codicilloz. nec i eis pōt. exhere
datio scribi. nec p. dītio heredi instituto
pōt. adiici. nec substitui aliq. s. p. fidei-
cōmissum in eis recte relinquet. vt in-
sti. de codicillis. §. codicill. et §. directo
et l. si idē. C. e. Et est hec forma codicilli

In noie dñi amē. Ego Jo. talis dyo.
ce. p. n. tē die. p. p. a et spōranea mea volū-
tate licet egrorās corpe. sanus tñ mēte.
Codicillū facio. in q. testamētū. meuz
p. n. p. a p. man. talis notarij publici
p. n. o. volo atq. p. n. p. o. q. v. p. o. r. mea.
N. habeat de bonis meis vineā istā in
tali cāpo sitā tot agroz. et N. filio meo
libros tales q. s. ego reliqui bononie et.
Quē quidē codicillū p. p. et nū et firmuz
habere volo. p. n. a quē si q. s. filioz meoz
venire p. n. p. s. erit aliq. observāt. p. p. et nē
singul. annis eo vineā tñ vel tantū no-
mine pene p. soluat. Et nulli p. n. tē facere
codicillos nisi q. bus facere p. n. i. s. s. u. m. ē
testamētū. De forma autē testamētoz. i-
fra patebit. Illud tñ aduertendū ē si co-
dicillus sit ante testamētū. et tūc in testa-
mēto faciendū est mētio p. c. e. d. e. t. i. s. codi-
cilli si sit post testamētū et post alios sen-
aliū codicillos. q. i plures codicilli p. n. tē
fieri ab vna p. s. o. n. a. et tūc mētio est faci-
enda nō solū de testamēto s. et i. s. o. p. l. u.
rib. q. s. codicill. p. c. e. d. e. s. i. t. i. b. Aliq. tñ sit co-
dicillus nō tñ p. c. e. d. e. t. e. vel sequēte testa-
mēto et ille seruari d. z. Cōficiunt tñ ex-
p. s. s. e. codicilli facto testamēto nō iure p.
fidei cōmissum. vt ecce testator corā se-
p. t. e. testib. instituit heredē. reliq. lega-

ta et ita subiecit. si nō valet testamētū
iure testamētū valet tñ iure codicilloz.
Et p. b. a. n. t. hec. ff. eo. l. p. f. i. c. i. u. n. t. Notan-
dū. hec clausula. si nō valet testamētū
iure testamētū. valeat tñ iure codicilloz
vel cuiuslibet alteri. vltime voluntatis
f. m. Ja. bertradi. opat. tñ v. q. testamē-
tū deficit p. p. t. e. r. defectū s. b. l. e. p. n. t. i. s. p. n. a.
ta cū deficit numer. testū vel alia solē
nitas q. tūc valeat iure codicilli nō autē
opat. si alio d. f. i. c. i. t. puta si rūpat p. q. r. e. l. s.
vel postumū agnatōz vel capit. s. d. i. m. i. n. u. t. i. o. n. e.
Et sic cū d. i. b. i. v. a. l. e. r. loquit. s. o.
p. n. t. i. defectū q. est. vt q. i. b. i. nō est plen.
numer. testū. vel q. i. nō rogat. et. et tū-
non cōprehēdit futuros defect. vt ere-
go cauit. fiat vt oēs cōprehēdat defect.
dicat. sic. Si nō valet vel nō val. e. b. i. t. i. u. r.
re testamētū et. Et est ar. in. l. si stipulat.
fuerim. ff. de v. ob. et l. verbū oportet
ff. de v. sig. v. l. f. m. odofredū dicat. aut
statim cū sit testamētū deficit p. p. t. e. r. s. o.
l. e. n. i. t. a. t. i. s. defectū. et tūc verba illa si nō
valet referunt ad illū casuz et nō ad alt.
os p. d. i. c. t. o. s. aut nō deficit statim. s. p. o.
s. t. e. a. ex aduētū. puta capit. s. d. i. m. i. n. u. t. i. o. n. e.
vel alio mō. et tūc etiā ad casum illū p.
t. i. n. e. t. v. b. a. hec. q. i. n. d. o. u. b. i. s. i. n. t. e. r. p. r. a. d. u.
est magis vt res valeat. q. p. e. a. t. ff. de v.
ob. q. t. i. e. s. et ca. inter. de fide i. n. s. t. r. a. et ca.
cum i. n. s. t. r. a. d. i. c. t. o. s. de dona. Illud tñ no-
tandū vt dicit azo. in sūma de codicill.
Si q. p. r. i. m. o. hereditatē directo ex qua-
dā voluntate vltima quā d. i. c. e. b. ā. testamē-
tū esse. et postea ex fidei cōmissio eandem
hereditatē peto mihi restitui. p. p. t. e. r. i. d. e.
testamētū reducēdo illud ad codicil-
los. v. l. illud reputando p. codicillis. q. s.
forte illud exp. s. s. i. t. testator nō possum ef-
fectualit. in q. n. c. i. p. i. o. e. s. s. i. l. i. t. i. s. habeo. ne-
cesse eligere an agā iure directo ex testa-
mēto an agā iure fidei cōmissi. et vno ele-
cto repellor ab altero. sum em p. r. a. r. i. u. s.
mihi p. p. i. s. i. si ex eadē scriptura p. r. i. s. mōis
p. t. o. Si tamē suz de penul. defuncti:

forma Codicilli

ad v. c. b.

ex line
vel de
pelloz
to q
tinore
libet d
In co
tit tale
lud co
centin

n

grad
tio. et
scde n
mas. i
dicun
qd sit
bus v
et in q
distrib
stui
est q
re. et e
quē s
vt in
dñs b
ille q
stitut
luci
bis. v
bus v
nec a
Insti
hi b
instit
alijs
dñ te
refle
casib
tis e
ber l
no co

De substitutione

ex linea paterna usque ad quartum gradum vel de infra usque ad tertium gradum non repellor iure electiois utres ex eo testamento quod testator vice codicillorum voluit obtemperare. in principio tamen litis tunc est quod qui libet de penibus id quod necesse est eligat. In collateralibus autem defuncti non repetit tale substitutum beneficium. ut. C. eo. l. vi. Et si lud correlarius tenet doctores. licet placuit scriptum siturum

Capitulum. v.

Standum licet plures sint gradus substitutionis numeri. imo infiniti cum sp de uno in alium procedat. tamen primum gradus succedendi ex testamento de institutione. et secundus gradus substitutio. recte sic scilicet nuptie dicuntur omnes que sequuntur primas. ita et institutiones que sunt post primas dicuntur substitutiones. Videndum est igitur quid sit herede institui et unde dicat quibus personis fiat et in qua voluntate. et qualiter et in quod pres diuidat inter heredes. et quis possit institui heres. Herede institui nil aliud est quam sibi herede aliquem statuere. id est facere. et est idem dictum quasi institui. in loco suo quem statuere. Hoc enim agit qui instituit. ut instituit suo loco post mortem suam sit dominus bonorum. et ne dum ille qui scribit. sed etiam ille qui nuncupat de institutione. ff. e. l. j. Si instituitur. Institutionis fit quique personis. ut ecce lucius titius mihi heres esto. Item tribus personis. ut si dicat lucius heres esto. Item duobus verbis fit. ut si dicat. lucius heres. nec adiecerit esto. id est si dicat lucius esto. Institutionis fit personis directis. ut esto mihi heres. Reflexis. ut illum herede facio instituo. et volo. modo vel cupio. et sic de alijs. ut. l. qm. C. de testa. Et quoadmodum testamentaria ordinem reflexa. Unde quod reflexa vel inflexa dicuntur. nota in omnibus casibus suis prout in nominatiuis. satis ex huius liquet voluntatis intentionis quilibet loquendi genere formari posse. nec nocet seruasse nomina personarum. quod forte

semiuoces titubans vel balbutiens ligna profudit. Ido si dicat habes bona mea vel tibi relinquo bona mea non variat quod institutio quibusque verbis fieri potest. nec hodie curat verborum solennitas. ut in dicta. l. qm. ff. allegata. Item institutio fit in testamento tantum. vel ante legata vel post legata. vel ante exheredationem vel post Sed olim fiebat ante legata tantum. quod institutio caput est et fundamentum totius testamenti. ut. ff. eo. l. j. Item. j. In codicillis autem hereditas per fideicommissum iure relinquitur. lex enim in defectu conditionis posita in codicillis intelligit testatores de adimenda hereditate cogitasse. ff. de condi. insti. l. quidem. ff. vi. sed forte inuam cogitatur. ut ibi dicit illa porro hereditas non videtur dari in codicillis. ceterum idem est si ita dicat. Tertium institutio si eum in codicillis instituero. Est enim condicionalis institutio et valet quousque herede instituto prout filium. Item et illa valet si ita dicat. illum instituo cuius nomen in codicillis declarauero. ut. ff. de condi. institutionum. l. institutio talis. Item in institutione certum heredem demonstrari oportet. quotiens enim non apparet quis sit institutus heres non valet. ut ecce testator cum plures amicos eiusdem nominis habeat ad designationem unius. singulari nomine utitur. nec valet institutio nisi ex alijs aptissimis probationibus fuerit releuata pro qua persona testator senserit. ut. ff. eodem tit. l. quotiens ff. heres. Et satis est herede demonstrari. nedum nomine proprio sed etiam signo indubitabili quod per ne a nomine nihil distat. non tamen cum eo quod contumelie causa solet addi. nam legata turpia que denominandi magis legatarii gratia scribuntur. odio scribentis pro non scriptis habentur. Secus si pater stat in eodem genere. ut. ff. eodem titulo. l. quotiens. ff. si quis nomen. et. ff. de lega. j. l. turpia. Item

*Institutionis
in legatariis
non potest
in legatariis
per se fieri
sed per testamentum
et per codicillos*

*Institutionis
verba sunt
verba sunt*

De institutione

declaratio vel demonstratio heredis a testatore est faciēda. nō alieno arbitrio vt. ff. eodem titu. l. illa institutio. Et dicitur illa institutio alio nomine capta totia. Item sufficit demonstrari heredē ab initio vel postea p cōditōis eventū. vt ff. eo. l. quotiēs. §. si q̄s ita. Itē demonstratio ad oculū facta p noie p̄prio accipit. vt si dicat. hic mihi heres esto cuz sit corā eo q̄ ostendit. vt. ff. eo. ti. l. nemo dubitat. Si autē est erratū in corpe nulla est institutio. vt si volēs aliquē scribere aliū scripsit velut frat̄ meus. p patro nus me^o. Nam neq̄ script^o erit heres qm̄ voluntas deficit. p. l. si pater. C. de here. insti. neq̄ his quē voluit. qm̄ scriptus vel nūcupat^o non est. si tñ testator sciat illū non esse frēm suū quē nominauit frēm recte cum noie fr̄is instituit eum heredem. vt. ff. eodem titulo l. quotiēs. j. R. h. z. l. nec apud. C. e. ti. Itē p̄p̄i nois error nō viciat institutiones Itē si plures instituunt in rebus certis licet viriliter sint heredes. tñ res in quibus instituti sunt dñt vnūculq̄ assignari in iudicio familie heriscūde z de eis pōt detrabi falcidia sicut d̄ quolibet legato. z locū habet cū vnus vel plēs instituunt in certis reb^o z alij simplr. vel quotis portionib^o. Nam tunc instituti in re certa habent loco legatariorū vt. C. eo. ti. l. quotiēs. Itē institutio pōt fieri pure z etiā sub cōditione. Et tantūz de institutionibus.

In institutiōe faciēda exprimi pñt q̄ntitates portionū hereditariarū. put te statore placuerit. nā tot vncie assem faciūt quot testator voluerit. Sz nisi aliās appareat testatoris volūtas. sit solē. nīs distributio hereditatis in. xij. vncias. vno decim aut vncie assis appellatōne p̄tinet. Habēt autē he p̄tes p̄pria nomina ab vnitare supi^o vsq̄ ad assem et vsq̄ sit exclusiuū. nam quelibet harūz portionū maior est vncia. z quelibet ea

rū minor asse. qz nulla earū p̄tinet duo decim vncias. Sunt autē hec noia partium. vncia. sescuns. sextās. q̄drās. triens q̄ncuns. semis. sepcuns. Bes dodrās. dextrās. den^o. as. vt insti. eo. ti. §. hereditas. ff. eo. ti. l. seruū. §. vlt. Sescuns p̄tinet vnciā z dimidiā. Dicit̄ em̄ sescuns quasi semis z vncia. z est tertia l̄sa ei^o §. z z nō x. Sextās q̄si sextā p̄te significat. i. duas vncias. Quadrās quartā p̄te significat. i. tres vncias. Triens. i. tertiam p̄te. z sic quattuor vncias significat. Et ista q̄ttuor noia sumū interpretationē ex eo q̄ quorā portionis hereditatis significat. sequētia vero noia hñt etimologiam. qd̄ p̄tz ex eo q̄ certū numerū vnciarū significat. Dicit̄ em̄ quincuns non qz q̄ntā p̄tem hereditatis significat. sed qz q̄nqz denotat vncias. semis p̄tinet dimidiā hereditatis. i. sex vncias. sepcuns septē vncias. bes octo. dodrās nouem dextrās decē. den^o vndecim. as. duodecim. Attēde q̄ necn oēs vncie q̄ significant p ista noia p̄tinent in asse. qz sic as p̄tineret. l. xvj. vncias z dimidiā. Itē autē eis ponunt p̄tes. qz q̄libet earū pōt in asse teneri. hac rōne hō risibills actiōe legis acq̄lle z penalis d̄r. Nec p̄termittēdūz est q̄ as q̄nqz ponit p nummo. vñ d̄r nonne duo passerēs asse veniunt. sed pondus d̄r large oē qd̄ in statera positū pender. §. hic stricte accipit̄ pro pondere. xij. vnciarum. Inde etiā d̄r d̄pon dñū pro pondere. xxvij. vnciarū. Inde tripōndiū pro pondere. xxxvj. vnciarū. si in tot vncias testator suā hereditates distribui velle. Nā etiā i pauciores p̄team velle distribui. vt si duos ex asse instituit heredes. Tertiu autē instituit ex dimidiā z sexta p̄te assis i. xx. vncias as diuideret z octo vncias ferret ille q̄ scriptus est in dimidiā z sexta. scripti autē ex asse ferret. xij. vncias. vt. ff. eo. ti. l. insti. dñ. §. sed si duos. hodie tñ h̄mōi subtilitatis diuisio nō multū v̄stata est. §. ser

nata d̄
si opus
teri^o d̄
de hac
nat in
na p̄o
mēti in
tur a iu
hō z se
rui. Itē
mur^o. §.
honora
uitas. i.
cus q̄li
q̄li. z d̄
cum be
certe p̄
tu. vt. C.
l. si q̄s a
res deb
nedū. §.
stirere
nus. ff.
um p̄
institui
Sciā
non pō
cum ip̄
cum d̄
postula
z insti.
deport
z bann
gan^o d̄
mane e
stare co
p̄uilegi
d̄t san
nat ex
res. in. l.
z muti
turalib
q̄ nati
exclud
tutione

De substitutione

nata diuisione affis in. xij. nihilomin⁹
si opus fuerit quilibet pñu hereditatis vl
ter⁹ diuidi poterit. z illud cōter seruat
de hac tñ diuisione lati⁹. Azo. determi
nat in sum. C. eo. ti. Quilibet aut pso
na pōt heres institui z hz factiōe testa
mēti in passua significatōe q̄ non veta
tur a iure cape. poterit igit institui liber
hō z seru⁹ si sit seruus eius q̄ pōt insti
tui. Itē paterfamilias. filiustamilias.
muer⁹. surdus. furiosus. p̄dignus. miles.
honorat⁹. laicus. cleric⁹. monachus. ci
uitas. impator. impatrix. fise⁹. ecclesia. lo
cus quilibet venerabil. vt insti. de hered.
q̄li. z diffes. S. testamēti aut factōe. z. l.
cum heredes. C. q̄ test. fa. pos. Etiaz in
certe psone instituunt diuini iur⁹ intus
tu. vt. C. de epi. z cle. l. id qd. z. l. nulli. z
l. si qd ad declinandā. als em̄ certus he
res debet demonstrari. Itē seruū p̄puz
nedū. s̄ alienū etiam illū qui null⁹ est i
stituere possum. insti. eo. ti. S. seru⁹ alie
nus. ff. e. l. seru⁹ hereditarius. Itē si se
ruum p̄puz instituī heredē sp̄ videro eū
instituisse cū libertate. vt insti. eo. i. pñ.

Sciendū tñ q̄ qñq̄ etiā cum libertate
non pōt institui heres seru⁹ a dñā sua. s.
cum ip̄e de adulterio accusat⁹ cōmissio
cum dñā sua q̄ rea fuit eiusdē criminis
postulata. vt. ff. e. l. his v̄bis. S. interdū
z insti. eo. S. est aut. Itē nō pñt institui
deportari. Itē dānati in metallū. Item
z banniti q̄ impune pñt puniri q̄ equi
pant deportari. Silt hostes impij z ro
mane ecclesie. Itē heretici infideles apo
state collegia illicita nō hñtia speciale
p̄uilegiū. Itē incerte psone qñ non p̄tē
dit fauor pietatis. Itē non pñt institui
nati ex dānato coitu de quib⁹ p̄ docto
res. in. l. q̄ p̄ legū. z. l. si q̄ris. C. de inces.
z inuti. nup. Silt p̄ autē. licet. C. de na
turalib⁹ liberts z matrīb⁹ eoz. In q̄ d̄
q̄ nati ex dānato coitu omni beneficio
excluduntur. id est nulla via nec insti
tutionis nec substitutionis succedunt

Diceret qd si au⁹ vl p̄i donat nepoti
spurio ex legitimo filio nato vl ecōtra
vel si donat nepoti legitimo ex filio spu
rio in viroq̄ casu dicit Roffred⁹ dona
tionē non valere nisi p̄bet talem nepo
tem aliq̄ seruicia fecisse auo p̄pter q̄ p̄
sumi posset donatōz fuisse factā. vt dicit
in quadā q̄stione q̄ incipit neraci⁹. Ja
cobus de beluio idē tenet in questioe
quā disputauit eo. ti. l. j. Idē tenet spec.
eo. ti. de succes. ab intest. S. j. v. qd ergo.
v. qd de legitimatis. Spe. tñ in ti. de i
stru. edit. S. cōpendiosa. v. qd si p̄i na
turalis zc. allegat p̄les leges q̄ tñ nō fa
ciūt directe p̄ illo p̄ quo adducit vide
licet q̄ valeat institutio. Cum p̄i hñs fi
liū bastardū instituat in vna vñcia. z na
turalē z egittimū in oibus alijs bonis
Sed bñ facit text⁹ p̄ eo in aut. de testa
mēto impetro. col. viij. p̄mū dictū cō
muni⁹ est apud doctores de rigore iur⁹
vltimum autem dictum speculatoris
continet equitatem.

Capitulum. vi.

Qstq̄ vsum est de p̄ gradu suc
cedēdi videlicet institutōe. con
grue videndū est de scdo gradu
successiōis. q̄ substitutio appellat. Est
em̄ substitutio scda institutō. ois scz in
stitutio q̄ fit post primā z in locū prime
deficiētis. plene igit videndum est q̄ sit
eaz diuissio. scdo quis faciat eas. tertio
qd admittat in eis z qñ expirēt. Sub
stitutionū alia directa. alia obliqua. Di
cit em̄ directa qñ ab vna psone ad aliā
sine aliqua alia media hereditas deuol
uitur. Et alio mō d̄ substitutio pueniēs
v̄bis z psonts. Et in tali substitutōe nō
habet locū quartaz deductio. vt in ca. j
de test. li. vj. Obliqua vero substitutō si
ue fideicomissaria est qñ qd p̄ mediā p̄
sonā accipit hereditatē defuncti. vt cuz
dixero instituo Titū heredes oim bo
norū meoz. z volo q̄ post decē annos
illā hereditatē restituat sempromio. hic

De substitutiōe

em sempionis illā hereditatē habere
nō pōt nisi p mediā psonā. s. Titū. z in
tali locū habet quartaz deductio. z de
hīcōi substitutiōe z quartaz deductiōe
loquunt capitula Ralinaldus z Ray-
nuncius. de testa. z dictū. c. j. si pater. et
sunt tres species illaz quartaz. Nam
alia ē diffinita iure nature. z dī bonoz
subsidiū. z debet filiis tñ q sine cā ex-
heredari nō possunt. l. si totas. C. d. do-
na. z. l. parentibus. C. de inoff. test. Et
huic quarte nullū gravamen pōt ipo-
ni. C. eni. l. omni modo. z duab⁹ sequē-
tibus. z hodie aucta est ad trientē vlt se-
missum fin numez filioz. z si sint qtu-
or filij z infra debent hīc tertiā ptem. si
aut sunt plures debent hīc medietatez
hereditaria defuncti intestari. vt. C. eo.
ti. autē. nouissima. Illia q̄ta dī trebel-
licana. vt cum instituitur heres si moria-
tur sine prole rogatus est restituere he-
reditatē alteri. Ille sic institutus reti-
net quartā pte de tota hereditate p tre-
bellianū. z cōputant in ea legata z do-
natōes. vt. ff. ad. l. fal. in quartā. Tercia
quarta ē q̄ debet iure institutiōis. vt cū
aliquis est institutus heres. z illa here-
ditas ē exhausta p legata vel fideicō-
missa. nūc instituitur p dī detrahē de sin-
gulis legatis vel fideicōmissis quartaz
pte. z hec noiat falcidia. C. ad. l. falcid. p
to. z legitime ptes hereduz his versib⁹
p̄tinent. Quattuor aut infra dāt natis
iura trientē. Semissex natis dant illis
quinqz vel vltra. Arbitriuz sequit suba-
cētera patris. Quartā tibi capies si sis
extraneus heres. Tunc trebellianis cuz
reddere cuncta rogaris. Et defalcatis:
dū p legata granariis. Directorū substi-
tutionū alia vulgaris. alia pupillaris.
alia exēplaris. alia breuiloqua. alia cō-
pendiosa. Vulgaris ē duplex. s. exp̄ssa
z tacita. Exp̄ssa ē que fit verbis negati-
uis. vt si ille mibi heres non erit alī⁹ sit
heres. insti. de vul. substi. in p̄n. Tacita

fit verbis affirmatiuis vt sic. vos in-
uicē substituo. vlt. ita. quisqz mibi heres
erit sit heres filio. vel ita. Tit⁹ esto he-
res plotij cū instituisse. plotius. C. de
here. insti. l. vl. z. ff. e. ti. l. cū in testamen-
to. §. hec verba. mō sic tacita substitui-
tio pupilla. inesse videt substi. exp̄s. vul-
ga. vt. ff. de here. insti. l. titius. z. l. se. Et
ecōtra sub exp̄ssa pupillari p̄tinet tacita
vulgaris. vt. ff. e. ti. l. nā hoc iure. Ex-
p̄trat at hec substitutio vulgaris ab he-
reditate adia. vt. l. post aditā. C. de im-
pu. z alijs substi. Et addit lex nisi sacra-
fuit filiis impuberib⁹. Effectus eius ē
q̄ si heres noluerit vel non potuerit ex-
quaciqz cā. z vnde cuiusqz veniat in illa
potentia locus ē substitutiōi. Pupilla-
ris substitutio alia exp̄pressa. alia tacita.
Exp̄pressa est. vt si filius meus mibi he-
res erit. z si i pupillari etate decesserit
ille sit ei heres. vt insti. de pupil. substi.
§. substituit. vlt cū pater filio impuberi
quēdā substituit in vulgari casu. intel-
ligit etiā substituisse i pupillari. Casus
in. l. q̄ntis. C. de impu. z alijs substi. Et
q̄nqz in rō inequalitatis facit vt sū vul-
gari nō p̄tineat tacita pupillaris. Po-
namus em exemplū. Quidaz in testa-
mento vxorē instituit in dimidia pte et
filiū suū impubē in alia dimidia. z vlti-
mo quēdā substituit impubes decessit
in pupillari etate substitutus voluit
admitti ad pōndem ex substitutiōe. Et
dī q̄ nō admittit rōne inequalitatis. §.
mater eius admittet. z intelligit tñ te-
statorē voluisse institutiōem hīc locum
in psona sue m̄sio si pupill⁹ nō adiret q̄
vulgaris ē. Et ē diligētissime p̄sideran-
dū q̄n substitutio vulgaris ē facta duo-
bus copulatiue. vt i p̄dicto exēplo. tñc
substitutio nō hz locū in psona vni⁹ nisi
etiā in psona alterius. nāz mater hīc
ipedit illā substitutiōem. Sz si m̄s aū filiū
fuisse mortua. z postea fili⁹ infra ānos
pubertatis decessisset locū habuisset sū

insti.
qz a so
distin
post p
vel no
accip
m̄sio
si tñ p
tuere
laris
riat i
septē
l. si ita
substi
finiet
re pau
pupil
sic her
bi her
stame
p̄tinet
q̄ pup
ei suis
ipube
to ipu
intuit
p̄secu
S. in a
substi
ma ca
si ē ar
rū dū
lem a
hered
palis
hered
z lega
nō ex
tē pos
ret sub
hered
pudic
est vt
substi
aut. §.

De substitutiōe

stitutio. et de hec substitutio pupillaris
 quia a solo pupillo et impubere fit. et non
 distinguit an ius sit in parte patris. vel an
 post posthumum nascatur. vel virum sit filius
 vel nepos ex filio. Pupillu in proposito
 accipit masculu minore. xliij. femellaz
 minore. xij. annis. vt. ff. e. ti. l. ij. in prin.
 si tñ pñ impuberi voluerit quēqz substi
 tuere pupillariter nō in toto tpe pupil
 laris etatis s; in minus. puta si fili⁹ mo
 riat infra decimū annū vel octauū aut
 septimū zc. valebit substitutio. vt. ff. e.
 l. si ita qd substituerit. si autē voluerit
 substituere in longius pupillaris etate
 finiet pupillaris substitutio aduentien
 te paupate. ff. e. l. in pupillari. Effectus
 pupillaris substitutiōis ē vt qd directo
 sit heres ipuberi tanqz si ipse pupill⁹ si
 bi heredē fecisset substituitur. vñ et duo te
 stamenta vident. vñ pñ alterū filij. et
 pñtēt ad substitutos pupillaris bona
 qd pupillis etia postea obuenerint. neqz
 ei suis bonis tñ testator substituit s; ē
 ipuberis. Itē pñ adoptiu⁹ filio arroga
 to ipuberi nisi ad quartā solā. z ad ea q
 intmū arrogatoris ab amico arrogat⁹
 psecut⁹ ē substit. pñ. vt. ff. e. l. s; si plures.
 S. in arrogato. Itē expirat pupillaris
 substitutio maxia. media vel etiā minis
 ma capitis diminutiōe pupilli. vt puta
 si ē arrogatus. ff. de adop. l. nec ei. S. eo
 rū dūtaxat. substituto tñ succurrit p vti
 lem actiōem. Itē expirat si non ē adita
 hereditas pñs. Itē si omisa cā princ
 palis testamētī ab intestato possideat
 hereditas. et tūc cōsulit substituto sicut
 et legatarijs in quoz fraudē institutus
 nō ex testamento s; intestato heredita
 tē possidet. Et illud qd dictū ē qd expl
 ret substitutio pupillaris ex h additiōe
 hereditatis paterne. verūm ē si is qd re
 pudiat minor erat et in integz restituit⁹
 est vt liceat sibi adire. pñcti pupillari
 substitutiōi vt teneat. vt. ff. e. l. ij. S. adeo
 aut. Item expirat pupillaris substitui

tio. expugnato patris testamēto in to
 ta p querelā inofficiosi testamenti. Itē
 rupto paterno testamento. vt. ff. e. ti. l. si
 quis eum. Itē expirat pupillare testa
 mentū p agnatōem posthumū. vt. ff. e. l.
 si pater filiū. sic ecōtra pñctat pupilla
 re testamētū quēadmodū et paternū si
 pater ab hostibus captus sit sicut filiū
 et ibi ambo decedat. qñs pñ prius de
 cedat. Item hoc ordine facienda ē sub
 stitutio pupillaris vt prius. primo quis
 scribit sibi heredē. deinde vel eadē ho
 ra vel quacūqz alio filio substituat nec
 debet cōuertere ordinē scripture. Itē
 admittit ex pupillari substitutiōe ille
 quē noiatim substituit testator. vt si te
 stator generaliter substituit. ita. s. qd qd
 qd mihi heres erit admittent illi qd scri
 ptū sunt heredes. Tacita pupillaris fit
 hoc mō. filius me⁹ impubes heres esto
 Itē sic. qd qd mihi heres erit sit et heres
 filio meo. et dicit ideo tacita. qd quedaz
 verba in ea nō expressa subintelligunt
 que alis in expssa pupillari ponerent.
 Nam hic intelligitur qd si filius deces
 serit in pupillari etate. ille tunc qui eēt
 heres patri etiā sit heres filio. Sequit
 correlarie qd pupillaris tacita intelligit
 sub vulgari expressa. Et fit hec substitui
 tio solū a patre qui filios dicit habere i
 sua parte non a matre. et p hoc differt a
 substitutiōe exemplari. vt statim dicet.
 Exemplaris substitutio fieri potest a
 parentibus virisqz sexus in pñs lib
 beroy cuiuscūqz sexus. vt furiosos vel
 inentecapris. et cum tali determinatiōe
 substitutio facienda est. vt si quidē mē
 te captus habeat descendentes ex se. il
 li omnes vel quidā ex eis. vel vn⁹ sub
 stituat ei. Et dicit exemplaris. qd fit ad ex
 emplū pupillaris. vt cū dicit pñ. si fili⁹ in
 pupillari etate decedat ille sit hēs. sicut
 in proposito dicit. si filius decedat quēqz
 ueniat ad mētis sanitatē ille sit heres. et
 sic pupillaris expirat aduentēte puber

De substitutione

tate. ita et exemplaris adueniente sanitate. Differunt tñ. q. illa fit pupillis tñ hec etiam maioribus. Tres illa fit a patre qui habet impuberem in pñte. hec autem fit a quolibet parentu. Compendiosa substitutio fieri pñt a milite. ita videt. Si filius meus quicunq. decederit ille fit ei heres. et hic sub tali vboz compendio cōtinet expressam pupillarem. s. si filius decedit in pupillari etate. si autē decedat pubes verba directe illius substitutionis trahunt ad fideicommissariam substitutionem. de qua copiose in l. pñibus. C. d. impuberu et alijs substitutis. et forte fauore maris que est in medio anteq. filius venit ad pubertatem compendiosa directa dicit. sed postea i fideicommissaria trahit. Item compendiosa facta a milite infra tēpus pubertatis quando cunq. valet iure directo. et obliqua post pubertatem. i. mater postea p fideicommissum potest petere hereditatem. Diceret. quid si paganus fecerit huiusmodi compendiosam substitutionem p verba iam dicta. Respondet si pupillus decedat in pupillari etate substitutus succedit iure directo et mī impuberis repellitur oīno. Si autē pupillus fiat pubes et postea decedat substitutus oīno repellit. et venientes impuberi ab intestato succedunt in totū. vt. ff. e. n. l. verbis. et l. centurio. Si autē testator ita substituat. s. filius meus quicunq. decederit illum substituo. hanc puto cōputandā fideicommissariam. Quia hoc verbum substituo aptatur ad fideicommissum. vt. l. generaliter. §. vl. C. de insti. et substi. et quia talis interpretatio rez omni tempore valere suadet. vt. l. quotiens. ff. d. rebus du. si vñ ita substituat filius meus quandoq. decederit sine liberis ille fit heres vel illum substituo semp interpretanda ē fideicommissaria. quia illud verbum sine liberis innuit vt etiam in pupillari etate substituerit per fideicommissum.

sum. q. tunc liberos habere non pñt. s. q. directa verba trahant ad fideicommissariam. pbat. ff. ad trebel. l. cenola. vbi dicit q. substitutio directa facta i codicillis trahit ad fideicommissum. etiā si sup est in medioz. Et his casibus succedit mī vel quilibet ab intestato heres. et restituet bona detracta. l. falcidia. Si vñ quis dicat si filius meus decederit in pupillari etate. vel postea sine liberis illum substituo. Due sunt substitutiones pupillares. expressa et fideicommissaria ppter distinctionem et alternationem ipaz. et sic hoc verbū substituo aptat diuersis modis. put. euidentius apparebit si testator subiiciat pupillari. et p fideicommissum substituo. Breuiloqua substitutio ē que cōtinet duas vulgares substitutiones. et duas pupillares. vt cum duo impuberes a patre qui eos hz in pñte inuicē substitunt. et hanc substitutionem lex appellat reciproca. vt. ff. e. n. l. naz. d. iure. Et dicendū ē q. oēs iste quattuor substitutiones expressē sunt. nihil. n. magis de vna q. de alia pñt dici. Vñ contingit q. ppter has quattuor substitutiones mī repellit oīno et substitutis succedit. vt. ff. e. l. lucius. Si em̄ eēt pnpillaris tacta nō repelleretur etiam in testamento militis. vt. C. d. impu. et alijs substi. l. pñibus. Placitius dixit tacitam pupillarem admitti ptra mīrem. nisi ipsa mater cū ipubere filio eēt instituta. Et tñ distinguendū ē. aut em̄ extraneū vulgariter substituit impuberi. et tunc tacta pupillaris nō admittit p mīrem. Aut substituat impuberi frater eius. et tūc repellit mī. q. nō ē verisimile q. testator vxorē suā hec ē mīrem ipubertis voluerit pterire. Casus in l. cū quidē. C. d. insti. et substi. Notandū si seruus alicuius dñi fuerit heres institutus. si adire eā noluerit vel nō poterit. q. puenit morte dñi nihil habebit. secus de filio la instituta. q. ipius pñt eā hereditatem

adire
Et fac
de bon
am in
test ad
bona
institu
redita
li casu

So
uicem
inequ
duū c
portō
sus in
cu3 d
tio cu
ly vte
tioni
stitu
facta
ter. E
hānē
pillan
Ecce
mon
ex sub
delic
trū in
pupill
meū.
et aliq
sti. pl
tini. t
ac si
stitu
stitu
et fili
adiu
in. l. v

q
rū d

De testamentis

adire pōt. p. l. si infanti. C. de iure deli.
Et facit plenius lex cum nō solum. C.
de bonis que libe. Nam ibi dicit q̄ est
am invito filio pater aduēctia filij po
test adire. Dicunt tñ doctores z etiam
bona glo. in. l. cum pponas. C. de here.
instituen. si seruus cōpelleret adire he
reditatē acquireret dñō hereditatē z ta
li casu coacta voluntas etiā est voluntas

Sciēdū cū plures instituti z sibi in
uicem substituti fuerint in portioibus
inequalibus vno morienti ceteri resi
duū cōsequunt quints iuxta rataz sue
portiois in institutōe sibi expresse. Ca
sus in. l. j. C. d. impu. z alijs substi. Itē
cuz duobus impuberibus sit substitutio
cum adiectōe nois collectiui. vt est
ly vterqz. tūc ita demū locus ē substitutio
ioni z in vtriusqz psona conditio sub
stitutōis verificat. secus si ē substitutio
facta p signū distributiuū. vt est vter al
ter. Exemplū. testator dixit. instituo so
hānē z petrū. z si vterqz decesserit in pu
pillari etate. substituo eis bartholomeū
Ecce hic Bartholomens vno dūtarat
mortuo in pupillari etate nō succedit
ex substitutōe. secus in secundo casu vi
delicet si testator sic dixit. Iohannē z pe
trū instituo. z si alter ipoz decesserit in
pupillari etate substituo eis bartholo
meū. Casus in. l. cū quidē. C. de impu.
z alijs substi. Item cum sit insti. z sub
sti. pluriū cum adiectōe nois distribu
tini. tūc quilibet ipoz vocat in virilem
ac si oēs simpliciter z noiatim eēnt in
stituti. nisi int hmoi institutos sen sub
stitutos plures. vel duo eoz essent pat
z filius. qz tales lz plures sint tñ cū alijs
adiunctis vnā virilē habebūt portōem
in. l. vi. C. de impu. z alijs substi.

Capitulum. vii.

Donā aut in testamentis ple
rūqz legata p̄solui z executores
eorundē vel heredes defuncto
rū demandat modicū de legatis z ipo

rū varijs modis disponēdi p̄stringēdū
ē. Legatū ē deliberatio hereditarij qua
testator ex eo q̄ vniuersum heredis fo
ret alicui quid collatū velit. vt. ff. de le.
legatū. Et nemo legare pōt nisi qui de
iure facere pōt testamentum. Et ei soli
pōt legari qui pōt institui. de qbus su
pra visum ē. Itē legatū sit his verb. do
lego. dari iubeo. ipo. mado. glisco. p̄ci
pio. exigo. posco. peto. rogo. flagito. vo
lo. de p̄cor. exoro. cupio. vt des. opto vt
des. credo te daturū. vt dicit Iño in su
ma. C. e. ii. allegans. l. ij. C. cōsa dele. ff.
de le. j. l. etiā hoc mō. anteq̄ tñ soluant
legata creditores hereditarij sua exigē
do debita habēt potiores. facit. l. si vnt
uerse. C. de le. z qualiter fiat distributō
bonoz hereditarioz creditorib⁹ habet
p ea que habent z notant in. l. scimus.
C. de iure. deli. ad quā recurre. Item
si quis scienter legat rem alienā. heres
tenet rem illam redimere vel legatario
p̄cium dare si sit talis res que vendi p̄t
si aut ignorāter rem alienā legauit nō
valet legatū nisi lege p̄sone cōiuncte.
C. de le. l. cum alienā. Et legatarius de
bet p̄bare sciam. vt. e. l. j. q̄ aut. fm ca
nones tñ si alicui legare sint res aliene.
talis tenetur illi restituere cuius sunt. z
pōt agere cōtra heredē si scienter lega
uit res. vt habet in tex. z glo. c. filijs. de
testamentis. Itē si aliquis sciēter legat
rem obligatā creditor. heres dz eā lue
re. secus si legans nesciuit rem obliga
tā. vel forte voluit legatariū luere. z h
exp̄ssit tūc heres non tenet eā luere. in
sti. de le. j. sed z si rez. Itē si res lega
ta sine facio hēdis. i. sine mora fm glo.
perferit legatario perit. in sti. de le. j. si
res. z. l. si seruū. ff. de ver. obli. Item
si aliquis legauit ex illo vase vmas de
cem. z ibi nō sunt decē sed pauciores.
nō extinguūt p̄perea legatum se tantū
modo accipiet quātū inueniet. l. si q̄s
seruū. ff. dele. ij. Item si aliq̄s in testa

Legatum
20.

Legatum
6-10 vici
ist

De testamentis

mento legauit epō ppriam portōem et alia multa legat monasterijs vel ecclesijs si legauit illā portōem epō sub hac cōditōe vt illa tñ esset p̄sentis et ep̄us hoc acceptauit. valebit. et nō pōt exigere de ceteris portōem sibi deputatam pōt adhuc sibi portōem suam eligere. sed p̄stiterit q̄ testator in fraudē modicū legauit epō vt p̄ illō modicū defraudaret ab alijs. tñ ep̄s adhuc pōt exigere portōem. p. c. officij. de testa. Sciē dū tñ q̄ l3 fm antiqua iura ep̄s vel ali⁹ inferior nō potuerit deducere suaz portōnem canonicā de relictis seu legatis monasterijs de ordine minor ad vsus diuini cultus spectantib⁹. vt ad calices vel alia ornamenta. hodie tñ pōt vt habet in cle. dudum. de sepult. in. §. verū ne prochiales eccie rē.

Item qui nō implet volūtate defuncti tota hereditas est sibi auferēda. p. c. l3 vniuersis. de vo. et vo. redē. xi. q. j. fil. uester. fm leges tñ hoc obseruāt in extraneo herede. l3. n. filius heres patris nō adimpleat volūtate patris defuncti. nō pōt totū sed seruat ei legitima portio. C. de fideicō. autē. hoc ampli⁹. Itē si aliquis legauit mōasterio sancte M. decē. h. nō determinauit cum plura sint monasteria sancte marie. dabit paupior. ar. in autē. de eccle. ti. §. si q̄s in noie. col. ix. Itē si quis legauit seruū in aliena puincia cōstitutū expēsis heredis nō legatarij querit seruus. ff. §. l. cum seruus. et l. se. Itē si testator pōt imponere penam heredibus si nō paruerint eius voluntati dūmodo non sit turpe aut inhonestū. qd̄ p̄cipit. insti. de le. §. pene qm̄ noie. et §. vl. facit. l. vni ca. C. de his que pene noie in testamēto vel codicillis relinquūt. Item ex testamento nō adeat hereditas deficit legatū nisi ita sit legatū q̄ a venientib⁹ ab intestato p̄stetur legatū. tñ. n. ab heredibus. petendum est. p. l. eā m quam.

C. §. fideicō. Sitr p̄stat legatū cū testator dixit. si nō valet vt testamētū. valeat tñ iure codicillor. vel etiam qñ legatū ē cōiuncte p̄sonē factū. Itē qñ vna res pluribus legat quilibet h3 ibi ius nisi appareat alia voluntas testatoris. ff. de le. j. si pluribus. Et dicit Bartho. ibidē q̄ l3 hō posset oia bona sua cōsumere cū sanus sit. tñ in morte nō pōt filios vt nepotes p̄terire. insti. de inoffi. te. p. totū. et p. c. de his. extra de sepul. Itē cū vna res duobus legat cōiunctim. l3 alter eorū in rerū natura nō sit. tñ tota res alteri p̄iuncto debet. vt in. l. si duobus. ff. de le. j. C. de cad. tol. vnica. §. j. C. in aut dicit si sperabat ille secundus fore in rerū natura p̄cedat lex. vel si fuerit tpe testamēti cōditi. h. si nō sperabat in rerū natura nec fuerit tpe testamēti. ps eius p̄ineat ad fiscū. allegans. l. itē veniūt. §. j. cū anteq̄. ff. de peti. herē.

Itē qui sciēter soluit ex minus solē nī testamēto defuncti alimēta in eo aliquid legata p̄ terminū tenet ad p̄standū ea ad futurū. q̄ secutus ē volūtate defuncti. Casus in. l. j. C. de fideicō. Sitr si quis sciēter soluit ea que minus solē nī testamēto p̄ fideicōmissum legata sunt. si quis ergo senserit se gravatū volūtate defuncti nō p̄stet. vt dñ in. l. ij. eo. ti. Itē si testator vni quē primo nominauit fundū legauit. et eū dē fundū alteri postea legauit. demū eū dē fundū primo iterū legādo l3 prius bis nominatus fuerit. tñ ip̄e vnam alter alterā medietates habebit. vt. l. cuz questio. in. §. sed et aliam. C. de le. Similit̄ dicat si quis iuerit institut⁹ in. xij. ali⁹ in. vij. vncijs. videt testatorē p̄mo id ad mīssisse qd̄ alteri legauit. Itē si claud⁹ legauit mibi alimēta et vestiarū quo usq̄ moreret. tunc l3 claudius moriat. post mortē tñ eius mibi legata debent. vt. l. j. C. et. et legatarius subtrahēs rē legatā p̄dit eā. eo. ti. nō ē dubiū. et. l. si le

voluntate
defuncti nō
implet. p. c.
ad d. h. p. c.
ad d. h. p. c.

De testamentis

gatarius. Item legato fundo instru-
cto hoies mancipia, pecora, et vina ibi
exorta non venalia sed mansueta cetera
que in fundo sunt agri stercoreandi causa di-
cuntur legata. ut l. j. et ij. C. de ver. sig. Si
militer illa dicuntur legata que maioris p-
te anni ibi sunt mansura. ut e. ti. vbi di-
cit lex semota carne mensas, potera, fer-
ramenta que lanthane carnis causa p-
parata sunt. In trutinellas, cultros, dolo-
bras in strumento relinquimus.

Item legari potest res que non est in rerum
natura, si modo futura est veluti fructus
qui in illo fundo nati erunt, aut quod ex il-
la ancilla natus erit, ut insti. e. S. ea quo-
que res. Sic ergo legari possunt ea que
sunt vel que non sunt sed futura sunt, si
que non sunt nec fuerunt nec erunt legari
non possunt, ut insti. de insti. si. in princ. Si
vero dubium est an res legata tempore testame-
nti sit in rerum natura nata, puta an homo le-
tus viuatur, agi quidem potest ex testamento.
ut cum heres rem persecutus fuerit et na-
ctus legatario restituatur, ut ff. de le. j. ser-
uo legato. S. ultimo. Ideoque si tempore testa-
menti seruus legatus esset in fuga vel
longinquo absens debet heres prestare
operam cum requiratur et prestet et sumptus
in eam rem debet impedire. Si autem ser-
uus legatus post testamentum factum fu-
gerit viuo testatore, impensa de reddi pe-
riculo legatarii, quod rem eo loco de pre-
stare heres in quo a testatore est relicta, ut
ff. de le. j. l. cum seruus legatus, et ff. apud
tul. et l. si seruus legatus, j. rñ. Et illud quod
dicitur quod ea que sunt legari possunt, tamen
si talis res sit cuius non sit commercium
nec ipsa debet, nec eius estimatio, ut si
quis legauit templum vel basilicam vel quod
publico usus deputata sunt, et sic de alijs
rebus in quibus non cadit commercium, pre-
terea neque corporalia possunt legari, verum
etiam incorporalia, ut iura et futiles. Pre-
terea notarius potest legare alteri roga-

tores, inias, etc. Item instrumento pi-
ctoris legato veniunt cere colores pa-
trisculi cultoria et ungille. Similiter in-
strumento piscatoris veniunt naselle que
piscium causa capiendorum comparate sunt
et piscatores. Similiter instrumento bal-
neario legato balneario contineri cum
balnea sine balneariis visum suum pre-
bere non possunt, ff. eo. titu. l. pictoris.
Item succurritur heredi si eadem res
sepius in testamento fuerit legata, sa-
tis est causa semel prestari, ut ff. de leg.
ij. l. mephus, S. eum. Si autem ea de
quantitas in eodem testamento sepius
legeretur deberi poterit sepius si legat-
arius euidentissimis probatibus osten-
derit testatorem multiplicare legatum vo-
luisse, sed vbi in diuersis voluntatibus
vel codicillis vel vno testamento et alio
codicillo eadem quantitas sepius lega-
tur sepius debetur nisi heres probaue-
rit testatorem voluisse legatarium esse
contentum vna earum quantitatium, ff.
de leg. l. plane, S. si eadem, et ff. de le. ij.
l. sempronius, vbi dicit, si due tabule
testamenti eodem tempore exemplarij
causa scripte sunt in vna centum, et in al-
tera quinquaginta aurei legati in titulum
heredi pendendum est. Ideo vtrumque lega-
tum nullo modo debetur, sed tamen quin-
quaginta aurei.

Item qui habet duos seruos vnum
ex his legando, et non apparet quibus te-
stator temptauerit, electio erit legatarij
facit, l. qui duos, ff. de lega. j. exemplifi-
ca de duabus vaccis vel equis, et hoc fa-
uore vltime voluntatis, nisi verba testa-
toris prolata essent ad heredem, ut sic
dixit testator. Et ibi filii mihi vnum ex ser-
uis meis rogo ut tradas, Titio procu-
li, tunc electio est heredis. Secus cum
quod plures seruos habuerit eiusdem nominis
et vnum ex his legauerit is quem tunc heres
elegerit prestabit, i. l. si quis a filio, S. si quis

Successio

plures fidei. ff. e. ti. Itē si vni ex duo-
bus eiusdē nois exiitibus de amicis, re-
statoris res aliq̄ legat. et cui ex illis lega-
tū dandū sit dubitet. eligere debz heres
cussoluat vt ab eo defendat. p. l. si quis
seruū. §. si inter duos. ff. de le. ij. Itē cū
testator ita legauerit vroz. vt tantā ptez
quantaz vnus ex filiis de hereditate pat-
na seu restatoris. psequeret. put scz te-
stator ipis legasset ptes ineq̄ales psta-
bit ei tanta quāta minoris pti legatus
se extēdit. Rō. ne cū maior portio ei so-
luta fuerit. alter filioz min⁹ obtineret q̄n-
ta debita iure nature cum tñ in pti po-
testate dānar⁹ non esset. Casus in. l. q̄ cō-
cubinā. in. §. cum ita legatū. ff. de. l. ij.
Itē usufructu bonoz minoris donec ad
xxv. annū puenit legatō legatario nō
extinguit minore mortuo añ. xxv. añū.
sed durabit ei usufruct⁹ donec curricu-
la p̄dicti tps effluerint. Sed si legata-
rius viuo minore. anteq̄. xxv. annū atti-
gerit mort. extinguit usufruct⁹. nec ad-
heredes eius usufructū trāsmittit. Ca-
sus in. l. ambiguitatem. C. de usu et ha-
bitatōe. Itē si q̄s in genere legat vt
nū frumētū vel oleū non; dī legasse vi-
num gallicū aut oleū p̄ciosum. sed ge-
nerale vinū terrestre. vt habet in cle. nō
pōt. de pcura. in glo. Itē si legatū sit
hoc mō. lego tali oēs equos meos pter
grifellū vel gradariū. oēs equi veniunt
psoluedi dempto grifello vel gradario. si
vero sit his verbis. lego illi oēs vineas
meas pter asinū quē oneratū arhenas
remisi. oēs vinee veniūt et cū hoc asin⁹
psoluede. Rō p̄mi. qz hīs vbi exp̄mit
volūtas pferētis. Si em voluisset illū
habuisse oēs equos. non exp̄misset pter
q̄d ibi cap̄t exceptiue. qz ponit int̄ res
eiusdē speciei vel generales. Rō gene-
ralis aut scōi est. Cum ly pter cadit int̄
res oīno separas et distinctas diuersarū
speciez merito cap̄t inclusiue et augm̄-
tatiue. Nā si restator nō voluisset lega-

tariū habere oēs vineas et cum hoc asī-
nū frustra exp̄misset. pter asinū cum suf-
fecisset. lego illi oēs vineas meas. Cap̄t
etiam pter p̄iunctiue interdū. vt plerū-
q̄ solet fieri in dispensatōis materia. vt
in. c. dudū. de elec. p. Bar. et in. l. actiōis
C. de transac. et in regula p̄cm. de regu.
iur. li. vi. Itē si dixit restator exheredo
filīū meū Jo. et duos habuerit filios b
nomie eo q̄ non specificauit quē nota-
uerit. et cum exhereditatio sit odioso nul-
lū exheredante Et hec cōpendiose ru-
dibus de legatis recollecta sufficiāt.

De Arboze *Capitulum. vij.*

Atis emi quāto

si breuius fieri potuit de successi-
onib⁹ ex testato dictū est. Nūc
vero respiciendū est de successiōib⁹ ab
intestato. Sed qm̄ plerūq̄ in b̄mōt suc-
cessiōe distinctio gradū et eorūdez
cōputatio put in arboze p̄sanguinita-
tis edocemur p̄sequirē. Ideoq̄ sup̄fici-
aliter in p̄sentia vt materia successiō-
nū eo lucid⁹ humanū cerebr⁹ subintra-
re valeat. Arboz noticiā expedit p̄mo
enodare. Generalis em̄ cognitiō ip̄ius
p̄sistit in his. videlicet q̄ sciat qd sit con-
sanguinitas. quid linea. et q̄t sint ei⁹ spe-
cies. Itē quid sit gradus et qualiter p̄so-
ne dicunt esse in gradu. Cōsanguinitas
est vinculū diuersaz p̄sonaz ab eodem
stipite descendentiū carnali p̄pagatiōe
practū. Linea est ordinata collectio p̄-
sonaz cōsanguinitate p̄iunctaz ab eo-
dem stipite descendentiū diuersos gra-
dus p̄tines et eos ab vnitate stipitis fm̄
numeros distinguēs. Lineaz tres sunt
species. quedā est ascendentiū et p̄tinet
illos a q̄bus originē traximus vt pater
mater. auus. pau⁹ et. Descendentiū ē
illa q̄ p̄tinet illos q̄ duxerūt originē a nob
vt fili⁹ nepos. p̄nepos et. Trāuersalis
et est illa que p̄tinet illos qui non duxer-
unt originē a nobis nec nos ab ip̄s

*Cōsanguinitas
q̄ nō sit*

*Linea. d. c. 7
et c. h̄ij.*

Regla.

*Linea
regula
Regla*

vi fr
q. v.
dā h
ad h
tem
dista
p̄son
te dī
que
du. v
cano
uerse
grad
dē o
alian
post
poni
de co
lgit a
que r
prop
aliā l
mun
auus
du. ig
grad
to. S
s trū
et au
do gr
qui si
stat a
to. S
to a m
ter su
terio
qui si
dista
trū c
equal
equal
sunt c
to gra
qui si
dista

Successio

vi frater soror. et eorum progenies. vi. xxxv. q. v. primo gradu. Gradus est quedam habitudo siue distantia personarum facta ad invicem collatione ad eodem parentem quia cognoscit quantam generationis distantiam due persone inter se differant. Item persone que distant equaliter a eodem parente dicuntur esse in gradu et facere gradum que vero inequaliter dicuntur distare gradum. vi. xxxv. q. v. porro. et ca. petele. Item canonica computatione in linea transversali facias per istam regulam. Quoto gradu distat quis ab aliquo superiore eodem distat a quolibet descendente ab eo per eandem lineam usque ad lineam equalitatis postea per numero personarum gradus apponit. hec regula habet in ca. q. dilecto de consanguinitate et affinitate. *Principium* Igitur a prima superiori cellula. scilicet ab avo que distat a trunco quarto gradu. Igitur pro patrui qui descendit ab abavo per eandem lineam. similiter quarto. et sic communiter fac per alios. Sic pro patrui et pro avo sunt duo fratres. et sic in primo gradu. Igitur avus filius patrui distat secundo gradu a patrui. Pater ergo truncus quarto. Similiter filius pro patrui distat quarto a trunco. probatur. quia filius pro patrui et avus sunt duo nepotes. igitur in secundo gradu. quia sunt filii duorum fratrum qui sunt in primo gradu. Igitur pater distat a filio pro patrui tertio. truncus quarto. Similiter nepos pro patrui distat quarto a trunco. probatur. nepos pro patrui et pater sunt pro nepotes. igitur sunt in gradu tertio. quia sunt filii duorum nepotum qui sunt in secundo gradu. igitur truncus distat quarto. Similiter pro nepos pro patrui cuius truncus est in quarto et in linea equalitatis que continet omnes personas equaliter cum eo descendentes. probatur sunt duo abnepotes. ergo sunt in quarto gradu. quia sunt filii duorum pro nepotum qui sunt in tertio ascende et ad patrem distat a trunco tertio gradu. Igitur patrui

magnus qui ab eo descendit per aliam lineam. similiter tertio. prinde probatur tertio et filius eius secum in tertio in linea equali. Deinde per numero personarum adiciat gradus. et in probatione ista procede ut prius. quia patrui magnus et avus sunt duo fratres. igitur in primo gradu pater distat secundo. truncus tertio a patrui magno. et ita de alijs. Hec probatio colligit. xxxv. q. v. ad sedem. Ad inveniendum igitur gradus consanguinitatis fin virumque ius. dicit Iohes an. i. arbore tolle hanc magistralem regulam ascendentiū et descendentiū. Quot sunt persone de quibus querit computatis intermedijs una dempta tot sunt gradus inter eos. Et intelligit illa regula quando una persona continue descendit ab alia. Et sic non sequitur. petrucius habet duos parentes. iij. avos. viij. proavos etc. igitur toto gradu distat. Regula collateralium in linea equali quoto gradu distat quis eorum a communi stipite toto distat inter se. et hoc fin canonicam computationem. Secundum leges vero quoto gradu quis eorum distat a communi stipite toto duplicato distat inter se. Regula de linea collateralis in qua est quoto gradu quis eorum remotior distat a communi stipite toto distat inter se fin canones. fin leges vero quot sunt persone stipite dempto tot sunt gradus. Sciendum fin legale computationem quolibet persona facit gradum. unde filius et filia faciunt duos gradus. Secundum canonicam vero computationem due persone faciunt unum gradum. Ad. q. in legibus propter hoc assignant gradus. ut hereditas vel successio ab una persona ad alteram inter consanguineos deferat. Et quia hereditates non possunt deferri ab una persona in alteram. Ideo in singulis personis singuli ponunt gradus. Et in canonibus propter hoc computat gradus ut demonstrat usque ad quorum gradum

Gradus de

Magistralis regula

Regula

Successio

nuptie celebrari dnt. Et q nuptie inter duas psonas fnt. Ideo canones duas psonas in vno gradu ponnt. vi. xxxv. q. v. ad sedē. Sciendū q he psonae coniungunt non pnt matrimonialiter.

Nata soror nepti matertera fratri vxori.

Et patrū pūx nūris pūgni nūerca

Proisqz soror pūgni nata nūrisqz

Altoz soror patris pūgio lege veniuntur

Nec papa cum his dispēsat. vide de h in ca. lra. de resti. spo. in glo. j. non vult

Casus in qbus impedit matrimoniu

ptrahendū z dirimit pttractū. Error cōditio votū cognatio crimē. Culcus di-

sparitas vis ordo ligamē honestas. Si

sis affinis si forte coire neqbis Casus i

qbus solvunt sponsalia d futuro. Qu

tuus assensus absentia siue inuentus.

Factus affinis vlt altera copula carnis

Crimē religio si mala pditio. Si lesura

gravis spōsalia soluis in istis. Affini

tas est primitas psonaz ex carnali cō-

mixture pueniēs oī carens pentela ex

carnali cōmixtōe. Correlarie sequit q

affinitas ptahit taz p legitimū q per

fornicariū conuin. vi. xxxv. q. iij. nec eā

z ca. discretionē. de eo q cog. p sang. z. c.

fraternitatis. e. ti. Et dicunt affines qsi

ad alteri⁹ fines tendētes. Nā sicut ego

z vxor mea sumus in primo genere af-

finittatis. sic soror vxoris mee est affinis

mibi in pmo genere z pmo gradu. Ge-

nue affinitatis innent fm hanc regulā

psona addita psonae p carnis cōmixtio

ncm facit genus affinitatis z non gra-

dū. Verbi grā. Frater me⁹ ducit vxorē

cui admisceat carnaliter. p hanc car-

nalē copulam orit primū genus affini-

tatis inter vxorē fratris z ei⁹ sororē q ē

ex alio latere. Itē da vxores istis tribus

q descendūt ex frē. vi. fili⁹. nepos. pne-

pos. qbus p iungant p carnalem copu-

lam orit primū genus affinitatis inter

cas z sororē fratris. Eodem mō ex aliā

pre arboris soror nubat viro cui p iun-

gatur carnaliter p hanc carnalem copu-

lam orit primū genus affinitatis inter

virū sororis z frēz sororis vi pū⁹. Itē

gradus inueniēs p hanc regulā. psona

addita psonae p carnis ppagationē mu-

tat gradū z nō genus. Verbi grā. Fra-

ter ducit vxorē illa ē affinis sororis fra-

tris in primo genere z in eodē gradu in

quo frāt est ei p sanguine⁹. s. in pmo. qā

cum hic nō fuit carnis ppagatio non ē

mutatus gradus. Itē de sorori psonam

p carnis ppagatōez. scz filiū ista mutat

gradū. igit. attinebit vxori frisi in secun-

do gradū genere nō mutato. Itē de ali-

am psonaz. scz neporē illa similiter mu-

tat gradū z nō genus. igit. erit vxori fra-

tris in tertio gradu z primo genere af-

finittatis. Eodē mō cōputabis grad⁹ ex

alio latere. qz vir sororis est affinis fra-

tri z siue successioni in primo genere in

eodē vel diuersis gradib⁹. vi. dicitū est.

Itē oēs p sanguinei vxoris sunt affines

viro in primo genere affinitatē. z in eo-

dē gradu in quo sunt p sanguinei vxori

z ecōtra. oēs p sanguinei viri sunt affi-

nes vxori in primo genere affinitatis. z

in eodē gradu in quo sunt p sanguinei

viro. Consanguinei vero viri z p sangui-

nei vxoris inter se nō sunt affines. On-

de pater z filius possunt ducere matres

z filia. z duo frēs duas sorores. eo. ti. su-

per his. Itē oēs mariti p sanguinearū

meorum sunt mibi affines in primo ge-

nere affinitatis z in eodē gradu in quo

vxores eoz sunt mibi p sanguinei. Itē

z p oia intelligas de vxoribus p sangui-

neorum. Nec oia cōprobant. xxxv. q. v.

porro ptz p hoc q vxores duoz fratru

vel alioz consanguiney nō sunt affines

q olim attinebāt in scdo genere affini-

tatis. qd. bodie sublatū est. Itē phi-

bitio de scdo genere affinitatis z tertio

repeata ē. z ples suscepta ex scdis nū-

prijs pōt cognationē prioris coniugis

copulari. licet olim non potuerunt. eo.

*Qui nō possunt
coniungi mū-
rimonialiter*

*Casus impedius
et dirimius
mūrimoniu*

Affinitas. d. c.

Dirimius infinis

Successio

istū. non debet. Hoc sic intellige frater me⁹ habet vxorē eo mortuo relicta sua nubit alij & plem gignit. illa ples non potuit copulari cognationi prioris mariti ppter publice honestatis iusticiam nam hoc mō reuocātū est. Sed alia publice honestatis iusticia que quē est de sponsa de futuro adhuc manet. Itē q̄ ignorāter sororē vxoris sue cognouit putās eam esse vxorē suam iurabit q̄ h̄ inficius fecerit. & tunc ab vxore eius nō separabit. s; reddet & exiget. Illa dō si ne coniugio maneat. xxxij. p. j. i. lectū. De successioe ne ex intestato q̄ sequit seruandū est p lege. de successioe ex testato. superius dictum est.

Legitimi & naturales

Primi gradus tñ equalit succedūt siue sint masculi siue femie siue i. p̄tāre p̄stituti siue nō. In aut. de here. ab intestato. veni. §. reliquū. & §. nulla. col. ix.

Ultioris gradus tñ. i. non filij. tñ succedūt p stirpes in infinitū siue in in- equali tñ. siue in equali iur. representatō nis seruato. Insti. de here. que ab intestato. deferunt. §. Item si ex duobus.

Primi & vltioris gradus simul tñc oēs primi gradus succedūt & excludūt alios. Sed si aliqui sint p̄mortui eorū filij succedunt cum alijs per stirpes in infinitum. Idē ex alijs succedere non possunt. vt insti. de here. que ab intestato. de se. §. si. & §. cum filius.

Legitimi tantum

Spirituales vt ex sacramenti donationē. vel illius retentione. & non succedunt talibus parentibus. cum ista generatio respiciat eterna & non temporalia. xxx. q. vij. peruenit rē. Adoptati ab auctore materno vel paterno. tunc idē vt in membro precedenti. Ab alio puta a patre vel fratre vel quocūq; alio tunc succedunt si mortui. tempore ipsius patris non sunt emancipati. vt. l. cum in adoptiis. C. de adopt. Arro-

gatus tñ filius habet oīa iura sicut filius naturalis & legitimus.

Naturales autem.

Ex simplici coitu. Legitimati p p̄ncipem vel matrimonium subsequens & succedunt. extra qui si. sint legit. ca. p̄ venerabilem.

Non legitimati. In bonis matris indistincte succedunt cum alijs naturalibus & legitimis. nisi mater sit illustris. l. si qua illustris. C. ad sena. cons. sul. orphi. instit. eodem titulo. §. nouissime.

In bonis paternis non succedunt: nisi in duabus vicijs cum matre sobole & coniuge non extantibus. vt in autent. licet. C. de natu. liber. Ex damnato coitu. et fm omnes doctores non succedunt insti. ad se. consul. orphi. §. nouissime.

Permixti

Naturales & legitimi. naturales tantum. & legitimi tantum. Tunc legitimi tantum videlicet arrogati concurrunt cum naturalib⁹ & legitimis. & naturalib⁹ tantū legitimat⁹. & naturales tantum excludunt vt dictum est. Filij tamen secundū matrimonij non succedunt cum primis in bonis acquisit⁹ constante matrimonio primo. in. l. femine. C. de secundis nuptijs. sic nec filia in re feudali existente masculino. Etiam si de hoc pactum factū sit. vt in autent. de suc. feudi. in. §. hoc etiam. col. x. Nec etiam vir legitimatus tantū nec legitimatus persequens matrimonij siue speciale mentionē. Casus in autent. in succes. C. de suis & legit. li. j.

Capitulum. ix.

x autētico vt cū

e de appellationibus cognoscit §. causas. col. viij. Sitr p not. i ca. quinta vallis. in glosa de iure iurati.

Instrumentū quid sit

*Casus i. g. b. n. s.
p. e. n. d. o. s. o. l. o.
i. n. b. r. u. c. t. u. r. e.
f. i. l. i. o. s.*

*Casus i. g. b. n. s.
a. l. i. o. s. o. l. o.
p. e. n. d. o. s. o. l. o.*

colligunt quidā casus in quibus parē res solent exheredare filios. vt patz in his meritis.

Hic septē can. sis natus puabit heres. Parentes seriat vel verbū dicat amaz. Crimē accusans veneno si potat illos. Aut si tradet eos si cura furētib⁹ ab sit. De societ reprob patriā dilexit amicā. Nō fideiussit p pte v^l ab hoste fdemit. Testariqz ptez veniit se imiser arenā. Nō orthodoxus vouerē si nota sequet. Casus in qb⁹ filij exheredat parētes. Sz p⁹ z octo filij cū spernit honozē. Accusat filiū veneno si potat illum. Coniunctā filij diligat testariqz verat. Furētē negligat caprū nec ab hoste re demit.

Consoz. vit. crudeliter insidietur.

Notandū ex auten. de nup. s. ingra titudinē. col. iij. colligunt tres casus in qbus frater pōt exheredare frēm. Pri mus cuz frater pcurauit mortē fratris. Secundus si criminaliter actiōem cō tra eū duxit. Tercius si sue substantie in frēm cōsecuturā pcurauit. vt velle sibi facere incendiū vel simile quo casu ei⁹ portio ad alios fratres z atinentes pri nebit. Vnde fratre decedente ab in testato succedit pater cuz alijs fratrib⁹ demptis casib⁹ exheredatōis. vt de m⁹ ē.

Compendiose cum visum sit de pri mis duabus officij notariatus pibus. Postremo videndū est de eius tercia pte pūcipali que cōsistit circa instru mentoz cōsecrōem eiusdē pmissa pro sequendo capitula.

Principat pars nōriatus

Capitulum. j.

Instrumentum

1 est scriptura ad assertionem seu pbatōem alicuius rei fa cta. vel est solennis z rite ordinata scri ptura p autenticē psonē manū publice causa memorie facta. Et dicit instrumentū.

tū. qz instruit. vt. c. fl. de do. z contri. vel dicit instrumentū quasi documētū. qz docet. ar. vij. q. ij. Si quis de cler. z. c. de eden. autē. si quis in alieno. z. c. si qz pbyteroz. de re. eccle. nō alienan. Del dicit instrumentū quasi munimētū. qz munit. pducentē contra aduersariū. vt in. c. cordi. s. post hoc. de ap. li. vi. Et lz appellatōe instrumentoz testes conti neant z oē id qd iudicem instruit. vt. c. puenit. de testi. cogen. z. ff. de fi. instru. l. j. Tamen instrumentū in pposito p prie dicit scriptura ad mēōiā alicuius rei cōsecratē. Instrumētōz due sūt species. Nam aliud publicū seu auten ticū aliud priuatū. Publicū seu autē ticū quod publicam habet auctoritatē cuius plures sunt species. Nam publi cū est qd p manū publicam est scriptū id est p manū notarij qui ē publica pso na. vt. l. orphanotrophos. C. de epil. z cle. Item publicam formā redactaz de psumptōibus. Illud de fidō instru. c. ij. z. c. inter dilectos. Item quia sigil lo autentico sigillatum. de fide instru. scripta. de pbatōibus. tercio loco. Itē dicitur publicum. quia auctoritate iu diciali exemplificatū z autenticatū. vt. l. publicari. C. de testa. z. l. fi. C. de re in. l. vlt. quia in iudicio scribitur apud acta publica. Ervalet p quēcūqz scripta sit vt. l. ij. C. de edendo. de pbatōibus. qm contra. Item quinto dicitur publicū eo qz habet subscriptōem trium v^l plu rium fm canones viuētium testium. etiam si sit p priuatā manū scriptuz. de fide instru. c. ij. de pbatōibus. qm pira. l. scripturas. C. qui portiores in pigno re habeantur. Et in auten. de testi. fi. s. si quid igitur vult caute. z. s. sequenti. colla. ij. Item dicitur publicum quod de archino publico siue armario pub lico ē pductū. de pscripto. ad audietā ff. de pba. celsus. Et generaliter omnes scripturā dicit publicam cui de iure v^l

Speci
cum
uarū
nisi a
boran
qñ fac
tm. al
quā tr
la fide
l. nō e
alij p
ab eo
firi. l.
femin
sicut e
credid
l. quon
is est
te pub
argem
fide m
curreb
pecun
in dicit
de fide
cyrogr
eadē f
vlez q
puicia
ri. etiā
scriptu
z. ff. de
ripter au
C. de p
si contr
nalibu
beant.
bus hō
put la
edi. s.
tem pu
minicu
appare
nōnati
spitōe

Instrumentū quid sit

speciali cōsuetudine credit. §. si. instrum. cum dilectus. z. p. Inno. eo. ti. c. j. Priuariū vō instrumentū quodcumq; dicit nisi aliquo predictōz modōz sit corroboratū. Et illōz tres sunt spēs. Nā aliquid facis scripturaz tibi tū. aliquid alteri tū. aliquid tam tibi q̄ alteri. Et scripture quā tibi facis in iudiciū alterius nulla fides habet. C. de pba. l. exemplo. et l. nō epistolis. Scripture vō quā facis alij p̄ra te. puta creditor tuo de eo qd ab eo recepisti credit cōtra te. ff. de positi. l. publica mentis. §. si. xvij. q. j. oēs femine. Tibi autē z alijs facis scripturā sicut est codex rōnū max. cui. interdūz credit. ff. de edēdo. si quis ex argentiis l. quendā. §. nūmularios. Argentari⁹ is est qui quondā p̄ponebat auctoritate publica. vt in p̄dicto. §. nūmularios argento dando z recipiendo. ad cuius fidem sicut nunc ad fidē tabellionis recurrebat. Item de nūmulario q̄ alienā pecuniā tenebat publica auctoritate vt in dicto. §. nūmularios. Et h̄ in autē. de fidei cōmissis. §. si. col. j. Similiter stat cyrographo q̄ sup deposito solet fieri eadē forma depositario z deponēti. ita vltz q̄ qdā l̄re p̄ mediū incidant. sicut i puicia z in dyocesi narbonen. solet fieri. etiā fm naturā alioz cōtractū. cui scripture standū ē. vt in dicta. l. publica. z. ff. de pba. si cyrographum. Regulariter autem p̄uate scripture nō credit. C. de pba. l. instrumenta. z. l. rōnes. nisi contra eum qui scripsit. z hoc in psonalibus. C. qui potiores in pignore habeant. l. scripturas. nisi forte sit a testibus nō paucioribus tribus subscripta put latius p̄ speculatore. in ti. §. instru. edi. §. Nunc dicendū. ver. v. Credit autem publico instrumento sine omī ad miniculo. dūmodo illud instrumentū appareat sine cancellatura rasura v̄ in nōnatione prime figure que possent spiritū inducere. nec sit deletum vel

abolutum. in autē. de fide instr. §. si vō moriatur. colla. ij. p̄ capitulū ex litteris z. c. inter dilectos. eo. ti. de sal. c. licet. C. de edicto diuis adria. tol. l. si. §. j. z generaliter creditur instrumento. dūmodo non sit suppositū alicui de vicijis v̄ defectibus quos ponit specu. in titulo de instrumentoz editōne. in. §. postremo restat videre. in ver. si autem. v̄q; ad v. opponitur aut. Si vō instrumentū nō apparet suspectū incumbit p̄batio accusanti. vj. q. vi. actor.

Dubitat quor testes p̄iudicent instrumento. Specu. in titu. de instrumentoz editione. in. §. restat videre. in ver. sed quero. allegat Odofredum z Bernardum. qui dicūt q̄ auctoritas tabellionis equipollet duobus testibus. vt de pba. quoniā contra. C. de fide instr. l. in exercendis. Licet alijs videat q̄ tribus. xvj. q. iij. §. potest. z alijs q̄ quinq; C. qui testa. face. possunt. l. hac p̄sultissima. de testibus in omni. Igitur videret q̄ quatuor aut quinq; siue inscrip̄t siue alij tantum vincunt instrumentis. Dicit tamen odofredus q̄ consideranda est natura cōtractus in instrumento contenti. vt si sit testamenti in q̄ fm leges septe sunt testes necessarij v̄ codicilli in quo quinq; requirunt. Tunc enim necesse est q̄ instrumentū per totidem z per duos z amplius reprobet Et sic colligitur q̄ regulare ē q̄ potest per testes probari cōtrariū eius quod instrumento publico continetur. argu. l. Cum p̄cibus. C. de p̄batōnibus. z. C. de contrahenda z cōmittenda stipulatione. l. optimā. §. finali. quod verū est p̄terq; in duobus casibus. vt. C. ad velletanum. l. antique. z. C. arbitrium tutelae. l. finali. quaz eligit glos. dicte legis in exercendis. z latius per doctores in l. generaliter. C. de nō nume. pecuniā. Item Alio dicit q̄ vltia vox duorum restum in nullo casu validior ē publico.

publico
instrumento
quod
est
validius
quam
duo
testes

Instrumentū quid sit

eo instrumento. sed publicis instrumentis validius est duobus vel pluribus testibus. In multis tamen casibus in quibus non habent parē vim testes et instrumenta. et in quibus requirit scriptura et probatio per scripturā. quos enumerat speculator in titulo de instrumentorum editione in §. re stat videre. in §. quid sit tamen unus ex testibus. Et in quibus contractibus scriptura sit de substantia. vide legē contractus C. de fide instrumentorum. l. celius. ff. de probationibus. et magistralē glosam ca. j. de censibus. li. vi.

Capitulum. ii

Sciendum quod in

Instrumentū publicū ut dicit speculator eo. si. duo principaliter debet continere. scilicet publicationes. De quibus in ca. primo sequenti. Secundum erit factum siue negotium quod dicit contractus qui inter partes contrahitur. et in publicationes redigit siue ordinatur. scilicet quod ipsius negotii tenor enarret. Sunt enim quidam contractus stricti iuris. quodque bone fidei. Et bone fidei sunt actio ex vendito. ex empto. locato. conducto negotiorum gestorū mandati depositi pro socio tutele commodati pignoratice familie heredis de. et cōi diuidendo et actio pscriptis verbis. que id est de extimato proponit permutatio. hereditatis petitio et. prout continetur in ca. Cum venerabilis. de exceptionibus. et iustit. de actionibus. in §. actionū. Illi vero actiones dicuntur stricti iuris. ut actio ex mutuo stipulatum. arbitrio. nudo pacto. et transactionū et. Nec dicuntur bone fidei quod in eis tamen servari debeat bona fides. quod in actionibus stricti iuris etiam servari debet fides. et in quocumque contractu bona fides interuenire debet. per l. bonā fidem. C. de actionibus et obligationibus. Sed ideo dicuntur bone fidei quod maxime deberet exuberare. et eis bo-

na fides et inter contrahētes. quod ultra id veniūt etiam oīa accessoria et ea de quibus in contractu non est cogitatum. vide licet in contractu emptionis et venditionis et similibus bone fidei. venit etiam id quod expresse non est actum. videlicet a tpe more quod alteri non reddidit id ad quod tenet. De natura enim contractus venit damna et interesse. que etiam debent re fundi. Sed in actionibus stricti iuris non venit accessorium. nec ea de quibus non est cogitatum. Poterit notarius super quocumque negotio et contractu a iure vel ab homine non prohibito. prout ex superioribus huius artis alumnis. et in es in iuribus mediocribus clariū debite requisitis instrumentū facere et perficere. Si vero notarius ignarus iuris. et sine saluū lumen mor extiterit. Et de patribus prohibitis instrumenta cōficere. seu illis interesse ausu temerario attemptaverit. penas legales incurrat. et gehennā edificabit. Refert enim Hostiensis quod notarius qui super usuris et praestibus usurariis et de alijs quouis modo in fraudē usurarius finitis cōficiunt instrumenta puniti non tam incurrunt. quod cum creant iuram quod homo non faciāt. Peritius autem efficit infamis. et per consequens testificari non potest. nec instrumenta cōficere. de testibus. licet ex quadā. et oīs infamis tam de iure quod de facto pelli debet a promotione siue sit dignitas siue ordo. Nam infamibus porte dignitatum patere non dūc. in regula. infamibus. de regulis iuris. lib. vi. Neque potest esse promotores neque iudices causarum. de iudicijs. cū deputati Repellunt etiam ab accusando. l. qui accusare. ff. de accusatoribus. Sicut repellunt a postulando. ff. de postulando. l. j. Predictas etiam sententiam de notariis predictis approbat archidiaconus. xlvi. dist. cap. si. quod alias incipit. sicut non suo nomine. in glo. super verbo. alieno nomine. ad quod allegat. c. ex pre. de testi. Ad quod facit quod

et notarius instrumentum
super usuris et
praestibus infamis
efficitur d.

De publicationibus

notat in ea. sicut ne clerici. vel monachi. Simili modo de quocunq; contractu stare prohibitio notarius abstinere debet. alioquin penas seu penas a iure expressas se nonerit acinus incursurum.

Capitulum. iij.

Equitur nunc vi

dere de publicationibus requisitis ad instrumentū publicū.

quar regulariter sex sunt. scz annus domini. inditio. dies. mensis. locus. tractus. testes. et nomen tabellionis. Licet septima publicatio in quibusdā locis et terris addi consueuerat. scz nomē pape vel imperatoris. p̄tempe regnantis quo fuit cōditum instrumentū. Sed hac septima omīssa de predictis sex videndū est p̄ ordinē. Notandū anteq̄ ponat annus dñi solet pont̄ inuocatio nomis eiusdem dñi nostri hoc modo. In nomine dñi amen. Vel sic. In nomine domini nostri Jesu xpi. vel sic. In nomine patris filij et spiritus sancti Amen. Hec aut̄ inuocatio ponenda est semp̄ in magis et perpetuis instrumentis. In alijs aut̄ breuit̄ tempore valituris. Similiter in nomine domini amen incipiendo. Subsequenter ponuntur anni domini qui tūc currunt incompleti hoc modo.

In nomine domini Amen. Anno a natiuitate domini ccc. lxxviii. Et aliquando dicitur Anno ab incarnationis domini. M. ccc. lxxviii. Inditio. x. vel q̄ta tunc fuerint anni. dicit̄ aut̄ inditio ab indicendo. id est p̄cipiendo. Cesar enim augustus describens vniuersum orbem sub tributo singulis annis. xv. sibi exhibendo. orbem in tres p̄tes diuisit. vni p̄ti imposuit vt primo quinquēnio daret certam quantitatem argenti. sede vt daret certam quantitatem ferri tertie parti et vltimo quinquēnio daret ei certā auri quantitatem. Et sic finitis tribus quinquēnijs. s. xv. annis fiebat re-

iteratio ad primum. Et p̄pterea nulla inditio transcendit quāramdecimā. Omnis enim inditio aut̄ est prima scda aut̄ tertia et sic de alijs. vsq; ad quāramdecimāz inclusiue. Et post quāramdecimāz fit reiteratio ad primā. Et dicit̄ vnusquisq; annus quindenā inditionū. Fuit aut̄ primo inuenta ista inditio cum fuit p̄ceptum istud a cesare Augusto tribus annis anteq̄ dñs noster Ihs xps d̄ virgine nasceret̄ Maria. et p̄pter hoc diuersis annis dñi p̄ quindenos his tribus adiunctis annis qui sup̄fuerit ostendūt inditionem iuxta suum numerū. Veritas. Si p̄ quindenos dñi diuiseris annos. his tribus adiunctis inditio certa notatur. Premissa aut̄ vera sunt s̄m eos qui inditionē mutant in natiuitates dñi sicut et annum. et bene s̄m modē nos. Quidam tñ mutant inditionem viij. kal. octobris. sicut ante xpi aduentum fiebat. quam mutationem iam nō curamus. si tamen quis velit inuenire inditionem que est ab. viij. kal. octobr̄ s̄m illos vsq; ad natiuitatem domini: siue ad kal. ianuarij sequentis seu s̄m alios vsq; ad festum incarnationis iungat annos domini. iij. diuidendo eos. vt dictum est. et sic scdm̄ eos inditio inuenitur. Circa tamen tempus mutando inditionem regionis est consuetudo seruanda. qua consuetudine considerata sepe instrumenta concordant. que p̄ia facie s̄m variationē inditionis. false vident. Igit̄ notarius ea q̄ sūt modis et cōsuetudinis loci in bone fidei dictijs seruare debet. p. l. q̄ si nolit. S. qz assidua. ff. de edil. edic. Post inditionē subsequenter ponitur dies contractus vel negocij nominando. ip̄m mensem sub quo cōtinet̄. et quotā diei. an sit p̄rimus. scdus. vel tertius illius mēsis in q̄ factum est instrumentum. Ponit̄ aut̄ et̄ dies mēsis diuersimode. Vno mō s̄m p̄suetudinē bononū. vt i b̄ exemplo.

De publicationibus

primo die maij. scba die intrate maij.
tertia die intrate maij. z sic vsq ad. xvj
Trasactis aut. xvj. ponunt dies p dici
one exente hoc mo. qntadecima die ex
eunte maij. qntadecima die exente ma
iij. vsq ad penultimā diē. In penult
ma die maij dr. Penultima die maij. z
tunc vltima die maij. Et ita de singulis
mensib⁹ hñtib⁹. xxxj. dies. In illis ar
hñtib⁹. xxx. dies sñr vsq ad. xv. p hñc
dictionē intrate. z finitis qñdecim die
bus pcedūt descēdendo p alios dies:
cum hac dictione exente. sp tñ in prima
die nō ponūt intrate. z in penultima z
vltima non ponūt exente z sic observa
tur in regno cecille. Illo mō fin pñe
tudine modernoz z quasi oim alema
naz puñciar ponūt dies mēsis sp ascē
dendo hoc mō. pma die. scba die men
sis. z sic de alijs dieb⁹ mensiū. Sed ne
cessariū est notariū scire quor qñbz mē
siū habeat dies q patebūt in his vñb⁹.
Iuni⁹ apul⁹ septe nonēqz tricenos

Plus vno reliq februsqz vicēos z octo
Cui si bissextus fuerit supaddit vnus.
Tertio mō ponūt dies in instrumēt
kalendar nonaz z yduū vt colligit his
vñb⁹ seqñtib⁹. Sed qz expositio horū
versuuz longā exigeret scripiurā. iō cō
potistis relinquendum est.

Sext nonas mai⁹ october iul⁹ z mar.
Quattuor z reliq tenet yd⁹ qlibet octo
Jan⁹ z august⁹ necnō mēsis duoden⁹.
Denas z nonas dicunt hñc kalendas.
Iuni⁹ apulis septeber sicqz nouēber
Ter sēas retiet febr⁹ bis octo kalēdas
Iul⁹ october mar mai⁹ septeqz decem
Sontiri nomē decet has a mēse seqñte

Cōsequent in instrumēto dz ponit lo
cus in q ptractus vel negociū habitus
vel gestū est h mō. Actū bononie in pa
latio cōt vel loco tali. In stuba vñ came
ra inferiori vel supiori loco. locū specifi
cādo. Itē post locum ponunt testes ali
qñ p ablatiū hoc mō. pñtib⁹ ibidem

A z B. testibus ad hoc vocatis z roga
tis. Aliqñ p genitiū pcedente isto ab
latiūo pñtia hoc mō. Acta sunt hec in
pñtia A. z B. testiū ad hoc vocatorū
z rogatorū. Aliqñ p nominatiū B mō
His act. interfuerūt A z B testes roga
ti. Vex licet de pñitudine tabelliois i
oi instrumēto apponat q testes vocati
sint z rogati. Non tñ in oi ptractu d iu
re est hoc necessariū. Solūmō em in te
stametis z dinorijis z in cōfessione cre
ditoris pñteris creditū sibi solutūz exi
gunt testes vocati z rogati z in alijs cō
tractibus vbi ad pbandūz exigunt. te
stes z scriptura in supiorib⁹ pñsum est

Notandū vbi non est certi numer⁹ te
stiū a iure vel pñitudine diffinitus suf
ficiūt duo testes qñ plural locutio duo
rū numero ptenta sit. Vbi aut diffini
tus est numer⁹ vt in testametis z in co
dicillis similis in inuentarijs z alijs. vt
habet in summa de ptractu z iudicijs.
sub rubrica d test. debēt tot testes inscri
bi. pñ natura ptractus exegerit. Post
testes ponit signū z nomē tabellionis
cum ipius cognomine z ei⁹ auctoritate
impiali vel apostolica sit notarius.
Et rogatus scripsit hoc mō. Et ego Jo
hānes de B. clericus mogunū dyoc.
Sacra impiali auctoritate notari⁹. qñ
pmissis oibus z singulis rogatus pñs
interfuit z rogatus scripsi zc. In testam
tis aut scribit sic. Ego N. zc. qz pdicta
oia de mandato dñi testatoris publice
scripsi. Et si fuerit in cōmū officio ali
cuius cōsistorij vel curie episcopāl seu
alterius cuiuscūqz sic scribat. Ego Jo
hānes zc. impiali auctoritate zc. z nunc
cōmunis venerabilis cōsistorij talis
curie zc. hoc publice scripsi rogat⁹ z re
quisit⁹. Notandū q quidā ponūt in
pñcipio instrumēti omes publicatio
nes excepto nomine tabellionis. Sed
melius videt q in pñcipio instrumē
ti ponant ille que notant tempus illi⁹

quidā mō
et hñc dñs

pas inuenit
hñc dñs

Instrumenta pcuratorum

instrumenti. vt anni dñi inditio z dies z alij tres. s. locus. testis z nomē tabel lionis ponant in fine. In sentētijs. vo ponunt oēs publicatōes in fine. z ita fm modernū romane curie stilū hodie obseruat. Et hec de instrumentoz publi catōe dicta sufficiāt. Sequit caplm vl tīmū de instrumentoz formis.

Capitulum. iij.

Equitur nūe te

I nor instrumenti pcuratorz con stitutōis apud acta. In nomi ne dñi amē. Anno a natiuitate dñi. M cccc. lxxxiij. Inditioe pñia. die vo vltia mēsis Iulij sero hora. vi. vel qñ ponti ficarus scripsit in xpo patris z dñi dñi Sicti diuina puidētia pape scōi. anno eius quarto. In venerabilis viri N. in diē. vel offīc. talis curie. In meisq nota rijs publici testiūqz infrascriptoz ad hoc vocatoz z rogatoz pñentia psonalit cō stituti vel pñituz dñscret vir. N. oibus melioribz mō via. iure causa stilo for ma z ordine. qbz meli potuit z debuit pōt z debet. fecit z cōstituit. creatuit z so leniter ordinauit suos veros certos le gittios z indubitatos pcuratores. acto res. factores. negociorūqz suoz gestores ac nūcios speciales z generales. Ita tñ q specialitas generalitati non deroget nec econtra videlicet prouidos z hone stos viros N. z B. pñentes vel absentes z onus pcuratiōis hmoi in se assumē tes ad psequendam z ptraciandam p dño constituyente z eius nomine causā z causas vertentē seu vertētes inter ip sum dñm constituentem ex vna z quos dam N. z B. de z sup pñensa detentioē quarundem bullarū z instrumenti do natione aliquaz domozum seu rez i ta li ciuitate seu opido sitaz seu existentū z eius occasione partibus ex alte ra. Necnon agendū nomine z p parte ipsius pñituentis. spm qz eius iura in

omnibus z per omnia defendendū. li bellum seu libellos z quascunqz petiti ones summarias dandum z recipien dum dariqz z recipi videndum. litē seu lites contestandū z contestari videndū de calumnia vitanda z veritate dicēda cum omibz z singulis clausulis z ca pitulis in z sub calumnie iuramēto cō tentis in aiam ipsius constituentis iur andū. ponendū z articulandū. ponitqz z articulari videndū. positionibus z ar ticulis pñs aduerse respondendū suisqz responderi petendū z obtinenduz et cōtra positioēs z articulos pñs aduer se dicendū z excipiendū. replicandū duplicandū. triplicandū z quadrupli candū. iudicez seu iudices notarios ac alios quoscūqz suspectos recusandum z de nullitate pñssus pñstandum ip samqz nullitatis causam psequenduz Testes litteras z instrumenta. nec non acta iura z monimēta in modum pro bationis pducendū z exhibendum. p ductis z exhibitis pñs aduerse contra dicendum z impugnandum. testes pp parte aduersa pductos iurare recipi z admitti videndum z audiendum z cō tra eorum depositiones crimina z dese ctus opponendū. pbandū. concluden dum. z renunciandum. concludi. pro bari z renunciari petendum z audien dum. Sententiam z sententias tam in terlocutorias qz diffinitiuas ferri z pro mulgari petendū ab eisdem z earundē qualibet. Necnon a quolibet alio gra uamine illato vel inferendo semel vel pluries prouocandū z appellandū. ap pellationem seu appellationes huius modi psequendum. intimandum. in sinuandum z notificandum totiens q tiens opus fuerit z videbit expedire. ex pensas taxari petendum. Et super eis dem si necesse fuerit iurandum. benefi cium absolutionis simpliciter vl ad cau telam. necnō rest. in inte. semel pluries

Instrumenta pcuratoꝝ

repetendū z obtinendū. vnū quoq; vel plures pcuratoꝝ vel pcuratores loco suo substituendū z eū vel eos renocandū. z onus pcuratoꝝ hmoi in se reassumendū toniens quotiēs z qñ placuerit z vsus fuerit expedire. Et generalit̃ omnia z singula faciendū. gerendū. exercendū. dicendū z pcurandū que in pmissis necessaria fuerint quomodolibet z oportuna. z que ipse cōstituēs faceret seu facere possz in pmissis oibus z singulis p̃sens z psonaliter interesset etiā si talia forent que mādātū magis exigerent spāle q̃ p̃ntibus est exp̃ssum Promittēs nihilominus dict⁹ dñs cōstituens mihi notario infrascripto tanq̃ publice z autentice p̃sone solemniter stipulanti z stipulatōe recipienti vice z noie oim z singuloꝝ quoz interest seu interesse p̃terit. quolibet in futurū se ratū gratū atq; firmū ppetuo habitūz totūz negotiū. z quicquid p dictūz suū pcuratoꝝ vel pcuratores. aut ab eo vel eis substit. vel substit. actū. factū dictū. gestū. siue pcuratū fuerit in pmissis seu quolibet pmissoz. releuās nihilominus z releuare volens eundē suū pcuratoꝝ. aut loco sui substituendū ab oī onere satisfaciendi iudicio sistit indicatū solū cū oibus z singul⁹ clausulis requisitis in z sub iur. z facti renūciatōe ad hoc n̄c̄ria. Protestās nihilominus idēz dñs constituens q̃ ipse per quēcūq; actū sine quācūq; copatōem quem vel quā ipm in posterū in hac causa p̃senti facere cōtingat ṽl opteat p̃pria in p̃sona in iudicio vel extra nō intendit p̃pterea dictū suū pcuratoꝝ rem ṽl ab eo substitutū in aliquo renocare nisi de hmoi renocatōe spālem et exp̃ssam fecerit mentōem. Sup quib⁹ omnibus z singulis sepedictis dñs cōstituens sibi a me notario publico infrascripto vnū vel plura publicū seu publica fieri z confici petijt instrumētum

seu instrumta. Acta sunt hec in Self. in mōasterio sancti Benedicti dicto domino iudice ibidem p audientia causa rū p tribunali sedente ad iura reddendū z causas audiendū in loco suo solito z cōsueto. Sub anno dñi zc. Indiction. quibus supra. p̃ntibus ibidē A. z B. testibus ad hoc rogatis z vocat⁹ zc.

Et ppenditose singule pmissi instrumenti clausule p̃ncule elucescant memorie infra dicenda vigilantī studio cōmendanda fore ṽile p̃sualum videt atq; p̃ficiū studētī. Solet em̃ p̃mitti añ omnia nomen dñi n̄rī Jesu xpī. vt in c. In noie dñi. de testibus. z. C. de offi. p̃se. pro. af. In noie dñi. Nam oia in nomine dñi facienda sunt. xxvj. q. vl. non obseruetis in fi. Impator. in. in suis edictis initio inuocat nomen xpī dicens. Deo nobis auxiliū p̃bere zc. C. de epi. z cle. deo nobis. Subsequenter ponitur anni dñi cōes currētes tpe initij cōtractus vel rei sup qua cōfici instrumtū. vt. xxiij. di. In noie dñi. Qñq; dñs dicit. Anno ab incarnationis dñi zc. z hoc p̃pter morē quorundā locoꝝ. vbi incipiunt cōputare annos dñi ab incarnatione. Verū tamen q̃ anni dñi apponāt. dicunt quidā hoc de cōsuetudine solūz inolitū nō iure inductū. Et tñ si nō ponantur nō valet instrū. vt dicit speculator de instru. edī. §. breuiter cōmōremus. §. ante omnia. circa finem. Cōsequēter ponitur inditio. vt pbat in dicto capitulo in noie dñi. in prin. z. C. b. Iustitia. co. cōfir. in fine. z. c. inter dilectos. §. sed contra. de fi. instru. Et quid sit inditio z qualiter inueniatur dictūz est in ca. primo. Vñd ponit post hoc dies mensis zc. fm̃ cōsuetudinē regionū. vt supra dictum est de publicatōibus instrumentoz. Item nomē pape vel imperatoꝝ ponitur cum annotatione anni sui imperij vel pontificatus vt pbat in auten. vt nomen impatoris

Instrumenta pcuratoꝝ

ponatur documentis. col. v. Item si etiam in principio instrumenti ponatur locus non multum refert. Locus tamen duplex est. scilicet civitatis. ville vel castri. et etiam locus loci spatialis in quo perfectus est contractus siue negotium rei de qua agit. ut notatur in specu. in titu. de instru. editioe. in. §. instrumentum ergo. ver. itez q non est. et ver. sequenti. Dicitur. in melioribus notarij publici testium infra scriptorum. Et ibi considerandum est quod nota tabellionis etiam et testium finem eodem stilum curie hodie in fine instrumenti scribunt hoc modo. Et ego N. q. pmissis oib⁹ et singulis. ut infra patebit in instrumentorum subscriptionibus. Licet autem in quolibet instrumento tabellionis ex visu apparet testes fuisse vocatos et rogatos. Tamen de iure non est necessarium nisi in quibusdam casibus. ut in specu. in titu. de teste. §. i. ppe finem. ver. item quod non fuit rogatus. de quibus etiam supra in. c. primo dictum est ppe finem.

Notandum tamen quod tabellio in subscriptione sua debet se dicere fuisse rogatum facere instrumentum. Eo enim mortuo vel nemine recordante de rogatione instrumenti non valeret instrumentum. Si autem viveret et recordaret valeret eius testimonium solus. In dubio tamen presumitur semper quod notarius fuerit rogatus. Item debet etiam continere tempus rogati instrumenti. ut in autent. de tabel. §. si. colla. v. quod debet esse idem cum tempore celebrati contractus siue pacti negotii. Si enim aliud esset puta quod ferret testimonium de preteritis non valeret finem Inno. ut in. c. iij. de coha. cle. et null. Sequitur ex hoc quod si promissit quis aliquid. xx. quibusdam presentibus de tabellione et processu temporis petitur a tabellione confici desuper publicum instrumentum. Licet memoriam testium. et etiam verborum habeat conficere non potest nisi prius in actu fuerit rogatus

et vocatus. Nam si non rogatus scriberet suspectum se faceret. ff. de procuratoribus. que omnia. Item si neget notarium fuisse rogatum debet illud producere probare per testes. C. de iure delib. berandi. l. finali. §. si autem dubius. Dicitur omnibus melioribus. et. vsq. ibi. suum deo certum. procuratorem. et.

Sciendum quod omnes iste dictiones necessitate quadam cogente non ponuntur. sed more romane curie et eius stilo quia aliter sufficeret dicere omnibus melioribus modis et formis quibus fieri potuit. et. Tunc ibi procuratores. Unde videndum est de septem per ordinem. Primo quis sit procurator. Secundo qualiter constituatur. Tercio quis institui possit. Quarto in qua re dari possit procurator. Sexto qualiter eius officium explicatur. Septimo quis eius sit effectus et qualiter finiat.

Ad primum respondetur quod procurator est qui aliena negotia unus vel plura mandato. scilicet a domino facto gerenda gratuite suscipit. ut. ff. eodez titulo. l. i. Mandatum enim exigitur in procuratore constituendo. alias iudicium redderetur nullum et controuersia nulla. C. eo. titu. l. licet. per ca. in nostra presentia. de procuratoribus. Sunt tamen quedam persone que sine mandato per aliquo agere possunt prestita cautione rem ratam domino habituram. ut sunt contuncie persone. scilicet consanguinei. affines et liberti. ut. ff. eo. titu. l. sed he persone. et ca. nonnulli. de rescrip. in fine. Aliquando etiam sine cautione. ut tutores et curatores. similiter admittuntur cosors eiusdem litis sine mandato. C. de sortibus eiusdem litis. l. ij. p. c. cum. Ferrarientis de constitutis. Predicta etiam persone ad defendendum aliquem. etiam admittuntur sine mandato dummodo satisfecerit iudicato solvendo. si autem ad agendum sine ma-

Instrumenta pcurator

dato. vt. C. e. ti. l. exigendi. nisi ageret. p
libertate vel defensione dñari ad mor
tem. vt. ff. e. ti. l. sed z he psona. z. l. i. ij. z
iij. ff. de libe. can. p. c. olim. d. testibus. et
l. non tm. ff. de appel.

Pro secundo sciendū q̄ cōstituit p
curator: tam pñs q̄ etiaz absens in lite
pñt vel futura pure z in ppetuū in diē
z ad diem sub conditione p nunciuz z
eplam. p verba rogo mando z similia
Dūmodo tñ certus sit qui cōstituit et
cōsentiat suscipe mandatū. vt. ff. e. ti. l. j.
ij. iij. z. iij. z. ff. mādari. l. j. Item plures
pcuratores cōstitui pñt z insoliduz. vt
ff. e. l. pluribus. tñ cū quis diuersis tpi
bus plures constituit pcuratores po
steriorē constituendo. videt phibuisse
priorē. vt. ff. e. l. si quis cum. S. vl. Ad
terciū rñdet q̄ paterfamilias liber hō
.xxv. annoz cōpos mentis dñs rei vel
cause. z generalit̄ hñdī queuis psona
que nō phibet dare seu cōstituere pcur
atorē. vt. ff. e. ti. l. mutus. S. j. Interdū
tñ minor. xxv. annis pōt pcuratorē da
re si est talis causa in qua ipe p̄pria in p
sona litigare possit. vt cā mñimonialis.
vt in. c. ex pre. de resti. spo. Tutor vō p
curatorē nō dat nisi p se litē prius cōte
stet. nō em̄ anteq̄ tñ factus est dñs li
tis. C. e. ti. l. neq̄ tutores. Itē intelligē
dum est de plato eccie qm̄ dñs non est
verus eccie sed dispēsator seu pcurator
vt. xij. q. j. si priuatū. facit. c. fraternita
tē. de donatōibus. Ad quartū rñdet
q̄ dari z cōstitui pōt pcurator filiūsa
miliās. vt. ff. e. ti. l. filiūsfamilias. S. ipse
quoq̄. Item omnis qui habet psonaz
p se in iudicio standi. ar. c. j. de pba. Et
lō qui constituit pcurator debet eē ma
tor. xxv. annoz. vt. ff. e. l. minor. Et gene
raliter quilibet cōstitui pōt pñtevel ab
sente aduersario. nisi legevel canone p
hibeat. vt insti. p quas psonas nobis
acquirat. S. ff. Item phibentur milites
mulieres z ille pñone q̄ reipublice de

putate sunt. Itē accusatus de crimine
capitali. Interdū tñ femina p parenti
bus admittit̄ agere. vt. ff. e. ti. l. femina.
Ad quintū respondet q̄ in oib⁹ cau
sis spūalibus dari pōt pcurator. vt. c. j.
ee pcura. Item in mñimonialib⁹. eo. ti.
c. accedēs. Itē quelibet causa pecunia
ria pōt p pcuratorē tractari. vt. l. v. l. C.
eo. ti. nisi sit popularis. q̄ talis p pcur
atorē nō pōt tractari. vt. ff. e. ti. l. in po
pularibus. z. l. q̄ populari. ff. de popul.
act. nisi cum ille constituit pcurator q̄
priuato damno ex phibitione afficit. vt
ff. de publi. iudi. l. penul. S. j. Itē si fue
rit causa criminalis frustra interuenit
pcurator. vt. v. q. iij. in criminalib⁹. fa
cit. c. tue fraternitatis. de pcura. z. ff. de
publi. iudi. l. penl. Excipit tñ cā ingra
titudinis que p pcuratorē tractari pōt.
vt. ff. e. ti. l. sed he. S. j. Item cā criminis
iniuriarū in qua illustris psona afficit
p pcuratorē agi pōt. l. si. C. d. iniur. Itē
causa suspecti tutoris i qua pōt absens
defendi p alium. vt. l. cum solū. ff. e. ti. z
dicit Itō legum doctor egregius q̄ l3
causa sit criminalis publica vel priua
ta ex qua nō imponit̄ pena capitalis s̄
relegatōis vel minor. puta remotōis
ab ordinevel dignitate constitui pōt in
ea pcurator: cum z pena relegatōis in
stigatur absenti. Similiter si de crimie
agat sed nō criminaliter. Sed aliō mō
pōt pcurator interuenire. vt. c. vl. de p
cu. z. c. ad hec deus. z lite non prestata.
facit. c. sup his. de accusa. Ad sextum
respondetur q̄ officium pcuratoris est
exequi mandatū vsq̄ ad finē. vt expe
dit dño. nisi tempestiue renunciauerit.
vt insti. mandati. S. mandatū. Ad se
ptimū rñdet q̄ finit̄ madatū pcuratio
nis p reuocatōez elus q̄ mandauit. p. c.
in pñtia. de pcura. Item finitur p re
nunciatiōem pcuratoris re integra. vt
ff. e. l. mutari. z insti. mandati. S. manda
tū. Item mortem dñi v̄l pcuratoris re

Instrumenta pcuratorum

Integra fuitur. Dicit consequenter acto rem. Vnde actor est qui constituitur a non dño a tutore vel curatore. vel etia actor ad agendas vel defendendas cau sas vniuersitatis constituitur. vt. ff. q. cu iusq. vniuersitatis noie. l. itez eoz. in. §. actor vniuersitatis. Dicit negocior ge storū. Vnde negocior gestor est q. sine mandato negocia gerit. Insti. de obli. que ex quasi cōtra. nascūt. §. j. Idē ol cendū de factore. Dicit atq. nuncium speciale. Vñ. p. p. nuncius ē qui mī titur ad vnam rem petendū. Vnde ta lis non pōt petere altam rem. p. c. inno tuit. de elect. Argu. q. simplici nuncio credendū est in alterius pūdiciū. p. c. cum parati. de appel. z argu. c. pūden tiaz. de offi. dele. vbi dicit q. creditur su rato nūcio fideliter suū negociū adim plēti contra citatos. Item cum res da tur certo nuncio tunc eius est piculū cuius est nuncius si nūcio rem dari vo luit. Secus si misit nunciū solū vt eūz moneret vt rem sibi in posterū remitte ret. vt. ff. cōmodati eūz qui rem. §. si rē z duabus legibus sequentibus. Item de illis vocabulis. pcurator. actor. nū cius. gestor. vicedominus. yconomus. syndicus zc. latissime habet p. panormi tanū z p. Jo. amolā. in. c. impator. de iu ramento calumnie. De iure tamen ca nonico sepe vnūz ponitur pro reliquo vt. j. q. iij. saluator. Si igit. mītra ista no mina accumulēt. non viciatur. p. p. rea pcuratorum. facti. c. accedens. d. p. scriptōibus. Notandūz cum plures constituuntur pcuratores. tunc aliquā do constituunt simul z in solidū. z tūc occupantis melior est conditio vbi po sterior iam non fuit pcurator in eo q. pōt petere cepit. vt. ff. e. l. pluribus. In terdum plures cōstituunt z quāis eo rum in solidū. z sic tūc frequenter illis subiūgitur clausula. vīz q. non sit me lior conditio occupantis neq. deterior

subsequentis. sed qd vnus eoz in cept alter psequi valeat zc. Que clausula vi ligenter a notario z pcuratore pñderā da est. Dicit z ad psequendū zc. sub ta li clausula semp debet specificari nego cium gerendū z causa que vertitur inf constituentē z suum aduersariū. Dep tamen q. inter duz pcuratores genera liter constituunt. vīz ad agendū z de fendendū dictum constituentē in omī bus z p omnia in omnibus z singulis causis p eum seu contra eūz p. p. q. scō q. p. sonas. aut a q. buscuq. p. sonis mo tis seu mouendis. z cum tali pcurato rio constitui solent actores vniuersita tum z syndici ecciarum siue capitulo rū collegiatarū ecclesiarum siue cathē draliū. dicit necnō ad agendūz sub iū gens. ipmōz z eius iura defendendū zc. Nam si solus cōstitutus ēet pcurator ad agendū non esset mādātū sufficiens. p. c. constit. de pcuratoribus. igit debet continere actōem z defensionē. Dicit libellam seu libellos. Vnde libellus ē scriptura qua continetur res que petūt causa petendū nomen actoris z rei sit z iudicis coram quo litigatur. Versus. Quis quid coram quo. quo iure petū tur z a quo. Hic cōpositus q. s. q. libel lus habet. Et quod duplex sit libellus e quare debeat offerri. z cuius expēsis in iudiciariis solet plene ptractari. Di cit litem seu litis cōtestandū. vñ p affir matōem actoris z negatōem rei ad pe titōem in iure ppositam z responsionē rei factam sit litis cōtestatio. p. c. vñ cum. de lit. contes. Requirit etia q. ver ba affirmationis z negationis pexpres sa p que fieri debet litis cōtestatio. hāz z pferantur organīs actoris z rei. quia libellus non loquit neq. exceptōes rei responder. vt. l. vnica. C. de lit. contes. Dicit de calūnia vitanda zc. Vñ calū nia est q. quis scienter agit vel desistit iniuste. vt. l. j. ff. ad turpill. §. calūniari. q. iij

Libellus

Calumnia

Instrumenta pcuratoꝝ

Unde ex quo pcurator p se et principa
liter pōt calumniari debet et tenet non
solum in dñi principalis animā. s. etiā
ip̄iam iurare. vt de iuramento calum
nie. c. ij. li. vi. Et quare hmoi calumnie
iuramentū p̄statur. et quor sint eius ca
pitula. plene habet in ca. ceterā. in glo.
ij. de iuramento calūnie. Et solent dari
hec metra. Istud iuret q̄ lis sibi iusta
videat. Et si queret verum nō inficietur
Nil pmittet. nec falsa p̄batto det. vt lis
tardeat. dilatio nulla petet. Dicat ponē
dum et articulandū. Unde posicio dñ.
q̄ sup positionibus lis ponit sicut sup
fundamento. q̄ eis confessatis vel ne
gatis lis pcedit vel non. de quo in. c. j.
de cōf. li. vi. Articulus vō dicat. q̄ ar
te ponit et artat res ad r̄ndendū. vt nō.
in. c. p̄sentū. de testi. li. vi. Dicat et cōtra
positōes et articulos excipiendū et. vñ
exceptio est dicta quedā exclusio q̄ in
terponi cuiusq̄ rei actōni solet. ad ex
cludendū id qd̄ intentōe vel cōceptōe
deductū est. Replicatio aut̄ nihil aliud
est q̄ exceptio. et venit ex pre actoris. et
ideo replicatio obijcit vt exceptōez ex
pugnet. Triplicatio vō solet dari p̄re
plicatōem. et p̄ra replicatōem solet da
ri quadruplicatio siue multiplicatio. vt
no. i. l. ij. ff. de p̄scrip. et excep. Materia
exceptionū cum speciebus earundē p
pter ip̄az nimis p̄sritatē duxi omittē
dam. Sz recurre ad specu. eo. ti. q̄ latif
sime et exuberanter eam explanat et p
doctores instit. et. ff. e. ti. Dicat testes. lit
teras et instra et. vsq̄ ibi. vñ quoz vel
plures et. Quedā. n. ibi continent que
sunt facti vt pcedere testes. instra et mo
nimenta ad opponendū defectus et cri
mina et. Quedā iuris sunt. vt bñficiū
absolutionis et restitutōis in integroz
petere. que directe ad officiū notariar̄
spectare non dinoscunt. sed iudicibus
aduocatis. et pcuratoribus relinq̄endū
est. Sufficit em̄ notariū in p̄posito scire

et seruare formā et stilū cōtinuando in
strumentū hoc mō vt pmissum est. Di
cit vñ quoz vel plures. Pro q̄ scien
dū q̄ pcurator ad iudicia p̄ litis conte
statōem dñs efficit litis. vt. l. ante lites.
et. l. post litem. ff. e. ti. Et iō post litē p̄te
statā pōt dare aliū pcuratorē seu substi
tuere et nō ante nisi fuerit datus pcura
tor in rem suā. vel habuerit mandatus
de substituendo certā psonam. Procu
rator tñ ad negocia aliū pcuratorē pōt
dare libere quicunq̄. facit. c. j. d. pcur. li.
vi. Et sic habens mandatū substituēdi
substitutū post susceptū mādātū. etia
si eo non sit vsus renocare nō pōt nisi
ptatē habeat eū renocandi. Igit subitū
gitur illa clausula. Nec eū vel eos reuo
candū et. Subiungit cōsequēter gene
ralis clausula vñ. et generaliter omnia
alia et singula. Et pcurator vigore talis
mādati agere pōt et defendere dñm. nō
tñ ea facere que de sua natura exigunt
speciale mandatū. vt pacisci. iurare de
calūnia. transigere. erigere munus et.
Nec iuramenta deferre. nisi ei libera bo
noz oim dñi sit concessa administratio
De illis casibus sp̄alibus mādatis af
firis est bona glo. in. c. qui ad agendū
sup verbo pacisci. de pcur. li. vi. ad quā
recurre. Dicat pmittens nihilomin⁹ et
et nō dicat sibi legitime actū factū et. q̄
si diceret legitime nō valeret mandatū
q̄ qd̄ etiā dolose facit pcurator valet et
nocet dño. vt. l. si pcurator. ff. de dolo. et
no. in glo. c. j. sup verbo poterat. vt lit. n̄
cōte. Sicut factū pcuratoris dño p̄iudi
cat. vt in. c. cū olim. de can. pos. et p̄p̄le.
Dicatur releuans et releuare volens et
Aduertendū p̄ illa clausula que est de
substantia mandatū. Nam cuz aliquis
vult agere in iudicio libellū seu petitō
nes porrigere debet iudici. et p iudicē
vel eius apparitorē offerendus est reo
sed actor ante q̄ iudici porrigat satisfda
bit cum idoneo fideiussore. q̄ vsq̄ in fi

Instrumenta pcurator

ne litis pferuabit in causa. eamq; p se vel pcuratore suū idoneū pficiet. et cū ap-
paruerit eum iniuste litem mouisse da-
bit reo decimā ptem in libello pprehē-
sam. Si vō cōstituerit p ipius sacramē-
tum. l. iuramentū qd fideiussorē dare nō
possit remittit ei datio fideiussoris sed
iuratoriā exponat cautōem. et hec cau-
tio vt dictū est fieri nō debet nisi causa
moueat ex consensu vtriusq; puta apd
arbitros. vel de cōsensu ptiū cautio re-
mittat. Et hec clausula colligit ex aū.
generaliter. C. de epi. et cle. et l. j. C. de as-
sertione tollenda. Nō est tñ absonū di-
cere q actor et reus simul pster cautioz
si iudici videbit expedire ne iudicium
suū reddat illusoriū. Reus etiam ante
q libellū recepit satisfdare debet q vīq;
ad litis finez pmanebit. Refert tñ dñs
pilleus se dñm Alzonē audiuisse dicen-
tem q supradicte cautioes locū nō ha-
berent cōsuetudine pualere. qñi hodie
iudices statim recipiūt libellū ab acto-
re nulla dictarū satisfdationū ab eo ex-
acta. sed ab vtroq; s. actore et reo recipi-
ūt pignora. vel fideiussores si pigno-
ra dare nō possint. et hoc ppter expēsas
que fiunt in causis et in act. causaz. Et
ppter decimas litis quas iudices secu-
lares pferunt fm cōsuetudinē diuersa-
rū terrarū accipe cōsueuerunt. Sed si
iurabit reus se fideiussores vel pigno-
ra dare nō posse sufficit q fiat sicut i sa-
tisfdatione dictum est actoris. De satisf-
dationibus pcuratoris aut dicit q pcur-
ator actoris si de mandato eius nō cō-
stituerit litis testibus vel alijs documētis
cogitur capere de rato. vt insti. de satisf-
da. §. si aut. alis nō audiret nisi cēt cō-
iuncta pstone vt supra dictū est. Si aut
dubitatur de eius mandato. Dicunt q
daz esse in potestate rei quicquid velit
recipere a pcuratore actoris. scz vt pbet
mandatum vel vt caveat de rato. Do-
minus Alzo dicit hoc esse in arbitrio p

curatoris an velit pbare mandatū vel
cavere de rato. Qm alternativē tenet.
habet ergo facere vnū qd voluerit. ff.
de iure do. plerunq; facit. l. si quis ser-
uum. C. de cōdi. inde. Item debet ca-
uere de recouentendo si conuentat do-
minus coram iudice eodē etiam si cō-
stat eum habere mandatū. vt. C. de sa-
tisda. l. vnica. ff. de pcur. omnibus. et l.
non solum. Et si hanc cautōem presta-
re noluerit non patitur amodo aliā pe-
nam nisi q denegat ei actio. vt. ff. de p-
cura. pomponius. §. rati. Si autem li-
tis contestatio facta est cum dño et po-
stea detur pcurator simili mō cavebit.
vt. C. de cōsorbibus eiusdē litis. l. ij. pro-
curator vō rei satisfdare debet iudiciū
solui siue habeat mandatū iudicatum
solui vel non. vt. C. de satisfda. l. vnica. i
fine. imo et si certū sit eū nō habere mā-
datū debet admitti pstita satisfdatōe p-
dicta. vt. C. de pcur. l. exigendi. insti. de
satisfda. §. si vō. Et hec cautio i iudica-
to soluendo trā debet continere. vide-
licet defensionem cause vel rem iudi-
catam soluendo et dolum non adhibē-
do. de renunciatiōibus iuris et facti. vt
supradictū est in secunda pre huius cō-
tractus. c. viij. Dicitur consequenter p-
testans nihilominus idem constituēs
q ipe per quecunq; actum et. quia hec
clausula non semp est ponenda in pcur-
atoris. nisi de voluntate cōstituentis.
quia qñ quis simpliciter cōstituit pcur-
atorē sine conditōe. Si postea p se cō-
pareret in iudicio aliquē actū faciēdo
videret suū pcuratorē renocasse. igit vt
illo actu nō obstante si vult vt maneat
procurator debet clausula illa vt dictū
est inseri. secus est si quis cōstitueret p-
curatorē tali conditōe. quouscūq; con-
tingeret ipm abesse non dicit procura-
torē renocasse. si postea p se trahet cāz.
sed etiā postea iterū procurator cōstitu-
tus eo absente officiū procuratōis as-

Instrumenta pcuratoꝝ

sumet vt hodie habet in cap. si quis de pcura. li. vi. nisi de hmoi reuocatoe ex pssam facit mentione. vt dicit ibidem Dicit sup quibz et singulis. et. q. vi supra in declaratoe eiusde forme post pncipiū quasi dictū est de nullo actu notari^o facere post instrumentū nisi prius fuerit rogar^o et requisit^o. Debet sup oibus pteis in instrumento eē requisit^o et rogatus ne in subscriptioe sua in fine instrumenti solita fieri ipm d falso pvinci ptingat. Dicit acta sunt hec et. de quibus supra dictū est de publicationibus instrumentoz.

Sequit subscriptio pdicti instrumenti Et ego Iohes de D. cleric^o moguntinē. dyocesis sacra et impiali auctoritate notarius public^o q. dictoz pcuratoꝝ pstitutioni creationi et ordinatioi potestatis dationi. pmissioni. releuato ni. ratihabitioni. Diuisiō alijs et singulis dum sic vi pmittit agerent et fierent vna cū pnomiatis testib^o pns interful eaq sic fieri vidi et audiui. Ideoq h pre sens publicū instrumentū manu mea p pria scriptū scripsi subscripsi et publicaui. et in hanc publicā formam redege si gnoq noie et cognomie meis solitis et pueris cōsignanti in fidem et testimonium oim et singuloꝝ premissoꝝ rogatus pariterq requisitus

Sequit forma substitutionis a pcuratore principali pstituto.

In noie domini

I Amen et. In meisq notarij publici testiūq infrascriptoz et. psonaliter pstitut^o discret^o vir A. ab honabili viro A. et. talis dyocesis ad cōsequendū noie pcuratoꝝ dicti dñi A. causam et causas vertē. et. inter ipsum dñm constituenrē ex vna. et quosdā A. B. et C. de et sup pntensa detentione quarundā litteraz et. partib^o ex altera. pncipalis pcurator pstitutus put in instru

mento publico mihi exhibito ex altera pte huius membrane scripto p honore bilē virum A. clericū talis dyocesis vt pma facie appebat publicum impli. li. auctoritate notariuz desup confecto et. nef. Cum aut pterius psecutioni dictaz litterarum et cause siue causarum minime intendere vt asseruit posset honozabilē virū A. in decretis licentiatū clericū talis dyocesis ad pmissa in melliori forma cum prestatione illius clausule de substituendo alium seu alios si opus fuerit oibus mellioribus modo via iur. et. substituit transferens et transfundens in eum plenā et omnimodam potestātē et facultatem sibi a dicto dño A. cōstituente quomodolibet traditam datam concessam sine attributam pte stans cum quocūq opus fuerit et sibi videbit expedire reuocaturū. sup quibus omnibus et singulis et.

Sequit instrumentū cōstitutionis pcuratoꝝ ad perendū nomie pstituent^o vigore lfaruz aplicaz vel aliarū quarūcūq bñficiū ecclesiasticū cum cura vel sine cura et. et possessionem eius et. put in lris continet.

In noie domini

I Amen et. Personaliter constitutus venerabilis vir dñs. A. canonicus creat^o moguntinē ecclesie pncipal pncipaliter et p seipso oib^o mellioribus et. Ita tñ q specialitas generalitati non deroget. nec econtra et. Citra tñ reuocationē quorūcūq alioꝝ pcuratoꝝ suozum per eum actenus quomodolibet cōstitutoꝝ videlicet. put dum virū dñm A. capellanti ppetuū i dicta ecclesia moguntinē. pntem v ab sentē et onus pcuratois hmoi i se suscepientē ad ipius pstituentis nomen et p eo quasdā lras aplicas ipsi pstituenti pscrissimū dñm nrm papā paulū scōz et. de canōicatu et pbanda ecclesie moguntinē.

Instrumenta procuratorum

Etiam si dignitas personarum vel officium fuerit per eundem presentem aut per eius procuratorem legitime acceptum. Datum Rome sub anno domini vel incarnationis domini regni. vij. kal. gratiose concessas. seu etiam processus super eisdem litteris decretos et fulmiatos preposito decano et caplo dicte ecclesie moguntin. presentandum in sinuandum. ipsos cum eisdem litteris siue processibus iuxta eorum pertinentiam requirendum. ac prebendam cum canonicatu siue etiam dignitatem personarum vel officium homini in prefata ecclesia moguntina. quoniam placuerit acceptandum sibi per eosdem prouideri petendum et obtinendum possessionem quoque eorundem in choro et caplo et locis alijs cum plenitudine etiam iuris canonici intrandum. capiendum et nascendum tam vigore litterarum apostolicarum homini quam etiam si prebendam cum canonicatu siue etiam dignitates personarum seu officium homini presentem ordinaria seu quantum auctoritate prebentur et sibi de eisdem prouideri pringeret necnon iuramentum de observandis statutis et consuetudinibus dicte ecclesie moguntin. per canonicos inibi recipiendos de nouo prestare solitum et quodcumque aliud licitum iuramentum in animam dicti presentem standum et subeundum unum quoque vel plures procuratorem vel procuratores etc. ut supra in primo instrumento

Sequitur forma instrumenti ad acceptandum et petendum canonicatum et prebendam Erfordensem ecclesie.

Pro nomine domini

In amen etc. presentem venerabilis vir dominus B. propositus ecclesie sancte marie talis dyocesis. omnibus melioribus modo etc. videlicet honorabilibus ac prouidos viros A. B. et C. presentes et omnes procuratores in se ipso suscipientes nec non de D. et E. aule episcopalis maguntin. notarios absentes tanquam presentes et quolibet eorum insolidum. ita quod alter alterum in his exequendis non expectet. neque alius per alium

se excuset. sed quod unus eorum inceperit aliter eorum prosequi valeat immediate piter et finire dans et procedens eisdem suis procuratoribus et eorum cuilibet plenam liberam et omnimodam potestatem ac mandatum speciale ad petendum sibi per venerabiles patres et dominos propositum decanum scolasticum totumque capitulum Spiren. ecclesie de canonicatu et prebendam eiusdem ecclesie vacantibus ad presentem vel in posterum vacantis vigore quaruncunque litterarum siue alia simpliciter et pure prouideri. ac eosdem cum omnibus singulis suis iuribus. fructibus. redditibus prouentibus. et obventionibus ac psetudinibus. prout in tabulis fieri solitum est sibi conferri dicti presentem noie. Etaliam quoque in choro et locum in caplo: nec non corporalem realem et actualem eorundem canonicatus et prebendam. possessiones cum plenitudine iuris tradi et assignari. nec non de statutis et consuetudinibus dictarum ecclesie et capituli quodcumque licitum iuramentum in animam ipsius presentem dominum observandum. standum. et faciendum unum quoque vel plures procuratores etc. ut prius.

Sequitur instrumentum resignationis canonicatus et prebendam. seu alterius beneficij cuiuscunque pure et simpliciter.

Pro nomine domini

In amen etc. presentem venerabilis et circumspectus vir dominus B. venerabilis ecclesie basilicenses. canonicus sanctorum mente et corpore non viciatus nec metu inductus. neque etiam dolo. fraude. seu aliqua alia sinistra machinatione ut asseruit circueuentus. sed libere. sponte. et ex certa sua scia prehabita etiam maturatione deliberatione omnibus melioribus etc. fecit presentem etc. videlicet A. et B. decretorum doctores et ecclesie basilicenses. canonicos. necnon reuerendissimi in christo patres et domini A. archiepiscopi oratores absentes ita quod presentes et quolibet eorum insolidum. Ita

Instrumenta pcuratorū

q̄ non sum melior p̄ditio occupantis ne-
q̄ deterior subsequētis. sed qđ vnus eo-
rum incepit alter eorū illud p̄sequi va-
leat mediare et finire. Ad resignandū et
dimittendū pure libere et simpliciter di-
ctū p̄stituētis noīe et p̄ eo supradictos
canonicatū et p̄ben. eccl̄ie Basiliens. p̄di-
cte. qđ ipse dñs p̄stituēs obtinuit et pa-
cifice obsedit. oēq̄ ius sibi in eisdē quo
modolibet cōpētēs in manib⁹ sanctissi-
mi dñi n̄rī pape rē. seu ipsius vicecācel-
larij vel illoz q̄ ordinaria auctoritate de
eisdē ius h̄nt. p̄uidendū. aut alterius cu-
tuscuq̄ ad id potestātē h̄ntis. Decisionē
ad resignationē h̄mōi noīe ipsi⁹ dñi cō-
stituentis admittere petendū et obtinē-
dum. et q̄ in ipsa resignatōe fīda nō in-
terueniat fraus. dolus. symoniaca pra-
uitas. illicita pactio. seu alio corruptela
surandū. et quodcuq̄ aliud licitū et ho-
nestū iuramentū impēsis. v̄ impendē-
dū et circa ea necessariū in aiām ipsius
p̄stituētis p̄standū vnūquodq̄ vel plu-
res rē. Et generalit̄ oīa et singula rē. p̄-
mitrens insuper rē. Releuans rē. De et
super quibus omnibus et singulis rē.
Acta sunt hec rē. Presentibus ibidem
rē.

Sequit̄ instrumentū ad resignandū
beneficiū ex causa p̄mutationis

In noīe dñi amē rē. ad resignan-
dū libere et pure in man⁹ reuerē-
di patris et dñi R. epi talis eccl̄ie
sen alteri⁹ cuiuscūq̄ ab ipso dño R. epo
sup hoc potestatem habentis suam vi-
cariā vel prociām in R. cum suis tu-
ribus et p̄tinentijs vniuersis cā p̄muta-
tiōis fiende de ipsa vicariā vel parrochia
ad qđcūq̄ beneficiū ecclesiasticū euz
cura vel sine cura et resignationē h̄mōi
factā ad petendū etiā iurandū. nanci-
scendū et recipiendū possessionē corpora-
lem et realē ipsius beneficij cum suis in-
tribus et p̄tinentijs vniuersis. ad p̄stan-

dum etiam quodcūq̄ iuramentū ne-
cessariū et solū p̄stari in p̄missis et ad-
fructus redditus. et p̄uentus h̄mōi be-
neficij recipiendū et ad firmā dandum
seu annuā pensionē et de receptis quit-
tandū et pacū faciendū de vltimis nō
petendo. Ip̄mq̄ beneficiū p̄ se vel aliū
seu alios regendū et gubernandū. put-
melius videbit expedire. Et generalit̄
oīa alia et singula faciendā que in p̄mis-
sis necessaria fuerint et optima. vel vnū
quodq̄ vel rē. Et pro p̄missis si necesse
fuerit agendū et defendendū noīe ipsi⁹
constituentis. Et pro ipso in oīb⁹ et sin-
gulis causis et negocijs moris et monē-
dis tam p̄ se q̄ cōtra se contra quascū-
q̄ p̄sonas ecclesiasticas vel etiā secula-
res corā quibuscūq̄ iudicijs eccle-
siasticis vel secularib⁹ cōpetentibus or-
dinarijs. extraordinarijs. delegat⁹. sub-
delegat⁹. arbitris. arbitratoribus. seu
amicabilibus cōposito tribus. et alijs iu-
dicib⁹ quacūq̄ auctoritate fulgentibus
ac libellū seu libellos et quascūq̄ petiti-
ones sūmarias rē. Et generaliter omīa
alia et singula rē. p̄mittēs rē. Releuā-
rē. Super quibus oībus et singulis rē
Acta sunt hec rē. Presentibus ibidem
rē.

Instrumentū insinuationis proces-
sus cuiusdam seu quarumcūq̄ alioz
litterarum.

In noīe dñi amen rē. Persona-
liter cōstitutus rē. discretus vir
rē. pcurator R. et procuratoris
nomīe discreti viri R. talis dyocesis in-
sinauit. notificauit. legē p̄misit. et pu-
blicauit quosdā p̄cessus venerabilium
patrum et p̄minoz. videlicet B. et C.
eorumq̄ sigillis appēsis roboratos li-
teris sanctissimi dñi nostri R. isern. gra-
tie a dicto R. dño nostro papa in cōmu-
ni pauperū forma sacre papa. ij. vel. iij.
rē. sanos integros. illesos. non viciatos

Instrumenta procuratorū

nec aliqua sui pte suspectos put prima
facile apparebāt. de et sup quadā gfa di
cto A. a sede aplica in forma cōi facta
de bñficio ecclesiastico curato vel non
curato ad collationē. puisionem. seu
quīs aliā dispositiones. Reuerendi in
xpo patris et dñi A. episcopi talis dyo
cesis spectātes. ptestans nihilominus
coram me notario publico et testib⁹ in
frascriptis vna voce. q̄ hñdō litterarū
insinuationē. publicationē. notificatio
nem. in p̄sentia dñi A. episcopi libent
ius fecisset legisset et publicasset ac insi
nuasset si eius p̄sentia habuisset. aut cō
mode vel quouis mō habere potuisset
q̄ eo absente. Copiā vero dictorū pro
cessuū ad ampliorē intimationē facien
dā valuis eccleie talis in A. et vbi itur
ad sanctū Petrū et. realit affixit et ibi
affixā stare pmissit infra diuinorū solen
nia mane hora primarū et. Principiū
aut p̄cessus de quo sup̄as fuit mentio
erat tale. Reuerendissimo in xpo patri
ac dño sancto Basiliensi. ecclesie episco
po et oibus alijs et singulis quorū inter
est seu interesse poterit quomodolibet i
futurū A. abbas sc̄i Petri Saltzbur
geni. monast. ac h̄positus et decan⁹ saltz
burgeni. eccleie p̄dicte executores ad in
frascripta a sede aplica specialiter depu
tati. Salutem in dño. Et mādatis apō
stolicis firmiter obedire et finiebat sic. da
tum Basil. et. die tali. mēse tali et. pō
tificatus et. Anno dñi. M. et. Acta s̄
hec et. Presentib⁹ ibidem et. Et ego
A. et. q̄ p̄dictorū processuū et litterarū
apostolicarum insinuationi. publicati
oni et affixioni. omnibusq̄ alijs et singu
lis in p̄missis factis vna cum p̄eno
minatis testibus p̄sens interfui. eaq̄
sic fieri vidi et audiui et. vt supra

Instrumentum acceptionis eius de
gratie

Anomie domi

ni amen et. Personaliter con
stitutus et. discret⁹ et et asserēs
ad sui noticiā noniter peruenisse q̄ ec
clesia in A. spectans ad collationē. pu
sionem seu quīs aliā dispositionem
Reuerendi in xpo patris et dñi A. epi
scopi vacaret ad p̄sens p. mortem sine
obitū domini A. ultimi et immediati
reitoris eiusdem. quam quidem eccle
siam sic vt p̄mittit vel abs qualicunq̄
modo vacantem dummodo sibi et nul
li alij debeat vigore gratie sue aposto
lice in communi pauperum forma si
bi facte acceptauit vne vocis oraculo
verbis modo et forma quibus potuit p
testatione infrascripta. quorūm verbo
rū et. p̄testationis tenor sequit et et talis.

Ego A. talis dyocesis. ecclesiam
istam sancti Petri in A. vacantem per
mortem domini A. aut alias quocun.
q̄ modo cum omnibus iuribus et per
tinentijs suis melioribus modo iure et
forma quibus hoc melius fieri debet et
potest vigore et autoritate gratie aposto
lice per sc̄tissimū in x̄sto patrē et do
minum nostrum A. diuina prouiden
tia papam secundum. mihi facta de be
nificio ecclesiastico cū cura vel sine cu
ra vacante vel vacaturo. spectante ad
collationem reuerendi in xpo patris et
dñi. A. episcopi talis dyocesis et. In
nomine patris et filij et spiritus sancti.
Amen. Accepto sub hac p̄testatione
q̄ si dicta ecclesia de iure mihi non de
beat saluum integrum et illesum sit
et remaneat mihi ius ad aliud benefici
um vigore dicte gratie apostolice mi
hi debite et canonice acceptandum. Et
inuoco super his omnibus et singulis
testimoniū oīm hic astantium et p̄cel
pue sui tabellionis. et peto vt. s. p̄missis
mihi vnū vel plura cōficias publicum
instrumentū vel instrumenta. Acta s̄as

Instrumenta pcuratorum

Hec rē. Presentibus rē. Ego R. rē.
q; p̄dictis acceptioni prestatōi testio-
nūz inuocationi oibzq; alijs rē singu-
lis. vt supra.

Instrumentū inducōis rē inuestitū
re ad ecciam sic acceptam.

A nomine do-

I mini Amen rē. Personaliter
constitutus discretus vir rē.
talis dyoce. tenens rē habens suis i ma-
nibus quasdā p̄ntatōis l̄ras cōtinētes
de rē sup eccia procbiali sancti Petri in
G. p̄nominare dyoce. vacante p̄ morte
R. pie mēorie vltimi rē immediati recto-
ris eccie eiusdē vigore gratie apostoli-
ce a sanctissimo in xpo p̄re ac dño nro
R. papa in cōi pauperū forma facie p̄
venerabilē p̄rem rē dñm R. abbatē mo-
nasterij sancti Petri. ordinis sancti be-
nedicti executorē p̄ncipalē a sede apo-
stolica p̄noiato R. sp̄aliter deputatus
cōfectas rē sigillo app̄eso dicti dñi exe-
cutoris roboratas nō abollitas. nō can-
cellatas aut abrasas. nec in aliqua sui
pte suspectas. p̄t prima facie appare-
bant debita cum instantia requisivit re-
ligiosum virum dñm R. plebanū. in R.
vt vigore rē virtute huius clausule cere-
rū in ip̄is l̄ris executorialibz p̄ncipali-
ter contente. necnō ex mādato venerā-
di dñi R. inferioris stirie archid̄yaconi
mognuntinen. dyocesis subexecutoris.
scz vniuersis rē singulis archid̄yaconis
archip̄sbitis rē plebanis. p̄sbitis. vicarijs
tanq̄ subexecutoribus generaliter p̄ di-
ctū executorē substit. quatenus ip̄m d̄
procbiali eccia sancti Petri in R. dicte
dyoce. quā vigore dicte gratie infra t̄ps
debitū realiter acceptauerat. ac execu-
tor p̄ncipalis p̄ lib̄ū vt moris est in-
uestiuit ad eandē rē. voluit dictus R.
plebanus id R. mandatis apostolicis

firmiter obedire. ad dictam ecciam p̄so-
naliter accessit rē pulsatis cāpanis eius-
dem eccie nonnullis ibidem procbia-
nis pene vsq; ad numerū certū p̄sonaz
ibidem cōgregari fecit. Et eisdē oibz
rē alijs quoz intererat oia rē alia singu-
la in dictis l̄ris dñi executoris p̄ncipa-
lis contenta ibidē in vulgari publica-
uit rē insinuant alia rē intelligibili voce
rē nihilominus in p̄sentia eoz omniz
p̄dictum dñm R. p̄sbyterū p̄tra d̄roez
libroz rē vestimentoz sacerdotaliū ca-
licum rē clausū dicte eccie rē oblationē. q̄
in missa ibidē celebrata facta fuerūt in-
uestiuit. rē in corpale possessionē rē rea-
lem dicte eccie introduxit cum suis in-
tribus rē p̄tinentijs vniuersis. que oia p̄
dictus R. tanq̄ verus rector cūste diē-
da rē reseruāda recepit rē retinuit. Et eti-
am clauēs domus dicte procbialis ec-
clesie sibi traditas p̄ dictum subexecu-
torē diligenter seruauit. Et nihilominus
idem subexecutor eisdē procbianis in-
iunxit sub penis in dictis l̄ris executori-
alibus cōtēntis. habitis rē p̄mulgatis
quatenus eidem R. tanq̄ vero rectori
eiusdē eccie pareant efficaciter rē inten-
dant. rē omnia iura tam sp̄ualia q̄ t̄pa-
lia dicte eccie eidem R. vel pcuratori
suo exhibeant rē p̄soluant. cōtradictō-
res quoslibet rē rebelles si qui essent v̄t
in futurū forent q̄ absit sententias i d̄i-
ctis l̄ris p̄mulgatas incidere posse ful-
minando rē fulminatas declarando. et
in vulgari publicando insinauit. Ad
quē oia rē singula publice facta nemo
se opposuit seu apparuit contradicēs.
Sup̄ q̄bus oibz rē singulis rē. Et ego
R. rē. q; p̄dictoz possessionis corpora-
lis inductione clauium libroz rē calicū
rē offertori p̄sentationi. receptōi. publi-
cationi. oibzq; alijs rē singulis rē.

Instrumenta pcuratorū

Instrumentū sup lris trāsumptis.

In nomine do-

Imini amen rē. In meiqz no-
tarij rē. psonaliter constitut⁹
cōmendabilis et gloriofus dñs **A.** rē.
frater et pceptor domus sancti Augu-
stini siue antonij rē. talis dyocesis. qd-
dam lras apostolicas felicis recorda-
tōis Pauli pape secundi rē. eius vero
bulla plūbea in filis sericis rubei et fla-
nei coloris more romane curie pendē-
tes bullatas sanas et integras nō vicia-
tas. nō cancellatas. nec in aliqua sui p-
te suspectas. sed omi prorsus vicio et su-
spitione carentes. vt pima facie appa-
rebant in mediū exhibuit et pduxit as-
serens ipm ceterosqz fratres et nuncios
sancti Augustini vel Antonij hmoi lit-
teris qz plurimis locis ostendendis et
publicandis indigere. ne igit hmoi lre
apostolice ppter pluralitatē et locoz di-
stantiā atqz viarū discrimina p ipm vel
suos piculose quoqz transformari seu
deferri cōtingeret pfatas lras aplicas
mibi notario publico infrascripto tra-
didit requirēs me sub officij mei debi-
to quatenus easdē lras de verbo ad ver-
buz nil addendo. nil imutando vel di-
mittendo copiarē transumerē et i pub-
licam formā redigerē. vīcz vt hmoi co-
pie sine transumptio sicut originalib⁹
lris vbicunqz locoz stare et fides adhi-
beat plenaria. Quaz lraz apostolicaz
tenor de verbo ad verbū sequitur et est
talis. **D**ñs eps servus servoz dei rē.
in scribendo vsqz ad finē. Et ipis finit⁹
scribat sic cōtinuando. Post quarū q-
dē lfarū traditōem et requisitōem. ego
A. notarius public⁹ infrascriptus hu-
iūsmodi lras aplicas cū ea qua decuit
reuerentiā acceptās. ipas de verbo ad
verbū vt pmittit copiaui et trāsumpsi
diligenti collatione itē cū originalibus
lris p me scā et phabita. Acta sunt h rē.

Et ego **A.** rē. qz dictarū lfarū aplicarū
originaliū exhibitōi vna cū pnoiatīs
testib⁹ pñs interfui. ipas lras vt pmit-
tit copiaui et transcripsi. et qz collatiōe
phabita pñtē copiam siue pñs trans-
umptū in oibus et p oia cū originalib⁹
bus cōcordare. nihilqz in eo additū vel
obmissum fuisse aut esse qd sensuz mu-
tare aut viciare posset. intellexi. repperi.
et inueni. Itō pñs trāsumptū manu
mea pprīa scriptū in hanc publicā for-
mā redegi. signos et nomine meo soli-
tis et cōsuetis signauit rē.

Sequitur instrumentū insinuationū
confectū super executione lfarum exe-
cutorialiū.

In nomine dñi amen rē. Ego A.

I publica impiali auctoritate no-
tarius animo et intentione non-
nullas lras executoriales hic a tergo cō-
scriptas vel als rē. a venerabili et egre-
gio **A.** vicario in spūalibus talis curie
rē. generaliter cōtra et aduersus **A. B.**
et **C.** talis dyocesis. de et sup occupatiōe
et detentiōe cuiusdā decime de quadā
curia **A.** sita i **B.** infra limites tal dyo-
cesis emanatas eiusdē rē. laico **A. B.**
C. insinuandū et notificandū eis in eccia
prochiali tali rē. dum ibi missaz page-
renē solennia psonaliter accersui atqz
in armariū eiusde eccie eos conduxī.
ipisqz dictarū lfarū effectū materna lin-
gua coram testibus infrascriptis decla-
raui et exposui. Et vt ab occupatiōe et
detentiōe dicte decime cessaret. ipam
qz liberā et inoccupata dimitterent. ac
de fructib⁹ pceptis expensis factis alijs
qz cōdemnatis satisfacerent sub penis
et censuris dictis lris ptentis oibus me-
lioribus modo et forma quibus potui
admonui et requisui. Et ne post lapsū
terminū in dictis lris pñruz se quouis
modo de decima p se vel p alios quos-
cunqz eoz noie directe vel indirecte q-
uis quesito colore vlt ingenio in futurū

Instrumenta pcuratorū

Intromittāt aut etiā sicut pferē occupēt sine derineāt sub dictis penis et cēsuris inhibuit et interdixit. Juxta earundē lfrū executōrialiū. cōtinentiā vim et tenorem. Acta sunt hec rē. Anno rē. Et ego rē. q. lfras executōriales pdictas executus sum. ac oia alia et similia sicut pferē pēgi et feci. **Ido** hoc pns publicū instrumentum rē.

Instrumentū sup appellatione corā iudice interposita.

In noie dñi amen. rē. corā venerabili patre et dño **A.** abbate scotoz rē. ac in mei notarij publici rē. psonat pstitut⁹ venerabilis vir dñs **I.** pcurator et pcuratorio noiedñi **B.** put mibi notario ifrascripto de ipi⁹ pcuracionis mādato p pstitutionē ipsius corā me tanq notario publico factam plena fides pstabat hñs et tenens suis i manibus quandā appellatōis cedulaz aio appellādi et puocandi. quā etiā de verbo ad verbū legi. i quo appellavit. puocavit. apostolosq petijt. ac alia fecit que etiā ex ipsius cedule tenore plenius ptinent. Cui⁹ tenor sequit p oia i hec verba. Ex quo indebite gñati et oppressi vt ab eorundē grauaminib⁹ et oppssionib⁹ releuent illatis iuxta scōroz patrū instituta legitimas et canonicas sanciones ad appellatōis remediū recurrere pauerunt. Idcirco ego pcurator ptinādō appel. vsq in finē. quā qdē appellatōe sic interposita et lera pfa rus dñs abbas volēs deliberare super appls dandis statuit terminū decē dñez a tpe interpositōis appellatōis. Pñtibus ibidē. **A. B. et C.** testib⁹ rē. Demū vero tali die in loco pdicto dño abbate p tribunali sedēte pfar⁹ iohes pcuratorio noie quo supra aplos sibi debita cū instātia petiuit. Et dñs abbas ob reuerentiā sedis aplice dixit se velle deferre sue appellatōi et vltorius ptra dictū appellanti pcedere non velle in hac cau-

sa et statuit terminū ad psequendū eandē appellatōnē quattuor mensiū. Super quib⁹ oibus et singulis rē.

Instrumentū sup appellatōe interposita corā notario et testibus.

In noie dñi amē rē. psonalit cōstitut⁹ honorabil⁹ vir rē. p seipso et pncipalit habēs et tenēs suis i manibus quandā appellatōis papiri cedulā notam seu formā puocatōis appellatōis et aploz petitiōis et alia in se cōtinentē quā ibidē aio et inietōe puocādi et appellādi exhibuit et ostēdit. puocavitq et appellavit aplosq petijt et ptestatus fuit et talia fecit put i dicta appellatōis cedula ptinebat et continetur cuius tenor de verbo ad verbū sequit et est **A.** corā vobis rē. inferendo totum eius tenorē vsq in finē rē. Super quibus oibus et singulis rē.

Instrumentū insinuationis appellatōis in pscntia aduersarij

In noie dñi amē rē. pstitut⁹ honorabilis vir. **A.** canonic⁹ talis eccle hñs et tenēs suis in manibus quoddā appellatōis publicum instrumentū p discretum virum **A.** impertali autoritate notariū scriptū et signatū pariter et subscriptū tenoris ifrascripti talias p eundē dñm **A.** interposuiz **Ad** quidē instrumentū honorabili viro dño **B.** decano rē. insinuant et notificavit in mei notarij publici testib⁹ rē. pñtia alta et enelligibili voce legere incepit mox idē **B.** decanus dixit rē. et sic ipse dñs **B.** dictū instrumentū appellatōis p lecto habuit et tenuit. pfarusq **A.** copis dicti instrumenti appellatōis ad manus dicti dñi **B.** decani tradidit et porrexit quā ipse reuerent accipit. Tenor vero dicti instrumenti exhibiti de **B.** bo ad verbū sequit et est talis. In noie dñi amē rē. Et totū scribat cum ei⁹ sub scriptione. Sup qb⁹ oibus et singul⁹ rē Presentibus ibidem rē.

Instrumenta curatorum

Instrumentum sup insinuatione appellati
onis xpi nō tūc accessū ad appellatos

Noie dñi amen zc. psonaliter
pstitutus honorabilis vir Al ec-
clesie scti seueri Erfordeni. vicari-
us habēs et tenēs suis in manib⁹ quod
dā appellatōis publicū instrumentum
cum ipsius copia auscultata p discretū
N. publicū notariū pfectū subscriptū
z signatū reqrens me sub debito officij
z cum instantia debita qten⁹ hmoi ap-
pellatōis instrumentū in valuis ecclie
brē marie zc. cum ei⁹ copia p insinua-
tione appellatōis ac deuolutione cau-
se eiusdē ad sanctā sedem apostolicā et
dñm nrm papā pdictū faciendū affige-
rem cuz ad appellatos retrospectos si-
bi non pateret tutus accessus ex causis
legitimis i eodē retrospecti instrumē-
to contentis p psonali insinuatione faci-
enda. de quo solēnter prestabat. qua-
re ego N. notari⁹ public⁹ subscript⁹ ad
requisitionē z instantiā pfati dñi Al. hu-
iusmōi appellatōis instrumentū cum
sua copia eiusdē tenoris valuis ecclie
brē Marie Erfordeni. sub decāratōe p-
marū tertiariū. z sic de alijs. p insinua-
tione z deuolutione pdictis debite faciē-
dum publice affixi z stare pmissi. finitis
aut vespis instrumentū hmoi amouit.
copia vero eiusdem stare permisi z re-
cessi. Sup quibus oibus zc. Acta sunt
hec zc. Presentibus ibidem zc.

Sequit instrumentū curatorium.

Nomie domi-

Ini amē zc. In domo seu habi-
tatione venerabilis viri dñi. n
in mei notarij zc. pntia psonaliter pstitu-
tus honestus Al. iuuenis minorēnis
maior tñ septē annorū siue etatis oibus
melioribus mō zc. poruit z debuit oia
z singla acta dicta gesta seu quomodo-
libet pcurata p discretum Johannem

fratrem eius carnalem ipsius nomine
ac pro ipso in romana curia vl extra co-
ram quibuscunq anditoribus cōmissa-
rijs. iudicibus. delegatis. siue subdele-
gatis ordinarijs siue extraordinarijs i
iudicio z extra in quibuscunq causis:
quouis modo ex certa sua scientia ratū
ficauit approbauit z collaudauit. ac ea
grata rata atqz firma habuit z habē vo-
luit hoc presenti instrumento. Et nihil-
ominus cum minorēnis esset z per se
standi in iudicio personam legitimā
non haberet ac ipsi nonnulli forte vtri-
usq sexus hoies lites z causas mouis-
set z contra eum intentassent ac de pre-
senti mouerent ac intentarēt ipse Al. mi-
norēnis etiam eiusdem z quibuscunq
alijs lites z causas mouere intenderet
z psequi pposuit z publice dixit Qz
p eius etate summarie simpliciter z de
plano ipse dñs N. officialis vel eius lu-
dex zc. se informare z ipsi prenomina-
tum Johannem suum fratrem presen-
tem in curatorem ad exercendum ac li-
tes z causas hmoi prosequendum suo
ex officio et auctoritate ordinaria depu-
tare. ordiare z assignare dignaretur de-
bita cum instantia postulauit. Vnde
plibatus dñs officialis vel index huius
modi facte petitioni tanqz iuste z ratio-
ni consone fauorabiliter annuens. rece-
ptaqz p euz summaria informatione d-
dicti Al. minorēnis etate inuenit eun-
dem minorēnem quatuordecim anno-
rum z maiorem septem annorum eta-
tis sue existere. Ipsumqz ad lites z cau-
sas prosequendum curatorem vtilem
z necessario habere dictum Johannem
eius fratrem ibidem presentes. z onus
curationis huiusmodi in se sponte su-
scipientē sua auctoritate ordinaria z de-
creto interueniēte ipsi Al. minorēne i cu-
ratore ordiauit. z deputauit. Recepto
tū pinit⁹ z aūsoia ab ipso so. curatore ad
ipsi⁹ dñi official vel iudicis mandari z

Instrumenta curatorum

In suis manibus tactis p eum scripturis sacrosanctis ad scđā dei euāgelia solito p̄fīto iuramēto q̄ vtilia agere z inutilia p̄termittē ac ip̄m minorenem eius res z bona ad cōmodū z vtilitatē eiusdē custodire. ac inuētariū de bonis z rebus eius facere eosq; z ea cū bona diligētia saluare administrare z reddere: sine facere reddi cōpotū sine rationem cum integra restitutōe loco z tpe oportunis z debitis z dicto inuētario rebusq; ac bonis dicti minorenis. gubernatis gestis. z administratis in oibus z p se bñ ad h̄mōi curatōis officiū fideliter habiturū seruaturū exerciturū dantes etdez dñs officialis siue iudex. z h̄m̄o minor p̄dictor curator plenā z liberā potestatem negocia. res. z bona dicti minorenis p̄sentia z futura administrādi z nomine ei⁹ coram quibuscūq; iudicib⁹ ecclēsiasticis z secularib⁹ p recuperatione z reservatōe rerum bonorū z iurū ip̄i minorenis p̄tra psonā quācūq; ecclesiasticā siue secularē in q̄buscūq; causis motis z mouendis cōpendi agendi eūq; ac ei⁹ iura defendēdi oēs z singulos terminos z actus iudiciales de iure vel stilo iudiciorū substantiales obseruādi q̄scūq; appellatōes necessarias iterponēdi z eas psequēdi. oiaq; z singula psequēdi faciēdi z pcurādi gerendi z exercēdi que in p̄missis z circa ea fuerint quomodo libet necessaria z optima. Sup̄ q̄bus oib⁹ z singulis h̄m̄o minor sibi a me notario publico zc. Acta sūt hec. zc. p̄ntibus ibidē zc. Et ego M. zc. q̄ p̄dictorū ratificatōi p̄pōni curatoris p̄ntioni z deputationi. iuramēti p̄stationi decreti interuentōi. z potestati dationi oibusq; alijs z singulis dum vt sicut p̄mittitur per prelibatum dñm officialē z coram eo agerent z fierent vna cum p̄nominatis testibus zc.

Sequit forma creationis notarij auctoritate vicecomitis.

In nomine domini

In amē. Vniuersis z singulis p̄ntes lras sine p̄his publicū instrumentū aut p̄uilegiū inspecturis. Io. M. artū mgr̄ zc. Imperialis maiestatis sacri latran. palatii ac regalis aule romāe vicecomes palatinus p venerabilē z circūspectū vtrum M. dei z imperialis maiestatis gr̄a regalis aule romane curie sacri latran. palatii. Comitē palatinus atq; ministriū officij tabellio natus p talē zc. artū liberaliū mgr̄m p illustrissimū z inuicissimū p̄ncipem dñm Fredericū diuina fanente clementia romanorū. vngarie. bohēmie. dalma cie. croacie. stirie zc. regere p̄ncipalit creatū. Crear⁹ z ad infra scripta spectaliter deputar⁹. Pacē gaudiū z salutem bonāq; in p̄missis cum debita p̄spectiōe voluntatē. sagax hūane nature discretio memorie hoēm labilitate pensata ne diuturnitatē tpm hoim p̄tracius ceteriq; publici actus obliuionis defectui subiacerēt salubriter p̄uidere volens tabellionar⁹ officiū adinuenit per q̄d p̄trahentiū vota z volūtates scribuntur. z scripture misterio longene seruantur postmodū in euū. Cū itaq; discretus z sciētificus vir artū liberaliū magister maguntin. dyoc. clericus. in n̄ra p̄ntia p̄sonaliter cōstitutus nobis flexil genib⁹ humiliter supplicauerit vt sibi tabellionar⁹ ac iudicatus ordinarij officium auctoritate p̄dicta nobis vi p̄mitti plene cōcessa vbiq; locorū z terrarū exercēdū gr̄ose cōcedere dignaremur. ip̄mq; tabellionē z notariū publicū cū inuestiture solēnitatibus ad hoc debite crearem⁹ z inuestiremus. Cuius quidē auctoritatis nobis tribute z plenarie largite litteralis tenor de verbo ad verbum sequit. z est talis. In nomine dñi amē. Vniuersis z singulis sacri romani impj. zc. vsq; in finem. Totum priu

Forma creatiōis notarij

legiū cum notarij subscriptione inserē-
do. Nos igitur Johannes vicecomes prefatus
dicitur. supplicatōis favorabiliter incli-
nati ipmque adhuc in nra pſentia pſtitu-
tū et flexis genib⁹ id humiliter petentē
ut pſferet quē p diligentē examiatōz ſuf-
ficiētis lſature ad tabellionar⁹ seu nota-
riar⁹ et iudicar⁹ ordinarij officiū exercē-
dū. benemeritū. habilē ydoneū in debi-
ta etate pſtitutū diligētē examine pſha-
bito fuiſſe et eē repimus. in notariū seu
tabellionē publicū iudicemq; ordinariū
um animo deliberato pſata regia et im-
periali necnō vicecomitar⁹ nſi autori-
tate q̄ fungimur i hac pte nobis pceſſa
et elargita pſtituim⁹ fecimus. creauim⁹
et ordinauim⁹. necnō notarius tabellio-
narius ac iudicar⁹ hmoi officiū ſibi con-
ceſſim⁹. put tenore pntiū pſtituim⁹ fa-
ciūmus cream⁹ ordinamus et cōcedim⁹
in ordine nſe creatiōis quartū vel ſextū.
Ip̄mque. cum pēna calamari carta et
burrero q̄ tunc in nſis tenebam⁹ mani-
bus. Et p anulū aureū in digiti ſui impo-
ſitionē necnō pacis oſculū ut moris ē
legitimē inueſtiūm⁹. recepro tū prius
ab eodē. vice et noie ſereniſſimi et in-
uictiſſimi principis et dñi dñi Frederi-
ci romanorū regis ſp̄ auguſto ſuorūq;
ſucceſſorū legitime inſtantū ac p ſacro
romano impio fidelitate ſolita. necnon
de ipſo notariar⁹ seu tabellionar⁹ ac iu-
dicar⁹ officio fideliter exercendo cor-
pali et ppiō inſtramēto ad ſcā dei euā-
gelia tacitis ſcripturis ſacroſectis in ma-
nibus nſis p eum pſtito ſub hac ſbōz
forma. Ego. pmitto et iuro q̄ fidelis
ero ſereniſſimo pncipi et dño dño Fre-
derico dei grā romāorū regi gr̄ioſiſſimo
dño meo et oibus ſucceſſorib⁹ eius le-
gitime inſtantib⁹ et p̄cipue vobis vice-
comiti me creati. Neq; vnq; ero in cō-
ſilio vbi piculū ſeu ſcandalū eoz tracta-
biſ ſed bonū et ſalutē eorūde pmoue-
bo et dāna eoz p mea poſſibilitate auer-

tam. Inſtrumēta ſeu ptractus quoscun-
q; nō ſcribā in carta papīrea ſeu veteri.
ſ; in mēbrana noua pura et mūda. Te-
ſtamēta codicillos et quascūq; decedent-
iū vltimas volūtates necnō dicta teſti-
um pſcribā fideliter et ea occulte ſerua-
bo. nec vlli pandam donec debeaz aut
de mandato iudicis ſeu alis exigente iu-
ſticia pro mea poſſibilitate promouebo
et officiū fideliter exercēbo et legaliter ſi-
ne falſitate nō attēdēdo munera. odiūz
favorē. vel amorē. ſic me de⁹ adiūnet et
ſcā dei euāgelia. Dantes et pcedentes
eidē. autoritate nobis ut ſupius exp-
miſ in hac pte pceſſa plenā licentiā atq;
liberā poteſtatē p totūz romanū impū
et alibi vbiq; locorū ad inſtrumēta acta
p̄hocolla. teſtamēta. codicillos et lſas
p̄ficiendū. exemplandū. coplandū. au-
ſcultandū. teſtes recipiendū et exami-
nandū. appellatōes. preſtatōes et ex-
ceptiones quascūq; tam in iudicijs q̄ ex-
tra audiendū ſcribendū et inſinuandū
Et q̄libet alia inſtrumēta ſcripturas ſi-
ne ptractus tam vltimarū voluntatūz
decedentū q̄ aliorū negotiorū quorum-
cūq; inter viuos cōficiendū et ordinā-
dū et de eiſdē fidem faciendū pupillis et
orphanis alimēta decernendū eoſq; et
alias miſerabiles pſonas defendendū
ac in iure ipſorū pſonēdū. necnō emāc-
pare manumittere et adoptare volētū
decreta et autoritates pſtādū et interpo-
nendū dictūq; tabellionar⁹ officiū vbi-
cūq; locorū libere publice et pacifice ex-
ercendū. et generaſt oīa alia et ſingla dū
req̄ſit⁹ more ſolito fuerit faciendū et ex-
ercendū que ad dictū tabellionar⁹ offi-
ciū quomodolibet p̄tiere et ſpectare di-
noſcūt. et ad nſe p̄tatis p̄uilegiū ſe i hac
pte extēdit autoritas. Et q̄ ad ipm. dñ.
tāq; ad notariū et tabellionē publicū
iudicē ordinariū et autenticā pſonā i oī-
bus et ſingul⁹ ad ipm officiū ſpectantib⁹
q̄ vbi et quotieſcūq; neceſſe fuerit pu-

Forma testamenti

blisce recurratur et instrumentis publicis per eum perfectis et per tempore conficiendis publicoq; signo suo signatis firmiter standum et credendum decetero. ut vbiq; terrarum per sacrum romanum imperium ac alibi plena et indubitata fides putet et quoadmodum alijs notarijs et tabellionibus publicis in talibus fides. credulitas et auctoritas cõsuevit adhiberi in oibus adhibeat. In quorum oim et singulorum testimonium et certitudinem pleniorẽ prius privilegium siue instrumentum publicum per presentidum virum M. dicta auctoritate imperiali notarium publicum infrascriptum cõfici sub scribi et publicari mandauimus. nescis sigilli iussimus et fecimus appensione cõmuniri. Datũ actus in opido etc. in domo habitatis etc. sub anno etc. indictione etc. ut supra. presentibus ibidem etc. Et ego M. q. p. d. create creatiõni ordinatõni et inuestiture. oibusq; alijs et singulis dum sic ut p. mittit per p. libatũ dñm Jo. decretorum doctore et vicecomitem coram me in huiusmodi actu scriba fierent et agerent etc. Ideo hoc prius publicum instrumentum siue privilegium auctore ipsius dñi vicecomitis in se cõtinens de illius mado exinde cõfecit. et in hanc publicam formam redegit. manuq; p. mea scripsit. signoq; et noibus meis solius et p. ueris vna cum p. dicti dñi vicecomitis sigilli appensione signavi in fide et testimonium oim et premissorum singulorum rogatus pariter et requisitus.

Sequitur forma testamenti.

In nomine dñi

Amen etc. In domo habitatis venerabilis viri dñi M. p. petri vicarij in M. In meoq; notarij publici etc. p. sonaliter constitutus idem dñs M. sanus mente et compos rationis. h. corpe ut asseruit in calculo patiens etc. aniaduertens q. vita hois sup. terram mo-

re floz marcescit. et q. h. q. cotidie ad finem vite sue p. perat. et q. mors hoem q. tidie insequit. ac al. p. inde consideras q. nihil certius mortis. euentũ huiusmodi hore timens volendo eundem p. cauere. nolensq; incertis ab hac vita decedere. sed sue anime salutem p. uidere ne post obitum suum sup. bonis per eum relictis aliqua valeat discordia exoriri oibus melioribus etc. quibus virtusq; iuris sanctione fieri potuit et debuit. ac iuxta sue cõditõis possibilitatẽ suam nuncupatiuum testamentum siue ultimam voluntatẽ innouauit. edidit et cõdidit. In primis oipotenti deo et gloriose sue genitrici totiq; celesti curie aiam suam legauit ac carnis materiam terre. Necnõ reuerendissimo dño M. archiepo etc. x. floren. vel vnaq; marcam auri vel argenti puri. vel eiusq; verũ valorem reliquit atq; legauit. ut ipse suum testamentum digne si necesse fuerit gratiosius defendere. necnõ al. suum testamentum fecit cõstituit atq; per suos testamentarios subscriptos exequi dispositõis et ordinari voluit. put in certis ordinatis et dispositõis lris siue cartis aut registris manu sua p. p. cõscriptis plenius videbit cõtineri. Si aut huiusmodi carte lre et registra ordinatis seu dispositõis nõ reperiant q. tunc dicti sui infrascripti testamentarij ac ultime voluntatis executores huiusmodi. suum testamentum nuncupatiuum siue ultimam voluntatẽ exequantur: put eiusdẽ subscriptis testamentarijs melius. aptius. et anime sue salutem p. uentius videbit expedire. et sicut ipsi deo in nouissimis de his voluerint redde rationem. et per huiusmodi sui testamenti siue ultime voluntatis executione facienda. s. r. oibus melioribus etc. elegit. nominauit. Eligat noiat ac fecit cõstituit et solẽnter ordinauit. ac p. ris publici instrumenti ferre duos veros. certos. legitimos et indubitatos testamentarios

De iudicibus et testibus

et manifestos et ultime voluntatis sue executores. videlicet honorabiles viros B. C. et D. dans ipsis punctionem vel diuisionem et maiori eorum parti auctoritate disponendi ordinandi et exequendi homini suum testamentum prout punitur secundum ordinatorem de manu sua factam. nolens homini testamentarios ultra recipienda et per eum relinquenda cui obligari de quo publice prestabatur. Voluit et prestabat dictus testator publice quod si homini testamentum non valeat in re testamenti propter aliquam forsan solennitatem iuris omittam. aut alia causa quacumque saltem iure codicillorum epistolarum vel legatorum vel alterius cuiuslibet ultime voluntatis. per iure melius subsistere poterit et valere valeat. ac vigorem habeat. super quibus omnibus et singulis etc. Acta sunt hec etc. presentibus ibidem etc.

Antequam dicam

de processu iudicii notandum est quid sit iudicium. quot sunt species iudicii. et que sint persone que debent consistere in iudicio. Vnde iudicium est actus trium personarum. scilicet iudicis. actoris et rei in iudicio consistentium. Ille persone etiam quique sunt necessarie in iudicio. ut sunt testes. advocati. assessores. et procuratores. et auditores. Iudex est qui iudicat de causa. Et dicitur quasi ius dans vel dicans vel dicens. Et dicitur a iusticia. quia debet esse iustus. alio non est iudex.

Tres sunt species iudicis.

Ordinarij sunt qui habent propriam iurisdictionem. ut decani. propositi et episcopi.

Delegati sunt qui videntur iurisdictione aliena. et qui iudices sunt dati a papa vel legato ipsius. Delegatus autem a principe subdelegare potest. Arbitri sunt in quos pres de consensu coram copromittuntur.

Tria sunt que impediunt aliquem esse iudicem.

Natura prohibet surdum. mutum et fur-

iosum esse iudicem.

Lex prohibet irregularē. excommunicatum. hereticum. paganum esse iudicem.

Sexus et mores prohibent mulieres esse iudices propter earum inconstantiam.

Conditiones iudicis. Iustus. veridicus. discretus. eloquiosus.

Causa causabilis debet iudex fore talis.

Actor est qui agit causam contra aliquem in iudicio.

Reus est contra quem agitur in iudicio. Et dicitur reus non a reatu sed a re super qua agitur.

Item excommunicatus non potest esse actor vel procurator. quia non habet personam sanctam in iudicio per se sed per alium in respondendo sed non in agendo.

Testis est qui testimonium perhibet in iudicio. Vnde nota quod sunt septem que prohibent aliquem esse testem.

Conditio. ut si aliquis est servilis conditionis talis non potest esse testis in causa criminali. ut ubi de furto vel homicidio agitur.

Sexus. ergo mulier non potest esse testis in causa criminali.

Eras. ergo puer non potest esse testis.

Discreto. ergo furvus non potest esse testis in causa criminali. nec furiosus.

Fama. sic infamis non potest esse testis nec viciosus.

Fortuna. ergo informatus vel pauper non potest. quia presumitur quod propter ipsius paupertatem per muneris sit corruptus. et hoc intelligendum est de viliibus hominibus pauperibus. quia pauper honestus potest esse testis.

Fides. ergo infidelis non potest esse testis ut hereticus vel paganus. Versus.

Conditio. sexus. eras. discretus. fama. Et fortuna. fides. in testibus illa requiruntur.

Aliter sunt aliqui modi preter istos de quibus aliquis repellitur a testimonio. qui patent in his membris.

Processus iudicii

Et clericus laici fugiat et vicenervo.
Et sanguinet piterq domestica turba
Et locus et ipsi annumerant eis.
Vñ cōsanguinei inter se nō pnt testifi-
cari. Serui et ancille sine familiares
testimoniū p dño dare nō pnt. Laicus
pro clerici nō pnt. Item testes de-
bent deponere. i. testificari d aliquo lo-
co vel tpe. Aduocatus siue procurator
est qui defendit cām p pñcio.

Plura impediūt aliquē eē procuratōrē.
Infamia. seruitus. cecitas. puericia.
monachus. irregularitas. Monachus
tñ pnt aduocare si abbas suus sibi im-
pat. vel si est causa sue eccie. Idem ē iu-
diciū d canonico regulari. Vñ surdus
cecus. mutus. vel ppetu⁹ furiosus. Fe-
mina vel seruus. infans. vñ minorēns.
Publicus atq pugil. male credēs reli-
giosus. Pactus et abnegans nō abne-
ganda sacerdos. Itē sacerdos nō pnt
aduocari nisi in causa ppria vel in cau-
sa sue ecclesie. vel in cā cōiuncte pñone.
i. fratris sororis vel nepotis et.
In causa miserabilis pñone vel vidue
orphanī vel cecī.

Item qui procurare nō possunt.
Testis. assessor. pacificus. re⁹ et iudex.
Actor et auditor. cōmēdator. sñ ista re-
qre. Procuratores. doctores. sñ ista so-
ciabīs. Rusticus. nec miles. mlier. nec
nō minorēns. Paup bannitus. nō p-
curare debent.

Assessor qui assidet in iudicio iudicē
et instruit eum si forte iudex est imperi-
tus. Procurator est ille q de manda-
to dñi sui negocij vnū vñ plura suscipit
pagenda. Itē aliqz phibet esse procura-
tor multis modis vel multis de causis
vt si est mulier. miles. excōicatus. vel
irregularis. puer vel rusticus. vt dicit i
versibus. Rusticus nec miles. Audi-
tor est cui aliquis certus articulus au-
diendus vel examinādus a iudice cō-
mittit. vt in receptione testiū. et hoc de

pñonis que debent sistere in iudicio. q
dicta sufficiant.

Sequit de ordine pñonis iudicii.

Lus citari de-

bet a iudice. et eo veniēte ad
iudiciū libellus offeratur ab
actore. quo oblato iudicē deliberādū
dant ipsi reo. in quibus deliberare debz
an velit pñendere vel liti cedere. Finit
iudicijs reus venire debet ad iudiciū.
Et si ei nō cōpetant exceptiōes q quas
possit decliare. i. effugere iudiciū. Hi-
dere tenet actori sup pñitiōne sua affir-
mando vel negando illud qd actor cō-
tra eū pposuit siue pponit. Et ista affir-
matio vel negatio dicit liti cōtestatio
Liti pñestata pñādū est iuramentū ca-
lumnie a pñibus. Quo pñestito pñes. i.
actor et reus interrogāt a iudice super
causa pñcipali. Deinde pñes debet p-
ducere testes et instrumēta. ad pñandū
intentōes suā. post hoc publicāda sunt
dicta testiū in iudicio pñitib⁹ pñib⁹ sup
qbus dictis disputat. Quib⁹ publica-
tis et instrumētis adhibitis ab vtraqz p-
tīe allegatōibus factis ab aduocatis
pñium seu etiam ab ipsis pñibus. iudex
dz motū animi sui informare fm dicta
testiū et instrōz fm rōnes aduocatorū
et allegatōes. Deinde iudex cū inspe-
rit aut discusserit merita cause plenissi-
me dz ipm negociū terminare p sniam
diffinitiuā. His oibus pñissis cū iu-
dex fuerit sufficiēter instruci⁹ de meri-
tis cause descindere debet cām p sniaz
diffinitiuā. vt supra dñ. q si iniq aut in-
iusta fuerit poterit iudicat⁹ appellare.

Predictus pñessus in his hñ sñibus
Primo reū citat post hoc fert illi liber
Inducie dant post hoc de reqz petita.
His cōtestat sequit calumnia partis.
Querunt testes ac instrumēta sequūt
Produci manifestāt sup his placitet
Diffinitiuā post hec snia detur.

Processus iudicii

Que mala si fuerit dat appellatio pti.
De citatione.

Primo videndum

p est de citatione. Nam citatio est vocatio rei ad iudiciu. Et est principiu cause ita q post ipam causa dicitur incepta fm ius canonicu. Vñ si iudex citet aliquem. et ille citatus pendente citatione transfert se ad alias iurisdictionem. i. ad iudiciu alterius iudicis. Iste nō pōt declinare iudiciu primi iudicis q puentus ē citatōe. Notandū q citatio debet fieri tribus edictis quorū q libet reus vocat. vt respōdeat. vel qd melius ex cā pōt fieri vna pemptoria. ita q reus primo pemptorie cōpareat vel respōdeat. Notandū ē q iudex delegatus a papa vñ a legato citat aliquem pemptoria citatōe. citationi debet inferre autenticū dñi pape vel legatī in p pta forma ipius hoc mō. **H.** dei gratia decan^o maioris eccie Leodiens. iudex a dño papa delegatus tali sacerdoti Salutē in dño. Ihas dñi pape recepimus i hac forma. Alexander eps servus servorum dei dilecto filio decano talis eccie Salutē et aplicam benedictionem. Sua nobis **H.** de tali loco querela monstrat q **H.** de tali loco et quidā alij canonici et laici talis civitatis in quadā summa pecunie vel possessione et alijs reb⁹ iniuriat eidē. i. sup certis debitis. Ideo q discretioni tue p scripturā aplicā mādamus quatenus ptibus pvocatis audias cām et appellatiōe remota suo debito sine descindas eāq decisione facias et discernes p cēsura ecclesiasticā firmiter observare. Testes vō si qui intermiserint. i. citari se gratia. odio vñ amore vñ timore subtraxerint censura simili cogas veritati testionū phibere. Datū ē.

Huius ergo mandati apostolici auctoritate in hac pte nobis delegata i vñre sancte obediencie districte pceptū.

do mandamus quatenus dicitū **H.** et cō socios ad nram pemptorie citetis pntiaz. vt proxima feria quarta post festū **H.** coram nobis in tali loco cōpareat **H.** et **H.** ciuibus legitime responsurus
De feriis in qbus nō habēt iudicia.

p Est hoc vidēdū est q iudex nō debet aliquem citare tpe feriato. Sunt aut triplices ferie. s. solennes. rustice et repentine. Solennes sunt que introducte sunt ob reverētiā dei et sanctorū. vt sunt dies festi qd populus solet celebrare. In his feriis nō valet citatio facta a iudice. nec processus iudicii factus vel habitus. nec snia lata. vt si iudex citaret vel sniam ferret in his feriis saltē nisi fuerit de cōsensu prium. Rustice ferie sunt que introducte sunt ppter necessitatē hoim. vt tempus messium vel vindemiarū. et tūc qd scire debet strepitus iudicii. iudex tñ pōt citare si de cōsensu prium fuerit. et etiam procedere in causa in feriis rusticis. Repentine ferie vocant quos aliquis princeps introduxit ppter diē natiuitatis filie vel sui. vt q tunc triumphavit cum inimicis suis et obtinuit victriciam. Et hee ferie nō sunt in vsu.

Eus citatus comparet. aut nō.

r Si nō cōparet et cōtumaciter se absentat excoicandus est ppter cōtumaciā. Iudex aut q eum excoicat sic scribit. **H.** dei gratia decan^o talis loci iudex vnicus a papa cōstitut⁹ pbro talis loci Salutes in dño. Qm **H.** miles vester parrochianus citatus est coram nobis ad instantiā **H.** cuius monasteriē. auctoritate psignita quē cūq nec p se nec p aliū diē pfixo sibi cōpere curanti cōtumacē reputamus. et ppter cōtumaciā excoicauimus. Quapropter mandamus vobis quatenus ipm singulis diebus dñicis et festiuitatibus in eccia vestra publice nuncietis. Datū ē. Si vō citatus cōparet si cōpe

Exceptio pemptoria

hnt sibi exceptōes pōt excipe. Vñ videndū quid sit exceptio. Exceptio est actoris exclusio. et est quedā defensio p quā reus intendit se defendere. Et quedā est dilatoria. quedā pemptoria. Dilatoria dicitur. qz p eam differt et impedit causā. et qñqz ponit cōtra iudicēz qñqz cōtra suā iurisdicōem. qñqz ptra actorē et pcuratorē actoris. qñqz p ipus quo aliquis citatus est. Cōtra iudicē sic excipit reus dicens. Nō potestis eē iudex meus. estis seruillis cōditiōis. vel infamis. vel excōcatus. vel suspectus mihi ex certa rōne eo q estis inimicus meus. vel cōsanguineus aduersarij mei. sicut supius dictū ē. Cōtra actorem sic excipiat reus dicens. Vos nō potestis esse actor cōtra me. qz estis excōcatus ergo nō habetis psonā stādī in iudicio. Eo mō excipiat reus ptra pcuratores actoris q sit excōcatus. Cōtra iurisdicōem iudicis sic excipiat reus. Nō potestis me citare. qz nō sum de foro vso. Ego em sum de dyocesi moguntia. vos de dyoce. coloni. Hec exceptio valet cōtra iudicē ordinariū. sed non contra iudicē delegatū qui est delegatus papae. qz ille pōt citare ex aliena dyocesi. Contra tēpus sic excipit quo tpe citatus sum non potui iure citari. qz seriatum fuit. vnde peto q pdemnetis ptez aduersam in expensis.

Exceptio pemptoria.

Exemptoria ex

pceptio est q pbata pimit cāz et intentiōez actoris. Verbi gratia. vt si reus dicat cōtra actorē. Tu petis a me marcas quas tenebar. Et in iuste iure mecu pactū d nō petendo. i. q nō peteres a me debitū. Hoc facto reus soluitur ab instantia iudicijz actori imponat silentiū ppetuū illius cause. Sed reo citato veniente ad iudiciū si nō ppetant ei exceptōes pdicte rñde

re tenet actori. sed prius certificandū ē sup quo ipetit ab actorē. vñ offerri debet ei libellus in quo certificandus est vt dicit canon et decretū offerat ei libellus qui ad iudiciū est vocatus. xxi. die rñ gaudeat inducijs in qbus deliberat se vtrū velit cōtendere an liti cedere.

Videndū est igitur quid sit libellus et quō sit formandus. vñ alius ē libellus ecclesiasticus qui dat in criminalib⁹ causis. alius cōventionalis. et est scriptura continens psonā iudicis rei et actoris. et rem que petit et cām petēdi. Formant em sic. Dñerz. Ego civis talis ppono in genere q tradidi dño B. militi de tali loco. xx. marcas puri argēti qz mihi soluere pmisit. primo festo pasce transacto. qd adhuc nō fecit. vñ peto q tēnus ipm ad soluendū dictā pecuniā cōpellatis p vram diffinitivā. hoc tam saluo iuris beneficio addendi. minuēdi. mutandi. declarandi. prestoz etiam expensas meas mihi esse soluendas factas in lite et extra lite et adhuc faciēdas. Et nota q libellus cōventionalis dñ. qz p ipm reus cōvenit ab actorē. et vñ hūc libellū actor offerre iudici et iudex offerat ipm reo. q oblato iudex dabit reo inducias deliberandi. In qbus se deliberet an velit cōtendere. an liti cedere. Et nota q libellus nō vñ esse obscurus. si em obscurus fuerit reus petet sibi declarari. Verbi grā. Si petat actor a reo. xx. marcas. petat sibi declarari. cui⁹ monete fuerint. Itē si petat actor agrū vel vineā. reus faciat sibi declarari quis sit talis ager. vel vbi situs ē et.

Notandū ē q cā petendi quare talē rem petat actor exprimenda ē vt predictū ē. Itē quātūcūqz rem actor petat a reo ipse debet exprimere cām quare eā petat. verbi grā. Dñe iudex ego B. talis civis antesignatus ppono corā vobis q A. miles talis quēdā agrū in tali loco sitiū violenter occupat vel deti-

De iuramento calumnie

net q̄ iure hereditario vltimo emptō
nis ad me spectat. quare peto quaten⁹
p̄dictū A. ad restituendū p̄dicti agri cū
fructibus inde receptis cōpellatis. In
hoc libello exprimit cā petendi. cū dī.
qui iure hereditario vel emptōis titū
lo ad me spectat. Et hec de libello p̄ue
ntionali in iudicijs dicta sufficiunt.

Litis cōtestatio.

In iuris inducijs

f deliberādi p̄tes. i. actor ⁊ re⁹
ad iudiciū redeūt. ⁊ reus rñ
der libello dicens sic. Dñe iudex fm q̄
actor petit a me vel p̄ponit p̄ra me. ne
go ita esse vel cōfiteor ita esse. hñdī ne
gatio vel affirmatio ipsius reuocat lit.
p̄te. Vñ litis p̄test. sic describit. Est p̄
cipiū p̄ncipalis negocij. i. cause ad suū
iudicē hinc inde facta narratio. Fit em̄
litis cōtestatio p̄ narratōem actoris p̄
positā vel obiectā. vñ si actor dicat ⁊ p̄
p̄radicatōem rei oppositā ad reus. Tu
teneris mihi decē marcas. ⁊ reus dicit
nō teneor. p̄ hec verba lis cōtestat. Et
nota q̄ omnes dilatorie exceptōes ⁊ p̄
cipue iudicis recusatio debent p̄po
ni a reo ante lit. cōtesta. post lit. p̄te. nō
audis. Nec possunt p̄poni. q̄ lit. cōtest.
videt̄ in eum cōsensisse. Vnde si reus
vult excipe cōtra actorē vel p̄curatorē
actoris ⁊ cōtra rescriptū eius. i. p̄ litte
ras papales vel alias lras quasq̄q̄.
hoc debet facere ante lit. cōte. Et maxi
me in p̄ncipio litis statim debet exci
pere p̄ra p̄sonā iudicis si sibi suspect⁹
est. ⁊ debet recusare ip̄m taliter tanq̄ si
bi suspectū ante lit. cōte. postea nō pōt
nisi causa actoris ip̄ius p̄tus sit finita.
vñ qñ actor reo offert libellū ad conue
nientū eū. reus si vult ip̄m actorē recō
uenire pōt. ⁊ debet etiā libellū offerre
actori ad recōueniendū eum.

De iuramento calumnie.

Ite p̄testata ac

l tor ⁊ re⁹ statim iurare debēt
de calumnia. ⁊ hoc vocat iu
ramentū calumnie. cum quis iurat q̄
bona fide ⁊ sine dolo agat ⁊ respōdeat
Et si ē actor agat ⁊ si ē reus respōdeat.
Et est calumnia falsa petitio vel actio.
Et inde dicitur iuramentū calumnie
⁊ subandit vitandū. Sensus em̄ ē iura
mentū calumnie vitande. i. quia p̄tes
debent vitare calumniā. i. iniustā accu
satōem vel actionē. vt dictum est. hoc
iuramentū immediate p̄stari debet p̄
lit. cōtest. Et forma huius iuramenti
si est actor iurabit vt credat se habere in
stam actionem. similiter reus. Itē iu
rabit vterq̄ vt interrogat⁹ a iudice nō
negabit dicere verum. nec vt detur sciē
ter falsa probatio. nec petat falsam dila
tōem. nec frinolam. i. inducias p̄ eo vt
causa dilatur. Item iurabit vterq̄. i.
actor ⁊ reus q̄ nec dedit nec dabit nec
promisit nec promittere aliquid vt fers
tur sentētia pro eo. ⁊ sic iurando ponat
manum suam supra librum. Hec for
ma iurandi de calumnia in his verbi
bus continetur.

Illud iure ē q̄ lis sibi iusta videt̄.

Et si querat verum nō inficietur.

Nil p̄mittere nec falsa p̄batio detur.

Vt lis tarde dilatio nulla petatur.

Si vō actor iurare noluerit hoc iura
mento pena erit q̄ cadit a causa. id est
non possit agere. Pena vō rei nolen
tis iurare est vt pro confesso habeatur.
id est reputetur ita reus ac si cōfessus
esset. Hoc iuramentum ideo est inuen
tum vt homines huius iuramenti me
tu non facilius iurēt nisi credant se iu
stam habere cām. Postq̄ p̄stitū ē iura
mentū calumnie a p̄tibus vt dictū ē. inter
rogande sunt p̄tes. ⁊ debent aduocari
p̄tū ferre illas interrogatōes. vbi ḡra.

Species pbationis

Aduocatus actoris rogabit iudicē q̄ i
terroget quo iure re^o possideat agrū ta
lē vel vineā. si re^o rñderet q̄ iure heredi
tario. interroget vterq̄. q̄s ille fuit cui
succesit in tali re tanq̄ heres. Itē si re^o
rñdeat q̄ titulo emptōis res possideat.
interroget a q̄ emit r p̄ q̄nto p̄cio r vbi
r corā q̄bus r p̄ q̄ moneta. Et oēs rñsi
ones scribēde sunt ab aduocato actoris
Sifr aduocat^o rei dicat iudici q̄ inter
roget actorē quo iure petat rem a reo.
si tunc actor rñdeat q̄ titulo emptōis
vel donatōis talē petat. sifr interroget a
q̄ r breuiter q̄cqd rñdeat actor ad inter
rogata rei scribēdū est ab aduocato rei.
vñ si qd tunc reus p̄fessus fuerit in iu
dicio qd est p̄tra seipm p̄ p̄iuto habea
tur. si vero reus negauerit qd actor af
firmat. actori puenit p̄batō. i. p̄bare de
bet q̄ ita sit vt dixit.

Pra aliquid noceat sua p̄fessio multa
sunt necessaria. vt ptz in his metris.
Mator. spōte. sciēs. p̄ se. ius fit. r hostē
Certū. nec nā. fauor. ius. ius ne repugnet

Dicit mator. qz si aliq̄s infra. xv. an
nos p̄fessus fuerit p̄ seipm non sibi p̄iu
dicat. Dicit sponte qz p̄fessio p̄ metu ex
torra nō nocet. nihil em̄ ratū esse pōt qd
metu extorqueat. Df sciēs. qz si aliq̄s fu
erit p̄fessus p̄ errozē p̄tra se r p̄bet se er
rasse nō nocet ei. Cōtra se b̄z qz creditur
tū alicui p̄fenti cōtra seipm sed nō p̄
seipō. Ius fit ideo. qz confessio facta in
iure. i. in iudicio r corā suo iudice nocet
nō extra iudiciū. Hostis ideo b̄z. qz ab
sente hoste. i. aduersario vel pcuratore
suo si fiat cōfessio nō nocet p̄fenti. Cer
tū ideo b̄z. qz si ille q̄ cōfitef non dat cer
tā rñsionē sed incertā r obscurā de aliq̄
re. non valet p̄fessio. Natura ideo b̄z. qz
si petat aliq̄s aliqd qd est cōtra naturā
nō nocet. verbi grā. Si aliq̄s dicat esse
illū filiū illius q̄ est senior eo. vel dicat
filiū esse seruū suū q̄ p̄biētiū fuit mor
tuis. Fauor b̄z ideo. qz si aliq̄s nobilis

est liber p̄ errorem suū r simplicitatem
suā cōfiteat se esse seruū nō nocet ei dū
pbat p̄trariū. r hoc in fauorē libertatis
qz libertas est res valde fauorabilis. Ius
ideo b̄z. qz si aliq̄s cōfitef sup̄ aliqua re.
de qua non est lis. nō nocet ei p̄fessio. p̄
bi gratia. Tu petis a me agz. ego dico.
dom^o mea nō est. hec mea cōfessio non
nocet. Ius ne repugnat b̄z. qz ius non
patit q̄ iude^o habeat seruū christianū
vel christianā ancillā vel sup̄ eis aliqd
p̄fiteaf. Nota q̄ iste interrogationes nō
sp̄ solent fieri nec vbiq̄ locor. sed sepi^o
p̄mittunt ab aduocatis.

Reditū est qd sit iuris qñ reus
p̄ in iudicio confitef. Consequen
ter videndū est quid sit qñ re^o ne
gat qd actor pponit cōtra eum. Verbi
gratia. Si actor petit agrum quē scit eē
suū r reus negat ipm esse actoris. acto
ri incumbit p̄batio. Vñ p̄batio est rō
rei dubie faciens fidez p̄ argumentum
cum iuramento.

Sex sunt species probationis

Er euidentiā fa

Pcti vt si cleric^o habet pueros
in domo pbat p̄ euidentiā
facti de incōtinentia. Per aspectū cor
poris pbat aliquid. vt si aliqua dicat se
corruptam a viro p vim. r mulieres p
aspectū illius instrumētū pbant eaz eē
virginem. Per famā pbat aliquid. cū
fama oim vicinorū de aliqua re cōcor
dat. Per p̄sumptionē probaf aliqd qñ
vehementer aliquid p̄sumit. vtpura. si
videt solus cum sola. nudus cū nuda
p̄sumit q̄ eam cognouit carnaliter. Et
illa species subdiuidit postea Per iura
mentū dilationē. qñ vna ps aliq̄ defert.
vt iuret aliqd q̄ ita sit vel q̄ non ita sit.
Per testes aliqd pbat. r hec probatio
maxime valet. Et nota q̄ oēs possunt
esse testes. exceptis quibusdam q̄ pro
hibent. vt seru^o. mulier. iunior. xliij. an

Species p̄sumptionis

his. in discretis. fatuus. paup inhone-
stus. infamis heretic⁹. sarracenus. iude-
us. psanguineus. Isti int se ⁊ p se testi-
ficare non p̄nt. Itē serui ⁊ ancille ⁊ fa-
miliares nō p̄nt testificare pro dñis suis
⁊ laicus contra clericū. Nec omnia ha-
bita sunt lupra.

Multe sunt species p̄sumptionis.

Resumptio te-

p meraria insufficiens est ⁊ repel-
lit a iudice. nec debet mouere
iūm iudicis. Verbi gr̄a. Si virū vide-
ro cum muliere loquentē. ⁊ si p̄sumo q̄
de coitu. s. si sic p̄sumo. p̄sumptio talis
temeraria est. Probabilis p̄sumptio
est vn⁹ modus q̄ surgit ex suspitione v̄l
fama. s. iudex nō debet eam seq. ita q̄ p
babilit̄ ip̄am ferret p̄ra aliquē. Nō
lenta p̄sumptio que surgit ex rebus ve-
re similib⁹. Verbi gr̄a. Si creditor red-
dit alicui pignora sua credit q̄ ip̄e cre-
ditor fuit solut⁹ de pecunia sibi debita.
Et illa p̄sumptio inducit iudicē ad sen-
tentiandū nisi p̄bet cōtrariū illius p̄e-
sumptiois. Necessaria p̄sumptio. vt si
mulier aliqua sponte cohabitāt alicui
viro. ⁊ post dicit q̄ inuita nupserit ei. p̄-
sumit q̄ in eum p̄senserit. De cōsimili-
bus idem est iudiciū.

Is visis. Notandū q̄ in quali-
bet causa duo testes idē suffi-
ciūt. quia in euāgelio dicit. In ore
duorū vel triū stabit oēs testimoniū. Nō
testimoniū vnus nō valet in cā. Et no-
ta q̄ testes nō sunt introducēdi in iudi-
ciū nisi post lit. prest. Itē testes debent
iurare alis nō credit eis. Et talis erit
forma iurandi. s. q̄ isti testes dicant ve-
ritatē. ⁊ nullā interponāt falsitatē de oī
questione. sup qua interrogent quoti-
ens interrogati fuerint a iudice. ⁊ q̄ iu-
rent vt ferāt testimoniū non p aliquo
p̄cto. amicicia. odio. v̄l aliquo lucro qd̄
habuerūt vel habituri sunt. Postq̄ in-

rauerūt sic testes iudex dicat eos in lo-
cum secretū. ⁊ examinabit eos singulos
simul. vel quēlibet p se. ita q̄ vnus non
audiat aliū. ⁊ q̄ singulorū responsiones
scribant. Iudex autē interrogabit singu-
los testes interfuisse tali loco facti. ⁊ si
ille dicit q̄ sic. Interrogandus ē alter si-
militer. ⁊ vltēr⁹ interrogandus est i q̄
loco. ⁊ in q̄ die ⁊ in qua pte ani. ⁊ quot
anni trāfacti. Itē corā quibus hoc fa-
ctū sit. De his ⁊ alijs circūstantijs inter-
rogabit eos iudex. Itē sic scribunt dic-
ta testiū. N. sic interrogatus sup cau-
sa que inter tales fert iuratus sic r̄ndit.
q̄ B. emit talē rem ab H. p decē mar-
cis talis monete. ⁊ tres anni sunt elap-
si q̄ emit. ⁊ q̄ eorū duo. scz B. ⁊ H. inter-
fuerint. Interrogat⁹. In quo loco. In tali
loco dicit. Interrogat⁹. q̄ hora diei. dicit
circa meridiē. Interrogat⁹ si ip̄e inter-
fuerit. dicit q̄ sic. ⁊ de alijs circūstantijs
pōt querere iudex si voluerit. Et sicut in-
terrogandus est scōs testis ⁊ alij si sint
plures. Et quicqd̄ vnusq̄q̄ dixerit scri-
bendū est. vt de primo diximus. Dicit
testiū sic script⁹ iudex debet p̄figere ter-
minū ad publicandū vel manifestādū.
dicta testiū. quo die adueniente publi-
cent dicta testiū in iudicio vtraq̄ pte p̄-
sente. q̄ regula est q̄ publicatōes testi-
um debent fieri vtraq̄ pte p̄sente. Fa-
ctis illis publicationib⁹ testiū siue eorū
dictis recitatis i iudicio petat actor aut
aduocatus eius iudicē vt sibi copia de
tū attestatiōib⁹. i. testimoniis. petat
etiā aduocatus rei v̄l ip̄e reus q̄ iudex
p̄figat ei terminū ad excipiendū cōtra
p̄sonas ⁊ dicta testiū p̄ra ip̄m pdu-
ctorū. Quo die siue termino p̄fixo sibi ad
excipiendū. reus accedat ad iudiciū et
excipiat p̄ p̄sonas ⁊ dicta testiū dicens
Dñe iudex dico q̄ talis non pōt eē te-
stis. q̄ pater vel frater eius est filius fra-
tris actoris. vel est mulier vel viciōsus
siue infamis simoniacus. latro vel fur.

De instrumento

homicida vel pſurns. Et hmoi excepti-
ones dicunt exceptōes pſonales q̄ abij-
ciunt pſonas testiū. Itē minor. xliij. an-
nis non admittit in causis civilib⁹. Et
minor. xx. annis in criminalib⁹ non ad-
mittit. Itē cōsanguinei et domestici nō
admittunt. Sed in nō criminalibus et
nō infimonialibus bñ admittunt parē-
tes. filij. sorores. Itē non admittunt te-
stes in lupanari. vel in alio loco suspe-
cto. Nec etiā in tpe feriato. De isto etiā
in pncipio huius pmi lateris Excipiat
sic reus vel aduocat⁹ rei praedicta dicta
testiū dicēdo. Dñe iudex dico testimo-
niū testis illius nō valere ppter diversi-
tatē loci et tps. qz vnus dicit quō in ec-
clesia actū sit. alter i foro. Itē vnus di-
cit qz in die dñico. alter qz in die feriato
qre dico testimoniū nō valere. ppter di-
uersitatē tps et loci. Cū ergo actor non
pbat intentionē suā p testes quos idu-
xit p se. Peto qz ab imperitione ipsi⁹
absoluetis me. eide perpetuū silentiū
imponendo eundem mihi in expensis
condemnando.

De instrumento

Equitur de spe

fic pbatōis q̄ fit p instrumē-
ta et de exceptionibus pra in-
strumenta. Instrumentū est scriptū ad
alicui⁹ rei pbatōē factū. et dictū est i-
strumentū qz instruit. Instrumentoz due
sunt spēs aliud publicū. aliud pnatū.
Publicū qd publicū habet auctoritatē
Et sunt plures ei⁹ species. Vno modo
dicit publicū. qz p manū publicā ē scri-
ptū. i. per manū tabellionis. i. publici
notarij. Scdo dicit publicū quod est si-
gillatū sigillo autentico. scz sigillo capi-
tuli vel episcopi. vel alicui⁹ pſone ma-
gne. Tercio dicit publicū qd auctori-
tate iudicis authenticatū est. vel quod i
iudicio scribit vel scriptum est. Quar-
to dicit publicū quod habet subscript-

onem duorum vel triū testiū idoneā
viventium. Quinto dicit publicū qd d
publico armario vniuersitatis pducit
sicut liber censualis in quo cēsus et red-
ditus scribunt et. Pnatū instrumentū
est qd aliquis facit sibi scribi vel alij v-
sibi et alij simul. Et nota qz si vtrqz ps
habet aliqd instrumentū p quod pba-
re aliqd intendit. debet illud exhibe-
re an publicationē testiū. Et si vna pars
voluerit transcribere instrumentū vel
inspicere pūilegiū alterius partis. da-
tur ei copia transcribendi vel rescribē-
di. postqz reddatur ab aduersaria parte
parti cuius est.

De exceptione contra instrumentū.

Orandum qz multis modis con-
tra instrumentū excipit. scz con-
tra stilū filum et bullam. Et hoc
maxime habet fieri in litteris papalib⁹
Dñ. Littera. bulla. stilus. manus alte-
ra. rasio. filum. Nec faciunt scriptū dñi
pape irritū. Item si rasura est in loco v-
in aliqua pte. noui valet. Rasura enim
nocitura est suspecta.

Ostquā publica

p ta sunt dicta testiū in iudicio
et instrumenta exhibita vtriqz
parti ad inspiciendum seu transcriben-
dum concessa. Et postqz obligationes
facte sunt ab aduocatis partiū seu ab
ipsis partibus. iudex debet motum v-
motuū animi inferre fm dicta testiū
et instrumentoz. Et maxime fm allega-
tiones et rationes aduocatorum. Dein
de iudex cū insperit et discernerit me-
rita cause plenissime debet ipm negociū
terminare p finiam diffinitiuā. Se-
ntentia ergo diffinitiva est iudicialis dñi
finitio sine disputatio que cōtrouersijs
licitū finem imponit pronuntiatione
iudicis condemnationem vel absoluti-
onem rei continens.

Sententie iudicialis due sunt speci

De appellatione

es. Interlocutoria. et est semiplena sententia que p[er]fert inter principium et finem cause. non super principali negotio sed super emergentibus vel emergenti vel intercurrentibus quibusdam questionibus. ut super libello offerendo vel dando vel corrigendo vel negando.

Diffinitiva finis est que primum negotium terminat prius absolutione vel donatione. Item nota quod sententia ferenda est a suo iudice. quod si non a suo iudice non tenet. Nota quod iudex sedendo et non stando vel in loco consueto ubi sedere debet tempore iudicii. debet ferre sententiam iudiciali vel in aliquo honesto. Et non in lupanari vel coquina Et debet eas ferre utraque parte presente vel una parte altera per contumaciam absente. Nota quod sententia iudicialis in scriptis redigenda est et referenda. aliter non potest habere nomen sententie nec est sententia. et sic formatur in scriptis. Ego B. decanus moguntin. ecclesie talis iudex in causa que vertitur inter B. ex una parte. et H. ex altera super tali vinea obligationibus auditis hic inde propositis et examinatis ad plenum predictae cause meritis de prudentum virorum consilio B. absoluo ad instantiam. E. eidem C. perpetuum silentium imponendo super vinea tali condemnando. et ipsum predictum C. autoritate iudiciali in expensis quas fecerit B. vel intra litem vel extra litem sententia lata est in tali anno etc.

De appellatione.

Appellatio est per

vocatio facta a minore iudice ad maiorem iudicem de iniqua sententia vel iniquo gravamine. Si ei iudex inique sententiat. vel gravat contra aliquam partem tunc illa pars gravata debet appellare iudicem super tali sententia in gravamine. et semper a minore ad maiorem et non e converso. Et

nota quod gradatim appellandum est. ut de episcopo ad archiepiscopum metropolitani. de quo ad legatum pape. de legato ad papam. sed omni medio omisso immediate a quolibet iudice ad papam appellari potest. Item nota quod a die late inie. i. in qua lata est sententia a iudice infra decem dies est appellandum. et post decem dies nemo audiat appellans. Item qui appellat debet appellationem suam persequi infra annum. nisi iusta causa vel impedimentum impediatur eum. scilicet infirmitas vel captivitas. Inducie enim sunt tunc appellanti per biennium etc. Item in scriptis est appellandum sub hac forma. Ego B. sentiens me gravatum a vestra finis die decane sancti Stephani moguntin. dyocesis quam contra me tulistis prope super tali vinea ad sedem apostolicam appello. Et in his scriptis apostolos peto. Nota apostoli dicunt littere dimissorie. et que formatur sub tali tenore. Sanctissimo patri ac domino domino suo sacrosancte romane sedis summo pontifici B. humilis decanus sancti Stephani moguntin. licet indignus cum debita reverentia filialem in omnibus subiectione. sanctitati vestre notum facio quod clericus presentium exhibitor a sententia mea quam contra me ipsius tuli pro P. civis moguntine. supra vinea pro qua lis inter ipsos vertebatur coram me appellavit. et ideo dictum P. a iudicio meo dimissum et absolum ad vestre sanctitatis examen litteris presentibus transmittito. Et nota quod ad iudicem spectat quo appellatum est ut confirmet sententiam vel corriget etc.

Finis huius tractatuli.

Una introductio procuratoris.

Um citatio fun

damentum sit ordinis iudiciarii.

Introductio pcuratoris

scias q̄ alia est citatō iudicis ordinarij
z alia iudicis delegati. Dñi adueniēte
termino citationis iudicis delegati. p
curator rei corā eo cōpareat sic dicens.
Ego pcurator z pcuratoris noie A. aſi
oia preſtor q̄ in vos venerabilē virum
zē. tanq̄ in cōpetentē iudicē. aut etiam
in vřam pñſam iuriſdictiōem nō con
ſentio neq̄ conſentire intendo quouis
mō niſi inquantū ad hoc de iure aſtri
gor. Et ſi vos dñe venerabilis zē. vřiq̄
habere pñenditis aliquā iuriſdictiōem z
cōmiſſionē. tūc ego peto noie pcurato
rio quo ſupra hmōi pmiſſionis z iuriſ
dictiōis copiam mihi fieri z terminū cō
petentē ad dicendū p̄ra ſtatui atq̄ da
ri. alias ego preſtor de grauamine z ap
pellando zē. Sed adueniente termi
no citationis iudicis ordinarij pcura
toris dicat ſic. Ego pcurator z eo
noie B. actoris accuſo cōtumaciā pñis
aduerſe nō cōparentis petens eā cōtu
macē reputari z mihi vltiores pceſ
ſus decerni. Ex aduerſo pcurator rei
dicat ſic. Ego pcurator et eo noie B.
peto mihi dari cām in ſcriptis ſine ſū
mariā in hac cauſa impetitiōez. vñ tūc
iudex ſtatuat A. actori terminū ad bel
landū. Adueniēte hmōi termino pro
curator actoris dicat ſic. Ego pcurator
A. noie actoris ad ſatiſſaciendū hmōi
dicti termino. hunc exhibeo z pduco li
bellū petens p̄re aduerſam cogi ad re
ſpondendū eodē libello oblato. Ex ad
uerſo pcurator rei ei⁹ B. dicat. Ego p
curator ipſius B. peto mihi decerni co
piā libelli oblati z etiā terminū cōpe
tentē ſtatui ad excipiendū verbo vř in
ſcriptis ſm q̄ mihi cōpetierit. Dñi do
minus officialis decernat coplā z ter
minū ſtatuat ad excipiendū vicz termi
nū iuris. vel alſ ad voluntatē pñium.

Iſto termino adueniente pcurator
rei dicat ſic. Ego pcurator ipſius B. rei
ad ſatiſſaciendū hmōi dicto termino p

duco has exceptiōes p̄ libellū ipſius A.
actoris oblātū. petens z pteſtans put
cōtineſ in eiſdē. Ex aduerſo pcurator
dicat ſic. Ego pcurator actoris A. p̄ ero
hmōi exceptiōnū mihi decerni coplā z
terminū ad dicendū cōtra pñgi z aſſi
gnari. Et ex poſt dñs iudex decernat co
plā z terminū ſtatuat ad dicendū p̄ra
ſine replicandū. Adueniente termino
pcurator actoris ſic dicat. Ego pcura
tor ipſius A. actoris ad ſatiſſaciendū ter
mino pduco has replicatiōes cōtra ex
ceptiōes p̄ pte rei pductas. petens put
cōtineſ in eiſdē. Ex aduerſo pcurator
rei dicat. Ego procurator ipſius B. rei
peto mihi decerni coplā hmōi repli
catiōis z terminū ad duplicandū pñgi
aſſignari. Iſto termino adueniente p
curator ipſius rei ſi ſibi placet p̄or pete
re vt dñs iudex interloquat ſup hincitū
de pductis. Sin aut tūc procurator rei
dicat ſic. Ego procurator ipſius B. rei
ad ſatiſſaciendū hmōi termino exhibeo
hmōi duplicatiōes petens z allegās. vt
p̄tineſ in eiſdē. Ex aduerſo procurator
actoris dicat ſic. Ego pcurator z eo no
mine ipſi⁹ A. actoris peto coplā hmōi
duplicatiōis mihi decerni z terminū
ſtatui ad dicendū contra ſine ad tripli
candū. Adueniente hmōi termino pro
curator ipſius A. actoris ſic dicat. Ego
procurator actoris ad ſatiſſaciendū ter
mino has pduco replicatiōes p̄ra du
plicatiōes ipſius rei p̄oreſtās z allegās
put cōtineſ in eiſdē. Ex aduerſo pcura
tor rei ſic dicat. Ego pcurator B. rei pe
to coplā triplicatiōis p̄ hmōi mihi de
cerni z terminū aſſignari ad q̄druplicā
dū v̄bo vel in ſcriptis ſm q̄ mihi cōpe
tierit. Terminū iſto adueniēte pcurator
B. rei ſic dicat. Ego pcurator z eo noie
ipſi⁹ B. rei p̄duco hmōi q̄druplicatiōes
cōtra p̄tem aduerſam petēs z pteſtans
p̄out in eis continet. Ex aduerſo pro
curator actoris dicat ſic. Ego pcurator

Introductio pcuratoris

ipſius *A.* actoris peto p vos dñm iudi-
cez ſup deductis in iudicio interloqui.
z iudex tñc ſtatuat terminũ pñbus ad
audienđũ voluntatẽ ſuã. Iſto termino
adueniente. ſi iudex interloquendo p-
nũciauerit libello oblato ab actore p
reum fore reſpondẽdũ. Tũc ſi pcura-
tor rei vult appellare ſtatim preſtabit
de grauamine appellando. z debet in-
fra decẽ dies tali ſinia plata appellare.
ſed ſi nõ voluerit appellare. tũc idẽ p-
curator rei reſpõdẽdo libello dicat ſic.
Ego pcurator ipſius *B.* rei dico petita
in libello z narrata put narrare vera eẽ
aio litẽ cõteſtãdi affirmative. Et ſic ſciã
litis preſtarẽ iudex ſtatuat terminũ p-
ñbus ſine pcuratorib⁹ hincinde adiu-
randũ de calũnia vitanda z veritate di-
cenda cũ oibus z ſingulis capitulis in
z ſub iuramento calũnie pñtendi. Et
põit iudex ſtatim bene recipe hñm iu-
ramentũ a pñbus hincinde. Quo iura-
mẽto pñato a pñbus hincinde recepto
iudex ſtatuit actori ſeu eius pcuratori
terminũ ad ponendũ z articulandũ in
cã hñm. Quo termino adueniente. p-
curator actoris dicat ſic. Ego procura-
tor z eo noie ipſius *A.* actoris hñm p-
duco z exhibeo poſitiões z articulos
petens pñe aduerſam cogi ad dicendũ
z excipiendũ. quicqđ dicere z excipere
voluerit cõtra poſitiões z articulos ob-
latos. necnõ ad rñdẽdũ eiſdẽ. Ex aduer-
ſo pcurator ipſius *B.* rei peto copiã poſitiõnũ
z articuloz mihi decerni z terminũ cõ-
petentẽ ad contradicendũ pñgi z aſſi-
gnari. Adueniente hñm termino pro-
curator rei ſic dicat. Ego pcurator ipſi⁹
B. rei produco has exceptiões pñra po-
ſitiões z articulos pñis aduerſe petens
reſpondens z proteſtans prout z quẽ-
admodũ continet in eiſde. Ex aduerſo
pcurator ipſi⁹ actoris ſic dicat. Ego p-
curator ipſius *A.* actoris peto mihi de-

cerni copiam productoz z terminũ ad
cõtradicendũ aſſignari. Termino iſto
adueniẽte pcurator actoris ſic dicat.
Ego pcurator ipſius *A.* actoris ad ſa-
tisfaciendũ termino has exhibeo repli-
catões z exceptiões z rñſiões pñis ad-
uerſe petens prout continet in eiſdem
Ex aduerſo pcurator rei ſi placet pe-
tat copiã z terminũ ad duplicandũ eo-
dẽ mō vt ſupradictũ ẽ. vel petat iudicẽ
vt interloquẽdo pronũcier ſup admiſ-
ſione vel repulſione articuloz. Tũc iu-
dex ſtatuat pñbus terminũ ad audien-
dũ voluntatẽ ſuã ſup admiſſione z re-
pulſione articuloz. Et iſto termino ad-
ueniente ſi iudex pronũciauerit articu-
los fore z eſſe ad probãdũ admittẽdos
z. z pcurator rei ſi viderit ſe grau-
tũ proteſtari debet de grauamine z ap-
pellando. z infra dies decez a ſinia lata
appellare. Sin aut tunc faciat iſtã in-
locutoria transire in rem iudicatã. z eo-
dẽ termino pcurator ipſius *A.* acto-
ris petat ſibi ſtatim z aſſignari terminũ
ad probandũ intentiõem ſuã pro pma
dilatõe quã iudex ſibi dare z aſſignare
debet infra quã dilatiõem pcurator
actoris citari faciat in certũ perempto.
terminũ nõnullos teſtes õ phibẽdo te-
ſtimoniũ veritati in hñm cã. Et in eũ-
dem terminũ faciat citari reum ſeu ei⁹
pcuratorẽ ad videndũ ſeu audiẽduz
producti. recipi z admitti. z iurare non-
nullos teſtes de phibendo teſtimoniũ
veritati in cauſa hñm. necnõ ad dãdũ
z exhibendũ interrogatoria fm q̃ ipſi
teſtes examiari z interrogari voluerit:
q̃ termino citatõis adueniẽte. pcurator
actoris ſic dicat. Ego pcurator ipſius
A. actoris hñm produco teſtes petẽs
eoſdẽ recipi admitti iurare õ phibẽdo
veritati teſtimoniũ i cã hñm. eoſdẽq̃
examiari. Ex aduerſo pcurator rei ſic
dicat. Ego pcurator ipſi⁹ *B.* rei pdu-
co interrogatoria iuxta et fm q̃ teſtes

Introductio procurationis

Ipos volo examinari. nisi si homin⁹ pte-
 stor q⁹ ius mihi maneat saluū z illesuz
 excipiedī tā p⁹ testes q⁹ p⁹ eoz dicta p lo-
 co z tpe oportūis. Itē si actor i p⁹ma di-
 latōe suam intentionē plene nō pbaue-
 rit petat sibi decerni scōz dilationē vel
 tertiā vel q⁹tā cum solēnitare ad pban-
 dū z postq⁹ actoris testes pducti admissi
 si z iurati sunt p iudicē z ei⁹ notariū ex-
 aminari. tūc actor siue pcurator actoris
 petat sibi pfigi z assignari terminūz ad
 videndū z audiedū dicta seu testiū at
 testatōes in h⁹mōi cā iuratoz receptioz
 admissioz. examinatoz publicari ipm-
 q⁹ reū citari ad idē fiendū vel dicendūz
 cām rōnabilē q⁹re h⁹mōi fieri nō debeat
 Ilo terminio adueniēte actor siue ei⁹ p-
 curator sic dicat. Ego pcurator ipi⁹ p⁹l.
 actoris peto p vos dñm iudicē testium
 dicta siue attestaciones in h⁹mōi cā rece-
 ptioz admissioz iuratoz z examinatoz
 publicari z p publicatis haberi. Tunc
 iudex q⁹rat ab eo. an etiā velit ptes pdu-
 cere testes sup intētiōe sua. Et si dixerit
 q⁹ nō. tunc dicat iudex si etiā renūciat p-
 ductōi vltiori testiū. z si pcurator tūc
 dixerit q⁹ sic. notari⁹ cause ponat i actū
 talē renūciationē testiūz. Ex aduerso si
 pcurator rei causas habuerit rōnabiles
 q⁹re vero dicta testiū nō sint publicāda
 illa mox z incōtinētī dz corā iudice p-
 ponere. si aut nō habuerit h⁹mōi cām p⁹
 p⁹sentit publicatōi. tunc iudex dicat no-
 tario vt legat dicta testiū. vt sic p publi-
 catis habeant. Qua publicatōe sic fa-
 cta pcurator rei petat sibi decerni copī-
 am attestacionū z terminū cōpetentes
 pfigi z assignari ad dicendū taz p dicta
 z attestatōes testiū q⁹ eoz psonas. Ilo
 adueniēte terminio pcurator rei sic dicat
 Ego pcurator ipi⁹ rei ad satisfaciendūz
 h⁹mōi terminio. pduco has exceptōes p
 dicta testiū ac eoz psonas p pte aduer-
 sa pductor ptes z allegās vt p⁹inct i
 eis dē z ex aduerso pcurator actoris sic

dicat. Ego pcurator ipius p⁹l. actoris
 peto ccpiā pductor mihi decerni z ter-
 minū dari ad replicādū fm q⁹ mihi cō-
 petierit. z pcedat si placet vt supra exē-
 plicatū est. z nūc replicādo nūc dupli-
 cando zc. Deinde pcurator actoris pe-
 tat sibi assignari certū terminū ad pdu-
 cendū oīa z singula iura z munimēta.
 lras scripturas puilegia z instrumenta
 sibi in h⁹mōi cā necessaria. ipm q⁹ reū ad
 idē. Quo terminio adueniēte pcurator
 ipius p⁹l. actoris sic dicat. Ego pcura-
 tor noie actoris ad satisfaciendū terminio
 reproducto hec singula in h⁹mōi p-
 ducta vbo. z si habuerit aliq⁹ q⁹ nō sunt
 p⁹l⁹ pducta illa pducant in scriptis. Ex
 aduerso pcurator rei sic dicat. Ego pe-
 to mihi dari copīā illoz q⁹ nonno produ-
 ctioz. z terminū statui ad excipiedū si
 ne dicendū verbo vel in scriptis p oīa z
 singula producta in h⁹mōi cā. Et pōt p-
 cedi vt supra replicādo. triplicādo zc.
 Etiā pōt obfuarī termin⁹ ad declarādū
 si fuerit necē. Deinde procurator acto-
 ris petat sibi dari terminū ad cōcludendū
 in h⁹mōi cā. Ip⁹m q⁹ reū ad idē. vt ad
 dicendū causas rōnabilē q⁹re in h⁹mōi cā
 pcludi nō debeat. Ilo terminio adueniē-
 te pcurator actoris sic dicat. Ego pro-
 curator ipius actoris peto in h⁹mōi cā
 pcludi z mecū pro pcluso h⁹re. Ex aduer-
 so procurator rei. si quā habuerit cām
 rōnabilē q⁹re in cā h⁹mōi nō fuerit pclu-
 dendū. illā pponere debet. Et si illā cau-
 sam iudex audire recusauerit tunc pro-
 curator rei protestari dz q⁹ guamie z ap-
 pellādo zc. Sz si procurator rei nō ha-
 buerit cām rōnabilē h⁹mōi tūc iudex p-
 cū ambab⁹ p⁹l⁹ pcludere in h⁹mōi cā. z
 pro pcluso h⁹re. z expost iudex assignet
 p⁹l⁹ hincinde terminū ad videndū et
 audiedū suaz diffinitiuā i h⁹mōi cā fer-
 ri z promulgari. Ilo terminio adueniēte
 procurator actoris dicat sic. Ego procu-
 rator ipius p⁹l. actoris p⁹l⁹ aduerse non

Defensoriū iuris

cōparentis accūso p̄sumaciā. ip̄amq; p̄sumacē peto reputari. z in ei⁹ p̄sumaciā sniam diffinitiuā pro me z pte mea z p̄tra p̄tē aduersam fm formā petitiōis pro me sup̄oblare in scriptis ferri z pro mulgari. Sz si procurator rei fuerit p̄sens pōt sic dicere. Ego p̄curatorio nomine ip̄ius B. rei protestor de nō p̄sentendo in sniaz diffinitiuā ferendā. ex eo q̄ cās rōnabiles p̄posui z allegaui in cā hmōi. z alias protestor de grauamie et appellādo zc. v̄l pōt p̄curator rei sic dicere fm exigentiā materiē. Ego procurator rei peto sniam diffinitiuā pro me z pte mea. z p̄tē sibi in hmōi cā aduersam. ex eo q̄ insufficient probauit suaz intentionē in scriptis ferri z promulgari zc. Et sic dñs iudex pronūciandū ferat sniaz diffinitiuā. Si fuerit pro actore tūc procuratores sic dicāt. Ego procurator vice z noīe ip̄ius A. actoris inq̄tū hmōi snia pro pte mea z p̄tra p̄tē aduersam facere videt̄ z non al̄s. tūc p̄ vos notariū cause hmōi mihi fieri publicū instrumentū peto. Inquantū dō p̄tē meā faceret z pro pte aduersa. tūc protestor d̄ guamie z appellādo zc. Ex aduerso si snia fuerit p̄tra reū seu procuratores rei dicat sic. Ego p̄curator ip̄ius B. rei dico hmōi sniaz si sic dici meret̄ fore iniustā z iniquā z protestor de guamie z appellādo zc. Et infra. x. dies ab illo guamie z snia sic lata d̄ in scriptis appellari al̄s em̄ snia transit in rez iudicatam.

Incipit defensoriū iuris

Via bone rei dā-

re p̄siliū z p̄ntis habet vite subsideiū z etne remuneratiōis cernit expectare p̄miū. xij. q. ij. ca. bone rei. Iō ego. J. monach⁹ cisterciēsi. ordis videns reos p̄pter maliciā actorz fatigari laboribus z expensis. P̄ns opusculū de corpe canonū decretaliū ac legū collegi prout

potui iuris defensoriū illud denominās eo q̄ reus p̄ eius doctrinā contra actorem tueri se valeat exceptiōes rei viles in eo ponēs. Nam exceptiōes rei dicuntur. ff. de excep. l. ij. Si em̄ veritas nō defensat opprimet. Hogo ergo hoīem huius opusculi lectorē vt deus pro me deprecet. loquor em̄ nunc pro tempe quo loqui non possum. Vnde petitiō mea est pro lege habenda. vt in aut. de nup. xxij. q. iij. ca. vnusquisq; vbi perit Ambrosius. Et sit petitiō tua lex. Nam naturalis equitate tenet quilibet de bono faciendo ei qui sibi bonū fecit. ff. de petitione here. ed. z si. S. p̄sult. p̄sens opusculū. ergo p̄. xix. titulos distinguit vt facillius in eo quod querit inueniet. Et ponit primo registrū

Tituli istius libri.

De rescriptis	De iudiciis.
De arbitris.	Contra actorem.
Contra procuratorem	Contra p̄curatoriū
Contra aduocatū	Contra libellum.
Contra testes	Contra interrogatoria
Contra instrumenta	Contra p̄uilegiū.
Contra testamētū	Contra positiones
Contra sententiā	Contra appellatōz
Contra electionem prelatorum.	
Contra prescriptionem z usurpationē	

Quibus modis iudicū instantia perit. videamus

Iudices alij sunt ordinarij q̄ ab apostolico. vt ecclesiastici. vel ab impatore. vt pote seculares legitimā accipiunt potestatem alij sunt arbitri qui nullam potestatem habent. sed cum cōsensu litigantium in iudices eliguntur in quos promittunt vt eorum snie stetur. ij. q. vj. a iudicib⁹. z spe. de arbit. Alij sunt iudices delegati q̄bus audientia per rescripta seu alia auctoritate a superioribus delegat. extra de offi. xpo. in iudi. dele. per totum

Vñ de exceptionib⁹ p̄tra rescriptuz primo videamus.

Defensorium iuris

Contra rescriptum.

Rescriptū diligē

rter est inspiciendū et cōsiderā-
dū. vix p supssionē verū et fal-
si suggestiones fuerit impetratū. et intel-
lige talē veritatē et falsitatē quā si sup-
o: scinisset non dedisset lras. Et dicēdū
q tale rescriptū seu autenticū nō valet.
nam p exceptionē elidī pōt. Itē nō va-
let si ptra ius diuinū impetratū fuerit.
xxv. q. j. sunt quidā. Itē nō valet si ptra
ius naturale vel positivū vlt ptra fisci.
vel utilitatē publicā fuerit impetratū.
xxv. q. vj. placuit. C. vii. vi. l. auctoritatem
C. li. xj. de nanib⁹ non excu. l. multi. et
xxv. q. j. ideo. Et hoc vix est nisi de illo
canone fecerit mentionē vlt appētionē
de non obstante tali lege vlt canone. alio
ptra ius scriptū non valet impetratum
nisi forte p sit impetratū et nulli noceat.
ibidē. xxv. q. ij. ca. rescripta. Itē si rescri-
ptū papale fuerit impetratū sup re que
for seculare ptingit nō valet cum effe-
ctu. nam p exceptiones elidit. extra de
fo. cōpe. ex tenore. et ca. ex pte sic. et d ap-
pel. sup duobus. et hoc intellige si sup
appetate rei fuerit impetratū. Sec⁹ si
sup possessione. qz sup possessione pōt
eoram iudice spūali causa ventilari ex-
tra de fo. cōpe. Ex pte B. de indi. ceter
Quidā tñ intelligūt hoc corā ordinaro
et non corā delegato. Itē si papa man-
dat aliqbz iudicib⁹ q excoicātū absol-
uant. et de sufficiēt cautōe pssāda q pa-
reant mandatis ecclie nō fecerit menti-
onē. non valet extra de seques. posses. c.
ad hec in fine. qz sufficiēs cautio d3 pre-
stari. vlt l. non prest. qm. §. in alijs. Itē
rescriptū elidit si tps datū diligenter at-
tendat. extra eo. ti. eaz re. ff. de pci. imp.
offe. l. j. et l. vniuersis. Et intellige si pro
alio impetrauit. p se em valet. Idē dici-
tur de quolibet regulari nisi p mōaste-
rio suo impetrauit. Abbate nullo mō.

ntis impetrāte. extra de postu. c. ex pte
ne cle. vel mo. in rubro. Itē rescriptum
scō mō impetratū nō valet cum effe-
ctu. nisi de pmo faciat mentōz extra de
rescrip. ceterū. et extra de offi. iudi. dele.
sane. et ca. ex lris. hoc intellige qn ambo
rescripta ad diuersos iudices dirigunt
secus qn ad eosdē. vlt in dicto ca. sane. c.
ti. ca. j. extra de ap. significauit. Si vero
in posteriori rescripto fuerit expssa mē-
tio de primo tunc ipso iure nō valet pal-
mū. extra de sen. et re iudi. inter mona-
steriū. Itē rescriptū non valet si in ali-
cuius iniuriā vel p iudiciū fuerit. Et B
intellige si magna sit iniuria. Naz par-
ua tolerat. xxv. q. ij. nec dānosa. extra d
auc. et vsu pal. ex tenore. et de offi. iudi.
ordī. licz. Et hoc intellige nisi princeps
illud scriptū tāq ex certa scia alicui du-
xerit cōcedendū. Itē rescriptū de diuer-
sis manibus scriptū non valet. extra de
cri. fal. licet. Itē si falsitas ibi fuerit nō
valet extra eo. ti. ad audientia. p trariuz
habes de fide instr. ex pte. Item si car-
ta rasa fuerit et postea ibidem fuerit scri-
ptū. Vel si fuerit scriptura linearis. nō
valet cum effectu extra de cri. fal. licet d
rel. do. cū venerabil⁹ de fide istrū. inter
dilectos. Itē si generale sit rescriptum
p speciale deroget eidē. extra eo. ca. j. d
offi. lega. studuisti. Itē si rescriptū sit re-
iudicata terminatū nō valet nisi de illa
fecerit mētiōē. vel nisi de illa snia infra
dicendū fuerit puocatum. extra d sen.
et re iudi. inter monasteriū. de fide istrū
men. inter dilectos. Itē si rescriptū cle-
rico nō tonsurato fuerit impetratū non
valet nisi post datū tonsure. extra d trās
act. ex litteris. Itē si excoicatus super
pluribus articulis rescriptis absolutio-
nis generalis indistincte se3 impetraue-
rit. non valet nisi expresse de quolibet
articulo fecerit mentionē. extra de offi.
iudi. ordī. ex pte. et de sen. ex. cum p cau-
sa. non tñ tot sunt necessarie absolutioes

Contra rescriptum

quor fuerūt excoīcatōes. vt ibi in glo .
 si. ppe si. Itē si rescripta seu instrumēta
 sibimuticē tradicā nō valet extra. d. p
 ba. post cessiōē. de si. instru. scriptura.
 Itē si impetrās nomē suū tacuerit. ex
 tra eo. ti. ad aures. Itē si in scripto non
 fiat menūo de pcessu vel serie negocij.
 Itē si aliq̄s pcessus est fact⁹ p̄l⁹ coraz
 alio iudice nō valet. extra de sen. z re iu
 di. inter monasteriū. z de cohabi. cleri.
 z mulie. sup eodē. z eo. ti. dilectus. Itē
 si rescriptū fuerit impetratū p aliqua p
 uilegia v̄l p̄tra p̄uilegiatas psonas. nō
 valet. nisi de p̄uilegijs fecerit mentōez
 extra eo. ti. cuz ordinē. de sen. z re. iudi.
 inter monasteriū. Itē si rescriptū fuerit
 impetratū ad q̄scūq̄ iudices nullo no
 minato. vel sup oibus causis nulla ex
 p̄ssa nō valet. extra eo. ti. nōnulli. Itē si
 q̄s regularis vel monach⁹ rescriptū im
 petratū sup administratōe ppetuāda. nō
 valet extra de p̄fir. vti. z inuti. porrecta.
 Itē dignior psona q̄ est noiata in lris
 non pot citari p lras sedis aplice Itē si
 q̄s vocē sup maiori q̄ in lris p̄tinet nō
 tenet r̄ndere ibidē. Itē si matius negoci
 um vel maior psona in lris habeat. vt
 possit impetrās defēdere. ad miores re
 net q̄s r̄ndere donec illud negociū ma
 ius vel maior psona p̄citata fuerit in iu
 dicio vel ventilatū ibidē. Itē rescriptū
 in q̄ decime alicui cōfirmant nō valet
 xvi. q. iij. §. p̄scriptionū. Itē si impetra
 tū fuerit p possessionē sup p̄prietate nō
 valet. de sequel. posses. ca. j. de iudi. si.
 significauerūt. Itē rescriptū nō valet ni
 si illa clausula ibi p̄tineat. q̄ si ita est. e.
 ti. sedes. xxv. q. ij. dicēt. Itē rescriptum
 nō valet qd̄ p̄cipit aliqd̄ fieri altera pte
 absente non p̄ drumaciā extra de maio.
 z obe. inter quattuor. Itē rescriptū non
 valet si dyoc. de q̄b⁹ reus z actor existat
 ibidē nō noiēt. eo. ti. significāt. Itē si
 papa mādāt vt Jo. recipiat in eccliam
 talē zc. z p̄mo mādauit q̄ heinric⁹ ibidē

accipiat. n̄ valet. nisi scōbe lre de p̄mis se
 cerint mentionē. z mādātū hoc intelli
 ge si idē papa hoc mādasset. Sec⁹ si al
 us papa. eo. ti. lris. Itē h̄is b̄nficiū q̄
 nis modicū nisi de ip̄o fecerit mentio.
 nē rescriptū de alio obtinēdo. nō valet.
 eo. ti. si opponēte z multe alie p̄ditōes
 subintelligunt. sine q̄bus lre non valēt
 p̄nta si nō est cleric⁹. extra de trāsact. ex
 lris Itē si vult in ecclia residere. extra d
 cle. nō resl. relatū. Itē vt sit dign⁹. e. tit.
 cū adeo. Item si in ecclia tot sustentari
 possent. de vi. z ho. cle. qm̄. Itē si archi
 eps vel eps exeat suā dyoc. z existens p̄
 dyoc. delegat aliquā causam nō valet.
 ff. de iur. ordi. iudi. l. extra. Itē si h̄z lu
 stam cām excusatiōis. eo. ti. si qm̄. Itē si
 papa loquit in rescripto vni persone in
 plurali non valet. q̄ntecūq̄ ille cui loq̄
 tur sit dignitatis extra de cri. fal. q̄. que
 Itē si rescriptū fuerit impetratum sine
 speciali mādato nō valet eo. ti. nōnulli.
 nisi impetrās sit de illis psonis a q̄bus
 mādātū non exigit ibidē. z hec p̄sone
 sunt parētes. affines. z liberi. ff. de p̄cu.
 Sed hec exceptio hodie locū habet in
 audientia lraz. non in negocio iudiciū
 Itē si q̄s trahit ad iudiciū extra dyoce
 sim vltra vnā dietam non valet. eo. ti.
 statutū. li. vj. nisi littere de cōmuni con
 sensu partiū fuerint impetrare. vel nisi
 de hac cōstitutione expressaz fecerit mē
 tionē. eo. ti. nōnulli. Item p illā clau
 sulam qdam aliū non debēt vltra quat
 tuor conueniri. extra de rescrip. cum in
 multis. li. vj. z ille p̄sone que noiata sūt
 in rescripto dñt p̄mo pueniri z aliū q̄t
 tuor in citatorio poni. Itē lra tacta ve
 ritate multis modis impetrat. q̄ nō va
 let scz dñ impetrator tacuit seriez facti.
 extra de coha. cle. z mu. sup eo. Itē si ta
 cuit b̄nficiū minus. eo. ti. postu. Itē si
 tacuit iuramentū. eo. ti. cōstituim⁹. Itē
 si tacuit statutū numerū canonicor. ex
 tra de p̄ben. p illozum. Itē si tacuit q̄

Contra iudices

pbenda non vacaret. extra de pces. pbe. cum nris. Item si tacuit excoicatioem extra de pccu. in nra pnia. Itē si tacuit appellatioem ad sedem aplicā factā. extra de cōfir. vii. z inuri. memorie. Itē si dicit se habere monitorias cū nō habet z impetravit executorias nō valet. eo. ti. ex insinuatōe. Itē si dicit se dyo. ce. cum sit de ciuitate tali vel ecōtra nō valet. eo. ti. rudolphus. z. c. significāte. Et hec de rescptis sufficiāt cā breuitatē Contra iudices.

Via plures eē

q iudices appetunt qui tñ d iure esse nō pnt. Accirco p exceptiones interserere hic placuit. Excōicantis iudex esse nō pōt. extra de sen. et re iudi. ad pbandū. z d excep. dilecti filij. z. c. cū iter priorē. z. c. exceptionē. z d offi. iudi. dele. prudentiā. Itē si iudex suspectus fuerit poterit recusari. iij. q. v. c. vi. extra de excep. inter priorē. de appel. postremo. z. c. pposuit. Et intellige si sit suspectus ex cā rōnabili. puta qz est cōsanguineus pto aduerse. Et hoc intellige fm ius canonicū tam de iudi. ce ordinario qz delegato. Ordinari⁹. n. recusari pōt. extra de fo. cōpe. l3. de appel. cū spālī. Item si habet cām psimilem pōt vt suspectus recusari. extra de iudi. cām. Itē si aduersario multuz familiaris. extra de offi. dele. insinuante. z de pur. ca. cū imminente. Item si sit socius vel canonicus eius. extra de offi. dele. Item si sit dñs impetrantis. e. ti. cām q. iij. q. v. accusatores. xj. q. iij. quatuor. Item si sit vasallus iperantis. xxiij. q. v. de forma. extra vt lit. prest. accedēs Item si sit inimicus eius. extra de excep. cuz inter priorē. z fere in oibus. c. supra allegatis. Itē si iudex est consanguineus inimici mei. extra vt lite nō cōtesta. accedēs. Itē si iudex bz cām cum altera partiū potest vt suspectus recu-

sari. extra de offi. dele. cū sup abbatia. d pur. ca. cum in lumenite. Itē si actor est de familia iudi. extra vt lit. cōte. accedens. z. ff. de iur. om. iu. l. qui iurisdictionē. vbi dicit. qui iurisdicōi pēst neqz sibi ius dicere debet neqz vxori. neqz liberis. neqz ceteris quos secum habet Item si actor est iudex illi⁹ iudicis talis iudex pōt haberi vt suspectus. Tales em iudices pnt refutari. C. de iudi. l. pperandā. Nota qz secus ē de iure ciuili. Et secus est de iure canonico. optz em vt cā suspitōis alleget corā iudice. vt pbe corā arbitro electo a pibus. extra de appel. cum spālī. e. ti. secūdo reqris. Item de iure dō ciuili nō optz cāz suspitōis allegare nec pbare. sed sufficit dicere. habeo te suspectū. e. ti. secūdo reqris. in glo. Item si iudex ē oriū. dus de terra impetrantis pōt ab alia pte vt suspectus haberi. vt lit. nō cōte. accedens. sed illa exceptio sola nō sufficit sed bene valet cum alijs. vt no. in dicto ca. Item seruus iudex esse nō pōt. iij. q. viij. infamis. Item q minor. xxiij. annis iudex esse nequeat etiā d consensu ptiū. nullus. n. delegare pōt cām mī. noz. xviij. annis. nisi solus pnceps. extra de offi. dele. cum vicefimiū. z hoc ē verū in delegato. Ordinarius. n. nō pōt eē iudex nisi xxv. annū attigerit. ibidē z extra de elect. cū inter. Item si in vna cā fuit aduocatus vel pcurator postea non pōt eē iudex in eadē. ij. q. vi. statutu. ff. de iurif. om. iu. l. ptoz. Item laic⁹ nō pōt esse iudex in re ecciastica. extra de iudi. decernimus. z. c. at si clerici. xj. q. j. placuit. Iudex delegatus ex q sententiā bene vel male tulit postea de illa causa se intromittere nō debet. extra de offi. iudi. dele. querēt. z. c. venerabilis z. c. in lris. Secus ē d ordi. q sup accessoz. pōt expresse cognoscere. ff. de re iu. l. paulus. Item delegatus iudex z recusatus pbata cā suspitōis pōt alieni

Contra indices

nō suspecto cām subdelegare. extra de
appel. cum spālī. z. c. ad hoc. z. c. cū ces
sante. in fi. Porādū q̄ si iurisdīctio ad
tempus data fuerit eo transacto expi
rat iurisdīctio nisi de consensu partīz
fuerit progata. extra de offi. iudī. dele.
de causis. In vltimarina dilatōe iu
dex vltra nouē menses dare nō potest
etiam consentientibus pībus. iij. q. iij.
§. spaciū. c. inducie. Item si pīū nō
men mulieris fuerat expīsum p^o mor
tem eius nō pōt noscere de cā. eo. ti. cū
olim. Item archieps de cā sui suffraga
nei intrōmittere se nō debet nisi p ap
pella. causa ad ipm fuerit denoluta. ex
tra de offi. dele. cū nō ignores. de of. in
di. or. pastoralis. nisi epus fuerit negli
gens vel iusticiā neglexerit facere. Itēz
p mortē mandatoris adhuc reintegra.
extra de offi. dele. gratam. z. c. relatum.
z. c. licet. Item iudex delegatus p^o an
num pōt soluere que legauit. eo. ti. q̄rē
ti. Item si fuerint plures iudices vn^o
citare nō pōt sine alijs. nec in cā pcede
re nisi in cōmissione dictum fuerit q̄ si
nō oēs interesse poteritis. Et hoc verū
est nisi iudex absens p certū nuncium
vel lras ostenderit se interesse nō posse
extra eo. ti. prudentiā. z. c. cām mfuno
nij. Itē surdus. lunaticus. z pperue fu
riosus nō pōt esse iudex. nec mutus. ff.
de iudī. l. cū pīor. ver. est aut. Item mu
lier nō pōt esse iudex. iij. q. viij. §. tria. c.
infamis. xvij. q. v. c. mulierē. ff. de re.
iur. l. ij. Si contrariū inuenit intelligit
de pīuetudine approbata. extra de ar
bi. dilecti filij. vel a pncipe interpretatur
ij. q. v. neminē. Itē nemo pōt eē iudex
ecclesiasticus nisi habeat aliquā dignitez
vel nisi sit in eccia collegiata canonic^o
nec causa debet ventilari nisi in ciuita
tibus vel in locis insignibus vbi inue
nit copia peritoz. nec etiā de consensu
pīum. vt in ti. de rescri. c. statutu. li. vj.
z est conciliū Lugduū. Item si causa ē

cōmissa pluribus iudicib^o tūc vno de
cedente alij non possunt pcedere nisi i
cōmissione cōtineat. extra de offi. iudī.
dele. c. vno delegato. Item si causa fue
rit alteri cōmissa p mandatū faciēs mē
tōem de pīor. pīor iudex nō pōt po
stea cognoscere de illa cā. extra de offi.
iudī. dele. pastoralis. Itē hereticus iu
dex vel testis esse nō potest. extra d he
retic. excōicamus. Item si causa in aliq
tangit iudicē pōt tanq̄ suspectus recti
sari. iij. q. v. c. vl. Item si sit subdelega
tus ab aliquo delegato nisi delegato
pīncipis. non valet. extra de appella.
cum causam. z de offi. iudī. delega. sup
questionū. Itēz si sit delegatus in cau
sa criminali fm leges non valet nisi a
pncipe delegetur. fr. q. iij. saluo. ff. d of.
fi. pcon. l. solent. Secus est fm cano
nes. extra de offi. iudī. dele. sup questio
nū. Itē subdelegatus eē nō pōt si cau
sa sibi cōmissa nō pīncet ad iurisdīctio
nem delegantis. extra d rescri. sup lris.
de pe. z re. qui autez. Nam quod sit co
ram nō cōpetenti iudice non valet. ex
tra de iudī. ar si clerici. z de cōsuetu. ad
nfam. Item si iudex pīra formā rescri
pti aut iurisdīctōem aliquid egerit. nō
valet. extra de rescrip. cū dilectis. Itē
cui delegata ē inquisitio vel q̄ pūdeat
alicui eccie de pīlato altero subdelega
re nō pōt etiam de cōsensu pīuz. extra
de offi. dele. c. vl. z de rescrip. cum dile
cta. Nota iudex delegatus non potest
mandare alterutri partī coram ipō p
sonaliter cōparere nisi in causa crimi
nali. vel p veritate dicenda vel p iura
mento calūnie pītando. vel nisi fuerit
spālīter demādātū. extra de iudī. iuris
esse ambiguum. z est confirmatio cōci
lij Lugduū. li. vj. hec locum hz in cau
sis priuatoz. secus in causa collegij v
vniuersitatis. extra de pīu. c. j. z. c. q̄ in
causis. Itē cui mandat aliq̄ negociuz
pīonaliter exeq subdelegare nō potest

Contra arbitros

nisi de consensu petum in quibusdā casibus. extra de rescrip. cum dilecta. 2 d. offi. iudi. dele. c. vi. Item post appellationem facit iudex a quo est appellatum cognoscere non potest de causa. extra d. appell. c. j. directe. Item monachus vel canonicus in causa seculari non potest esse iudex. extra ne cle. vel mo. sed nec. 2. c. clericis. Item si maior iudex negotium revocaverit minor postea de illo cognoscere non potest. extra de elect. in causis. ff. de iudi. l. iudicium. Item iudex debet quasi mediator esse inter actorem et reum. xxx. q. vi. c. vi. aliter possit ut suspectus recusari. Nota cautelam debes adhibere ut exceptiones non simul proferant. Sed singule in singulis. ut si cadas ab una procedas ad aliam.

Contra arbitros.

Boniā arbitria

q ad instar iudiciorum sunt redacta. ff. de recep. ar. l. j. Non post tractatum contra iudices aliquid contra arbitros et in quos est compromissum audiamus. Seruus non potest esse arbiter. ff. de arbi. l. podius. S. in servum. Item pupillus. furiosus. mutus. vel surdus non potest esse arbiter. iij. q. vij. S. tria. ff. de arbi. l. sed si in servum. Item nec minor. xxv. annis. ibidem. l. si in servum. 2. ff. de recep. ar. l. cum lege. Item in re propria nullus potest esse arbiter. ff. de arbi. l. penul. nam arbiter cognoscit ad modum iudicis. Et sine arbitri standum est. siue sit equa siue iniusta et sibi imputet qui eum elegit. ff. de arbi. l. diem. S. statim. Et si ille iniuste procedit reducit ad arbitrium boni viri. ff. de socio. l. si societate. Item mulier non potest esse arbiter. ff. de re. iu. l. femine. intellige nisi sit femina excellens. vel de consuetudine approbata. extra de arbi. dilecti filij. Item si iudex fuerit ordinarius alicuius rei in eum compromitti non potest. ff. de arbi. l. sed si in servum. S. ij. 2 b

intellige secundum leges. nam secundum canones tamen in delegatum quod in ordinarium compromitti potest. extra de arbi. cum tpe. c. cum olim. 2 de elect. cam. Item in causa criminali vel liberali non tenet arbitrium. extra d. testi. c. de testibus. de iure iu. c. penul. nec in pupillari actione nec in infirmo niali. ff. eo. ti. l. non distinguemus. Item si de causis restitutionis agi debet ibidem. l. vi. nisi quando incidentaliter illa causa movetur. ff. d. iudi. l. quoties. Item infamis non potest esse arbiter. iij. q. vij. S. tria. 2. ff. e. ti. pedius Item si quis compromittit nomine alieno non valet. ff. e. ti. l. non distinguemus. Item si compromissum sit per pupillum sine tutorum auctoritate. non valet. ff. eo. ti. l. si pupillus. Item si sine pena fuerit compromissum vel sine eo quod obtinet vicem pene non valet cum effectu. quia partes non tenent servare sententiam arbitri. nisi velint si pena non fuerit apposta. C. de arbi. l. j. vel iuramentum secundum canones. extra. e. ti. cum ipse. tamen bonum valebit licet pena non sit apposta si partes per sententiam taciturnitate confirmaverint. et tamen actori dabit actio et reo exceptio. ff. eo. ti. p. tuas. C. e. ti. l. penul. S. j. 2. ij. Item si compromissio claudicat. ff. e. ti. d. iez. S. penul. Item si pronuntiatio arbitri in iustro non sit collecta vel in arbitrium tertiij nulla persona expressa sit compromissum non valet. extra eo. ti. innotuit. 2. ff. e. ti. l. atque si unus. S. si in duos. Contrarium tamen videtur extra d. appell. cum spali. Solutio in causa recusationis a iure concedit assumi tertijs arbitris. quia illi arbitri non dicunt verum arbitri. sed quasi iudicis vice sapiunt. extra de offi. dele. suspensio. Item si dies apposta est in compromisso. ea transacta quicquid dicit arbiter non valet. extra de offi. iudi. dele. d. causis. Item si dies festata pronuntiatus fuerit cum altera parte absente non valet. extra de for. ca. vi. ff. eo. ti. l. die. S. si quis. Item res ecclesiastica in laicum compromitti non potest. extra. e. ti. c. otigit. et de iudi. decernimus. Item potest obijci co-

Contra actorem

promissio q̄ solutū sit. Solutū enī plu-
ribus modis puta die. morte. ac stipu-
latōe. iudicio. pacto. satisfactōe. ff. e. ti. n̄
distinguem⁹. §. cōpromisso. Itē potest
obijci q̄ in se nō suscepti arbitriū. ff. e.
ti. l. iij. §. j. Itē corā arbitro nō h̄z locuz
recōuentio. extra eo. ti. cuz dilecti. Itēz
cōpromissum nō extēdit ad cōpromit-
tentis heredes si de eis nō caueat. ibi-
dē. ff. e. ti. l. diē. §. j. Itē si plures arbitri
fuerūt oēs interesse debent arbitrio. ff.
e. ti. sicuti. nisi aliud dictū sit i p̄promis-
so. ff. e. ti. l. nō distinguemus. §. cum ne
plures. Itē pōt obijci q̄ arbitri nō tu-
lit sniam in scriptis qd̄ debet facere. C.
e. ti. cū in arbitrio. §. ij. nisi aliud dictū
sit in cōpromisso. ff. de iudi. l. ij. Itē ar-
bitri nō pōt punire p̄sumacē nisi exp̄s-
sum fuerit in cōpromisso. ibidē. §. vlti.
nota ea sola veniunt in arbitrio de quib⁹
bus tactū est vt ventant. ff. eo. ti. l. si cū
diē. §. j. extra. e. ti. cū dilecti. ⁊ tñ d̄ illo

Contra actorem.

Contra acto-

n rem videamus. Actor excōl-
catus nō pōt stare in iudicō
nec tenet ei reus r̄ndere. extra de offic.
dele. prudentiā. ⁊ extra de excep. dilecti
⁊ c. cū inter p̄iorē. ⁊ c. pia. Et d̄ reo ex-
cōicato idē dicendū est q̄ actor nō pōt
recōueniri. extra de excep. cū inter p̄io-
rē. vbi ⁊ exceptio excōicatoris tā p̄ iudi-
cē q̄ cōtra actore q̄ etiā p̄ reū s̄ p̄ op-
poni tā añ lit. pte. q̄ p̄. extra de excep.
v. ne q̄s excōicato cōicare cogat. c. ex-
ceptōem. Itē reus actori nō d̄z r̄ndere
si plures habeat p̄sonales actōes p̄ eū-
dē corā diuersi iudicib⁹. extra de rescri.
ex tenore. ⁊ c. ti. dispēdia. li. vj. qd̄ ē p̄cl-
liū Augduū. Itē si reus p̄ actore agere
voluerit op̄z ip̄m sub actōis iudice li-
tigare in modū recōnentionū. Actorē
enī ad aliū iudicē trahere nō pōt ibidē
Itē monachus sine licētia abbat̄is cō-

uenire vel cōueniri nō pōt. extra de in-
di. cām. xvj. di. placuit. Itē d̄ de abba-
te q̄ sine l̄ris capituli sui admitti n̄ d̄z:
nisi bona fuerint diuisa. extra de rescri.
edoceri. ⁊ de reli. do. cū dilectus. Si tñ
monachus fuerit in scolis cā studiū vel
alia iusta de cā de licētia sui abbat̄ age-
re pōt ⁊ r̄ndere. extra de accu. ex parte.
Et si p̄cussus fuerit existēs intra clau-
strū ip̄e nō ager̄ s̄ monasteriū vel sindi-
cus monasterij. nec pōt tunc remittere
in iuriā sibi factā. extra de sen. excō. pro-
chianos. in glo. Itē monachus abbat̄
in ius trahere nō pōt nisi fuerit a p̄m-
cipe impetratū. C. de in ius vocā. l. j. ij.
⁊ liij. Itē filius sine licentia patris age-
re nō pōt. extra de p̄cur. c. j. Et fallit in
causis castrens̄ peculij. in l̄. de pa. po.
ius qd̄ p̄sistit. Itē si aliq̄s petat debitū
vel aliud p̄sonale. ⁊ p. xxx. annos non
petierat ei pōt obijci rescriptio. C. d̄ an-
na. exce. ⁊ p̄scri. l. j. §. ad hec. Itē ab ad-
uersario si fuero spoliatus sibi nō teneor
r̄ndere quousq̄ fuero restitutus. extra d̄
ordi. cogni. sup̄ spoliatōe. de rescri. spo.
ca. j. ⁊ liij. q. j. p̄ totū. Itēz si inhonestus
vel nō securus locus alicui fuerit assi-
gnatus. nec tenet r̄spōdere neq̄ tenet
cōparere. extra vt lit. nō cōtes. accedēs.
Itē clericus nō pōt cōsentire in iudicē
nō suū nisi duo p̄currant. s. q̄ iudex sit
p̄sona ecclesiastica. ⁊ volūtas dyocesis sui
accedat. extra de fo. p̄pe. si diligēt. Itē
in cā criminali nō teneor in q̄dragesi-
ma r̄ndere. C. de feri. l. q̄dragita. Istud
p̄pter p̄tā cōsuetudinē hodie nō serua-
tur. Itē actor minor. xxv. annis nō p̄
agere in iudicō sine auct̄e tutoris. C. q̄
legi. p̄so. stan. h̄z in iudicio. l. j. ⁊ ij. No-
ta tñ casus in q̄bus minor pōt agere si
ne auct̄e tutoris. Primus est in voto.
xx. q. ij. c. j. ⁊ li. Secundus cū agit d̄ tho-
ro violato. ff. de adul. l. si marit⁹. §. lex.
Tercius cū morē p̄ris exequit vel cū
agit de testō p̄ris. xv. q. liij. de crimine.

Contra actorem

Quartus enim agit de recuperanda possessione. C. qui le. pso. h3 stan. in iudi. l. vi. Quintus cum impetravit veniā etatis. C. de his q̄ve. eta. l. ij. Sextus cum agit de libero hoīe exhibendo. ff. de li. ho. exbi. l. iij. Septimus cū agit negotia alterius. ff. de mīno. xrv. an. l. cum mandato. Octavus in cā inīmoniali. extra d̄ resti. spo. c. ex pre. Et in q̄busdā casib⁹ qui notant. ij. q. vij. querit. Itē plures vel alius infamis pōt accusare. Primo in crimine symonte. extra de symo. tanta ē labe. Secūdo in crimine lese maiestatis. xv. q. iij. c. penl. extra de cōfess. c. j. Tercio cū suā vlt̄ sūoz iniuriā psequit. iij. q. vij. oibus. Quarto in crimine hereseos. ij. q. vij. sacerdotes. Itē si filius agit p̄ parentes vel contra eos sub quoz p̄tate est audiri nō debet. C. de pa. po. cōgruentius. et intellige nisi i castrensi peculio vel q̄i castrensi. ff. de in di. l. iulianus. Idē dicit de filiis emāci patris nisi veniā impetret. insti. de pe. te. nte. l. i. §. vi. Itē libert⁹ p̄ patronū agere nō pōt nisi prius veniā ipetrata. l. ij. C. de in ius vocā. Idē dico de libertis et liberis p̄ra parentē patronū ve agētib⁹ insti. de pe. re. in fi. Itē eiusdē litis con sors si voluerit agere p̄ cōsore sine mā dato audiri nō debet. etiā p̄stita cautio ne nisi post lit. cōte. C. de cōsor. eiusdez litis. l. j. Itē si actor perit fundus nō d̄z r̄nderi nisi fundo qui perit ostenso. extra de libel. obla. c. ij. et debet exp̄mi no men fundi et nomen vicini fundi. ff. de censu. l. forma. Itē videas quā actiōem actor intēdat. virū sit tp̄alis vel p̄petua. Si tp̄alis est et tps sit trāsactū intra qd̄ debuisset egisse amodo agere non pōt cū effectu. Nota qualiter tps currat cōtra aliquē. Decē dies currunt p̄ non appellante. extra de appell. si tibi. et de elect. cū dilectus. Itē quantū tps cur rat p̄ electū petentē cōsecratiōem. c. dis. qm̄ quidā. Itē sex mensiū currit in bñ

ficioz collatiōe. nā postea collatio de uoluit ad supiorē. extra d̄ p̄bē. de mul ta. Itē tps currit p̄ electū ad plarurā q̄ infra sex menses debet petere cōfirma tiōem. extra vt lit. nō cōte. qm̄. Itē tps vnus anni currit p̄ volētē agere actiōe iniuriar. qz iniuria post annū intētar nō pōt. C. de insur. l. si nō cōuicij. Itē tps currit p̄ rescriptū papale. intellige si impetrans eo vlt̄ nō fuerit dū tñ co piā iudicis habere potuit. Et cū aduer sarius rescriptū impetravit. extra d̄ re scrip. c. si aut. Itē tps currit in q̄busdā casibus q̄ notant extra vt lit. nō conte. qm̄ frequenter. De hac materia dicā ple nius infra in ti. de rescri. Itē qui cōsti tuit pcuratorē ad totā cām postea non pōt illū renocare nisi ex iusta cā aut in tegra adhuc existente cā. ff. de pcur. l. an litem. et l. se. Itē actor qui fecit citari ad aliquē terminū aduersariū veniēte reo si nō venit actor cōdēnetur in expēsis. extra de do. et cōtu. actor. li. vi. Item si mulier velit agere noīe filij vel alterius audiri nō debz nisi sit tutrix. de re. iu. l. femine. Excipiunt quidā casus. ff. d̄ p. cu. l. femine. Itē laicus nō pōt clericus accusare etiā in causa criminali. nisi suā vel suoz iniuriā psequat. extra d̄ testi. de cetero. Item cōspiratores et inimici capitales in nulla cā ad accusatiōez ad m̄stunt. extra de symo. licet. xj. q. j. con spiratiōnū. Et tñ de isto.

Contra pcuratorem.

Operius cōtra

actorē diximus. sed qz actor pcuratorē sepe exp̄itur. Iō nunc pcuratorē videamus. Primo quis sit pcurator. quis yconomus. sin dicus vel actor. Procurator est q̄ aliena negocia mandato dñi gratuite ad ministrat. ff. de pcur. l. j. Yconomus cui res ecclesiastica gubernanda mandatur. lxxxix. di. quia in quibusdā. Sindicus

Contra pcuratores

dicat defensor clerici vel collegii. ff. q. cu-
lusq. vniuer. l. j. Actor dicitur q. ab uni-
uersitate constituit. ut in l. pallegara. Item
iure canonico sepe vnus p. alio pontif.
j. q. ij. saluator. extra d. pcu. q. in causis
Si aliquis pcurator fuerit excoicatus n.
valebit. extra de pba. post cessi. z de of-
fi. iudi. dele. p. uidentia. Item si sit consti-
tutus ab excoicato pot. repel. extra de
pcu. c. vi. Item nisi pcurator habeat vbi
contineat expressa illa clausula de ratiha-
bitone. quis habeat lras pcuratorias
generales pot. repellit. extra de pcu. c. j.
d. rest. do. cu. dilectus. de offi. iudi. dele.
coram. Et hoc intellige nisi vellet dare
causam fideiussoia. Item pcurator q. n.
q. habeat mandatu spale. extra d. arbi.
p. tuas. Item solutorem debiti recipe non
pot. nisi ad hoc habeat madatu. ff. d. so-
lu. l. vero. z hoc intellige nisi ei sit man-
data oim bonoz administratio genera-
lis. in sti. de re. di. s. nihil. Item no pot. li-
berare debitore absq. mandato spali. ff.
de accep. l. iij. Item inrametu deferre no
pot. nec offerre sine spali mandato nisi
fuerit generalis pcurator. ff. de iurciu.
l. i. ius iurand. Item optz q. impetrans in
lris papalibus habeat mandatu spale
extra de rescrip. nonnulli. Item si ppositus
abbas vel qlibet platus eccie constituit
pcuratore sine consensu puentus sui vl
capituli. no valet. extra de arbi. p. tuas.
z extra de rescrip. edoceri. Et intellige
cum ista distinctoe. q. aut bona sunt di-
stincta tunc valet. aut no tunc no valet.
ut in p. dicto. c. edoceri. de rescript. Item
mulier pcuratrix esse no pot. iij. q. viij.
s. tria. ff. de re. iu. l. femine. Excipiunt tñ
casus in qbus mulier pcuratrix ee pt.
Primus rone administratiois si forte
e abbatisa. extra de pfr. vii. cu. dilect.
Secundus q. constituta e in re sua. C. de
pcu. l. q. absente. in fi. Tercius q. ma-
date vel pcesse sunt sibi actoes. C. de p-
cu. l. q. absente. Quartus q. mulier offi-

cio tutoris fungi pot. ix. q. j. c. pe. Qui-
tus. q. n. feminis p. parentib. languetib.
agere pmittit. ff. de pcu. l. feminis. Se-
xtus licitu e infem. p. filij libertate liti-
gare. ff. pe. libe. ca. l. amplius. Item mior
xxv. annis pcurator ee no pot. ff. de p-
cu. l. mior. Item si pstituitur sit mior si valz
pcuratio sine aucte tutoris. C. e. l. neq.
Exceptis casib. notatis supra d. actorz
Item si sit alicui obiectu crimē criminali
pcurator ee no pot. quousq. innocē
se oñdat. vel p. annu obiecti criminis.
C. e. ti. l. reu. criminis. extra d. accu. ep. s.
z. c. cu. p. māconella. Item in ca. criminali
cu agit criminalit pcurator pstitui no
pot. v. q. iij. in criminalib. extra d. accu.
veniēs. tñ in quibusdā casibus pstituit
pcurator ad excipiēdu. Item miles no
pot. pstitui pcurator. C. de pcu. l. mili-
te. z. l. q. stipendia. Item intellige nisi in
rem sua. z intellige de militib. q. de pu-
blico solariu accipiūt z q. iurant cōica-
re rem p. republica. ut in l. q. stipendia.
Item si pcurator a pcuratore fuerit sub-
stitutus. non valet nisi post lit. prest. ab
eo qui hz mandatu ad totā cam. C. d. p-
cura. l. nulla. in fi. extra de rescrip. ex p-
te decani. in fi. z in glo. circa finē. Et h.
verū e nisi fuerit mri sue dat. C. de do-
na. l. illa. Item si pcurator actoris volue-
rit cauere de rato defendēdo si recōne-
ntat pt. repelli quis habeat madatu vl
lras. ff. de pcu. l. non solu. hoc verū est
nisi sit pcurator ex ca. non lucratua vl
necessitate z non fraudis. ff. de pcur. l.
no solu. Item maritus si habeat lras pcu.
ab vxore non dz admitti in alijs. q. qd
in vno pmittit in alijs phibet. C. e. ti. l.
maritus. Item si duo pcuratores dati
sunt diuersis tpibus. primus non valz
extra. e. ti. si iniuste. Item pcurator in ca.
populari inueniēte n. pt. nisi quatu tā-
git puatu comodū. hoc verū e ex parte
actoris. secus i reo q. pt. pcuratore pstitue-
re. ff. de popu. act. q. populari. Item si

Contra pcuratoriū

procurator ad vnā spēm pstitutus trāf
gredit mandati. audiri nō debet. extra
de offi. iudi. de le. cū olim. C. de trāfac. l.
trāfactōis. Itē in lris pcurator ptereri
debet ad qd pcurator sit cōstitut⁹. pu
ta ad augendū vel defendēdū. extra de
pcura. pstitur⁹. Itē monach⁹. canoni
cus. regularis. z oēs ad sacros ordines
pmon⁹ z q de ecclasticis bñficijs sustē
tant phibent esse pcuratores vñ aduo
cati nisi in casibus. extra d postula. per
totum. extra ne cleri. vel monachi per to
tum. xvj. q. j. placuit. In casib⁹ em istis
bñ pnt. scz p miserabilib⁹ psonis p ec
clesijs suis. p psonis plicis. dū necessi
tas iminet. iij. q. vij. §. tria. Sillr mona
chus pōt esse pcurator in causis mona
sterij. abbate impetrāte. extra de trāfac.
cōtinga. Itē plat⁹ depositus pcurator
pōt esse. iij. q. vij. §. tria. Itē pcurator sa
tisfacere debz nisi dñs fideiussor existat
iudicatū solui sub hypoteca rez suaruz
ff. eo. ti. l. si pcurator. Itē pcurator nō
valet vbi dñs moriat re integra. extra
de offi. de le. gratū z relatū. Item nota
supra titulū d actorē de filiofa. Item si
duo pcuratores simul dari nisi dētur
insolidū alter sine altero agere non p
nec defendere. Itē pcurator heredita
tis adiudicari non pōt. ff. d acq. here. l.
Paulus. Itē infamis non pōt eē pcur
ator. iij. q. vij. ca. infamis. extra de iudi.
ca. cum deputari. Itē pōt obijci pcura
tori q recepit pecuniā p pcuratiōe nō
tāq locatoz q locauit opas suas. ff. mā.
l. j. z. ij. vbi d. Cum mandatū vero rece
pis gratuitū tanq pcurator recipere nō
debes. ibidē in glo. sed nō sue. Item in
gratuis phibet esse pcurator. ij. q. j. p
hibent. Cōtra yconomū dicit pōt q de
bet cōstitui auctoritate epī vel plati. ix. q.
iij. cum sumus. extra de syndico. ca. vñ
co z dē esse clericus in spñalib⁹. in tpali
bus aut pōt esse laic⁹. lxxvij. dis. in sin
gulis. Itē yconom⁹ dē esse d gremio il

li⁹ ecclie a q cōstituit aliē nō valet. xvj.
q. vlti. qm. lxxix. distin. qz. Itē syndic⁹
z yconomus repellit non pnt nisi a tota
vniuersitate cū a duab⁹ pñibus fuerint
cōstituti. ff. q cuiusq vniuersi. l. nulli. et
l. ij. Itē nisi cōstituat ad pñtes lites nō
valet ibidē. vñ versus. Est pcurator sin
dicus actor tutor z ycos.

Contra pcuratorium

Est tractatū cō-

p tra pcuratoriū: inō d pcurato
riū videam⁹. Si qd dicit se eē
illū latozē pñtū de q lra facit mētionē
non erit pcurator talis. qz i re ppxia ne
mo testis idone⁹ repit. iij. q. iij. ca. j. ff. d
testa. tu. l. duo sunt. Nō em est credēdū
ei q se asseuerat eum de q lra facit men
tionē. qz qlibet d se testimoniū ferre p
p se vero nunq. xliij. q. ij. ca. ij. Itē non
pōt cōstitui pcurator nisi dñs iurauerit
de calumnia. C. d iurēiurā. ppter calū.
dan. l. ij. §. sin aut. Cum g dñs non iura
uerit de calūnia. nō valet pcuratorius.
Itē d instrū obijci q isti lre nō est cre
dendū nisi intra territorij eiusdē iudi
cis a quo emanauit. qz extra territorij
tus dicenti impune nō paref. ff. de iuris.
om. in. l. vlt. Itē iudiciū si est credendū
nec ipse admittet ad testimoniū. vt te
stis. nisi tanq puata psona. ergo nec e⁹
instrū erit credendū. qz si pncipale non
valet nec accessorij. de si. instrū. inter dī
lectos. Itē in litib⁹ eandē vim obtinēt
instrū z depositōes testij. C. de si. instrū.
l. in exercēdis. §. testimonio illi⁹ nō cre
deret. ergo nec ei⁹ instrū. Itē obijci si
bi cautio qua loquit indistincte. qz non
dicit cui pmissit. vtz ei a q lre emanauit
runt. vel pti aduersē vel ei ad quē veni
unt si cautio indistincte loquēs null⁹ ē
momenti. ergo nec illa valet. ff. d pbat. l.
q. Itē si dicit q pmissit pcuratori. pmissio
est null⁹ valoris neqz fortē effectū
qz nō sequit dāto. z sic ē nuda. §. ex nu

Contra advocatos

do pacto nō fit actio. ergo nulla est pro
missio. ff. de pac. l. iur. gentiū. §. h. cum.
Itē si dedit ei prātem iurādī d calūnia
nō valet. qz pncipalis est psona. d. iudi.
pastora. Itē si dat ei potestātē pcuratō
rē substituendi pstat q an lit. ptest. non
pōt. qz non est dñs litis. ergo si pōt cō
stituire cōstituat post lit. ptest. h. tūc pos
set facere sine mādato. g. supflue ponit
hec clausula pcuratorij. Itē dñs nō pōt
pstituere nisi certū pcuratorē. ff. de p
cur. l. ij. h. nemo pōt plus iuris in aliuz
trāsferre q̄ ipse habet. extra de iurepa. c.
iura. ff. de regu. iur. l. nemo. g. nec pcur
ator pōt pcuratorē in incertū cōstitue
re. Itē dat ei prātem faciendū oia q̄ ipse
faceret si pñs eēt. Sed dñs pōt cōstitue
re pcuratorē an lit. ptest. g. z pcurator.
qđ falsum est. g. inepte ponit hec clau
sula. Itē pcurator pmittit dñm suum
ratū habiturū. g. pmittit falsum z alie
nū. qđ non pōt. qz iura hec vetant. ff. de
v. obl. l. stipulationū. Itē si ponit hec
clausula ratū habiturū qcqd p dño di
xerit pcurator nō valet ad faciendū. qz
cōstitutū ad dictū. z ita iudiciū claudi
cat qđ non debet. extra de excep. cū inē
priorē. Et in de pcuratorio.

Contra advogados.

Via aliquando

q ad cās vocant q̄ aduocati iu-
ris eē phibent. Itē q̄ aduoca-
tos nūc videas. Et p̄mo qd sit aduoc-
re siue postulare. Est em̄ desiderū fra-
tri v̄ amico in re apud eū q̄ iurisdīctō
fest exponere v̄ alteri q̄ desiderio dīce-
re. sū. q. vij. ca. infames. Surd⁹ cec⁹ mu-
tus siue ppetuo furiosus. mior. xvj. an-
nis. nō p̄t eē aduocari. ibidē. z. ff. d po-
stu. l. j. Itē heretic⁹. iude⁹. vel ali⁹ infide-
lis q̄ xp̄ianū. nō p̄t aduocare. extra ne-
cle. vel mo. q̄si p totū. de postu. ex pre. z
intellige nisi in casib⁹ d̄ qbus supra ca.
q̄ pcuratorē. In sacris v̄ miorib⁹ ordi-

nib⁹ cōstituti dūmō bñficio⁹ ecclēsiastico
sustentet de aduocatōe corā iudice sc̄la-
ri pōt repellī. p̄biter etiā corā iudice ec-
clesiastico nisi p̄sepo vel etiā p̄ misse-
rabilib⁹ p̄sonis. extra de postu. ca. j. z. iij.
z. iij. q. vii. ca. ifames. vbi plene dī: q̄ p̄-
ne p̄nt p̄curare z q̄ nō. Itē null⁹ clerici-
cus dz aduocat⁹ corā iudice sc̄lari. extra
de cle. vel mo. p̄ totū. z intellige maxie
in causis criminalib⁹ z i causis sangui-
nis. Itē p̄eacib⁹. i. garrul⁹ z iprobis p̄-
hibitiū est aduocare. C. de postulā. l. q̄s-
q̄s. z. C. de assesso. l. vlt. Itē infamis nō
pōt aduocare. iij. q. vii. infamis. S. tria.
exceptis his q̄ hic enūerat. Itē excōl-
cat⁹ aduocare non pōt. extra d̄ here. ep̄-
cōicam⁹. Itē nec publice pugnātes. iij.
q. vii. ifames. S. itē. Itē mulier adnoca-
re nō pōt. iij. q. vii. S. tria. z illud vide.
Itē aduocat⁹ stare dz tpe aduocatiōis.
C. de postu. l. q̄s q̄s. in fi. z nō dz iterare
qđ semel fuit pozat⁹. de ap. l. vlt. Itē si
qđ aduocat⁹ admonitus a iudice vt ali-
cui p̄sone p̄ster patrociniiū z nō obligat
pōt repellī nisi se rōnabili cā excusante-
rit. iij. q. vii. ifamis. S. tria. Itē null⁹ de-
bet eē aduocat⁹ nisi p̄riā habeat l̄alez.
C. de aduo. diui. l. nemini. z. l. iubem⁹.
z. C. de postu. l. iij. Itē tabellio vel seru⁹
nō dz aduocat⁹ officiiū exercere. C. d̄
postu. l. nec ceteroz. C. de tabellari. l. ge-
neraliter. Et hec de aduocatis sufficiunt

Om ad actois

c. petitōz pgnoscendā in iudicio
libellus offerat. qñq; ob. cure
qñq; inepte. 3o videndū est qd sit libel
lus. z ad qd offerat libell⁹. Est em peti
tio actoris scripta cōtinēs nomē iudic⁹
actoris. z rel. z rem qd petit. z cām peten
di. extra de libell. ob. ca. ij. z. iij. Libell⁹
offerat h vt re⁹ valeat deliberare vtz
velit cōtendere vel liti cedere. ff. de edē.
l. j. i. pñ. 3o rco. xx. dīez iudicē ad deli

Contra libellum

berandū post libelli oblationē cōcedūt
iij. q. iij. §. spaciū. Libello pōt q̄s obijce
re q̄ non tenet rñdere nisi nomē iudicē
z actoris z rei. z res q̄ petis p̄tineat. ff. d.
rei ven. si in rē. z ibi d̄z p̄tineri dies mē-
sis z ann⁹ dati libelli. iij. q. iij. §. spaciū.
Et si intellige in causis criminalibus.
Itē si libellus obscur⁹ fuerit nō debes
ei rñdere. extra. de testi. cū clamor. d. di-
la. cū lfe. Itē si nō p̄tineat cāz v̄l actōez
petētis nō valet. extra. eo. ti. cap. ij. z. iij.
Itē libellus general⁹ reprobat. ff. de iu-
re fil. l. ita. qz generalitas petit obscuri-
tate. ff. de pac. l. veterani. z de solu. l. cuz
stich⁹. Itē in actōe reali reprobat nisi
p̄p̄riū nomē iudicē exp̄mat vel nisi actio
ad oculū oñdat. Et si nomē p̄p̄riū non
h̄z duo p̄rimi noient. extra. eo. ti. ca. ij.
Itē si petis aux vel argentū debet exp̄
mi materia z pond⁹. Si seru⁹ debet ex-
p̄mi nomē ei⁹. Si pann⁹ color d̄z exp̄mi
mi. Si aial d̄z exp̄mi a sin⁹ vel bos. et
vtrū sit alb⁹ vel niger. Si aliq̄ res men-
surabilis petat vt vinū d̄z exp̄mi quot
mēsure petant. Itē si petis ciph⁹ v̄l ali-
ud vas d̄z exp̄mi forma vtz sit rotun-
dū vel q̄dratū. v̄l cū sculptura. ff. de rei
ven. l. si in rē. Itē si libellus inept⁹ fue-
rit pōt reprobari z actor nō d̄z admitti.
extra d̄z iudi. exarniatā. Itē libellus re-
pbat nisi p̄ eum reus certificari possit
q̄ iure actor agere velit. ff. d. edē. l. j. No-
ta si libell⁹ offerat añ lit. p̄test. nō valet.
iij. q. iij. §. spaciū. Excipiunt qdā casus
in q̄bus libellus nō offert. Prim⁹ est vi-
litū p̄sonaz. Scōs est cū ep̄s inter suos
subditos cognoscit. Terti⁹ in casu am-
biguitatis. C. de ambig. l. j. Quart⁹ in su-
specto iuratore. Quin⁹ in criminib⁹ noto-
rijs. extra de accu. ca. enidētia. Sext⁹ in
leuib⁹ criminib⁹. ff. de accu. l. leuia. Se-
ptim⁹ in carta falsa corā iudice pducta
z teste falso. C. d. pba. l. vlt. Querit vtz
libellus p̄sensu p̄tū pōt remitti dico q̄
nō. qz est de suba iudici. id ē de lit. p̄test.

Itō remitti non pōt. extra d̄z ferijs. c. vi.
iij. q. v. accusatorib⁹. Itē si petis aliqd
a me actōe ex stipulato. nō teneor libel-
lo rñdere nisi in eo ponit cā stipulatio-
nū. nā stipulatio nō valet nisi cā sub sit.
ff. de p̄di. sine cā. l. q̄ sine cā. Nota stipu-
latio ē solēnis pmissio q̄ p̄cessit inter
rogatio z subsecuta est rñsio. Itē in cā
criminali nō valet si actor se nō obligat
ad rationē. iij. q. vj. c. j. z. v. q. vj. c. ij. Itē
si si p̄ter nomē iudicē. iij. q. viij. §. vlt. Itē
si agit in modū accusatōis post electōz
cōfirmatā nō valet nisi se obligat ad pe-
nā. extra de accu. sup. his. Itē si est de-
nūciatio z nō ponit in libello q̄ te cha-
ritatine amonuerim nō valet. extra de
fimo. licet hely. extra d̄z iudi. nouit. Itē
si agat p̄ modū inq̄sitōis vt qz p̄lar⁹ ex
officio suo p̄cedit in cā nō dat libellus
h̄z capla sup. q̄bus clamor p̄cessit dicēda
sunt tibi. vt habeas cop̄ā defendēdi te
z debes eē p̄is cū sit inq̄sitio. nā z ab-
sentī inq̄sitioē suā ferre nō pōt nisi cō-
tinuaciter se absentauerit. extra de ac-
cu. qualiter z q̄n extra de fimo. l. hely.
Itē si agit de crimine ciuili d̄z poni in
libello iniuria. quā fecisti i aliquo loco
vel in mēbro. alit nō valet de pe. disti. j.
aut factā. Et nota diligēt q̄n libellū
recipis debes p̄testari q̄ illū recipis sal-
uis exceptōib⁹ tibi de iure cōpetentib⁹
tā p̄tra reicriptū q̄ p̄ iudicē. tam p̄acto-
rem q̄ p̄ libellū. extra. eo. ti. c. vlt. si non
fuerit p̄testatū tūc nocebit. xvj. q. ij. lo-
raritis. vñ v̄sus. Cōuenti nomē z nomē
cōuenientis. Iudicis z mensis rē quā-
uis scribere debes.

Contra testes.

Via licet ad cla

q̄ ritatē veritatis necessarij sint
testes plures tñ ad testandūz
pducunt q̄ de iure repellī p̄nt. Idcirco
p̄ testes aliqd videamus. Testis dome-
stic⁹ a testimonio repellit. extra de test.

Contra testes

In lris. Domestici aut dicunt oēs q̄ sūt de familia alicui⁹. dic. ca. in lris. Itē parentes dēfz. p̄p̄nqui. familiares. liberi ⁊ serui. nur⁹. C. de v. sig. li. vi. Itē oēs familiares q̄bus p̄ducendū pōt impare rōne patrie p̄tāris obediendū vel iurisdictionem. ff. de testi. l. in lege. iij. q. v. accusatores. Itē affinis reputat domesticus. iij. q. ix. S. absens. ij. Itē mercenari⁹. C. de q̄st. l. seruos. ff. de penis. l. respiciendū. S. furta. Itē si p̄sanguinei. iij. q. v. ca. j. Itē vir ⁊ vxor. alit̄ p̄ altero habet p̄ domestico. ff. de iudi. l. interdum Itē p̄nigna ⁊ nurus. insti. de nup. S. afinitatis. Itē p̄ filio ⁊ fili⁹ patri. insti. ⁊ testi. S. i. testi. Itē coloni vel ascripticij. ⁊ dicunt domesticij. C. de q̄st. p̄dē. Itē si testis est infamis repellī pōt. vt q̄ lenociniū fecerit ip̄e ⁊ q̄tus cā est infamis cū alijs mult⁹. ff. que no. inf. l. i. Et inter illas ponit ioculator ⁊ oīs leuis p̄sona q̄ frequērat tabernā. extra de accu. c. p̄stiterit. Itē de facientib⁹ villā officia. vt i glo. l. j. S. caupōes. ff. nau. caupo. ita. l. uxor. extra de excē. pla. inf. dilectos. Itē villis officij. vt q̄ mūdant latrinas ⁊ balneatores. iij. q. iij. S. in p̄mis. extra eo. t. ca. j. ⁊ meretrix. ff. de testi. l. iij. ⁊ ij. Infames tñ in enormi crimine p̄t̄ testari de simo. licet hely. ⁊. c. rāta. Itē raptor latro ⁊ q̄libet infamis. eo. ti. ex pte. ⁊ p̄surus. eo. ti. sub nobis. ⁊ plures mōi infamie. Re. vj. q. j. infames. Itē si testis est inimicus repellit extra de accu. c. cū opteat. iij. q. v. ca. ij. Sed q̄ inimicie repellant relinquit arbitrio iudicantis. ff. de q̄st. l. j. Nota tñ p̄spiratores ⁊ capitales inimici in nullo casu ad accusatōz testiū admittunt. de simo. p̄ tuas. Itē nisi testis iuratus deponat ei⁹ testimoniū nō valet. extra de test. nup. Itē testes non plene p̄bāt nisi de certo tpe fecerit mentionē. extra de fi. instru. cū Jo. extra de p̄ba. in p̄ntia. Itē testimoniū excōicari nō valet. extra eo. ti. veniens. Item pat̄

on potest testificāre p̄tra filium nec p̄ filio. nec p̄tra filius p̄ patre aut p̄ patrē iij. q. iij. ca. si testes. In tribus tñ casib⁹ pater pōt esse testis p̄ filio. Primo in testamento filij testantis de castreli peculio. ff. de testa. l. q̄ testa. S. j. Secūdo ad p̄bandū genus vel originē. extra q̄ si. sint legit. trāmissio. Tertio in causis matrī monialib⁹. extra de sen. ⁊ re iudi. tenor. Frater tñ p̄ frē ⁊ p̄tra frēz pōt testari. nō si habeāt oīa bona in cōi. qz tunc intelligeret suā causam agere. ff. de testi. l. j. S. in re. p̄p̄ta nullus idone⁹ testis. iij. q. iij. S. itē nullus. Sed virū socius cum sociopōt ferre testimoniū. distingue. an sentit lucrū an damnum. si testis sentit dānum pōt. ff. quādo appel. fit. l. eadem. Item generaliter in omī causa minor. xiiij. annis non pōt esse testis. iij. q. iij. S. nota. extra eo. ca. j. Et factus pubes pōt ferre testimoniū de his que vidit i. pubes. xxxvij. dis. ca. relatū. Seru⁹ autem factus liber pōt ferre testimoniū d̄ his q̄ vidit in seruitute. ff. de verbo. sig. l. notione. Item phibent omēs criminosi. extra de test. sup eo. hoc habet locum p̄terq̄ in criminibus excep. extra de simo. licet hely. vt supra patuit. Itē fm canones mulier in causa criminali ad testimoniū nō admittit. sed fm leges nō prohibet. xxx. q. v. mulierē. extra de v. sig. for⁹. Itē in testamētis mulier non pōt eē testis. insti. de testa. S. testes. S. i alijs causis nō prohibet. ex. de testi. qm aliqua. Itē testimoniū vni⁹ nō valet. extra eo. ti. licet. ⁊. iij. q. iij. Item i criminali. Nota tamē casus in quibus vnico testi creditur. Primus est cū dubitat an ecclesia sit consecrata. de consecra. dis. iij. p̄nulos. ⁊ generaliter vbi nulli nocet ibi credit vnico testi. Item monachus testis eē nō pōt. extra ne cle. vel mona. p̄ totum. qz monachus funestā vocē habet. C. de his q̄ accu. nō pos. l. si q̄s. vbi d̄ funestā vocē iudicari po.

Contra testes

has oportet q̄ audiri. Et intellige nisi p sua ecclia. extra eo. ti. insup. z extra d iurei. nisi. Item socius criminis non admittit ad testimoniū. extra eo. ti. veniens. nisi in criminibus exceptis. Itē seruus nō admittit. extra de ver. sig. forus. iij. q. v. nullus seruus. Itē liberus ptra patronū nō pōt testari. iij. q. iij. §. Item le. iulia. z si fecerit redigat ad seruutē. extra de ser. nō ordi. de famulis tñ p alios z ecōtra alios pōt testari. C. de postu. l. nec ceteroz. z si p̄ patronuz accusator vel testis fuerit ante litis exordiu capite puniendus est. xij. q. ij. q̄ manumittit nisi in criminib⁹ exceptis. et in crimine fraudati census. xij. q. ij. Itē testimoniū cōducti z locati testis non valet. vbi. f. aliquid accepit p testamento ferendo vel nō ferendo. vel vbi aliquid sibi pmissus fuerit. z ob hoc testimoniu obtulerit. extra de testa. c. j. z c. sicut. z extra de pba. licet. iij. q. iij. §. Item in criminali. Item si testis obscuro vel cōfuso loquit nō valet nisi iterū deponat. extra. e. ti. cū clamore. Itē testis nō valet nisi ad eius receptiōem vlt depositiōem ps aduersa fuerit euocata extra. e. ti. c. ij. Itē infideles cōtra fideles nō pnt ferre testimoniū. e. ti. l. vniuersis. c. in dei. Item testis nō valet nisi de visu z auditu deponat. e. ti. p̄erea z. c. cum cām. Item testes de alijs causis z negocijs testimoniū dicere nō debent nisi de his que sub eoz p̄sentia facta esse noscunt. iij. q. ix. testes. Itē testis nō valet nisi reddat cām dicti. e. ti. cum cām. extra de sen. z re lu. sicut. intellige si de sua m̄ia interroget. Itē gener p̄socio z ecōtra testes eē nō pnt. iij. q. iij. §. Item. Itē nota p̄ testes pōt obijci q̄ nō valeat eoz testimoniū nisi habeant. l. aureos in bonis. nā aliter ppter paupertatē suspectus est. ij. q. j. in p̄mis. circa mediū. z. iij. q. iij. §. Itē in criminali. Et intellige de nō voluntaria pau

peritate. Itē testis nō valet vbi recept⁹ fuerit in quarta pductiōe nisi actor iureret q̄ nec ipse nec aduocatus eius testari docuerit. nec testioni alioz p̄scrutari. nec pp̄ doliū aut aliquā maliciā q̄rtā pductiōem petiuit. extra eo. ti. ca. vltima tertiā. z. c. in causis. Itē potius ē credēdū honestioribus vlt digniorib⁹ q̄ alijs extra. e. ti. in n̄ra. iij. q. iij. §. Itē. Itē potius credēdū ē masculo q̄ femie. extra de ver. sig. forus. iij. q. iij. §. Itē. Itē magis credit diuiti q̄ paupib⁹. ibidē. Itē nota multitudo testiū nō ē attēdēda vlt at tēdēda in depositiōib⁹ testiū sed q̄litas. extra. e. ti. in n̄ra. z. c. l. iij. q. iij. §. Item Et vide. iij. q. iij. c. j. vsq̄ ad finē. Nota q̄n exceptiōem corā iudice p̄posuisti de bes. prestari z dicere has alternatim ppono z eos sic admitti peto. p̄stoz et q̄ nō obligo p̄se ad cōprobādū oēs z singulas exceptiōes quas p̄posui sed solū ad eas q̄ in iure sufficiunt ad victoriā. Itē nota q̄uis regulariter sit verū q̄ in oi cā duo testes p̄bate vlt z p̄uersatōis honeste sufficiūt. extra. e. ti. l. vniuers. z. c. oi negotio. Excipiūt tū castus in q̄bus plures testes exigūt. Primus vbicūq̄ accusat enomit. ij. q. iij. p̄sul. vbi d̄f. P̄sul nō dānet nisi cū. l. xij. re sitib⁹. P̄sbr aut cardinal nisi cū. l. xij. testib⁹. Dyaconus vō cardinal nisi cū. xxvij. Subdyaconus. acolitus. exorcista. lector. hostiari⁹. nisi cū. vij. testibus p̄dēnāt. Itē in testō septē testes sūt necessarij fm̄ leges. C. de testa. l. hac p̄sul tissima. Sz fm̄ canones sufficiunt duo vel tres in testō corā p̄sbo suo ad b̄ ordinato. extra. e. ti. cū eēs. z. c. relati. z in testō nisi fuerint sp̄aliter rogati. nō valz ff. de testa. l. heredes. §. in testamentis. Itē in codicillis q̄nq̄ sunt testes necessarij fm̄ leges. C. de codicil. l. vi. Item numerus testiū requirit in donatiōe facta cā mori. C. de do. cā mori. l. vltima. Idē numerus requirit ad p̄bādū solutiōes

Contra interrogatoria

debiti in scriptis pntia. C. de testi. l. te-
stiu. Idē numerus requirit qñ aliquis
dat seruo suo libertates p lras suas. ex-
tra de fide instr. cū Job. in glo. ver. si
queris. In depositōe etiā alicuius rei
requirunt testes. extra de fide instr. c.
si quis. Et hoc intellige qñ depositū ex-
cedit auri libram. C. si ag. emph. pe. l.
vi. Nota versus in qbus cōtinent exce-
ptiones contra testes.

Conditio sexus etas discretio forma.
Et fortuna fides in testib' illa reqres.
Et p'sanguinei paritq; domestica turba.
Et clerus laici a se fugat et vicersa.
Res p'sona gradus locus his sunt con-
sona tps.

Contra interrogatoria.

Doniam aliqui

q testes minus vera deponūt:
et exēplo Daniel. pphete iu-

dicēs interrogatōibz falsitatē dephē-
dūt. Iō postq; dictū ē p'ta testes subiū-
gamus nunc qualiter aduocat' rei for-
mare debet interrogatoria p'ta testes.
Scribit ergo sic. Dñe iudex q'ueratis
a testib' p't' aduersē et ab vnoquoq; sin-
gulariter sup qlibet articulo d' dicti sui
causa. de loco. de finibus loci. de tpe. d'
auditu. de visu. de scia. de fama. de oī-
bus circūstātijs q pnt et debent animū
vrm ad sententiandū inclinare. et q iu-
ra dicunt et q decernūt eē querēda a te-
stibus. Et descendatis sic ad spēm. Si
testis dicit q Elizabeth cōtraxit mari-
moniū cum Jo. queratis sup illo arti-
culo quō sciat de visu et auditu. Et si di-
xerit de visu q'ratīs q loco viderit. vtrū
in domo vel extra domū. Si dixerit in
domo petri. queratis in qua pte dom'
Itē queratis si domus illa sit lignea v'
lapidea. Itē q'ratīs q fuerit p'is et vtrū
etiā aliq q; p eū noient. Itē queratis
vtrū dicti p'trahentes stabant vel sede-
bant. Itē qbus vestib' erant tūc indu-

ti. Itē queratis p que verba p'traxerūt.
et vtrū vtr vel mulier p'tractū p'ius po-
stulauerat. Itē queratis an animo cō-
trahendū vel ludo dixerit illud. Itē q-
ratis si aliquis metus interuenerit vel
aliqua coactio p'hendi vel spōte cōtra-
xerint. Itē queratis quantū tps sit ela-
psūm q hoc factū fuerit et q āno et qua
pte anni. quo mense. qua die. qua septi-
mana. qua hora diei. an aura fuit sere-
na vel nebulosa. Itē queratis quis tūc
erat eps iudex vel rector loci illius. Itē
queratis an fuit rogatus venire ad vi-
dendū hoc qd fiebat. vel si sponte ve-
nisset. Itē vtrū ipse sciebat v' scit aliq
impedimentū. Itē queratis si pmissus
fuit ei aliqd vel datū sit vt sic deponat.
et si sperat dānū vel lucrū de cā illa. Itē
queratis vtrū sit inimicus illius cōtra
quē inducit vel spālīs amicus inducē-
tis. Si aut dixerit q extra domū fuerit
cōtractū infimonitū. queratis an in vi-
nea vel in via. Si in via queratis in qz
queratis de circūstātijs illius vie. Si
dixerit in campo queratis cuius erat il-
le campus. et sic de alijs. Si dixerit q
audiuit queratis a quo vel a qbus. et fa-
ciatis specificare noia eoz. Si tunc te-
stes varij fuerint et vacillauerint in te-
stimonio nō valet. iij. q. ix. pura. iij. q.
iij. Si itē in criminali. Itē iudex hz in-
terrogare an amore. timore. odio. cō-
modo. vel pmissio. aut quō et qualr. ex-
tra de testi. quonēs. iij. q. iij. Si itē. Itē
si testis in eadē cā sit iudex vel aduoca-
tus nō valet. extra d' testi. dilectus. et c.
romana. li. vi. Itē qui fuerit pcurator
vel executor p iohanne p B. postea in
eadē causa p iohāne p B. nō pōt eē te-
stis. ibidē. romana. li. vi. Sed credo q
p B. pōt testificari. q hoc nō inuenio
phibitū. Itē si cām habeat cōtra quez
pducit qua videt suspectus pōt repel-
li. extra de pur. ca. cū in iudicature. extra
de iudi. cām q. Itē si qs in cā criminali

Contra interrogatoria

semel tulerit testimonium pro aliquo et postea iterum venit in aliqua alia causa et cum de testificari non potest quia presumitur esse inimicus extra de accus. memim. Item si testis voluerit corrigere dictum suum non potest nisi si in pertinenti antea a presentia iudicis recedat extra de testi. preterea cum. Item testis si turbatus per ignorantiam est habendus. idem repellitur extra de penis super his. Item nisi testes de tempore et loco et personis conveniant non valent extra de testi. cum causis. l. ij. q. ix. nihilominus. Item testes pirarum non valent extra de testi. in nostra. Item si crimine obijcit testis quod tangit causas de quibus agit repellitur et puniuntur extra de excep. c. iii. q. i. Item si testes si fuerint recepti sigillatim non valent extra de elec. q. i. propter. de accus. inquisitoris. Nota accusari pendente accusatione non potest ferre testimonium. l. ij. q. vij. testes extra de excep. de iur. Item nota late in causa criminali dum agit criminaliter non potest esse testis pro clericis extra de testi. de cetero. nisi in criminibus exceptis extra de symo. tanta. Item si testis tamen loquitur de auditu alieno. ut si dixerit. ego audivi ab illo quod dixit se audivisse ab alio. non valet nisi in causis inquisitionis. sed contra videtur de testi. preterea. solutio. illud est speciale quia loquitur de presumptioe violenta ex infamia. Nota ergo casus in quibus testimonium valeat de auditu alicuius.

Primus in matrimonio et sanguinitate. xxxv. q. vi. de parentela. sedens in solutio debiti. l. ij. q. ix. §. testes. Secus in consecratione ecclesie. de pse. dis. j. de ecclesia per consecrationibus. Item si testis receptus fuerit ante lit. preta. non valet. nisi in exceptis casibus. Nota casus in quibus testes lit. non preta. recipiunt. Primus qui timet de morte testium. Secus qui timet de absentia diuturna. quia forte voluit pergrinare. Tertius si cognoscat de electione alicuius confirmada. Quartus si agit de matrimonio. et qui conveniendus est maliciose se absente. quia tunc primum

est Quin? si ageret in modum inquisitoris de crimine alicuius. Nos casus quos habes ut lit. preta. quoniam frequenter Sept? cum recipiunt testes ad memoriam preteritorum conservanda. extra de testi. significavit

Septim? est coram iudice appellatio. quia ibi prout testes induci lit. non preta. extra de pecu. in nostra. Octav? pro actoris seu promaciam absentis re? testes adducere potest. lit. non preta. extra de do. et contractu. cam. xiiij. q. iij. placuit. §. potest. cum actor non potest agere propter intermedium interpositum procedens extra de iureiur. ad nostram. Decim? ubique iudicis officium expetit extra de sp. preterea. Unde decim? cum spiritualis causa tractatur post mortem alicuius. scilicet cum quis in morte reliquit bona sua ecclesie post mortem lit. non preta. prout recipi testes et testantur. tunc etiam excoicari. xxiij. q. ij. sane. Duodecim? ubique offendit publicum commodum. ij. q. iij. q. i. Dicimus tertio? si agit de statu et libertate ecclesie. extra de testi. cum olim. Si dixerit de fama. queratis quod sit fama et a quibus illa fama ortu habuit. et utrum illi erant maliuoli vel honesti. si militi gratis utrum illi a quibus audivit ea erant bone fame vel male. et utrum erant graves persone vel leues. Item queratis quotiens audivit B. utrum semel vel pluries. Sed quia plura sunt talia negocia que sunt vocabula. ff. de preter. §. l. natura. ideo multa talia deficiunt.

Contra instrumentum

Donia eandem

quia vim depositorum testium et instrumentum obtinent. Idcirco postquam pro testes egimus. nunc per instrumenta videamus Instrumentum est scriptura facta ad assertionem alicuius rei. Dicit autem instrumentum quod instruens mentem. Instrumentorum due sunt species. Aliud est enim instrumentum privatum quod est sigillatum sigillo private persone tale in iudicio non valet nisi

Contra priuilegium

habeat inscriptionē triū testū adhuc uidentū. extra de fide instru. ca. ij. Instrū publicū dicitur quod habet publicā auctoritatē. cuius p̄s sunt sp̄s. Primo dicitur publicū quod p̄ manū publicā. scilicet tabellionem in formā publicā ē redactū. ex. de fi. instru. scriptura. Secundo dicitur publicū quod sigillo autentico est sigillatū ibidem. Tertio est illustriū p̄sonarū auctoritate autenticatus. extra de p̄fir. vii. vel inuisti. cum dilecta Quarto quod in iudicio scribit. extra de fi. instru. scriptura. et t̄m de illo Primo igitur uide cor̄p̄ scripture et considera utrum ibi sit rasura vel innouatio prioris figure. maxime in loco suspecto. quā sic repelli p̄t. extra de cri. fal. ca. licet. Itē si caret sigillo autentice p̄sone aut subscriptione nō caret uicio. extra de fi. instru. ca. ij. Itē nisi sint duo testes scripti preter tabellionē non ualeat. ibidem. Item si ibi sit p̄sona tabellionis suspecta nō ualeat. extra de fi. instru. cū Jo. Itē uide diligenter quā p̄traxerit. quā stipulari fuerit et cui. Itē si agit uel p̄uenit q̄liter in his p̄cedere debeas. uide eo. ii. §. si quā alte si stipulari p̄t. Si oñderit exemplū uel rescriptū nō est fides adhibenda. extra de fi. instru. c. j. ubi dicit. si scripturā autenticā non uidem⁹ ad exemplaria nihil facere possum⁹. Itē opponit instrumentū quod nō ualeat nisi ponat in eo cā debendi. scilicet ex mutuo deposito vel alia de cā extra de fi. instru. si cautio. Et hec sufficiunt de instrumentō.

Contra priuilegium.

In iudicio pro

reus scriptura quā dicitur priuilegiū uide de. vbo ad vbi de eo sic. est dictum de instru. Itē uide bullā an sit papal. quod cognoscit in p̄dictis in barba petri et pauli. in filo in stilo. §. et i alijs in forma stili. q̄ntitate carte extra de cri. fal. l. licet. Itē si papa uel loquitur uobis vel plurib⁹ tibi. non ualeat. extra de cri.

fal. quā graui. vñ vsus. Forma. stilus. filū. rasa mēbrana sigillū. Nec sex falsata dāt scripta ualere pusillū. Item an priuilegiū sit donatiuū vel p̄firmatiuū nō ualeat nisi oñdat p̄ncipalis cōcessio. q̄ ubi p̄ncipale nō tenet. nec accessoriū extra de fi. instru. int̄ dilectos. et ibi uide formā reprehendendi priuilegiū. Si uero p̄ncipalis p̄cessio appareret cū bulla vel cū sigillo nō vitupato. considera diligenter utrum cōcedens poterat p̄cedere uel nō. et impugna ne trāseat in rem iudicatā. extra de sen. et re. iu. inter monasteriū Itē si priuilegiū p̄cessus est fin ius cōe. dicitur quod nō est priuilegiū cū nihil priuatus offert. extra de v. sig. abbate. iij. dist. p̄ncipalē. xxv. q. j. §. Itē octaua die. Itē si p̄ter ius cōe def. extra de cōsue. cum dilectus. Itē si datū est p̄tra ius cōe. uis an illi quod datū est aliqua lesio inferatur. quā si enormis est nō tenet. extra de v. sig. quod p̄nouale. nisi de lege uel p̄tra quod datū est fecerit exp̄ssam mētiōnē. Et intellige si est priuilegiū impatoris q̄ntū ad leges. uel pape. q̄ntū ad canones. Itē si suppressione ueri aut suggestionē falsi fuerit impetratū. non tenet. quia mendax p̄cator carere debet penitus impetratis. extra de rescrip. sedes i fine Item si cōtra ius uel utilitatē publicā uel cōtra p̄scriptionē. ibidem. Itē si est p̄tra ius naturale nō ualeat. si cōcedens habet ius tollendi illud. Casus. ff. ne quid in lo. pu. fi. l. ij. §. si quis. Si uero dicit in genere non obstare aliqua lege uel canone. nō ualeat quia nulla lex etiā scripta uel etiā canon ius naturale tollit. ff. de regulis iuris. l. priuilegia. Nota magna est differentia inter priuilegiū datū p̄sone et datū loco. si est p̄sone non trāscendit vitā p̄sone. extra de re. iur. priuilegia. libro. vi. si datum est loco. perpetuum. ut distin. iij. quis fili⁹. si vbo dubiū recurrēdū est ad p̄sonam p̄cedentē. extra de iudi. cū uenisset. Si tamē

Contrā priuilegiū

doctor vñ pñtor haberi non pñt statim
pñlegio. nisi aduersari pñtariū pñt testē
oñdar. ar. extra. de si. instru. cū Job. Et
vide si agat reali vel pñali actōe. extra
vt lit. non pñt. qñ frequent. Itē si da-
tū sit ad ips. vñtū tps sit finitū. xxv. q. ij.
§. si. Itē vide si aliqua pñtio sit ānexa
qñ non sit impleta. qñ tunc nō valet. ex-
tra de cōdi appo. vñ. vide si satisfecit
qñ pñt. qñ alis non valet. de pñ. ap-
po. sup eo. Et nota differentiā int do-
nationē sub conditione et donationem
sub modo. Donatio sub conditione nō
tenet nisi adueniente conditione siue
ea cōpleta. vt. ff. de pñ. et demon. l. qñ he-
re. §. vñ. Donatio sub mō ē do tibi mā-
sum vt me pñcas qñdiu vixero. hec do-
natio statim tenet et non reuocat qñdiu
mō seruat. extra de pñ. ap. verū. in glo.
vñ nota differentiā sepe tñ vñū ponit. pñ
alio. ibidē. Nota. viij. Casus in qñb do-
natio facta ecclīe nō valet nec reuocari
pñt. Primo si sub mō facta est et pñtio
deficit vt lā dictū est. Scōdo pñt turpe
factū appositū. extra de symo. ca. de re-
gularib. et ca. veniēs. Tercio pñt tur-
pi enormitatē. xij. q. ij. si quis irascitur.
Quarto pñt sequentē pñtationem
xvij. q. iij. quicūq. Quinto pñt reci-
piētū fraudem. xvij. q. vñ. constituit
Sexto pñt donātis impotētā. extra
de testa. filius nñ. Septimo pñt cause
defectū. extra. de renūc. ca. ex trāmissa.
Octauo pñt doni imensitatē. xij. q. ij.
si qñ de seruīs. Itē nota qñq vel sex
casus in qñbus donatio facta alteri pñt
de rigore iuris reuocari. Prim⁹ si do-
natari⁹ in donatorē man⁹ impias inie-
cerit. Scōs si atroces iniurias ei infert
Tertius si grane rex suaz ei damñā in-
tulerit. Quart⁹ si grane vñt plenū ei i-
ferre pñpñt. Nos quattuor casus ha-
bes extra de dona. c. vñ. Quin⁹ pñt
ingratitudinē. Sextus si pñtionē sibi
appositā non seruauit. ibidem. et. C. de

renocan. do na. l. vñ. Itē donatio facta a
matre si trāseat ad scōas nuptias. ex tri-
bus casib⁹ pñt reuocari. Prim⁹ si fili⁹
vñt sue insidiar⁹ ē. Scōs si atroces ma-
nus in eā iniecerit. Tertius si tot⁹ sub
statie molitus ē iacturā. in autē. d. nup.
§. mater. Et itellige qñ hec dictio atrox
trib⁹ causis pñderat. in sti. de iniur. §. a-
trox. vñ vñs. His tribus ex causis in-
iuria dicit atrox. Facti pñone vel loci dñ ra-
tione. Itē vide si priuilegiū est pñcessus
ob causas. vñ causa subdit vel nō. et vñ
fuit causa impulsua. xij. q. ij. qñ sūt. Itē
vide si renūciauerit facto vel verbo. dic-
tū qñ non valet. extra de priuileg. Itē si
abusus fuerit priuilegiū nō valet extra
de priuileg. vt priuilegia. et de re. iur. priuile-
giū. l. i. vñ. Itē pñdera diligēt an pñt
delictū fecerit se indignū. extra de pñt.
tñaz. Itē si fecerit pñt priuilegiū ibi-
dem. Itē vide si sit generale vel specia-
le. vel vñū generale et aliud speciale. qñ
generi pñt specie derogat. extra de re. iur.
generi pñt speciem. l. i. vñ. Itē si priuilegiū
sit alicui dñnosum nō valet. extra de de-
ci. suggestū. Nota versus de casib⁹
quibus perditur priuilegiū.
Si facis. §. si negligo pñt abusum.
Delictū dñnū pñt pñcessa potestas
Itē priuilegiū non valet in quo cōtine-
tur qñ aliqñ ab oib⁹ sit immunis. idēz
dic de qualibet scriptura. C. de decurio
nibus. l. exemplo. et l. vacantis. et vt bre-
uiter me expediat vide. c. ex ore. de priuile-
giis. et de sen. et re iudi. inter monaste-
rium. et de fide instru. inter dilectos. et
lxij. dist. per totum.

Contra testamentum

De faciendūz te

stamenta. Sciendū qñ testamē-
tū est voluntas solētis qua pñ-
testat qñ de reb⁹ suis post mortē suam
et. xij. q. ij. placuit. Aliū testamentū va-
leat prius pñdera qñ fecit testamentū.

Contra positiones

Et an fin regulas iuris testatus sit de numero testium. et q̄ rogati dñt eē. dixi supra in titu. de testib⁹. Testamentum nisi sit ultimum nō valet. extra d̄ celebra. mis. cū marthe. Itē vide vtz illa vltia voluntas sit p̄ aliā posteriorē imutata. et dic q̄ nō valet. vi. xij. q. vi. Itē testamentū non valet nisi heres fuerit institut⁹. ff. d̄ his q̄ in testa. l. vlt. Itē si testator fuerit furiosus testamentū non valet. C. q̄ test. facere non pñt. l. furiosum. Itē masculus q̄ quatuordecim ānos non cōpleuit et femina. xij. non pñt testamentū facere. ff. de testa. l. q̄ etate. Itē nec mut⁹ nec surdus pōt testari. C. q̄ testa. fa. non pñt. l. discretis. Et intellige de furdo a natura q̄ si a morbo et sciat scribere. bñ pōt ibi dem. Itē filiusfamilias non pōt etiā de voluntate pñs nisi de castrensi peculio. C. de inof. test. l. penul. Itē infamis ob crimen famosum. l. is cui. ff. de testa. extra de here. cōcōicat⁹. Itē captus apud hostes si faciat testamentū non valet. In it. q̄bus nō pmissum facere testamentū. §. vi. vbi pene oēs p̄dicti casus sunt in glo. si. Itē si pater petat filiū in testamento non valet. ff. d̄ iniusto rescrip. et l. rñ. test. l. nam et si. Itē si exhereditauit sine cā exp̄ssa et vera ac iure p̄cessa. si valet. C. de postu. l. non licet. Casus ār i q̄b⁹ fili⁹ pōt exhereditari hēs de iure iurā. et i autē. vi. cū. de appel. cōg. §. causas. col. viij. Itē si testamentū fuerit ratum seu viciatū in loco suspecto nō valet. extra de cri. fal. licet. de fide instr. in d̄ dilectos. Nota mulier nō pōt esse testis in testamento. ff. de testa. l. q̄ testamentū vbi dicit mulier in testamento testimonium dicere non pōt. Itē nemo ex pñs in prāte testatoris pōt eē testis. ff. e. ti. qui test. l. j. Itē q̄ oēs testes sint liberi et puberes. alio non valet in it. eo. ti. §. sed cū aliq̄s. et §. testes. et §. ca. p̄tra testes. Itē nisi testes in fine testamenti se subscripserint. nō valet. ff. e. ti. l. heredes. et illa oīa

q̄ dicta sunt dñt in testamento solēni eē Et fm̄ leges qñ pater testat̄ in liberos et nepotes tūc non est necesse q̄ tāta solēnitas adhibeat. C. eo. ti. l. hac p̄sultissīma. Sed sufficit tūc q̄ adhibeant duo testes. Sitr miles pōt suū testamentum facere corā duobus testib⁹. ff. de testa. mil. l. diu⁹. Nota nullus pōt facere testamentū q̄ seculo renūciauit et aliquaz religionē intrauit. et si testamentū fecerit non valet. xij. q. vlt. q̄ ingredientibus. Nota si q̄s dixerit cōmitto tibi vltimā voluntatē sine dispositione ego Iohes et heredē quē tu volueris. Si p̄ ista testamentū factū fuerit nō valet fm̄ leges. Sec⁹ est de benignitate cano. iij. q. ij. vbi d̄i qui extremā voluntatē in alterius dispositionē cōmittit non videt̄ decedere intestatus. Itē si aliquid in testamento tibi fuerit legatū. caue ne testamentū impugnes. q̄ legato p̄uaberis C. de codicill. l. vlt. q̄ nemo debet habere subsidium ab eo q̄ impugnat. extra de cēsi. cum olim. Et bec de testamentis sufficiunt.

Contra positiones

Positiōes sunt in

p̄nente vt releuent p̄tes ab onere probandi p̄sertim p̄ testes. facilius em̄ sūt p̄fessiones q̄ productiōes testium. cum testes idonei vix inueniant et cū labore et expensis productuntur. iij. q. iij. §. Item in criminali. Nota sex modis actor ab actu iudiciali remouet̄ p̄ positiōes minus legitimas. Prim⁹ modus. si positio fuerit negatiua probari non pōt. Sed q̄ ponit necessarium probare quod posuit. ff. de proba. l. ij. Nota q̄ negatiua est triplex. facti. iuris. et qualitat̄is. Negatiua facti ē duplex. pura et simplex. que non habet determinationē loci vel tempis vel alius rei. et hoc probari nō pōt directe vel indirecte. vt si q̄s dicat se nūq̄ citra

Contra positiones

nam fuisse. extra de elec. bone. j. Si autem adiicitur ipse vel locus vel aliquid simile. tunc potest probari indirecte. extra de testi. ex tenore. r. c. series. Item negativa facti probatur cum habeat affirmatiua implicitam ut si dicat coactus renunciavi. hoc debet probari. extra de renu. sup. hoc. Negativa iuris bene probatur ut si negas emancipationem recte factam hoc debes probare. ff. de pba. l. ab ea pre. Si idem respondeo. si quis negat aliquid iuste factum de illud probare. Negativa qualitatibus. ut si diceret. ille non est idoneus vel legitimus. vel non est soluendo fidelis. hoc debet probare quod hoc dicit. quod quilibet presumitur bonus et idoneus nisi probetur contrarium. extra de presumpt. dudum. et de scriu. in ordi. fac. c. unico. Item omnis negativa que includit in se affirmationem appellatur negativa pregnans. et talis negativa probatur propter inclusionem affirmationis. extra de pba. qum. de testi. ex tenore Secus modus est si positio non facit ad causam vel non est facta super re de qua agit in libello non valet. verbi gratia. Si agit de rei vindicatione et actor petitio facit super mutuo deposito. talis positio non valet. Tercius modus est. si positio non releuat ponentem vel non potest petenti. talis positio non debet admitti. extra de excep. dilecti filii. Nota dicitur inter secundum et tertium modum. In secundo licet positio super re de qua agit non sit probata tamen monstrat intentum ponentis. In tertio autem nihil facit ad negotium de quo agit Quartus modus si est positio pendens ab alia positione que negata est. talis positio non valet. verbi gratia. Actor dicit. Pono quod A. tradidit mihi fundum. reus negat hoc. Actor postea producit aliam positionem dicens. pono quod A. tradidit mihi fundum talem. hec positio non est admittenda propter duo. Primo. quod non releuat ponentem. quod nuda traditio non transfert dominium. ff. de acq. re. do. l. traditio Secundo. quod pendet ab alia que fuit ne-

gata. Unde si reus ad istam que ad negatam dependet responderet posset de facili plurius incurrere. Sed iudex debet cante precauere ne det viam plurius. extra de iureli. si vo. Quintus modus si positio est implicata que fit quando advocatus duas positiones format sub una interrogatio sic quod altera pars est vera et altera falsa. et is qui interrogatur credit posse simpliciter respondere. Exemplum. Pono te comedisse in ecclesia. comedisti et ecciam non intrasti. non potes respondere quod sic. quod hodie ecciam non intrasti. nec potes dicere quod non. quod alius non comedisses. Est et regula. sicut reus certus habet dare responsum. ita actor certus debet facere positionem. Si vero positio obscura vel cauallosa fuerit. respondere non tenetur. in specu. ti. de poss. s. septimo. ver. terelo qz. et d. xliij. quod super re incerta non potest fieri sententia. xi. q. iij. grane. nec licet aliquem fratrem suum reconvenire circumscriptio verborum. xxi. q. iij. unusquisque dicat ergo. vel positionem factas declarari vel te si admitto. et si sunt positiones due vel una implicata de illa unaque partem distinsim proponat. ut pono te hodie comedisse. ad illam respondeat reus credo vel non credo. postea procedat ad alias et dicat. pono te hodie intrasse ecclesiam. ad illam positionem potest respondere. non intravi. Item aliud exemplum. Pono quod possides ecciam sancti viti pertinentem ad monasterium sancti Petri. ibi implicatur duo. unum quod reus possideat ecciam sancti viti. et quod eccia beati viti pertineat ad monasterium sancti Petri. id debent fieri due positiones. Securus gradus est si sit positio super articulo precedente de eadez re. quod non est ponendum. Nam tunc fortasse negavit quod non confitetur. tanquam nauta nautigans non venit non est audiendus. in autem. de his qui ingre. ad ap. s. j. col. ij. Nota in causa civili debet respondere reus positionibus sine credulitate. quod in talibus prestat inramentum calumnie quod est sine credulitate.

Contra finiam

Sed in causis spūalibus debet rīdere ex certa scia. q. in talibus pstat iuramētū de veritate dicenda. extra de iura. calū. statum. l. i. vj. Nota p̄fessio sp̄ rōnī naturali debet puenire. vñ si aliquē dīco filium meū et eras non patif non valet cōfessio. ff. de interro. act. l. cōfessionibus. §. et si. Item si formidine tormentorū fateat aliquis p̄ me. talis confessio mibi nō p̄iudicat. nisi postea tormento liberatus in eadē cōfessione p̄fīstat. ff. de quest. l. i. §. si quis. Itē queritur vīsq̄uo in causa positōes fieri possent et debent. rīdeo quonq̄ renūciatū fuerit testibus probatōib⁹ et iustis Et hec de positōibus sufficiant.

Contra sententiam.

Sententia est dif

finitio iudicialis que controuersijs sine imponit pronuntiatōe iudicis cōdemnatōem vel absolutōem cōtinens. vñ si dicat iudex vīssis et auditis cōfessōib⁹ et allegatōib⁹ vñ vīssis p̄tis. necnō attestatōibus ab actor reo productis diligenter inuestigatis et intellectis cōsilio habito iurisprōtū. talē condēno et absoluo et. vñ p̄t. j. q. j. in p̄mis. et extra de seques. pos. c. j. in spe. et. de sen. §. vñ autē. vñ nos itaq̄. Qm̄ autē sine diuerse a iudicib⁹ proferrunt. quaz aliquē ipso iure sunt nulle. alie p̄ restitutōem in integrū. alie p̄ appellatōem interpositā. alie p̄ supplicatōem retractant. Itē p̄ finias aliquid vīdeamus. Et p̄mo p̄ illas que sunt ipso iure nulle. a quibus non valet appellari. extra de vi. et ho. cle. cū ab oi. Itē finia lata dīcā vñ alio tempe feriato nō valet. etiā p̄tibus p̄sententibus. extra de fer. c. vi. ff. de fer. l. si feriatō. Itē si tpe messium vel vindemiarū cōpellat quis litigare exceptōe p̄ius posita si finia lata fuerit ibidē. Item finia lata p̄ absentem non cōmūacē non valet. iij.

q. ix. caueat. Pro illo nota quinq̄ genera absentiarū. Prima ē absentia probabilis necessaria. vñ inimicitia. Secunda est probabilis t̄m. vñ in studio. Tercia necessaria t̄m. vñ in relegato. Quarta ē voluntaria. vñ in mercatore. Quata ē p̄ contumaciā. Hec quinq̄ habes. ff. de in inte. resti. l. vi. In prima restituitur ad totam causam. C. de procu. l. qz absente. In secunda si nō fuerit defensus appellans auditur. C. quō et qñ in. l. ab eo. In tertia cognita causa subuenitur. In quarta non restituit sed leditur p̄ finiam. de re iudi. l. de vnoquoq̄. Item quinto non auditur appellans. nisi veniat iudice adhuc sedēte pro tribunali. ff. de in integ. resti. l. penul. Illi os casus absentie et contumacie habes extra vñ l. nō contest. qm̄ frequenter. Itē nulla est finia si duo vel plures sint iudices et vnus sine altero procedit nisi in delegatione cōtineatur q̄ alter sine altero procedat sine mandato cōiudicis absentis. extra de offic. iudi. dele. prudentia. Item si duo iudices diuersas proferūt finias tenet pro reo. nō pro actore. nisi in causa fauorabili vñ matrimonio vel testamēto. hoc est verum si ex ordinaria iurisdicōne procedit. Si vñ ex delegata. ex vtroq̄ finia p̄det in arbitrio delegantis. et si ex cōpromisso nentra debet habere vigorem. extra de sen. et re iudi. duobus. Itē nulla ē sententia si certū terminū supior assignauerit infra quem debet sententiare. Et iudex post datū terminū sententiauerit nisi terminus de consensu p̄tū proroget. extra de offic. dele. de causis. Itē nulla ē finia nisi p̄s p̄ quā lata ē tribus edictis vel vno pemptorio fuerit enocata. xliij. q. iij. de illicita. et c. de excōi catōis. et si nō inuenit citatō nihilominus ad suā domū dī citatio dari. et sui amici req̄rēdi s̄ an sit aliq̄s q̄ velit eū defendere. alit finia nō valet. et. de do. et

Contra sniam

ptu. canfamq. z sot in glo. z c. fi. Itē nulla est snia in qua mortuus pdenat. ff. de sen. q. sine appel. rescin. pos. l. pe. intellige nisi in casibus exceptis. vt in crimine heresis. xxiij. q. ij. sane. Item nulla est snia que cōtinet pceptū ipossibile. qz nemo ad impossibile obligatur in regula. nemo. extra de reg. iur. li. vj. Itē snia lata ab excōscato nō valet. extra de sen. z re iu. ad pbandū. Itē snia nulla est qñ libellus nō est oblatus. extra de libel. obl. c. ij. z. iij. intellige nisi sint breuissime lites z maxime viliū psonarū. Itē nulla est q cū falso pcuratore est lata. extra dō do. z ptu. in nostra. Tenet tñ snia qñqz falsitas fuerit detecta. vt ibidem. z extra de rescrip. ex pte. Itē snia lata p furiosum nō valet. ff. de re iudi. l. furioso. Itē snia nulla est nisi lata fuerit sup certa quantitate. intellige qñ agitur sub certa spē. inst. de act. §. curare. Itē nulla est qñ iudex ad certam rem datus de alio pnūciat. extra dō offi. iudi. dele. ex lris. Itē nulla est si p surreptam lata est. xxvj. q. ix. veniam extra de rescrip. ad audientia. ij. in glo. ver. in irritū. Item nulla est p fisci absentie eius aduocato. ff. de iure fisci. l. si fiscus. secus si cōtra priuatū lata. Itē nulla snia est p manifeste absentē cui⁹ aduocato vel pcuratori vel eius aduersario dat pecunia vt se vinci patiat. C. de aduo. diner. iudi. l. j. Itē nulla ē sententia iudicis delegari q nō ē. xviij. an. extra de offi. dele. cū vicesimū. intellige nisi princeps ex certa scia cām minori cōmittat. Itē si ordinarius. xxv. annū nō attingat. ibidez. Qñ snia est aliqua qñqz retractat per appellatōez rē. Qñ dies est assignata ad sententiandū si iudex alio die sententiauerit pib⁹ ignorātib⁹. vel etiā vna pte. p appellatōez retractat. ff. de ritu nup. l. palā. Itē si locus est assignatus iudex alio loco sententiauerit. C. de sen. z interlo. om. iu.

l. si p erroze. Item snia lata de nocte p retractari. extra de offi. iudi. dele. cōsulit. Itē snia de cōdūdepe futuro ferri nō debet. lata nō tenet. sed p appellatō nē qñqz retractat. extra de appel. pte rea requisisti. z extra de sen. excō. a nobis. ij. q. vj. bīdū. Itē snia illa retractatur si iuramētū calūnie exactū in causa fuerit z nō pstrū. C. de iura. calū. l. ij. Itē snia lata pvel cōtra filiūsa. existētē in iudicio sine consensu pñs pōt retractari p appellatōem. ff. de iudi. l. lites. z. l. si debitor. Itē snia nulla ē ipso iure iure si iudex eā nō sedēdo tulerit. iij. q. iij. §. spaciū. Itē nisi snia lata fuerit in scriptis nulla erit. ij. q. j. in pñis. extra de pba. qñ ptra falsam. Itud fallit in casibus. Primus ē in vilius pñis. Secundus est in leuibus criminibus. ff. de accusa. l. leuis. Tercius i cā mīmo-niall. extra de test. Albertus z alij qdā dicūt q snia pōt ferri sine scriptis in oī causa de cōsensu pñū. sed hoc reliquo disputatōi. Itē si epus inter subditos suos cognoscit nō ē necesse sniam ferri in scriptis. xj. q. j. si quisqz. nisi causa sit criminalis. ibidez. Itē snia nulla est lz scripta sit a iudice nō tñ recitata. C. dō sen. excō. ex picul⁹ recitata. l. j. imo nulla est si eā iudex nō p se sed p aliū recitauerit. ibidez. l. vi. z extra de consue. ad nram. Itē nulla est snia lata p minore xxv. ānis sine curatoris aucte. C. dō his q le. pso. in iudi. stan. nō hñt. l. j. ij. z. iij. nisi in causis spūalibus puta mīmo-niall quā minor p se pōt tractare. extra de resti. spo. ex pte. Snia aut p eis lata tenet. C. de pcura. l. eo nō minus. Itē snia a nō suo iudice lata nō valet. extra de pñe. ad nram. z de iudi. si cler. Itē si seruus sniam tulerit ipso iure nulla ē iij. q. vij. c. j. z extra de rescrip. scilicet Itē nulla est snia p mulierē lata. ibidez z. ff. de re. iu. l. ij. aut nisi pñctū die ap probata. vt extra dō arbi. dilecti filij. aut

Contra sniam

a pñcipe. ij. q. v. in oēs. Item snia ab heretico iudeo vel alio fidei inimico si valet p xpianos. extra de here. excōica mus. Itē nulla est snia ex pte iudicis. qz iudex est ingenuus vel seruus z nō pōt militare vel bz centū aureos. C. de peda. iudi. l. ij. ff. de arbi. l. nō distingue mus. Itē nulla est snia si iudex secularis sup re ecciastica iudicabit. extra de fo. cōpe. si diligēt. Itē snia lata p aliā diffinitiuā p appellatōz nō suspensam est ipso iure nulla. ij. q. vi. §. diffinitua. Excipiunt quidā casus ab hac regula. quos requirē de sen. z re iudi. c. inf mo nasteriū. z extra d resti. in inte. cum ex lris. Sūt etiā snie que sine appellatiōe rescindunt. vt in cā infimoniali q non transit in rem iudicatā. extra de sen. z re iudi. la. 2. Qñq est nulla rōne loci inhonesti in quo lata est snia. extra de appel. qua fronte. Itē rōne ordinis nō seruati. qz iudex debuit cōdemnare pcuratōrē z pdemnatū dñm. C. de sen. z interlo. om. iudi. l. j. Nota tñ in crimi nibus cōdemnat dñs nō pcuratōr. C. de iurei. l. vi. Qñq pñenat. pcuratōr nō dñs. extra de pba. l. 3. cā. extra de fide instru. inter dilectos. Item nulla ē snia si aliquis de septē tramitib⁹ iudicij ob mittat vel puertat. Primus trames vt libellus det. extra de libel obla. c. j. z ij. Secundus ē litis pte. extra de lit. cōte. c. vnico. Tercius vt de calūnia iuretur z de veritate dicenda in causis spūali bus. extra de elect. dñdus. Quartus vt depositōes testiū scribant. extra de pba. qm p falsaz. C. de sen. z interlo. om. iudi. l. plata. Quintus vt publicent vt in. d. l. platā. Sextus vt snia ferant in scriptis. ij. q. j. in pñmis. z. c. longaz. Septimus vt snia ferat a iudice seden te p tribunali. C. de sen. ex pl. reci. l. j. z ij. Itē nulla est snia si p ius est. plata. ij. q. vi. §. diffinitua. extra de sen. z re iu. c. j. Itē nulla est snia nisi prius lis fue

rit pte. extra vt lit. nō pte. p totū. Et sex casib⁹ exceptis d qb⁹ valz snia lit. n pte. Primus si agit de electōe platī confir manda vel cassanda. Secundus si agi tur de infmonio criminaliter z is qui cōuenit maliciose se absentauerit z cō tumax sit. Tercius si agit de crimine p modū inquisitiōis. Hos tres casus ha bes extra vt lit. nō pte. qm frequenter. z d accu. qualiter z qñ. Quartū habes extra de iurei. ad nřam. Quintus est actore p cōtumaciā absente reo pñte z petente se absolui. extra de do. z pri. Sextū habes de sen. excō. a nobis. vbi dñ. absolui pōt post mortē pñia non p acta si puie signa apparuerint in eo vi uente. Item nulla est snia si lit. nō pte. testes fuerint recepti nisi i casib⁹. Pri mus si timeat de morte testiū. Secun dus est de absentia diuturna. Terc⁹ si cognoscit de electōe platī. Quartus si p appellatiōem snia potuit retractari. ff. ad trebel. l. saluo. Item snia lata per falsos testes vel per falsa instra qñq re tractat p appellatiōem. qñq q p in inte grū restituit. ff. de re iudi. l. diuus. z. C. de tpi. in inte. resti. l. supnacua. extra d pba. l. 3. z de pcur. in nřa. C. ad. l. cor. de fal. Querela. Itē si ex falsis allegatio bus sit lata. ff. de iudi. l. si ptoz. Tales aut snie valēt quousqz falsitas fuerit re uelata. extra de pcur. in nřa. Nota snia ptra absente lata si absens p bñte tps iustā cāz absentie sue pbauerit ipa sen tentia p restitutiōem in integrū ptra ctari. extra de resti. in inte. ex lris. extra de sen. z re iudi. cū bertoldus. C. de pcur. l. q absente. z. ff. de adm. tut. l. scire oportet. §. sufficit. vbi dñc. si qs ppter egritudinē vel aliā necessitatē. puta ma ris vel hyemis vel incursum latronū aut similem causam in constituto tpe ve nire non potest. ei est ignoscendū qm snia retractat in cā criminali. vide. l. ij. q. v. quiscquis. extra de do. z pri. vltar.

Contra appellationes.

Nota. Indices penā p snia pecuniaria que multa vocat pnt remittere rōne paupertatis. C. de mō mul. l. eos. Et bec causa breuitatis sufficiunt.

Contra appellatōem.

Boniam cōtra

q sniam appellatiōes qñq; frāstratorie sūt. iō post tractatū de sententijs de appellatiōibus videamus. Appellatio est a minori iudicio ad maius tribunal. pūcatō in q; granamīnis vel inique snie querelā contīnēs. ff. e. ti. l. j. Si appellat a iudice pncipali vel a cur. nō valet. ix. q. iij. ca. ipfi sunt. z. c. pty. Itē a senatu pncipis appellari nō pōt. ff. alq. ap. nō h. l. j. Item a snia papali. q; ecclia cōgatur senatus. Itē appellatio facta a snia arbitri non valet. ij. q. vj. a iudicibus. z. C. de arbit. l. j. z. ff. de arbit. l. nō distinguemus. Itē cōmūacis appellatio non valet. extra eo. ti. p. mas. nisi venerit adhuc iudice p tribunali sedente. ff. de in iure. resti. l. diuus. Item qñ appellat a granamie appellatio non valet nisi coram iudice granamīnis causa pbabilis pteadat. extra de apper. cordi. li. vj. appellatio extra iudiciū infra decē dies a tpe cognitiōis granamīnis in scriptis fieri pōt. intellige nisi appellet iudice adhuc sedēte p tribunali. tūc sufficit vīna voce appellare ab iniqua snia. ff. e. ti. l. ij. Item appellatio nō valet facta ab illo q; sub notorio crimine cōnīctus ad penā cōdemnat. extra. e. ti. romana. li. vj. **Nota** differētiā inter penā z multa. pena statuit a lege. sed multa infligit ab arbitrio iudicis. Itē appellatio nō valet qñ appellans cōsentit p^o appellatōem coram illo iudice a quo appellauit litigare vel aliud facere. extra de offi. in di. dele. gratū. Itē appellatō nō valet nisi appellans infra annū vel ex cā rōnabī li in rābi enniū fuerit cā psecut^o. extra

e. ti. cū sit romana. z. c. oblatos. antē. ei qui. C. de tpi. ap. Et intellige nisi iudex largius ipis fuerit moderatus. ibidē. et intellige infra iudiciū terminū ap. debet psequi. c. oblate. ver. ps appellata. Itē appellatio debz fieri gradatim de minore iudice ad maiore. aliter nō valz extra. e. ti. dilecti filij. tñ appellatur ad papā omīssis medijs. e. ti. si duobus. z. z. c. romana. li. vj. Tāñ fm leges si appellat ad pncipē omīssis medijs pnceps remittit appellatōem ad quē debuit appellare. ff. e. ti. l. impatores. Itē appellatio si valet nisi fiat infra. x. dies a tpe date snie. ij. q. vj. anterioris. extra de testi. significauerunt. Et dies in q; sententiā est pnumerat. e. ti. ij. q. vj. anterioris. in glo. ij. Itē si tercio a diffinitua fuerit appellatū. illa appellatio nō valet. ij. q. vj. si q; extra eo. ti. c. directe. sed 3 videt. j. q. vj. quotiens. vbi dicit. quotiens se putauerit quis grauari appellat. Solutio. illud quotiens exponitur ibi secūdo a diffinitua vel quoties grauet interlocutoria. totiens appellatur fm canones nō fm leges. **Nota** si psona regularis appellat ne corrigat si valet appellatio. extra. e. ti. ad nram. 15 nisi corrigens moduz excedat. eo. ti. de priore. z. c. cū spālī. Itē appellatio nō valet qñ est facta 3 ordinatiōem ecclie. puta ne fiat electio. vel ne pcurat aliq; euīdens vilitas ecclie. Intellige nisi asignata fuerit aliqua iusta cā appellatōis. extra d. his q; si. a ma. p. c. ex ore. et extra d. elect. cū nobis. Itē ab excoicatione nō appellat. extra de sent. z. re iud. q; ad cōsultatōem. z. extra. e. tit. novit. Itē a mero executore nō appellat. a mixto aut appellat nisi admittat legitimā exceptiōem. z. hoc si pte grauerit. extra. e. ti. dilecto. z. c. vi debitus honor. **Nota** merus executor dī qñ snia lata est ab aliquo iudice ordinario. z. ille iudex mandat alteri vt illā sniam

Contra electionē p̄latorū.

exequat. talis executor dī merns. Ille non debet audire aliquas exceptiōes. nec de snia se aliquid intromittere nisi sciret sniam esse malā. puta p̄ falsos testes. et p̄ falsa instrumēta lata. tunc enī si excipiat corā eo debz supiorū referre extra d̄ sen. et re iudī. decetero. et cri. fal. sup eo. **Quintus** autē dicit q̄ bz aliquas negocij executorē annexā. vt cū iudex ordinarius mandat alicui dari bñficiū dat sup illo negocio executorē corā tali p̄ponit p̄nt exceptiōes et appellare ab ip̄o quantūcumq̄ absolute scribat a papa. xrv. q. ij. c. dicenti. §. et si non cognitiō. extra de rescrip. cū adeo. **Nota** q̄ nls regula iuris sit q̄ a mero executorē appellari nō pōt. Excipiunt tñ octo casus. **Primus** si modū excedit i exequēdo. extra. e. ti. nouit. extra de offi. iudī. deleg. sup questionibz. **Secūdu** q̄ p̄t iudicis vult assumere. extra d̄ offi. iudī. dele. pastoralis. **Tercius** si dolo aliquid faciat. ff. de negli. l. iij. §. si executor. **Quartus** q̄ executori opponit excōicator. xj. q. iij. excōicator. et c. excōicator. **Quintus** q̄ facta est innouatio sup eodē de quo agitur. naz tunc ordo mutat. ff. de re iudī. l. iij. **Sextus** si exequēdo ip̄s quadrimestre pueniat executor. C. de exe. rei iudī. l. vi. **Septimus** si executor male interpretat sniam. ff. de appel. l. ab executorē. **Octauus** q̄ exceptio pemptoria opponit p̄ quā snia nulla eē dī si eā executor admittere noluerit. vñ ab ip̄o appellat. C. de p̄cu. l. l3. q̄ audire debet se nō cognoscere de causa sed debet referri supiorū. extra de offi. dele. pastoralis. **Itē** appellatio scā ne. s. publicū seu notoriū puniat nō valet. extra eo. ti. cū sit romana. extra de vñ. q̄ p̄ntiosum. **Notariū** dī q̄ p̄t p̄ sniam aut cōfessionē in iure factā aut rei cōtidentij. extra de coha. cle. et mul. questū. et c. vestra. **Itē** appellatio nō valet si pactum fuerit factū inter p̄tes

ne ab altera appellet. ij. q. vi. si aut. **Itē** si appelletur ne excōicator absoluat nō valet appellatio. extra. e. ti. qua frō. re. **Item** appellatio generalis non valet. eo. ti. consultit. q̄q̄ tñ generalis appellatiōi defertur. e. ti. cum sit romana. in glo. sup sumpto vocabulo. **Item** de falsa moneta cōdemnatus non pōt appellare. extra de iureiurā. quanto. in glo. circa p̄m. **Item** si appellat a grauiamine et iudex illud reuocat seu reuocare velit. nō valet appellatio. extra. e. ti. cum cessante. **Item** si quis appellat super eo q̄ fieri pcurauit. nō valet. ij. q. vi. si aut. **Item** si quis in vna cāsa tercio appellauit. nō valet. ibidē. C. ne liceat in vna. p̄ totū. **Item** appellatio facta ab officiali ad ep̄m nō valet. q̄ eorū p̄fistoriū. idē dicit extra eo. ti. cū dilecti filij. c. romana. l. vi. **Itē** appellatio nō valet nisi appellans exprimat nomen mēis et nomen iudicis a quo appellauit. et nomen dignitatis vtriusq̄. et cām quare appellauit. et ibi vide formā appellatiōis concipiende. Et hec de appellatiōibus dicta sufficiunt.

Contra electōem p̄latorū.

Doniā pluries

q in electiōibus p̄latorū tā mīnoris q̄ maioris mīn^o canonicē et p̄p̄rā. p̄cedit. p̄ q̄ eccie del sepius grane dispēdiū patunt et nō modicā incurrūt lesionē. vt cū his opteat ad appellatiōis subsidij cōuolare. **Itē** de electōe p̄latorū aliquid videamus.

Nota §. xliij. articulos q̄bus electiō viciat. **Primus** si fiat electiō p̄ appel. latiōem legitime inpositā. extra d̄ elec. et elec. po. cōsideram^o. **Secūdu** si fiat electiō ab excōicato. e. ti. venerabilem. **Tercius** si fiat a suspēso nō valet. e. ti. cū int. et extra de p̄ue. cū dilect^o. **Quartus** si fiat p̄ abusu secularis p̄tāt. e. ti. q̄sq̄. **Quintus** si fiat a mīnorū p̄te. C. e. ti. ro

t iij

Contra electionē p̄latorū

frana. Sextus si nō fiat a maiorē vel sa-
niori p̄te capll. eo. ti. aggregatio. Septi-
mus si elect⁹ p̄ster assensum electōi sue
aūq̄ eligat. eo. ti. cum ip̄ost peritā. Octa-
uus si electio fiat p̄ laicos. eo. ti. ca. q̄sq̄
z ca. massana. Non⁹ si fiat ad clamores
pp̄li. eo. ti. querelā. Decimus si fiat ele-
ctio corpe p̄lati mortui nondū tradito
sepulture. eo. ti. bone memorie. Unde
cimus si fiat electio clādestina. eo. ti. q̄
p̄pter. Duodecim⁹. si elect⁹ habeat duo
b̄nficia curā aīaz h̄nta sine dispensatio-
ne. eo. ti. dudū. ij. Tredecim⁹ si fiat post
t̄ps tr̄tū mensū in ecclia cathedrali. e.
ti. innotit. Decimusquart⁹ si fiat electio
de ideora. eo. ti. qm̄ quidē. Decimusquī-
tus si fiat de illo q̄ est lenis vite. eo. tit.
cum in cunctis. Decimussext⁹ si fiat cō-
tra formā traditā eis. eo. ti. cum dilect⁹.
Decimusseptimus si fiat electio habi-
to cōsilio z colloquio cum eligēdo vel
cū amicis suis. e. ti. nosti. Decimusoc-
tauus si fiat electio de minori. xx. annis.
eo. ti. cum in cunctis. Decimusnon⁹ si
electus ingerat se ad ministratōi ante con-
firmatōz. eo. ti. nosti. z. ca. qualiter. Vi-
cesimus si post publicatōez voroz non
sequat electio. eo. ti. in genesi. Vicesi-
musprimus si cōmissa est simonia etiā
electo ignorante. eo. t. si alicuius. Vicesi-
mussecundus si metropolitānus non
examinat p̄sonaz electi z formā electio-
nis. eo. ca. cum ecclia. Vicesimusterti⁹
si electus patit defectum in ordinibus.
eo. ti. ca. dudum. Et si electus fuerit in-
trusus. eo. ti. quisquis. Vicesimusquar-
tus si eligat q̄nt postulari debet. eo. tit.
innotit. z de postu. ca. vii. Vicesimus
quintus si electionē vel postulacionez
volūt innouare post cessationem. extra
de postu. gratū. Vicesimussext⁹ si. cō-
p̄mittit i septē z tres eligāt vnū d̄ ill⁹ z
aliū tres extrāctū electōi. P̄ia valet dū
modo ip̄e p̄sentat. e. ti. cū i iure. Vicesi-
musseptimus si p̄cedit ad scōam ele-

ctionē p̄ma nō cassata nō valet e. ti. cō-
sideram⁹. z ca. audis. z intellec. Vicesi-
musociauus si fiat p̄ surreptionē. eo. ti.
cum dilectus. Vicesimusnonus si fiat
aliq̄ p̄empto. e. t. bone memorie. ij. vbi
d̄z cōtemp⁹ vni⁹ plus nocet q̄ p̄dictio
multoz. Tricesim⁹ si peccat i numero.
eo. ti. cum mana. z ca. i genesi. Tricesim⁹
pmus si mādāt q̄ electio fiat de p̄sillo
altiquoz. z sic illis irreḡis non valet.
eo. ti. cum in veteri. Tricesimusscōs. si
fiat electio fm̄ formas traditas. eo. ti. q̄
p̄pter. Tricesimusterti⁹ si indign⁹ eligat
electio nō valet. z eligēs puenit p̄ate
eligen di illa vice. eo. ti. scriptū. eo. ti. cū
inter canonicos. z. c. cū innotuit. Trice-
simusquart⁹ si nō fiat electio in ecclia
cathedrali. viciat. sed illud est de bone-
state z cōsilio. nō p̄cepto. eo. ti. cum ter-
ra. Tricesimusquint⁹ si q̄ nō est monach-
us eligat in abbate. eo. ti. cū ad n̄fam.
Tricesimussext⁹ si nō p̄fessus eligat in
abbate. eo. ti. cū m̄gm. z ca. cum causā
Tricesimusseptim⁹ si fiat electio p̄dicti-
onal. puta eligo decanuz si vult. v̄l sub
alia p̄ditōe. eo. ti. li. vi. ca. in electōe. Tri-
cesimusociauus si electio fiat sub alterna-
tione z distinctōe. vt eligo illū vel illuz
nō valet ibidē. Quadagesim⁹ si electō
fiat de p̄sona incerta. puta eligo quē cā
tor eligat. ibidē. Quadagesimuspmus
si illi q̄bus interdicitū est ne eligāt sine li-
centia sup̄ioris. si elegerint. nō valet ele-
ctio. eo. ti. eis q̄b⁹. Quadagesimusse-
cundus si aliq̄ intersint electōi q̄ nō sūt
de caplo. nisi dicāt cām quare debeant
interesse electōi. nō valet eo. ti. q̄ p̄pter.

Cōtra p̄scriptionē z vsurpationem.

Via reus p̄scri

q̄ p̄tionē v̄l vsurpationē in festa-
tionē actoris sept⁹ elidit. sō de
eis nūc d̄bz est. p̄mo qd̄ sit z q̄t spēs ha-
beat in q̄bus differat. z qm̄ non currat.
Due sunt species p̄scriptōis. vna longi

Cōtra p̄scriptōz ⁊ vsurpationē

tp̄s. vt. x. annoz inter p̄ntes vel. xx. inf
absentes. Alia longissimū tp̄s. vt. xxx.
vel. xl. ānoz. p̄scriptio est. xl. ānoz neces
saria p̄ oēs eccl̄ias etiā si vna eccl̄ia pre
scribat p̄ alia. xvj. q. iij. q̄cūq. z. s. quas
actiones. extra de p̄scrip. de q̄ra. z. cap.
ad aures. It̄b hac regula excipit̄ p̄ma
ria eccl̄ia p̄ quā non currit p̄scriptio ni
si spaciū centū annoz. xvj. q. iij. nemo.
extra eo. ti. ad audientia. Prescriptō p̄
p̄se locū habet in mobilib⁹. Vscapio
v̄o in immobilibus. It̄ vscapio cōpleť
triennio. p̄scriptio vero nō. Et nota
xxx. casus in q̄bus nō currit p̄scriptio.
Seruus cōtra obedientia. eo. ti. cū non
liceat. de p̄ue. cū t. venerabilis. Scōs
p̄ p̄curationē q̄ dat rōne visitatiōis. ex
tra eo. ca. cū ex offi. v. nos. ergo. nō t̄h ex
officio. sed bona rōne institutiōis v̄l cō
suetudinis. xvij. q. ij. seruitiū. Terti⁹
si laicus possideat decimas q̄s de iure
destinare nō pōt eas nulla valet p̄scribe
re rōne. Iste casus ē ḡuissim⁹ punct⁹
p̄ nos q̄ est in tota theologia. cū nullus
dat decimas cui debz dare ⁊ t̄n oportet
q̄ decime dent. vt extra de decimis. c. j.
z. ca. q̄uis. z. cap. vlt. xvj. q. iij. placuit.
Quart⁹ p̄ m̄fimonii illicite p̄ciū. extra
de p̄san. z. affi. nō debet. Quint⁹ p̄ vo
tū. extra de reglā. sicut. Sext⁹ in publi
cis successiōib⁹ ⁊ in agroꝝ possessiōi
bus q̄ ad colonū. nec p̄ hoies libez. xvj.
q. iij. s. ep̄s. Septim⁹ tpe vacatiōis ec
clesie. eo. ti. ca. j. z. ij. z. ca. cū nob. Octa
uus tpe hostilitatis publice. eo. titu. ex
trāmissa. xvj. q. iij. ca. p̄ma actione. z. c.
pono. Non⁹ p̄ neruū eccl̄astice disci
pline. extra de p̄ue. cū inter vos. extra
de elec. cū cām. Decim⁹ sup̄ l̄m̄tes d̄o
cesis vel parrochiaꝝ. eo. ti. q̄ iudicante
xvj. q. iij. licet. ⁊ t̄n l̄mes p̄d̄toꝝ p̄scribi
pōt. eo. ti. sc̄toꝝ. xvj. q. iij. volum⁹. On
decim⁹ in rebus q̄ de iure cōi possideri
non p̄nt. xij. dif. illud. z. c. dif. p̄tra morē
Duodecim⁹ i iure sp̄uali in iusto titulo

acq̄sito. ex de trāfac. p̄terea. Tredecim⁹
p̄ viā publicā. ff. d̄ viā pub. l. viā. Decim⁹
musquart⁹ p̄ rem arrestatā. insti. de v̄sa
ca. s. j. z. s. res fisci. Decimusq̄nt⁹ p̄tra
opus publicū. C. d̄ opl. pub. l. p̄scriptō
Decimussex⁹ p̄ rem p̄sidi traditā p̄tra
legē repedendaz. ff. ad. l. repetū. l. q̄ cō
tra. Decimusseptim⁹ p̄tra rem pupilli
non venit p̄scriptio. C. in q̄bus causis i
inte. resti. l. vl. z. l. adolescēte. Decimus
octauus p̄ fundū dotale. ff. de fūdo. l. si
fundus. Decimusnon⁹ p̄ vxorē p̄dote
de necessitate m̄rimoniij. nisi marit⁹ ver
get ad inopiā. extra de emp. z. ven. pue
nit. in glo. circa p̄n. Vicesimus in reb⁹
q̄ sub certa die vel p̄ditiōe debent nisi
a tpe die v̄l p̄ditiōe. C. de p̄scrip. xxx. an
noꝝ. l. cū notissimī. Vicesimuspm⁹ cō
tra eccl̄iaz tpe suspensiōis. p̄lati. extra d̄
p̄ces. p̄ben. c. q̄ diuersitatē. Vicesimus
scōs p̄ filios familias q̄diu sunt in po
testate p̄ris. C. de anna. excep. l. j. s. vlt.
Vicesimusferti⁹ si ip̄i p̄lati male alie
nāt. xvj. q. iij. ca. si sa. Vicesimusquart⁹
q̄diu p̄latus est heretic⁹. extra eo. ti. c. j
Vicesimusq̄ntus. ex tpe quo q̄s cā su
sta impedit⁹ nō pōt agere de excep. de
appel. ex ratione de electiōe. ne pio de
fectu. extra. Vicesimussex⁹ de rebus
furtiuis vel alio mō viciosis possessis.
eo. ti. vigilāt. z. ca. vl. Vicesimussepti
mus p̄tra iura ciuitatis. C. de aq̄ ducē.
l. diligenter. in fi. Vicesimusoctau⁹ res
filiij a p̄e alienata non p̄scribit spacio.
xxx. annoꝝ. C. de anna. excep. l. j. s. vlt.
Vicesimusnonus. p̄scribere nō p̄nt co
lonus. p̄ductor. inq̄linus. vsufructuari
us. xvj. q. iij. clerici. z. ca. se. extra eo. ti. si
diligēt. Vltim⁹ nullus p̄scribit qd̄ no
mine alieno possidet. extra de re. iur. si
ne possessione li. It̄ nec creditor p̄scri
bit p̄gnus. ff. de vsu. l. nō solū. Nota p̄
scriptio nō valet nisi p̄ possidēte fuerit
opposita. extra eo. ti. cām. extra de pio
ba. ex l̄ris. It̄ nota p̄scriptio nō valet

De instantia iudicij

si fuerit interrupta. extra eo. ti. illud. in fi. Interruptio aut fit duobus modis. scilicet naturaliter per inundationem maris vel fluminis. ff. de acq. pos. l. q. vniuersas. §. ite q. a. Item quotienscunq; per violentiam electionis. vel depulsionem. ibidem. r. C. de vfu. l. naturaliter. Civilis interruptio fit quatuor modis. Primo in iudicio scilicet per libellum principio oblatus. et hoc tamen valet in animalibus actioibus q; per hoc perpetuat. C. qm lib. pn. obla. li. ptest. fa. Nota prescriptio vel vscapio. cuiuscunq; temporis longi vel brevis non valet nisi interueniat ista quoniam q; pertinent in his versibus.

Non vscaples nisi sint tibi talia quoniam Recta fides. iustititit. res non victiosa. Et res tradat et tempus pnteat. Item per querelam iudici factam et securitatem rei pentionem. hoc valet in oibus causis ad perpetuandum actiones. xvi. q. iij. §. pot. C. de prescript. xxx. annoz. l. vl. Item per quasi contestationem. extra vi lit. non ptest. qm frequenter. Si vero non potest lis ptest. sufficit iudice adire et libellum absente affirmare vel extra eum q; non pueniri potest aliquis de causa et in querimoniam ducere ius suum.

De instantia iudicij

Nullus modis potest instantia iudicij in causa non pendente. Primo si quis ineptam ponit petitionem cadit ab instantia iudicij. extra de iudi. examiata. ff. si me. fal. mo. dixit. l. j. Secundo si sententia lata fuerit a iudice delegato et executio mandata si si pareat. post annum perdit iurisdictionem. extra de offi. de querenti. eo. ti. ex lris. Tertius si index delegatus est infirmus vel otiose vel de facto impeditur. extra de rescript. scilicet citatur. Quartus si index est con sanguine peris. Quintus si index ex ista causa fuerit suspectus. extra de off. dele. in firmare. Sextus si duo iudices delegati diuersas dederint sententias. extra de sen. et re iu. duobus. Septimus si duo arbitri dederint sententias neutra habeat vigorem. ibidem. Octauus. si vnus arbitrorum moritur

perit instrumentum nisi aliud exprimat in compromissione. Nonus. si index delegatus functus est officio suo de off. dele. i. literis. Decimus si delegatus remittit causam ad delegatum. ibidem. Undecimus. si vna pars est familiaris iudici. et. in firmare. Duo decimus. si vnus iudicum moritur nisi aliud sit expressum. eo. ti. vno delegato. Intellige si expressis noibus propriis delegatio sit facta. Tredecimus si vnus arbitrorum vel compromittentium moritur nisi aliud exprimat ibidem. Decimus quartus si mandator re integra moritur. nam expirante mandato expirat mandatum eo. ti. c. relatum. et ca. gratum. i. glo. Decimus quintus. si vna pars litigantium re integra decesserit. extra de rescript. significanti. Decimus sextus si aliquid de crimine per sententiam absolutus est. extra de accusa. de criminibus. Decimus septimus. inter dominum et seruum tam in causa criminali quam civili. iij. q. ix. ca. penul. et vl. Decimus octauus. si causa criminalis inter biennium non terminatur. et civilis infra annum C. de iudi. l. pperandum. nisi per maliciam fuerit progarum vel plongerum. extra de off. iudi. dele. venerabili. in fi. Decimus nonus. si ante lit. non presta. semelice absolutus. ij. q. iij. si que. Vicesimus. si vnus litigatorum sit monachus vel puerus. xix. q. iij. q. ingredientibus. Vicesimus primus si vna pars litigantium vendit se in seruum illi qui litigat. iij. q. ix. c. vl. Vicesimus secundus. si duo petunt equum in sequestro positum si equus moritur potest instantia. idem de qua libet resimili. ij. q. vi. quites. et q. j. queres Vicesimus tertius si mandator renouat mandatum. extra de ap. vi. nostrum. Vicesimus quartus. si actor cadat in heresim. extra de here. excoscam. Sunt et plures alii modi quibus potest instantia annihilari. puta oes quibus rescriptum annihilat et quibus index repellitur vel actor. de quibus supra dixi. Queritur an index delegatus si sit monachus pcedere possit. potest distinguere. vel lis fuerit coram eo. contestata ante religionem

Exceptiones

Ingressum. an nō. si līs fuerit cōtestata. tūc de licētia abbatis pōt pcedere i cā. extra de puile. cum olim. si aut līs non fuerit ptestata perit instantia. Et hī can. fa breuitatis sufficiant rē.

Sequit mō tractatus exceptionū dñi Innocentiū quartū put videbit i sequentibus. Et primo sequunt īpūs libelli vel retractatuli tituli rē.

Contra litteras et sigilla

De legalibus exceptionibus

De exceptionibus contra iudicem

De exceptionibus ptra assessorem

De exceptionibus ptra auditorē

De exceptionibus p accusatores

De exceptionibus p actorem

De exceptionibus ptra pcuratorem

De exceptionibus p aduocatū

De exceptionibus p libellum

De exceptionibus contra testes

De exceptōib⁹ p siniam diffinitiuam

Contra litteras et sigilla

recipitur contra

lras et sigilla multis modis. videlicet. si bulla sit falsa et sigillum. ut extra de cri. fal. licet. vel si fuerit facta rasura et postea scriptura. ut in eo. tit. tu. licet. extra de fi. instruc. ca. j. et ij. Item si de diuersis manib⁹ fuerit scripta. ut in eo. ti. cū olim. Item si filii rupti fuerit. ut de cri. fal. l. licet. Item si data lras nō apparuerint. de fi. instru. int. dilectos. Item si carta sit vet⁹. et lras recēs. ibidē. Item si nō sit publica manu pfecta. in. e. ti. Item si sit interlincaris scriptura. ut de relig. do. cum venerabilis. Item si sit p ius cōe nisi de hoc faciat specialē mentionē. de de rescrip. cām. Item si pūilegiū nō facit mentionē de pūilegio. de pscript. veniēs Item si lre in sillaba et sillabe in pōictōe et dictōes in linea magis distāt a se invicem in vna q̄ in alia vel linee in cartula de fi. instru. int. dilectos. S. h. pūilegiū circa fi. Item si generales lre fuerint de-

rogat eis p speciales. de rescrip. c. j. Item si suggestiōe falsi vel suppositione veri fuerint impetrare. de rescrip. super litteris Item si papa appellat patriarchā vel episcopū venerabilē vel oēs alios cuiuscūq; dignitatis fuerint. qz appellat oēs dilectos filios. de cri. fal. q. graui. Item si exempla sue cōmissionis non ostēdant. vel trāsumptū autenticū. de fi. instru. c. f. Item si littere impetrare sint sine mandato: nisi sint tales psonae. de qbus non exigit mādātū de iure scz. pūincte psonae. d. rescrip. nō nulli. et ca. ex parte Item dicit qz parentes p filijs et filij p parentibus et libertus p patronis sine mādato admittunt. ff. de pcura. l. sed hec psonae. Item si vni soli cuiuscūq; sit dignitatis papa loquit in plurali. de cri. fal. q. graui. Item si impetrās non dicit vti scz. qz scz non vti litteris suis infra annū. postqz habuerit iudicis copiam. de de rescrip. plerūqz. Item si non facit mentionē de sua appellatione. de pfirmā. vii. bone memorie. Item si dicat in scōis litteris nullis pūdicantibus iusticie et veritati dūmodo non faciāt mentionē de illis. non valet. dicto ca. bone. Item si nō fiat mentio de pcessu negocij. de re iur. inter. Item si cōtra pūilegiū vel pūilegiatos impetrent littere nō valet nisi fecerint mentionē de pūilegijs vel ordine. extra de rescrip. cū ordinem. Item si pfirmat monachū ad prioratū. de cōfirma. vii. et inuti. ca. j. et ij. Item si scōbe littere non faciāt mentionē d litigiosa plenarie. de do. et ptu. ex lris. Item si nomen dignitatis nō expmā. de rescrip. ad aures. Item dignior psona nō pōt p lras cōueniri q̄ que nominatur expresse in litteris. nec effrenata multitudo. scilicet non ultra quatuor nec supra maiora negocia vel beneficia quam id de quo fit mentio in litteris expressis. nec apponi debet maius negocium. nec dignior persona propter hoc. ut actor

Exceptiones

pōt transire ad maiora. q. l. se impetra-
te nō valens. de rescri. c. sedes. Item si
due cōmissiones in eodē negocio im-
petrate fuerint et eadē die ad diversos
iudices. nō valet. de rescript. ex tenore.
nisi fiat forte ad cautelā. ar. ff. d. bo. pos.
Ita. l. j. Si quis absolut⁹ nec faciat mē-
tōem de aliquo articulo exp̄sse p̄ q̄ fue-
rat excōicatus. de offi. ordi. ex pte. et de
sen. excō. p. causa. et c. officij. Item si p re-
bus que spectant ad for̄ secularē si fue-
rint impetrate a papa nō valent. de fo.
cōpe. licet. cum multis alijs. de p̄ces. p̄-
ben. dilect⁹. Item si lfe fuerint impetra-
te ab excōicato. de p̄ba. post p̄ces. vide
c. primū de rescrip. li. vi. nec virtute ap-
pellatōis. Item ips̄s cōsiderandū datū ē.
de rescrip. iam te. et hoc inuenies inno-
uatū in. c. dilectus. Item si qd̄ in primis
lris dictū sit nec secūde habeant nec to-
tam seriem rei cōtineant primar̄ non
valent. de offi. de le. c. ij. ff. de le. li. j. si qd̄.
Item si absolutōez mādauerit fieri alijs
et nō facit mentōem exp̄ssam de suffi-
cienti cautōe p̄standa ab absoluēdo q̄
obediat ecciastico iudicio. nō valet. de
sen. excō. ad h̄c. de p̄ces. p̄ben. p̄posuit
Item si lfe contineat dispensatōem cō-
tra statuta canonū sanctor̄. nō valent.
xx. q. j. §. statuta. Item si a monacho vlt̄ re-
gulari canonico impetrant lfe sine cō-
sensu sui abbatis nō nisi in causis eccie
sue p̄p̄is. de postu. ex pte. C. de p̄ci. im-
pe. of. l. vn̄uersis. Item si nō facit mē-
tōem de primis exp̄ssam. de rescrip. ce-
terū. Et hoc verū est nisi ab eadē parte
fuerint impetrate. de offi. dele. sane. vel
essent cōtrarie. c. ceterū. de rescrip. Item
si lfe impetrate fuerint a clerico nō ton-
surato l3 postea se tonsurauerit. de re-
scrip. ex lris. Item si lfe absolutōis sint
generales sic q̄ simpliciter aliquis sit
absolutus nō faciendo mentōez d̄ cau-
sis excōicatōis. nō valet. de offi. ordi. ex
pte. de sen. excō. cum p. causa. Item cū

laicus ipetrat lfas sup̄ rebus so. eccle.
nō tangentibus. de fo. cōpe. licet. Item
si non sit exp̄ssus articulus sup̄ quo
cōuenit. lfe nō habent vires quo ad ar-
ticulū. de offi. dele. cum olim. Item si cō-
ferunt laico decime. nō valent lfe. vi. q.
viij. si illo. §. si etiam p̄dia. Item si im-
petrate fuerint sup̄ p̄p̄ietate. nō valent
ff. de acq. pos. nihil est. Item si exp̄ssam
nō faciant mentōem d̄ articulis de du-
ctis in iudicio. vel ex p̄sona t̄m cū qua
nō vult exp̄iri nō p̄nt extendi ad alios
articulos vel ad aliam p̄sonam. de offi.
dele. cum olim. et c. pe. et vlt̄. Item si sub-
scripti decesserūt et non sunt ibi sigilla
autentica vel non sunt publica manu
cōfecta vel cōscripta. de fide instr. c. ij.
de hac materia copiose habet d̄ rescri.
c. sup̄ lris.

De legalibus exceptōibus.

Ost canonū ex

p ceptōnes paucas legales ex-
ceptōes p̄tra instrumēta du-
rimus inferendas. Pōt igit̄ in primo
instr̄o obijci q̄ desit nomē impatoris.
vel annus imperij vel cōsulis vel pon-
tificis illius. aut q̄ desit mensis vel die-
es vel inditio cū oia ista sint apponen-
da p̄nt dici illegitima si nō apponuntur
in autē. de exhi. reis. §. sancimus. Item
si locus vbi p̄fectū ē instr̄m et celebrat⁹
p̄tractus nō sit ibi script⁹. pōt hoc illo
instr̄o obijci. nā duo genera p̄bationuz
sistit s̄ testis et instr̄m. C. de fi. instr. l. in
exercēdis. Qd̄ igit̄ requirit̄ in testib⁹ et in
strumētis s̄ testes de loco referūt. ff. de
accu. l. libelloz. C. de p̄ben. si. optimā.
idē ins est ergo in instr̄o. Item locū h3 i
oib⁹ instr̄is et rescrip. cū autē tenorē in-
strumēt̄ vis reprobare vt aliq̄ possint
obijci distingue. aut instr̄m ē de obliga-
tōe. et tūc oia p̄sumūt s̄lēt̄ acta. vt in
autē. de fi. instr. in fi. ff. de p̄. ob. l. sciēdiū
et instr̄. de fide. §. in fi. nisi quis probet

Exceptiones

cōtrariū qđ facere pōt. ff. de pact. iuris-
gentiū. §. qđ dō fere. Si dō instrū de
cōfessione sit tūc pōt obijci 3 tenore ei⁹
qđ loquit indistincte sic nō sit cā pfessio
nis. ff. de pba. cū de indebito. §. vl. z de
do. ma. excep. l. ij. Itē pōt reprobari in
strumētū si probeť rem aliter fuisse ge-
stā qđ p̄tinet in instrō qđ pōt fieri. vt. C.
de plus valere qđ agit. p. totuz. z. C. de
proba. l. cū p̄tib⁹. Itē reprobat instru-
mentū si probeť tale quo probato sta-
re nō pōt qđ in instrumēto cōtinet. C.
de cōtrahē. z cōmit. stl. l. optimā. in fi.
Itē pōt obijci instrō qđ continet in se
duo repugnantia vt nō adhibeat fides
ff. de re. iu. l. nisi aliter in rescripto. Itē
pōt obijci in instrō qđ nō sit autenticū:
§. rei exemplū. autē. de fide instrū. §. si
quis in aliquo. Itē qđ nō est numerus
testiū adhibitus qui in publico instrō
debet adhiberi. vt in autē. de fide instr.
§. si op̄z. Itē si nō est a tabellione pu-
blico cōfectū. vt si pro p̄uata p̄sona ha-
beat cui nō adhibet fides. vt. C. de pro-
ba. l. instrumēta. Itē qđ a p̄tib⁹ nō est
subscriptū z subnotatū. qđ tñ esse debz
vt. C. e. si. l. cōtractus. Itē pōt obijci in
instrō vt reddat suspectū si qñ appare-
at vnus testis qui cōtinet in instrō con-
tradicens. vt. ff. quēadmo. te. ape. l. j. in
fi. Itē obijci in instrō vt habeat suspec-
tū si nō appareat p̄ima sua forma si
sit in aliquo abolitū vel abrasūz vt can-
cellatū. C. de edic. diui adri. tol. l. j. z. ff.
de proba. l. si cyrographū. Itē si absce-
sum pro nullo habeat. vt. C. ibidē. Itē
pōt obijci l̄ris pape vel qđuscūq; rescri-
ptis qđ p̄ surreptōem veritatis vel etiāz
suggestionē falsitatis sunt imperrate.
vt. C. si 3 ius vel vti. pub. l. vl. §. expecta-
bit scōa iussio. vt in autē. de mādā. p̄n.
§. si qđ aut. z i autē. vt nul. iudi. §. hoc
nō. Itē si secūde nō faciāt mentiōem d̄
p̄imis. vel si falsa grāmatica est ibi. vt
de rescri. ad audiē. sed sup̄fedeāt priori

bus p̄ annū etiā si nō fecerint mentiōes
de illis cōualeſcunt. vt d̄ rescrip. p̄lerū-
q; Item sciendū qđ veritas z corro-
ſio muriū vel alioz veritiū nō obijciť
instrō vel l̄ris pape. vt. ff. de pos. bo. fm-
ta. B. in glo. vl. Itē aliud sciendū qđ
vbicūq; instrū suspectū ē incūbit pro-
batio producēti. alioquin punit vt fal-
ſarius. vt. C. de edē. qđ accusare. cū clu-
liter agit de falso si criminaliter incū-
bit probatō ei qui dicat. vt. C. ad. l. cor.
de fal. l. ij. z. C. d̄ abolī. l. fallaciter in fi.

De exceptōibus 3 iudicem.

Excipit si sit ordinari⁹ nō debet se in-
tromittere de causa cōmissa a papa pē-
dente iudicio. de pur. ca. cum dilectus
Itē si sit legitime appellatū ad supio-
rē. de appel. significauit. nisi appel. re-
nūciauit tacite vel expresse. de offi. de-
le. gratū. Itē si sit excōicatus. de re lu.
ad probandū. Item si sit cōsanguine⁹
aduersarij vť fuerit aduocatus in eadē
causa. de appell. postremo. Item si sit
laicus iudex z res sit ecclesiastica vel d̄ fo-
ro ecciastico. vel si reus sit clericus. de
iudi. quāto. z. c. at si clerici. Item si sit
laicus non debet iudicare de rebus ec-
clesiasticis. de iurepa. quod aut. Item
si coram non suo iudice confessus vel
conuentus fuerit non nocet. d̄ iudi. at
si clerici. Item si non sit de eodem fo-
ro. vťputa si non habet domicilium in
territorio vel rōne officij vel delicti cō-
ueniat. nec pfessus ē tacite vel expresse.
qđ quis forit for̄ alicuius pro ista. de
fo. cōpe. licet. nec cōuenit ille rōne de-
licti nec rōne rei. ille em̄ debet iudicare
de re. puta in cui⁹ territorio ē res. actor
enim debet sequi forū rei. de foro cō-
peten. cum sit. Item si recusatus sit iu-
dex debet causam alicui persone ido-
neē de consensu partium delegare. de
appel. cum speciali. Item si per se vť p̄
aliū. ſuuctus sit officio suo semel am-
plius non potest cognoscere. de offic.

Exceptiones

dele. in litteris. Itē si ad certū ipsi sit data iurisdicctio nisi de p̄sensu p̄tū proget et hoc ante lapsum temporis. de of. fi. de lele. de causis.

Item si fuerit archiep̄s non debet iudicare de causis suorū suffraganeorū nisi p̄ appellatōz ad eum fuerit delata cā v̄ deuoluta vel a suo sup̄iore h̄ habeat. de offi. delega. cum non ignores

Itē si p̄p̄tū nomē iudicis fuerit exp̄sum eo mortuo. successor nō p̄t cognoscere. de of. le. Itē si mandator decesserit re integra nisi facta citatōe non p̄t cognoscere. de of. dele. insinuare. Item si p̄sumat q̄ iudex fecerit iniūz ad volūtatē alteri. de eo q̄ iur. i. pos. cum sint.

Itē si sit delegat⁹ post annū a tēpe late inie quē ligauit nō p̄t absoluerē. de of. dele. q̄renti. Itē si sit cōmensalis aduersarij vel sit nat⁹ de terra sua v̄ sit in districtu vel p̄tate sua vel si nō audeat ad iudicē accedere sine p̄iculo mortis licz habeat l̄ras de p̄ducto. v̄ lit. non p̄est. accedēs.

Itē si sup̄ p̄uilegijs pape cā p̄stat non p̄t ali⁹ de cā illa cognoscere. de iudi. cū p̄uenisset. Itē si altero iudice p̄sule citat⁹ fuerit re⁹ non tenet r̄ndere. de offi. dele. p̄udentiā. z. c. cū causaz

Itē si a iudice sup̄ aliquo certo articulo appellauerit ad papā p̄t ip̄m habere suspectum. de appell. ad hoc. Itē si p̄ l̄ras vel p̄ nunciū nō excusauit se int̄ esse nō posse vel non velle. de offi. dele. p̄udentiā. Itē si nō est articulus exp̄sum. de rescrip. pastoralis. in fi. non p̄t cognoscere de illo articulo. de of. dele. cū olim. Itē si iudicē s̄tis cā p̄tingat iudex p̄t haberi suspect⁹. de iudi. cām que. Itē si sit iudex soci⁹ aduersarij. de of. iud. dele. insinuare. q̄ ibi erat familia ris aduersarij. Itē si aduocat⁹ sit clericius iudicē. p̄t recusari ne p̄t foueat ei⁹ cuius cui⁹ clericus p̄curator est. de ap. insinuatū. Itē clericus nō cōmensalis p̄t esse aduocatus. de of. iud. ca. j. Itē si

non sint p̄sone secure in adendo iudicio eūdo v̄ redeūdo. iij. q. i. r. honoratur v̄ lit. nō p̄est. accedēs. de ap. ex pte. Itē si p̄ra iusticiā iurisdicctōz velit differre. ff. de iurif. om. iud. l. ex territorio.

De exceptionib⁹ p̄ra assessorem. Si quauerit alterā p̄tē si mandati fi. ex. p̄t appellari ab ei⁹ gratiamie. de p̄uif. ex pte. q̄ loquit de iudicib⁹. Itē si non habeat p̄sonā stādī in iudicio. v̄ si sit ex cōcatus vel interdici⁹ vel suspēsus vel suspectus. v̄ dictū est de iudice.

De exceptionibus p̄ra auditorem. Si quauerit alterā p̄tē si mandati fines excedit merito suspect⁹ est. de of. dele. super q̄stionū. Nota q̄ in oib⁹ casib⁹ p̄t excipi p̄ra auditore quos sup̄ supra diximus. nō tñ recusari valer q̄ de p̄sensu p̄tū admittit. nisi in supradictis casib⁹

De exceptionib⁹ p̄ra locum. Si vltra duas dietas citef extra p̄uincias p̄t excipe. de rescrip. nō nulli. z. ca. ex pte. Itē si non sit iurū venire ad locum assignatū p̄tibus venire non tenet de ap. ex pte. Itē si sit locus imminat⁹ nec sit ibi iuris peritorū copia. v̄ h. eo. ti. statutum. lib. vi.

De exceptionibus p̄ citatōez. Si sit dies feriata vel dñica vel festū solene nō valer si fiat citatio in dieb⁹ festiuis. fm q̄ notauit hostien. de fer. p̄q̄r. Itē si sit p̄ rem rusticā p̄uentus. ff. de feri. l. solet. Itē si villatōz v̄ ipsi nō habuerit. xx. dierū. iij. q. iij. §. offerat. hoc tñ intelligas hodie eē in arbitrio iudicis. eē de ap. p̄sonas. z. ca. se. de hoc notat. Itē si validudine vel tēpestare fuerit impeditus. vel in flumie. ff. si q̄s cau. l. nō exi gimus. §. si quis. Item si vocatus fuerit ad mat⁹ tribunal. ff. eo. ti. l. si q̄s fuū Itē si añ restitut⁹ fuerit citat⁹ non tenet r̄ndere. de ordi. cog. cū dilectus Itē si fuerit vespe citat⁹ nō tenet r̄ndere. de of. dele. p̄sulis Itē si p̄ma citatio fuerit p̄emptoria. de dila. dilecti zc.

Exceptiones

De exceptionibus 3 excusatores.

Si sit simplex nunci⁹ nō valet. extra de pui. ex pre. sicut mittit excusator sic pōt mitti pcurator. de do. 2 pti. cū dilect⁹. Et hoc intellige sū qd dicit de pui. qre. Itē si nō expōsit causam absencie istius quē excusat. de of. dele. si p debilitate.

De exceptionibus ptra actorē

Si actor est piurus non pōt habere rez illā quā petit nec ipam petere de iureiurā. qrelā. Itē si ppetuo renunciauit rei petite. de rescrip. ex pre. Itē si retro

actitata nō fuerint in scriptis redacta. de pba. qm̄ 3. Itē excōicatus de offi. dele. prudentia. §. sexta. 2 de excep. a nobis.

Itē si excōicatus nō pstat cautionē stare mandatis ecclie absoluti nō debet. de sen. excō. q in dubijs. Itē si aliq⁹ fuerit excōicatus 2 lras speciales ad aliq⁹ iudices delegatos vel testes sue absoluti onis nō habuerit. de sen. ex. sicut nobis

Itē si sit absolut⁹ 2 nō ab eo a quo debet absoluti. de of. ordi. prudentia. §. sexta. Si plurib⁹ causis fuerit excōicatus 2 ab oibus nō fuerit absolut⁹. de sen. ex. cō. cum p. cā. 2 ca. officij Itē si sit libtus vel seru⁹. de ser. nō oz. de famul. ff. d in ius vo. l. iij. Itē si nō fuerit psecu-

rus appellatōz suā infra terminū cōpetentē valet snia 3 ipm lata. extra de ap. romana. 2. ca. psonas. Item si fuerit abbas vel pōr nō audit sine lris capll. de trasac. ptingit. de reli. do. cū dilect⁹. 8 re iudi. cū em. vbi dicit q monachi nō audiātur sine pſensu sui abbatis. Itē si pactū vel trasactio interuenerit spe symonie. licet facta non fuerit. ij. q. ij. §. pio. Itē si de re sacra vel ecclesiastica fuerit trasactio facta. de trasac. ex litteris. Item si nō fuerit restituti omne quod zelo bono expendit. de resti. in iute. ca. j. Item si iudex i ppta causa. Cne quis in sua causa. l. j. Item si causa sit criminalis 2 iuret de calumnia. ca. j. de iuramen. calum. Item si post acceptationem lite-

rarum res translata fuerit. 2 qul possidet maliciose se absentauerit. de alie. iudi. m. cau. fac. ca. j. Item si fuerit patrocinator alicui super rem quam petit sibi sit p iudiciū. de trasac. ex lris.

Item si de consensu partium iudices fuerint impetrati nō possunt postea recusari. de causa posset. 2 proprie. cum olim. Item si fuerit clericus ordinatus non debet iurare de calumnia si ne consensu sui prelati. de iur. calum. j. Item si potuit cōtradecere 2 non cōtradixit. post non audit. extra qui ma. accusa. possunt. cum in tua. de iurepatro. ex litteris. Item si potuerit excipere 2 non excipit. sit ei preiudiciū. de pui. quia de iurepatro. ex litteris.

Item si excipiendo cōfessus fuit intentionem aduersarij. de trasact. preterea. Item si reus sit eger non tenet venire. de pui. querelam. v. q. iij. si egrotans Item si non habuit viginti dierum inducias. iij. q. iij. offeratur. Item si non dat cautionem sufficientem q prosequatur litem. aut si non potuit statim certam penam quam se passurum promittat. vi eo. ii. ca. offerat. Sed hodie non datur ista cautio propter contrariāz cōsuetudinem. Item frustra petit debitū qui id quod petit non impedit. de vsu. michae. Sed distingue. q: si reus statim apposita petitione actoris vult pponere petitionem suam nec differre vsq post litem contestatam. nec actor tenet primo respondere super petitione rei. sic intelligit de oz. cogni. cum dilect⁹. Et intelligit q conuentio 2 reconuentio vna sententia terminatur. 2 in pntenti vna vertitur post aliam. Si autem reus differat pponere petitionem suā vsq p litem contestatam. postea non auditur donec prima causa fuerit determinata. Et sic intelligitur. C. de sen. 2 interlo. om. iij. l. qnt. 2 i tali casu dicit fieri recōuentio corā eod iudice. Itē si nō p se ppoit

Exceptiones

factū suū sed p̄ aduocatū nō audir̄. d̄
tu. pastoralis. Itē si non fuerit requisitus
ante ingressum cause. de testi. spo. cum
venissent. 2. ca. se. Itē si de possessiōe et
p̄prietate agit iudex d̄ vtroq; cognosce
re debet. de cā pos. 2. p̄p̄le. ca. vlt̄. Item
p̄pter maliciā v̄ri nō debet mulier ma
nere indotata. de pig. ex l̄ris. imo credi
toribus p̄fer̄. de iure in dote sua. Item
actor nō debet venire p̄tra iuramentū
suū. extra de iureiuran. si quis.

De exceptionib⁹ p̄tra p̄curatorem
Si fuerit excoīcatus q̄n̄ incepit p̄cura
re. de proba. post cessionē. Itē si sit pro
curator abbatis sine capli legitimis as
sertionib⁹ non audir̄. de trāfac. p̄tingit.
Itē si non sit legalit̄ missus de procur.
ca. j. legaliter. Intellige sic q̄ debet ha
bere l̄ras de rata p̄tineres nomē aduer
sarij. nomē p̄curatoris. nomē dñi q̄. quē
2. in q̄ cā: 2. nomē iudicis corā q̄ litigat
ratū h̄re dñm. q̄cqd̄ cum eo actū fuerit.
ff. de p̄cu. vbi exp̄sse hec interponunt.
Itē nisi p̄tineat in l̄ris p̄curationū ar
ticulus p̄uentōis rei de q̄ agit non pōt
p̄stitui procurator p̄ eas. de offi. dele. c.
cū olim. Itē si sit canonic⁹ regularis si
ne assensu maioris sui audiri nō debet
in cā p̄p̄la. de postu. ex p̄te. Itē si sit p̄
curator in cā criminali. de p̄ocur. tue.
q̄d non pōt esse de accu. veniens. Item
si nō habeat mādātū de rato. de offi. de
le. coram. Itē si non probauerit se inno
centes de obiectis criminibus. C. de p̄
cura. rerum criminis.

De acceptiōibus cōtra aduocatos.
Si sit monach⁹ vel canonicus regula
ris. de postu. ex p̄te. nisi in causis p̄p̄is
2. p̄sensu capli 2. abbatis. v̄tibi. Itē si sit
clericus cuiuscūq; ordinis nō audir̄ in
foro seculari. de postu. ca. j. nisi cā p̄p̄la
vel pro miserabili p̄sona. Itē si sit infā
mis quacūq; infamia iuris vel facti.
v̄t in l̄ti. de excep. §. vi.

De exceptiōibus p̄tra libellum.

Si sit obscurus. q̄ pro eo nihil reputat
dicere. ff. de interro. act. l. de etate. §. Si
q̄s. vbi d̄ q̄ nihil interest. aut neget aut
taceat q̄ interrogatus obscure r̄ndeat.
aut incertū relinquat litigatorē ad idē
ff. de cōfess. l. certū. Itē si articulus sup
q̄ p̄uenit non exp̄imat non tenet r̄nde
re de offi. dele. Cū olim. Itē si non p̄ti
neat in libello p̄sona iudicis nomē acto
ris 2. id q̄d petit. ij. q. viij. libellozum.
Itē si procurator vel syndicus petit rē
eccle. vt. C. de ept. 2. cle. aut. sed hodie 2
ibi noīe suo non pōt petere cū habeat
p̄tatem autoritates 2. vilitatē non dire
ctā. indecēs em̄ est q̄ qui non pōt dire
cte posset deducere in iudiciū. ff. de iur.
delibe. ait pretor.

De exceptionibus p̄tra testes
Si testis sit excoīunicatus. d̄ testi. ve
niens. si nō fuit p̄ns 2. vocatus testificat
se vidisse. ix. q. iij. §. de his. d̄ spō. ex p̄te.
Itē actor 2. p̄siliator in eadē cā. de testi.
insup. Itē si nō fuerit p̄ns q̄n̄ testes iu
rauerūt p̄tra quē fert testimoniū. Itē
si sit laicus 2. clericū in cā criminali. de
testi. de cetero. Itē si sit solus testis. de
testi. l. 3. Itē si sit eo d̄ crimie isecr⁹. d̄ testi.
p̄sonas. 2. ca. veniens. Itē si sit piurus. d̄
testibus. sicut nobis. Item si nō proba
te vite 2. bone p̄uersatiōis 2. fidelis. Itē
si nō valuerit testimoniū q̄d p̄ns dixit
Itē si sibijūnicē p̄radicūt. aut si sint se
culares 2. clericū. de elec. bone. de p̄ba.
licet. Itē si post publicatas attestatiōes
deposuerūt. d̄ testi. ca. cū venisset Itē
si testi crimē obijcit non admittit quo
usq; probauerit se innocentē. d̄ testi. fra
ternitatis. 2. ca. testimoniū. fallit tñ i cri
mine lese maiestatis symonie 2. heresis
Itē si sit criminosus vel lentis opiniōis
d̄ proba. l. 3. Itē si in q̄tra productiōe ni
hil sit solēnt adhibitu aī fieret 2. ius.
de testi. in causis. Itē si fuit renūciatus
productioni testiū nō d̄nt ampli⁹ pro
duci nisi sup̄ nouis articulis. de testib⁹

De p̄scriptionibus

fraternitatis. z ca. tanq̄. z ca. cum venis-
set. z ca. ex tenore. etiam si iterum iuret
de test. fraternitatis. z ca. intimauit. Itē
qñ testimoniū fuerit publicatū valet re-
probatio testium. de testi. ex parte. Itē
si sit infamis suspectus vel aliqua ma-
cula manifesta respersus. vel si opponi-
tur crimen de quo confessus vel conui-
ctus est. de except. deniq̄. de p̄sump. du-
dum. de offi. dele. prudentiam. §. sexta.
Et si sit p̄cio conductus vel non sit ido-
neus vel mutus. de testi. placuit. Itē
si sit de familia illius qui produxit. de
testi. in litteris. Itē si aliquis de suo ad-
dit mendacium totam seriem rei deco-
lorat. iij. q. ix. puta. z ca. simplex

De exceptionibus contra diffini-
tiam sententiam.
Si sit lata ab eo qui non habuit iuris-
dictionem. de consue. ad nostram. Itē
si non sit lata in scriptis. iij. q. j. in primis
Item si sit lata non premisso ordine iu-
ris. iij. q. vi. §. diffinitiva. C. de sen. z in-
terlo. om. iu. Item si sit lata contra ius
de re iudi. ca. j. Item si sit lata partibus
non presentibus. iij. q. ix. caueant. Itē
si sit lata die feriata. de ferijs conquest⁹
Item si sint plures iudices. z vnus sen-
tentiauit z alter non. l. dis. qui diffiniti-
uam. Item si sententia non continet
absolutionem vel condemnationē. C.
de senten. z interlo. om. iudi. l. presens.
ij. q. vi. diffinitum. Item si sit lata a iu-
dice non sedenti p̄ tribunali in loco cō-
sueto vbi solet ius reddi. iij. q. j. in primis
Item si iudex in fine prolationis non
exprimat petitionē actoris z obligatio-
nem rōne rei z eius exceptiones. De-
bet em̄ hec oīa z quicquid petitiū vel ob-
ligatū fuerit sub breuiloquio proferre.
Item si iudex sit excommunicatus. de
re iudi. ad pbandum. Itē iudex si sen-
tentiam dicat z per alium legat. C. de
senten. ex. periculo recitanda. l. ij. zē

Finis huius tractatus

Incipit tractatus p̄scriptionum
compositus per dominum dynum de
mugilo legum doctorem

P̄scriptio. xx. horarum.

Stabiliter colli

nge q̄ p̄scriptiōes que sparsim
sunt posite in corpe iuris sum-
marie z dilucide ac distince possūt cō-
prehendi. Notandum in primis est p̄-
scriptio horarū. xx. scz de viro qui debet
detinere adulterum deprehensum cuz
vixit. vt. ff. de adul. l. capite.

P̄scriptio vnus diei

Est p̄scriptio vnus diei qui vna vo-
ce noluit appellare dissoluta figura iu-
dicij si non ilico appellauit non postea
audis sine libello. vt. C. de appel. l. liti-
gatoribus. vbi talis casus scz lata sentē-
tia vnus ex litigatoribus vult appella-
re. si appellat statim valet tunc z sine li-
bello si ex intervallo tunc non valet ei⁹
appellatō nisi detur in scriptis. vt dicta
l. Est z alia scz iudicis qui sententia tu-
lit. qui eo die quo diffinitū poterit sup-
plere si quid erratū est. vt ecce debebat
absolvere condemnauit. vel condem-
nare debeat aduersarium meum in cen-
tum z duobus assibus z condemnauit
in centum tñ. vñ quia debebat absolue-
re condemnauit vel econtra. vt. ff. de re
iudi. l. Paulus.

P̄scriptio duoz dierum

P̄scriptio duorum dierum est q̄ obij-
citur ei qui ornatum iumentum vendi-
dit. vbi si non ante biduum emptor or-
natum petit postea non habebit. vt. ff.
de edil. edic. l. ediles. §. videndum. vt ec-
ce habeam vnum equum vel iumentū
z volebam eum vendere. ita q̄ ipsuz or-
nauit ultra q̄ fuerit consuetum. licitum
est emptori infra duos dies opponere
exceptionem.

P̄scriptio trium dierum

Est p̄scriptio triū dierū vt in aduocato.

De prescriptionibus

cui licet infra triennium corrigere errores suum. vt. C. de erro. aduoc. l. vi. vbi dicitur qd error aduocati litigatoribus obesse non potest. vt aduocatus debebat proponere vnam actionem et proponit aliam. tunc licet aduocato infra triennium corrigere errores suos. vt dicta. l. Item legem fructus proprii arboris in agro alieno. vt. ff. de glan. l. e. l. j.

Prescriptio quinque dierum.

Est prescriptio quinque dierum. scilicet illius qui promissit hominem sistere in iudicio certo die. et post dies. v. vellet exhibere non potest. vt. ff. si quis caus. l. si post tres.

Prescriptio nouem dierum.

Est prescriptio nouem dierum vt non conueniat quod ex persona defuncti ante. ix. dies post mortem dies connumerandos. vt. C. de sepul. vi. l. cum sit iniustus. in autem. sed ibi posita. vbi dicitur. sed nec ante nonnem dies ab obitu connumerandos.

Prescriptio decem dierum.

Est prescriptio decem dierum. C. de appell. autem. hodie. vbi dicitur in glo. ipsi quod si reus fuerit condemnatus a tempore sine vt quod erat absens habet spacium decem dierum ad appellandum. et hoc intellige vbi procurator fuit prius. vel non soluendo vel causa istius condemnati fuit probabiliter vt in palle. autem. in glo. et C. de iudi. l. p. perandum. et C. de fru. et lit. exp. l. iij. et C. quod et quando in. l. ab eo. et hoc si non fuit defensio a procuratore et non appellauit procura. Non queris. an audias omnes ad appellandum. et dic quod non. C. de pecu. l. q. absente. et C. de iudi. l. perandum. §. si. et dic vt ibi. et idem est in sententia arbitri. vt. C. de arbit. l. pe. §. si autem. in glo. Est et alia. vt. ff. de edili. edic. l. q. si nolit. §. si quid. vbi talis ponit casus. ego emi a te vnam rem isto pacto quod si mihi displicuerit sit inempta. quam tunc debeo ei reddere infra. x. dies si res si placuerit mihi. alio non audiat elapsi. x. diebus. vt dicta. l. q. si nolit

Prescriptio. xv. dierum.

Est et prescriptio alia. xv. dierum. vt. C. de test. l. si quando vbi dicitur quod testes producti in alia potestate ciuitate vel loco cogunt ibidem stare vbi sunt producti p. xv. dies infra quos iurari debent deponere et fidei iutores dare de non recedendo. et si dare non poterint eorum committat iuramentum. et hoc expensis productis. sed ultra illos. xv. dies spectare non cogunt adeo quod si iurauerint et deposuerint infra illos. xv. dies siue non ulterius non cogunt. vt dicitur in lege. **Prescriptio. xx. dierum.**

Est alia prescriptio. xx. dierum. vt. C. de li. core. autem. offerat. de eo qui vult litem prestare. vbi dicitur quod oblato libello ei quod ad iudicium vocandus est dat spacium. xx. dierum. in quibus deliberet an cedat vel pretendat. vt in palle. autem. vbi dicitur exinde perbitis sponsalis et. dy. Est et alia. vt C. de sen. et interlo. om. iudi. l. cum papt. nianus. in autem. ibi posita. vbi dicitur quod si conuentus coram iudice delegato huiusmodi suspectus potest ipsum accusare infra xx. dies. diebus. xx. elapsis non auditur vt predicta autem. Est et alia que dat iudici qui deposito officio desinit de causa coram eo suborta terminanda siue criminalis fuerit siue civilis. vt. C. de oes iudices tam civiles quam milites. l. j. dy.

Prescriptio. xxx. dierum.

Est prescriptio. xxx. dierum. vt. C. de non nu. pecu. l. in scriptibus. §. super certis. vbi dicitur quod si creditor fuerit confessus sibi solutum esse quod non erat. vel reddidit instrumentum quod tunc debitor petat exceptio. xxx. dierum. et elapsis. xxx. diebus tunc agere non poterit. Est et alia quod vectigal si soluit. vt. ff. publi. l. iparatores. et l. interdum. et §. si super dy. Et est alia prescriptio. quod visus est via. vt. ff. de rei. actio. §. l. e. j. §. si autem Est et alia prescriptio. scilicet illius qui vult sentire contra naturam in suis condemnatis. vt. C. de pe. l. si vindicari. Est et alia de eo qui debet suum inuentarium inchoare post

De p̄scriptionibus

q̄ nouit apturam. vt. C. de iur. deli. l. sci mus. §. si aut̄ primo. vbi dicitur q̄ si quis d̄ iure hereditatis defuncti dubi tat an debeat adire nec ne. nō est neces se deliberare. sed tantūmō facere innē taritū z hereditatē adire. q̄ recepto in uentario z adita hereditate incipit cur rere dictū tempus. vt in pal. l. dy. Est z alia que incipit currere damnuj passo ex certo capite. l. aquil. vt. ff. ad. l. aquil. z insti. e. §. illud. vbi dicit q̄ si aliq̄s in terfecit seruū q̄ infra .xxx. dies nō solū possunt exigere ab eo p̄cium seruī sed etiam id quo dānificatus sum. vt quia seruus meus erat institut⁹ heres. z ipe non poterat adire sine iussu meo ita q̄ fuit interfectus anteq̄ adeat. ego ī in fectorē agere possum. nō solum ad ser uī extimatōem sed etiaz ad extimatōez hereditatis. vt in dicta. l. dy. Est z alia. vt. ff. de accu. l. iij. §. si. vbi dicit q̄ si q̄s accusauerit z accusator mortuus fuerit vel impeditus agere q̄ tunc reus pōt ī eum vel eius heredes ad integrā satis factōem. Est z alia. vt autē. de intro. et exhi. re. §. j. que dat ei qui reducēdus est ad cōponendū res suas z ad cōpo nendū mēstos penates corā iudice lo ci vel coram magistratibus.

Prescriptio. l. dierum.

Est z alia p̄scriptio. l. dierū. vt insti. d̄ excu. tut. §. q̄. vbi d̄ q̄ si q̄s dat in tu tore alicui⁹ pupilli vel curatore alicui⁹ adulti z velit se excusare nō refert si nō appellat statim cum possit se excusare spacio. l. dierū. vt dicto. §. dy. Est z alia q̄ iudex depositus ab officio suo debz in eadem p̄uincia vel ciuitate cōmora ri. l. diebus. vt. C. vt omnes tam ciuī. q̄ q̄ milī. l. j.

Prescriptio duoz mensium.

Est z alia p̄scriptio duoz mensiū. vt C. de lit. cont. auten. libellū. vbi actor infra duos menses cause litem cōtesta

re debet. alioquin expensas in disp̄las cogitur restituere cōuēto. l. hoc hodie de consuetudine non seruetur de iure tamen est ita. Est z alia p̄scriptio. vt C. de adul. l. si. que datur ad seruos to quendos post missionem repudiij. Est z alia. vt. C. de iur. deli. l. sci mus. §. si autem. vbi dicitur q̄ incepto inuētorio debet terminari infra duos menses. vt in p̄di. §. Est z alia de debitore fisci qui vult dila. impetrare in minorib⁹ sum mis z causis. vt. ff. de iure fisci. l. dela tor. §. in fiscalibus. que cause dicantur minores distinguuntur. vt. C. de defenf. ciuī. l. j. vbi dicitur q̄ minor causa ē le gis. Est z alia fisco opponenti compē satōem. vt. ff. de iure fisci. l. aufertur. §. compensatōem. vbi dicitur q̄ si quis ve lit fisco compensat. opponere debz d̄ cere sibi debere infra duos menses. nā duobus mensibus elapsis non audif. vt dicta. l. Item iudici cognoscenti de causa ciuili. vt in auten. vt clerici apud p̄p̄ios episcopos conue. §. si tamen. d̄ decurionibus. colla. vj. Item viris reli giosis vel clericis personatus habenti bus ph̄sicam vel leges audientibus. vt extra ne cle. vel mona. c. non magno opere. z eodem ti. c. super specula. Est z alia. si ancilla vendita fuerit z manū mittatur. si tamen presens fuit. vt. ff. d̄ his qui sine ma. ad li. perue. l. si. §. sed contra. Est z alia de eo qui fideiussit si ne scriptura sui ad tempus in causis p̄ natis seu publicis. Est z alia de emph̄ theota vt posset vendere possessionem prius denunciatione a domino facta. extra de iure emph̄. c. potuit. z. C. de iure emph̄. l. vlti. §. si autem. vbi di citur. q̄ si aliquod instrumentū inter dominiū z emph̄iteotam interuenit tunc id quod in dicto instrumento p̄t̄ nel seruari d̄z. si aut nulluz pactū fue rit subaudi de alienando vel venden

De p̄scriptionibus

do. et tunc primo et principaliter de domo suo denūciare et expectare ipsum per duos menses. duobus mensibus elapsis poterit vendere melioratio si suas culciq. ut dicta. l. Est et alia ut cum actor promittit se exhibere in iudicio tepe non adiecto elapsis duobus mensibus. talis fidelissimorū ulterius non tenetur. et ideo quod actor videt a lite discedere velle cum promittit lite se contestaturū infra duos menses a die dati libelli et non fecit. ut C. de iur. deli. l. scimus. §. igitur.

Prescriptio. lx. dierū.

Est et alia. lx. dierū. ut. C. ad. l. iul. de adul. l. iure mariti. ubi dicitur quod si maritus vult accusare adulterium vero. quod si ipse accusat infra. lx. dies bene potest computatur a die commissi adulterii. ut ibi dicitur. Item non cogit se subscribere ad penam talionis nec puniri ut calumniator si non probauerit infra dictos. lx. dies. ut. ff. e. l. q. uis indubitati. et. l. si is cui. Est et alia quod datur noie ornamentorum non pretiosorum redibendum. ut. ff. de edili. edicto. §. si autem. Est et alia. ut. C. de lit. contes. l. j. et autem. libellū. ubi dicitur quod si actor porrecto libello contestatus non fuit litem coram iudice quod elapsis duobus mensibus non audiat. ut ibi de hoc. Est et alia. ut. C. de epi. et cle. autem. clericis. et. l. omnes qui §. in hoc autem. ubi dicitur quod si iudex iudicanerit in civili quod sibi competat prescriptio infra duos menses. ut in predictis. l. Est et alia. ut. C. de fide. instru. l. sanctimus quod obijcit ei qui promittit putare personam alterius sine scriptis sed tamen nudis verbis. ut in dicta. l. est et alia. ut cum quis sic emit rem ut si displicuerit sit inempta. tunc seruandū est tempus de quo est actum si vero nil de tempore actus est lex statuit spacium. lx. dierū. infra quos debet emptori rem restituere. et prius habere. ultra non auditur nisi cum cause cognitione. versatur autem cause cognitio ut si iudex quod aliquid qua iusta causa emptori fuerit impedi-

mus decerneret ut non restitueret si res si bi displicebat. nec etiam ultra illud tempus auditur emptor ut dictis iuribus l. quod si nolit. ff. de edili. edict.

Prescriptio centū dierū.

Est prescriptio centū dierū. ut. C. quod admittit. ad bo. pos. p̄nt. l. j. et insti. §. bo. pos. §. liberis itaq. ubi dicitur quod aliquis putat sibi competere. bo. poss. iure consanguinitatis quod a die mortis defuncti huius spacium centū dierū quibus elapsis non audit postea. ut ibi dicitur.

Prescriptio trium mensū.

Est prescriptio trium mensū ut quod he res dicebat se repudiatum necesse expectabat per spacium trium mensū. C. de iur. deli. l. scimus. §. cum igitur. Est et alia prescriptio. que obijcit ei qui non per herede habet. ut. C. de iur. deli. l. si. Est et alia ad inventarium faciendum. primo dant. xxx. dies ad incipiendum qui currit sibi a tempore quo sciuit sibi hereditatem delatam ex testamento vel ab intest. postea dant. lx. dies ad complendum. et sic in vniuerso sunt tres menses. et hoc si omnia bona sunt in eode loco. Si vero absint ab eo loco habet heres spacium anni ad inventarium faciendum et complendum. ut. dicta. l. scimus. C. de iure deli. Est et alia. ut de decurionū origine disputat. ut. C. de cu. l. generali. Alia est que competit marito quod confessus fuit se recepisse dotem quam in veritate non recepit. ut in autem. de tpe non so. do. l. petis. §. ergo. in fi. et autem. quod locum. C. de coll. Est et alia. ut in autem. cum. de appel. cogno. §. iij. Est et alia si obijcit quod vnus ex litigatoribus renunciat testibus seu testamento. et alii. in dicta autem. Est et alia si nouū opus fuerit nunciatum et reum satisfacere non est actum. ut. C. de no. ope. nun. l. j. et. C. de edifi. pri. l. vi. Alia est que competit creditori hereditario per heredem. ut. C. de iur. deli. l. si. Alia est que de eo qui non debet morari in sua puincia. ut. C. de asser.

De p̄scriptionibus

le. iij. Alia est de eo qui dilatoem petit neq; testes neq; infra pduxit. vt. C. de dila. l. j. dy. Alia est cum m̄fimoniu du-
rauit plus duobus annis z minus de cennio. quia dantur tres menses z vlti-
rius non auditur. Alia est que datur p-
ti que vult concludere in causa. vt. C. d
iudi. autē. iudemus. z in auten. vt. cu3.
de appel. cog.

Prescriptio. iij. mensium.

Est z p̄scriptio quattuor mensiu. vt
post latam iniam iudi. vsure currat. vt
C. de vsu. rei iudi. l. ij. Alia ē que dat so-
cio qui impedit interfectioēz si potius
nolit cōferre. vt. C. de edi. p. l. si vt ppo-
nis. z. ff. p socio. l. si frēs. S. idem iudit.
Alia est que datur cōtra introzē vel cu-
ratorem qui causam restitutōis nō pe-
gerit. vt. ff. d̄ exen. tu. l. qui bōa ḡra. dy.

Prescriptio. v. mensiu.

Alia est p̄scriptio quinq; mēsiū qñ eadez
pūincia testes vel instrumēta. pducūt
Alia ē p̄scriptio quinq; mēsiū de eo q
pōt redimere ab emptore. vt. ff. de redi.
l. sciendū. S. finali.

Prescriptio. vi. mensiu.

Est p̄scriptio sex mensiu. s. in redibi-
toria. vt. C. de edic. ad. l. ij. Alia est. s. de
eo cui ab herede scripto manente in ea
dem pūincia querela inoffi. testa. ppa-
rat. vt. C. de inoffi. testa. l. pe. in fi. alleg.
S. sanctim⁹. vbi expeditū est. Est z alia
q̄ ipetrauit dilatoem. vt d̄ dila. l. j. Est z
alia d̄ eo. q̄ manumisit ancillā. vt. insti.
qui z ex qui. cau. ma. S. iuste. nisi fuerit
iusta causa impediens. vt. C. de man.
Est z alia de eo qui vult redimere mā-
cipsum. vt. ff. de edili. edic. l. sciendum.
Est z alia que competit pro relict. sub
condi. vt. C. vti. possi. l. j. Est z alia in be-
neficijs concedendis. vt. extra de p̄ces.
p̄ben. c. nulla. Est z alia que datur con-
tra accusatozē multertis de adulterio q̄
p lapsum sex mensium remouetur ab
actione. z coputant isti sex menses vti

les a die diuorij. vt. ff. ad turp. l. l. j. S.
accusatōem. dy.

Prescriptio. ix. mensium.

Est z alia p̄scriptio. ix. mensium. s. cu3
de vltra marinis partibus testes pdu-
cūt. vt. C. de dila. l. j. Est z alia qñ ali-
quis post dilatoem repetit dilatoem.
vt. C. de iur. deli. l. ff.

Prescriptio. x. mensium.

Est p̄scriptio decem mensium. vt in
auten. vt. liti. in. z dy.

Prescriptio vnius anni.

Est p̄scriptio vni⁹ anni qua admit-
tuntur descendentes ad petendūz bo.
pos. z non vltra. Est z alia quanto mi-
no. vt. ff. de edili. edi. l. sciendūz. S. fi. C.
eo. l. ij. in quibus dicit q̄ redibitoria et
quanto minoris distulit emptor con-
querēs de morbo vel vicio vltimus nō
auditur. Est z alia p̄scriptio de seruo
qui cum subtraxit inscio dño infra an-
num tenez in quadruplū post annū in
simplum. vt. C. vi bo. rap. l. si res. Est z
alia que datur ad bo. pa. C. vñ libet. l.
fi. Est z alia de eo qui absuit cā reipub-
lice vel alia iusta causa. vt. C. in quib⁹
ca. in inte. resti. nō est neces. l. j. ff. ex qui
bus cau. manu. l. pe. z. C. e. l. vlti. Est et
alia d̄ eo qui alienat causa iudiciū mu-
tādī. vt. ip̄e postea haberet. vt. ff. de alie.
in. mu. causa fac. per totum. Est et alia
que datur pro homie mortuo de eo qd
deiectum erat. vt. ff. de his que deie. vel
essu. S. hec actio. ver. si libero homini.
Est z alia de seruo interempto z retro
computatione facta. vt. ff. ad. l. aqul. l.
vlti. S. si ita. Est z alia vt si qd pecuniaz
recepit vt negociū aliquod faceret.
vt. C. alle. ff. de calū. l. j. Est z alia vt si
quis conuictū faceret. vt. C. de inu. l. j.
z. l. si non conuicti. Est z alia vt si quis
per metum vendidit. vt. ff. q̄ me. causa
l. si cum exceptione. S. ij. Est z alia vt p
scriptum heredem adeatur hereditas.
vt. C. de insti. z substi. l. iij. in fi. dy. Est

De prescriptionibus

et alia que datur pro nomine peculij. vt. C. ad macedo. l. macedoniū. Est et alia cum seruo cum peculio precio peculij statuto vendito. vt. ff. de pecu. l. et ancilla. §. ij. Est et alia de eo qui in fraude creditoris alienauit omnia bona sua. vt. D. de reno. his qui in frau. cre. l. vlt. Est et alia vt fiat inuentariū de rebus existentibus alibi. vt. C. de iur. deli. l. scimus. §. si autem. Est et alia de pclamati. in libertate si citatus non venit. vt. C. de asser. tol. l. j. §. si nō. Est et alia vt heres soluat legata et fideicommissa. vt. in autē. de here. ab intesta. §. illud dy. Est et alia de creditore qui rapuit res obligatas. vt. C. vi bo. rap. l. ij. Est et alia de eo qui vocauit in iudiciū illū quez vocare nō debuit. vt. ff. de in ius vo. l. pe. Est et alia de accusato qui petebat honorē. vt. C. de mu. et ho. l. reus dol. dy. Est et alia si quis expulsus vi est. vt. C. de iudi. l. ij. Est et alia vt ep̄s extra dyoce. existens. §. suam ecciam non ster. vt. in autē. de sanc. epi. §. j. Est et alia de eo cui iminebat tutoris petitio. vt. autē. sicut. C. de leg. tu. Est et alia de eo qui vocatus ad iudiciū non venit. vt. C. de requi. l. j. Alia est in causa appellatiōis. vt. C. de tem. ap. autē. ei qui. Est et alia de dote soluēda soluto m̄rimonio. C. de rei vx. act. §. exacti. Alia est si quis ius dicendi non obtemperauit. vt. ff. si quis ius diui. non ob. l. j. §. si. dy. Alia est que obijcit filiis emancipatis nō petentibus bo. pos. vt. insti. de bo. pos. §. liberis itaqz. Alia est que obijcit extraneis heredibus. C. de iur. deli. l. cum antiquiori bus. Alia est que obijcit postulanti si bi adijci de rebus venditis creditorib⁹ vt. C. de iur. deli. l. vl. Alia est que obijcit dñis qñ quis de nouo ē factus seruus. vt. in autē. de san. epi. Est et alia vt si cui relictum est vt nubat seruo. Est et alia qz remouent suspecti officiales cū

officiū recte nō administrāt. vt. C. de suspect. tu. l. j. Alia est que obijcit minori. §. de dote non numerata. vt. in autē. de tempo. nō solu. pe. §. generali. Alia est si maritus scripsit se dotez recepisse quā nō recepit. et si mortuus infra biē niū post annum soluere compellitur. vt. de nō nu. pe. l. j. Alia est. qui sine cōmeatu de castris recessit si redire noluerit. vt. C. de coll. l. vlti. Alia est qua remouent forissimi milites si annonam nō petant. vt. C. de milit. an. l. j. Est et alia que obijcit vasallo inuestiturā nō petēti. vt. x. col. quo tpe mī. inuesti. pe. de. §. j. Est et alia. qui interficit seruū vel pecudem. vt. ff. ad. l. aquil. l. ij.

Prescriptio duorum annorum.

Est p̄scriptio duorum annorum que datur debitori neganti sibi pecuniā mutuatā. de ver. obli. p̄ totum. Est et alia de dolo. vt. C. de dolo. l. si. vbi datur biēniū cōtinuum actiōem de dolo moueri posse siue p̄senti siue absenti. et cōputat nō a die scientie sed a die cōmissi doli. Et nota qz non p̄petuatur hec actiō lit. in cōte. nec est rep̄re in alia actiōe. qd est notandū. Est et alia de p̄rimonio fabri censi. vt. C. fabri. li. xj. Est et alia de locatiōe horreoz. vt. ff. loca. l. cum dñi. Est et alia de muliere p̄fecte etatis q̄ pignus dedit vel locauit. vt. C. ad vell. l. si mulier. Est et alia de emphiteota q̄ si alienat eo noie. vt. in autē. de non alie. §. ij. Est et alia vt causa incipit. vt. C. vt intra certū t̄ps cri. quest. ter. l. vl. Est et alia de cri. deser. p̄dij. C. de agri. et cen. l. agris. Est et alia de submersis. C. de naufra. l. pe. Alia est de do. fisci et defensoris ciuitatis. C. de aduo. diner. iudi. l. sanctim⁹. Est et alia de mortuo in terra transmarina legat. vt. de le. l. j. Alia ē de dormiente creditore. vt. C. de bo. au. iudi. po. l. j.

De prescriptionibus

Alia est de pignore debitoris. *vt. C. de iu. do. l. penul. §. si.* Alia est de non numerata pecunia. *vt. C. de nō nume. pecu. l. vi.*

Prescriptio trium annorum.

Est et alia prescriptio trium annorum *vt. rebus mobilibus. vt. insti. de vsuc. 2. C. 2. ff. p. totum.* Alia est triennis que cōpetit mulieribus p. dote sua vel exactōe dotis annua bina trina die. in pmo anno una pars. in secūdo alia pars. in tercio āno tercia ps que sublata ē p. auct. dotis ex stipulatu p. quam vident oia imobilia statim redire z mobilia infra annū. *vt. C. de rei vxo. act. §. cum autē* Alia est cum quis emerit ancillā *vt. eā manumitteret nō adiecto tempe. vt. ff. q. ad li. si. ma. que. l. vi.* Alia est si diuertat vxor a viro si eam cogere non pōt. *vt. in auten. de nup. §. circa. 2. ff. de diuoz. 2. re. l. vxoris.* Alia est *vt. lis nō p. d. trahat. vt. C. de iudi. p. p. rādū. §. j.* Alia est de emphit. *C. de iure emphi. l. ij. §. si aut.* Alia est d. aleatore qui ludit ad tabulas. *vt. in autē. d. san. epi. §. j.* Alia est *vt. seruus flet in monasterio. vt. C. d. epi. 2. cle. autē. debz.* Alia est *vt. mulier alar filium. vt. C. de pa. potest. l. nec filium. in glo.*

Prescriptio quattuor annorum.

Est et alia prescriptio quattuor annorum. 2. illa primo est duplex. vna q. cōpetit ei qui vī possidet bona vacantia postq. fuerunt fisco denunciata. prescribit em quadriēnio etiā si nō habeat titulum vel bonā fidem qd. est mirabile z hoc est speciale ppter negligētā fisci qui negligit petere bona denunciata. *vt. vt. ff. de iure fisci. l. j. §. diuus pius.* Est et alia que cōpetit qn. fiscus vendidit rē alienauit. dñs eius rei non conueniet cum cum res est alienata. sed fiscum p. eximiatione rei. postea dō nō auditur.

vt. insti. de vsuca. in fine. C. de quadriē. p. totum. Est et alia de restitutōe hereditatis. *vt. C. de temp. in integ. l. si.* Alia est de creditoribus vnde petatur. *vt. C. de bo. auc. iudi. pos. l. vi.*

Prescriptio quinque annorum.

Est prescriptio quinque annorum *vt. ne de statu defunctorum querat. vt. C. ne d. sta. defun. l. is quez. vbi dicit q. si aliqs decessit z quinquennium transiit p. mor. tē eius status questio vltra moueri nō pōt.* Est et alia *vt. querela inoffi. test. vt. C. de inoffi. test. l. §. maiores. post quin. quennium repellit volens agere.* Alia ē de capto ab hostibus. *vt. ff. d. rap. 2. post. li. reuer.* Alia est de nauicularijs z mercatoribus. *vt. C. d. nauis. le. naue.* Alia est de accusato ex adul. *vt. ff. de adul. l. quinquennium.* Alia est de hereditate adita *vt. separatio fiat. vt. ff. de sepa. l. j. §. q. autem.* Alia est de filio p. patre ex cluso qui tacuit vel repudiavit. *vt. C. d. inoffi. testa. l. si quis. in fine.* Alia est d. morato in libertate post manumissionē. *vt. C. de macedo. l. ex eo.* Alia est d. interfecto a familia. *ff. ad fil. l. in con. gruitione.* Alia est que fisco obijcit iure vectigali. *vt. C. de vecti. l. ij.* Alia est de collusionē detegenda. *vt. C. de coll. dete. l. ij.* Alia ē que obijcit heredi minoris de dote nō cōpetenti. *vt. C. de temp. po. in integ. resti. auten. si minor.* Alia est que obijcit facto maiori petenti rez quā vere vendidit quando minor erat. *vt. si ma. fac. l. si.*

Alia est de redimendo ab hostibus. *vt. C. de possi. reuer. l. vi.* Est et alia de cubicularijs reuocandis qui serui dicunt. *vt. C. de ppo. sa. cu. l. j. li. xij.*

Prescriptio septem annorum.

Est prescriptio septem annorum de pupillo instituto in heredem vtrum habeat effectum. *vt. C. de iure delibe. l. si infanti.*

De prescriptionibus

Prescriptio nouem annorum.

Est prescriptio nouem annorum ut si starent alimenta simpliciter relicta. ut ff. de ali. le. l. vi.

Prescriptio decem annorum

Est prescriptio decem annorum que obijci potest si aduersarius probauerit post latam sententiam quem id dedisse vel iudices accepisse. ut in aut. ut litigantes iurēt. S. si vero. Est et alia que locum habet in rebus mobilibus inter presentes. Est et alia que locum habet inter absentes. de quibus diuibus satis dictum est. insti. de usufructu. p. totum. C. et ff. eodem. Est prescriptio de seruo plagium committere. Est et alia de damno sine tempe. ut ff. de pecul. le. l. si ptime. Est et alia prescriptio de debito re fisci que et seruum manumissit. ut ff. de acquir. l. si cum. S. iij. Est et alia que inter presentes bona fide obtinet. ut. C. de prescrip. xxx. annorum. l. si quis emptio. nis. Est et alia de eo qui fecit testamentum et nihil ostendit. ut. C. de test. l. sancim. Est et alia contra eum qui usufructum vel seruitutem non usus. ut. C. de ser. et aq. l. vlt.

Prescriptio duodecim annorum

Est prescriptio xii. annorum que refertur quo ad matrimonium contrahendum et testimonium ferendum in causa civili et etiam testamentum faciendum ut insti. de nup. in pn. et ff. de test. l. iij. et instituit. qui non est permis. fa. testam. S. preterea. Est et alia de dote non soluta. ut. C. de tempo. in in inte. resti. autenti. si minor.

Prescriptio xiiij. annorum

Est prescriptio xiiij. annorum que datur de curionibus. ut. C. de sena. l. iij.

Prescriptio xliij. annorum.

Est prescriptio xliij. annorum que datur masculo testari volenti si sui interest et ad matrimonium contrahendum et testimonium ferendum in causa civili. ut. C. qui testa. fa. pos. l. sentiu. et l. si frater. et ff. eo. et l. i. in aut. ut spō. lar. S. iij.

Prescriptio xv. annorum.

Est prescriptio xv. annorum ut postulare quis posset. ut in aut. de tēp. non solu. pecu. sup. dote. S. generaliter. colla. vij. Est et alia de manumissione facta a minore p. cura. habendo. ut insti. quibus ex causis ma. S. eadē. l. Est et alia ut clericus non ordinet. ut in autent. de san. epi. S. presbyter

Prescriptio xvij. annorum

Est prescriptio xvij. annorum. ut cum querit quis postulare possit et adoptare. ut ff. de postu. l. i. S. pueritiam. et insti. eo. S. minorem

Prescriptio xvij. annorum

Est prescriptio xvij. annorum. scilicet in muliere cum querit quis posset ad impetrationem venire. ut. C. de his qui ve. eta. impetra. l. iij. S. feminas. Est et alia in arrogatore. ut ff. de adop. l. arrogato

Prescriptio xx. annorum

Est prescriptio xx. annorum scilicet in masculo que venias etatis impetrauit ad vendendum. ut. C. de his qui ve. eta. impetra. l. iij. in pn. Est et alia de eo qui rem alienam in absentia dñi possidet. ut. C. de prescrip. xxx. annorum. l. si quis. Est et alia de eo qui bona fide in possessione stetit ut. C. de lon. tempo. prescrip. l. prestat. Est et alia que de his bonis in cursu ad uocatores requirendorum p.ra fiscus obseruatur. ut ff. de iure fisci. l. i. S. j. et hoc postquam scit se posse occupare. ut ff. de acquir. re. do. l. iij. Est et alia ut querela falsi. ut de falsi. querela. et l. cum mora. Est et alia de milite a malicia dimisso. ut. C. quando p.ono. non est ne. l. veteranis.

Prescriptio xxv. annorum.

Est prescriptio xxv. annorum. scilicet cum querit an quis possit in iudicio interesse sine tutoris autoritate. et dicitur sic. si prescripserit ipse. xxv. annorum. ante vero non si ne curatore. ut. C. de auto. p. l. clarum. Est et alia an quis sit legitime etatis. et videtur quod ubique sit mentio de legitime

De p̄scriptionibus

ma etate intelligit. xxv. annorum. nisi aliter dictum sit in primis. vi. l. alk. z. l. fi. C. d. his qui ve. eta. impetra. Est z alia de eo q̄ non dedit. vi. ff. de mu. z ho. l. ad rem z. ff. de eden. l. i. Est z alia de muliere q̄ peccauit in corpus suum. vt in auten. de appel. §. si prester. coll. iij. Est z alia de eo qui mentitus est in etate. vi. C. de his qui ve. eta. impetra. l. fi. Est z alia d. eo qui habet annos. xx. z filios quinq̄ quoz quilibet pro vno anno reputatur vt. ff. de mi. l. iij. Et nota q̄ omnes supradicte non vere p̄scriptiones dicuntur sed potius exceptiones

P̄scriptio. xxvij. annorum

Est p̄scriptio. xxvij. annorum qua tuatur is contra quez minor in iure re situi postulat

P̄scriptio. xxx. annorum

Est p̄scriptio. xxx. añoz qñ possideo rem alienam sine titulo z mala fide vel econtra si res fuerit viciosa. non tamen si res fuerit religiosa sacra vel publica comuni vñi vel publico deputata. tales em̄ non p̄scribunt. vt. C. d. p̄scrip. xxx. vel. xl. annorum. in rubro z nigro. Alia est de ecclesia regia vel honorabili loco. vt in autē. de alie. emphi. §. non est. Alia est de sacrosan. ec. auten. quas actiones

P̄scriptio. xl. annorum

Est p̄scriptio. xl. annorum que habet locum in ypothecaria quando creditor aliquam rem debitoris possidet q̄ est ei obligata. tunc em̄. xl. añozum spacio p̄scribit non minori. licet extraneus breuior tpe p̄scribat scz spacio. xxx. annorum. vt. C. de p̄scrip. xxx. vel. xl. annorum. l. cum nouissimi

Item hec p̄scriptio habet locum i oibz actionibus quarum p̄scriptio ē interrupta lite contestata. ille em̄ non extinguuntur. xl. annis. secus si alio modo esset interrupta. vt quia desinit possidere. vt. C. eo. l. vi. de quo dic: vt supra

notatis. Item in rebz ecclesiasticis si sacris z immobilibus habet locum hec p̄scriptio. xl. annorum. C. de sacrosan. auten. quas actiones

P̄scriptio. l. annorum

Est p̄scriptio. l. annorum vt non ordinetur dyaconissa. vt. C. d. ep̄sco. z cler. auten. dyaconissa. Alia est in autē. habita. C. ne si. p. pte.

P̄scriptio. lx. annorum

Est p̄scriptio. lx. annorum scilicet de eo qui arrogatur per principem. vt ff. de adop. l. iij.

P̄scriptio. lxx. annorum

Est p̄scriptio septuaginta annorum que excusat a tutelis z honoribus vocatos. ff. de inf. immuni. l. maiores. lxx annis a tutelis z muneribus vacant. §. qui ingressus est. septuagesimum annum nondum egressus hac vacatione non vitetur. quia non videtur maior septuaginta annis qui agit. lxx. annum

P̄scriptio centum annorum

Est p̄scriptio centum annorum que competit solum romane leuitati z ecclesie. vi. C. de sacrosan. ecclē. l. vt inter diuinum. z aut. quas actiones.

Perpetua p̄scriptio

Perpetua p̄scriptio est sine temporis p̄finitione. scilicet in feudis. in constit. feudorum. l. imperialem decet solertiam z

Tractatus p̄scripticū explicit feliciter

De arbitris

Inclit tractatus brevis de arbitris
et arbitratoribus

Arca materi-

cum arbitrorum notandus quod
arbitrorum quidam est electus
cum pena vel cum aliquo

alio loco pene vel per stipulationem. vel
cum pignoribus quod habet loco pene. ut
ff. de arbitris. l. litigatores. §. qui ait pro
et l. diem proferre. in fi. cum le. se. Arbitrator
etiam eligitur ut per vias iudiciorum cognoscat
et iudicet. de tali arbitrio dicitur quod arbitria
ad instar iudiciorum sunt redacta. ut ff. de
arbitris. l. j. predictus arbitrator prohibetur eligi
cum iuramento et pena vel aliquo quod sit
loco pene. fin. Laurentica decernimus
C. de arbitris. nec valet ratio pene uti-
le per inutile. non viciet. sed de iure ea
nonico non debet dici inutile propter iura-
mentum. quod omne iuramentum seruandum est.
extra de iureiurata. cum contingat. Idem
est dicendum de iure civili. quod lex civilis
quicquid succumbit canonici. ut C. de sacro-
san. ec. l. privilegia. ubi tangit salutem anime.
Iuxta illud quod notatur ff. de offi. p. l. l. il-
lud. Item predictus arbitrator postquam suscepit
in se arbitrium cogit cognoscere et finem
proferre. ut ff. de arbitris. l. iij. §. j. Item si
male iudicat facit litem suam. ut C. de pat.
si quis in prescribendo. in fi. et in fi. de obli.
qui ex quasi delicto. in pn. Item ab eius
sententia non appellatur. C. eo. l. j. Item
si coram tali arbitro cum pena vel cum ali-
quo quod sit loco pene electo more iudi-
ciorum cognoscere aliquid actum fuerit quod
facti questionem recipit precessum vel testi-
bus depositum seu testificatum. preces po-
stea poterunt illis uti. et valebunt coram iu-
dicibus ordinariis. per habet. C. de ar-
bitris. l. cum antea. §. si. de testibus. l. si. Et
hoc est verum si hec predicta rite facta
sunt coram arbitro. Si enim testes iurave-
runt die feriata in honorem dei non vale-
bunt depositiones. ut C. de feriis. l. oēs.

et l. si. et ff. de arbitris. si fertatis. Idem si
iurauerunt parte absente non per contra-
mactas. ut C. de testibus. l. si. et l. si qua-
do. in fine. Idem si iurauerunt coram ar-
bitro. ut notatur de iudi. C. de iuramē-
calum. autentica principales

Item si sententia talis arbitri non re-
currit ad arbitrium boni viri. et sic intelli-
gitur ff. de arbitris. l. diem proferre. §. statim. et
l. in compromissis. et ff. pro socio. l. si socie-
tatem. §. arbitrorum. Licet alteri parti
non displiceat sententia soluat penas vel
interesse si pena ibi non fuit sed aliquid
loco pene et erit libera. et sic intelligitur ff.
de arbitris. l. diem proferre. §. statim. ad penam
autem vel interesse si petatur potest oppo-
ni exceptio. Proinde si sententia fuerit con-
tra legem. vel si non fuerit solemniter
vel rite lata. ut notatur in §. statim. C. eo-
dem. l. iij.

Item si sententia fuerit penalis. ut no-
tatur ff. eodem. l. ita decernimus. et C. qui pro-
uo. non est necesse. l. penales.

Item si arbitrator factus est iudex cum
diceretur ne ultra procederet. et nihilominus
sententiam tulit. ut ff. eo. l. disti-
guemus. §. cum quidem

Item si in integrum restitutio vendicet
sibi locum. C. ex quibus causis. mato. l. iij. Ar-
bitrorum quidam alter est sine pena et sine
aliquo loco pene sive ex nudo pacto ele-
ctus. ut more iudiciorum preceat sine co-
gnoscat et iudicet. habet. C. de arbitris. l. cum
antea. predictus arbitrator non debet cogi
arbitrari. quod partes inuicem non sunt astri-
cte stare eius finem. ar. et ff. de l. litigatores
§. j. et l. non distinguemus. §. j. Item si
talís arbitrator cognouerit et finem tulerit
rite et legitime et alter infra decem dies
predictum nihilominus erit sententia. si autem par-
tes emolgentur sententia expressa vel
tacite per silentium decem dierum. tunc
omnes actio et exceptio ex illa sententia.
ut C. eo. l. ne in arbitris. in fi. et l. sequen-
ti. Recte dicitur quod pacto nudo electus

z arbitratoribus

fuerit talis arbiter. qz alis non ometur actio nec exceptio iuxta illud quod notatur. C. eo. l. cum antea. sup verbo. nostro nomine. vt. ff. de re iudi. l. a duo pio in pn. sup verbo arbitroz. z no. Mo. in de excep. rei iudi.

Item predictus arbiter si male iudicet non credo qz facit litem suam. qz sententia p nihilo est. z alter contradicat: qz sibi licitū est contradicere infra. x. dies. vt dictū est. Item ab eo non appellatur vt apparet p supra dicta. z. C. e. l. j.

Item illud quod dictum est supra d compromissario cuz pena electo z more iudiciorum cognoscente scz qz actita coram eo rite z legitime habita valeant corā iudice ordinario. Ides pōt dici z d isto arbitro ex nudo pacto electo vt more iudiciorum cognoscat z procedat cum eadem sit rō. C. de arbi. l. cum antea. in fi. de testi. l. fi. verbuz. Compromissarius large debet intelligi sine compromissum fuerat cū pena vel cuz alio loco pene. siue cum pacto nudo duz tū more iudiciorum cognoscat. licet tunc improprie ibi ponatur verbum compromissarius

Item a tali arbitro nudo pacto electo seu ab eius sententia non recurretur ad arbitrium boni viri vt satis apparet ex predictis.

Item arbitrorum quidam electus ē a partibus non vt more iudiciorum cognoscant. sed vt quis amicus inter partes ordinet z disponat. z ille dicitur arbitrator. vt. ff. pro socio. l. societatem. S. arbitrorum duo sunt genera. z etiam dicitur amicus communis. vt eo. l. in prin. et talis vulgariter vocatur arbitrator seu amicabile cōpositor. ff. p socio. l. ij. z. l. societate. cum quattuor legibus se. C. de contrahen. emp. l. fi. z. ff. eo. l. hec vēdictio. in pn. Item de isto arbitro seu amico electo non habetur mentio. ff. de arbi. nisi tantum. in. l. idem pomponis

S. recepisse. sed in glo. eiusdem tituli habetur de eo mentio in dicto. S. z in. l. pe dius. S. j. in. l. sed si in seruum. S. si quis iudex. z. l. in compromisso. z. l. penult.

Item de tali arbitro seu arbitrato re scias qz arbitrator potest eligi de iure z cum sacramento. C. de secun. nup. l. hac edictali. S. his illud adiungimus

Item predictus arbitrator potest cogi arbitrari postqz in se suscipit arbitrium si tamen cum pena sit electus vel cum aliquo alio quod sit loco pene. vt no. C. de contrahen. emp. l. fi. in fi. Itē crederem qz cogeretur arbitrari si arbitrium suscepit. etiaz si non esset ibi aliqua pena si arbitrator in tali re fuit electus in qua plato suo arbitrio statim oriretur actio z exceptio. vt verbi gratia infra i p dicta. l. quia postqz consensus interuenit inter partes. qz certa res empta est. sed precium fuit collatum in arbitrium alterius. cerre illo arbitrate d p cō oritur actio ex empto z vendito. vt ibi. z in fi. de emp. z ven. S. sed nostra. z sic debet cogi talis arbiter seu communis amicus electus. quia eius dictū seu arbitrium seu edictum non erit delictorum nec supernacū. licet hincinde nulla pena promissa fuerat. nec aliquid loco pene interuenerit.

Item talis arbitrator si male iudicat non facit litem suam. quia mores iudiciorum non cognoscit. z quia plus vel minus potest dari alteri qz forte de iure dari debet. vt notatur. ff. de arbitri. l. sed z si in seruum. S. si quis iudex

Item nec a tali arbitro appellatur cum nec ab alijs duobus supradictis arbitris appelletur. de quibus magis videretur

Item dico qz attestantes habite corā tali arbitratore qz more iudiciorum non cognoscit non valebūt corā iudice ordinario. cum nec aliqua lex hoc dicat nec rō iurē hoc dicat. qz tal' arbit' more

De arbitris et arbitratoribus

Iudicio non procedit sed ut cōs amicus
ptes ad pcoridā reducit et etiā die seria
ta in honorez dei pōt hoc facere. et sup
hoc multi dicunt et credūt ptra et male

Item a tali arbitro si iniquuz videt
pōt recurri ad arbitriū boni viri. vt. ff.
p socio. l. vnde. et l. irrure. et bonus vir
dicif iudex. vt. ff. de ver. obli. l. cōtinu.
S. cum ita. et debz fieri recursus ope ex
ceptionis vel replicatōis. vt apparet
manifeste. ff. p socio. l. vnde si nerue.
vbi dicif. iniquū arbitriū corrigif p bo
ne fidei iudiciū. qd debet ibi intelligi p
modū exceptionis vel replicatōis i iu
dicio actōis. p socio. vt faciat ibi ad ti
tulū et vt ad. prima fiat relatio. qz in le
ge. prima fit mentio de accusatōe. p so
cio. vt si reus credat se granatū ex arbi
trio seu dicto arbitratoruz taceat. et qū
agetur d eum pōt excipiendo cōqueri
de iniquitate arbitratoruz. et sic corriget
eius iniquitas.

Item si actor credit se granatū agat
sua actōe si quā habet ac si arbitet ille
nō pnunciasset. Et tūc si reus excipiat
de arbitrio actor poterit replicare d ei
iniquitate. et sic poterit quisqz eoz recur
rere ad arbitriū boni viri infra ips. in
fra qd pōt qd excipe et replicare ad ar
bitriū boni viri. nec obstat. ff. de arbi.
nō distinguemus. S. cum quidē. vbi vi
det q recursus est quedā spēs appellā
di. et sic videret q soluz infra decē dies
deberet recurri. sic als infra decē dies
debet appellari. vt. C. d' appel. autē. ho
die. sed dico q ille. S. nō loquit de arbi
tratore sed d arbitro. qui more iudicio
rū cognoscit a cuius snia nō recurritur
ad arbitriū boni viri. vt dictū est.

Item ibi non loquitur de recursu sed
de exceptione doli que opponitur cō
tra agentē et penam que exceptio doli
licet ibi dicatur velut species appellā
di non est tamen appellatio cū ipsa p
petuo durat. vt. ff. de excep. doli. l. pure

. S. finali. Sic ergo et in recursu si fiat p
exceptōem durabit ppetuo. Si p mo
dū replicatōis tunc durabit qdū illa
accusatio iuxta quaz fit replicatio. nec
obstat etiam. C. de arbi. l. cūz antea. vbi
dicitur q silentium decem dierum in
ducit actōem. videtur ergo debere re
curri. sed dico q ibi cognouit more iu
dicioz. et ex nudo pacto arbitet ibi fuit
electus a quo non recurrit ad arbitriū
boni viri. vt dictum est. imo infra decē
dies sufficeret contradicere illi scz sep
tentie. et tunc p nihilo est lata.

Item est notandū q qui recurrit nō
propterea in penam incidit. arg. ff. de
oper. libe. l. si liber tus ita iurauerit. re
currit enim lege pmittente. et sic penaz
non debet habere. vt. C. de adnl. l. grac
cus. et facit lex locati. l. quero. S. interlo
cutorē. et de verbo. obli. l. quidam
cum filium. S. in eo autem. Sed an fu
turo recursui possit renunciari. f. ante
qz competat. dico q non. quia iuri qd
nondum competit simpliciter renūcia
ri non potest. ff. de successo. edicto. l. j. S.
decretalis. et de le. li. si ita sit rescrip. S. j.
Sed an p pactum videtur q non pos
sit renunciari. quia ppter iniquitates re
curritur. dolo autem futuro etiam per
pactum renunciari non potest. vt. ff. de
pact. l. si vnus. S. illud. sed argu. contra
C. de tempo. appel. l. finali. S. j. Sed di
ci pōt q pactum non valet si fiat expō
se ne recurratur ad dolum arbitratorū
ad bonum virum. sed si fiat pactum ge
neraliter ne recurrat valet tale genera
le pactuz. vt. ff. de pac. l. iurisgē. S. h et si
quis pactus sit. et l. si vnus. S. illud. ar. 3
C. de arbi. l. cū antea. circa pn. vbi dicif
q si quis emologauerit sniam arbitri
postqz lata ē nō solū exceptio dabit sed
et actio. q. si. d. q emologatio facta ante
sniam nihil opef. qz q de vno dic d alio
negat. ar. ff. solu. ma. l. cū dorē. in prin.
Sed dico q ibi loquit d arbitro q nudo

Differentie legū ⁊ canonū

pacto electus p viam iudicioꝝ cogno-
scit cuius snia ad hoc q̄ teneat optz q̄
fuerit emologata tacite v̄l exp̄sse. Post
q̄ lata fuerit. anteq̄ em̄ lata sit emolo-
gari nō pōt. q̄ ibi ille arbit̄er ex nudo
pacto fuit electus. ⁊ si pactum emolo-
gatū esset nudum tunc tam snia eēt nu-
da q̄ pacta. ⁊ sic nō possz se iuuare nec
vnum vestiri ab alio de iure ciuili. Itē
si idem pactum emologatū foret ibi p
stipulatōem ante latam sniam p arbi-
trū talem nudo pacto electum tunc re-
cte res transiret in naturā arbitri cū pe-
na electa ⁊ emologatio nō haberet lo-
cum lata snia nec etiāz recursus sic ha-
beret locū. ff. de arbi. l. dē pferre. §. sta-
ri. q̄ tunc nec daret actio nec exceptio
ex snia. sed ageret solum vigore stipu-
latōis ad interse. ē. l. in fi. ⁊. l. sequē. vel
forte vt credo posset dici p̄babiliter q̄
si renunciatū fuit p pactū generaliter
futuro recursus. q̄ valet pactū in illis i
q̄bus ille arbit̄er seu cōis amicus arbi-
tratus fuit male ex culpa ip̄erit̄e. Vel
alio quodq̄ modo exceptio dolo. §. si ex
dolo arbitrat̄us fuerit. male pactū in
hoc non modo tenet quā ppter dolum
illum ⁊ solū ppter dolum possit recur-
ri ad bonū virum. dolosa em̄ sub gene-
ralitate pacti non videt cōtineri nec eē
pmissa. ar. ff. de pact. l. tres fratres. ⁊. C.
de transac. l. iij. l. illa lex loquat̄ de do-
lo p̄terito. sed eadē rō ⁊ maloꝝ videt in
futuro ne quis irriter ad malum. ⁊ fm̄
hoc in summa simpliciter recursus fu-
turo renunciari nō valet. Si tñ genera-
liter fiat sup̄ recursu futuro pactū. s. ne
recurrat̄ur valebit in his in q̄bus inq̄
arbitrat̄us fuerit. nec obstat pactū q̄n
possit recurri q̄tū ad dolum tantūmodo

Item est notandū q̄ snia arbitratōꝝ
est quedā transactio. vt not. in auten. vt
diffe. iudi. §. si v̄o contigerit. col. ix. Et
ita in die dñica pōt talis arbitratōꝝ co-
gnosceꝝ ⁊ arbitrarī. vt supra de ferijs.

l. fi. ⁊ de die vel de nocte. vt. C. de trans-
act. l. nō minore. Et sic de plurib⁹ alijs
solēnitatib⁹ iuris. que licite fiunt in sen-
tentijs iudiciū. ⁊ p cōsequens in senten-
tijs arbitroꝝ que ad instar iudicioꝝ sūt
redacta. l. j. ff. de arbi. necessario obser-
uant. ⁊ locum habeant in istis arbitris
Nam in his q̄ vt arbitratōꝝ et vt cō-
munes amici electi sūt illa nō sunt ne-
cessario obseruāda. ⁊ sup̄ hoc multi er-
rant. ⁊ vtunt̄ q̄nq̄ verbis sup̄fluis iudi-
cando arbitria ⁊c.

Explicit tractatus dñi Petri iacobi
doctoris legum monte pesselano.

Incipiunt differentie legum ⁊ cano-
nū dñi Galnani de Bononia.

Ecūdū cano-

nes ante sniaz pōt appel-
lari. fm̄ leges non nisi in
certis casib⁹. §. appel. sup̄
eo. Et vt plus liqueat dic q̄ fm̄ cano-
nes pōt appellari ante sniam a grana-
mine etiam si non est expressum in iu-
re. vbi p̄cedit sine clausula appellatiōe
remota. sed fm̄ leges solum vbi est ex-
pressum. Et sic intellige. c. non solent. ij
q. vj. ⁊ vide de appel. pastoral. sup̄ ver-
bo expresso. Index appellatōis fm̄ le-
ges nō pōt cām delegare secus fm̄ ca-
nones. de offi. dele. sup̄ questionū. §. in
tentōis in glo. in fi. c. de offi. oz. pastora-
lis. ⁊ eo. ti. c. vt litigantes. li. vj. Index
coram eo facit lit. cōre. vt p se ferat sen-
tentia mediū tñ pmittit fm̄ leges. fm̄
canones omnia cōmittit ⁊ p̄ncipium
tñ ⁊ finem tñ. vt in. e. c. sup̄ questionū.
in glo. illud optz.

Scdm̄ leges cōmittit̄ examinatiōes
consiliarijs. fm̄ canones cuiusq̄ vult
vt in ca. pastoralis. sup̄radicto.

Scdm̄ leges testis repellit̄ a testimo-
nio si est damnatus de aliquo. s. crimi-
ne. fm̄ canones repellitur siue sit dam-

Differentie legum

factus per sententiam sine alijs prohibeat
de testi. sup. eo. in glo.

Secundum leges actio est proponenda. secundum
canones non. de iudi. dilecti. et dicitur ut ibi
in glo. sic patet

Secundum leges locum habet rigor legis. ut in
l. si quis in tanta. C. vii. vi. secundum canonem. non nisi
in rebus ecclesiarum. de do. et p. ca. j. in glo.

Secundum leges missus in possessionem
propter contumaciam statim est verus pos
sessor. secundum canones mittitur in possessionem
causa rei seruande. ut de do. et contum.
ca. j. in glo.

Secundum leges filius retinet in vnam
falcidiam secundum canones retinet duas. scilicet ob
bita iure nature et trebellianicam. de test.
rannuncius. in glo. retinebunt

Secundum leges testamentum non valet ni
si habeat subscriptionem septem testium
secundum canones sufficit si coram presbytero
et alijs testibus duobus aut tribus fiat
ut de testa. ca. cum esses.

Secundum leges si testator legauerit rez
alienam heres cogitur soluere. secundum canones
secus. de testa. filius. in glo. ij.

Secundum leges non tenet heres de deli
cto defuncti nisi in quantum ad ipsam puenit
de ipso delicto. secundum canones. tenet. licet nil
ad ipsam puenit. Etiam quis lis non fue
rit contest. de sepul. ca. si.

Secundum leges qui non habet primum causam
ad prescribendum requirunt duplicatum ipsam.
secundum canones secus. ut de causa pos. et p.
p. cum ecclesia. in glo. cl. p. n.

Secundum leges presumitur quod mulier mecum
habitans sit mea uxor. secundum canones.
de presum. c. illud. in glo. h. querit

Secundum leges iudex datur ut cognoscat
de proprietate non potest cognoscere de pos
sessorio. C. si a non cope. in l. si proprietate
secundum canones cognoscit etiam de illa. de ca
pos. pastoralis. in glo. ij. et antepenult. de
sequestratioe. ca. ij. Et intellige ut nota.
ibidem per Bern. vel dicitur si hoc non placet
quod priuorum presens potest consistere que

alias aliquem iudicem qui possit iurisdicere
secundum canones non nisi de consensu sui episcopi.
de fo. cope. c. significasti.

Secundum leges qui offert se liti condemnatur
ac si possideret secundum canones non. ut lit. p. e.
ca. ecclesia. j. in glo. si.

Secundum leges in causa appellacionis noui
testes super eisdem capitulis recipi possunt. secundum ca
nones non de testi. fraternitate. i. glo. pe
nul. et eo. ti. in cle. de testibus

Secundum leges non admittitur quis ad pos
sessionem nisi ex toto renouclauerit iudi
cio proprietatis secundum canonem. secundum de testi. signi
ficauerunt. et de causa pos. pasto.

Secundum leges bonum est aliquid facere
ad omissionem virtutum. secus secundum canones. de
to mea. c. j.

Secundum leges non possunt committi que sunt
meriti imperii. secus secundum canones. de of. or.
quod secundum ap. in glo. penult. de rap. in archi
episcopatu. in glo. si.

Secundum leges possessor malefidei spa
cio triu vel quatuor annorum prescribitur. secus
secundum canonem. de prescrip. vigilantia. in j. gl. de re
iudi. possessor. li. vj.

Secundum leges instantia iudicii perit
lapsu triennij. secus secundum canones. de in
di. ca. penult.

Secundum leges ad impatore non potest ap
pellari omisso medio. secundum canonem. secus. de
ap. si duobus. in glo.

Secundum leges diuina est in re yconomia. pecu
ratorum et sindicum. secundum canonem. o. e. h. i. co. h. e.
dunt sub pcuratore. et pcuratori. i. gl. iij.

Secundum leges decipitur finis in persona pecu
ratoris. quando in persona dñi vel p. eum qui p
ducit. secundum canonem. de pba licet. i. glo. pe
nul. de elec. q. rel. in glo. liij.

Secundum leges pie volente tenet filia recipere
maritum. nisi ei dare potest voluerit turpem
motum suis indignum. secus secundum canonem. ca. q.
secundum eos eam compellere non potest. de spon. in
pu. c. j. in glo. l.

Secundum leges mulier admittitur in testimo
nium in causa criminali. secundum canonem. non. de v. sig. c.

7 canonum

foras in glo. hec intellige

Scdm le. arre dant p spōsalib⁹ officie
tes. fm cañ. nō de spō. gēme. j. glo. fi.

Scdm leges testes iuri sunt cogēdi.
fm ca. nō nisi sit timore p⁷ aduerse. vt
si se odio g^{ra} timore subtraxerint. de te
sti. cogē. c. sup eo. in fi. z ca. penult.

Scdm leges si vn⁹ pmo pcusserit et
vulnerauerit z alter occiderit primus
non tenetur nisi de percussione z vulne
re. secus tenet de occisione. secus fm ca.
de homi. significasti. ij. in glo. tandem.

Scdm leges lata interlocutoria sup
exceptōe poterit appellari. fm canonel
poterit appellatōi deferri vsq³ ad enen
tū negocij principalis. de ap. in ca. fi. in
glo. pempt. in cle.

Scdm leges in ordinariū nō p⁷ cōpro
mitti. sec⁹ fm canones. de arbi. cū tēpe
ij. q. vi. §. qd de arbi. in glo. ij.

Scdm leges cum agit de cōputatiōe
graduū in linea equali. quoto g^{du} q^s
distat a stipite toto duplicato distat int^{er}
se. z sibi arimēt. fm canones simplicit.
z non duplicato. vt in arboze cōsanguī
nitatis. v. nūc videndum est.

Scdm leges in linea equali quot sūt
p⁷ sone dempto stipite tot sunt grad⁹ fm
cañ. vō q^{to} gradu remotior distat a cōl
stipite toto distant inter se. vt in eadē ar
boze. v. nunc videndū est.

Scdm leges affinitas p⁷bit ex legiti
mis nuptiis. fm cano. ex oi coitu. vt in
arboze p⁷sanguinitatis. in p⁷n. z idē est d^o
p⁷sanguinitate. de p⁷ba. ca. p⁷ruas

Scdm leges non pōt fieri denoatio
sine denūciatio nisi sup quibusdam cri
minibus. vt no. in glo. iij. ca. vt nostrū
ti. vt ecclesiastica bñficia. fm canones su
per oibus criminibus. ij. q. j. si peccau
rit. de iudi. nouit. iij. q. iij. §. aliqui. Est
e lex de test. c. fi. sup verbo accusatore.
vt sic appellās frustratorie punit i dua
bus libris argēti in ciuilibus. fm cañ. i
expē. ij. q. vi. oi mō. in glo. j. z. C. q³ ap

pell. non recipi. l. ab executorē. z extra
eo. reprehensibilis.

Scdm leges nō valet citatio nisi assi
gnet terminus. ff. de d. ob. l. ita stipulās
fm petz de bella partica. fm ca. sec⁹ de
ap. cum parati in fine

Scdm leges nō oia crimia sunt pu
blica. h³ que publicā infamiaz irrogant
sicut adulteria homicidia z filia. fm ca
nones oē crimen censet publicū. de col
lusione detegenda. ca. j. in glo. penul. ij.
q. ij. in l. oibus. de iudi. nouit.

Scdm leges mulier si infra tps lu
ctus nupserit. incurrat infamiaz. fm ca.
nones nō. de secū. nup. ca. fi.

Scdm leges cā religiois dñt p⁷ugia
dissolui. fm canones non

Scdm canones non possunt paren
tes denegare spuris alimēta. secus fm
leges. vt qui filij sunt legitimi. p⁷ vene
rabilem in fi. z de eo q³ dux. i. matri. cu³
haberet. in glo.

Scdm leges infamis pōt esse p⁷cura
tor. fm canones non. de iura. calum. in
peratoz. in glo. fi.

Scdm leges vsure p⁷mittunt. fm ca
nones non. de vsur. ca. iij.

Scdm leges raptor cū rapta matri
moniū p⁷trahere non pōt. fm canones
p⁷here pōt. de rap. ca. vi. here. cum fm le
ges glo. li. vi.

Stuprās vginē relegat z vberat. si tñ
p⁷ vim h³ facit capite punit fm leges.

Scdm canōes recipiet i vxore eā ant
vberet z postea detrudef excoicatus in
monasteriū. de adulterz. ca. ij.

Scdm leges p⁷cubitus est licitus. fm
cañ. non. xij. q. iij. nemo. in glo. fi. d ap
pel. ca. de piloz.

Scdm le. delegat⁹ ab ordinario nō p⁷
sniam executōi demādare. secus fm ca
nones. de fo. cōpe. si q^s in glo. penl.

Scdm leges iurisdicōio nō p⁷petuat
nisi p⁷ lit. prest. fm cañ. p⁷ solā citationez
de offi. dele. gratū. z ca. relatum

Differentie legū ⁊ canonū

Scdm leges arbitri qui cognouit de causis suspicionis illa probata etiam cognoscit de causa principali. sec^{us} fm casū. de offi. dele. suspicionis

Scdm leges mulier auditur contra alienationem rei dotalis etiam iurata. fm canones non. de iureiuran. contin. gar. iij. glo. ij.

Scdm leges filius non conqueritur de patre in causa criminali vel civili nisi de castrensi peculio. fm canones conqueritur de viragz. ij. q. vij. querit.

Scdm leges ludere causa conuiuij possumus. fm canones nō. de excess. h. la. cum inter. in glo. iij. ⁊. xx. dis. cōmesationes. ⁊ ca. non debet

Scdm leg. in dute dilatorie triginta dierum dari debent. iij. q. iij. offerat. fm canones est arbitrium. de procura. dilectus. in glo. si.

Scdm leges delegatus habet spozu las. scz duos aureos in pn. ⁊ duos i sine fm canones nihil dat. de rescrip. statutum. li. vi. de vi. ⁊ hone. cle. cum ab omi

Scdm leges femina non potest arbitra. fm canones. potest. hoc verum si ē consuetudo. de arbi. ca. dilecti ⁊.

Scdm leges episcopalis dignitas tantum liberat a patria potestate. fm canones tunc etiam subdiaconus liberat. d. era. ⁊ quali. iudiciorum. qui filij sunt legitimi. per venerabilem. circa principium. de senten. excom. cum voluntate

Scdm leges heres filius. non autē impubes hereditatis patris priuatus reseruatur sibi legitima portio. fm canones non reseruatur. de testamen. si beredes.

Scdm leges mulier non potest esse procuratrix. fm canones potest. de con. fir. vii. vel inui. cum dilecta. in glosa. sic agitur.

Scdm leges si tres sunt arbitri. ⁊ tertius legitime requisitus non curant i teresse. alij non possunt diffinire. fm ca

nones. de arbi. ca. si. l. vi.

Scdm leges pena mortis vel sanguinis infligitur. fm canones non. de rap. c. archiepato. ⁊ ibi texum inuenies scz morte moriat. de fur. ca. j. ⁊ de homici. ca. j. Expone moriant. i. excommunicetur. nec obstat ver. de latronibus. quia mors alia spiritalis. vt in criminoso. alia ciuili. vt contra seculares. alia affectualis. alia naturalis. alia eternalis. per archi. iij. q. vij. placuit. Sz quid sit mors ⁊ quomodo infligitur mors. Est em mors alia acerba. alia matura. alia imatura. vide ca. presenti. de pben. fm archi. ⁊ per Johe. an. in nouel. li. vi. et de pe. dis. ij. valida. p archi.

Scdm canones. absens ex iusta causa audit ⁊ tractat quicquid contra euz factum est. fm leges vero distinguendum est. an ex causa necessaria ⁊ probabili si mul. an ex causa necessaria tm. aut probabili tm. vide. ij. q. vi. biduum in gl. ⁊.

Scdm leges extinguit pncipatum p appellationem. fm ca. suspendit

Scdm leges posteriores renouant pmas leges. non sic in diuinis. de conse. dis. iij. celebritatem. in glo. in legibus. h. non est propria differentia quo ad canones. immo idem consti. ca. j. li. vi.

Scdm leges non est infamis q mortale peccatum committit. fm canones sic in pall. ca. celebritatem. ⁊ hoc intellige vt no. in. c. oēs. ⁊ ca. illi q. vi. q. ij

Scdm leges si quis conuincatur q occulte deposuit libellum famose decapitatur. ⁊ fm canōes verberibus subiicitur. vi. q. j. in sum.

Scdm leges impubes non iurat. quia non potest pelerare. iij. q. iij. testes fm canones. pōt. de delic. pu. c. j.

Scdm canones longa ⁊ longissima prescriptio non differunt. sed bene fm leges. de decl. dudum. in gl. aperte. xvij. q. iij. i sum. ⁊ sane intellige p. c. j. de prescrip. li. vi. ⁊ qd no. de plue. ca. si.

Differentie legū ⁊ canonū.

Scdm cas. quis obligat ex nudo pacto. xij. q. ij. quicunq; suffragio. de pact. c. j. secus fm leges.

Scdm ca. quis alteri stipulat. secus fm le. j. q. vij. quortiens. vide filaz glo. ibidem

Scdm cas. pñrū. furtū ⁊ filia solo aio cōmittant. fm leges nō. xxxij. q. ij. qui viderit.

Scdm leges bona hereticorū deuolunt adheredes. sec⁹ fm cas. de here. vergent. in glo. penul.

Scdm le. exñtes in prāte patris nō obligant aliquo voto. secus. xxxij. q. ij. mulier. Et de votis scpture ibi h scpti.

Scdm leges non tenet quis denunciare. fm cas. sic. no. ar. ij. q. vij. quapropter. sup glo. hic habet qd not. j. q. viij. ex his. de accu. ex pte.

Scdm le. adultera licite occidit per maritū. secus fm ca. naz sic amittit dotem viri. nota. glo. xxxij. q. ij. inter.

Scdm leg. qui pest collegio cōpellit agere vel iurare de calumnia. fm cas. non. de iura. calū. impator. sup glo. j. et adde de testi. pñtum. li. vij.

Scdm leges iudex incidēter pōt cognoscere de causa maiori q̄ cōpetit sue iurisdicōni. secus fm canonē quo ad cās spūales. de or. cog. c. pe. in glo. fi.

Scdm le. exceptō adulterij nō pdest vxoꝝ est accusat ad penā ciuile. secus fm canones si agat i foro ecclesiastico ad segatōem thori. d ordi. cog. c. ij. in glo. penul. adde qd no. de pñ. me.

Scdm leges mulier in paucis casibus admittit ad accusandū. in multis pō ad testimoniū. fm canones ē aliud vt no. iij. q. iij. in sum.

Scdm le. venditor p̄esse nō renetur dare rem venditā. sed sufficit q̄ det int. esse. secus fm canones. qz. p̄esse fm hostiē. de fide instru. cū sobes. in glo. j.

Maxia media ⁊ minima capitris diminutio aliter accipiūt fm leges. ⁊ ali

ter fm cas. de accu. qualis em. de p̄g. c. finali.

Scdm leges interlocutoria que p̄cipit aliquid dari vel restitui. vel nō dari vel nō restitui reuocari nō pōt. alie interlocutorie p̄nt reuocari ex cā. de ap. cum cessante.

Scdm le. spurij nō repellūt a dignitatibus. secus fm cas. d. fi. p̄bi. c. ij. i glo. antepenul. li. vij. vel verbū secularibus additū dignitatib⁹ tollit differentia vñ pōt aliam recipere. p no. p me. de appel. pastoralis. sup glo.

Matrimoniu nō est int̄ seruos h cōtuberniū fm le. secus fm cas. de cōtu. ser. c. j. de iudi. dele. alias differentias etiam recipere potes. de his que no. d. offi. dele. sup qōnem. S. porro in glo.

Scdm le. nunq; pcedit sup crimen absentē lit. nō p̄testa. nisi p̄ apparitorē. secus fm cas. no. de do. ⁊ conu. veritat. in glo. hic em p̄z.

Scdm leges arbitrariū est tps in psonali quantū actioni ē necesse interuenire post decretū p̄mū ante cōcessionis fm cas. aliter si tenes op̄inonē Inno. de qua vt lit. nō cōte. qm. in fi.

Scdm le. ois p̄iurus ē infamis. fm ca. sic. de testi. testamentū. ⁊ c. quanto. in glo. fi. vij. q. j. quicunq;. Ad hoc q̄ p̄scriptio longi tps locū habeat requiritur ⁊ sufficit bona fides tradētis ⁊ accipientis. fm ca. cum bona fide semp̄ requiritur longissima tps p̄scriptio. d. p̄scri. si diligenti. in glo. illud. de re ind. abbate. in glo. iij. li. vij. Et pōt etiaz recipi alia fm cas. ex glo. p̄dicta. de libello alternatiuo qd nō approbo. alij recipiunt etiam aliam d̄ petitione generali ex supueniente cā. vi. e. ca.

Scdm le. laicus in criminali pōt laicū iudicem substituere secus fm cas. fm op̄inonē Guil. de fo. cōpe. si diligenti iuxta fi. j. glo.

Scdm le. in p̄scriptōe habere considen

Questiones

ita dubia de bona fide dicit habere bonam fidem. secus cano. de pscript. si diligenter. in glo. vi. in fi. fm hosti. supra glo.

Secundum le. iudex si differt cam fingens se dubitare ubi dubitandum non est. infamis est. et in. xxx. libris auri punit. sed fm casu. aliter punit. ut de re iudi. c. j. li. vj. et no. de appel. intimasti. supra glo.

Secundum le. clericus potest rem et patriam cum armis descendere. fm casu. not. de homi. suscepimus. glo. j. et ca. significasti. iuxta fi. glo. et c. petitio. Et ista differentia plus est in personis quam in rebus.

Secundum le. punit qui dat causas abortioni etiam si non erat fetus vivificatus de homi. sicut. ij. in glo. j.

Secundum leges ad superioris scilicet devolutionis passio ecclesie cum patronus laicus possit indignum. fm ca. non ita precise. de offi. ordi. c. cum phas. in fi. glo. ij.

Secundum leges legatus principis cum mittitur ad provinciam debet vivere de rebus fisci vel impatoris. fm casu. legati pape aliter recipiunt. de offi. ordi. inter. in glo. fi.

Secundum leges ordo non liberat a criminali fortuna. secus fm casu. liij. dist. si servus sciente. in glo. quidem.

Secundum leges iuris debitorie solui consideratur membrum impedimentum in usu non defectus vel augmentum. secus fm canones. de cor. vici. c. ij. supra glo. fi.

Secundum canones maritus accusans uxorem etiam de iure suo se inscribit. de p. cu. tue. secus fm leges. hoc no. Barro. bix. ij. q. vij. q. j. publico. et p. hosti. de accu. supra hls. supra glo. ij. Et poena differentia haberi per ibi notata supra glo. ij. hoc generale. et aliam. eo. tit. ad petitionem. in principio magne additionis. et aliam in. c. qualiter enim. de accusa. ibidem est de capitis diminutione.

Secundum leges i libello accusatorio ponuntur nomina impatoris et consulis et fm casu. loco illo ponunt nomina pa-

pe et episcopi. ij. q. de. vij. libelloz. et ibi no. in glo. j. p archidia.

Secundum leges proponens plures actiones in libello si sunt diverse tunc certas de iure suo eligere debet. secus fm canones fm quos plures admittuntur. de elect. querelam. supra glo. ij. Differentia sumitur per nota. de adulte. ca. penul. supra glo. penult. Et de usu. cum in. in glo. licet. Alia per notata de sortile. c. j. Item alia per notata de male. c. ij. in glo. j. Alia per notata de excessu. p. la. clerici. i. glo. fi. Alia p. no. vij. q. xj. fa. crim. c. quisquis. et de penis. felicis. in novella. libro. vij. Alia per notata de iudi. c. finalis in novella. Alia de penis. c. de sententia. Alia de senten. excomm. c. liij. supra glo. manquid. Alia per notata. xvj. q. iij. placuit. in glo. iij. Alia p. notata de senten. excommuni. si po. turpiter. Alia per notata de sponsa. in presentia. supra glosam. ij. Alia per notata de restit. in integrit. c. ij. supra glo. et sic videtur. Alia de hereti. c. extraneus. S. credentes. supra verbo accedat. Alia de pigno. c. ij. in glosa. ij. Alia de dona. c. finali. et per notata. iij. q. Ultima Alia de iure patronatus. nobis. supra glo. non videtur. Alia per notata de desponsa. impube. puberes. supra glo. ij. ad finem. et c. sequens. supra glo. iij. Alia de duoz. c. j. et de dona. inter vir. et vxor. ca. penult. supra glosam penultimam.

Has differentias inter leges et canones menti commendes. et licet plures alie possunt referri. tamen his ego gallanus contentus propter multos qui vno collato omnium oculos volunt curare semper pro solutione dicentes. Aliud est de iure canonico. aliud de iure civili. vel aliud de iure antiquo. et aliud de nouo. ut notatur. xlix. distin. c. fi. in glo. penul. vel aliud in ultimis voluntatibus. ut no. de decel. pben. c. j. in glo. cōs. li. vj. qui saltem recurrere possunt ad speciem. de dispu. et

Questiones

alle. S. post hoc p to. r maxie doctores
vtriusq iuris. ver^o nullius. de qbus mi
rabile modum illusionis audiui quod
p sophisticas rones simplices r novos
scolares subtilitatibus legalibus inni
tentes arguere omisso canonis textu pol
licitant^r nouo genere. mercuria. iij. vt
valeat videri rabbi. ibi allegare satagut
tantum^o canones vbi sut piti in iure ci
uili r econuerso. Et vt sic scolares ipi qs
a veritate vlt auertut^r r ad fabulas co
uertut^r sp sunt addiscentes r nuq ad ve
ritate scie puenientes. vt. xxvj. q. v. nec
miru. vbi hoc pacto in opinionib⁹ in q
bus pnt r debeat imitari canones sut le
giste. vt no. q filij sunt legit. p venerabi
lem. d. roib⁹. Et q innitunt equitat^r re
gularis discipline legis rigor^o subiciu
tur. de calu. c. j. de re iudi. abba. iuxta fi.
li. vj. Obsecro igit r sume de pcor dei r
pximi dilectoe pmitq pentis amore. vt
ista legetes. horu q va sut picipes exi
stnt pntis opusculi collectoz diligat. de
pe. dis. ij. charitas. d. pxiros. r antq intel
ligat no compbendat. xi. q. iij. eoz salt
iuidia q diaboli viciu est. xxiij. q. iij. q
magnu. nec dicant q habita vna ptra
ria glosa habeat r alia ac ipius glo. sol.
Quia b inueniunt in multis pculdu
bio falsum fore. recipiat g gratanter p
sens opusculu qd iusticie r librami ro
nis subiectu. vij. q. j. S. cu g. d. fo. mart.
de sen. r re iu. in cle. pastoralis. d. vez.
Et satis sit q in paucis p laborem am
cis pntit. ff. de adm. tu. intro. S. qui
sunt. in fi. r. l. de nego. ge. tuto. d. homi.
sup rubro in vlt. opi. in nouella. p hos
aut r in alio laboris scia in hoc scdo ac
quirat. vt regnu celeste tribuat. qd no
bis pstare dignet ipse oipotes de⁹ Am
ex ipo sunt oia ipi honoz r gloria in se
cula seculoz Amen.

Differentie legum r canonum domi
ni Valuant de bononia expliciunt

Que continentur in hoc tractatu

Quis possit creare tabelliones.

An aliquis inferior a principe possit
creare notarios

Qualiter probei quem esse nota
rium si negetur.

An requirat signu notarij in fine in
strumenti.

Quale sit officium tabellionis

An tabellio possit coficere instrumē
tum sup facto pxio

Vtruz notarius creatus a papa pos
sit conficere instrumentuz in terris im
perij r econuerso

Quo iure agitur contra notariu no
lentem exhibere instrumentum

An notarius teneat dare instrumen
tum sine pecunia.

Quis contrahentium debeat solue
re mercedem notario

Quand cogat notari⁹ corrigere in
strumentu defectiuu

Vtruz possint cogi ptes vt tradat istm
notario q aliqd addat vel minuat

An notari⁹ possit corrigere errore sui
instrumenti. et quot r qbus modis com
mittat error in instrumento

Vtru requirat citatio in traditione
instrumenti vt corrigat

Cuius etatis debeat esse notarius

An quis infra temp⁹ pubertat^r pos
sit creari notarius

Vtru tabellio excōicatus possit as
cere instrumenta

An tabellio infamis possit conficere
instrumenta

Si tabellio excōicatus vel infamis
stetit in possessione tabellionat⁹ an va
leant instrumenta p eum facta

Vtrum tabellio propter delictum p
dat officium

An p tabellio possit pficere infra p
filio r econtra filius tabellio p patre.

Vtrum frater possit conficere instra
mentum pro fratre

Questiones

Incipit tractatus de tabellionibus
per dominum Bar. compilatus

Ractaturi de

tabellionibus quorum offici-
um frequentat tam in iu-
dicialibus quam extra iudici-

alibus. Ideo super hoc aliquid et perfectio
vile dicere institui. Et primo quero
quid possit creare tabelliones. et videtur quod
nemo possit nisi princeps. quia per tabellio-
nem alteri acquiritur. l. non aliter. ff. de ad-
op. et oportet quod a principe fiat. sicut dicitur
de illo qui abstrahit ad postulandum. nam secundum
ius commune alteri per alterum non acquiritur.
l. stipulatio ista. §. alteri. d. v. ob. Ergo
patet quod ut per tabellionem alteri acquiratur
est contra ius commune. sed inferior a prin-
cipe non potest tollere ius commune. l. ille a quo
ff. ad trebel. §. testamentum. et l. nam magis
strat. ff. de arbitrio. et videtur casus in l. actua-
rios. C. de actua. et muni. l. xij. Et hoc
tenuit In. in ca. pe. in prin. de fi. instru.
et ibi dicitur quod nemo subditus pape vel i-
mperatoris potest creare tabellionem. sed ipsi
soli hoc possunt. mouebatur tali ratione. Nam
patet quod officium tabellionis est contra ius
commune naturale et diuinum quod carte siue con-
tractus aialis credatur sine aliquo admi-
niculo. ut no. de fi. instru. ca. fi. sed contra
ius naturale nonnulli veteris testamentum
venire propria auctoritate non licet nisi
soli principi. l. princeps. ff. de legi. ca. p.
posuit. de ceteris. pben. Sed hoc fallit secundum
enim si princeps consuetudo vel lex hanc
potestatem alicui concederet. quia tunc possunt
quicumque habent talem potestatem cre-
are tabelliones. ar. l. C. de emā. liber. l. fi.
et ca. accedentibus. de exce. pla. Item fal-
lit in regibus habentibus merum et su-
premu imperium secundum eundem In. Sed
Iaco. de bel. in autē. de tabel. tenet con-
trarium. videlicet quod quilibet superior
possit creare tabellionem suum subdi-

tum. allegat hoc in arg. eo. ti. §. instantibus
hanc op. tenet Guil. de susa. et Bar. in
l. nec tibi. §. si. ff. de adop. et allegat tales
rationem. nam si solus princeps crearet
tabellionem ipse solus ab officio amo-
ueret et non alius. quia illius est pnuatio
cuius est concessio. ut in anten. de defen-
cia. §. interdum. col. iij. sed rarum est quod
iudices inferiores a principe priuāt ta-
belliones propter delicta. ut in autent. de
armis. §. si. col. vj. et in anten. de defen-
cia. §. seu. d. sic inuenimus. et l. quibus
de aure. l. xij. igitur et. Item pro ista opi-
nione videtur casus in anten. de defen-
cia. §. idem. C. de fal. mo. l. ex prouinci
ali. et in anten. de iudi. §. vnoquoque. col.
viij. C. de of. com. sacra. lar. l. j. §. idem
omnes. C. de fal. mo. l. opus. et l. operis
de ope. pnb. l. antiochenus. ff. de priu-
cre. Et sic adduco et dico quod inferiores a
principe sunt in potestate circa ea que
tamen generaliter dicuntur valere per to-
tum orbem. l. leges. C. de leg. Sed con-
stat quod priuilegiis tabellionatus est quod
generale quia eorum instrumenta fide
faciunt generalem per totum orbem. ergo
inferiores a principe cum sint in pote-
state circa ea que generaliter dicuntur
valere non possunt hoc concedere. Se-
cundo probatur in quibusdam facta est
cum inferioribus communicatio. quia
postquam populus romanus omnem im-
perium et omnem potestatem transiit
in principem. l. ij. nouissimo. ff. de ori-
gi. iuris. et l. j. ff. de consti. pecu. Unde
princeps quedam communicauit cum
inferioribus. ut in l. finali. et per totum
de peda. iudi. Quedam communica-
uit cum maioribus. l. j. §. vicarium. ff.
de offici. prese. vbi. l. illicitas. §. qui vni-
uersas. de offi. prese. et l. ex omnibus. de
offi. eius idem tenet princeps. Queda
idem cum nemine communicauit. et h
tantum sibi intelligitur reservasse. l. ij.
in fi. de na. resti. l. vectigalia. l. contra pu-

*Quis p. carnas
tabellionis*

*Quis p. carnas
tabellionis*

Questiones

blicam. z. l. nemine. C. de remiss. li. xij.
Sed non apparet quod princeps hanc po-
testatem creandi tabelliones concaverit
cum maioribus vel minoribus. & tan-
tum intelligit reservasse sibi et per prius nul-
lus principi subditus potest tabelliones
creare sed ipse solus tantum. l. i. §. de quibus. ff. de
postu. Non ob. §. ut tamen. in autem de tabel-
li. z. §. ex puiciali. in autem. de defen. ciuit.
et omnia alia iura supra allegata. quod dico quod
cōitates et alij inferiores possunt deputare
quod ad aliquod officium publicum exercen-
dum. Et ita loquuntur omnia ista iura. &
quod possunt precedere officium tabellionatus et
priorem cōficiendi infra publica hoc non
prohibent. Non obstat ratio quia dicitur quod si so-
lus princeps crearet tabelliones ipse so-
lus priuaret ipsos. quod dico quod tunc non pri-
uaret tabellio privilegio tabellionatus su-
dicis priore & legis ipponentis tale penam
per talibus delictis. adeo quod iudex propter
illud delictum non posset priuare tabellio-
nem privilegio tabellionatus nisi lex scri-
ptavel princeps propter illud delictum im-
poneret ei penam priuatis. et ita loquitur
§. si. cum si. in autem. de armis. Sed con-
cedo quod potest iudex tabellionem depu-
tatum ad aliquod certum officium priuare il-
lus sed illud propter delictum. Item lex non im-
ponat specialiter illam penam. et ita intel-
ligo. l. si aliquid. C. de suscep. archi. li. x.
Et non est mirum quod possit etiam deputare ad
certum officium. Secundo quero. numquid
consuetudo possit inducere quod inferior a
principi possit creare tabelliones. Respon-
deo sic. secundum Innocentium. in c. si. de fide instru.
et est ratio secundum eum. quod ad hoc ut valeat con-
suetudo requiritur tacitus consensus vel
expressus superioris seu principis. ut no-
ipse de consue. in rubrica quod princeps ap-
probat ipse facere videtur. C. de ve. in. enu.
l. i. §. qui igitur. et in autem. de defen. ciuit.
§. sed interim. In contrarium videtur quia
ista que precedunt a pari potentia pariter
sunt effectus. l. de quibus. ff. de le. C. de

nup. l. si liberos. Sed consuetudo ciui-
tatis vel statutum ab eadem potentia prece-
dunt. §. de consensu populi. l. sed et hoc.
ff. de legi. insti. §. in. na. §. ex non scripto.
igitur et. Preterea tacitum et expressum equi-
parant. l. qui ad certum. ff. loca. l. i. §. con-
ditio. ff. de adi. le. quod autem statutum et consue-
tudo equiparentur probatur per l. magistra-
tus. ff. ad municipales. l. §. §. legist. de
iure imu. insti. de iure na. §. constat. et §.
ex non scripto. Ego hoc non obstan-
te teneo opinionem Innocentii. videlicet quod con-
suetudo que inducta est consensu superio-
ris et ex consensu tacito expresso vel pre-
sumpto est potens creandi tabelliones.

Ad contrarium respondeo dum dicitur ea que
precedunt a pari potentia et. quod sciendum
est quod consuetudo vel statutum que non rema-
net in pura et vera conscientia consuetu-
dinis vel statuti que non est ut capiat vi-
res a tacito vel expresso consensu populi
sed si suos fines egrediuntur non precedere
a pari potentia. cum in priore reservata sta-
tutum nil possit. l. i. de iudi. an. au. et est di-
ctum in precedenti questione. Sed consuetudo
que inducta est de consensu principis
presumpto vel expresso differt a principis
reservacione. ar. l. si. C. de can. la. li. x. Unde
de expresso consensu clarum est. ut su-
pra dictum est de presumpto. Est dicendum
idem de eo qui inducit per paciam tanti te-
poris in cuius huiusmodi memoria hominum non
existit. ar. l. i. §. si. et l. principis. §. a quo plu-
arce. et l. hoc iure. §. ductus aque. et a quo-
quo. et est. et l. i. C. de eman. libe. et l. p-
batorias. C. de diuer. offi. li. xij. ubi pro-
bat quod consuetudo inducta in cuius con-
trarium memoria hominum non existit. tantum
operatur quantum privilegium principis
In alijs autem que non sunt solum princi-
pi reservata. idem operatur consuetudo
quod statutum. Et in tali consuetudine
precedunt rationes facte in oppositum.

Tamen est attendendum quod tabelliones
creari vigore talis consuetudinis non
x iij

Questiones

Possunt conficere instrumenta extra ter-
ritoriū illius civitatis in qua est indu-
cta cōsuetudo cum non habent priuile-
giū a p̄ncipe. sed tātū iuris habet quā-
tum ipsa cōsuetudo tribuit vt in ipsa ci-
uitate tantū possint exercere publicus
officiū notariatus. vt est de mente p̄m-
cipis. vt in. v. c. si extra. de fide instr. et
no. Guil. in. l. nō aliter. de adopt.

*Quale p̄b̄t q̄m rō
p̄m si legat*

Tercio quero quid si ille qui confe-
cit instrū negat fuisse notarius q̄s p̄-
bet ip̄m fuisse notariū. Inno. in. c. si. d.
de fi. instr. parū post p̄m. dicit q̄ p̄ba-
tur p̄ priuilegiū seu auctoritatē p̄ testes
seu p̄ publicus instrū. sufficit tñ si p̄ te-
stes p̄bat. q̄ publice fungebatur officio
tabellionatus et plura alia instra fecit
de alijs p̄sonis. ad hoc facit autē. de nō
alie. §. non igit. Hoc etia tenet Ia. de
bel. z Guil. de cu. z Bar. in. l. barbari.
de offi. p̄s. z tñ nō sufficit illū q̄ p̄hibet
est esse tabellio dñ fuisse in quasi pos-
sessione tabellionatus ad hoc vt vale-
ant eius instrumenta. l. in his. C. de di-
uer. offi. l. xij. Et hec opinio mīd̄t vide-
tur vera. p̄ quā videt̄ melior casus in. l.
generaliter. §. si quis de tabel. l. x. idō
p̄ instrumenta opponat. q̄ ille qui scri-
psit non erat tabellio. Cautus aduoca-
tus ponit q̄ tempe p̄fecti instrū iste qui
scripsit erat tabellio. in quasi possēsiōe
officij et pro tali habebat z reputabat
ab oib̄ cognoscentib̄ eum. z q̄ erat
homo liber z talis cōditiōis q̄ nō p̄bi-
bebat esse tabellio. Nō tamen suffice-
ret articulare ista tria sola p̄iora. quia
hec talis quasi possēsiō non sufficit in
his que sunt p̄hibita. vt in alle. l. gene-
raliter. Vnde p̄bata tali quasi possēsi-
ōne non concluderent esse tabellionē.

*An requat̄ p̄m
nō in finē instrū*

Quero quarto. nunquid instrū de-
beat habere insigne signuz notarij. dic-
q̄ sic. nisi cōsuetudo alit̄ se habeat. nec
pōt postea tabellio signū solitū muta-

re. l. si. circa mediū. C. d. affesso. z pōntē
spe. in. n. de instrū. edl. §. j.

*Quale p̄b̄t q̄
dñ subit*

Quinto quero quale sit officium ta-
bellionatus. R. si. p̄m Inno. in. c. j. de fi.
instrū. q̄ est publicū z cōe. z id creditur
eius scripture tāq̄ publice sine aliquo
adminiculo dūmodo in instrū cōfecto
extra iudiciū sit descriptus numer⁹ te-
stis debitus. vt in. c. cum Iohes. de fi.
instrū. In his vō que sunt in iudicio
soli scripture credit̄ tabellionis depu-
tati ad scribendū etiam sine testibus. c.
q̄m cōtra. de p̄ba. Et pōntē Inno. in. d.
c. j. de fide instrū. Itē alteri pōt stipula-
ri. ff. rem pupil. fal. fo. l. ij.

*An tabellio
de p̄m p̄
p̄m p̄m*

Sexto quero. nunquid tabellio d̄ fa-
cto p̄prio possit cōficere instrū. z videt̄
q̄ sic. in. l. si consul. z. l. sequē. de adopt.
Hanc q̄onem format Guil. de cu. i. d.
l. si consul. vbi determinat cōtrariū. vi-
delicet q̄ nō possit. Et mouet. quia cū
tracat de cōmodo pecuniario q̄s non
pōt esse autor in facto p̄prio. l. qd̄ dicit̄
mus. ff. de auc. m. z. l. j. §. fuit questus.
ad trebel. z p̄ hoc r̄ndetur ad. l. si cōsul.
cum si. q̄ loquunt̄ q̄ nō tracat de cō-
modo pecuniario quō casu q̄s pōt ēē
autor in facto p̄prio. nam differunt. l. j.
C. de test. z. l. qui testamenta. §. j. ff. de
testa. Præterea tabellio habet loco te-
stis. l. domicius labeo. de testa. z ad eū
recurritur si est dubium. de fi. instrū. l.
si quis decurio. C. de fal. sed quis non
potest esse testis in re sua. l. omnib⁹. C.
de testa. z. l. nullū. ff. eo. ti. Et hoc videt̄
expresse de his qui se ascribunt. l. dñ⁹
§. j. z. l. si quis legatū. ff. de fal. vbi dicit̄
q̄ tabellio qui scribit falsū instrū pu-
nitur de falso. Casus est in. l. rationes.
C. de proba. Dicit tamen Guil. q̄ talē
instrumento creditur inquantū facit p̄
ip̄m sed pro ip̄o non. l. nō putant. §. si
quis. de cōtra. tab. z. l. aurelio. §. idem.
de lib. leg. Idem tenz Dy. in. l. si impu-
beres. §. si. de fal. z. l. publi. ff. de po. §. 3

Questiones

contrariū tenet quedā glo. parua q̄ dicit q̄ aduersarius nō pōt approbare instrumentū inquantū solum facit p se: reprobare inquantū facit cōtra se. Sz Bar. in. d. l. si consul. dicit q̄ dicta glo. loquit̄ in priuata scriptura. hec in publica. facit qd̄ no. C. de dona. ante nupt. l. j. z. l. ij. C. de cōfess.

Septimo quero nunq̄ tabellio creatus a papa possit cōficere instrumentū in terris imperij. z sic ecōtra ponit spe. in ti. de instru. edi. §. sed nunquid tenendum. vbi dicit q̄ sic. qd̄ credo veruz ratione. quia quilibet habens meruz imperij pōt extra suum territorij exerce re iurisdicōem voluntariā sed non cōtentiosam. l. ij. de offi. pcon. Sed cōcedere p̄tatem cōficiēdi publica instrumenta est de voluntaria iurisdicōe. iō ideo pro hoc facit in simpli. c. p venerabilem. p̄prin. q̄ si. sint legitimi.

Octauo quero. quid si tabellio non vult contrahentibus vel alteri exhibere instrumentū quo iure agetur contra eum. Glo. j. l. argentarius. ff. de eden. dicit q̄ officio iudicis. Est z verum in actis z instrumentis que fiunt inter viuos. Sed si esset infirm̄ p̄inēs ad vltimas voluntates tunc agit p̄ titulū quē admodū testa. ape. vel. p̄ interdicitū. de tabel. exhi. l. j. z ibi glo. ff. de tab. exhi.

Nono quero. nunquid notarius teneatur dare instrumentū p̄tibus siue cōtrahentibus sine pecunia. Glo. in verbo argentarius. in prin. in ver. assiles. ff. de eden. dicit q̄ non. In contrarium facit. l. j. §. illud quoq̄. de ordi. z extraor. cog. Et Guil. in. d. l. argentarius. dicit q̄ notarius pōt cape duplicem mercedem p̄ instrumentis confectis. Vnaz p̄ abbreviatura. aliam pro extensione Pro hoc allegat casum singularem in l. si. post medium. C. de princ. agen. in rebus. li. xij. facit. l. in sacris. in fine. C. de pr. sacro. scri. Est tñ aduertenduz

fin eūdē Guil. q̄ notarius pōt implore officij iudicis vt sibi ista duo salaria p̄beantur p̄ scriptura p̄ leges supra allegatas. Nec obstat. l. j. §. illd̄ q̄z quia loquitur in salario p̄stando de publico qd̄ non pōt statui notarij sic nec alijs personis. vt nota. in. l. j. in prin. ff. de var. z extraor. cog. Istud non videt̄ verum. quia leges quas allegat Guil. loquuntur in notarijs qui scribūt acta iudicialia. Quo casu cōcedo q̄ ad officij iudicis coraz quo gesta sunt ea que notarius scripsit p̄inet sibi dare salarium. Et ita intelligo allegatz. §. illud quoq̄. qui loquitur indistincte taz de salario p̄bendo de publico q̄ de priuato. Non ergo poterit notarius q̄ scripsit extra iudiciū infirm̄ implore officij iudicis vt sibi p̄beatur salarium. sed bene constat illud verum q̄ nō pōt cogi dare instrumentū cōtrahentibus sine mercede. Et hec est mens dī. l. argentarius. Bar. tamen ibi z in. l. j. ff. de va. z extraor. cog. dicit q̄ in hoc spectetur consuetudo que ē q̄ notario detur merces de scriptura instrumenti. cum contrahentes z notarius videantur tacite agere de mercede p̄standa fm̄ consuetudinē. argu. l. accepto. C. loca. z. l. domini predioz. de agric. z censu. libro xj. vnde fm̄ eum notarius poterit agere ad mercedem vtili ex locato. Itē sequitur ex hoc textus q̄ cōtrahentes poterunt agere vtili ex conducto contra notarium vt exhibeat instrumentū mō dicitur legū. qd̄ etiā no. in. l. mutatio z suppletio ad illam glo. l. argentari.

Decimo quero quis cōtrahentū debeat soluere notario. dicit vt p̄ Cy. in. l. eos. C. de vsuris. z ibi plene dixi.

Undecimo quero. notarius dedit partibus instrumentū defectuū nūqd̄ pōt agi vt p̄fectum tradat. Rñdeo. poterit officio iudicis agi vt perficiat z interesse tradat ea rōne q̄ cogeret a p̄ncipi

*Adquis notarius
instrumentū
imperium a p̄ncipi*

Questiones

plo vt totus traderet. q: non videtur de
disse q totum non dedit. vt. l. vbi exigit
S. si dolo. ff. de eden.

Duodecimo quero. notarius dedit p
tibus defectuum instrumentum petit
vt reddat sibi vt possit addere vt detra
here. nunquid cotrahentes aut aliquis
eorum teneatur sibi tradere instrumen
tum. Bar. format istam questionem in
l. si. ff. de tab. exhi. r. Ray. de for. li. sulu
lt. vt ipse nota. in l. imperator. ff. de sta.
ho. Ego autem dico q si notarius red
dat instrumentum defectuum legitimi
ma causa de equitate potest agere acti
one in factum vt instrumentus sibi red
datur vt sic suppleat vel detrahat. ar. l.
si. ff. ad exhiben. r. eius quod nota. glo.
in l. quedam. in prin. de eden. Que au
tem sunt legitime cause defectus instru
menti. Respondeo si notarius perdidit
protocollum in remotis locis vt par
tibus tempore quo fecit instrumentus
vt. l. si qs ex argentariis. ff. de edendo.

Tredecimo quero. nunquid nota
rius possit corrigere errorem instrumē
ti sui. Et videtur q sic. quia error nota
rii non nocet cotrahentibus. l. si libra
rius. ff. de regu. iur. l. imperator. de sta.
ho. Guil. de cu. format istaz questionē
in dicta. l. imperator. r. spe. de instru. edf.
S. instrumentum. §. nunquid si confi
cit. r. Bar. in di. l. si librarius. Ego au
tem ad declarationem presentis questi
onis premitto q error in instrumento
multis modis potest committi. Vno
modo circa formam instrumenti. Se
cundo modo circa errorem ordinis in
strumenti. Tertio modo circa solenni
tatem formale ipsius contractus. Alio
modo circa latinitatem. Quando com
mittit circa solennitatem formalem. vt
q: deficit inditio in instrumento vel an
ni dñi vel mensis r dies. defectus enim
hoy viciat instrumentū. vt in autē. vt p
ponat no. imp. in pn. r in aut. qui mo.

na. effi. sul. S. sed qñ. ex. de si. instru. in
ter dilectos. r no. Bar. in di. l. generali.
vel in instrumento deficit. q: notarius
fuit rogatus vel equipollens. vt in au
ten. de tabel. §. i. col. iij. r p Bar. in l. sci
endum. de §. obli. Sed nunqd possit
errore corrigere. dico q si est erratus in
cōmittendo si pstat in quo est error: no
tarius pōt corrigere errorem suum. ar. l.
errore. C. de testa. r. l. si in noie. ff. de §.
ob Si aut non pstat in quo vt quia fuit
omissa dies rogationis vel negat a pri
bus facta. Isto casu si notarius dicit se
recordari debet ei credi. q: officiali pu
blico credit de officio sibi cōmisso. C. b
fac. rab. l. impator. li. xij. r. l. si quis de
curio. E. de sal. r. l. magis puto. S. non
quenis. ff. de rebu. eoz. r. l. i. §. cura car
nis de offi. psec. vt. Si vero est erratus
in ponendo. Isto casu siquidem error
constat ex inspectione instrumenti. vt
q: posuit vnum mensem vel diē cū de
buisset ponere aliū. Et isto casu nō pōt
notarius suū errorem corrigere nisi de
errore pstat p testes vel alio modo. l. qd
quid astringende. de verboruz obliga.

Tertio respondeo fm lecturaz Bar.
r est ratio inter hunc casum r pcedentē
q: qñ notarius omittit inditionē diē vt
rogitū nondū finitum est officiū suum
ar. le. qualē. ff. de arbi. ideo pōt corrige
re errorem suū. Sed qñ ponit inditionē
mensem vt rogitū tunc est functio officio
suo siue bene siue male. l. index. de re iu
di. Itō non pōt errorem suū corrigere. si
non est dies. r piz ex instrū inspectōe. vt
q: anni dñi non pcorident in inditōe cū
vtrūq: sit posuit in instrū. Isto casu gl.
Bar. q est inter dilectos. de si. instru. in
§. inditōz. tenuit q instrumentū red da
tur falsum. Dynus cōsulendo in quo
dā consilio determinat q licet omissio
inditionis viciat instrumentū. vt. §. th si
apponat nō viciat instrū. licet nō pcor
det cū annis dñi. ar. l. quoties. §. si pō.

Notarius potest corrigere errorem suum in instrumento

quibus modis

Bar. in di. l. si librarius

Questiones

de here. insti. pro quo facit qd no. glo. in l. si quis in fundi vocabulo. de leg. j. z. l. j. ff. de re iudi. Nec opinio est communis. Dia pdicta sunt vera qm solennitas instrumenti fuit solenniter observata. s. no fuit inscripta eo mo quo interuenit vt fuit totaliter omitta. Cetero si no fuisset scripta nec probata tunc non posset corrigere errozes imo esset totaliter falsus z notarius tanq falsarius puniret. l. iubemus. s. si. de testa. Tercio modo qm fuit erratum circa solennitates for malem contractus. Dico q si error fuit commissus a contrahentib⁹ talis error viciat contractu. Ideo tunc notarius talem erroze non pot corrigere. l. j. in pn. z. l. quicqd astringende. de v. obliga. Sed si fuisset omittus a notario in scriptura vt qz fuit tuc obfuaata illa solennitas. sed notarius hoc no scripsit cum talis error no viciat instrumentu. quare presumitur hec solennitas interuenisse. Ideo notarius pot hunc errozem corrigere. insti. de inutili stipu. s. si scriptum. ff. de ver. ob. l. sciendum. Quarto modo quando est erratum circa solennitate intrinsecam pentionalem contractu. dico q si error est omittus a contrahentib⁹ tunc talis error viciat tractu. Ideo notarius no pot corrigere. l. j. s. nec emp. l. in emptioe. ff. de ptaben. emp. Si vo error fuisset omittus p notariu si constat de errore p testes vel alio modo pot corrigere erroze. als non. qz talis solennitas non presumit. insti. de emp. z ven. s. precu. Quinto mo qm erratu e circa solennitatem extrinsecam contract⁹ si est erratu a contrahentibus viciatur contractus. Ideo notarius non pot corrigere. l. j. C. de fide instru. z de iure haste. phi. li. x. z. l. si extra pditu. de pac. couen. Id e est si est erratu a notario. nam non pot corrigere hunc errozem nisi constet p testes vel alio modo. l. quecunqz ff. de publica. Et est ratio. qz solennitas

extrinseca nunq presumit nisi notari⁹ faciat mentionem de ea in instrumento vt no. glo. in l. j. C. de fi. instru. z. l. j. C. de ptaben. stipu. Sexto mo scz quando est error circa scriptura instrumenti scribendo verba obscura. si sint oino obscura z non intelligibilia tuc viciat instrumentu. Ideo notarius non poterit corrigere hunc errozem. dicitur. l. quicquid. fm vnam lectionem. z ibi Bar. Si autem non sunt oino obscura tunc potest corrigere declarando z interpretado verba p eum scripta. l. si quis decurio. in fi. C. de fal. z in aut. de fi. instru. s. si moriantur omes coll. vj. Ultimo modo si error fuit circa incongruam latinitatez scripture. tunc non viciat instrumentu. l. impator. de sta. ho. l. si libarius. ff. de re. iur. Ideo notarius poterit hunc errozem corrigere. l. actorum. verba. de re. iudi. Est tamen sciendum q in oibz casibus in quibus dixi notarium posse corrigere errozes debet hoc facere auctoritate superioris z non aliter. vt in auten. de equi. do. s. primum graduz. col. vij. z ibi tenet Ba. de bel. Item est sciendum q in casibus in quibus non potest notarius corrigere errozem suum tenet parte lesi ad interesse. l. j. in fine. si messor fal. mo. dix. z. l. fi. C. de mag. conuen. Item predicta locum habent quado notarius tradidit parti instrumentum in forma publica. quia tam cuz sit functus suo officio non potest suum errozem corrigere nisi vt preordinatum est. vi. l. iudex. de re iudi. Ceterum si no tradidisset partibus instrumentuz. tuc potest errozem per ipsum commissum corrigere cum non sit functus officio suo. l. qualem. ff. de arbi. Qualiter autem probet error instrumenti plene probat in di. l. si libarius. circa fi. ff. de re. iur. Quero decimoquarto. an qm notarius tradit instrm debeant citari illi quorum interest vel qui ex illo instrm

*her. insti.
no pot
corrigi*

Questiones

ledi possunt. Bar. format istam questio-
nem in l. si. ff. de tabel. exhi. z Cy. i. l. nā
ita. ff. de adop. in suis additionibus.

Ego aut dico q qd tractat de prima
editione instrumētū. Isto casu. si qdem
est ptenctio inter notariū z illū qui petit
instrumentū non ptenere ad petentem
vel dicit illum tractum esse inualidū
z sic publicari non deberet. sic oēs q le-
di pnt ex instrumēto isto citari debent.
ar. l. j. S. sin aut. z l. si. de tabu. exhi. z l.
de vnoquoq. de re iudi. l. nā ita diuus.
ff. de adop. si vero nulla est cōtentio in-
ter notariū z petentem sibi tradi. vt qz
notarius dicit instrumentū sibi debere
tradere. z tunc non est necessaria citatio
Quia tractat d scda editione. vt qz iste
cui fuit traditū primo instrumentū di-
cit se amisisse z ex alia causa iusta. dicit
iterū sibi tradi. z isto casu indistincte de-
bent citari illi quoz iter est z q ledi pos-
sunt ex dicta editione. qz talis editio de-
bet fieri cum cause cognitione. l. si quis
ex argentijs. S. si. ff. de eden. In autē
quando oriunt tales contentiones in-
ter notariū z partes debet adhiberi ple-
na cognitio vt semiplena. no. per Bar.
in dicta. l. j. in fi. de tabel. exhi. Quero
quindecimo cuius etatis debeat esse ta-
bellio. Et videtur q pupillus possit eē
tabellio. vt l. impuberem. in prin. ff. de
falsa doctria. vt refert Bal. vbi tenet q
tabellio debet eē maior pupillo. Quia
officium tabellionatus est officium pu-
blicum. l. generali. C. de tabellionibus
li. x. Sed pupillus non admittit ad
officia publica. l. pupillus. ff. de iur. z iur.
ergo non ob. di. l. impuberem. qz loquit
tur in illo qui admittitur ad scribendū
Nam ad scribendū tm potest adhibe-
re seruus. vt l. seruus. ff. de testa. de di. l.
impuberem. S. non tantum. ff. de fal.

Sedecio quero nunqd aliquis pos-
set creari tabellio infra tempus puber-
tatis. z post pubertatem cōficiat instru-

menta. z exerceat officium. Bar. in alle-
gara. l. impuberem. in pn. tenet q non.
quia hi qui eligunt ad aliquod officiū
publicū debēt esse idonei eo tempore
quo eligunt. l. examinātis. S. j. ff. de ac-
tu. Quero. xvij. nunquid tabellio ex
cōmunicatus possit cōficere instrumē-
ta publica. Bar. in l. eadem. S. j. ad. l. iul.
li. repetū. Et est casus in auten. de pa. z
z cōsu. pducere. col. ij. z in autē. creden-
tes. C. de here. Quero. xvij. nūquid
tabellio infamis possit cōficere instru-
menta. Et videt q non qz habet loco re-
stis. l. domicius. ff. de testa. S. infamis si
pōt esse testis. l. eadē. ff. ad. l. iul. repetū.
l. iij. S. lege. ff. de testi. Preterea glo.
in l. i. S. miles de infā. dicit q infamis
non pōt exercere aliqd officium publi-
cum. sed officiū tabellionatus est offici-
um publicum. vt di. l. generali. ergo zc.

Preterea infamis repellit ab omni di-
gnitate. l. ij. C. de dig. Sed officium ta-
bellionis est dignitas. l. j. C. de manda.
pn. ergo zc. Et istam prem tenet Inno-
centius. in ca. fraternitatis. in glo. in v-
bo deponit. extra d test. Bar. in dicta. l.
eadem. S. j. ff. ad. l. iul. repetū. tenet cō-
trarium. scz q infamis possit cōficere
mouet. qz officiū tabellionatus non ē
dignitas. sed est munus. vt notat glo.
in l. j. in fi. C. qui mo. non pos. libro. xij

Cōstat aut q infames non excludun-
tur a muneribus. C. de his q non iple.
li. x. z l. j. C. de infami. Itē infamis po-
test esse procurator. in st. de exce. S. fina-
li. Item pōt arbiter. l. pedius. ff. de ar-
bi. Item pōt esse tutor z curator. vt no.
in summa trium librorum. in ti. de infā-
mi. li. x. z est casus i. l. iij. S. est eqsimū
ff. de postu. Itē nec obstat fin eū. l. j. de
man. prin. qz loquit in notario pūci-
pis assumpto ad scribendū negocia ip-
sius. Nā illud c fictiū ad qd eligit p pū-
cipem est dignitas. vt ibi. ideo infamis
non pōt illud exercere p dictam regulā

Questiones

l.ij. C. de digni. Item non obstat *fm* eū qđ no. *glo. in l.ij. §. miles. de infami.* qz loquit in notario qđ habet aliquod officium sibi iniunctū de publico. vt qz notarius ad bancum stipendiorum sedēs sed nos loquimur de notario sumpto a partibus ad faciendum publicum instrumentū ad qđ officium pōt infamis assumi. sicut dicimus in iudice. nā si infamis est. z si sit datus ptribus volentibus z non opponentib⁹ de infamia valet eius iudicium vel snia. vt no. *In. in ca. cum suū. de of. dele. z Bar. in l. qđā cōsulebant. de re iudi. z spe. in ti. de iudi. del. §. excipit. ver. item nunquid. et §. se. Item fm eum non obstat qđ infamis non potest esse testis. qz testimonium pducit ab altera partium tm inuita. z ideo non admittit. Sed notarius qui assumitur ad scribendum instrumentum assumit ab utroq; contrahentium ideo valet instrumentum. Ego autem teneo opinionem. In quo allego casū de probi. *feu. alie. §. scriba. col. x.* Non ob. rationes *Bar.* primo casu vbi dicit officium tabellionis est munus publicum. vt no. *glo. in l. i. §. C. qui mili. non pos. qz dico illam falsam z contra casus l. generali. in fi. C. de tabu. li. x. ad quas Bar. ibi nō rñdet. Nā ibi exp̃sse ēz qđ officiu publicū. z qđ sit officiu publicū tenet In. in. c. j. extra d. si. instru. qđ aut nō sit inutile munus publicum pater eū denter ex eius diffinitione. Nam dicit ipsum publicum quod in administranda re publica cum sumpto sine titulo dignitatis subimus. que diffinitio habetur ad litteram. in. l. honore de mun. z hono. Item non obstat de tutore z procuratore z arbitro. qz sunt persone que non habent officium publicū Item non ob. de iudice qđ si non opponit qđ sit infamis valet snia p eam lata que est aliud in iudice delegato infame quia iudicium z sententia valet ppter**

autoritatem delegantis si litigatores si opponunt notaz infamie que ratio cessat tabellionibus. Quero. decimono. si tabellio excommunicatus vñ infamis stetit in possessione tabellionar⁹ vel bone fame. nō ob. infamia vel excommunicatione an valeant instrumenta facta per eum. *Bar. videt sibi contrariū. in l. eam. §. j. ff. ad. l. iul. repetū. vbi tenet qđ sic. p. l. barbarius. de offi. presi. z l. ij. de sena. Sed Guil. quem Bar. sequitur in dicta. l. barbarius tenet contrariū. qđ licet diu fuerit in possessione tabellionatus tm non tenent instrumenta p eum cōfecta. z scđa opinio verior ē p qua est casus i dicta. l. generali. Nec ob. d. l. barbarius. fm Guil. qz ibi peccatum erat in materia tantum. nam ibi interuenerat communis error z autoritas eius qui poterat creare tabelliones z peccatum forme est peius qđ peccatum materie. l. j. §. eius d. consti. pecti. z l. cū vtilis. in prin. de accep. Item non ob. l. ij. C. de sena. qz loquit in liberti qui poterat esse iudex eo tempore quo iudicauit. licet postea fuit reuocatus in seruitutem ex causa ingratiitudinis vel alia causa. Quero. xx. an tabellio propter delictum pdat officium z an instrumenta teneant p eum facta. Guil. in hoc titulo de tabel. *ctr. si. tenet qđ non. Tu dic qđ aut in totum priuat officio tabellionatus. aut non in totum. vt qđ de falso damnatur vñ deponatur z sic efficitur seruus pene. z isto casu instrumenta postea facta viciant. l. fi. C. de sen. pa. z l. si aliquid. C. de suscep. Archi. li. x. Facta vero an remaneant valida. ar. qđ sic in l. ex falsis. C. de transac. z ibi not. z l. si quis ex argentarijs. ff. de eden. sed si tabellio aliquo officio priuatur ad quod erat deputatus z fm qđ priuatur tunc instrumenta postea facta valent. vt in autent. de tabel. §. finali. C. d. mu. z accu. libro. x. in. l. ij.**

Questions

Quero. xxi. nūquid pater tabellio possit instrumenta conficere p filio. rñdet q non. qz tabellio est loco testis. l. domitius. ff. de testa. sed pater non pōt testificari p filio. l. parentes. ff. de testi. ergo nec infra p filio pficere. p hoc al lego dī. l. si parētes. pterea pater p filio etiam in pāte conficere pōt. de crastren pecul. p dī. l. si parentes. Sed an possit cōficere instrm p filio in pāte de prinē tibus ad peculiū aduenticiū. Bar. in. l. impuberē. §. j. ff. de sal. tener z bene q si pater conficiat instrm respectu filij. z ita nec tunc valet etiam respectu pro pletatis nec respectu usufructus. l. si filius. §. se. z. ff. de sal.

Quero. xxi. quid econtra an fili^a bellio possit conficere instr^m. p. patre. Dynus tractat hanc qōnez in. l. si vno.

ff. de auct. tit. z. l. qd̄ dicimus. S. j. eo. ff.
Bar. in. l. pater. de fal. z. l. qui testamen
ta. S. j. de testa. Veritas est q̄ fili⁹ emā
cipatus pōt. l. filius emancipat⁹. in pn.
ff. de fal. Filius aut̄ in p̄tate patriis nō
pōt. l. de eo. in pn. ff. eodem.

Quero ultimo. nūquid frater possit
cōficere instrumentū p fratre. Respon
deo si sūt amo in pāte eiusdē patris
nō pōt de re que patrī querit. l. de p. o.
p. so. in p. m. ff. de fal. sed si sunt eman
cipatī pōt. ar. l. impuberem. S. j. de fal.

Finis liber plurimorum tractatuum iuris
impressus per Antonium Roberger
Nuremberge. Anno dñi Millesimo
quadringentesimo nonagesimo quar-
to in vigilia. s. Johannis baptiste. e

BIELEFELD
 VNU
 GRADE: ...S

plešnik w, B. Zole thoro wóllie i Mniejse są sobio pod:
bni młój, i lwiej, kł. maiz pokobny lu mierzbowemu,
ale niego ożdej, i młój, i młój, wonia nie lada w, B. młój
mł. tołue, a młój, i lwo ten upot, lwiath ma Zolth lwoze,
ma w, B. młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze,
v. Gdy wniy i młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze,
Hata boleś młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze,
N. W, B. młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze,
Hata boleś młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze, w, B. młój, i lwoze,

Beliza,

woda nultowu będzie wzrasta beliga i zlijęciem babilonem
i zwróceniem nultowu gdy będzie mieniątko przedzied albo
nim sobie będzie magioze napozzata alia timiona kedyż
pryrodzona mozie pobuza, ależ dzieje omante wypadzi.

Riotym.

Rzecz przyrodzona pobudza paniam gdy bedzie wzmianka knos
sniaga a polica i zolima u waznyszy gitych zasty wzmianki
i upysnie i u wmieste karmion.

Bo. drzewko.

Bolu nęst zmieszany żmierz istugony a uzmogęrszy wonym kudy
wtożysz mi do magize nędy nęz przędzona przędzy. dziedzic
tło martwe wypadza, i bola. gli flegmiste w magize leży a z gładzi
tępi gdy bęlsie kędzemi gżmona żnięgo nędy tęp nęz i alio ilnoli
tym obżarom, wężmi tępi drzewka, świnim, belige, kędzi dmi
gęsi poleu, gżerom, lebołki, kędzi, kędzi, kędzi, kędzi, kędzi
kędzi tego poput gęsi przędzi nędy tło ziło węż wodzie
żędzi. a potym panie miś si tłym kędzi

Amn.

Nęz przędzi bęlsiom litoze potodzy, żwiłkom użmęzi a potu
dza użmę i nęz przędzona białty głowis wężom wuim albo wpro
tły wodzie a gdy to panie będy pi tędy przędzi, lę żmionu.

Bulwiza

Ma męz ożdziały i przędzi nęzi gubys willozi a przędzi
męz lamięzy kędzi wędzi i mędzia i potu przędzi
nęz męz panim i bęlsie bolowu wędzi i tęp żmionu tło gony
wędzi. a tło gdy to wędzi i żmionu
wtożego kędzi wuim piat. i żmionu

Przędzi

Gdy si tło nina panie nęzi bęlsie willozi nęzi przędzi.
nęz iei przędzi potu, i wuim wędzi i tęp męzi gęsi
gdy na tłym żmionu panie si dzy.

Polna męzlia nę camoma tēbōtli

Wrażona wuim a tęp si nęzi nęz przędzi potu
panim będzi męzi

Tatarliu ziele.

Potu nęz przędzi żmionu panim i tęp wuim pędzi
gdy iei wędzi wuim żmionu a tęp drzewliu,
a potu ożdziały tło męzi gęzi a tęp nęzi potu
i tęp tło a potu gęzi tło przędzi pędzi
tło dmi i męzi tło pramia lę mieniu tęp nęzi
Nęzi na gęzi bolowu.
Wędzi nęzi tło a tło kędzi wuim a tęp gęzi
tło tło bęlsie ożdziały.

Cum uno pullo et modico de melle et per Odoreum omittat
 linteamentis rursus et bibat / melle bibat ymo tunc linteamentis
 et per sepe et septi oris deus per glistere / Odoreum autem
 parum melle modo punitative daretur est una linteamentis
 Composita ista et in melle et in punitative

Pulvis Odoriferus

R. yas 3 m
 Cypri 315
 Anisoph 31
 raphan vmbri anisoph 31
 per pulvis et deq

Contra scabi in manib
 R. argenti vivi et melle
 et linteamentis pulvis et melle 32
 et linteamentis 31 per arg
 et linteamentis man et in fonsolla
 infra gutture sanabit

Remedium con Podagram

Qui podagram patiuntur, pedes imponunt in oleo leporis
cocti temperato calore relicto, Renes etiam leporini
inuncti oratq; pedibz alligati podagram leuant.

Remedium pro adustione frigoris Ad os submic
Contra Dolorem pedu frigo adustore, cineres pilli
leporini combusti apponuntur et prosunt.

Esur leporini exaudiat noxius:

Vnam tamen infelicitate plerq; mulieres uterum
egregio incurrunt, ut uel esu, uel salto sup Caput
leporis facto, generent infantulos oris leporini
inter os, et nares, diuisa labia perpetuo retinentes
nisi statim a principio asuant particulas pectoris
tenerim pulli illico occisi et sanguinolenti.

uerb

ring

mic

illi

um

out

ing

tes

riod

Biblioteka Jagiellońska

stdr0008082

